

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI

BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

Nurcan GÜL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan BARDAKÇI

Uşak

Ağustos, 2019

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI
BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

Nurcan GÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan BARDAKÇI

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos, 2019

ÖZET

EDİRNELİ FÂİZ DIVANI BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

Nurcan GÜL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan BARDAKÇI

XVIII. yüzyılda sosyal, toplumsal ve ekonomik hayatta yaşanan gerilemeden bilim, kültür ve edebiyat hayatı fazla etkilenmemiş ve bir önceki yüzyılın devamı olarak olgunluk dönemini yaşamaya devam etmiştir. Bu dönemde şairler mahallî unsurları, gündelik hayatı ve konuşma dilini şiirin malzemesi yapmaya çalışmışlardır. “Şiir” ve “şair asrı” olarak kabul edilen XVIII. yy. şair kadrosu bakımından klasik edebiyatın en geniş ve zengin dönemidir. Fakat “nazire edebiyatı” görünümündeki bu dönemde, diğer yüzyıllara oranla üstâd sayılabilecek şairlerin sayısı çok azdır.

Bu çalışma ile amacımız, XVIII. yy. divan şairlerinden Edirneli Fâiz’in divanındaki söz varlığından hareketle, anlamın bağlama göre kazandığı değişiklik ve çağrışımı ortaya koymaya çalışmaktır. Bir dilin sözcükleri, deyimleri, atasözleri, terimleri o dilin maddî ve manevî kültürünü yansıtır. Metni oluşturan sözcükler metinden ve şairden bağımsız değildir. Metin, şairin anlam dünyasını, üslûbunu ve şiirin söz varlığını ortaya koyar. Biz bu çalışmanın klasik edebiyatın ve devrin üslûbunu yansıtması açısından önemli bir yer kaplayacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: *Edirneli Fâiz, Klasik Edebiyat, Söz Varlığı, Üslûp*

ABSTRACT**EDİRNELİ FÂİZ DİVAN'S
CONCORDANCE AND FUNCTIONALDICTIONARY**

Nurcan GÜL

Department Of Turkish Language Dictionary

Uşak University

Institution Of Social Sciences, August 2019

Advisor: Asst. Associate Professor Ramazan BARDAKÇI

In the XVIII. century, the life of science, culture and literature wasn't affected by the regression which was seen in the social and economic life. And it continued to life its maturity period as the continuation of the previous century. During this period, poets tried to maket the local elements, daily life and the speech language as the materials of poetry. XVIII. century which was accepted as "the century of poem and poet", is the widest and the richest period in terms of the staff of poets of the classical literature. However, in this period during which seems as poetry literature, the number of the poets who can be called as expert is less. Than other centuries.

Our aim with the help of this work, is to try to put forward the connotation and alteration which meaning gained according to context by getting action from the vocabulary of the work of Edirneli Fâiz who is one of the poets of the classical ottoman poets (divan poets) of that period. The words that comprise the text aren't independent from the text and the poet. In other Word, the text puts forward the World of meaning and style, of the poet and the lexican of the poem. We believe that this work will be very important to reflect the style of the period and the classical literature.

Key words: *Fâiz from Edirne, Classical Literature, Vocabulary (lexican), Style*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖN SÖZ

Edirneli Fâiz Divanı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük adlı Yüksek Lisans tezini hazırlarken daha önce Edirneli Fâiz Divanı İnceleme-Metin-Dizin olarak çalışmış olan Tarık Demir'in hazırlamış olduğu tez esas alınmıştır. Transkripsiyon çalışmalarından sonra metnin adı, nazım türü, vezni, başlığı, sıra numarası ve metin TEBDİZ sistemine yüklenmiştir. Daha sonra kurallı cümle haline getirilen beytin kelimeleri beyit bütünlüğü içerisinde en uygun şekilde anlamlandırılmış ve anlamlandırılan bu kelimeler TEBDİZ veri tabanına bilgisayar ortamında aktarılmıştır. Sisteme girilen bu veriler Word dosyası halinde indirilerek düzenlenmiştir.

Çalışmanın bir diğer aşamasında şairin hayatı, edebî kişiliği, eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra şairin divanda kullandığı kelimeler anlam açısından değerlendirilmiş, dil ve üslûp özellikleri ve şekil incelemesi yapıldıktan sonra divanda yer alan önemli şahsiyetlere yer verilmiştir.

Edirneli Fâiz Divanı'yla beni buluşturan Sayın Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a, değerli tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ramazan Bardakçı'ya ve bu süreçte benden her türlü desteğini esirgemeyen değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nurcan GÜL

Doğum Yeri ve Tarihi: Emet/ KÜTAHYA – 12. 07. 1990

Lisans Öğrenimi : Uşak Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

İletişim Bilgileri

Telefon Numarası : 0536 342 03 59

e-posta adresi : gulnurcan@hotmail.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: EDİRNELİ FÂİZ'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ ...	3
1.1. Hayatı	3
1.2. Edebî Kişiliği ve Eserleri	4
2. BÖLÜM: DİVANDA KULLANILAN KELİMELEİN ANLAM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	6
2.1. Psikolojik Tasvirler	6
2.1.1. Korku	6
2.1.2. Sevinç.....	7
2.1.3. Üzüntü.....	8
2.1.4. Kızgınlık.....	9
2.1.5. Dua ve Beddua	9
2.1.6. Şaşkınlık\ Hayrete düşme.....	10
2.1.7. Sitem	11
2.1.8. Pişmanlık.....	11
2.1.9. Özlem	12
2.1.10. Yakınma	12
2.1.11. Sevgi.....	13
2.1.12. Çaresizlik.....	13
2.1.13. Utanma	14
2.1.14. Olaylar Karşısındaki Değerlendirme ve Tepkiler	15
2.1.15. Beklentiler	15
2.1.15.1. Görev Beklentileri.....	16
2.1.15.2. Vuslat Beklentileri	16
2.1.16. Şikâyet.....	17
2.1.16.1. Felekten ve Dünyadan Şikâyet	17

2.1.16.2.	Sevgiliden Şikâyet	18
2.1.16.3.	Kendinden Şikâyet.....	19
2.2.	Eylem ve Durum Tasviri İfade Eden Kelimeler.....	19
2.2.1.	Ağlama	19
2.2.3.	Yazı Yazma.....	21
2.2.4.	Yorgunluk	22
2.2.5.	Sarhoşluk (Humar).....	22
2.2.6.	Hastalık ve Ölüm.....	23
3.	BÖLÜM: DİVANDA KULLANILAN DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ.....	24
3.1.	Ses	24
3.1.1.	Ses-Anlam İlişkisi	24
3.2.	Ünlemler.....	24
3.3.	Edatlar	26
3.4.	Sözcükler.....	27
3.4.1.	Sıklık	27
3.4.2.	Zıtlık.....	27
3.4.3.	İkilemeler	35
3.4.4.	Eşanlamlı Kelimeler.....	40
3.4.5.	Soyut- Somut İlişkisi.....	44
3.5.	Birleşik Fiiller.....	46
3.6.	Tamlamalar.....	51
3.7.	Dua ve Beddua Cümleleri	53
3.8.	Deyimler ve Atasözleri.....	54
3.9.	Ayet Hadis ve Kelâm-ı Kibarlar.....	57
4.	BÖLÜM: DİVANIN ŞEKİL İNCELEMESİ.....	59
4.1.	Nazım Şekilleri.....	59
4.1.1.	Kaside.....	59
4.1.2.	Gazeller	60
4.1.3.	Murabba	61
4.1.4.	Kıt'a.....	61
4.1.5.	Mesnevî.....	62
4.1.6.	Matla'	62
4.1.7.	Müfred.....	63

4.2. Nazım Türleri	63
4.2.1. Medhiye.....	63
4.2.2. Tevhîd	63
4.2.3. Na't.....	64
4.3. Kafiye ve Redif Tercihî, Farklılıklar, Sıklıklar	64
4.4. Divandaki Şiirlerde Kullanılan Vezinler	66
5. BÖLÜM: DİVANDAKİ ŞAHSİYETLER VE ŞAİRLE MÜNASEBETİ.....	70
5.1. Edirneli Fâiz Divanındaki Aşk Hikâyesi Kahramanları.....	70
5.2. Dinî ve Mitolojik Şahsiyetler	71
5.3. Divanda Adı Geçen Diğer Şairler	74
SONUÇ	76
KAYNAKÇA.....	78
SÖZLÜK KULLANMA KILAVUZU	82
EDİRNELİ FÂİZ DİVANI BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK.....	83

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
C.	: Cilt
Ed.	: Editör
EFD.	: Edirneli Fâiz Divanı
G.	: Gazel
K.	: Kaside
Kt.	: Kıt'a
M.	: Milâdi
Mf.	: Müfred
Mrb.	: Murabba
Mtl.	: Matla'
Ms.	: Mesnevî
ND.	: Nâbî Divanı
Nf.D.	: Nefî Divanı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ŞYD.	: Şeyhülislam Yahyâ Divanı
TEBDİZ	: Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

Yay. : Yayınları

yy. : Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Sık Kullanılan Kelimeler

Tablo 2: Gazelerde Kullanılan Harf Tablosu

Tablo 3: Etkisi Altında Kaldığı Bazı Şairlerle Ortak Kullanılan Kafiye ve Redifler

Tablo 4: Kasidelerde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 5: Gazelerde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 6: Murabada Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 7: Kıt'alarda Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 8: Mesnevîde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 9: Matla'larda Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 10: Müfredlerde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Tablo 11: Divanda Kullanılan Toplam Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatı Osmanlı coğrafyasıyla sınırlandırılmayacağı gibi dili de Osmanlıca ile sınırlandırılmaz. Harezmi, Hakanî, Çağatay ve Azerî Türkçesi de Osmanlı Türkçesi kadar bu edebiyatta önemli rol oynar. Divan edebiyatının oluşmaya başladığı ilk dönemlerde bilim dili olarak Arapça, kültür ve sanat dili olarak Farsça kullanılması zamanla Osmanlıca denilen karma bir dil ortaya çıkarmıştır. Klasik Türk şiiri oldukça zengin olan bu kültürün toplayıcısı konumundadır.

Yaşanılan coğrafyalar değiştikçe birçok etken kültüre yabancılaşmamıza sebep olmuş, kelimelerin kullanıldıkları anlamlarından zamanla uzaklaşması ileriki dönemlerde anlaşılmasını zorlaştırmış, bunun sonucunda da Türk şiirini anlamak zorlaşmıştır.

Klasik Türk edebiyatında kelime ve mânâ çok önemlidir. Kelimeler ilk anlamında kullanılsa da kullanılan kelimelerin bazen ikinci veya üçüncü anlamları da kullanıma uygun olabilmektedir. Bir beyit çeşitli mânâlar barındırabilir. Sözcükler tek başlarına bir anlam ifade etmezler, kullanımlarına göre anlam kazanırlar.

Bu edebiyatta ön plana çıkmamış, başarılı eserler vermiş şairler de bulunmaktadır. Bu şairlerden biri de tezimizin inceleme alanını oluşturan ve bugüne kadar hakkında fazla çalışma yapılmamış olan XVIII. yy. şairi Edirneli Fâiz'dir. Bu çalışma ile amacımız XVIII. yy. Divan şairlerinden Edirneli Fâiz'in divanındaki söz varlığından hareketle Fâiz'in anlam ve kelime dünyasını detaylı incelemek ve anlamın bağlama göre kazandığı değişiklik ve çağrışımı ortaya koymaya çalışmaktır.

Batı'da "concordance" adıyla metni doğru anlamaya yönelik yapılan çalışmalar ilk olarak kutsal metinleri anlamak için uygulanmış, daha sonra Shakespeare'den Proust'a kadar büyük şair ve yazarların yapıtlarına uygulanmıştır. Türkiye'de ise bu çalışmalar, "Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük" olarak adlandırılmaktadır.

TEBDİZ (Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük) projesi kapsamında şu ana kadar pek çok eserin Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük çalışması yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu proje ile başta klasik Türk edebiyatı olmak üzere Türk edebiyatının bütün tarih ve edebiyat metinlerinin söz varlıklarını ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu projeye eserin yazıldığı dönemin sosyal, kültürel, sanatsal birçok özelliği belirlenebilecektir. Bir metin değerlendirilirken yazıldığı dönemden bağımsız olmadığı unutulmamalıdır.

Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük çalışmaları, klasik Türk şiirinin yaşadığı günümüz insanı tarafından anlaşılama problemi ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalardır. Divan şiirinde anlamı ortaya koymak amacıyla, İ. Hakkı AKSOYAK önderliğinde, Gazi Üniversitesi'nin sağlamış olduğu bilgisayar programı desteğiyle çalışmaların internet ortamına aktarılmasını sağlayan TEBDİZ çalışması başlatılmıştır.

TEBDİZ projesi kapsamında hazırladığımız “Edirneli Fâiz Divanı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” adlı çalışmayla Fâiz’in söz varlığı, üslûbu ve sanat anlayışının yanı sıra XVIII. yüzyılda klasik Türk şiirinin de söz varlığı, sanat anlayışı ve kültürel unsurları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Genelde TEBDİZ projesi, özelde ise bu çalışma Türk edebiyatına ve gelecek nesillere başucu kaynak olma, gagesine ulaşmayı hedeflemektedir.

1. BÖLÜM: EDİRNELİ FÂİZ'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1.Hayati

Fâiz'in asıl adı Mustafa'dır. Halk arasında Börekçizâdelikle meşhur olmuştur¹. Kaynaklarda doğum tarihiyle ilgili bir bilgi verilmediği için kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Edirne'de doğmuştur. Sicill-i Osmanî'de Müderris Hasan Efendi'nin oğlu olduğu söylenmektedir². Tahsilini tamamlamıştır³. III. Sultan Ahmed devri okumuşlarından⁴.

XVIII. yüzyılın ilk yarısında şöhret bulmuş divan şairlerindedir⁵. Hayatının ilk yıllarında marifet ilmiyle meşgul olmuştur⁶. Tahsilini tamamladıktan sonra kırk akçe ile medreseden azledildikten sonra 1100 (M.1688) yılı Recep ayında Edirne'de yeni yaptırılan Abdülvâsî medresesinin ilk müderrisi oldu. 1105 (M.1693) Cemâziyelevvel'inde Bîduhân medresesi müderrisliği de ilâveten kendisine verildi. Daha sonra sırasıyla, 1107 (M.1695) Receb ayında Kadı Abdî medresesine, 1108 (M.1696) Ramazan ayında Şeyhî Çelebi medresesine, 1111 (M.1699) Sefer ayında İbrahim Paşa medresesine, 1113 (M.1701) Rebiülahir'inde Çuhacı Hacı medresesine, 1115 (M.1703) Şaban ayında Mîrimîrân medresesine, 1121 (M.1709) Cemâziyelevvel'inde Sirâciye medresesine ve 1124 (M.1712) Zilkade'sinde Üç Şerefeli medresesine müderris oldu. Aynı yıl Cemâziyelevvel'inde Edirne dârülhâdisi ve son olarak 1128 (M.1715) Muharrem ayında, Edirne Bâyezîdiyyesi müderrisliği⁷ görevinde iken vefât etti⁸. Edirne'de İstanbul Yolu denilen mezarlığa

¹ Mustafa Safâyî Efendi, **Tezkire-i Safâyî**, yayına hazırlayan: Pervin Çapan, (Ankara: AYK AKM Baş. Yay. 2005), s. 485; Tezkiretü'ş- Şu'arâ Sâlim Efendi, **Tezkire-i Sâlim**, yayına hazırlayan: Adnan İnce, (Ankara: AYK AKM Baş. Yay. 2005), s.531; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri*, (Ankara, 1940), C. III, s. 1421.

² Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. 2, s.508.

³ Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, (Ankara, 1940), C. III, s. 1421.

⁴ Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, (İstanbul: Bellek yay. 2011), s. 264.

⁵ Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, C. III, s. 1421.

⁶ Mustafa Safâyî Efendi, *a.g.e.*, s. 485.

⁷ Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, C. III, s. 1421.

⁸ İsmail Belig, **Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ar**, hazırlayan: Abdülkerim Abdulkadiroğlu, (Ankara: AYK AKM Baş. Yay. 1999), s. 304.

defnedilmiştir⁹. Ölüm yılı bazı kaynaklarda 1129 (M. 1716)¹⁰, bazı kaynaklarda ise 1130 (M. 1717)¹¹ tarihi olarak verilmektedir.

1.2.Edebî Kişiliği ve Eserleri

Edirneli Fâiz, şiirlerinde genellikle *Fâiz* mahlasını kullanmakla birlikte Osman Nuri Peremeci'ye göre çok az sayıdaki gazelinde *Feyzî* mahlasını da kullanmıştır¹². Fâiz'in kalemi kuvvetlidir ve padişah huzurunda derse seçilen önemli kişilerden birisidir. Edirneli Fâiz, şiirleriyle olduğu kadar zarif nükteleri ve hoş giden şakalarıyla da tanınmıştır. Sâlim Efendi tezkiresinde latifelerine değinerek, o sözlerin toplanıp yazılsa kendi başına bir kitap olacağını söylemektedir¹³. Fâiz şiirleriyle devrinde epeyce tanınmış, hatta bazı musikişinâslar tarafından gazelleri bestelenmiştir. Onun bazı şiirlerine muhtelif şairler tarafında nazire yazılması da onun şöhretine delâlet eder. Edirneli Fâiz, Nâbî etkisinde bir şairdir¹⁴.

Fâiz'in Abdülkâdir Geylânî hakkında yazdığı medhiye türündeki kaside onun Kâdirî tarikatına mensup olduğunu tahmin ettirebilir.

Saadettin Nüzhet Ergun, Edirneli Fâiz Divanı'nın üç nüshasından bahseder. Bunlardan biri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 2881 numarada, ikincisi yine İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 391 numarada bulunmaktadır. Üçüncü nüsha ise Millet Kütüphanesi Ali Emiri Kitapları arasında 319 numaradadır. Ayrıca Murad Molla Kütüphanesinde Lâla İsmail kitapları arasındaki 741 numaralı mecmuada ise şairin kendi el yazısıyla kaydedilmiş bazı gazelleri olduğunu belirtir¹⁵.

Tarik Demir, yedi adet Edirneli Fâiz Divanı nüshasının kütüphaneler arasında yer değiştirdiğini belirlemiştir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2881, T. 5562 ve T. 391/9. Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Kitaplığı T. 2116/2. Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Kitaplığı T. 397/2. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Efendi

⁹ Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, C. III, s. 1421.

¹⁰ Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. 2, s. 508; Mustafa Safâyî Efendi, *a.g.e.*, s.486.

¹¹ İsmail Belig, *a.g.e.*, s. 304; Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, C. III, s. 1421; Tezkiretü's- Şu'arâ Sâlim Efendi, *a.g.e.*, s.531.

¹² Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s.264.

¹³ Tezkiretü's- Şu'arâ Sâlim Efendi, *a.g.e.*,s.531.

¹⁴ Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, C. III, s. 1421-1422.

¹⁵ Sadeddin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, C. III, s. 1421.

Kitaplığı Manzum Eserler Kısmı T. 319. Süleymaniye Kütüphanesi Murad Molla Kitaplığı T. 741. Bu nüshaların bulunduğu kütüphaneler ve kayıt numaralarıdır¹⁶.

Edirneli Fâiz Divanı kaside, gazel, murabba, kıt'a, mesnevî, matla' ve müfredlerden müteşekkildir. Divanın kaside bölümünde 7 kaside, gazeliyyat bölümünde 52 gazel, kıt'a bölümünde 18'i tarih kıt'ası olmak üzere toplam 27 kıt'a, 1 mesnevî, 10 matla' ve 4 müfred bulunmaktadır.

¹⁶ Tarık Demir, “*Edirneli Fâiz Divanı İnceleme- Metin- Dizin*”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006).

2. BÖLÜM: DİVANDA KULLANILAN KELİMELERİN ANLAM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Psikolojik Tasvirler

Şairin Hâlet-i rûhiyesinin yani ruhsal durumunun yazmış olduğu eserde ve üslubunda açığa çıkması, onlara etki etmesi eserlerinin şekillenmesinde önemli rol oynar. O anki ruh hali, eserlerinde işlediği ruhsal durumuyla doğru orantılıdır.

Edirneli Fâiz Divanı'nda şairin psikolojik hallerini beyit örnekleriyle birlikte şu madde başlıkları ile sıralamaktayız:

2.1.1. Korku

Divan şiirinde âşığın sevgiliye kavuşamama korkusu veya kavuştuktan sonra tekrar ayrılma korkusu şairin sürekli endişe duymasına sebep olmaktadır. Âşık bunun dışında sevgilinin bir bakışından veya sözünden de korku duyabilmektedir. Âşık hiçbir zaman rahat olamayacak ve sürekli huzursuzluk ve korku hissedecektir.

Gerçi **h**avf-ı **h**ançeri mâni^ç meyânın çoçmağa

Virmek Allâh'ıñ gönül devlet-i kazâyânındadır (G. 8/3)

Ėamzesinden **h**avf ider ^çuşşâk kâtildür deyü

Ben kaçından **k**orkarum tîğa mümâsildür deyü (G. 32/1)

Yukarıdaki beyitlerde şair sevgilinin kaşı, kirpiği ve bakışı ile korku saçmasından söz ederek bu korkunun onun hareketlerini nasıl kısıtladığından bahsetmektedir.

Varurken ol perī-rū ḥāne-i aġyāra bī-minnet

Bizi iġfāl ider **bīm-i peder**le ġüft ü ġūlarla

(G. 33/2)

Bu beyitte âşığın, *dedikodu olur* endişesi ve “*baba korkusu*”yla sevgili tarafından kandırıldığı halde bunlara rağmen sevgilinin âşık dışındakilerle olan davranışlarındaki tutarsızlıklar yansıtılmıştır.

Fürūġ-ı mihr-i Hüdā nūr-ı cebhe-i **taġvā**

Ġüzīn ü eşrefi ‘iffetle nevf-i insānuñ

(K. 5/10)

Dünyevî korku ve kaygılardan başka birde *Allah korkusu* vardır. Allah korkusu, Mü’min oluşumuzun bir belirtisidir. Yukarıdaki beyitte Allah’tan korkan ve onun yolunda giden insanların güneş gibi parlak, seçilmiş, şerefli ve namuslu olacağı işlenmiştir.

2.1.2. Sevinç

Olması çok istenilen bir şeyin gerçekleşmesi, ulaşılmak istenilen bir şeye kavuşmak, hoşça giden bir şeyin olması vb. durumların oluşması sonucu ortaya çıkan coşkulu durum veya hoşnutluk o anki ruh halimize oldukça fazla yansımaktadır. Bu durum şairin ruh haline de yansıtacak ve işlediği konu ve uslûbunu doğrudan etkileyecektir.

Gerçi luṭfı ol bütüñ şevġ-ı dili efzūn ider

Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de **memnūn ider**

(G. 12/1)

Yukarıdaki beyitte şair sevincini “*memnūn ider*” kelimesiyle ifade etmektedir. Sevgilinin güzelliği âşğın gönlünü sevinçle doldurmakta, eziyet etse bile bu âşğı memnun etmektedir.

Müşerref itdi bu şeb bezmi luş idüp ol māh

Öperdüm ayağın ammā hicābı neylersin (G. 25/2)

Yukarıdaki beyitte şair sevgilinin meclise gelerek şereflendirmesinden duyduğu sevinci dile getirmiştir. O kadar çok sevinmiştir ki utanmasa ayağından öpeceğini söylemektedir.

2.1.3. Üzüntü

İstenilen bir şeyin gerçekleşmemesi ya da olması istenmeyen şeylerin olması veya olma olasılığı kişide ruhsal bir çöküş yaşanmasına ve üzüntüye sebep olur. Bu durum âşğın sürekli üzüntü duymasına sebep olacaktır.

Girye itdükçe **fırāk**ıyla gören farķ eylemez

Eşk-i çeşm-i hūn-feşānum mı bir aķar şu mıdur (G. 9/3)

Yukarıdaki beyitte şair kan saçanın gözyaşı mı, akarsu mu olduğunu bilmediğini, çünkü hüznle gözyaşı döktüğü için görenin de ayırt edemediğini ifade ederek üzüntüsünün derecesini gözler önüne serer.

2.1.4. Kızgınlık

Ne **kāruñ var** gönül bî-hüde feryād itmeden ğayrı

Ne hāşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ğayrı (G. 46/1)

Yukarıdaki beyitte şair kendi gönlüne olan kızgınlığını dile getirmekte, boş yere feryat edip düşmanları sevindirdiği için gönlüne kızmaktadır.

2.1.5. Dua ve Beddua

Hemvāre **devleti ola günden güne füzün**

Hayr ile bula mebde-i vehm muhteşem kalem (K. 7/15)

Şair kasidenin dua bölümünde yer alan beyitte Silahtar Damat Ali Paşa için dua etmektedir.

Ne çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından

Ayırma kimseyi **yā Rabbī** sen diyarından (G. 26/1)

Yukarıdaki beyitte şair sevgilinin köyünden ayrılınca kalbinin çok acı çektiğini söyleyerek Allah'a yalvarıp kimseyi memleketinden yani sevgilinin yanından ayırmamasını diliyor.

‘Ahd eyledi öpdürmege pāyin gelicek ‘īd

Yā Rab sen o meh-pāreyi s̄abit-ḳadem eyle (G. 37/2)

Yukarıdaki beyitte şair sevgilinin sözünü tutması için Allah'a yalvarıyor. Çünkü sevgili, âşık için bir lütuf olan ayağını gelecek bayram öptürmeye söz vermiştir.

İşâbet itmede 'uşşâka tîr-i cevri pey-der-pey

İlâhî sen hâṭâdan şakla ol şüh-ı cefakârı (G. 42/4)

Yukarıdaki beyitte şair eziyet eden sevgiliden onu koruması için Allah'a yalvarıyor. Öyleki mâşuk cefa oklarını âşığa peşpeşe göndermektedir.

Cürmümi 'afv eyle yâ Rab sen beni mağfûr kııl

Ref' idüp gerd-i kederden hâṭırum mesrûr kııl (Kt. 3/1)

Yukarıdaki beyitte şair suçunun bağışlanması için Allah'a yalvarıyor. Çünkü Allah affedicidir, affetmeyi sever, âşığı affedecek olan da yalnız Allah'tır.

2.1.6. Şaşkınlık\ Hayrete düşme

Pâdişâh-ı vaqt olur Fâ'iz kim alsa dūşına

Bir 'aceb hâlet var ancak hırka-i peşmînede (G. 40/5)

Yukarıdaki beyitte şair Fâiz'in sırtına aldığı kişinin zamanın padişahı olmasına şaşırmakta ve onun yünden yapılmış hırkasında bir kerâmet olduğunu düşünmektedir.

Hiç umulmaz hele ol āfet-i devrāna göre

Luṭf ide bezme gele bir iki peymāne göre (Mtl.7/1)

2.1.7. Sitem

Ne virürsin bu kadar ṭa‘ ne-i aḡyāra vücūd

Ey göñül kişver-i temkīn-i metānet bu mıdur (G. 5/3)

Yeter ey dil yeter tā key belā-yı ‘ışkdan feryād

‘ilāc-ı derd-i ‘ışkuñ çāresi şabr u taḥammüldür (G. 11/3)

Yukarıdaki beyitlerde şair gönle sitemini dile getirmektedir. Âşık kendini bu kadar kaptırmamalı, tüm varlığıyla bağlanmamalı, biraz sabretmelidir, çünkü aşk derdinin ilacı sabır ve tahammüldür.

Bir kerre kandedür deyü itmez misün su’āl

Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firḳati (G. 44/6)

Yukarıdaki beyitte şair “*bir kere bile ‘nerededir?’ sormaz mısın*” diyerek sevgilinin vefasızlığına sitem etmektedir.

2.1.8. Pişmanlık

Zāhid **dirīḡ olamaduk** ehl-i ḥālden

Gel ol ḳarīn-i ehl-i şafā gör kerameti (G. 44/8)

Yukarıdaki beyitte şair “*dirġ olamaduk*” (*esirgeyemedik*) diyerek duyduğu pişmanlığı dile getirmektedir.

2.1.9. Özlem

Sürerdüm rüyımı şad **ıştiyāk-ı derd-i hasretle**

Göreydüm dergeh-i devlet-ķarīnūñ yā Resula’llāh (K. 2/3)

Yukarıdaki beyitte şair Resūlu’llāh’a duyduğu özlemi dile getirmektedir.

Kaçan gelür deyü āyā o mehveşüñ haberi

Uçar gözümde **hayāl-i hamām-ı nāme-beri** (G. 50/1)

Yukarıdaki beyitte şair sevgiliye özlemini “*Uçar gözümde hayāl-i hamām-ı nāme-beri (posta güvercininin hayali gözümde uçar)*” cümlesiyle ifade ederek sevgiliyi ne kadar çok özlediğini, ondan gelecek olan herhangi bir haberi dört gözle beklediğini anlatmaktadır.

2.1.10. Yakınma

Yok mıdur ġāyeti ey şūġ bu **cevr ü sitemüñ**

Yeter inşāf yeter cānuma **kār itdi ġamuñ** (Kt. 6/1)

Yukarıdaki beyitte şair sevgilinin sitem ve zulmünün sonu olmadığından yakınmaktadır. Şairin artık canına yetmiştir, sevgiliden merhamet beklemektedir.

2.1.11. Sevgi

Cānın virür o şem^c-i ziyā-güster üstine

Pervāneveş döner bu gönül dil-ber üstine

(G. 36/1)

Yukarıdaki beyitte şair sevgisini, kendisini pervaneye (geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek) benzeterek gösterir. Nasıl ki kelebek o ışık saçan mumun üzerinde ölümü göze alarak dönüyorsa âşık da mâşuğun etrafında pervane gibi dönecektir.

2.1.12. Çaresizlik

Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā

Ne nāme-berden eşer var ne bir cevāb gelür

(G. 3/2)

Yukarıdaki beyitte şair çaresizliğini, *ne mektup götürenden haber var ne bir cevap geldi*, dizesiyle anlatmaktadır. Beklemekten başka elden bir şey gelmediğini, çaresizlik içinde rüzgârı beklemekte olduğunu anlatmıştır.

Kār itdi cāna tīg-i ğam-ı ıışkı şöyle kim

Feryāda yok **mecāl kesildi** amānumuz

(G. 13/6)

Yukarıdaki beyitte şair artık şikâyet etmeğe bile gücünün kalmadığını, aşk derdinin ruhuna etki ettiğini ifade etmektedir.

2.1.13. Utanma

Gül üzre jāle degül derledi **hicāb**ındañ

Ḳudūmun işidicek ol ḥad bu zī-şānuñ (K. 5/8)

Görelen ol şeh-i ḥüsnüñ dehān-ı nāzükini

Çemende gonce-i gül Fā'izā **hicāb**dadur (G. 10/5)

Ol ḳadar ḥūy-gerde-i **şerm**-i ḥatāyum k'eylerüm

Secdeden cebhemle naḳş-ı büriyāyı şüst ü şū (G. 31/2)

Yukarıdaki beyitlerde şair utanmanın belirtilerinden olan terlemeyi değişik şekillerde ifade eder. Şaire göre gülün üzerindeki çiğ tanesi değil utanç sonucu oluşan ter taneleridir. Aynı zamanda sevgilinin ağzını gören gül goncası da kendinden utanmaktadır. Şair yaptığı hatalardan, işlediği günahlardan utanmakta ve secdeyi alnındaki terle sıırıslam etmektedir.

Ruḥşat da virse ḡamzesi Fā'iz neḗāreye

Rūyına ol mehüñ baḳılır mı **hicāb**dan (G. 27/5)

Ḥaṭ-ı 'īzāruñı görse senüñ bu ḥālet ile

Benefşe **ser-be-zemīn** ola şad **ḥacālet** ile (G. 35/1)

Yukarıdaki beyitlerde bulunan “*Gamzesi izin verse de o ay yüzlü sevgilinin yüzüne utanmaktan bakılamaz*” ve “*Yanağındaki ayva tüylerini gören menekşe bile çok utanarak başını öne eğer*” cümleleriyle şair, yüzünde bulunan ayva tüyü, yanak ve gamze kelimeleri çerçevesinde utancı dile getirmektedir.

2.1.14. Olaylar Karşısındaki Değerlendirme ve Tepkiler

Hāl-i ‘ālem böyledür gāhī şu‘ūd geh hübūt

Zerre deñlü i‘tibār itme irişseñ rif‘ate (Kt. 26/1)

Yukarıdaki beyitte şair dünyaya önem vermemesini, bu dünyada hiçbir şeyin kesin olmadığını, çıkışlarla birlikte inişlerin de olabileceğini, ne kadar büyük rütbeye ulaşırsa ulaşılsın buna önem verilmemesi gerektiğini söylüyor.

2.1.15. Beklentiler

Kuşūrın yād idüp şemşīr-i gamla çāk olan diller

Cenābuñdan **umarlar** cümle **merhem** yā Resula’llāh (K. 3/2)

Yukarıdaki beyitte eksikliklerini hatırlayıp kederin kılıcıyla yırtılan yaralı gönüller Resūlu’llāh’tan “*merhem ummakta*”dır.

‘Ālemde biz ne cāh ü ne ḥod devlet isterüz

Ancak **şafā-yı ḥātır ile şihhat** isterüz (G. 15/1)

Pīr-i muğānuñ ayağına yüz sürüp müdām

Def[‘]-i hücum-ı ceş-i ğama **himmet isterüz** (G. 15/2)

Şem[‘]-i ruḥundan olma şaḳın bir nefes cüdā

Pervāneveş dilā **seni germ-ülfet isterüz** (G. 15/4)

Yukarıdaki beyitlerde şairin beklentisi gönül rahatlığı ve sağlıktır. Dert ordusunu defetmek için Pīr-i muġān’ın (meyhaneci) ayağına yüz sürerek, gam ordusuna saldırıp yok etmek için gayret etmeyi ve âşığın tıpkı mumdan ayrılmayan pervane gibi sevgilinin yanından hiç ayrılmamasını belediklerini dile getirmektedir.

2.1.15.1. Görev Beklentileri

Cīfe-i dünyāya meyl itme şaḳın kerkes gibi

Ṭā’ir-i ḳuds ol er iseñ şeh-per-i tevḫīd ile (K. 1/4)

Ḳuvvet-i ‘ışḳ ile Fā’iz mālīk-i mülk-i dil ol

Nefş ü şeytāna hücum it leşker-i tevḫīd ile (K. 1/5)

Yukarıdaki beyitlerde şair dünyaya kanmamayı, ruhuna ve şeytana saldırmayı, Allah’ın birliğine inanıp sevginin gücüyle gönül ülkesinin sahibi olmayı beklemektedir.

2.1.15.2. Vuslat Beklentileri

İrmek olur mı ‘ömrüm ider mi ‘aceb vefā

Ey naḥl-i nāz **mīve-i vaşluñ** zemānına (G. 39/2)

Yukarıdaki beyitte şair “*kavuşma meyvesi*”nin zamanına ulaşmayı beklemektedir. Ömrü yeterse bu zamana ulaşır sevgiliyle vuslata erecektir.

Biñ cevr ü cefā itse de ol şūḥ-ı sitemger

Bir **va‘de-i vuşlatla** ferāmūş iderüz biz (G. 17/4)

Yukarıdaki beyitte şair zalim sevgilinin birçok “cevr ü cefā”sını kavuşma için vereceği bir sözle bile unutabileceğini ifade etmektedir. Onun kavuşmak için hâlâ bir ümidi vardır.

2.1.16. Şikâyet

2.1.16.1. Felekten ve Dünyadan Şikâyet

Degmez kederin çekmege bir laḥza bu ‘**âlem**

Bir ḥāl ile neylerseñ idüp def‘-i ğam eyle (G. 37/4)

Hem sirişkin aqıdur ehl-i dilüñ āb gibi

Hem yine **çarḥ döner üstine dülāb** gibi (G. 43/1)

N’ola Fā’iz gibi itseñ **şikâyet çarḥ-ı kec-revden**

Nesin gördüñ dem-ā-dem cevr ü bī-dād itmeden gayrı (G. 46/5)

Cüdā eyler biribirinden aḥbābı geçer şöḥbet

Cihānuñ ḥāl ü şānı böyledür ḳalmaz bu cem‘iyyet (Kt. 25/1)

Yukarıdaki beyitlerde şair ”Dünya”nın bir an bile tasasını çekmeğe değer olmadığından, haksızlık ve zulümden başka bir şeyini görmediğinden, dostları birbirinden ayırdığından şikâyet eder. Dünya hem ağlatmakta hem de “*dolap gibi üstüne dönmekte*”dir. Âşık sevgiliden başka talih, felek, zaman vs.den de zulüm gören kişidir.

2.1.16.2. Sevgiliden Şikâyet

Şaymaz bizi ‘āşıklarını eylese ta‘dād

Ammā sitem ü cevriñi bî-ḥadd ‘aded eyler (G. 7/2)

Müdām şunmada aḡyāra cām-ı la‘l-i lebin

O bî-vefā bize bir kerre eylemez tekliḥ (G. 18/4)

Virmez lebini öpmege cān naḳdini virsem

Şeftālūsı ol mertebe ḳıymetlü bu bāḡuñ (G. 20/3)

Yukarıdaki beyitlerde şair sevgilinin eziyetlerinden ve vefasızlığından şikâyetçidir. Âşığa edilen eziyet, cefa ve vefasızlık sevgilinin deḡişmez vasıfları arasındadır. Sevgili onu âşıklarından biri olarak görmemekte, canını verecek kadar cömert olan

âşığa, sevgili bir kere bile öptürmemekte, en son onu hatırlamaktadır ki bu sevgilinin özelliklerindedir.

İkrârı üzre tırmadı gitdi o bî-vefâ

Va‘d-i bilâ-vefâ ile geçdi zemânumuz (G. 13/5)

Yukarıdaki beyitte şair sevgilinin verdiği sözde durmamasından şikâyetçidir. Âşığın ömrü sevgilinin verdiği sözü tutmasını beklemekle geçmektedir.

2.1.16.3. Kendinden Şikâyet

Şân ile olan keşmekeşe itdi taħammül

Ayrılmadı dil turre-i müşğîn-deminden (G. 24/3)

Gördükde **virme her büt-i şîrîn-zebâna dil**

Fâ‘îz **düşürme kendüni halkuñ zebanına** (G. 39/5)

Yukarıdaki beyitlerde şair bir taraftan kendinden şikâyet ederken, bir taraftan da kendisiyle övünmektedir. Öyle ki, her türlü mücadeleye katlanmış fakat sevgilinin misk kokulu saçından ayrılamamıştır. Sevgili ile hayalî bir beraberliğe sahip olan şair, gördüğü her tatlı dilli güzele gönül vermekte ve halkın diline düşmektedir.

2.2.Eylem ve Durum Tasviri İfade Eden Kelimeler

2.2.1. Ağlama

Cemâl-i pâk-me‘âlûñ görmek ister dîde-i Fâ‘îz

Döker **hūn-ābe-i ḥasret** dem-ā-dem yā Resula'llāh (K. 3/5)

Yukarıdaki beyitte ifade edilen aşk, Hz. Muhammed'e duyulan sevgidir. Burada şair O'nu göremediği için *hasret gözyaşı* döktüğünü ifade etmektedir.

Girye itdüğe firākıyla gören fark eylemez

Eşk-i çeşm-i hūn-feşānum mı bir aḡar şū mıdur (G. 9/3)

Akıtdı yaşumı dili pür-tāb eyledi

Ol şūḡ-ı şīvekārdaki āb ü tāb-ı nāz (G. 14/2)

Yukarıdaki beyitlerde şair ağlamayı “*sirişk-i dīde, eşk-i çeşm, girye it-, yaş akıt-*” gibi tamlama ve deyimlerle ifade etmektedir. Hasret ve hüznle dökülen gözyaşı bazen kılavuz olur, bazen özlemin tezahürü olarak ortaya çıkar ve âşık kanlı gözyaşları döker.

2.2.2. Konuşma

Dir gören ol şanemüñ tāze ḡaṭṭ-ı ruḡsāruñ

Nev-demīde çemen-i bāğ-ı melāḡāt bu mıdur (G. 5/2)

Yolda görmüş bendesin luṭf eyleyüp ol meh **dimiş**

ḡaste-i ‘aşḡum olan bī-çāre Fā’iz bu mıdur (G. 9/5)

Didüm ey şūḥ senüñ ile mey-i ḥamrā görelüm

Didi biñ nāz ile ol dil-ber-i ra'nā görelüm (G. 21/1)

Yukarıdaki beyitlerde şair dedim/dedi tarzını (divan şiirinde mürâca'a denir) kullanarak anlatıma canlılık ve hareketlilik getirmiştir. Beyit içerisinde sevgili ve âşık arasında geçiyormuş gibi görülen konuşmalarda ise şair kendi ağzından da olsa sevgiliyi konuşurmakta ve anlatımı etkileyici hale getirmektedir.

2.2.3. Yazı Yazma

Ḥaṭṭ-ı ruḥı degül **yazılur** kilik-i şun' ile

Āyāt-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (G. 36/2)

Sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri o kadar kusursuzdurki adeta parıldayan ayın üzerine kalemle işlenmiş gibidir. Yukarıdaki beyitte şair bunu "yaz-" kelimesiyle ifade etmektedir.

Ḳayd-ı tārīḫ-i vefātı ile ol maḥdūmuñ

Fikr ile Fā'iz irişdürmiş idi rūza şebi (Kt. 21/4)

Yukarıdaki beyitte şair "ḳayd" kelimesini *yazıya geçirmek* anlamında kullanmıştır. Eski alfabemizde bulunan harflerin herbiri belli bir rakama denk gelmektedir, buna ebced hesabı denir. Bu beyitte vefat eden kişinin ölüm tarihini kaydetmek için yazıldığı ifade edilmiştir.

2.2.4. Yorgunluk

Ebrūları sevdāsı **za‘if itdi vücūdum**

Kār itdi dile tīg-i siyeh-tāb-ı maḥabbet (G. 2/4)

Söyle ey dil seni **bī-tāb** iden ğamze midür

Tīr-i müjgān mı ebrūsı midur yā görelüm (G. 21/3)

Bī-tāb olursa da dil eger ıztırābdan

Geçmez hevā-yı ṭurre-i pūr-pīç ü tābdan (G. 27/1)

Yukarıdaki beyitlerde şair, sevdadan, ıstıraptan, “*bī-tāb*” (yorgun) düşmüştür. Aynı zamanda “*za‘if itdi vücūdum*” (vücudumu zayıflattı, tâkatsiz bıraktı) ifadesini de yorgunluğunu anlatmak için kullanmıştır. Kalp ne kadar yorgun olursa olsun büklüm büklüm kıvırcık saç lülesinin arzusundan vazgeçmeyecektir.

2.2.5. Sarhoşluk (Humar)

Ser-mest iken henüz mey-i la‘lfāmdan

Gitmez bezimde dīdelerüm yine cāmdan (G. 28/1)

Ülfet itdi **çeşm-i mest** ile gönül ayrılmadı

Mest olan elbetde ‘ādetdür sever mestāneyi (G. 45/3)

Yukarıdaki beyitte şair, sarhoş olduğu halde yine de gözünü şaraptan alamamaktadır. Sevgilinin aşkıyla sarhoş olan göz ve gönlün kurduğu dostluğu tamamlamak içinse “*Mest olan elbetde sever mestāneyi*” atasözünü kullanmıştır.

2.2.6. Hastalık ve Ölüm

Gerçi **dil düşmüş yatur** çāh-ı zeneḥdānındadır

Destümüz ammā ser-i zūlf-i perīşānındadır (G. 8/1)

Yukarıdaki beyitlerde hastalık “*dil düşmüş yatur*” (kalp düşmüş, âşık olmuş, hastalanmış) ifadesi kullanılarak anlatılmıştır.

3. BÖLÜM: DİVANDA KULLANILAN DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

3.1.Ses

3.1.1. Ses-Anlam İlişkisi

Kelimelere anlam kazandıran, onların en küçük anlamlı birimleri olan seslerdir.

Şiirde seslerin dağılımı, sözcüklerin metin içindeki yatay ve dikey dağılımı kadar önem ve anlam taşır. Çünkü ses, şiirsel yapıda etkiyi yaratan ya da çoğaltan önemli öğelerin başında yer alır. Seslerin ve ses öbeklerinin yinelenme sıklığı ve metin içinde yerleşimi özel bir dizge oluşturur ve bu biçimsel yapı çoğu kez içerik düzlemini destekleyerek anlamın etkisini oluşturur (Kıran-Korkut 2003: s.137).

Walery'e göre şiir, sesle anlam arasında o uzayıp giden kararsızlıktır.

3.2.Ünlemler

Ṭutardı sīnesini ʿāşık **ey** kemān-ebrū

Ḳalaydı dilde cigerde ḥadeng-i müjgānuñ (K. 5/20)

Ḥidīv-i mihr-eşerā serverā bihīn güherā

Eyā vücūdı olan maḥz-ı luṭf-ı Yezdān'uñ (K. 5/22)

Ṭutsun cihānı şöhret-i ʿışk u maḥabbetüñ

Mānend-i Ḳays **ey** dil-i şūrīde nām vir (G. 4/3)

Görmezüz hayli zamāndur seni ülfet bu mıdur

Ey gül-i bāğ-ı vefā bŷy-ı haķıķat bu mıdur (G. 5/1)

‘Uşşāk-ı zārı eyledi pā-māl u dil-figār

Cānā ğurŷr-ı ‘işve ile ol cenāb-ı nāz (G. 14/3)

Nām ü nişānı yoķ nice demdür yine dilŷñ

Ey āh yoķla zŷlf-i dil-ārāda olmasun (G. 23/2)

Seħervar gülşen-i kūyıñda feryād eyle cānānuñ

Biraz **ey** murğ-ı dil aħvālŷñi aĝla ĥicāb itme (G. 38/2)

Diriĝā gitdi İbrahīm Efendi ol melek-ħaşlet

Ķoyup bāğ-ı cihānuñ berg ü bārın oldu āzāde (Kt. 17/1)

Yukarıdaki beyitlerde kullanılmış olan ünlemleri şair sesleniş, sitem, keder, acıma vb. duygularını ifade etmede kullanmıştır. Örneklerden de anlařılacaĝı üzere Edirneli Fāiz, divanında ünlemlere bolca yer vermiştir.

3.3.Edatlar

Tek başına anlam taşımayan, cümledeki unsurlar arasında benzerlik, neden, amaç, araç, yön, eşitlik gibi yönlerden anlam ilgisi kuran sözcüklerin genel adıdır.

Cīfe-i dünyāya meyl itme şaşın kerkes **gibi**

Ṭā'ir-i kıuds ol er iseñ şeh-per-i tevḥīd ile (K. 1/4)

Ġaraż 'arz-ı 'ubūdiyyetdür **ancağ** yoğsa sulṭānum

Ne mümkindür edā na't-i güzīnūñ yā Resula'llāh (K. 2/4)

Eyler müdām ehl-i ma'ārifle güft ü gū

Olmış hemīşe anuñ **içün** muḥterem kalem (K. 7/5)

İkrārı **üzre** ṭurmadı gitdi o bī-vefā

Va'd-i bilā-vefā **ile** geçdi zemānumuz (G. 13/5)

Kim da'vete kādīr o perī-peykeri ey dil

Luṭf ide **meger kim** gele kendi kereminden (G. 24/2)

Çü lāle kīse-tehī olsam olmam āzürde

Elümde gül **gibi tek bir** ṭolu ayağ olsun (G. 29/3)

Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü üzere benzetme, özgülük (aitlik), araç, gibilik, beraberlik özelliği bulunan edatlar ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Şair, Türkçe edatlar dışında Arapça ve Farsça edatlara da yer vermiştir.

3.4. Sözcükler

3.4.1. Sıklık

Edirneli Fâiz Divanı'nda sık kullanılan kelimeler aşağıda tablo olarak sunulmuştur:

Tablo 1. Sık Kullanılan Kelimeler

‘ âlem	24	cân	25
dil	150	ğam	35
gül	69	ruh	24

3.4.2. Zıtlık

Birden fazla anlama dayalı sanatlardan olan tezat, tek noktada birleşebilen birbirine karşıt olan özellikleri bir arada söyleme sanatıdır. Yani, iki zıt noktadan tek noktaya bakabilme sanatıdır.¹⁷

Divân şiirinin önemli bir unsuru olan zıtlık yani tezat, şairin ruhsal durumunu yansıtması bakımından da önemlidir. Edirneli Fâiz Divanı'nda kullanılan kavramlar daha çok isim ve sıfat ağırlıklı olmakla birlikte fiil kökenli kavramlara az da olsa yer verilmiştir.

Kuru - Yaş

Nihâl-i **huşk** bile şimdi **tâze** gül virdi

¹⁷ Ahmet Mermer ve diğerleri, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, (Ankara: Akçağ Yayınları. 2010), s.200.

Bu demde t̄a okudur feyzi ebr-i nisānuñ (K. 5/4)

Yukarıdaki beyitte şair, nisan yağmurlarının bolluğuyla kuru fidanların bile taze, yeni çiçek açtığını ifade etmektedir. Bu beyitte tezat “*huşk*” ve “*tāze*” sözcükleriyle sağlanmıştır.

Kavuşma- Ayrılık / Sabah –Gece

Şabāh-ı vaşla şeb-i hicre itdiler ĩmā

Żiyā-yı nūr-ı ruħuñ zūlf-i ‘anber-efşānuñ (K. 5/18)

Yukarıdaki beyitte “*kavuşma-ayrılık*”, “*sabah-gece*” tezatlıkları bir arada verilmiştir. Sevgilinin yanağının parlak ışığı kavuşma sabahına, anber saçan saçı ise ayrılık gecesine işaret eder.

Gönül Vermiş (âşık) – Gönül Almış (mâşuk)

Dil-dādedür ana mül-i **dil-dāra** şübhesüz

Yaşlar döker firāk ile dem-be-dem kalem (K. 7/7)

Yukarıdaki beyitte şair âşığın, sevgilinin aşkıyla sarhoş olduğunu yani gönül verdiği ve zaman zaman ayrılık acısıyla yaşlar döktüğünü ifade eder. Burada “*Dil-dāde*”nin zıddı “*dil-dār*” sözcüğüdür.

Gece – Gündüz

Ne **rūzumuzda** şafā var küdüret-i ğam ile

Ne **şebde** dīde-i ‘uşşāk-ı zāra ħāb gelür (G. 3/4)

Şair bu beyitte, âşığın gece ve gündüz hep sevgiliyi düşündüğünü, bu yüzden gündüz derdinden huzuru olmadığını, gece ise ağlamaktan gözüne uyku girmediğini ifade ederken “rūz”un zıddı olarak “şeb” sözcüğünü kullanmıştır.

Rūz ü şeb ağlamadan ‘ālemi bī-zār itdün

Bilsek ey ıfl-ı dil-i zār nedendür elemün (Kt. 6/2)

Yukarıdaki beyitte şair, gece gündüz ağladığını fakat derdinin ne olduğunu bilmediğini söyler. Bu zıtlığı “Rūz ü şeb” kelimeleriyle ifade etmektedir.

Sabah- Akşam

Her şubḥ u şām mihr ü meh-i çarḥa ey perī

Bī-şek fūrūg-ı nūr-ı ruḥuñdan ziyā yeter (G. 6/3)

Şair bu beyitte, peri yüzlü sevgilinin yüzünün parıltılı ışığının sabah akşam devretmekte olan güneş ve aydan daha parıltılı olduğunu ifade ederken “şubḥ u şām” zıtlığını kullanmıştır.

Saymak- Saymamak

Şaymaz bizi ‘āşıklarını eylese ta‘dād

Ammā sitem ü cevrini bī-ḥadd ‘aded eyler (G. 7/2)

Yukarıdaki beyitte şair, sevgilinin âşıklarını saydığı zaman onu âşıkları arasında saymadığını, fakat yaptığı eziyet ve cefayı pek çok saydığını ifade eder. Burada zıtlık “saymaz” ve “ta’ dād eyle-“ sözcükleriyle sağlanmıştır.

Fayda- Zarar

Cân ile h̄arīdār-ı metā‘-ı ğam-ı ‘ışk ol

Bir fā’ide itmezse de Fā’iz zarar itmez (G. 16/5)

Şair bu beyitte Fā’iz’e, can ile aşk derdinin sermayesinin satın alanı ol, bir fayda etmese de zarar da etmez, ifadelerini kullanırken “fā’ide” ve “zarar” kelimeleri arasında zıtlık oluşturmuştur.

Şevk- Yürek Sıkıntısı

Dile h̄ayāl-i ruḥı şevk-baḥş iken nā-geh

Haṭṭı gelince giriftār-ı h̄ārḥār olduk (G. 19/2)

Yukarıdaki beyitte şair, sevgilinin yanağının hayali (bile) kalbe şevk verirken ayva tüyelerinin çıkmasıyla yürek sıkıntısına yakalandığını dile getiriyor. Burada “şevk” ve “h̄ārḥār” kelimeleri arasında zıtlık kurulmuştur.

Çok Alçak- Çok Yüksek

Çarḥdan gayrı döner var mı dilā üstümüze

N’ola ednā ise de biz anı a’lā görelüm (G. 21/5)

Yukarıdaki beyitte şair kalbine, üstümüze gökyüzünden başka dönen bir şey olmadığını, bu yüzden gökyüzü çok alçak ise de biz onu çok yüksekmiş gibi görelim diye tembih ediyor. Bu beyitte zıtlık “*ednā*” ve “*a lā*” kelimeleriyle sağlanmıştır.

Soru- Cevap

Beyaz-ı defter-i hüsnün pür eyledüñ ey haṭ

Cevāb-ı pürsiş-i rüz-ı hisābı neylersin (G. 25/4)

Beyitte şair sevgilinin güzel yüzünün yazı (yazıdan kasıt ayva tüyleri) ile dolduğunu ifade ederek, hesap günü geldiğinde sorunun cevabını ne yapacağını sorarak “*cevāb-ı pürsiş*” tamlamasında iki zıt kelimeyi birlikte kullanmıştır.

Almak- Vermek

Bilmem ne **vir**di kim **alamaz** çarḥ-ı kec-nihād

Eyā dil-i şikeste-i nā-dīde-kāmdan (G. 28/4)

Şair beyitte ‘ne verdi de alamıyor’ derken zıtlığı “*vir-*” ve “*al-*” fiilleriyle oluşturmuştur.

Eziyet- İyi Muâmele

‘Uşşāk-ı zārı **cevrüñ** ile eyleme helāk

Luṭf eyle bī-günāhlaruñ girme ḳanına (G. 39/3)

Şair bu beyitte, inleyen âşıklara eziyet ederek perişan etme, onlara iyi muâmele göster ve kanlarına girme, diyerek “*cevr*” ve “*lutf*” kelimeleri ile zıtlık oluşturmuştur.

Yeni- Eski

Tāze hem-demler mübârek olsun ey meh kâ'ilüz

Tek añılsun gāh ü bî-geh ‘âşık-ı **dîrîne** de (G. 40/4)

Yukarıdaki beyitte şair sevgiliye seslenerek, *yeni* dostun hayırlı olsun, biz inandık, yeter ki vakitli vakitsiz *eski* âşıklarını da an, diyerek “*tāze*” ve “*dîrîne*” kelimeleri arasında zıtlık oluşturmuştur.

Neş'e- Keder

Ne rûzumuzda **şafâ** var küdüret-i **gam** ile

Ne şebde dîde-i ‘uşşâk-ı zâra hâb gelür (G. 3/4)

‘Âlemde görmedük hele hiçbir gül-i **neşât**

Hep açılan bu bâğda ezhâr-ı **gam** gibi (G. 41/3)

Yukarıdaki beyitte şair, bu bahçede hep *gam* çiçekleri açtığını, *sevinç* gülünü hiçbir dünyada görmediğini ifade ederek zıtlığı “*neşât*” ve “*gam*” sözcükleriyle sağlamıştır.

Şafâ kesb eylerüm aşlâ **keder** kalmaz derûnumda

Dile t̄ab-efgen olduğça hayāl-i r̄uy-ı raḥṣānı (G. 48/4)

Bu beyitte Şair, parlak yz̄n̄n̄n hayali ḡnl̄ne ışık saldıkça *neşe* kazanırım, iŐimde asla *üz̄nt̄ü* kalmaz ifadeleriyle zıtlığı “*Őafā*” ve “*keder*” kelimeleriyle sağlamıştır.

Sert- YumuŐak

‘Aceb m̄mk̄n̄ mi **nerm** itmek dil-i **senḡn̄**-i dil-dārı

Biraz hem ağlasam hem s̄ȳlesem ḥāl-i dil-i zārı (G. 42/1)

Yukarıdaki beyitte Şair zavallı kalbin halini hem ağlasam hem anlatsam sevgilinin katı kalbini yumuşatmak m̄mk̄n̄ m̄d̄r̄ acaba, diyerek “*nerm*” ve “*sengin*” kelimeleri arasında tezat ilişkisi kurmuştur.

Yer- Ḡk

İrse **eflāke** ser̄ñ yine yz̄ñ **yer**lere s̄r̄

Ƙadr̄ñ efv̄n̄ ola t̄a mihr-i cihān-t̄ab gibi (G. 43/2)

Yukarıdaki beyitte Fāiz, ne kadar yk̄sek mertebede olursan ol tevazu ḡster ki, tıpkı d̄nyaya sıcaklık ve ışık veren ḡneş gibi değer̄in fazla olsun, diyerek zıtlığı “*eflāk*” ve “*yer*” s̄zc̄kleriyle oluşturmuştur.

GeŐmiŐ- Gelecek

‘Ālem-i ma‘nāya bağ geÇ c̄mle Ƙil ü Ƙālden

Māzī vü **müstaḳbeli** o añlar iseñ ḫālden

Ref idüp gerd-i sivāyı ḫāṭır-ı meyyālden

Baḫma fānīye elüñ çek dārdan deyyārdan (Mrb.1/2)

Dedikodudan, boş sözden geçip manevî âlemlere bak, halden anlarsan *geçmişi* ve *geleceği* bırak, Allah'tan başka varlıkları gönlünden kaldırıp, dünyadan elini çek, diyerek zıtlığı “*māzī vü müstaḳbel*” sözcükleriyle kurmuştur.

Yapmak- Yıkmak

Bu mescide nazār-ı himmetiyle Ḥācī Receb

Yıkup mināresini minberini **itdi bina** (Kt. 13/1)

Yukarıdaki beyitte, Hacı Receb'in himmetli nazarıyla bu mescidin minaresini yıkıp yaptığını ifade ediyor. Beyitte “*yık-*“ ve “*yap-*” fiilleri arasında zıtlık bulunmaktadır.

Yaz- Kış

Zemīni cāy-ı cennetden nişāne

Muḫaşşal ḳābil-i süknā **dey** ü **yay** (Kt. 14/5)

Beyitte, yerin cennet yerinden belirti olduğu, yaz ve kış mevsiminde oturmaya elverişli olduğu ifade edilmiştir. Beyitte “*dey*” ve “*yay*” kelimeleri arasında tezat bulunmaktadır.

3.4.3. İkilemeler

İkilemeler, anlamı pekiştirmek, vurgulamak, anlatımı güçlendirmek ve daha çekici kılmak için birbirini çağrıştıran her tür sözcüğün yan yana kullanılmasıyla oluşturulan kalıplaşmış yapılardır.

Yinelemeler ad soylu sözcüklerin, eylemlerin yansıma sözcüklerinin yan yana kullanılması ya da aralarına bazı biçimbirimlerin girmesiyle gerçekleşir (Toklu 2013:116).

İkilemeler şu biçimlerde de oluşabilirler:¹⁸

1. Aynı anlamlı sözcüklerin yinelenmesiyle kullanılan ikilemeler
2. Yakın anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemeler
3. Karşıt anlamlı sözcüklerle kurulanlar
4. Biri anlamlı, diğeri sesçe anlamlı sözcüğe benzeyen, onunla anlam kazanan sözcüklerle kurulanlar
5. Tek başına anlamı olmayan, sesçe birbirini çağrıştıran sözcüklerden oluşan
6. Yansıma sözcüklerinden oluşmuş ikilemeler
7. “m”li ikilemeler

Çāk çāk

Pür-hūna ḥasret oldı olup çāk çāk-ı ğam

Her dāğ-ı sīne lāle-i la‘lin-ķabā gibi (G. 47/4)

Yukarıdaki beyitte *çāk çāk* ikilemesi “parça parça” manasında kullanılmış ve âşığın kederden ne hâle geldiğini tasvir etmektedir.

Dem-ā-dem

Cemāl-i pāk-me’ālūñ görmek ister dīde-i Fā’iz

¹⁸ M. Osman TOKLU, *Dilbilime Giriş*, (Ankara: Akçağ Yay. 2013), s.116.

Döker hūn-ābe-i ḥasret **dem-ā-dem** yā Resula'llāh (K. 3/4)

N'ola Fā'iz gibi itseñ şikāyet çarḥ-ı kec-revden

Nesin gördüñ **dem-ā-dem** cevr ü bī-dād itmeden ğayrı (G. 46/5)

Yukarıdaki beyitlerde *dem-ā-dem* ikilemesi “ sık sık” ve “her vakit” manalarında kullanılmıştır. Şair dileği gerçekleşmedikçe sık sık gözyaşı dökmektedir. Felekten her vakit haksızlık ve zulüm görmesine rağmen şikāyet etmediğini dile getirmiştir.

Dem-be-dem

Dil-dādedür ana mül-i dil-dāra şübhesüz

Yaşlar döker firāk ile **dem-be-dem** kalem (K. 7/7)

Yukarıdaki beyitte *dem-be-dem* ikilemesi “zaman zaman” manasında kullanılmış ve ‘aşığın ayrılık acısıyla zaman zaman yaşlar döktüğü’ ifade edilmiştir.

Dür-ā-dür

Olursa her ne deñlü hicr **dür-ā-dūra** rāzıyam

Baña gösterme tek bir yerde yā Rab yār ü aġyārı (G. 42/3)

Yukarıdaki beyitte şair sevgili ve rakibi birlikte görmektense sevgilinin uzağında (*uzaktan uzağa*) olmaya razı olduğunu ifade etmektedir.

Gāh ü bî-geh

Tāze hem-demler mübārek olsun ey meh kâ'ilüz
Tek añılsun **gāh ü bî-geh** 'āşık-ı dīrīne de (G. 40/4)

Yukarıdaki beyitte şair, sevgiliden kendi adını da vakitli vakitsiz anmasını ister. “*Gāh ü bî-geh*” ifadesi diğer ikilemelerden farklı olarak karşıt anlamlı sözcüklerden meydana gelmiştir.

Güft ü gū

Eyler müdām ehl-i ma'ārifle **güft ü gū**
Olmış hemīşe anuñ için muhterem kalem (K. 7/5)
Varurken ol perī-rū hāne-i ağıyāra bī-minnet
Bizi iğfāl ider bīm-i pederle **güft ü gū**larla (G. 33/2)

Yukarıdaki beyitlerde şair “*Güft ü gū*” ifadesini, “konuşma ve dedikodu” manalarında kullanmıştır. Dedikodu kelimesi zamanla ikileme özelliğini yitirerek birleşik sözcük olmuştur. Rakibin evine lütufkâr bir şekilde giden sevgili, âşığı baba korkusuyla ve dedikodularla aldatmaktadır.

Ꞥalem Ꞥalem

Tiğ olduğun nizāma sebep fehme hem Ꞥalem
Dīvān ü deftere nazār eyle **Ꞥalem Ꞥalem** (K. 7/1)

Yukarıdaki beyitte şair, *qalem qalem* ikilemesini “sadır sadır, bölüm bölüm” manasında kullanmıştır. Divana ve deftere bölüm bölüm bakmalıdır.

Qat qat

Şehā tek tīr-i ğamzeñ sīneye gelsün pey-ender-pey

Dil ü cān naq̄din al benden yaña **qat qat** helāl olsun (G. 30/3)

Āhīret haqqını **qat qat** pederi itdi helāl

Didi Haq saña mu^cīn ola şeffī^c ola Nebī (Kt. 21/3)

Yukarıdaki beyitlerin ikisinde de ‘hakkını kat kat helāl etmek’ olarak ifade edilen *qat qat* ikilemesi “kat kat, fazlasıyla” manasında kullanılmıştır.

Pey-der-pey / Pey-ender-pey

Şehā tek tīr-i ğamzeñ sīneye gelsün **pey-ender-pey**

Dil ü cān naq̄din al benden yaña qat qat helāl olsun (G. 30/3)

Pey-ender-pey şunar cām-ı şerāb-ı köhneyi gūyā

İder zaḥm-ı dile tedbīr sākī şüst ü şūlarla (G. 33/4)

İşābet itmede ‘uşşāka tīr-i cevri **pey-der-pey**

İlāhī sen ḥaṭādan şakla ol şūḥ-ı cefakârı (G. 42/4)

Yukarıdaki beyitlerin üçünde de “*Pey-der-pey / Pey-ender-pey*” ikilemeleri “arka arkaya” manasında kullanılmıştır. Âşığa yapılan zulümlerin devamlılığını gözler önüne sermenin yanı sıra şarabın arka arkaya sunulduğunu da ifade etmektedir. Burada bir devamlılık söz konusudur, bunların hiçbiri bir anda ve bir kereye mahsus olmamış, arka arkaya devam etmiştir.

Ser-be-ser

Fā’iz ‘aceb mi ehl-i suḥan olsa **ser-be-ser**

Dil-beste-i leṭāfet –i nuṭṭ u beyānumuz (G. 13/7)

Çeşm-i şiyāh uñ olalı mest-i şerāb-ı nāz

Erbāb-ı ışkı **ser-be-ser** itdi ḥarāb-ı nāz (G. 14/1)

Ser-be-ser sīnem gül-i dāğ ile tezyīn eyledüm

Meyl ider dil-dār şāyed seyre mā’ildür deyü (G. 32/2)

Yukarıdaki beyitlerde *ser-be-ser* ikilemesi “büsbütün, baştanbaşa” manalarında kullanılmıştır.

3.4.4. Eşanlamlı Kelimeler

Anlamları aynı, birbirine yakın ya da benzer olan kelimelere eşanlamlı (anlamdaş) kelimeler denir. Eş anlamlılık, bir dile başka bir dilden alınmış sözcüklerle o dilin sözcükleri arasında söz konusudur. Bir sözcüğün eş anlamlı olabilmesi cümledeki anlama göre değişiklik gösterebileceği gibi birçoğu birbiri yerine de kullanılmayabilir.

Sürerdüm rüyımı şad **iştīyāk**-ı derd-i **hasret**le

Göreydüm dergeh-i devlet-**ḳarīnūñ** yā Resula'llāh (K. 2/3)

Yukarıdaki beyitte Arapça isim olan “*iştīyāk* ve *hasret*” sözcükleri “özleme, özleyiş, arzu” manalarındadır.

Fürūğ-ı mihr-i Hüdā **nūr**-ı cebhe-i taḳvā

Güzīn ü eşrefi 'iffetle nev'-i insānuñ (K. 5/10)

Yukarıdaki beyitte Farsça isim olan “*Fürūğ*” ile Arapça isim olan “*nūr*” sözcükleri “aydınlık, parlaklık” manalarında kullanılmıştır.

Nevāya başla çemende gel ey hezār-ı ğarīb

Figān ü **nāle** gerekdür hemīşe **kār**-ı ğarīb (G. 1/1)

Yukarıdaki beyitte Farsça isim olan “*Figān ve nale*” sözcükleri “inleme” manasında kullanılmıştır.

Āzādelige **derd**-i **ġam**-ı **‘išk**ı virür mi

Fā’iz ne kadar olsa da bī-tāb-ı **maḥabbet** (G. 2/5)

Derd-i **ġam** nūş iderüm diyü nedür feryāduñ

Ey gönül kâ’ide-i bezm-i muḥabbet bu mıdur (G. 5/4)

Mecrūḥ-ı ‘aşk kayd-ı müdāvāda olmasun

Dermānde-i **maḥabbet** o **sevdā**da olmasun (G. 23/1)

Degmez **keder**in çekmege bir laḥza bu ‘ālem

Bir ḥāl ile neylerseñ idüp def’-i **ġam** eyle (G. 37/4)

Yukarıdaki beyitlerdeki Arapça isim olan “‘išk”, “*maḥabbet*” ve “*sevdā*” sözcükleri “aşk, sevgi” manasındadır. Aynı tamlamalar içinde bulunan ve Farsça isim olan “*derd*” ile Arapça isim olan “*ġam*” ve “*keder*” sözcükleri “dert, gam, tasa” manalarındadır.

Merḥamet eyle didüm ḥançerine itdi nigāh

Fā’izā **raḥm**-i dil-i zāra işāret bu mıdur (G. 5/5)

Yukarıdaki beyitte Arapça isim olan “*merhamet*” ve “*rahm*” sözcükleri “acıma” manasında kullanılmıştır.

Meşq-ı **niyāza** sa‘y ide gör her seher hemān

Menzilüñe icābete tīr-i **du‘ā** yeter (G. 6/5)

Yukarıdaki beyitte Farsça isim olan “*niyāz*” ve Arapça isim olan “*du‘ā*” sözcükleri “yalvarma, duâ” manalarında kullanılmıştır.

Şaymaz bizi ‘āşıklarını eylese **ta‘dād**

Ammā **sitem** ü **cevrini** bī-ḥadd ‘**aded** eyler (G. 7/2)

Yukarıdaki beyitte Arapça isim olan “*ta‘dād*” ve “*aded*” sözcükleri “sayı” manasındadır. Farsça isim olan “*sitem*” ve Arapça isim olan “*cevr*” kelimeleri de “eziyet, cefâ” manalarındadır.

Hevā-yı zülfüñ ile dil ki **pīç ü tābdadur**

Ḳarār eyleyemez bir dem **iztirābdadur** (G. 10/1)

Bī-tāb olursa da dil eger **iztirābdan**

Geçmez hevā-yı ṭurre-i pür-**pīç ü tābdan** (G. 27/1)

Yukarıdaki beyitlerde Farsça isim olan “*pīç ü tīb*” ile Arapça isim olan “*iztirāb*” sözcükleri “ sıkıntı” manasında kullanılmıştır.

Kim da‘vete *ḳādīr* o perī-peykeri ey dil

Luḳf ide meger kim gele kendi **kereminden** (G. 24/2)

Yukarıdaki beyitte Arapça isim olan “*luḳf*” ve “*kerem*” sözcükleri “iyilik, lütuf” manalarında kullanılmıştır.

Dil derdine devāyı **ḳapu**ñdan umar *ṣehā*

Geçmez olunca ol **der**-i devlet-me‘ābdan (G. 27/3)

Yukarıdaki beyitte Eski Türkçeden (kapıḡ) Orta Türkçeye (kapuḡ > kapu > kapı) geçmiş olan “*ḳapu*” sözcüğü ile Farsça isim olan “*der*” sözcüğü aynı manadadır.

Çeker bār-ı ḡamın isterse ‘āṣıḳ bī-mecāl olsun

Viṣālūñ **ārzū** eyler **temennā**-yı muḫāl olsun (G. 30/1)

Yukarıdaki beyitte Farsça isim olan “*ārzū*” ve Arapça isim olan “*temennā*” sözcükleri “arzu, istek” manalarında kullanılmıştır.

3.4.5. Soyut- Somut İlişkisi

Şiirde somutlaştırma istiare (eğretileme), teşbih (benzetme) ve teşhis (kişileştirme) sanatlarıyla yapılır. Soyut kavramların somut nesnelere ifade edilmesi, divan şiirinde hemen her şairde ve dönemde görülmesine karşın bu ilişkinin yoğun olarak görüldüğü dönem Hint üslubunun kendisini hissettirdiği XVII. ve XVIII. yüzyıllardır.

Seni kıldı Cenāb-ı Hāzret-i Bārī sa‘ādetle

Risālet tahtına şāh-ı mūkerrem yā Resula’llāh (K. 3/3)

Yukarıdaki beyitte söz edilen “*Risālet tahtı*” “Peygamberlik tahtı” manasındadır. *Taht* somut bir nesne olduğu halde şair tarafından soyutlaştırılmıştır.

Esīr-i **hücre-i ğam**dur kalur o **suhte-dil**

İrişmez ise bahāriyye luḫf u ihsānuñ (K. 5/24)

Yukarıdaki beyitte bahsedilen “*hücre-i ğam*” ve “*suhte-dil*” tamlamaları “gam odası” ve “bağrı yanık” manasındadır. *Oda* somut bir nesne olduğu halde insana has bir duygu olan *gam* sözcüğüyle birlikte kullanılmıştır. *Bağrı yanık* olmak ise gerçek manada bir yanıklık değildir elbet. “Çok acılar, sıkıntılar, dertler çekmiş” manasına gelen bu birleşik sıfatla benzetme yoluyla ilişki kurularak sözcük o kavrama aktarılmıştır.

Görmezüz hayli zamāndur seni ülfet bu mıdur

Ey gül-i bāğ-ı vefā **büy-ı hakikat** bu mıdur (G. 5/1)

Yukarıdaki beyitte sözü edilen “*būy-ı haḳīkat*” *hakikatin kokusu* manasındadır. Somut varlıklara özgü bir özellik olan *oku*, soyut bir varlığa (*hakikat*) yüklenmiştir. Ayrıca “*göl-i bāğ-ı vefa*” (vefa bahçesinin gülü) ise insana özgü bir özellik olan *vefa* somut bir varlık olan *bāğ* (*bahçe*) ile kullanılmıştır.

Baḅa bed-terdür aḡyār ile Őoḅbet **nār-ı dūzaḅ**dan

Getürme meclise luḡf eyle ey meh-rū ‘azāb itme (G. 38/4)

Yukarıdaki beyitte sözü edilen “*nār-ı dūzaḅ*” yani *cehennem ateşi* tamlamasında yer alan *dūzaḅ* (*cehennem*) sözcüğü varlığı kabul edilen fakat görülmeyen, bilinmeyen bir varlıktır. Bu sözcüğün zihinde belirip şekillenebilmesi için somut bir varlık olan *nār* (*ateş*) sözcüğüyle birlikte kullanılarak somutlaştırılmıştır.

Cāygāh-ı **leŐker-i endūh** gamdur ey sürūr

Saḅa yer yoḅ teng-nāy-ı sīne-i bī-kīnede (G. 40/2)

Yukarıdaki beyitte sözü edilen “*leŐker-i endūh*” *gam askeri* manasındadır. Sevinçli gönülde tıpkı yabancı askerler tarafından işgal edilen bir yer gibi kaygı hâkim olur. *Asker* somut bir varlık olmakla birlikte *gam* sözcüğüyle birlikte kullanılmıştır.

Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla sīnem seyre gelsün yār

Yine ezhār ile seyr eyledüm Őaḅn-ı gülistanı (G. 48/6)

Yukarıdaki beyitte sözü edilen “*Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla s̄nem*“ *sinem ayrılık yarasıyla doldu* manasındadır. İnsanların birbirinden ayrılması sonucu olduğu ifade edilen yara elbette somut bir yara değildir. Aşk, keder gibi içe işleyen duyguların verdiği mecazî bir yanıklıktır.

3.5. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil, bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. Önce isim veya fiil ardından yardımcı fiil getirilir. Bu da ikiye ayrılır:

1. İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller
2. Fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller

İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller *et-, ol-, eyle-, bulun-, yap-* fiilleridir. Fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller ise *bil-, ver-, gel-, gör-, dur-, kal-, yaz-, koy (ko-)* fiilleridir.

Birleşik fiilde yardımcı fiilden önce gelen unsur genellikle tek kelime olmakla beraber, bazen bir kelime grubu da olabilir.

Birleşik fiiller; kurallı birleşik fiiller, yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller ve anlamca kalıplaşmış yani deyimleşmiş birleşik fiiller olmak üzere üçe ayrılırlar. *Edirneli Fâiz Divanı* incelendiğinde *et-, eyle-, ol-* yardımcı fiillerinin daha sık kullanıldığı görülmektedir.

Al-

Ey şūḥ-ı bî-vefā ne var inşāfa ḳā'il ol

Gördükçe ḥāṭırum **ele al** bir selām vir

(G. 4/4)

Yukarıdaki beyitte bulunan “*almak*” yardımcı fiiliyle kurulan “ele almak” anlamca kalıplaşmış yani deyimleşmiş birleşik fiildir.

Çek-

Yeter ço şekveyi başla du‘āya **ğam çekme**

Senüñle baħs idemez baħt-ı nābe-sāmānuñ (K. 5/26)

Var her cihetle ħaşmını ifĥāma ħudreti

Bir vechile cidālde **çekmez elem** kalem (K. 7/4)

Yukarıdaki beyitlerde “*çekmek*” yardımcı fiiliyle kurulan “*ğam çekmek*” ve “acı çekmek” anlamca kalıplaşmış yani deyimleşmiş birleşik fiillerdendir.

Dök-

Dil-dādedür ana mül-i dil-dāra şübhesüz

Yaşlar döker firāk ile dem-be-dem kalem (K. 7/7)

Yukarıdaki beyitte “*dökmek*” yardımcı fiiliyle sağlanan “*yaşlar döker*” birleşik fiili de anlamca kaynaşmış ve *ağlamak*, *gözyaşı dökmek* manasında deyim oluşturmuştur.

Et- (it-)

Gerçi luĥfi ol bütüñ şevĥ-ı dili **efzün ider**

Bu dil-i ser-geşteyi **cevr** itse de **memnūn** ider (G. 12/1)

Cān ile ḥarīdār-ı metā^c-ı ğam-ı ʿışk ol

Bir **fāʿide** **itmez**se de Fāʿiz **zarar** **itmez** (G. 16/5)

Yukarıdaki beyitlerde kullanılan “*etmek*” yardımcı fiilleri diğerlerinden farklı olarak aynı beyitin içerisinde zıtlıklarıyla birlikte verilmesi bakımından farklılık göstermiş ve beyitlere ayrı bir hava katmıştır. Ayrıca “*fāʿide itmek*” anlamca kalıplaşmış yani deyimleşmiş birleşik fiildir.

Şān ile olan keşmekeşe **itdi taḥammül**

Ayrılmadı dil ṭurre-i müşgīn-deminden (G. 24/3)

Yārdan ḳābil mi **men^c itmek** dil-i dīvāneyi

Şem^cden mümkün midür dūr eylemek pervaneyi (G. 45/1)

Bir kerre ḳandedür deyü **itmez** misün **suʿāl**

Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firḳati (G. 44/6)

Eyle-

Sīneñi **şad pāre eyle** ḥançer-i tevḥīd ile

Yağ kebābāsā vücūduñ aḥker-i tevḥīd ile (K. 1/1)

Tīğ olduğun niḫāma sebeb fehme hem alem

Dīvān ü deftere **naẓar eyle** alem alem (K. 7/1)

Yukarıdaki beyitte kullanılan “*eylemek*” yardımcı fiili diğerklerinden farklı olarak *emir* ifade etmek için kullanılmıştır.

Neşāt-efzā olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür

Dil-i pür-sūzı **tenvīr eyleyen** hep āteşīn güldür (G. 11/1)

Ser-be-ser sīnem gül-i dāğ ile **tezyīn eyledüm**

Meyl ider dil-dār şāyed seyre mā’ildür deyü (G. 32/2)

Kıl-

Ol āfetüñ ruḥ-ı ḥūy-gerdesin **temāşā kıl**

Varup çemende dilā seyr-i ābı neylersi (G. 25/3)

Kerem kıl cismümi şad pāre-i tīğ-i ‘itāb itme

Yağup āteşlere hicrūñle ey meh-rū kebāb itme (G. 38/1)

Cürmümi 'afv eyle yâ Rab sen beni **mağfûr kıl**

Ref' idüp gerd-i kederden hâtırım **mesrûr kıl** (Kt. 3/1)

Ol-

Fürûzan oldu çün nûr-ı cebînüñ yâ Resula'llâh

Ziyâ-bağş oldu şem'î şer' ü dînüñ yâ Resula'llâh (K. 2/1)

Faķîre **ķayd-ı 'ıyâl** oldu pây-bend-i 'azîm

Olurken 'âlem-i iṭlâķda **senâ-ḥ'ānuñ** (K. 5/25)

Bir āh ile ser-i kūyında dil-berüñ Fā'iz

Hezâr şerm ile muḥtâc-ı **i'tizâr** olduķ (G. 19/7)

Tāze hem-demler **mübârek olsun** ey meh ķā'ilüz

Tek añılsun gāh ü bî-geh 'āşık-ı dîrîne de (G. 40/4)

Şimdi anuñ şem'ine **cem' olmak**dadur erbâb-ı dil

Rûşendür anda gördiler nûr velâyet-i 'ārifân (G. 52/3)

Ver- (vir-)

Nihâl-i ḥuşķ bile şimdi tāze **gül vir**di

Bu demde t̄a okudur feyzi ebr-i nis̄ānuñ (K. 5/4)

Ne dem ki bezme mey-i āteş̄in ḥab̄āb gelür

Şaf̄a virür dile cism-i niz̄āra t̄āb gelür (G. 3/1)

Mihr-i r̄üy-ı dil-rübādur meclise **revnaḫ viren**

Yoḥsa ne meyde şaf̄a ne cām-ı raḥş̄ānındadır (G. 8/4)

3.6. Tamlamalar

Mahallileşme unsurları barındıran Edirneli Fâiz'in şiir diline baktığımız zaman kullandığı Arapça- Farsça tamlamalara rağmen sade ve günlük konuşma dilinin hâkim olduğu görülür.

Dört kelimededen oluşan tamlamaları sıklıkla kullanmasına rağmen beş ve altı kelimededen oluşan tamlamalar da mevcuttur. Bunlardan bazı örnekler şunlardır:

Zih̄i cāy-ı mübārek mehb̄it̄-i envār-ı Yezdānı

Zih̄i **devlet-serāy-ı t̄ālibān-ı feyż-i sübhānī** (K. 4/1)

Olmasa eger **mest-i mey-i nāb-ı maḥabbet**

Çāk itmez idi s̄inesin erbāb-ı maḥabbet (G. 2/1)

P̄ir-i muḡānuñ ayaḡına yüz sürüp müdām

Def'î-i hücum-ı ceşş-i ğama himmet isterüz (G. 15/2)

Bahâne-i hazer-i tîğ-i ta'ne ile o serv

Kesildi 'ākıbet 'uşşāk-ı dil-figārından (G. 26/4)

Ribāṭ-ı dehrde āsāyiş isteyen bī-dil

Muķīm-i mesned-i peygüle-i ferāğ olsun (G. 29/2)

Senüñ **gül-gonce-i tūmār-ı nazm-ı dil-keşüñ** Fā'iz

Sezādur ehl-i 'irfānuñ olursa zīb-i destarı (G. 42/5)

Bir kerre ķandedür deyü itmez misün su'āl

Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firķati (G. 44/6)

Fā'izā yāķut ile hūsn ü bahāda bir tūtan

Bilmez imiş **ķiyemet-i la'l-i leb-i cānāneyi** (G. 45/5)

Nazm-ı laṭīf odur ki meyāsā vire neşāt

Eş'ār-ı pāk-i Fā'iz-i şīrīn-edā gibi (G. 47/5)

Ꞑuřūr u cürmüni ‘afv eyleyüp ihsān ide Mevlā

řafālar ide Ꞑařr-ı gülşen-i firdevs-i a‘lāda (Kt. 17/2)

3.7. Dua ve Beddua Cümleleri

Klasik edebiyatta şairler devrin ileri gelenlerine, büyüklerine yönelik övgü temelli şiirler olarak kasideler yazmışlardır. Kasidenin sonunda yer alan dua bölümünde övgüsü yapılan kişiye yönelik dua ve temenniler yer alır. Dualar sevinci, teşekkürü, temenniye veya karşıdaki kişiye duyulan minneti ifade ederler. Beddualar ise acıyı, öfkeyi ve karşıdakine duyulan nefreti ifade ederler. şairler bazen övdükleri kişinin hasımlarına bedduaların yer olduğu beyitler de yazmışlardır ki bu bir bakıma övülen kişiye yapılan duadır. Kasidede yer alan dua bölümü, dua (alkış) ve bedduaların (kargış) en yoğun olduğu bölümdür.

Müdām bezmüñe zīnet vire gül-i iķbāl

Geçe hemīře řafā-yı dil ile her ānuñ (K. 5/28)

Vücūd-ı kāmiliñi hıfz ide ĥaṭālardan

Cenāb-ı ĥazret-i bārī ola nigeħbānuñ (K. 5/29)

Du‘ām odur ide Ĥaķ ‘ömr ü devletüñ eفزn

Hemīře gül gibi gülzār-ı rüzgārda gül (K. 6/13)

Hemvâre devleti ola günden güne füzûn

Hayr ile bula mebde-i vehm muhteşem kalem (K. 7/15)

3.8. Deyimler ve Atasözleri

Genellikle gerçek anlamından az çok uzaklaşmış, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeğine *deyim* denir. Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte sözlere ise *atasözü* denilmektedir. Edirneli Fâiz, divanında atasözlerine çok az yer versede deyimleri sıklıkla kullanmıştır:

âb-ı hayât (Kt. 12/4)

cânuma yeter (Kt. 6/1)

âh it- (G. 24/4) (G. 33/5)

cây it- (Kt. 27/1)

‘arz-ı cemâl it- (G. 51/1) (K. 6/1)

cefâ it- (Mtl.5)

ayağına yüz sür- (G. 15/2)

cevr it- (G. 12/1) (G. 46/3)

ayâğun öp- (G. 20/4) (G. 25/2)

çarha çık- (G. 22/1)

ayru düş- (G. 26/1)

çarhdan gayrı döner yok üstümüze (G. 21/5)

başum alup gid- (G. 29/4)

çekilüp git- (Kt. 19/1)

bî-hûde kûşîş eyle- (G. 6/7)

çeşm ü ebrûyile işâret eyle- (G. 32/4)

bî-tâb ol- (G. 27/1)

da‘vet it- (G. 18/3)

bir tut- (G. 45/5)

dest-res ol- (G. 52/6)

cân at- (G. 52/8)

dil vir- (G. 39/5) (K. 1/3)

cânın vir- (G. 36/1)

dil-dâde ol- (G. 23/4)

cânuma geç- (Mtl.8)

cânuma minnet (G. 19/4)

dürr-i nâ-yâb-ı maḥabbet her dilde bulunmaz (G. 2/2)	gūşuma iriş- (Kt. 13/2)
efgân it- (G. 48/5)	hâke düş- (G. 47/1)
el-amân di- (G. 35/5)	hakkını helâl it- (Kt. 21/3)
el ir- (G. 13/2)	hâlden anla- (Mrb.1/2)
elden bırak- (G. 4/2)	harâb ol- (Kt. 16/1)
elden ko- (G. 43/5)	hasret ol- (G. 47/4)
ele al- (G. 4/4)	helâk eyle- (G. 36/5) (G. 39/3) (G. 41/2) (G. 50/2)
ele gir- (G. 34/4)	helâl olsun (G. 30/3)
elem çek- (K. 7/4)	hidmet it- (Kt. 25/3)
elün çek- (Mrb.1/1-2-3)	himmet it- (G. 52/4)
fâ`ide itme- (G. 16/5)	hisâb eyle- (G. 37/3)
ferâgat eyle- (G. 28/5)	hûn-âbe-i hasret dök- (K. 3/4)
feryâd eyle-(G. 38/2) (G. 49/1-2-3-4-5)	insâf eyle- (G. 41/4) (Mrb.1/3)
feryâd it- (G. 46/1)	iştiḥar bul- (Kt. 9/1)
gam çek- (K. 5/26)	i`tibâr-ı garîb cihânda zerre kadar yokdur (G. 1/3)
girye it- (G. 9/3)	kadem baş- (Kt. 26/2)
gönül vir- (G. 8/3)	kan aḡ- (G. 24/7)
gözime görünme- (G. 10/4)	kan eyle- (G. 16/1)
gözine uyhu gelme- (G. 24/1)	kanına gir- (G. 39/3)
gözümde uç- (G. 50/1)	kâr it- (G. 13/6) (G. 34/2) (Kt. 6/1)
gūş it- (G. 49/3) (Kt. 24/2)	kederin çek- (G. 37/4)
gūşma iriş- (G. 44/2)	kîl ü kâl (Mrb.1/2)

lisânu varma- (G. 13/2)	tedbîr it- (G. 33/4)
mahrûm kal- (G. 52/7)	vâyesin al- (G. 52/7)
maksadun hâsıl ol- (Kt. 18/6)	yandı tutuşdı (G. 26/2)
mest olan elbetde sever mestâneyi (G. 45/3)	yaşlar dök- (K. 7/7)
misal ol- (K. 6/5)	yaşımı akit- (G. 14/2)
nâ'il ol- (Kt. 26/3)	yerine gel- (G. 13/1)
ne viridi alamaz (G. 28/4)	yol bul- (Kt. 23/2)
neşv ü nema bul- (K. 6/1)	yüz çevir- (G. 27/2)
'ömrümüz geç- (G. 33/1)	yüzün sür- (K. 4/5) (G. 43/2)
pâ-mâl it- (G. 25/5)	zâhir ol- (G. 50/4)
pây-mâl ol- (G. 30/2)	zebanına düş- (G39/5)
pâyine düş- (G. 21/4)	zerre denlü (G. 27/4) (Kt. 26/1)
pervaneveş dön- (G36/1)	ziyâret it- (Mtl.2) (Mtl.10)
rûhını şâd it- (Kt. 22/1)	
rûyımı sür- (K. 2/3)	
sâğ olsun (G. 29/5)	
selâm vir- (G. 4/4)	
ser-gerdân it- (G. 9/4)	
serün eflake ir- (G. 43/2)	
sînesin çâk it- (G. 2/1)	
sirişkin akıd- (G. 43/1)	
şevk vir- (G. 43/5)	

3.9. Ayet Hadis ve Kelâm-ı Kibarlar

Haṭṭ-ı ruḥı degül yazılır kıl-k-i şun^c ile

Āyāt-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (G. 36/2)

Birçok ayette “nūr” Kur’an-ı Kerîm olarak geçmektedir. Nûr suresinde ise göklerin ve yerin yaratıcısı ve nuru (aydınlaticısı) olan Allah, yarattığı bütün mahlûkatlara da bir nūr bahşetmiştir. Allah’ın yüceliği sevgilinin bu ay gibi parlak yüzünde zuhûr etmiş, O’nun tecellisidir.

Bir āyet-i kerîmeye kim idesin nazar

Tefsîr itme re’yüñ ile eylegil ḥazer

Zîrâ buyurdı Ḥazret-i Peygamber-i Ḥudâ

Men fesser’el Qur’âne bi re’yihî fe-ḳad kefere (Kt. 5)

Yukarıdaki beyitte şair Kur’ân-ı Kerîm’in kişinin bilgisi olmadan kendi fikriyle yorumlamaması gerektiğine “Kur’an’ı kendi görüşü ile tefsir eden kâfir olur (Bilgisi olmadan heva ve hevesiyle)” hadisiyle son mısradaki Arapça olarak yer vermiştir.

Ey iden mevtāya şefḳat añ bu ḳabrüñ şāḥibiñ

Rūḥını şād it ne var eyle ‘aṭā-yı **Fātiḥā** (Kt. 22/1)

Ol demi yād eyle kim mülḥaḳ olursın anlara

Her geçenden sen de eylersin recā-yı **Fātiḥā**

(Kt. 22/2)

Yukarıdaki beyitlerde şair, Kur'ân-ı Kerîm'de bulunan Fâtiha Sûresinin mevtaya okunduğu takdirde onun ruhunun şad olacağını, bir Fâtiha hediye edilerek onun yadedilmesini, birgün Hakk'ın rahmetine kavuşup ölü canlara katıldığı zaman senin de gelip geçenlerden Fâtiha umacağını söylüyor.

4. BÖLÜM: DİVANIN ŞEKİL İNCELEMESİ

4.1. Nazım Şekilleri

4.1.1. Kaside

Bir amaç güdümlere yazılan şiir demek olan kaside, Türk edebiyatında genellikle din ve devlet erkânını methetmek amacıyla yazılmıştır. Yaygın bir nazım şekli olan ve dört ana bölümden oluşan kasideler çeşitli konuları işlerler ve işledikleri konular bakımından da ayrı isimler alırlar. Edirneli Fâiz Divanı'nda toplam yedi kaside mevcuttur. Bunlardan dördü medhiye, biri tevhid ve ikisi na'ttır. Söz konusu kasidelerde asıl konu ve dua bölümleri vardır.

1. Kaside toplam 7 beyitten meydana gelmektedir ve bir Tevhid'dir.
2. Kaside toplam 5 beyitten meydana gelmektedir ve Hz. Peygamber'i övmektedir.
3. Kaside toplam 4 beyitten meydana gelmektedir ve Hz. Peygamber'i övmektedir.
4. Kaside toplam 5 beyitten meydana gelmektedir ve Abdülkâdir-i Geylânî için yazılan bir medhiyedir.
5. Kaside toplam 29 beyitten meydana gelmektedir ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi için yazılan bir medhiyedir.
6. Kaside toplam 14 beyitten meydana gelmektedir ve Feyzullah Efendi için yazılan bir medhiyedir.
7. Kaside toplam 15 beyitten meydana gelmektedir ve Şehit Ali Paşa için yazılan bir medhiyedir.

4.1.2. Gazeller

Divan şiirinde en çok kullanılan nazım şekli olan gazel, kelime anlamı olarak kadınlar hakkında söylenen güzel ve âşıkâne söz demektir¹⁹. Aşk ve sevgili, sevgilinin güzelliği, ona duyulan hasret ve üzüntü, şarap, tabiat güzelliği, bahattan yakınma gibi konuların işlediği lirik bir nazım biçimidir. Beyit güzelliğine önem verilen gazelde her beytin kendi içinde bir anlam bütünlüğü vardır.

Edirneli Fâiz Divanı'nda toplam 52 adet gazel bulunmaktadır. Divandaki 52 gazelin 51'inde mahlas kullanılmıştır. Beş beyitten az olan ve mahlâs beyti bulunmayan gazellere *nâ-tamâm gazel* (tamamlanmamış, noksan) denir. Divanda sadece bir gazelde mahlas beyti yoktur, o da gazel-i nâ- tamâmdır. Genel itibariyle divandaki gazeller 5 ve 7 beyitten meydana gelmektedir. Bunun dışında 3,6 ve 9 beyitli gazellerin de Divan'da mevcut olduğu görülmektedir. Şairler, gazellerini devlet büyüklerine sunmak istedikleri zaman veya herhangi birisini methetmek amacıyla yazdıklarında mahlâs beyitinden sonra bir veya birkaç beyit daha eklerler. Böyle gazellere *müzeyyel gazel* (eklentili, ekli gazel) denir²⁰. Divanda bulunan 28. gazelse, müzeyyel bir gazeldir. Gazeller divanda kasidelerden sonra gelmektedir.

Tablo 2. Gazelerde Kullanılan Harf Tablosu

Be	1 gazel
Te	1 gazel
Ra	10 gazel
Ze	5 gazel
Fa	1 gazel
Kaf	1 gazel
Nazal Ñ	1 gazel
Mim	2 gazel

¹⁹ Ahmet Mermer ve diğerleri, a.g.e., s.87.

²⁰ Ahmet Mermer ve diğerleri, a.g.e., s.93.

Nun	9 gazel
Vav	2 gazel
He	8 gazel
Ye	12 gazel
Gazel-i nâ- tamâm	1 gazel

4.1.3. Murabba

Aynı vezinde dörder mısralık değişik sayıdaki bendlerin birleşmesinden oluşan nazım şekline murabba' adı verilir. Divanda bir adet murabba bulunmaktadır. Birinci bendin dördüncü mısrası diğer bendlerin son mısrası olarak aynen tekrarlanıyorsa buna *murabba'-ı mütekerrir* adı verilir. Değişik konularda yazılan murabbalarda olmakla birlikte en çok işlenen konu *aşktır*²¹. İlâhî türünde yazılmış olan bu murabbâ, mütekerrir murabbâdır ve üç bendden oluşmaktadır.

4.1.4. Kıt'a

İki ya da daha çok beyitten oluşan, matla' ve mahlâs beyti bulunmayan nazım şekli olan kıt'alar arasında anlam bütünlüğü bulunmaktadır.

Edirneli Fâiz Divanı'nda farklı isimlere yazılmış 27 adet kıt'a mevcuttur.

Divan edebiyatında önemli tarihî olayları, ölüm, doğum, inşâ tarihlerini göstermek için harflerin ebced hesabı değerlerinden faydalanarak yazılan mısra, beyit veya manzûmelere *tarih* denir. *Edirneli Fâiz Divanı*'nda yer alan 27 kıt'a'nın 18'i tarih kıt'asıdır.

Bu kıt'alarda zamanın din büyüklerinin ölümüne, tekke, zaviye ve çeşmelerin yapımına, bazı dost ve akrabalarının ölümüne tarih düşülmüştür.

²¹ Ahmet Mermer ve diğerleri, *a.g.e*, s.123.

Beyit sayısı ikiden fazla olan kıt'alara *kıt'a-i kebîre* (büyük kıt'a) adı verilir. Edebiyatımızda dinî şiirlerde, övgü ve hicivlerde ve özellikle tarih düşürmede kullanılan kıt'a-i kebîreler 30-40 beyte kadar olabilir²². Divanda bulunan tarih kıt'alarının 13'ünün kıta-i kebîre olduğunu söyleyebiliriz.

Divanda bulunan kıtaların dördünde Allah'a yönelik ve ilmî bir iki mevzu vardır. Beş kıt'ada ise sevgiliyle gönül eğlendirme isteği belirgindir.

Kıt'alarda mahlas bulunmaması geleneğine Edirneli Fâiz Divanı'nda da uyulmuştur.

4.1.5. Mesnevî

Kendi arasında kafiyeli beyitlerden meydana gelen nazım şekline *mesnevî* denir. Mesnevî nazım şekli Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiştir. İki ile onbinlerce beyit arasında yazılabilen mesnevîlerin aralarında kafiye bağlantısı bulunmaması ve beyit sayısının sınırlı olmaması gibi nedenler şairlerin işledikleri konuyu istedikleri kadar genişletmelerine imkân verdiği için çok kullanılan nazım şekli olmuştur. Bu nazım şeklinde daima aruzun kısa kalıpları kullanılmıştır²³.

Günümüzdeki hikâye ve roman tanımının dışında kalmakla birlikte bugünkü hikâye ve romanların manzum şeklidir, diyebiliriz.

Edirneli Fâiz Divanı'nda kıt'aların arasında dört beyitten oluşan bir adet mesnevî vardır. Bu mesnevî Feyzullah Efendi'nin oğlu Fethullah Efendi'yi övmek için yazılmıştır.

4.1.6. Matla'

Edirneli Fâiz Divanı'nda 10 adet matla bulunmaktadır.

²² Ahmet Mermer ve diğerleri, *a.g.e.*, s.106.

²³ Ahmet Mermer ve diğerleri, *a.g.e.*, s.108.

4.1.7. Müfred

Başka beyitlerle bağı olmayan ve mısraları arasında kâfiye bulunmayan beyite müfred (ferd) adı verilir. *Edirneli Fâiz Divanı* 'nda dört adet müfred bulunmaktadır.

4.2. Nazım Türleri

4.2.1. Medhiye

Kasidenin sunulduğu kişinin övüldüğü bölüm olan medhiye bölümünde şair, övdüğü kişinin kahramanlığı, adaleti, iyiliği, cömertliği, cesareti gibi olumlu yönlerini anlatır.

Medhiye kasidelerinden ilki, Abdülkâdir-i Geylânî'nin hangâhına yazılmıştır. Bu kaside asıl bölüm ve dua bölümlerinden oluşmaktadır.

Medhiye kasidelerinden ikincisi, Şeyhülislam Feyzullah Efendi için yazılmıştır. Divanın en uzun kasidesi olup 29 beyitten oluşmaktadır. Girizgâh beyitlerinin de yer aldığı kaside nesip, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua bölümlerinden oluşmaktadır. Girizgâh beyitleri medhiye, tegazzül ve dua bölümleri için yazılmıştır. Bu kasidede Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin takvasının üstünlüğüne ve ehl-i irfân içindeki mertebesine işaret edilmiştir.

Medhiye kasidelerinin üçüncüsü de Feyzullah Efendi için yazılmıştır. Redifi itibariyle bu kasideye “gül kasidesi” demek mümkündür. Kaside 14 beyittir. Nesip, medhiye ve dua bölümlerinden oluşmaktadır. Medhiye bölümüne bir girizgâh beytiyle geçilmiştir.

Dördüncü medhiye kasidesi ise, Şehit Ali Paşa'nın ilminin anlatıldığı mehdiye ve dua bölümlerinden oluşmaktadır. 15 beyitlik bu kaside kalem redifli olduğundan “kalemiye kasidesi” de demek mümkündür.²⁴

4.2.2. Tevhîd

Divanda bir adet tevhîd bulunmaktadır. Allah'ın birliğini ve yüceliğini anlatan kasidelere *tevhîd* adı verilir.

²⁴ Tarık Demir, “*Edirneli Fâiz Divanı İnceleme- Metin- Dizin*”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s. 34-35.

Burada her şeyin Allah'tan istenmesi gerektiğine, Kur'an-ı Kerîm'in Allah'ın varlığının ve birliğinin yol göstereni, ispatı olduğuna işaret edilmiştir.

4.2.3. Na't

Kelime anlamı “bir kimsenin özelliklerini överek anlatmak”tır. Tür terimi olarak ise Hz. Peygamberin hayatını anlatmak, fizikî ve ahlakî özelliklerini övmek amacıyla kaleme alınan şiirlerin genel adıdır. Bununla birlikte dört halife, Mevlânâ gibi şahsiyetler için de na't yazılmıştır.²⁵ Divanda bulunan na'tların ikisi de Hz. Peygamber için yazılmıştır.

4.3. Kafiye ve Redif Tercihi, Farklılıklar, Sıklıklar

Kafiyenin sözlük anlamı “başın boyunla bitişen arka ve son kısmı, ense”dir. Bu tanımdan “bir şeyin sonu, arkası” anlamı, buradan da zamanla “beytin sonu” manası türemiştir. Ahengi sağlayan en önemli unsur kafiyedir ve bu usulü ilk ortaya koyanlar Araplar'dır²⁶.

Redifin sözlük anlamı ise, “arkadan gelen, takip eden”dir. Arap ve Fars edebiyatında kafiyeyi teşkil eden kelimenin son harfine *revî* adı verilir. Muallim Naci redifi, “*mısra veya beyitlerin sonunda revîyi takip eden ve aynen tekrarlanan bir veya birden ziyade şey*” olarak tanımlamıştır. Redifin ek olsun, kelime olsun ilgili her mısradaki hiç değişmeden tekrarlanması genel bir kuraldır²⁷.

Mısra sonundaki kelime veya eklerin aynı görevde olup olmaması kafiye veya redif olarak adlandırılmasını sağlar. Yazılışları ve okunuşları aynı olmasına rağmen anlam ve görevleri farklı ses benzerliklerine dayanıyorsa *kafiye*; yazılışları, görev ve anlamları aynı olan kelimeler ise *redif* olarak adlandırılır.

Edirneli Fâiz Divanı'nda kafiye ve redifler sıklıkla kullanılmıştır. Türkçe rediflerin yanında Arapça ve Farsça redifler de kullanılmıştır. Redifler kelime

²⁵ Ahmet Mermer ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 290.

²⁶ İsmail Durmuş ve diğerleri, “Kafiye”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, (İstanbul: TDV, 2001), s. 149-150.

²⁷ Nurettin Albayrak, “Redif”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, (İstanbul: TDV, 2007), s. 523-524.

gruplarından, eklerden ve hem kelime grubu hem eklerden olmak üzere üç çeşittir. Divanda en çok eklerden ve kelime gruplarından oluşan redifler kullanılmıştır.

Nef'î, Şeyhülislâm Yahya, Nâbi, Neşatî ve Sırrî gibi pekçok şairden etkilenen Edirneli Fâiz, divanında Nâbi'ye nazireler yazmış ve beyitlerinde ona atıflarda bulunmuştur. Edirneli Fâiz'in etkisi altında kaldığı bazı şairlerin gazelleri arasında ortak kullanılmış kafiye ve redifleri aşağıdaki tabloda sunmaktayız:

Tablo 3. Edirneli Fâiz'in Etkisi Altında Kaldığı Bazı Şairlerle Ortak Kullanılan Kafiye ve Redifler

Gazel Numarası	Redif
EFD. G.9 – ND. G.212	“-u mıdır”
EFD. G.13 – ND. G.256	“-ânumuz”
EFD. G.18 – ND. G.380	“-îf”
EFD. G.25 – ND. G.556	“-âbı neylersin”
EFD. G.26 – ND. G.618	“-ârından”
EFD. G.28 – ND. G.617	“-âmdan”
EFD. G.30 – ND. G.564	“-âl olsun”
EFD. G.35 – ND. G. 668	“-et ile”
EFD. G.42 – ND. G.822	“-ârı”
EFD. G.43 – ND. G.870	“-âb gibi”
EFD. G.47 – ND. G.850	“-â gibi”
EFD. G.48 – ND. G.860	“-âni”
EFD. G.50 – ND. G.867	“-eri”
EFD. G.14 – Nf.D. G.61,62	“-âb-ı nâz”
EFD. G.40 – Nf.D. G.116	“-înede”
EFD. G.42 – Nf.D. G.138	“-ârı”
EFD. G.52 – Nf.D. G.100	“-ân”
EFD. G.2- ŞYD. G.30	“-âb-ı mahabbet”
EFD. G.22- ŞYD. G.247,248	“-ânum”
EFD. G.26 - ŞYD. G.281	“-ârından”
EFD. G.41 - ŞYD. G.407, 420, 444	“-Am gibi”

EFD. G.42 - ŞYD. G.413, 414	“-ârı”
EFD. G.45 - ŞYD. G.435	“-âneyi”
EFD. G.48 - ŞYD. G.428, 429, 430, 431, 440	“-âni”
EFD. G.50 - ŞYD. G.410, 411, 412	“-eri”
EFD. G.52- ŞYD. G.267,268, 286, 294	“-ân”

4.4. Divandaki Şiirlerde Kullanılan Vezinler

Edirneli Fâiz Divanı'nda kullanılan vezinleri, kullanım miktarlarını ve oranlarını aşağıdaki tablolarda vermekteyiz:

Tablo 4. Kasidelerde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	3	42,85
mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün	2	28,57
mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün	1	14,28
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	1	14,28

Tablo 5. Gazelerde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Miktarı	Kullanım Oranı %
mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün	14	26.92
mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün	10	19.23
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	9	17.30

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	8	15.38
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	8	15.38
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	2	3.84
müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün	1	1.92

Tablo 6. Murabada Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	1	100,00

Tablo 7. Kıt'alarda Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	7	25,92
mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün	5	18,51
mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	3	11,11
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	3	11,11
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	3	11,11
fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	3	11,11
mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün	2	7,40
mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	1	3,70

Tablo 8. Mesnevîde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	1	100,00

Tablo 9. Matla'larda Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı²⁸

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	2	22,22
mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün	2	22,22
mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	2	22,22
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	1	11,11
mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün	1	11,11
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	1	11,11

Tablo 10. Müfredlerde Kullanılan Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	2	50,00
fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	1	25,00
fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	1	25,00

²⁸ Arapça yazılan bir matla'nın vezni değerlendirme dışı tutulmuştur.

Tablo 11. Divanda Kullanılan Toplam Aruz Kalıbı, Kullanım Sayısı ve Oranı

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanım Sayısı	Kullanım Oranı %
mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	21	20,79
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	19	18,81
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	18	17,82
mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	16	15,84
mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	13	12,87
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	7	6,93
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	3	2,97
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	2	1,98
mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün	1	0,99
müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	1	0,99

5. BÖLÜM: DİVANDAKİ ŞAHSİYETLER VE ŞAIRLE MÜNASEBETİ

5.1. Edirneli Fâiz Divanındaki Aşk Hikâyesi Kahramanları

Leylâ vü Mecnûn

Bir Arap halk hikâyesi olan Leylâ vü Mecnûn, İslâm edebiyatlarında mesnevî konusu olmuş bir aşk hikâyesidir. Leylâ ve Mecnûn'un gerçek şahıslar olduğu düşünülmektedir. Hikâyenin konusu kısaca şöyledir: Benî Âmir kabilesinden Leylâ ile Kays (Mecnûn) çocukluktan beri birbirlerini sevmektedir. Bu aşk meydana çıkınca annesi Leylâ'yı çadıra kapatır. Sevgilisini göremeyen Kays'ın akli başından gider ve çöllere düşer. Bunu gören Kays'ın babası Leylâ'yı ailesinden istese de Kays mecnûn (deli) olduğu için kızı vermezler. İyileşmesi için Kâ'be'ye gönderilen Kays, derdinin çoğalması ve aşkının artması için dua eder ve duası kabul olur. Halkın arasından ayrılan Kays, yalnız yaşamaya başlar ve yabanî hayvanlarla dostluk kurar. İbn Selâm adlı biriyle evlendirilen Leylâ, Mecnûn'un aşkına sadık kalmak için bir yalan uydurur ve kocasını kendinden uzak tutar. Bir süre sonra Mecnûn'un intizarları tutar ve adam ölür. Leylâ bunun üzerine Mecnûn'u aramaya çıkar. Onu bulmasına rağmen Mecnûn onu tanımaz. Çünkü bütün maddî varlıklarla ilgisini kesmiş ve manevî aşkın şarhoşu olmuştur. Umutsuz vaziyette geri dönen Leylâ, bir süre acı çektikten sonra ölür. Bunu duyan Mecnûn Leylâ'nın mezarına koşar ve kendisinin de orada ölmesi için Allah'a yalvarır. Bu duâsı da kabul olan Kays, son nefesinde "Leylâ!.." diyerek can verir. Leylâ ve Mecnûn cennette buluşurlar²⁹.

Edirneli Fâiz Divanı'nında "Mecnûn" 2 kez, "Kays" 4 kez; "Leylâ" ise "Leylî" şeklinde 1 kez geçer.

Ṭutsun cihānı şöhret-i ʿışk u maḥabbetüñ

Mānend-i **Kays** ey dil-i şūrīde nām vir

(G. 4/3)

²⁹ İskender Pala, "Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü" (İstanbul: Kapı Yayınları, 2010), s. 288-289.

Vādī-i hayretde ser-gerdān iden mānend-i **Ḳays**

Bilmezem ey dil seni ol gözleri āhū midur (G. 9/4)

Beñzemez **Leylī**'ye bir **Mecnūn**'ı var ancak anuñ

Bir nigehle ol perī biñ ādemi mecnūn ider (G. 12/2)

Ḳays'ı gör **Mecnūn** iken şöhetle 'ālem-gīrdür

Hīç seni bir kimse yād eyler mi 'ākıldur deyü (G. 32/5)

Deşt-i 'ışkı tıtdı feryādum benüm mānend-i **Ḳays**

Gūş idüp tā nālemi kuhsār feryād eyledi (G. 49/3)

Yukarıdaki beyitlerde Mecnūn'un meşhur olup şöhetinin yayılmasından ve perişan hālinden bahsedilmektedir. Leylā'dan ise binlerce kişiyi divāne edebilecek güzellikte olduğundan ve kimsenin ona benzemeyişinden bahsedilmiştir.

5.2. Dinî ve Mitolojik Şahsiyetler

Hızır

Hızır'ın yani Hadır'ın "âb-ı hayât"ı içip ölümsüzlüğe ulaşan kişi olduğu düşünülür. Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçmemekle birlikte Kehf Suresi'nin 59 ile 101. ayetlerinde yer alan kıssanın (Musâ Peygamber ile olan macerası) müfessirler tarafından Hızır'a ait olduğu kabul edilir. Hızır'ın dinî olduğu kadar mitolojik yönü

de vardır. Hızır'ın peygamber, velî veya melek olduğu konusunda değişik görüşler ileri sürülmüştür.

Hızır'ın sağ elinin başparmak kemiği olmadığı için tokalaşanlar karşısındaki kişide buna dikkat ederlermiş³⁰. Onun gezdiği yerlerin yeşerdiği düşüncesi ve darda kalanların imdadına yetiştiğine dair olan inanç hayli yaygındır. Âb-ı hayât'ı içen Hızır (denizde) ve İlyas (karada) Allah'ın izniyle kıyamete kadar darda olanlara yardım edeceklermiş. İki senede bir gün buluşup Kâ'be'ye hacca giderlermiş. Onların buluştuğu bugün mayıs ayının altıncı günü olarak kabul edilir ve o güne "Hıdırellez" adı verilir³¹.

Râh-ı rızâyı Hızır'a su'âl eyledüm didi

Seyl-i sirişk-i dîdelerüñ reh-nümâ yeter

(G. 6/6)

Süleyman

Davûd peygamberin oğlu olan Hz. Süleyman, babasının isteği üzerinde on iki yaşında tahta çıkmıştır. O da babası gibi önce hükümdar sonra peygamber olmuştur. Lakin geçimini devlet hazinesinden değil, ördüğü zembillerden kazanmıştır. Yarım kalan Mescid-i Aksâ'yı yedi yılda tamamlamış ve Kudüs'te bir hükümet sarayı yaptırmıştır. Rivayete göre bu binaların yapımına Fenikeli usta ve işçilerin, İsrail'deki kölelerin yanısıra melekler ve cinlerde yardım etmiştir. Kendisine birçok mucizeler bahşedilmiş olan Süleyman kuşlarla, hayvanlarla konuşur, onların dilinden anlar, cinlere ve rüzgâra emredebilirmiş. Onun sihir ve görünmez varlıklarla ilişkisi olduğu kabul edilmiştir. Süleyman a.s.ın mühür olarak kullandığı altı köşeli yıldızdan oluşan bir yüzüğü bulunmaktadır. Bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar bu yüzük sayesinde ona boyun eğmiş³².

³⁰ İskender Pala, *a.g.e.*, s.204.

³¹ İskender Pala, *a.g.e.*, s.205.

³² İskender Pala, *a.g.e.*, s.411.

Hız. Süleyman, yüzük, mühür, Belkıs, Hüdüh, karınca, çekirge, cin, asâ vs. ile birlikte anılır. Sevgilinin dudakları mühre benzetildiği zaman Süleyman'dan bahsedilir³³.

Ola nüh şîşe-i çarh içre her ân

Ter ü taze gül-i baht-ı **Süleymân** (Mtl.1)

Olur elbetde nakş-ı dil-keşinüñ deng ü hayrânı

Gören güllerle zîb ü zînet-i mühr-i **Süleymânı** (Mtl.3)

Abdülkâdir-i Geylânî

Kâdiriyye tarikatının kurucusudur. Kaynaklara göre tarikat hırcasını Debbâs'tan giymiş ve onun damadıdır. Hocası Ebû Saîd'in kendisine tahsis ettiği Bâbülerec'deki medresede hadis, tefsir, kıraat, fıkıh ve nahiv gibi ilimleri okutmuş ve vaaz vermeye başlamıştır. Daha sonra bütün bunları bırakarak inzivâya çekilmiştir. Menkıbeye göre, yirmibeş yıl kadar süren inzivâ döneminin sonunda, başkası yedirmediği kendi eliyle bir şey yememeye ahdetmiş, aradan kırk gün geçtiği ve içinden "açım, açım" sesleri geldiği halde dayanma gücü göstererek direnmiş, nihayet bu hali Ebû Sa'd el-Muharrimî'ye mâlûm olmuş, o da Abdülkâdir-i Geylânî'yi alıp evine götürerek eliyle doyunmuş ve daha sonra da kendisine şeyhlik hırcasını giydirmiştir. Abdülkâdir-i Geylânî, Şâfiî mezhebini bırakarak Hanbelî mezhebine girmiş, yaşadığı dönemde Hanbelîler'in imamı olmuş ve bundan dolayı kendisine "*Muhyiddin*" (dini ihyâ eden) ünvanı verilmiştir. O, Kur'an ve hadislere uymayı şart koşar. Kendisinde pek çok keramet bulunduğuna ve bu kerametlerinin öldükten sonra da devam ettiğine inanılır, bu yüzden müritlerinin darda kaldıkları zaman söyledikleri "*Medet, yâ Abdülkâdir!*" sözü tarikat geleneği olmuştur³⁴.

³³ İskender Pala, *a.g.e.*, s.412.

³⁴ Süleyman Uludağ, "Abdülkâdir-i Geylânî", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 1 (İstanbul: TDV, 1988.) s. 234-236.

Maḳām-ı şāh-ı evreng-i velāyet server-i ‘ālem

Cenāb-ı gāvş-ı a‘zam ya‘ni **Muḥyiddīn-i Geylānī** (K. 4/4)

Ebû Hanîfe

Asıl adı Nu'man bin Sâbit olan Ebû Hanîfe, İslâm dininin dört fıkıh mezhebinden biri olan “*Hanefî Mezhebi*”nin kurucusudur. Ehl-i sünnet akîdesinin oluşmasına zemin hazırlayan âlimlerden olan Ebû Hanîfe, "İmâm-ı Â'zam" olarak anılır. Ebû Hanîfe birçok eser kaleme almıştır.

Dehr-i gülşende ilâhî ola **Sâbit Nu‘mân** (Mf.4)

5.3. Divanda Adı Geçen Diğer Şairler

Ṭarḥ eyle bir nazîre o mu‘ciz-beyāna kim

Fā’iz nazîri **Nefî** vü **Yahyâ**’da olmasun (G. 23/5)

Ya‘nî Cenāb-ı **Ḥazret-i Nâbî Efendi** kim

İtmez dirîğ lüṭfını hîç ḥāş u ‘āmdan (G. 28/6)

Zeyl olarak yazılmış bu beytinde Nâbî’den saygıyla bahsetmektedir.

Senüñ Fā’iz bu şi‘r-i dil-keşüñ nâzük edâlarla

Unutdursa n’ola erbâb-ı ṭab‘a nazm-ı **Selmân**’ı (G. 48/7)

İlhanlıların son dönemleri ile Celâyirliler zamanında yaşamış en ünlü kasideci ve meddahlardan biri olarak kabul edilen ünlü İran şairi Selmân-ı Sâveci, ilk Cemşid ü Hurşid Mesnevîsinin yazarı olarak kabul edilir.

SONUÇ

Bir dil hakkında fikir edinmekte, o dili öğrenmekte; belli bir edebî dönem, yazar ve şair hakkında düşüncemizi geliştirmede; o dil, dönem, yazar ve şairle ilgili yapılan çalışmalar önemli yol göstericilerdir. Bir dilin, yazarın veya şairin söz varlığından, o dil, yazar veya şair hakkında, devrin kültür özellikleri, dil ve söyleyiş kalıplarıyla ilgili bilgiler edinilebilir.

Kelimelerin zamanla kullanıldıkları anlamlarından uzaklaşmaları ileriki dönemlerde bu sözcüklerin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu anlam karmaşasını önlemek ve kelimeleri daha iyi anlamlandırmak için çeşitli çalışmalar yapılmış, sözlükler hazırlanmıştır. Sözlükler amaçlar, ihtiyaçlar ve seslenilecek kitleler göz önüne alınarak farklı türlerde ortaya koyulmuştur. Bunlardan biri de tezimizin inceleme konusunu oluşturan işlevsel sözlüklerdir. Sözcüğün belli bir anlatımda, farklı kavramlar içerisinde hangisini anlatmakta olduğu ‘bağlam’dır. Temelde anlam-bağlam ilişkisine dayanan işlevsel sözlükler, bağlamlı dizinle ortaya çıkan söz varlığının işlenmesinden oluşmaktadır.

Çalışmamızda XVIII. yy’da yazılmış olan, bu yüzyıl şairi Edirneli Fâiz’in kaynaklarda sözü edilen ve bugün elimizde bulunan tek eseri, divanının söz varlığından hareketle, anlamın bağlama göre nasıl değişiklik ve çağrışım imkânı kazandığı, sözü edilen eserden alınan tanıklarla “Edirneli Fâiz Divanı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” başlığı altında ortaya koyulmuştur.

Klasik Türk şiirini anlamak için bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmaları önemli yer tutmaktadır. Bu çalışma ile Fâiz’in yaşadığı dönem olan XVIII. yüzyılda klasik Türk şiirinin edindiği yeri ve özellikleri ile ilgili de bilgi sahibi olmaktayız.

Divanda bulunan kelimeler çekim eklerinden ayrıştırılıp kök ve gövde şekline getirilerek anlamlandırılmıştır. Divandaki tamlamalar, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp ifadeler, dua ifadeleri ve bazı birlikte kullanılan kelimeler birleştirilerek kendi söz varlığı içerisinde değerlendirilmiş ve kaydedilmiştir. Biz burada her bir kelimenin metin içerisindeki anlamını vererek kendi anlam sözlüğünü

oluşturmaya ve Türkçenin tarihsel sözlüğüne az da olsa bir katkıda bulunmaya çalıştık.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın asıl kısmını oluşturan ilk bölümde divanın bağlamı dizin ve işlevsel sözlüğü hazırlanmış, ikinci bölümde ise Edirneli Fâiz hakkında bilgi verildikten sonra elde edilen verilerden hareketle kelimeler öncelikle anlam açısından değerlendirilip şairin psikolojik tasvirleri ve eylem ve durum tasvirleri örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra şairin dil ve üslûp özellikleri incelenip eser içerisinde kullandığı ünlem, edat, sıklık, zıtlık, ikileme, tamlama, birleşik fiil, atasözü, deyim, ayet ve hadis kullanımıyla ilgili bilgiler ve örnekler verilmiştir. Divanda kullanılan nazım şekilleri hakkında da bilgi verildikten sonra divandaki önemli şahsiyetlere de yer verilerek bazı tespit ve analizler yapılmıştır.

Divanda kullandığı kelimelerden hareketle Arapça ve Farsçaya hâkimiyeti iyi olduğu anlaşılan Fâiz, yaşadığı döneme göre sade bir dil kullanmıştır. Mahallîleşme unsurları barındıran divanda günlük dilde kullanılan ilgi çekici ifadeler, atasözleri ve deyimlere yer verilmiş, şiirde kullanılan bazı ifadeler bugün bile dilimizde mevcut olan ifadelerdir. Âşıkâne gazelleriyle tanınan ve klasik çizginin takipçisi olan Fâiz, gazellerinde klasik sevgili tipini işler. Anlamın ön plana geçtiği bazı gazellerinde didaktik bir yapı oluşmuştur. Divanda klasikleşmiş teşbihlerin yanında özgün sayılabilecek teşbihler de bulunmaktadır.

Sonuç olarak Edirneli Fâiz hakkında önemli bir boşluğu dolduracağını düşündüğümüz bu çalışma ile Fâiz'in mânâ ve hayal dünyasına, üslûbuna, şahsiyetine, dönemine ve daha birçok alt başlığa kullandığı kelimelerden hareketle nüfuz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Fâiz'in üslûbu ile dönemin diğer şairlerinin üslûbunu mukayese etme imkânı sağlayan bu tez, üslûp alanında yapılacak diğer çalışmalara da kaynaklık edecektir.

KAYNAKÇA

Adıyaman, C. (2011). “Türkçede Ses ve Anlam İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, Yazar, İlyas. (Ed.), *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 16-18 Aralık, İzmir, 2010, s. 17-26 <http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/bildirikitabi.pdf> adresinden 11 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.

Akkuş, M. (2018). *Nefi Divanı*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> adresinden 03 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.

Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*, İstanbul: İnkılâp Yayınları.

Albayrak, N. (2007). “Redif”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, İstanbul: TDV.

Ayverdi, İ. *Kubbealtı Lugati*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat (<http://lugatim.com/>)

Batıslam, H. D. (2000). “Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi: Mürâca'a-Dedim-Dedi”, *Folklor/Edebiyat*, C.VI, S.22, Ankara, s. 201-211.

Beliğ, İ. (1999). *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ar*, hazırlayan: Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ankara: AYK AKM Baş. Yayınları.

Bilkan, A. F. (1993). *Nâbî'nin Türkçe Divânı (Karşılaştırmalı Metin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çelik, N. (2016). *Edirneli Şevki Divanı (Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demir, T. (2006). *Edirneli Fâiz Divanı İnceleme-Metin-Dizin*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca–Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, Cem. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Durmuş, İ. Öztürk, M. Pala, İ. (2001). “Kafiye” *İslâm Ansiklopedisi*, C.24, İstanbul: TDV.

Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

Eyüboğlu, E. K. (1975). *On üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul: Doğan Kardeşler Matbaacılık.

Gölpınarlı, A. (2004). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: İnkilap Kitabevi.

Kanar, M. (1998). *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Birim Yayınları.

_____. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.

Kavruk, H. (2001) *Şeyhülislam Yahyâ Divânî*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kılıçarslan, O. (2016). *Hayali Bey Divanı Sözlüğü-Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kıran, A. Korkut, E. (2003). *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, İstanbul: Multilingual.

Levend, A. S. (2015). *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Mehmed Süreyya. (1996). *Sicill-i Osmanî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Mermer, A. Alıcı, L. Eflatun, M. Bayram, Y. Koç Keskin, N. (2010). *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Mustafa Safâyî Efendi. (2005). *Tezkire-i Safâyî*, yayına hazırlayan: Pervin Çapan, Ankara: AYK AKM Baş. Yayınları.

Onay, A. T. (2007). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara: Birleşik Yayınevi.

Öztürk, F. (2007). *Bakî Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Pala, İ. (2010). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.

Parlatır, İ. (2008). *Deyimler*, Ankara: Yargı Yayınevi.

_____. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Peremeci, O. N. (2011). *Edirne Tarihi*, İstanbul: Bellek Yayınları.

Redhouse, J. W. (2011). *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şemseddin Sâmî. (2010). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şenödeyici, Ö. (2011). *Naili Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tanyeri, M. A. (1999). *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tezkiretü'ş- Şu'arâ Sâlim Efendi. (2005). *Tezkire-i Sâlim*, yayına hazırlayan: Adnan İnce, Ankara: AYK AKM Baş. Yayınları.

Toklu, M. O. (2013). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Ankara: TDK Yayınları.

Tuncer, E. (2016). *Sükkerrî Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Uludağ, S. (1988). "Abdülkâdir-i Geylânî", *İslâm Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul: TDV.

Ünver, İ. (1993). “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” , *Türkoloji Dergisi*, C.XI, S.1, Ankara, s.51-89.

Yurtbaşı, M. (2013). *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Excellence Publishing.

SÖZLÜK KULLANMA KILAVUZU

1. Alfabetik sıralama esas alınmıştır.
2. Bağlamlı sözlüklerin amacı standart sözlükler gibi söz varlığını oluşturan dil öğelerinin kökenini, türünü vb. ortaya çıkarmak olmadığı için kelime kökeni, türü vb. bilgileri verilmemiştir.
3. Sözlüklerde taranan terkipler bulunamayınca anlamlar tarafımızca en uygun şekilde veya sözlük anlamlarıyla verilmiştir.
4. Sözlükte kastedilen ilk anlam birinci sırada verilirken, bazı durumlarda kullanılan “*II*” işaretiyle yan ve mecaz anlamlar da verilmiştir.
5. Sözlükte kullanılan kelimeler birden fazla anlamda kullanılmışsa, anlamı verilen sözcük tekrar edilmeden anlamlar “1, 2, 3, ...” şeklinde numaralandırılarak verilmiştir.
6. Kullanım kolaylığı sağlamak amacıyla çoğu kelime, deyim ve söz gruplarının sonlarındaki ekler ayrılmıştır. Fakat birleşik olarak verdiğimiz kelime gruplarının arasına giren ekler atılmamıştır.
7. Bazı istisnalar dışında –ma/-me olumsuzluk eki gözardı edilerek anlamlandırma yapılmıştır.

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

A

āb: *Su.*

1. Hem sirişkin ağıdur ehl-i dilūñ **āb** gibi
Hem yine çarḡ döner üstine dūlāb gibi (*Gazel 43, Mısra 1*).

āb ü tīb-1 nāz: *Nazın güzelliği ve parlaklığı.*

1. Ağıtdı yaşımı dili pür-tīb eyledi
Ol şūḡ-ı şīvekārdaki **āb ü tīb-1 nāz** (*Gazel 14, Mısra 4*).

ābād it-: *Şenlendirmek.*

1. Hezārān va‘ d-i luṭf itmişdi yār ‘ömri mezīd olsun
Hep itdi ḡāṭır-ı vīrānum **ābād itmeden** ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 8*).

āb-1 ḡayāt: *İçene ebedî hayat bağışlayan efsane su II çok tatlı ve hafif su.*

1. Lūlesi ‘atşāndur Fā’iz çıkınca ḡalb-i āb
Çeşme-i pāk ü muşaffādan gel iç **āb-1 ḡayāt** (*Kit’a 12, Mısra 8*).

‘aceb: *Merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz, acep.*

1. Feryādum o sengīn-dile itmez mi ‘**aceb** kār
Te’sīr mi yoḡ bilmezem āh-ı seḡerümde (*Gazel 34, Mısra 3*).
2. İrmek olur mi ‘ömrüm ider mi ‘**aceb** vefā
Ey naḡl-i nāz mīve-i vaşluñ zemānına (*Gazel 39, Mısra 3*).
3. Pādişāh-ı vaḡt olur Fā’iz kim alsa dūşına
Bir ‘**aceb** ḡālet var ancaḡ ḡırḡa-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 10*).
4. ‘**Aceb** mümkün mi nerm itmek dil-i sengīn-i dil-dārı
Biraz hem ağlasam hem söylesem ḡāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 1*).

‘aceb mi: *Acayip mi, tuhaf mı, şaşılır mı?.*

1. İştüdüm ol perī bīḡānelerle seyr-i bāḡ itmiş
Nice şabr eylesün ādem ‘**aceb mi** itsem efḡāmı (*Gazel 48, Mısra 10*).

2. ‘**Aceb mi**’ arz-ı cemāl itse sebzezârda gül
Ki buldı neşv ü nemâ devlet-i bahârda gül (*Kaside 6, Mısra 1*).
3. Fâ’iz ‘**aceb mi**’ ehl-i suhan olsa ser-be-ser
Dil-beste-i leâfet-i nuṭṭ u beyânumuz (*Gazel 13, Mısra 13*)

‘**acebâ**: Merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz, acep.

1. Şordukda lebüñ hışım ile olursuñ ‘**araṅnâk**
Şâhum ‘**acebâ** var mı mey-i nâba yasaḡuñ (*Gazel 20, Mısra 4*).

açıl-1: *Açılmak, açık hale gelmek, (çiçek için) büyüyüp tomurcuk ve gonca halinden çıkmak.*

1. Gören gül-i edeb ü faẓl-ı pür-ṭarâvetini
Daḡı **açılmadı** dir böyle bu ‘ayârda gül (*Kaside 6, Mısra 20*).

2: *Açık hale gelmek; çiçeğin açması.*

1. ‘Âlemde görmedük hele hiçbir gül-i neşât
Hep **açılan** bu bâḡda ezhâr-ı ġam gibi (*Gazel 41, Mısra 6*).

‘**aded eyler**: Sayar (sayı saymak).

1. Şaymaz bizi ‘âşıklarımı eylese ta‘ dâd
Ammâ sitem ü cevriñi bî-ḡadd ‘**aded eyler** (*Gazel 7, Mısra 4*).

âdem: İnsan, adam.

1. Beñzemez Leylî’ye bir Mecnûn’ı var ancaḡ anuñ
Bir niḡehle ol perî biñ **âdemi** mecnûn ider (*Gazel 12, Mısra 4*).
2. Nedür o şekl-i dil-ârâ nedür o cism-i laṭîf
Ne mümkün **âdem** ide ol perîveşi ta‘ rîf (*Gazel 18, Mısra 2*).
3. Tîḡ-i sitemle eyler imiş **âdemi** helâk
Fâ’iz düşer mi hiç o perî-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 9*).
4. İştüdüm ol perî bigânelerle seyr-i bâḡ itmiş
Nice şabr eylesün **âdem** ‘aceb mi itsem eḡâñı (*Gazel 48, Mısra 10*).

‘**âdet**: Herkes tarafından uyulan hâl, olagelmiş, alışılmış şey, usûl, görenek.

1. Ülfet itdi çeşm-i mest ile gönül ayrılmadı
Mest olan elbetde ‘**âdetdür** sever mestâneyi (*Gazel 45, Mısra 6*).
2. Nice nüş itdi Seyyid Muştafâ cām-ı fenâyi gör
Bu bezm erbâbıñ hep böyledür ḡali budur ‘**âdet** (*Kıt’a 25, Mısra 4*).

‘**adü**: Düşman, yaḡı.

1. Nice âh itmesün Fâ’iz dil-i bî-çâre inşâf it
Görüp şabreylemek mümkün mi dil-dârı ‘**adülarla** (*Gazel 33, Mısra 10*).

âfet: İnsanı şaşkına çevirip aklını başından alacak kadar güzel kadın.

1. Ol **āfetüñ** ruḥ-ı hūy-gerdesin temāşā kıł
Varup çemende dilā seyr-i ābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 5*).

āfet-i devrān: *Dünya güzeli denecek kadar güzel ve çekici kimse.*

1. Hiç umulmaz hele ol **āfet-i devrāna** göre
Luḥf ide bezme gele bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 1*).

āfitāb: *Güneş.*

1. Hemīşe cām-ı zer-i pür-şarābı neylersin
Gönül o mehveşi gör **āfitābı** neylersin (*Gazel 25, Mısra 2*).
2. Gāhī o meh ki nāz ile ‘arz-ı cemāl ider
Şerminden **āfitāb** felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 2*).

‘**afv eyle-**: *Suçunu bağışlamak.*

1. Kuşūr u cürmüni ‘**afv eyleyüp** iḥsān ide Mevlā
Şafālar ide kaşr-ı gülşen-i firdevs-i a‘lāda (*Kit’a 17, Mısra 3*).
2. Cürmüni ‘**afv eyle** yā Rab sen beni mağfūr kıł
Ref idüp gerd-i kederden ḥāṭırum mesrūr kıł (*Kit’a 3, Mısra 1*).

‘**afv it-**: *Suçunu bağışlamak, affetmek.*

1. ‘**Afv ide** anuñ Cenāb-ı Hāḫ kuşūr u cürmüni
Ola müstağraḫ yem-i iḥsāna baḥr-ı raḥmete (*Kit’a 26, Mısra 7*).
2. Gel gel inşāf eyle Fā’iz tā-be-key cürm ü günāh
Tā’ib ü müstağfir ol kim ‘**afv ide** cürmüñ İläh (*Murabba 1, Mısra 10*).

āgāz eyle-: *Başlamak.*

1. Tekellüf ber-ṭaraf şimden gerü ey kevkeb-i ṭālī‘
Saña düşnāma **āgāz eylerüm** ister vebāl olsun (*Gazel 30, Mısra 8*).

ağla-: *Ağlamak, gözyaşı dökmek.*

1. **Ağlar** şeb-i firḫatde dil-i zār ğamından
Gelmez gözine şubḫa dek uyḫu eleminden (*Gazel 24, Mısra 1*).
2. Teşrīfüñ ile ḥānemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 2*).
3. Şehervar gülşen-i kūyında feryād eyle cānānuñ
Biraz ey murğ-ı dil aḥvālünü **ağla** ḥicāb itme (*Gazel 38, Mısra 4*).
4. ‘Aceb mümkin mi nerm itmek dil-i sengīn-i dil-dārı
Biraz hem **ağlasam** hem söylesem ḥāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 2*).
5. Ğamuñla **ağlamaz** ‘ālemde çeşm-i ter mi ḫalmışdur
Sirişk-i dīde rīzān olmadıḫ bir yer mi ḫalmışdur (*Kit’a 1, Mısra 1*).
6. Rüz u şeb **ağlamadan** ‘ālemi bī-zār itdün
Bilsek ey ṭıfl-ı dil-i zār nedendür elemün (*Kit’a 6, Mısra 3*).

ağyār: *Rakip, gayrılar, başkalar, yabancılar.*

1. Baña bed-terdür **ağyār** ile şöhet nār-ı dūzağdan
Getürme meclise luğf eyle ey meh-rū ‘ azāb itme (*Gazel 38, Mısra 7*).
2. Baña biñ cevri ider ol bī-vefā yanında **ağyāruñ**
Şafā eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).
3. Müdām şunmada **ağyāra** cām-ı la‘l-i lebin
O bī-vefā bize bir kerre eylemez teklīf (*Gazel 18, Mısra 7*).

āh:1. *Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre maddî veya mânevî bir acıyı, ağrı, ızdırıp, pişmanlık, esef, acıma, özlem, yanıp yakılma, yeis, ümitsizlik, beğenme, hayranlık vb. duyguları ifâde eder.*

1. Düşdi bir târih Fā’iz dil-nişin ü âteşin
Gitti şad **āh** cihān kuṭbu Muhammed Kādiri (*Kıt’a 18, Mısra 14*).

2. Feryat, inilti.

1. Bir **āh** ile ser-i kūyında dil-berüñ Fā’iz
Hezār şerm ile muhtāc-ı i‘tizār olduk (*Gazel 19, Mısra 13*).

3. Ah, yazık.

1. Maḥzūn olup didüm aña târih **āh** ile
Ḥuld-i berin cāy ola Seyyid Muhammed’e (*Kıt’a 27, Mısra 3*).

4. Aşğın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

1. Çarḥuñ güzār eyler iken nüh sipihrine
Ahum okı ol seng-dile hiç eser itmez (*Gazel 16, Mısra 6*).

āh it-: *İnlemek, feryat etmek, şikâyet etmek.*

1. Bir kez ser-i kūyında bir **āh itdük** o şūhuñ
Ol dem bu zamān oldı geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 7*).
2. Nice **āh itmesün** Fā’iz dil-i bī-çäre inşāf it
Görüp şabreylemek mümkün mi dil-darı ‘ adūlarla (*Gazel 33, Mısra 9*).

āh ü efgān: *Āh ve feryat.*

1. Çıkar her şeb ğam-ı hicrūñle çarḥa **āh ü efgānum**
Ne var bir kerre teşrīf eyleseñ ey mäh-ı tábānum (*Gazel 22, Mısra 1*).

āh u figān: *Ağlama, inleme, feryat etme.*

1. İrişmez oldı gūşına **āh u figānımız**
Ol naḥl-i nāz var ise artırdı kāmeti (*Gazel 44, Mısra 3*).

āh ü nāle: *Ah etme ve inleme.*

1. Tā key bu **āh ü nāle** gönül itmez i‘tibār
Ol cevri-pişe ‘ aşıq-ı zāruñ figānına (*Gazel 39, Mısra 7*).

āh ü şad feryād: *Ah ve yüzlerce feryat, sızlanma.*

1. **Āh ü şad feryād** elünden ey sipihr-i kīne-ḡāh
Eyledüñ bir nev-cüvānuñ ḡāşıl ‘ömrini tebāh (*Kıt’a 20, Mısra 1*).

aḡbāb: *Dostlar, bildikler, tanıdıklar.*

1. Bilmem kime ‘arz eyleyeyüm derd-i derūnum
Rāz-ı dili keşf idicek **aḡbāb** mı kaldı (*Kıt’a 7, Mısra 4*).
2. Cüdā eyler biribirinden **aḡbābı** geçer şoḡbet
Cihānuñ ḡāl ü şānı böyledür ḡalmaz bu cem‘iyyet (*Kıt’a 25, Mısra 1*).
3. Du‘ā idüp didiler fevtine tāriḡ için **aḡbāb**
İlāhī eyle Seyyid Muştafā’nuñ meskenin cennet (*Kıt’a 25, Mısra 7*).

‘ahd eyle-: *Yemin etmek, söz vermek.*

1. ‘**Ahd eyledi** öpdürmege pāyin gelicek ‘İd
Yā Rab sen o meh-pāreyi sābit-ḡadem eyle (*Gazel 37, Mısra 3*).

āh-ı seḡer: *Seher vaktinde aşğın inlemesi, feryadı.*

1. Feryādum o sengīn-dile itmez mi ‘aceb kār
Te’sīr mi yok bilmezem **āh-ı seḡerümde** (*Gazel 34, Mısra 4*).

āḡir: *Nihayet, son olarak.*

1. Senüñ ey fitne-cū ḡāl ü ḡaḡuñla zülf -i müşğīnüñ
ḡarāb itdi bizi **āḡir** alup ‘aḡl u dil ü cānı (*Gazel 48, Mısra 4*).
2. Çekilüp gitdi cihāndan yine bir zāt-ı şerīf
Gitdi **āḡir** dil-i aḡbābı ḡoyup zār ü ḡazīn (*Kıt’a 19, Mısra 2*).
3. İtdi Cān-bāz-zāde gör **āḡir** şerāb-ı mevti nüşı
Nā’ıl olmuşken cihānda nice māl ü ni‘mete (*Kıt’a 26, Mısra 5*).

āḡir kār: *İşin sonu, netice, sonuç.*

1. ḡaşd-ı şabr itdi egerçi dil görünce ol mehi
İḡtiyārı gitdi **āḡir kār** feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 4*).

āḡiret: *Öbür dünya, öteki dünya.*

1. **Āḡiret** ḡaḡkını ḡat ḡat pederi itdi ḡelāl
Didi ḡaḡ saña mu‘īn ola şeffī‘ ola nebī (*Kıt’a 21, Mısra 5*).

aḡker-i tevḡīd: *Tevhit ateşi.*

1. Sīneñi şad pāre eyle ḡaçer-i tevḡīd ile
Yaḡ kebābāsā vücūduñ **aḡker-i tevḡīd** ile (*Kaside 1, Mısra 2*).

aḡvāl: *Oluşlar, bulunuşlar, durumlar.*

1. Sehervar gülşen-i kuyıñda feryād eyle cānānuñ
Biraz ey murğ-ı dil **aḥvālūfī** ağla ḥicāb itme (*Gazel 38, Mısra 4*).

aḥvāl-i dil: *Gönlün durumları.*

1. Düşerüz pāyine ‘ arz eylerüz **aḥvāl-i dili**
Hele bir kez o perī-peykeri tenhā görelüm (*Gazel 21, Mısra 7*).

aḥz eyle-: *Almak, kabul etmek.*

1. ‘ Osmān Efendi’den ḥilāfet rütbesin **aḥz eyleyüp**
Sırrını ol zāt-ı kerīmūñ anda buldılar ‘ ayān (*Gazel 52, Mısra 3*).

aḳar şū: *Irmak, nehir.*

1. Giryeye itdükçe firākıyla gören fark eylemez
Eşk-i çeşm-i ḥūn-feşānum mı bir **aḳar şū** mıdur (*Gazel 9, Mısra 6*).

aḳbūñārī-zāde: *Edirne’de çeşme yaptırmıştır, asıl adı Halil’dir.*

1. **Aḳbūñārī-zāde** kim ism-i şerīfidür Ḥalīl
Eyledi bu çeşme-i pāki binā ol nīk-zāt (*Kit’a 12, Mısra 1*).

‘āḳıbet: *Nihayet, son.*

1. Bahāne-i ḥazer-i tīg-i ta‘ ne ile o serv
Kesildi ‘ **‘āḳıbet** ‘ uşşāḳ-ı dil-figārından (*Gazel 26, Mısra 8*).
2. Tā’ib ü tāhir olup ‘ **‘āḳıbeti** ḥayr oldu
Mazhar-ı rahmet ola görmeye nār-ı gāzabı (*Kit’a 21, Mısra 3*).

‘āḳıl: 1. *Akıllı kimse.*

1. Ḳays’ı gör Mecnūn iken şöhretle ‘ ālem-gīrdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi ‘ **‘āḳıldur** deyü (*Gazel 32, Mısra 10*).

2. *Aklı başında, kendinden geçmemiş, divane olmamış.*

1. Ey şūḥ-ı cefā-cū bu nigāh-ı gāzab-ālūd
Çok ‘ **‘āḳılı** ser-geşte-dil ü bi-ḥıred eyler (*Gazel 7, Mısra 6*).

‘āḳıl: *Akıllı, us.*

1. Dil oldu şīfte-i kākül-i perişānuñ
‘ **‘Aḳıl** rübüde-i şūḥī o çeşm-i fettānuñ (*Kaside 5, Mısra 32*).

‘āḳıl olan: *Akıllı olan (kimse).*

1. Eyler mi şekve ‘ **‘āḳıl olan** rüzgārdan
Çün bu cihānda cāna ḳazāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 3*).

‘**aql u dil ü cān**: *Akı, gönül ve can.*

1. Senüñ ey fitne-cü hāl ü haṭuñla zülf -i müşgīnün
Ḥarāb itdi bizi āḥir alup ‘**aql u dil ü cānı** (*Gazel 48, Mısra 4*).

al-: *Almak.*

1. Şehā tek tīr-i ğamzeñ sīneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān naḫdin **al** benden yaña kat kat ḥelāl olsun (*Gazel 30, Mısra 6*).

2. *Almak, fethetmek, ele geçirmek.*

1. Senüñ ey fitne-cü hāl ü haṭuñla zülf -i müşgīnün
Ḥarāb itdi bizi āḥir **alup** ‘**aql u dil ü cānı** (*Gazel 48, Mısra 4*).

3. *Almak, götürmek.*

1. Rūzgār **alvirse** başsañ devlet ü cāha ḳadem
Ḥāzır ol elbette der-peydür zuhūr-ı zillete (*Kıt’a 26, Mısra 3*).

4. *Almak, ele geçirmek.*

1. Turıncı şālumu **alma** deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārum felek şimdi ne şālum var ne mālum var (*Müfret 2, Mısra 1*).

a’lā: (*daha, en, pek*) *yüksek.*

1. Çarḫdan gayrı döner var mı dilā üstümüze
N’ola ednā ise de biz anı **a’lā** görelüm (*Gazel 21, Mısra 10*).

‘**ālem**: *İnsanlar, halk.*

1. Ḥāk-i der-i dil-dārı o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim aña ‘**ālem** ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 2*).
2. Nākış görinen belki kuşūr-ı nazaruñdur
İnşāf ile baḫ ‘**āleme** geç pīş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 12*).
3. Rūz u şeb ağlamadan ‘**ālemi** bī-zār itdüñ
Bilsek ey tıfl-ı dil-i zār nedendür elemün (*Kıt’a 6, Mısra 3*).

2. *Dünya, evren, kâinat, cihan.*

1. ‘**Ālemde** biz ne cāh ü ne ḫod devlet isterüz
Ancaḫ şafā-yı ḫātır ile şıḫḫat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).
2. ‘**Ālemde** görmedük hele hiçbir gül-i neşāt
Hep açılan bu bāğda ezḫār-ı ğam gibi (*Gazel 41, Mısra 5*).
3. İnşāf eyle ‘**ālemi** geşt itdüñ ey nesīm
Gördüñ mi bñy-i ṭurre-i müşgīn-dem gibi (*Gazel 41, Mısra 7*).
4. Zīrā gelince meclis-i fazlına lāl olur
‘**Ālemde** gerçi fazl ile olmış ‘alem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 24*).

5. Ğamuñla ağlamaz ‘**âlemde** çeşm-i ter mi kalmışdur
Sirişk-i dide-rîzân olmaduk bir yer mi kalmışdur (*Kıt’a 1, Mısra 1*).
6. Kime meyl eylesün kimden ümid-i şefkat itsün dil
Vefâ me ’mül olur ‘**âlemde** bir dil-ber mi kalmışdur (*Kıt’a 1, Mısra 4*).

3. *İnsanlar, halk II Dünyâ, evren, kâinat, cihan.*

1. Ruḥşat mı var nezâreye farṭ-ı zihâmdan
‘**Âlem** o şüh-ı mähveşe mübtelâ gibi (*Gazel 47, Mısra 6*).

‘**âlem bul-**: *Eğlence bulmak.*

1. Gerdişinde yok şafâ bezmünde ‘**âlem bulmaduk**
Gerçi çokdan devr ider bulduk buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 3*).

‘**âlem ol-**: *Bir işte en iyi olmak.*

1. Zîrâ gelince meclis-i fazlına lâl olur
‘**Âlemde** gerçi fazl ile **olmuş** ‘**âlem** kalem (*Kaside 7, Mısra 24*).

‘**âlem-gîr**: *Cihanı tutan, dünyayı zapt eden, bütün âleme yayılan.*

1. Kays’ı gör Mecnûn iken şöhretle ‘**âlem-gîrdür**
Hiç seni bir kimse yâd eyler mi ‘**âkıldur** deyü (*Gazel 32, Mısra 9*).

‘**âlem-i ıtlâk**: *Âlem-i lahut da denilen İlahî âlem.*

1. Faḳîre kayd-ı ‘ıyâl oldı pây-bend-i ‘**azîm**
Olurken ‘**âlem-i ıtlâkda** şenâ-h’ânun (*Kaside 5, Mısra 50*).

‘**âlem-i lâhût**: *Tanrı âlemi, İlâhî âlem.*

1. Geçdi bu vahşet-serâdan yine bir zât-ı şerîf
Cân göziyle ‘**âlem-i lâhûtun** olup sâ’iri (*Kıt’a 18, Mısra 2*).

‘**âlem-i ma’ nâ**: *Rüyâ âlemi, mânâ âlemi.*

1. ‘**Âlem-i ma’ nâya** bak geç cümle kıl ü kâlden
Mâzî vü müstaḳbeli ço añlar iseñ hâlden (*Murabba 1, Mısra 5*).

Allâh: *Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.*

1. Gerçi ḥavf-ı ḥançeri mâni’ meyânın çoçmağa
Virmek **Allâh’uñ** gönül devlet-i każây-ânındadır (*Gazel 8, Mısra 6*).

amân: *Korku; yardım talebinde bulunma.*

1. Kâr itdi cāna tîğ-i ğam-ı ‘ışkı şöyle kim
Feryâda yok mecâl kesildi **amânumuz** (*Gazel 13, Mısra 12*).

ammā: *Ama, fakat, lâkin, ancak.*

1. Şaymaz bizi ‘ aşıklarını eylese ta‘ dād
Ammā sitem ü cevrini bî-ḥadd ‘ aded eyler (*Gazel 7, Mısra 4*).
2. Gerçi dil düşmüş yatur çāh-ı zeneḥdānındadır
Destümüz **ammā** ser-i zülf-i perişānındadır (*Gazel 8, Mısra 2*).
3. Müşerref itdi bu şeb bezmi luḥf idüp ol māh
Öperdüm ayağın **ammā** ḥicābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 4*).
4. Nihāl-i ḳaddüñe dil-dāde serv-i bāğ **ammā**
Güler cemālüñe şevḳ ile intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 7*).

añ- *Birini veya bir şeyi hatıra getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, sözünü etmek, bahsetmek.*

1. Tāze hem-demler mübārek olsun ey meh ḳā’ ilüz
Tek **añılun** gāh ü bî-geh ‘ aşık-ı dīrīne de (*Gazel 40, Mısra 8*).
2. **Añduḳça** bezm-i cevrin o şadrü’l-efāzıluñ
Raḳş idüp elde şevḳ ile eyler nağam ḳalem (*Kaside 7, Mısra 25*).
3. Ey iden mevtāya şefḳat **añ** bu ḳabrüñ şāhibiñ
Rūhını şād it ne var eyle ‘ atā-yı Fātiḥā (*Kit’a 22, Mısra 1*).

aña: *Üçüncü teklik şahıs zamiri “o”nun yönelme eki almış hali.*

1. Ḥāk-i der-i dil-dārı o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim **aña** ‘ ālem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 2*).
2. Dil-dādedür **aña** mül-i dil-dāra şübhesüz
Yaşlar döker firāḳ ile dem-be-dem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 13*).
3. Ben şaşt-ı saḥte dāḥil idüm nice sāldür
Me’ müldür ki eyleyesin **aña** i‘ tibār (*Kit’a 9, Mısra 4*).
4. Ekmeli hem ol ṭarīḳuñ māhiri
Ḥāşılı hergiz nazīr olmaz **aña** (*Kit’a 15, Mısra 4*).
5. Vücüdü ḥānesi oldı ḥarāb o zātuñ kim
Sezā dinilse **aña** rükni Kā’ be-i dīnüñ (*Kit’a 16, Mısra 2*).
6. Murğ-ı rūḥı āşiyān ide nihāl-i sidrede
Aña şahn-ı gülsitān-ı cennet ola cilvegāh (*Kit’a 20, Mısra 8*).
7. Semt-i beḳāya reh-ber ola **aña** ḳudsiyān
Ḳurb-i vişāl-i Ḥaḳḳ’a ümīd ol ki yol bula (*Kit’a 23, Mısra 3*).
8. İlāhī cilvegāhın ḳaşr-ı Firdevs-i berīn eyle
Aña şad ‘ izzet ile ḥūr u ḡilmān ideler ḥidmet (*Kit’a 25, Mısra 6*).
9. Maḥzūn olup didüm **aña** tārīḥ āh ile
Ḥuld-i berīn cāy ola Seyyid Muḥammed’e (*Kit’a 27, Mısra 3*).
10. Ḳande ‘ azm itse irişür fi’l-ḥāl
Aña der-pey sa‘ ādet ü iḳbāl (*Mesnevi 1, Mısra 4*).

‘anber-i tevḥīd: *Tevhidin güzel kokusu.*

1. Cānib-i Ḥaḳ’ dan dilersen kim ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmın ḳıl mu‘ atṭar ‘ **anber-i tevḥīd** ile (*Kaside 1, Mısra 4*).

ancağ: 1. “*Lâkin, ama, fakat, yalnız*” sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir söz.

1. Zâhir idi cebhesinde nûr-ı tevḥîd-i Hudâ
Bâtinına **ancağ** eylerdi delâlet zâhiri (*Kıt’a 18, Mısra 4*).

2. *Ama, fakat, lakin.*

1. Pâdişâh-ı vaḳt olur Fâ’iz kim alsa dūşına
Bir ‘aceb ḫâlet var **ancağ** ḫırḫa-i peşmînde (*Gazel 40, Mısra 10*).

3. *Sadece, yalnızca.*

1. Beñzemez Leylî’ye bir Mecnûn’ı var **ancağ** anuñ
Bir nigeḫle ol perî biñ âdemi mecnûn ider (*Gazel 12, Mısra 3*).
2. ‘Âlemde biz ne câh ü ne ḫod devlet isterüz
Ancağ şafâ-yı ḫâtır ile şıḫḫat isterüz (*Gazel 15, Mısra 2*).
3. Nâmıdur mevcûd olan **ancağ** neşât-ı ‘âlemüñ
Mu’teberdür naḫd-i ḡam yanumda vâşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 5*).
4. Ğaraż ‘arz-ı ‘ubûdiyyetdür **ancağ** yoḫsa sultānum
Ne mümkindür edâ na’ t-i güzînüñ yâ Resûla’llâḫ (*Kaside 2, Mısra 7*).
5. Ğaraż ‘arz-ı ‘ubûdiyyetdür **ancağ** yoḫsa sultānum
Ne mümkindür edâ na’ t-i güzînüñ yâ Resûla’llâḫ (*Kaside 2, Mısra 7*).

anda: *Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi.*

1. ‘Oşmân Efendi’den ḫilâfet rütbesin aḫz eyleyüp
Sırrını ol zât-ı kerîmüñ **anda** buldılar ‘ayân (*Gazel 52, Mısra 4*).
2. Şimdi anuñ şem’ine cem’olmaḫdadur erbâb-ı dil
Rûşendür **anda** gördiler nûr velâyet-i ‘ârifân (*Gazel 52, Mısra 6*).
3. ḫoşâ gülşen gül-i şad-berg **anda** ḫalka-i tevḥîd
Ki zâkirlerdür anuñ ‘andelîbân-ı ḫoş-elḫânı (*Kaside 4, Mısra 5*).

‘**andelîbân:** *Bülbüller.*

1. İrişdi mevsim-i gül faşlıdur gülistānuñ
Nevâ-yı dil-keşini diñle ‘**andelîbānuñ** (*Kaside 5, Mısra 2*).

‘**andelîbân-ı ḫoş-elḫân:** *Makâmı güzel, güzel ve tatlı okuyan bülbüller.*

1. ḫoşâ gülşen gül-i şad-berg anda ḫalka-i tevḥîd
Ki zâkirlerdür anuñ ‘**andelîbân-ı ḫoş-elḫânı** (*Kaside 4, Mısra 6*).

anı: 1. *İşaret zamiri.*

1. Te‘âlallâḫ zihî beyt-i dil-ārâ
Ki itmiş ḫarḫ **anı** bir zât-ı ḫoş-rây (*Kıt’a 14, Mısra 2*).

2. *Teklik üçüncü şahıs zamiri “o”nun belirtme hali eki almış biçimi.*

1. Ni' met-i dīdār ile Hāḡ **anı** ten' ĩm eyleye
Feyz-i aḡdesden ide iḡrāz ḡazz-ı vāfiri (*Kit'a 18, Mısra 7*).

3. O, işaret zamirinin belirtme durumu eki almış hali.

1. Nice ḡor ehl-i dil elden **anı** Fā'iz bir dem
Var mı bir ŧevḡ virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 9*).

añla-: *Sanmak, zannetmek.*

1. Çıḡan Buçukdepe ḡaşrına ref' idüp bāki
Temām mertebe **añlar** ḡuşūr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 2*).

anlara: *Üçüncü çokluk şahıs zamiri "onlar"ın yönelme hāli eki almış biçimi.*

1. Ol demi yād eyle kim mülḡaḡ olursın **anlara**
Her ḡeçenden sen de eylersin recā-yı Fātiḡā (*Kit'a 22, Mısra 3*)

añlat-: *Anlatmak.*

1. Ḳoma bu demde gül-i cāmı elden ey sākī
Ne deñlü **añlata** fikr it dem-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 6*).

anuñ: *Teklik üçüncü şahıs zamiri "o"nun ilgi hali eki almış biçimi.*

1. Beñzemez Leylī'ye bir Mecnūn'ı var ancaḡ **anuñ**
Bir niḡhle ol perī biñ ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 3*).
2. Fā'iz şadā-yı nāyı n'ider ehl-i ḡab' olan
Var mı **anuñ** şafāsı şarīr-i ḡalem gibi (*Gazel 41, Mısra 10*).
3. Şimdi **anuñ** ŧem' ine cem' olmaḡdadur erbāb-ı dil
Rūşendür anda gördiler nūr velāyet-i 'ārifān (*Gazel 52, Mısra 5*).
4. Ḳoşā gülşen gül-i şad-berg anda ḡalka-i tevḡīd
Ki zākirlerdür **anuñ** 'andelībān-ı ḡoş-elḡānı (*Kaside 4, Mısra 6*).
5. Çemende micmere-i ḡonce-i güli seyr it
İçinde berg-i gül-i ālı āteşī **anuñ** (*Kaside 5, Mısra 10*).
6. Şeh-i bahār ider bezm-i gülşeni tebhīr
Benefşezārı degül belki düdidur **anuñ** (*Kaside 5, Mısra 12*).
7. Eyler müdām ehl-i ma' ārifle ḡüft ü ḡū
Olmuş hemişe **anuñ** için muḡterem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 10*).
8. Anuñ hemişe dest-i şerīfide Fā'izā
Seyf-i 'adālet ile bula dem-ḡadem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 27*).
9. Zātını Hāḡ sālīk-i minhāc-ı ḡayrāt eyledi
Yetmeye ta' dāda ecrin **anuñ** ال اف ومات (*Kit'a 12, Mısra 4*).
10. Ḳüsn-i ḡulḡ ile cihān olmuşdı **anuñ** bendesi
Dāmen-i 'afv ile ḡod-'ayb u ḡuşūruñ sātiri (*Kit'a 18, Mısra 5*).
11. Cām-ı pūr-ḡahr-ı sipihri eyledi dünyāda nūş
Ecrini 'uḡbāda be-cidd luḡf ide **anuñ** İlāḡ (*Kit'a 20, Mısra 6*).
12. 'Afv ide **anuñ** Cenāb-ı Hāḡ ḡuşūr u cürmüni
Ola müstaḡraḡ yem-i iḡsāna baḡr-ı raḡmete (*Kit'a 26, Mısra 7*).

13. Maḳām-ı ḥuld-eserin çün ziyâret itdük **anuñ**
Dilâ niyâz iderüz himmetin Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 1*).

‘**ār**: *Utanma, utanç, hayâ, hicap.*

1. Görüp yanınca raḳîbi o şem‘-i ḥüsnüñ dil
Tutuşdı âteş-i ğayretle yandı ‘**arından** (*Gazel 26, Mısra 4*).

ara-: *Aramak, bulmaya çalışmak.*

1. Deryâ-dil olanlarda **ara** gevher-i ‘ışkı
Her dilde bulunmaz dürr-i nâ-yâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 3*).

‘**araḳnâk ol-**: *Ter içinde kalmak.*

1. Şordukda lebüñ ḥışım ile olursuñ ‘araḳnâk
Şâhum ‘acebâ var mı mey-i nâba yasağuñ (*Gazel 20, Mısra 3*).

‘**arız-ı ḥoy-kerde**: *Terlemiş yanak.*

1. Şanema ‘**arız-ı ḥoy-kerdeñi** seyr itsünler
Ehl-i ‘ışk dirlir ise cām-ı muşaffâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 3*).

‘**arız-ı rengin-i dil-ber**: *Gönül alan güzelin parlak yanağı.*

1. Görince ‘**arız-ı rengin-i dil-beri** Fâ’iz
O demde ḥâtıra şahbâ-yı şu‘le-tâb gelür (*Gazel 3, Mısra 9*).

‘**arız-ı rengin**: *Parlak yanak.*

1. ‘**Arız-ı renginüñ** ey mihr ü gül-i ḥod-rü midur
Seyr iden zülf-i siyehkâruñ didi şeb-bü midur (*Gazel 9, Mısra 1*).

‘**arş ola**: *Göğün en yüksek katı olsun.*

1. Fâ’iz du‘â idüp didi târiḥ-i riḥletin
Yâ Rabbi cāyı Ḥâmid Efendi’nüñ ‘**arş ola** (*Kit’a 23, Mısra 8*).

‘**arşa**: *Yer, toprak.*

1. Müsellemdür melâḥat ‘**arşasında** öñdül almaḳda
Güzeller içre çapḳın-zâde şimdi ḥayli yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 1*).

‘**arşa-i maḥşer**: *Mahşer yeri.*

1. Öldürirse dest-i ḥasretle beni ol bî-vefâ
‘Arşa-i maḥşerde de destüm giribânındadır (*Gazel 8, Mısra 4*).

‘**arş-ı berin**: *Göğün en yüksek tabakası.*

1. Didi giryān olarak fevtine Fā'iz tārīḥ
Cāygāhuñ ola Şālih Çelebi 'arş-ı berīn (*Kit'a 19, Mısra 4*).

'arż: *Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.*

1. Ma'lūm-ı şerīfūñ olıcağ sır u ḥafīyyāt
Dergāhuña ḥacāt-ı dili 'arża ne ḥacet (*Kit'a 2, Mısra 4*).

'arż eyle-: 1. *Söylemek, açıklamak, göstermek, sunmak.*

1. Düşerüz pāyine 'arż eylerüz aḥvāl-i dili
Hele bir kez o perī-peykeri tenhā görelüm (*Gazel 21, Mısra 7*).

2. *Söylemek, göstermek, anlatmak.*

1. Bilmem kime 'arż eyleyeyüm derd-i derūnum
Rāz-ı dili keşf idicek aḥbāb mı ḳaldı (*Kit'a 7, Mısra 3*).

'arż-ı cemāl it-: *Yüz göstermek.*

1. Gāhī o meh ki nāz ile 'arż-ı cemāl ider
Şerminden āfītāb felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).

'arż-ı cemāl it-: *Yüz göstermek.*

1. 'Aceb mi 'arż-ı cemāl itse sebzezārda gül
Ki buldı neşv ü nemā devlet-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 1*).

'arż-ı 'ubūdiyyet: *Kulluğunu, bağlılığını bildirme, gösterme.*

1. Ğarāz 'arż-ı 'ubūdiyyetdür ancağ yoḥsa sultānum
Ne mümkindür edā na' t-i güzīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 7*).

ārżü: *İstek, heves.*

1. Naşīb olur mı dil-ḥāh üzre şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer mi yoḥsa bilmem 'ömrümüz bu ārzūlarla (*Gazel 33, Mısra 2*).

ārżü eyle-: *İstemek, temenni etmek.*

1. Çeker bār-ı ğamın isterse 'aşık bī-mecāl olsun
Vişālūñ ārzü eyler temennā-yı muḥāl olsun (*Gazel 30, Mısra 2*).

ārżü-yı şehādet: *Şehitlik arzusu.*

1. Ben ārzü-yı şehādetle geldüm ey Fā'iz
O tünd-ḥū eger öldürmez ise şāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 9*).

aşābi içre ol-: *Parmaklar arasında olmak.*

1. Eyā elif midür ki derün-ı devâtda
Olmış aşâbi içre elif bâ be-hem kalem (*Kaside 7, Mısra 18*).

âşaf-pesend olursa: *Vezir beğenirse.*

1. Ger **olursa** dürr-i nazmuñ Fâ'izâ **âşaf-pesend**
Çarğa aş 'ıkd-ı şüreyyâya mu'ädildür deyü (*Gazel 32, Mısra 13*).

âsâyiş iste-: *Huzur istemek, dilemek.*

1. Ribât-ı dehrde **âsâyiş isteyen** bî-dil
Muķīm-i mesned-i peygüle-i ferâğ olsun (*Gazel 29, Mısra 3*).

‘âşık: 1. *Âşık, seven (Kendisine âşık olanlar).*

1. Şaymaz bizi ‘**âşıklarımı** eylese ta' dâd
Ammâ sitem ü cevriñi bî-ħadd 'aded eyler (*Gazel 7, Mısra 3*).

2. Birine, bir şeye tutkun, imre, emre.

1. Senüñ ey meh ruħ-ı pür-tâbuñı seyreyleyen ‘**âşık**
Dönüp hürşid-i 'âlem-tâba bakmaq pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 3*).
2. Men' için nezzâreden güyâ sipihri-ı kec-' inâd
'**Âşıkunı** ħaddin ħam eyler dil-berüñ mevzün ider (*Gazel 12, Mısra 6*).
3. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tâ ħattı
Heç bu kârı ‘**âşıkı** baħt-ı şiyâħ dün ider (*Gazel 12, Mısra 8*).
4. Ey meh ruħ-ı pür-tâbuñı seyreyleyen ‘**âşık**
Hürşid-i ziyâ-baħşına çarħuñ nażar itmez (*Gazel 16, Mısra 7*).
5. Çeker bâr-ı ħamın isterse ‘**âşık** bî-mecâl olsun
Vişâlün arzû eyler temennâ-yı muħâl olsun (*Gazel 30, Mısra 1*).
6. Tutardı sinesini ‘**âşık** ey kemân-ebrü
Ķalaydı dilde cigerde ħadeng-i müjġanuñ (*Kaside 5, Mısra 39*).

‘âşık-ı dîrîne: *Kadim, eski âşık.*

1. Tâze hem-demler mübârek olsun ey meh ħâ'ilüz
Tek añılsun ħâh ü bî-geħ 'âşık-ı dîrîne de (*Gazel 40, Mısra 8*).

‘âşık-ı zâr: *İnleyen âşık.*

1. Tâ key bu âh ü nâle gönül itmez i' tibâr
Ol cevri-pîşe 'âşık-ı zârün fiġânına (*Gazel 39, Mısra 8*).

âşinâ: *Tanıdık, bildik kimse, dost.*

1. Ķadîmî **âşinâmızsunı** senüñle iħtilâf itdük
Gel ey derd-i ħam-ı cânâne bizden ictinâb itme (*Gazel 38, Mısra 5*).

âşiyân it-: *Yuva yapmak, ev etmek.*

1. Murğ-ı rûhı **âşiyân ide** nihâl-i sidrede
Aña şahñ-ı gülsitân-ı cennet ola cilvegâh (*Kit'a 20, Mısra 7*).

‘aşk: *Sevgi.*

1. Meyl itme dil-berüñ müje vü ebruvânına
Ey dil toğunma sahtdur ‘aşkuñ kemânına (*Gazel 39, Mısra 2*).

‘aşk ehli: *Âşıklar.*

1. Dil ider rüyüñi gördükde perestiş şanemâ
Ebruvanuñ senüñ ‘aşk ehline mihrâb gibi (*Gazel 43, Mısra 6*).

aşlâ: *Asla, hiç, hiçbir zaman.*

1. Şafâ kesb eylerüm **aşlâ** keder kıalmaz derünümde
Dile tâb-efgen oldukça hayâl-i rüy-ı rahşanı (*Gazel 48, Mısra 7*).
2. Ol tabîb-i cân u dil **aşlâ** terahhum itmedi
Gerçi kim hayli dil-i bîmâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 7*).

âsmân-ı kemâl: *Yüce semâ.*

1. Olursa mihr-i dıraşşâna **âsmân-ı kemâl**
Cihânda zerre kadar yoğdur i‘tibâr-ı garîb (*Gazel 1, Mısra 5*).

‘atâ-yı Fâtihâ eyle-: *Fâtihâ hediye etmek, göndermek.*

1. Ey iden mevtâya şefkat añ bu kabrûñ şâhibiñ
Rûhını şâd it ne var **eyle ‘atâ-yı Fâtihâ** (*Kit'a 22, Mısra 2*).

âteş: *Aşk, ayrılık ve azabın yakıcı etkisi bağlamında.*

1. Kerem kıl cismümi şad pâre-i tîğ-i ‘itâb itme
Yağup **âteşlere** hicrûñle ey meh-rû kebâb itme (*Gazel 38, Mısra 2*).

âteşi: *Ateş renginde.*

1. Çemende micmere-i gonce-i güli seyr it
İçinde berg-i gül-i âli **âteşi** anuñ (*Kaside 5, Mısra 10*).

âteş-i âh u figân: *Ağlayıp inlemenin ateşi.*

1. Şad hayf itmedi eser ol mâh-pâreye
Yağdı cihâni **âteş-i âh u figân**umuz (*Gazel 13, Mısra 8*).

âteş-i gayret: *Kıskançlık ateşi.*

1. Görüp yanınca rakîbi o şem‘-i hüsnüñ dil
Tutuşdı **âteş-i gayretle** yandı ‘ârından (*Gazel 26, Mısra 4*).

āteşin: *Ateşli, canlı II ateşten.*

1. Neşât-efzâ olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvîr eyleyen hep **āteşin** güldür (*Gazel 11, Mısra 2*).
2. Eyleyince **āteşin** güftârûnı taḥrîre kaçd
Elde Fâ'iz kilk-i siḥr-āsâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 9*).

āteşin gül: *Ateşli gül, ateş renkli kırmızı gül.*

1. Neşât-efzâ olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvîr eyleyen hep **āteşin güldür** (*Gazel 11, Mısra 2*).

‘atşân: *Susuz, susamış, susayan.*

1. Lûlesi ‘**atşândur** Fâ'iz çıkınca ḳalb-i âb
Çeşme-i pâk ü muşaffâdan gel iç âb-ı ḥayât (*Kit'a 12, Mısra 7*).

‘avn-ı ḥaḳ: *Allah'ın yardımı.*

1. Ṭoḡrı gider cinâna maḳâmı behişt olur
‘İşyâni maḥv olur iricek ‘**avn-ı Ḥaḳ** ḳula (*Kit'a 23, Mısra 6*).

‘avn-ı ilâhî it-: *Allah yardım etsin!.*

1. **İde** her emrinde hem ‘**avn-ı İlâhî** fetḥ-i bâb
Nûr-ı tevḫîḳ ü hidâyet ola hâdî vü delîl (*Kit'a 11, Mısra 7*).

āyâ: *Şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba.*

1. Kaçan gelür deyü **āyâ** o mehveşüñ ḥaberi
Uçar gözümde ḥayâl-i ḥamâm-ı nâme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).

ayağ: *Ayak II Kadeh, şarap.*

1. Çü lâle kîse-tehî olsam olmam âzürde
Elümde gül gibi tek bir tolu **ayağ** olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).

ayağın öp-: *Ayağını öpmek II Yalvarmak.*

1. Müşerref itdi bu şeb bezmi luḫ idüp ol mâh
Öperdüm ayağın ammâ ḥicâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 4*).

ayağına yüz sür-: *Ayağına yüz sürmek.*

1. Pîr-i muḡānuñ **ayağına yüz sürüp** müdâm
Def' -i hüçüm-ı ceyš-i ḡama himmet isterüz (*Gazel 15, Mısra 3*).

ayāğunı öp-: *Ayağını öpmek II Yalvarmak.*

1. Luṭf eyle ne var bezmümüzi eyle müşerref
Yārān **öper** ey sākī-i gül-çehre **ayāğūñ** (*Gazel 20, Mısra 8*).

‘**ayān bul-**: Meydana gelmek, belirlemek, oluşmak.

1. ‘Osmān Efendi’den hilāfet rütbesin aḥz eyleyüp
Sırrını ol zāt-ı kerīmūñ anda **buldılar** ‘**ayān** (*Gazel 52, Mısra 4*).

‘**ayār**: Değer, altının, gümüşün veya kıymetli madenlerin karışma derecesi.

1. Gören gül-i edeb ü fazl-ı pür-ṭarāvetini
Daḥi açılmadı dir böyle bu ‘**ayārda** gül (*Kaside 6, Mısra 20*).

āyāt-ı nūr-ı levḥ: *Kitāb-ı Mübin’deki Nūr ayetleri.*

1. Ḥaṭṭ-ı ruḥı degül yazılır kıl-k-i şun‘ ile
Āyāt-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (*Gazel 36, Mısra 4*).

āyet-i kerīme: *Āyet [Kur’ân-ı Kerîm’e duyulan saygı sebebiyle âyet kelimesi “büyük, ulu” anlamına gelen bu kelimelerle birlikte söylenir].*

1. Bir **āyet-i kerīmeye** kim idesin nazar
Tefsîr itme re’yūñ ile eylegil ḥazer (*Kıt’a 5, Mısra 1*).

āyine: *Ayna.*

1. Görmedüm çün şüret-i ümmîdi bir **āyinede**
Kalmadı naḫş-ı emel pāk oldu levḥ-i sînedede (*Gazel 40, Mısra 1*).

ayır-: *Ayırarak, uzaklaştırmak.*

1. Ne çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayırma kimseyi yā Rabbī sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 2*).

‘**ayn**: *Kaynak, pınar.*

1. Vire bānīsine Bārī şıḥḥat u ‘ömr-i ṭavîl
Nāmına ‘aynü’ş-şifā’ diye bu ‘**aynuñ** kâ’ināt (*Kıt’a 12, Mısra 6*).

‘**aymı**: *Bir şeyin eşi, tıpkısı.*

1. O cedler ile çün İslimye ‘**aynidur** Şāmuñ
Mināresi daḥi Fā’iz mināre-i beyzā (*Kıt’a 13, Mısra 5*).

‘**ayn-i a’yānuñ kuḥlı**: *Bir memleketin ileri gelenlerinin gözlerinin ilacı.*

1. Cenāb-ı ḥ’āce-i şāh-ı cihān müftî-i dîn
Ki ḥāk-i dergehîdür **kuḥlı** ‘**ayn-i a’yānuñ** (*Kaside 5, Mısra 18*).

‘**ayn-ı selsebîl**: *Tatlı ve hafif suyun kaynağı, Cennette bir çeşmenin kaynağı.*

1. Lezzetine reşk idüp eyler nigāh
Dīde-i ḥasretle ‘ayn-ı selsebīl (*Kit’a 10, Mısra 6*).
2. Seyr iden Fā’iz didi taḥsīn idüp tāriḥini
Çeşmesi şāfi sebīli ise ‘ayn-ı selsebīl (*Kit’a 11, Mısra 10*).

‘aynü’ş-şifā’: *Şifalı şey.*

1. Vire bānīsine Bārī şıḥḥat u ‘ömr-i ṭavīl
Nāmına ‘aynü’ş-şifā’ diye bu ‘aynuñ kā’ināt (*Kit’a 12, Mısra 6*).

ayrıl-: *Ayrılmak, uzaklaşmak, kopmak.*

1. Şān ile olan keşmekeşe itdi taḥammül
Ayrılmadı dil ṭurre-i müşgīn-deminden (*Gazel 24, Mısra 6*).
2. Ülfet itdi çeşm-i mest ile gönül **ayrılmadı**
Mest olan elbetde ‘ādetdür sever mestāneyi (*Gazel 45, Mısra 5*).

ayru düş-: *Ayrı olmak, ayrı kalmak, uzak kalmak.*

1. Ne çekdi dil **düşeli ayru** kūy-i yārından
Ayırma kimseyi yā Rabbī sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 1*).

‘azāb it-: *İşkence etmek, eziyet etmek, acı çektirmek.*

1. Baña bed-terdür ağyār ile şoḥbet nār-ı düzaḥdan
Getürme meclise luṭf eyle ey meh-rū ‘azāb itme (*Gazel 38, Mısra 8*).

āzāde: 1. *Kurtulmuş, serbest, hür.*

1. **Āzāde** olur kayd-ı elemden dil-i Fā’iz
Bir gün irişür feyz-i İlāhī meded eyler (*Gazel 7, Mısra 9*).

2. *Hür, serbest.*

1. **Āzādelige** derd-i gam-ı ‘ışkı virür mi
Fā’iz ne kadar olsa da bī-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 9*).

āzāde ol-: *Hür, serbest olmak.*

1. Dirīgā gitdi İbrahīm Efendi ol melek-ḥaşlet
Koyup bāğ-ı cihānuñ berg ü bārın **oldı āzāde** (*Kit’a 17, Mısra 2*).

‘āzim-i rāh-ı hudā: *Kur’an-ı Kerim yolunda niyetli olmak.*

1. Vādī-i ḡafletde ḳalma mā-sivāya dil virüp
‘Āzim-i rāh-ı hudā ol reh-ber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 6*).

‘azīz-i muḥterem: *Saygıdeğer kimse.*

1. Ekmel-i kurrā ‘**azîz-i muhterem**
Eyledi menzilgehin dâr-ı beḳâ (*Kıt’a 15, Mısra 1*).

‘**azm eyle-**: *Yola çıkmak, gitmek.*

1. ‘Uşşâkiyândan yine bir zât-ı muhterem
‘**Azm eyledi** beḳâyâ maḳâmı na’ım ola (*Kıt’a 23, Mısra 2*).

‘**azm it-**: 1. *Gitmek, yola çıkmak.*

1. Ne dem ki ‘**azm ide** kūy-ı ḥabîbe Fâ’iz-i zâr
Fiḡâni hem-reh olur seyl-i eşki râh-beri (*Gazel 50, Mısra 9*).

2. *Niyet etmek, karar vermek.*

1. Ḳande ‘**azm itse** irişür fi’l-ḥâl
Aña der-pey sa’âdet ü iḳbâl (*Mesnevi 1, Mısra 3*).

âzürde ol-: *Kırılmak, incinmek, gücenmek.*

1. Çü lâle kîse-tehî olsam **olmam âzürde**
Elümde gül gibi tek bir ṭolu ayaḡ olsun (*Gazel 29, Mısra 5*).

B

bâb: *Bölüm, konu.*

1. Ben fetḥ iderüm var ise ger müşkil-i ‘ışkı
Ol fende meger görmedigim **bâb** mı ḳaldı (*Kıt’a 7, Mısra 2*).

bâde-i gülfâmı şun-: *Gül renkli (kırmızı) şarabı sunmak.*

1. Bezm-i çemende **bâde-i gülfâmı şun** bize
Sâḳî biraḳma sāḡarı elden müdâm vir (*Gazel 4, Mısra 3*).

bâd-ı şabâ: *Doğudan esen hafif, hoş rüzgâr.*

1. Ṭurre-i yârı perîşân eyledi **bâd-ı şabâ**
Ol şehûn ḳaşı hilâlin seyre ḥâ’ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 11*).

bâḡ: *Bağ, büyük bahçe, bostan.*

1. Virmez lebini öpmege cân naḳdini virsem
Şeftâlûsı ol mertebe kıymetlü bu **bâḡuñ** (*Gazel 20, Mısra 6*).
2. ‘Älemde görmedük hele hiçbir gül-i neşât
Hep açılan bu **bâḡda** ezhâr-ı ḡam gibi (*Gazel 41, Mısra 6*).

- İrişdi müjde-i teşrîfi var ise **bāğa**
Şabāyile o gül-i bāğ-ı fazl ü 'irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 13*).

bāgbān: *Bahçıvan, bağcı.*

- İdüp bezmi müzeyyen **bāgbān** zerrīn kadehlerle
Nevāya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 7*).

bāğ-ı 'ālem: *Dünya bahçesi.*

- Şafā-yı kalb ile seyreyle **bāğ-ı 'ālemde**
Nişar-ı hāk-i rehūñ ola reh-güzārda gül (*Kaside 6, Mısra 27*).

bāğ-ı behişt: *Cennet, cennet bahçesi.*

- Bāğ-ı behiştde** olsa da ger cāygāh-ı dil
Geçmez yine o kāmēt-i tūbā-hırāmdan (*Gazel 28, Mısra 5*).

bāğ-ı cihān: *Dünya bahçesi.*

- Dirīgā gitdi İbrahīm Efendi ol melek-ħaşlet
Koyup **bāğ-ı cihānuñ** berg ü bārın oldı āzāde (*Kit'a 17, Mısra 2*).

bāğ-ı ma' ārif: *Marifetler bahçesi, bilgi bahçesi.*

- Zihī **bāğ-ı ma' ārif** feyz-bağş-ı tālīb-i ma' nā
Sezādur dirsem aña ehl-i 'irfānuñ debistanı (*Kaside 4, Mısra 3*).

bāğ-ı şafā-bağş: *Safā veren bahçe, rahatlatan bahçe.*

- Zīver-i bāğ-ı cemālūñdür iki nergislerūñ
Servi ol **bāğ-ı şafā-bağşuñ** kadd-i dil-cū mıdur (*Gazel 9, Mısra 4*).

bahāne-i ħazer-i tīg-i ta' ne: *Sövme/yerme kılıcından sakınmanın bahanesi.*

- Bahāne-i ħazer-i tīg-i ta' ne** ile o serv
Kesildi 'ākıbet 'uşşāk-ı dil-figārından (*Gazel 26, Mısra 7*).

bahār menkabetā: *Ey hayatı ve davranışları bahar gibi olan, güzel menkıbeli kimse!*
(*Feyzullah Efendi*).

- Bahār menkabetā** bezm-i midħatuñda n'ola
Olursa bülbül-i dil şevk ile gazel-ħ'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 29*).

bahāriyye: *Dīvan edebiyātında bahar tasviriyle başlayan kasidelere verilen isim.*

- Esīr-i hücre-i ğamdur kalur o suhte-dil
İrişmez ise **bahāriyye** luṭf u ihsānuñ (*Kaside 5, Mısra 48*).

baħr-i bī-kerān-ı 'aşk: *Aşkın uçsuz bucaksız denizi.*

1. Çü **baħr-i bî-kerân-1** ‘aşka Fâ’iz olduñ üftâde
Düşüp bî-hüde ümmîd-i kenâre ıztırâb itme (*Gazel 38, Mısra 9*).

baħr-1 rahmet: *Rahmet denizi.*

1. ‘Afv ide anuñ Cenâb-1 Hağ kuşūr u cürmüni
Ola müstağrağ yem-i ihsâna **baħr-1 rahmete** (*Kit’a 26, Mısra 8*).

baħs ii-: *Üzerinde konuşmak, tartışmak.*

1. Yeter ço şekveyi başla du‘āya ğam çekme
Senüñle **baħs idemez** baħt-1 nâbe-sâmānuñ (*Kaside 5, Mısra 52*).

baħt: *Kader, kısmet, talih.*

1. Dil-berde vefâ dilde şafâ **baħt** müsâ‘ id
Cem‘ oldı yine bir yire esbâb-1 maħabbet (*Gazel 2, Mısra 5*).
2. Hümâ-yı himmeti vār ise oldı sâye-fiken
Ki oldı **baħtı** hümâyün-1 müstemendānuñ (*Kaside 5, Mısra 28*).

baħt-1 nâbe-sâmân: *Zenginliğı olmayan baht.*

1. Yeter ço şekveyi başla du‘āya ğam çekme
Senüñle baħs idemez **baħt-1 nâbe-sâmānuñ** (*Kaside 5, Mısra 52*).

baħt-1 şiyâh: *Kara baht.*

1. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tâ ħattı
Hep bu kârı ‘aşka **baħt-1 şiyâh** dün ider (*Gazel 12, Mısra 8*).

bağ-: 1. *Bakmak, görmek.*

1. Nākış görinen belki kuşūr-1 nazaruñdur
İnşâf ile **bağ** ‘āleme geç pîş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 12*).

2. *Bakmak, değer vermek.*

1. ‘Ālem-i ma‘nāya **bağ** geç cümle kıl ü kâlden
Māzî vü müstağbeli ço añlar iseñ ħâlden (*Murabba 1, Mısra 5*).
2. Ķalbüñi şâf it bir mey ol bürîde-efkârdan
Bağma fânîye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 4*).
3. Ref‘ idüp gerd-i sivâyı ħâtır-1 meyyâlden
Bağma fânîye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 8*).
4. Levħ-i dilden maħv olup nağş-1 sivâ bî-iştibâh
Bağma fânîye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 12*).

3. *Bakmak.*

1. Senüñ ey meh ruħ-1 pür-tābuñı seyreyleyen ‘aşık
Dönüp ħürşîd-i ‘ālem-tāba **bağmak** pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 4*).

2. O şāh-ı hüsne **bağar** ğamze tîğ-i nāz be-dest
Harāb ider dil-i ‘uşşākı yek işāret ile (*Gazel 35, Mısra 7*).

bāki çık: *Ağlayan.*

1. Çıkan Buçukdepe kaşırına ref^c idüp **bāki**
Temām mertebe añlar kuşūr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 1*).

bāķī ola: *Dâimî, kalıcı olmak.*

1. Tā kıyāmet **ola bāķī** çeşme-i hürşīdveş
Eyleye cārī sevābın vāķıfa Rabb-ı Celil (*Kıt’a 11, Mısra 5*).

baña: *Teklik birinci şahıs zamiri “ben”in yönelme durumu eki almış biçimi.*

1. Enīs olursa **baña** bezm-i ğamda bülbül olur
Ġarīb olur yine elbetde ğam-güsār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 3*).
2. Sāķī mürüvvet it **baña** leb-rīz-i cām vir
Eksüklüğüme qalma benüm sen temām vir (*Gazel 4, Mısra 1*).
3. Bir şāf-derün yār-ı muvāfiķ ele girse
Ġam-hārılık itse **baña** vaķt-i kederümde (*Gazel 34, Mısra 8*).
4. **Baña** bed-terdür aġyār ile şöhet nār-ı dūzaħdan
Getürme meclise luķ eyle ey meh-rū ‘azāb itme (*Gazel 38, Mısra 7*).
5. Olursa her ne deñlü hier dūr-ā-dūra rāzıyam
Baña gösterme tek bir yerde yā Rab yār ü aġyārı (*Gazel 42, Mısra 6*).
6. Baña biñ cevr ider ol bī-vefā yanında aġyārūñ
Şafā eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).
7. Mürüvvet it **baña** sāķī şerāb-ı şāfī şun
O def^c iderse ider dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 5*).

bānī: *Bina eden, yapan, kuran, kurucu.*

1. Vire **bānīsine** bārī şıħhat u ‘ömr-i tavīl
Nāmına ‘aynü’ş-şifā’ diye bu ‘aynuñ kā’ināt (*Kıt’a 12, Mısra 5*).

bārekallāh: *Mübarek ola, Allah mübarek etsin!, hayırlı ve bereketli olsun!*

1. Şad **Bārekallāh** cāyı cāmı mehbiķ-i envār-ı feyz
Kim dergehidür levhaşallāh tekyegāh-ı şādıkān (*Gazel 52, Mısra 9*).

bār-ı ğam: *Gam yükü.*

1. Çeker **bār-ı ğamın** isterse ‘aşık bī-mecāl olsun
Vişālūñ arzū eyler temennā-yı muħāl olsun (*Gazel 30, Mısra 1*).

bār-ı ğamın çek-: *Gam yükü çekmek, üzüntü ve sıkıntı çekmek.*

1. **Bār-ı ğamın çekerdı** o hürşīd-ṭal‘ atūñ
Ġalaydı zerre deñlü eser dilde tābdan (*Gazel 27, Mısra 7*).

bārī şihhat u ‘ömr-i tavīl vir-: *Allah sağlık ve uzun ömür versin!*

1. **Vire bānīsine Bārī şihhat u ‘ömr-i tavīl**
Nāmına ‘aynū’ş-şifā’ diye bu ‘aynuñ kâ’ināt (*Kit’a 12, Mısra 5*).

başla-: *Başlamak, bir işi yapmak üzere harekete geçmek.*

1. Yeter ço şekveyi **başla** du‘āya ğam çekme
Senüñle baħs idemez baħt-ı nābe-sāmānuñ (*Kaside 5, Mısra 51*).

başum alup gid-: *Başını alıp gitmek.*

1. **Başum alup giderin** deştġāh-ı hırmāna
Benümle hem-reh olan kimse güm-sürāġ olsun (*Gazel 29, Mısra 7*).

bāṭın: *İç yüz.*

1. Zāhir idi cebhesinde nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā
Bāṭınına ancak eylerdi delālet zāhiri (*Kit’a 18, Mısra 4*).

bāy-ı ber-cāy: *Yerinde şerefi.*

1. Hemīşe ola nüzhetgeh bu menzil
Mü’ebbed ola yā Rab **bāy-ı ber-cāy** (*Kit’a 14, Mısra 14*).

be-cidd: *Cidden, gerçekten.*

1. Cām-ı pür-ķahr-ı sipihri eyledi dünyāda nūş
Ecrini ‘uķbāda **be-cidd** luṭf ide anuñ İlāh (*Kit’a 20, Mısra 6*).

be-dest: *Elde.*

1. O şāh-ı hūsne baķar ġamze tīġ-i nāz **be-dest**
Ḥarāb ider dil-i ‘uşşāķı yek işāret ile (*Gazel 35, Mısra 7*).

bed-ter: *Daha kötü, pek kötü, en kötü.*

1. Baña **bed-terdür** aġyār ile şoḫbet nār-ı düzaḫdan
Getürme meclise luṭf eyle ey meh-rū ‘azāb itme (*Gazel 38, Mısra 7*).

be-hem: *Berāber, hep bir yerde, bir arada, topluca.*

1. Eyā elif midür ki derün-ı devātda
Olmış aşābi içre elif bā **be-hem** ķalem (*Kaside 7, Mısra 18*).

beķā: *Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedilik, bākīlik.*

1. ‘Uşşāķiyāndan yine bir zāt-ı muḫterem
‘Azm eyledi **beķāya** maķāmı na’im ola (*Kit’a 23, Mısra 2*).

Bekr Efendi: *Kur'ân-ı Kerîm'i usulüne göre okuyan hâfizların şeyhi, başı Edirneli Bekir Efendi.*

1. Didi Fâ'iz hüzn ile târîhîni
Menzilüñ bu **Bekr Efendi** 'arş ola (*Kıt'a 15, Mısra 6*).

belâgat: *Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme yeteneği.*

1. Virüp zîver **belâgat** silkine nâzûk-edâlarla
Kelâmuñ Fâ'izâ reşk-âver-i 'ıkd-ı le'âl olsun (*Gazel 30, Mısra 9*).

belâ-yı 'ışk: *Aşk belası.*

1. Yeter ey dil yeter tâ key **belâ-yı 'ışkdan** feryâd
'İlâc-ı derd-i 'ıškuñ çâresi şabr u taħammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).

belki: *Olabilir, olabilir ki, bir ihtimâle göre, muhtemelen.*

1. Nâkış görinen **belki** kuşûr-ı nazaruñdur
İnşâf ile baĸ 'âleme geç pîş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 11*).
2. Şeh-i bahâr ider bezm-i gülşeni tebhîr
Benefşezarı degül **belki** düdüdur anuñ (*Kaside 5, Mısra 12*).

belür-: *Belirmek, açığa çıkmak, ortaya çıkmak.*

1. **Belürdi** cânuma minnet belürdi kim cevrin
Sebeb ne oldu ki muhtac-ı ihtiyâr olduĸ (*Gazel 19, Mısra 7*).

ben: *Teklik birinci şahıs zamiri.*

1. Tîĸ-i sitemle sînemi şad pâre kılsa da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i 'âlî-cenâbdan (*Gazel 27, Mısra 4*).
2. **Ben** ârzü-yı şehâdetle geldüm ey Fâ'iz
O tünd-ĸü eger öldürmez ise şâĸ olsun (*Gazel 29, Mısra 9*).
3. Zâhidâ ta'n itme şahbâ-nüş-ı 'aşkum **ben** hele
Cân ü dilden eylerüm gird-i riyâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 9*).
4. Ğamzesinden ĸavf ider 'uşşâĸ kâtildür deyü
Ben kaşından ĸorĸarum tîĸa mümâşildür deyü (*Gazel 32, Mısra 2*).
5. Bir hoşça ĸisâb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raĸam eyle (*Gazel 37, Mısra 6*).
6. Ben fetĸ iderüm var ise ger müşkil-i 'ışkı
Ol fende meger görmedigim bâb mı ĸaldı (*Kıt'a 7, Mısra 1*).
7. **Ben** şaşt-ı saĸte dâĸil idüm nice sâldür
Me'müldür ki eyleyesin aña i'tibâr (*Kıt'a 9, Mısra 3*).

benân-ı ta'ne-i bed-ĸ'âh: *Fenalık isteyeninin zemetmesinin parmakları.*

1. Cihânda şöretümüz 'ışkla o mertebe kim
Benân-ı ta'ne-i bed-ĸ'âh ile müşâr olduĸ (*Gazel 19, Mısra 10*).

bende: *Kul, köle II âşık.*

1. Yolda görmüş **bendesin** luğf eyleyüp ol meh dimiş
Haste-i ‘aşkum olan bî-çâre Fâ’iz bu mîdur (*Gazel 9, Mısra 9*).

bende-i dergâh: *Kapının kölesi, tekkenin kulu.*

1. Kemîne **bende-i dergâhısın** bi-ğamdi’llâh
Bu luğfi saña yetişmez mi Rabb-i Rağmānuñ (*Kaside 5, Mısra 53*).

benden yaña: *Benim için, benim üzerimde bulunan.*

1. Şehâ tek tîr-i ğamzeñ sîneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān nağdin al **benden yaña** kat kat helâl olsun (*Gazel 30, Mısra 6*).

bendesı ol-: *Kulu olmak, kölesi olmak.*

1. Hüsni hulk ile cihān **olmuşdı** anuñ **bendesı**
Dāmen-i ‘afv ile ğod-‘ayb u kuşuruñ sātiri (*Kit’a 18, Mısra 5*).

benefşe: *Menekşe kelimesinin eski ve asıl şekli.*

1. Hağ-ı ‘izāruñ görse senüñ bu ğalet ile
Benefşe ser-be-zemîn ola şad ğacâlet ile (*Gazel 35, Mısra 2*).

benefşezâr: *Menekşelik, menekşe tarlası.*

1. Şeh-i bahâr ider bezm-i ğülşeni tebhîr
Benefşezârı degül belki düdüdur anuñ (*Kaside 5, Mısra 12*).

beni: *Teklik birinci şahıs zamirinin yükleme hâl eki almış biçimi.*

1. Öldürirse dest-i ğasretle **beni** ol bî-vefâ
‘Arşa-i maşşerde de destüm ğirîbānıdadur (*Gazel 8, Mısra 3*).
2. Bilmezem Fâ’iz ne sır vardur leb-i dil-berde hiç
Nâz ile ğüftâra ğeldükçe **beni** meftün ider (*Gazel 12, Mısra 10*).
3. Teşrîfüñ ile ğānemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma **beni** iki ğözüm ğel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 2*).
4. Baña biñ cevr ider ol bî-vefâ yanında ağyāruñ
Şafâ eyler **beni** nâ-şād idüp şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 6*).
5. Cürümümi ‘afv eyle yā Rab sen **beni** mağfür kıł
Ref idüp ğerd-i kederden ğātırım mesrūr kıł (*Kit’a 3, Mısra 1*).
6. Zîr ü pây-ı miñnet ü ğamda ğoma yā Rab **beni**
Ğalb-i vîrānumı dest-i luğf ile ma‘mür kıł (*Kit’a 3, Mısra 3*).

benüm: *Teklik birinci şahıs zamirinin ilgi hâl eki almış biçimi.*

1. Sākî mürüvvet it baña leb-rîz-i cām vir
Eksüklüğime ğalma **benüm** sen temām vir (*Gazel 4, Mısra 2*).

2. Yemm kıatre iken eşküme nisbet nazarumda
Nem kıodı **benüm** farı-ı bükā dıdelerümde (*Gazel 34, Mısra 2*).
3. Deşt-i ʿışkı tıtdı feryādum **benüm** mānend-i Kıays
Güş idüp tā nālemi kuhsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 5*).

benümle: *Benimle beraber.*

1. Başum alup giderin deştgāh-ı hırmāna
Benümle hem-reh olan kimse güm-sürāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 8*).

beñze-: *Benzemek.*

1. **Beñzemez** Leylī'ye bir Mecnūn'ı var ancağ anuñ
Bir nıgehle ol perī biñ ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 3*).

ber-āzıne: *Cuma günü üzeri (haftanın son günü).*

1. Güş-māl-i ğamdan olmaz tıfl-ı dil bir dem ğalāş
Bir debistāndur bu kim şenbihde **ber-āzıne**de (*Gazel 40, Mısra 6*).

berg ü bār: *Mahsul, sermaye, kazanç, meyve.*

1. Dirīğā gitdi İbrahīm Efendi ol melek-ğaşlet
Koyup bāğ-ı cihānuñ **berg ü bārın** oldu āzāde (*Kıt'a 17, Mısra 2*).

berg-i gül-i ālı: *Kırmızı gül yaprağı.*

1. Çemende micmere-i ğonce-i güli seyr it
İçinde **berg-i gül-i ālı** āteşī anuñ (*Kaside 5, Mısra 10*).

berī: *Kurtulmuş, sâlim.*

1. Esirge Fā'ız-i bī-çāreyi de kim **berīdür**
Kādīmī luţfıña mu' tād derdmendānuñ (*Kaside 5, Mısra 45*).

ber-pāy-dāmen-i ser-be-ceyb: *Başını öne eğip etek ucunda dikilmek.*

1. Hırka-püş-ı inzivā **ber-pāy-dāmen-i ser-be-ceyb**
Cāme-i dilden idüp jeng-i hevāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 5*).

ber-ıaraf: *Ortadan kalkmış, yok olmuş.*

1. Tekellüf **ber-ıaraf** şimden gerü ey kevkeb-i tālī'
Saña düşünāma āğāz eylerüm ister vebāl olsun (*Gazel 30, Mısra 7*).

bes: *Kâfi, yeter!.*

1. **Besdür** mişāl-i cevher-i ferde dehān-ı yār
Söyleñ ğakıme yok yire ğavgāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 5*).

beste: *Bir makam ve usul içinde düzenlenmiş nağmeler bütünü II şiir.*

1. Olupdur **beste** Fā'iz silk-i rengin-i belāgatle
Hemān bir deste güldür güyiyā evrāk-ı dīvānum (*Gazel 22, Mısra 9*).

beste-dem ol-: *Nefesi tutulur.*

1. Vaşşāf-ı tab' -1 müy-şikāfān-ı dehr iken
Evşāf-ı āşāfide **olur beste-dem** kalem (*Kaside 7, Mısra 22*).

beste-i zencir-i zülf: *Saçının zinciri bağlanmış, saçı örülmek.*

1. Olmasaydı **beste-i zencir-i zülfüñ** ey perī
Bilmezem kim zābı iderdi bu dil-i dīvāneyi (*Gazel 45, Mısra 7*).

beyaz-ı defter-i hüsn: *Güzellik defterinin boş kağıdı.*

1. **Beyaz-ı defter-i hüsnün** pür eyledüñ ey haṭ
Cevāb-ı pürsiş-i rüz-ı hisābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 7*).

beyt-i dil-ārā: *Gönül okşayan beyit, gönlü dinlendiren beyit.*

1. Te'ālallāh zihī **beyt-i dil-ārā**
Ki itmiş tarḥ anı bir zāt-ı hoş-rāy (*Kit'a 14, Mısra 1*).

beyt-i dil-küşā: *Kalbe ferahlık veren beyit.*

1. Binā idüp bu **beyt-i dil-küşāyī**
Nigāristān-ı Çīnāsā feraḥ-zāy (*Kit'a 14, Mısra 5*).

bezm: *İçkili, eğlenceli meclis, dernek.*

1. Ne dem ki **bezme** mey-i āteşin ḥabāb gelür
Şafā virür dile cism-i nizāra tāb gelür (*Gazel 3, Mısra 1*).
2. **Bezme** mihr-i ruḥ-ı dil-rübādatur ḥālet
Ne cām-ı zerde ne şahbā-yı şu' le-tābdatur (*Gazel 10, Mısra 5*).
3. İdüp **bezmi** müzeyyen bāğbān zerrin-ı kadeḥlerle
Nevāya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 7*).
4. İdüp **bezmi** müzeyyen bāğbān zerrin-ı kadeḥlerle
Nevāya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 7*).
5. **Bezmi** müşerref itdi o rüḥ-ı revānumuz
Luṭf itdi geldi yerine bir pāre cānumuz (*Gazel 13, Mısra 1*).
6. Luṭf eyle ne var **bezmümüzi** eyle müşerref
Yārān öper ey sākī-i gül-çehre ayāguñ (*Gazel 20, Mısra 7*).
7. Nüş itmeyesin derd-i gamuñ tā ki bu **bezmüñ**
Degmez saña bir katre mey-i 'ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 9*).
8. Müşerref itdi bu şeb **bezmi** luṭf idüp ol mäh
Öperdüm ayagın ammā hicābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).
9. Ser-mest iken henüz mey-i la'lfāmdan
Gitmez **bezimde** didelerüm yine cāmdan (*Gazel 28, Mısra 2*).

10. Gerdişinde yok şafâ **bezmünde** ‘ âlem bulmaduk
Gerçi çokdan devr ider bulduğ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 3*).
11. Müdām **bezmüne** zīnet vire gül-i iqbāl
Geçe hemīşe şafā-yı dil ile her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 55*).
12. Nice nüş itdi Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı gör
Bu **bezm** erbābınuñ hep böyledür hāli budur ‘ âdet (*Kıt’a 25, Mısra 4*).
13. Hiç umulmaz hele ol āfet-i devrāna göre
Luţf ide **bezme** gele bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 2*).

bezm-i çemen: *Âşıklar meclisi.*

1. **Bezm-i çemende** bāde-i gülfāmı şun bize
Sākī bırakma sāgarı elden müdām vir (*Gazel 4, Mısra 3*).

bezm-i cevr: *Haksızlıklar meclisi.*

1. Añduqça **bezm-i cevrin** o şadrü’l-efāzıluñ
Rağş idüp elde şevğ ile eyler nağam qalem (*Kaside 7, Mısra 25*).

bezm-i ğam: *Gam meclisi.*

1. Enīs olursa baña **bezm-i ğamda** bülbül olur
Ġarīb olur yine elbetde ğam-güsār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 3*).

bezm-i gülşen: *Gül bahçesi meclisi.*

1. Şeh-i bahār ider **bezm-i gülşeni** tebħīr
Benefşezerı degül belki dūdıdur anuñ (*Kaside 5, Mısra 11*).

bezm-i midħat: *Övgü meclisi.*

1. Bahār menķabetā **bezm-i midħatuñda** n’ola
Olursa bülbül-i dil şevğ ile ğazel-ħ’ānuñ (*Kaside 5, Mısra 29*).

bī-çāre: *Çaresiz, zavallı, düşkün.*

1. Yolda görmiş bendesin luţf eyleyüp ol meh dimiş
Haste-i ‘ aşqum olan **bī-çāre** Fā’iz bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 10*).

bī-dil: *Sevdalı, zavallı âşık.*

1. Ribāt-ı dehrde āsāyiş isteyen **bī-dil**
Muķīm-i mesned-i peygüle-i ferāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 3*).

bīgāne: *Yabancı.*

1. İştüdüm ol perī **bīgānelerle** seyr-i bāğ itmiş
Nice şabr eylesün ādem ‘ aceb mi itsem efgānı (*Gazel 48, Mısra 9*).

bī-günāh: *Günahsız, suçsuz, zavallı.*

1. ‘Uşşâk-ı zârı cevruñ ile eyleme helâk
Luţf eyle **bî-günâhlaruñ** girme anına (*Gazel 39, Mısra 6*).

bî-add: *Sınırsız, pek ok.*

1. Şaymaz bizi ‘aşıkların eylese ta‘ dâd
Ammâ sitem ü cevriñi **bî-add** ‘aded eyler (*Gazel 7, Mısra 4*).

bi-amdi’llâh: *Allah’a şükür olsun.*

1. Kemîne bende-i dergâhısın **bi-amdi’llâh**
Bu luţfi saña yetişmez mi Rabb-i Ramânuñ (*Kaside 5, Mısra 53*).

bihîn: *Sekin, en iyi.*

1. ihîv-i mihr-eserâ serverâ **bihîn** güherâ
Eyâ vücudı olan maz-ı luţf-ı Yezdân’uñ (*Kaside 5, Mısra 43*).

bî-hûde: *Boşuna, boş yere, beyhûde.*

1. Dâmen-keş oldu pâyine dökdükçe ûn-ı dil
Ol serve kimse **bî-hûde** dil-dâde olmasun (*Gazel 23, Mısra 8*).
2. aşdı nigâhla dil-i zârı helâkdür
Bî-hûde tîğ-i amzesi ıkmaz niyâmdan (*Gazel 28, Mısra 4*).
3. ü bar-i bî-kerân-ı ‘aşa Fâ’iz olduñ üftâde
Düşüp **bî-hûde** ümmîd-i kenâre ıztırâb itme (*Gazel 38, Mısra 10*).
4. Ne kâruñ var gönül **bî-hûde** feryâd itmeden ayrı
Ne aşıl eyledüñ düşmenleri şâd itmeden ayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).

bî-hûde kûşiş eyle-: *Boşuna abalamak.*

1. **Bî-hûde kûşiş eyleme** bu şürezârda
Fâ’iz hezâr tum-i ümmîd ü recâ yeter (*Gazel 6, Mısra 13*).

bî-hûş it-: *Sarhoş etmek, kendinden geçirmek.*

1. Keyfiyet-i şahbâyı şaın eyleme inkâr
Şüfî seni bir câm ile **bî-hûş iderüz** biz (*Gazel 17, Mısra 4*).

bî-htiyâr: *Kendiliğinden, elde olmayarak.*

1. **Bî-htiyâr** meyl ider elbetde her gören
Ol şeh-süvâr-ı kişver-i üsnü melâati (*Gazel 44, Mısra 5*).

bî-ştibâh: *Şüphesiz.*

1. Lev-i dilden mav olup naş-ı sivâ **bî-ştibâh**
Bama fânîye elüñ ek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 11*).

bî-arâr: *Kararsız, rahatsız.*

1. Murğ-ı dil-i tabībde olur **bî-karār** şevk
Şeh-bāz-ı çeşmi nāz ile taḥrīk-i bāl ider (*Gazel 51, Mısra 5*).

bil-: 1. *Bilmek, haberdar olmak.*

1. Fā'iz ola mı vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek ne dem ol şūḥı der-āgūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 10*).

2. *Bilmek, anlamak.*

1. **Bilmem** ne viridi kim alamaz çarḥ-ı kec-nihād
Eyā dil-i şikeste-i nā-dide-kāmdan (*Gazel 28, Mısra 7*).
2. Feryādum o sengīn-dile itmez mi 'aceb kār
Te'sīr mi yok **bilmezem** āh-ı seḥerümde (*Gazel 34, Mısra 4*).

3. *Bilmek.*

1. **Bilmem** geçer mi ğamze-i yāre niyāzımız
Bir kez nezāre-i ruḥına ruḥşat isterüz (*Gazel 15, Mısra 9*).
2. Naşīb olur mı dil-ḥāh üzre şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer mi yoḥsa **bilmem** 'ömrümüz bu ārzūlarla (*Gazel 33, Mısra 2*).
3. Fā'izā yāḳut ile ḥüsn ü bahāda bir ṭutan
Bilmez imiş kıymet-i la' l-i leb-i cānāneyi (*Gazel 45, Mısra 10*).
4. Olmasaydı beste-i zencīr-i zūlfūñ ey perī
Bilmezem kim zabṭ iderdi bu dil-i dīvāneyi (*Gazel 45, Mısra 8*).
5. Rūz u şeb ağlamadan 'ālemi bī-zār itdūñ
Bilsek ey ṭıfl-ı dil-i zār nedendür elemūñ (*Kıt'a 6, Mısra 4*).
6. **Bilmem** kime 'arz eyleyeyüm derd-i derūnum
Rāz-ı dili keşf idicek aḥbāb mı ḳaldı (*Kıt'a 7, Mısra 3*).

bile: 1. *Birlikte, beraber.*

1. Gül-geşt-i çemen eylesem 'īd irse de Fā'iz
Yanumca şalınsa **bile** ol sīm-berümde (*Gazel 34, Mısra 10*).

2. *Bile, dahi.*

1. Nihāl-i ḥuşk **bile** şimdi tāze gül viridi
Bu demde tā okudur feyzi ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 7*).

bilmezem: *Bilmiyorum, bilmem ki!, anlayamadım.*

1. Vādī-i ḥayretde ser-gerdān iden mānend-i Ḳays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri āhū mıdur (*Gazel 9, Mısra 8*).
2. **Bilmezem** Fā'iz ne sır vardur leb-i dil-berde ḥiç
Nāz ile güftāra geldükçe beni meftūn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).

bī-mecāl ol-: *Bitkin olmak, halsiz olmak.*

1. Çeker bār-ı gamin isterse ‘āşık **bī-mecāl olsun**
Vişālūñ ārzū eyler temennā-yı muḥāl olsun (*Gazel 30, Mısra 1*).

bīm-i peder: *Baba korkusu.*

1. Varurken ol perī-rū ḥāne-i aḡyāra bī-minnet
Bizi iḡfāl ider **bīm-i pederle** güft ü gūlarla (*Gazel 33, Mısra 4*).

bī-minnet: *Yapılan bir iyiliği gücendirecek şekilde hatırlatmayan, başına kakmayan, lütufkâr.*

1. Varurken ol perī-rū ḥāne-i aḡyāra **bī-minnet**
Bizi iḡfāl ider bīm-i pederle güft ü gūlarla (*Gazel 33, Mısra 3*).

biñ: *Binlerce, pek çok.*

1. Beñzemez Leylī’ye bir Mecnūn’ı var ancak anuñ
Bir nigeḡhle ol perī **biñ** ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 4*).
2. Dökdükçe **biñ** niyāz ile pāyına ḥūn-ı dil
Dāmen-keş oldı bizden o serv-i çemānumuz (*Gazel 13, Mısra 5*).
3. Kañ eylemeden ol gözi ḥūnī ḥāzer itmez
Biñ küşte yatur reh-güzerinde naẓar itmez (*Gazel 16, Mısra 2*).
4. **Biñ** cevr ü cefā itse de ol şūḡ-ı sitemger
Bir va’ de-i vuşlatla ferāmūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 7*).
5. Didüm ey şūḡ senūñ ile mey-i ḥamrā görelüm
Didi **biñ** nāz ile ol dil-ber-i ra’ nā görelüm (*Gazel 21, Mısra 2*).
6. Olur **biñ** cān ile üftādeler pāyine ruḡ-sūde
Gelince nāz ile reftāre ol serv-i ḥırāmānum (*Gazel 22, Mısra 7*).
7. Baña **biñ** cevr ider ol bī-vefā yanında aḡyāruñ
Şafā eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).

binā eyle-: *Yapmak, inşa etmek.*

1. Akbñārī-zāde kim ism-i şerīfidür Ḥalīl
Eyledi bu çeşme-i pāki **binā** ol nīk-zāt (*Kit’a 12, Mısra 2*).

binā it-: 1. *Yapmak, kurmak.*

1. **Binā idüp** bu beyt-i dil-küşāyı
Niḡāristān-ı Çīnāsā feraḡ-zāy (*Kit’a 14, Mısra 5*).

2. *Yapmak, inşa etmek.*

1. Bu mescide naẓar-ı himmetiyle Ḥācī Receb
Yıkup mināresini minberini **itdi binā** (*Kit’a 13, Mısra 2*).

bī-naẓīr-i gerdūn: *Dünyada eşi, benzeri olmamak.*

1. Ḥabbezā **bī-naẓīr-i gerdūna**
Seyrde ḡālib idi gerdūna (*Mesnevi 1, Mısra 1*).

bir: 1. *Bir kez II sadece.*

1. Ey şüh-ı bî-vefâ ne var inşâfa kâ'il ol
Gördükçe hâtırım ele al **bir** selâm vir (*Gazel 4, Mısra 8*)
2. Beñzemez Leylî'ye bir Mecnûn'ı var ancağ anuñ
Bir nigeħle ol perî biñ âdemi mecnûn ider (*Gazel 12, Mısra 4*).
3. **Bir** âh ile ser-i kûyında dil-berüñ Fâ'iz
Hezâr şerm ile muhtâc-ı i' tizâr olduk (*Gazel 19, Mısra 13*).

2. *Değer, önem bakımlarından birbirinden farksız, birbirine eşit, birbirine benzer.*

1. Girye itdükçe firâkıyla gören fark eylemez
Eşk-i çeşm-i hûn-feşânum mı **bir** açar şu mıdur (*Gazel 9, Mısra 6*).

3. *Sadece II yalnız.*

1. Beñzemez Leylî'ye **bir** Mecnûn'ı var ancağ anuñ
Bir nigeħle ol perî biñ âdemi mecnûn ider (*Gazel 12, Mısra 3*).

4. *Bir kez.*

1. Biñ cevr ü cefâ itse de ol şüh-ı sitemger
Bir va' de-i vuşlatla ferâmüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 8*).
2. Bir kez ser-i kûyında **bir** âh itdük o şühüñ
Ol dem bu zamân oldı geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 7*).
3. 'Uşşâkı **bir** nigâh ile ger luţf u ger 'itâb
Eyler helâk ğamzesi tûğ-i düdem gibi (*Gazel 41, Mısra 3*).

5. *Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı) II sadece.*

1. Olupdur beste Fâ'iz silk-i rengin-i belâgatle
Hemân **bir** deste güldür güyiyâ evrâk-ı dîvânum (*Gazel 22, Mısra 10*).

6. *Aynı, benzer.*

1. Nice kor ehl-i dil elden anı Fâ'iz **bir** dem
Var mı **bir** şevk virür câm-ı mey-i nâb gibi (*Gazel 43, Mısra 10*).

7. *Tek II sayıların ilki.*

1. Keyfiyet-i şahbâyı şağın eyleme inkâr
Şüfî seni **bir** câm ile bî-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 4*).
2. Şalar mihr gibi ferdâya da' vet itdükçe
O mâh hânemüzi **bir** şeb eylemez teşrîf (*Gazel 18, Mısra 6*).
3. Çü lâle kîse-tehî olsam olmam âzürde
Elümde gül gibi tek **bir** tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).
4. **Bir** câm ile ider seni Fâ'iz cihâna şâh
Pîr-i muğân luţf idüp eylerse himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).
5. Kime meyl eylesün kimden ümîd-i şefkat itsün dil
Vefâ me'mül olur 'âlemde **bir** dil-ber mi kalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 4*).

8. Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı).

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne nāme-berden eser vār ne **bir** cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 4*).
2. Hāk-i der-i dil-dārı o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim aña ‘ālem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 2*).
3. Cān ile ḥarīdār-ı metā‘-ı ğam-ı ‘ışk ol
Bir fā’ide itmezse de Fā’iz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 10*).
4. Her gāh ki **bir** kıatre-i mey nūş iderüz biz
Deryā-şıfat ol ḥālet ile cūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 1*).
5. Görüp mecālını reşk eyler oldı **bir** mūra
Ğamuñla Fā’iz-i zār oldı tā o deñlü za‘īf (*Gazel 18, Mısra 9*).
6. Ne cām-ı bāde-i vaşl ile neş’e-dār olduk
Ne **bir** tarīk ile reh-yāb-ı bezm-i yār olduk (*Gazel 19, Mısra 2*).
7. Tarḥ eyle **bir** nazīre o mu‘ciz-beyāna kim
Fā’iz nazīri Neḥ İ vü Yaḥyā’da olmasun (*Gazel 23, Mısra 9*).
8. Dilā **bir** şeh-süvār-ı rāh-ı istiğnāya meyl it kim
Güzergāhında her **bir** bī-ser ü pā pāy-māl olsun (*Gazel 30, Mısra 3*).
9. **Bir** şāf-derün yār-ı muvāfiḳ ele girse
Ğam-ḥārlik itse baña vaḳt-i kederümde (*Gazel 34, Mısra 7*).
10. **Bir** hoşça ḥisāb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raḳam eyle (*Gazel 37, Mısra 5*).
11. Degmez kederin çekmege bir laḫza bu ‘ālem
Bir ḥāl ile neylerseñ idüp def’-i ğam eyle (*Gazel 37, Mısra 8*).
12. Görmedüm çün şüret-i ümmīdi **bir** āyīnede
Kalmadı naḳş-ı emel pāk oldı levḥ-i sīnede (*Gazel 40, Mısra 1*).
13. Gūş-māl-i ğamdan olmaz tıfl-ı dil bir dem ḥalāş
Bir debistāndur bu kim şenbihde ber-āzīnede (*Gazel 40, Mısra 6*).
14. Pādīşāh-ı vaḳt olur Fā’iz kim alsa dūşına
Bir ‘aceb ḥālet var ancak ḥırḳa-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 10*).
15. Mişāl-i deste-i gül **bir** yire gelür zuraḑā
Şalā-yı ‘ıyş gelür şimdi şavtı mürġānuñ (*Kaside 5, Mısra 5*).
16. **Bir** āyet-i kerīmeye kim idesin nazar
Tefsīr itme re’yüñ ile eylegil ḥazer (*Kit’a 5, Mısra 1*).
17. **Bir** mu‘allim-ḥāne bünyād eyledi tarḥ-ı laṭīf
Ḥüsnüni dāḥī füzün itdi bu çeşme bu sebīl (*Kit’a 11, Mısra 3*).
18. Te‘ālallāh zihī beyt-i dil-ārā
Ki itmiş tarḥ anı **bir** zāt-ı hoş-rāy (*Kit’a 14, Mısra 2*).
19. Nuḳūşı dil-pesend ü tarḥı dil-keş
Muşanna‘ **bir** kuşūrı yok ser-a-pāy (*Kit’a 14, Mısra 8*).
20. Geçdi bu vaḥşet-serādan yine **bir** zāt-ı şerīf
Cān göziyle ‘ālem-i lāḥūtuñ olup sā’iri (*Kit’a 18, Mısra 1*).
21. Düşdi **bir** tarīḥ Fā’iz dil-nişīn ü āteşīn
Gitdi şad āh cihān kuṭbı Muḥammed Kādirī (*Kit’a 18, Mısra 13*).
22. Çekilüp gitdi cihāndan yine **bir** zāt-ı şerīf
Gitdi āḥir dil-i aḥbābı koyup zār ü ḥazīn (*Kit’a 19, Mısra 1*).
23. Āh ü şad feryād elüñden ey sipihr-i kīne-ḥāh
Eyledüñ **bir** nev-cüvānuñ ḥāşıl ‘ömrini tebāh (*Kit’a 20, Mısra 2*).
24. ‘Uşşākiyāndan yine **bir** zāt-ı muḥterem
‘Azm eyledi beḳāya maḳāmı na‘īm ola (*Kit’a 23, Mısra 1*).

25. Seyyid Hüseyn ya' nî ol zât-ı hoş-ıhışâle
Bir cây vir Hudâyâ kim ola nâmı firdevs (*Kit'a 24, Mısra 2*).
26. Tutuşdı **bir** kul oğlunuñ ruğ-ı zibâsına dünyâ
 Ocağdan böyle yalın yüzli çokdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 1*).
27. Kalbüni şâf it **bir** mey ol bürîde-efkârdan
 Bakma fânîye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 3*).

bir dem: 1. *Bir an (bile), hiçbir zaman.*

1. Güş-mâl-i ğamdan olmaz tıfl-ı dil **bir dem** ħalâş
 Bir debistândur bu kim şenbihde ber-âzîne (*Gazel 40, Mısra 5*).

2. *Bir an, çok kısa bir zaman.*

1. Nice қor ehl-i dil elden anı Fâ'iz **bir dem**
 Var mı bir şevқ virür câm-ı mey-i nâb gibi (*Gazel 43, Mısra 9*).

3. *Bir an (bile), çok kısa bir zaman (bile).*

1. Hevâ-yı zülfüñ ile dil ki pîç ü tâbdadur
 Қarâr eyleyemez **bir dem** ıztırâbdadur (*Gazel 10, Mısra 2*).

bir gün: *Sonra, ilerde, eninde sonunda, mutlaka.*

1. Âzâde olur қayd-ı elemden dil-i Fâ'iz
Bir gün irişür feyz-i İlâhî meded eyler (*Gazel 7, Mısra 10*).

bir iki: *Bir iki tane, birkaç.*

1. Hiç umulmaz hele ol âfet-i devrâna göre
 Luţf ide bezme gele **bir iki** peymâne göre (*Matla 7, Mısra 2*).

bir қarârda қal-: *Bir kararda kalmak, aynı çizgide devam etmek, durumunu devam ettirmek.*

1. Mişâl olurdı gül-i ħalk-ı pāk-dâvere ger
Қalaydı ħüsn ü tarâvetle **bir қarârda** gül (*Kaside 6, Mısra 10*).

bir қatre: *Bir damla.*

1. Nüş itmeyesin derd-i ğamuñ tâ ki bu bezmüñ
 Degmez saña **bir қatre** mey-i ' ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 10*).

bir kerre: *Bir defâ olarak.*

1. Müdâm şunmada aġyâra câm-ı la' l-i lebin
 O bî-vefâ bize **bir kerre** eylemez teklîf (*Gazel 18, Mısra 8*).
2. Çıkar her şeb ğam-ı hicrûñle çarĥa âh ü efġānum
 Ne var **bir kerre** teşrîf eyleseñ ey mâh-ı tâbānum (*Gazel 22, Mısra 2*).

3. Bir kerre kıandedür deyü itmez misün su'âl
Tenhâ-neverd-i deşt-i beyâbân-ı fırkati (*Gazel 44, Mısra 11*).

bir kez: 1. *Bir defâ, bir kerecik, bir defa olsun.*

1. Bilmem geçer mi ğamze-i yâre niyâzımız
Bir kez nezâre-i ruĥına ruĥsat isterüz (*Gazel 15, Mısra 10*).
2. Düşerüz pâyine ' arz eylerüz aĥvâl-i dili
Hele **bir kez** o perî-peykeri tenhâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 8*).
3. Geçmez mi tîr-i ğamzeñe cânâ niyâzımız
Bir kez nigâh-ı rüyâña virmez mi ruĥsatı (*Gazel 44, Mısra 8*).

2. *Bir defâ, bir kez.*

1. **Bir kez** ser-i kûyında bir âh itdük o şūhuñ
Ol dem bu zamân oldu geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 7*).

bir kimse: *Bir kişi bile, herhangi bir kişi.*

1. Kıays'ı gör Mecnûn iken şöhretle ' âlem-ĝirdür
Hiç seni **bir kimse** yâd eyler mi ' âķıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 10*).

bir lahza: *Bir an.*

1. Degmez kederin çekmege **bir lahza** bu ' âlem
Bir ĥâl ile neylersen idüp def' -i ğam eyle (*Gazel 37, Mısra 7*).

bir mertebe kim: *Bir derece ki, bir miktar ki.*

1. İşler geçiyor sînemize ĥançer-i ğamzeñ
Bir mertebe kim tîr-i kıazâ ol kıadar itmez (*Gazel 16, Mısra 4*).

bir nefes: *Bir an.*

1. Şem' -i ruĥundan olma şaķın **bir nefes** cüdâ
Pervâneveş dilâ seni germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 7*).
2. Ruĥ-ı pür-tâbını vaşf eylemek olur mı dil-dâruñ
Olaydı **bir nefes** şevķ-âşinâ kıalb-i perîşânum (*Gazel 22, Mısra 4*).

bir pâre: *Bir parça, biraz.*

1. Bezmi müşerref itdi o rûĥ-ı revânumuz
Luţf itdi geldi yerine **bir pâre** cânumuz (*Gazel 13, Mısra 2*).

bir tüt-: *Eşit saymak, eşit görmek.*

1. Fâ'izâ yâķut ile ĥüsn ü bahâda **bir tütan**
Bilmez imiş kıymet-i la' l-i leb-i cânâneyi (*Gazel 45, Mısra 9*).

bir vechile: *Bir sebeple.*

1. Var her cihetle haşmını ifhāma kudreti
Bir vechile cidâlde çekmez elem kalem (*Kaside 7, Mısra 8*).

bir yer: *Bir yer, herhangi bir yer.*

1. Her tîr-i sitem kim gelür ol kaşları yâdan
Bir yerde karar eylemez illâ cigerümde (*Gazel 34, Mısra 6*).
2. Olursa her ne deñlü hicr dūr-â-dūra râzıyam
Baña gösterme tek **bir yerde** yâ Rab yâr ü ağıyarı (*Gazel 42, Mısra 6*).
3. Ğamuñla ağlamaz ‘ âlemde çeşm-i ter mi kalmışdur
Sirişk-i dide rîzân olmaduk **bir yer** mi kalmışdur (*Kit’a 1, Mısra 2*).

bir yire cem’ oldı: *Bir araya gelmek, bir yerde toplanmak.*

1. Dil-berde vefâ dilde şafâ baht müsâ’ id
Cem’ oldı yine **bir yire** esbâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 6*).

biraz: *Biraz, bir parça, azıcık.*

1. Seḫervar gülşen-i kuyıñda feryâd eyle cānānuñ
Biraz ey murğ-ı dil aḫvālüñi ağla hicâb itme (*Gazel 38, Mısra 4*).
2. ‘ Aceb mümkün mi nerm itmek dil-i sengîn-i dil-dârı
Biraz hem ağlasam hem söylesem ḫâl-i dil-i zârı (*Gazel 42, Mısra 2*).

biri: *Birisi, bir tanesi.*

1. Kudsiyândan **biri** geldi didi menķūta ile
Dāḫil-i cennet-i ‘ adn ola Muḫammed Çelebi (*Kit’a 21, Mısra 9*).
2. İki güzel seven kişi ey dil şafâ ider
Biri cefâ iderse birisi vefâ ider (*Matla 5, Mısra 2*).

biribiri: *Birbiri, karşılıklı olarak bir diğeri.*

1. Cüdâ eyler **biribirinden** aḫbâbı geçer şoḫbet
Cihānuñ ḫâl ü şanı böyledür qalmaz bu cem’ iyyet (*Kit’a 25, Mısra 1*).

birisi: *Birisi, bir tanesi, herhangi biri.*

1. Fâ’iz didi kerrūbiyānuñ **birisi** tārîḫini
Bu ma’ bed-i ‘ uşşāḫiyāndur cāygāh-ı kudsiyān (1125) (*Gazel 52, Mısra 17*).
2. Gelüp didi **birisi** kudsiyândan Fâ’izâ tārîḫ
Revān oldı gülzâr-ı cināna Gülşenî-zāde (*Kit’a 17, Mısra 5*).
3. Kudsiyândan **birisi** geldi didi tārîḫini
Cennet-i ‘ adn ola rûḫ-ı Muştafâ’ya cāygāh (*Kit’a 20, Mısra 9*).
4. İki güzel seven kişi ey dil şafâ ider
Biri cefâ iderse **birisi** vefâ ider (*Matla 5, Mısra 2*).

bî-şek: *Şüphesiz.*

1. Her şubh u şâm mihr ü meh-i çarha ey perî
bî-şek fûrûğ-ı nûr-ı ruhuñdan ziyâ yeter (*Gazel 6, Mısra 6*).

bî-ser ü pâ: *Perişan, zavallı, sefil.*

1. Dilâ bir şeh-süvâr-ı râh-ı istiğnâya meyl it kim
Güzergâhında her bir **bî-ser ü pâ** pây-mâl olsun (*Gazel 30, Mısra 4*).

bî-şübhe: *Şüphesiz, kesin, tereddütsüz.*

1. **Bî-şübhe** var ise yine kâtibdedür haţâ
Zâhirde gerçi kim görünür müttehem kalem (*Kaside 7, Mısra 19*).

bit-: *Yetişmek, çıkmak, yeşermek.*

1. Bahâr menkabetâ feyz-bâd-ı luţfuñ ile
Biter zemîn-i emel gibi şurezârda gül (*Kaside 6, Mısra 24*).

bî-tâb it-: *Dermansız bırakmak, güçsüz hale getirmek.*

1. Söyle ey dil seni **bî-tâb iden** gamze midür
Tir-i müjgân mı ebrûsı midur yâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 5*).

bî-tâb ol-: *Çok yorulmak, yorgun düşmek.*

1. **Bî-tâb olursa** da dil eger ıztırâbdan
Geçmez hevâ-yı turre-i pür-pîç ü tâbdan (*Gazel 27, Mısra 1*).

bî-tâb-ı maḥabbet: *Aşk yorgunu, sevda yorgunu.*

1. Āzâdelige derd-i gam-ı ʿışkı virür mi
Fâʿiz ne kadar olsa da **bî-tâb-ı maḥabbet** (*Gazel 2, Mısra 10*).

bî-vefâ: *Vefasız, hayırsız; döneç.*

1. Öldürirse dest-i ḥasretle beni ol **bî-vefâ**
ʿArşa-i maḥşerde de destüm girîbânındadır (*Gazel 8, Mısra 3*).
2. İkrârı üzre tûrmağı gitdi o **bî-vefâ**
Vaʿd-i bilâ-vefâ ile geçdi zemânumuz (*Gazel 13, Mısra 9*).
3. Müdâm şunmada ağıyâra câm-ı laʿl-i lebin
O **bî-vefâ** bize bir kerre eylemez teklîf (*Gazel 18, Mısra 8*).
4. Baña biñ cevri ider ol **bî-vefâ** yanında ağıyârûñ
Şafâ eyler beni nâ-şâd idüp şâd itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).
5. Eyler recâ-yı mîve hemân naḥl-i ḥuşkden
Her kim o **bî-vefâdan** ümid-i vişâl ider (*Gazel 51, Mısra 4*).

biz: *Çokluk birinci şahıs zamiri.*

1. ʿÂlemde **biz** ne câh ü ne ḥod devlet isterüz
Ancağ şafâ-yı ḥâţır ile şihḥat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).

2. Lü'lü-nümā-yı luṭf ola ca'iz ki ḡayrıya
Biz dil-rübāyı mest-i mey-i naḥvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 6*).
3. Fā'iz görünce nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz şı'ri böyle dil-keş ü pür-ḥālet isterüz (*Gazel 15, Mısra 12*).
4. Her ḡāh ki bir ḡatre-i mey nüş iderüz **biz**
Deryā-şıfat ol ḥālet ile cüş iderüz **biz** (*Gazel 17, Mısra 1*).
5. Keyfiyet-i şahbāyı şaḡm eyleme inkār
Şüfī seni bir cām ile bī-hüş iderüz **biz** (*Gazel 17, Mısra 4*).
6. Gül ruḡları yādıyla eger nāleler itsek
Gülşendeki bülbülleri ḡāmūş iderüz **biz** (*Gazel 17, Mısra 6*).
7. Biñ cevri ü cefā itse de ol şūḡ-ı sitemger
Bir va' de-i vuşlatla ferāmūş iderüz **biz** (*Gazel 17, Mısra 8*).
8. Fā'iz ola mı vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek ne dem ol şūḡı der-āḡūş iderüz **biz** (*Gazel 17, Mısra 10*).
9. Çarḡdan ḡayrı döner var mı dilā üstümüze
N'ola ednā ise de **biz** anı a'lā görelüm (*Gazel 21, Mısra 10*).
10. Zaḡm-ı derūna itmeyelüm çāre ey ṭabīb
Biz derd-i 'aşḡ-ı yārda bulduḡ selāmeti (*Gazel 44, Mısra 14*).

bī-zār it-: *Rahatsız etmek, bıktırmak, usandırmak.*

1. Rüz u şeb ağlamadan 'ālemi **bī-zār itdüñ**
Bilsek ey ṭıfl-ı dil-i zār nedendür elemüñ (*Kıt'a 6, Mısra 3*).

bizden: *Çokluk ikinci şahıs zamiri "biz"ın ayrılma eki almış hali.*

1. Dökdükçe biñ niyāz ile pāyına ḡün-ı dil
Dāmen-keş oldu **bizden** o serv-i çemānumuz (*Gazel 13, Mısra 6*).
2. Ḳadīmī āşināmızsuñ senüñle iḡtilāṭ itdük
Gel ey derd-i ḡam-ı cānāne **bizden** ictināb itme (*Gazel 38, Mısra 6*).

bize: *Çokluk birinci şahıs zamiri "biz"ın yönelme eki almış hali.*

1. Bezm-i çemende bāde-i ḡülfāmı şun **bize**
Sāḡı biraḡma sāḡarı elden müdām vir (*Gazel 4, Mısra 3*).
2. Müdām şunmada aḡyāra cām-ı la' l-i lebin
O bī-vefā **bize** bir kerre eylemez teklīf (*Gazel 18, Mısra 8*).

bizi: *Birinci çokluk şahıs zamirinin belirtme durum eki almış şekli.*

1. 'Uşşāḡ-ı zāra niçeye dek bu cefā yeter
Öldürdi ḡam **bizi** yeter ey bī-vefā yeter (*Gazel 6, Mısra 2*).
2. Şaymaz **bizi** 'aşıḡlarını eylese ta' dād
Ammā sitem ü cevriñi bī-ḡadd 'aded eyler (*Gazel 7, Mısra 3*).
3. Varurken ol perī-rū ḡāne-i aḡyāra bī-minnet
Bizi iḡfāl ider bīm-i pederle ḡüft ü ḡülarla (*Gazel 33, Mısra 4*).
4. Senüñ ey fitne-cū ḡāl ü ḡaṭuñla zülf -i müşḡinüñ
Ḳarāb itdi **bizi** āḡir alup 'aḡl u dil ü cāmı (*Gazel 48, Mısra 4*).

böyle: *Bunun gibi, buna benzer.*

1. Şikeste-ḥātır ü nā-dīde-kām perīşān-dil
Hemīşe **böyle** geçer **böyle** rüzgār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 8*).
2. Fā'iz görünce nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz şı'ri **böyle** dil-keş ü pür-ḥālet isterüz (*Gazel 15, Mısra 12*).
3. Gören gül-i edeb ü fażl-ı pür-ṭarāvetini
Daḡı açılmadı dir **böyle** bu ' ayārda gül (*Kaside 6, Mısra 20*).
4. Şeḫāb-ı himmeti ger olmasa ṭarāvet-baḡş
Cihānda **böyle** olur mıydı iştiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 22*).
5. Cüdā eyler biribirinden aḡbābı geçer şoḡbet
Cihānuñ ḡāl ü şānı **böyledür** ḡalmaz bu cem' iyyet (*Kıt'a 25, Mısra 2*).
6. Nice nūş itdi Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı gör
Bu bezm erbābınuñ hep **böyledür** ḡālī budur ' ādet (*Kıt'a 25, Mısra 4*).
7. Ḥāl-i ' ālem **böyledür** ḡāhī şu' ud geh ḡübüt
Zerre deñlü i' tibār itme irişseñ rif' ate (*Kıt'a 26, Mısra 1*).
8. Tıtuşdı bir ḡul oḡlınuñ ruḡ-ı zībāsına dünyā
Ocaḡdan **böyle** yalın yüzli çoḡdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 2*).

bu: 1. Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

1. ' Uşşāḡ-ı zāra niçeye dek **bu** cefā yeter
Öldürdi ḡam bizi yeter ey bī-vefā yeter (*Gazel 6, Mısra 1*).
2. Bī-hūde kūşiş eyleme **bu** şürezārda
Fā'iz hezār tuḡm-i ümīd ü recā yeter (*Gazel 6, Mısra 13*).
3. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tā ḡaṭṭı
Hep **bu** kārı ' aşıḡa baḡt-ı şiyāḡ dūn ider (*Gazel 12, Mısra 8*).
4. Virmez lebini öpmege cān naḡdini virsem
Şeftālūsı ol mertebe kıymetlü **bu** bāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 6*).
5. Nūş itmeyesin derd-i ḡamuñ tā ki **bu** bezmüñ
Degmez saña bir ḡatre mey-i ' ays ü deminden (*Gazel 24, Mısra 9*).
6. Müşerref itdi **bu** şeb bezmi luṭf idüp ol māḡ
Öperdüm ayaḡın ammā ḡicābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).
7. Naşīb olur mı dil-ḡāḡ üzre şoḡbet tāze-rūlarla
Geçer mi yoḡsa bilmem ' ömrümüz **bu** arzūlarla (*Gazel 33, Mısra 2*).
8. Ḥaṭ-ı ' ĩzāruñı görse senüñ **bu** ḡālet ile
Benefşe ser-be-zemīn ola şad ḡacālet ile (*Gazel 35, Mısra 1*).
9. Ola servin de hevādārı ol şeh-i ḡüsnüñ
Çıḡup çemende şalunsa **bu** ḡadd ü ḡāmet ile (*Gazel 35, Mısra 4*).
10. Cānın virür o şem' -i ziyā-güster üstine
Pervāneveş döner **bu** ḡöñül dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 2*).
11. Tā key **bu** āḡ ü nāle ḡöñül itmez i' tibār
Ol cevr-pīşe ' aşıḡ-ı zāruñ fiḡānına (*Gazel 39, Mısra 7*).
12. ' Ālemdede görmedük hele ḡiçbir gül-i neşāṭ
Hep açılan **bu** bāḡda ezḡār-ı ḡam gibi (*Gazel 41, Mısra 6*).
13. Olmasaydı beste-i zencīr-i zūlfüñ ey perī
Bilmezem kim zābṭ iderdi **bu** dil-i dīvāneyi (*Gazel 45, Mısra 8*).
14. Eyler mi şekve ' aḡīl olan rüzḡārdan
Çün **bu** cihānda cāna ḡazāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 4*).
15. Himmet idüp **bu** tekyeyi yaptı kenār-ı cūyda
Eṭrāfı güllerle müzeyyen nāle eyler bülbülān (*Gazel 52, Mısra 7*).

16. **Bu** cāyı pīrān-ı tarīk itmiş nazargāh gālibā
Rū-māle zīrā cān atar hāk-i derine zā'irān (*Gazel 52, Mısra 15*).
17. Fā'iz didi kerrūbiyānuñ birisi tarīhini
Bu ma'bed-i 'uşşākiyāndur cāygāh-ı kudsiyān (1125) (*Gazel 52, Mısra 18*).
18. Gül üzre jāle degül derledi hicābındañ
Kudūmun işidicek ol had **bu** zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 16*).
19. **Bu** şî'r-i tāze gül-i gülşen-i tabî' atdür
Ki itdi anı şiküfte nesīm-i ihsānuñ (*Kaside 5, Mısra 41*).
20. Kemīne bende-i dergāhısın bi-ḥamdi'llāh
Bu luṭfi saña yetişmez mi Rabb-i Raḥmānuñ (*Kaside 5, Mısra 54*).
21. Gören gül-i edeb ü fazl-ı pür-tarāvetini
Daḡı açılmadı dir böyle **bu** 'ayārda gül (*Kaside 6, Mısra 20*).
22. Yoḡ midur gāyeti ey şūḡ **bu** cevr ü sitemüñ
Yeter inşāf yeter cānuma kār itdi ḡamuñ (*Kit'a 6, Mısra 1*).
23. Şāhibü'l-ḡayrāt 'Abdullah Efendi nīk-zāt
Bu maḡalli eyledi ihyā idüp ecr-i cezīl (*Kit'a 11, Mısra 2*).
24. Bir mu'allim-ḡāne bünyād eyledi tarḡ-ı laṭīf
Ḥüsnüni dāḡī füzün itdi **bu** çeşme **bu** sebīl (*Kit'a 11, Mısra 4*).
25. Vire bānisine Bārī şihḡat u 'ömr-i ṭavīl
Nāmına 'aynū'ş-şifā' diye **bu** 'aynuñ kā'ināt (*Kit'a 12, Mısra 6*).
26. **Bu** mescide nazar-ı himmetiyle Ḥācī Receb
Yıkup mināresini minberini itdi binā (*Kit'a 13, Mısra 1*).
27. Pesend idüp düşicek ḡayd-ı fikr-i tarīḡe
İrişdi ḡuşuma hātifden ol zamān **bu** şadā (*Kit'a 13, Mısra 4*).
28. Hemīşe ola nüzhetgeḡ **bu** menzil
Mü'ebbed ola yā Rab bāy-ı ber-cāy (*Kit'a 14, Mısra 13*).
29. Didi Fā'iz ḡüzn ile tarīhini
Menzilüñ **bu** Bekr Efendi 'arş ola (*Kit'a 15, Mısra 6*).
30. **Bu** şeş cihetden idince güzer didüm tarīḡ
Maḡāmı cennet ola Muştafā Efendi'nüñ (*Kit'a 16, Mısra 3*).
31. Ey iden mevtāya şeḡkat añ **bu** ḡabrüñ şāhibiñ
Rūḡını şād it ne var eyle 'aṭā-yı Fātiḡā (*Kit'a 22, Mısra 1*).
32. Cüdā eyler biribirinden aḡbābı geḡer şoḡbet
Cihānuñ ḡāl ü şānı böyledür ḡalmaz **bu** cem' iyyet (*Kit'a 25, Mısra 2*).
33. Nice nūş itdi Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı gör
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḡālī budur 'ādet (*Kit'a 25, Mısra 4*).
34. Maṭla' -ı neyyir-i devletdür **bu**
Medḡal-i burc-ı sa' ādetdür bu (*Mesnevi 1, Mısra 5*).
35. Maṭla' -ı neyyir-i devletdür bu
Medḡal-i burc-ı sa' ādetdür **bu** (*Mesnevi 1, Mısra 6*).

2. *En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz.*

1. Maṭlūba ḡaṭ' -ı silk-i 'alāyıkdadur vuşul
Şāhid **bu** ḡāle süzen-i 'İsā saña yeter (*Gazel 6, Mısra 8*).
2. Ey şūḡ-ı cefā-cü **bu** nigāh-ı ḡāzab-ālūd
Çoḡ 'āḡılı ser-geşte-dil ü bī-ḡired eyler (*Gazel 7, Mısra 5*).
3. Gerçi luṭfi ol bütüñ şeḡḡ-ı dili efzün ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de memnūn ider (*Gazel 12, Mısra 2*).

4. Mümkin midür nazîre o mu' ciz-beyâna hîç
Fâ'îz ferâgat eyle **bu** sevdâ-yı hâmdan (*Gazel 28, Mısra 10*).
5. Fâ'îzâ **bu** nev-zemîn-i âbdârüm var iken
Defteründen eylesün şî' rin nevâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 11*).
6. Senüñ Fâ'îz **bu** şî' r-i dil-keşüñ nâzük edâlarla
Unutdursa n'ola erbâb-ı tab' a nazm-ı Selmân'ı (*Gazel 48, Mısra 13*).
7. **Bu** mübârek câyı ihyâ eyledi
Himmetiyle oldu bu zîbâ-sebîl (*Kit'a 10, Mısra 3*).
8. Bu mübârek câyı ihyâ eyledi
Himmetiyle oldu **bu** zîbâ-sebîl (*Kit'a 10, Mısra 4*).
9. Aķbîñârî-zâde kim ism-i şerîfidür Hâlîl
Eyledi **bu** çeşme-i pâki binâ ol nîk-zât (*Kit'a 12, Mısra 2*).
10. Binâ idüp **bu** beyt-i dil-küşâyı
Niğâristân-ı Çînâsâ feraĥ-zây (*Kit'a 14, Mısra 5*).
11. Geçdi **bu** vaĥşet-serâdan yine bir zât-ı şerîf
Cân göziyle 'âlem-i lâhütuñ olup sâ'iri (*Kit'a 18, Mısra 1*).

bu 'âlem: *Bu dünya, yaşadığımız geçici dünya, fani dünya.*

1. Degmez kederin çekmege bir laĥza **bu 'âlem**
Bir hâl ile neylersen idüp def' -i ğam eyle (*Gazel 37, Mısra 7*).

bu demde: *Bu zamanda, bu devirde, bu dönemde.*

1. Koma **bu demde** gül-i câmı elden ey sâķî
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahârda gül (*Kaside 6, Mısra 5*).
2. Nazîr olur mı gül-i bâĝ şehr-i Edrine'ye
Bu demde Fâ'îz olur gerçi her diyârda gül (*Kaside 6, Mısra 14*).
3. Nihâl-i ĥuşk bile şimdi tâze gül virdi
Bu demde tâ okudur feyzi ebr-i nisânuñ (*Kaside 5, Mısra 8*).

bu ĥadar: *Bu denli çok, bunca.*

1. Ne virürsin **bu ĥadar** ta' ne-i aĝyâra vücüd
Ey gönül kişver-i temkîn-i metânet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 5*).

bu ki: *Bu ki, öyle ki.*

1. Ne genc-i pür-güher-i nazm imiş dil-i Fâ'îz
Bilindi ĥaĥ **bu ki** kilik-i güher-nisârından (*Gazel 26, Mısra 10*).

bu kim: *Bu ki.*

1. İşbât-ı cüz' -i lâ-yetecezzâya Ĥaĥ **bu kim**
Ĥüccet dehân-ı nâzüküñ ey meh-liķâ yeter (*Gazel 6, Mısra 3*).
2. Güş-mâl-i ğamdan olmaz tıfl-ı dil bir dem ĥalâş
Bir debistândur **bu kim** şenbihde ber-âzînede (*Gazel 40, Mısra 6*).

bu mıdur: 1. *Bir anlamda şaşkınlık, bir hayal kırıklığı ya da anlamamışlık ifadesi olarak kullanılır.*

1. Yolda görmüş bendesin luğf eyleyüp ol meh dimiş
Haste-i ‘aşkum olan bî-çäre Fâ’iz **bu mıdur** (*Gazel 9, Mısra 10*).

2. *Bir anlamda şaşkınlık, bir hayal kırıklığı ya da anlamamışlık ifadesi olarak kullanılır.*

1. Görmezüz hayli zamândur seni ülfet **bu mıdur**
Ey gül-i bâğ-ı vefâ büy-ı haķıķat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 1*).
2. Görmezüz hayli zamândur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bâğ-ı vefâ büy-ı haķıķat **bu mıdur** (*Gazel 5, Mısra 2*).
3. Dir gören ol şanemüñ taze haṭṭ-ı ruḥsāruñ
Nev-demide çemen-i bâğ-ı melāḥāt **bu mıdur** (*Gazel 5, Mısra 4*).
4. Ne virürsin bu kadar ta‘ ne-i ağıyāra vücūd
Ey gönül kişver-i temkīn-i metānet **bu mıdur** (*Gazel 5, Mısra 6*).
5. Derd-i gam nüş iderüm diyü nedür feryāduñ
Ey gönül kā‘ ide-i bezm-i muḥabbet **bu mıdur** (*Gazel 5, Mısra 8*).
6. Merḥamet eyle didüm ḥançerine itdi nigāḥ
Fā’izā raḥm-i dil-i zāra işāret **bu mıdur** (*Gazel 5, Mısra 10*).

Buçukdepe: *Edirne’de bir semtin adıdır. Bu semt Edirne’ye ilk girenlerden olup sonradan namına bir zaviye ve türbe kurulan Kıyak Baba’ya izafen adlandırılmıştır.*

1. Çıkan **Buçukdepe** kaşrına ref‘ idüp bāki
Temām mertebe añlar kuşūr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 1*).

budur: *Üzerinde durulan, hakkında söz söylenileni işaret. Budur, böyledir.*

1. Görmemişdür daḥi inşāf **budur** bülbül-i dil
Gülşen-i ḥüsnde ol gonce-i sīr-āb gibi (*Gazel 43, Mısra 7*).
2. Nice nüş itdi Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı gör
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḥāli **budur** ‘ādet (*Kıt’a 25, Mısra 4*).

bul-: 1. *Bulmak, elde etmek.*

1. Hemvāre devleti ola günden güne füzün
Ḥayr ile **bula** mebde-i vehm muḥteşem kalem (*Kaside 7, Mısra 30*).

2. *(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak, rast gelmek.*

1. Gerdişinde yok şafā bezmünde ‘ālem bulmaduk
Gerçi çokdan devr ider **bulduḳ** buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 4*).

bülbül: *Güzel sesiyle bilinen kuş.*

1. Enis olursa baña bezm-i gamda **bülbül** olur
Ġarīb olur yine elbetde gam-güsār-ı Ġarīb (*Gazel 1, Mısra 3*).
2. İdüp bezmi müzeyyen bâğbān zerrīn-ķadeḫlerle
Nevāya başlasun **bülbül** çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 8*).

3. Gül ruḥları yâdıyla eger nâleler itsek
Gülşendeki **bülbülleri** ḥamûş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 6*).

bülbülân: *Bülbüller.*

1. Himmet idüp bu tekyeyi yaptı kenâr-ı cüyda
Eṭrâfı güllerle müzeyyen nâle eyler **bülbülân** (*Gazel 52, Mısra 8*).

bülbül-i destân-serây-ı bâğ: *Bahçenin destan okuyan bülbülü.*

1. Olur ḥamûş **bülbül-i destân-serây-ı bâğ**
Destümde her kaçan kim ider zîr ü bâm kalem (*Kaside 7, Mısra 15*).

bülbül-i dil: *Gönül kuşu, bülbülü.*

1. Görmemişdür daḥi inşâf budur **bülbül-i dil**
Gülşen-i ḥüsnde ol ḡonce-i sîr-âb gibi (*Gazel 43, Mısra 7*).
2. Bahâr menḡabetâ bezm-i midḡatuñda n'ola
Olursa **bülbül-i dil** şevḡ ile ḡazel-ḡ'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 30*).

bülbülvâr: *Bülbül gibi.*

1. Dil görüp ol şūḡı **bülbülvâr** feryâd eyledi
Gül ruḡun seyr eyleyüp tekrâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 1*).

buña: *Bu işâret zamirinin yönelme eki almış biçimi.*

1. Gerdişinde yok şafâ bezmünde 'âlem bulmaduk
Gerçi çoḡdan devr ider bulduḡ **buna** peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 4*).

bunda: *Burada.*

1. **Bunda** olur olursa ger cām-ı murāda dest-res
Bunda şitâb eyler hemîşe zümre-i şāḡib-dilân (*Gazel 52, Mısra 11*).
2. Bunda olur olursa ger cām-ı murāda dest-res
Bunda şitâb eyler hemîşe zümre-i şāḡib-dilân (*Gazel 52, Mısra 12*).
3. **Bunda** gelürler reh-i nürdan ṡarîḡ-i şıdḡ u heves
Bunda alurlar vāyesin maḡrûm ḡalmaz ṡālibān (*Gazel 52, Mısra 13*).
4. Bunda gelürler reh-i nürdan ṡarîḡ-i şıdḡ u heves
Bunda alurlar vāyesin maḡrûm ḡalmaz ṡālibān (*Gazel 52, Mısra 14*).

bünyâd eyle-: *Binâ etmek, inşâ etmek, kurmak.*

1. Bir mu' allim-ḡāne **bünyâd eyledi** ṡarḡ-ı laṡîf
Ḥüsünü dāḡî füzün itdi bu çeşme bu sebîl (*Kit'a 11, Mısra 3*).

bürîde-efkâr: *Vesveseden kurtulmak, endişesi kesilmek.*

1. Ḳalbüñi şâf it bir mey ol **bürîde-efkârdan**
Baḡma fāñıye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 3*).

būriyā: *Hasır.*

1. Qadr-i bülend olur meh-i çarḥ-ı dü-tā gibi
Naqş-ı cebîni ḥāke düşe **būriyā** gibi (*Gazel 47, Mısra 2*).

būs-ı leb: *Dudağını öpme.*

1. Dāmān-ı vaşlına o sehī-ḳaddūñ irmez el
Būs-ı lebi recāsına varmaz lisānumuz (*Gazel 13, Mısra 4*).

büt-i şīrīn-zebān: *Tatlı dilli güzel, dili tatlı güzel.*

1. Gördükde virme her **büt-i şīrīn-zebāna** dil
Fā'iz düşürme kendüñi ḥalḳuñ zebanına (*Gazel 39, Mısra 9*).

bütüñ: *Hepsi, bütün.*

1. Gerçi luḫfi ol **bütüñ** şevḳ-ı dili efzūn ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevri itse de memnūn ider (*Gazel 12, Mısra 1*).

būy-ı ḥaḳīḳat: *Hakikatin kokusu, gerçeğin kokusu.*

1. Görmezüz ḥayli zamāndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bāğ-ı vefā **būy-ı ḥaḳīḳat** bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 2*).

būy-ı ṭurre-i müşgīn-dem: *Misk kokulu alın saçının kokusu.*

1. İnşāf eyle 'ālemi geşt itdūñ ey nesīm
Gördüñ mi **būy-ı ṭurre-i müşgīn-dem** gibi (*Gazel 41, Mısra 8*).

būy-ı vişāl: *Kavuşma kokusu.*

1. Cānib-i Ḥaḳ'dan dilersen kim ire **būy-ı vişāl**
Cān meşāmmın ḳıl mu'atṭar 'anber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

būy-ı vuşlat: *Kavuşma kokusu.*

1. İster iseñ **būy-ı vuşlat** cānib-i dil-dārdan
Olma ḥālī her seḫer feryād ü āḫ ü zārdan (*Murabba 1, Mısra 1*).

buyur-: *Buyurmak, emretmek.*

1. Zīrā **buyurdu** Ḥazret-i Peygamber-i Ḥudā
Men fesser'el Ḳur'āne bi re'yihī fe-ḳad kefere (*Kit'a 5, Mısra 3*).

C

cāh: *İtibar, makam, mevki.*

1. ʿ Ālemde biz ne **cāh** ü ne ḥod devlet isterüz
Ancak şafā-yı ḥāṭır ile şihḥat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).

caʿiz: *Olabilir, olur; işlenilmesinde cevaz olan.*

1. Lüʿlü-nümā-yı luṭf ola **caʿiz** ki ḡayrıya
Biz dil-rübāyı mest-i mey-i naḥvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 5*).
2. Şaḡın incāz-ı vaʿ d-i vaşla ibrām itme dil-dāra
Ola **cāʿiz** ki nāzūkdür güsiste-tār-ı iḡrārı (*Gazel 42, Mısra 4*).

cām: 1. *Kadeh II şarap.*

1. Keyfiyet-i şahbāyı şaḡın eyleme inkār
Şūfī seni bir **cām** ile bī-hūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 4*).
2. Ser-mest iken henüz mey-i laʿ lfāmdan
Gitmez bezimde dīdelerüm yine **cāmdan** (*Gazel 28, Mısra 2*).
3. Bir **cām** ile ider seni Fāʿiz cihāna şāh
Pīr-i muḡān luṭf idüp eyleser himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).

2. *Tanrı aşığının yüreği.*

1. Şad Bārekallāh cāyı **cāmı** mehbiṭ-i envār-ı feyż
Kim dergehīdür levḥaşallāh tekyegāh-ı şādīḡān (*Gazel 52, Mısra 9*).

cāme-i dil: *Gönül elbisesi.*

1. Hırḡa-puş-ı inzivā ber-pāy-dāmen-i ser-be-ceyb
Cāme-i dilden idüp jeng-i hevāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 6*).

cām-ı bāde-i vaşl: *Kavuşma şarabının kadehi.*

1. Ne **cām-ı bāde-i vaşl** ile neşʿe-dār olduḡ
Ne bir ṭarīḡ ile reh-yāb-ı bezm-i yār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 1*).

cām-ı fenā: *Yokluk kadehi (ölüm).*

1. Nice nūş itdi Seyyid Muştafā **cām-ı fenāyı** gör
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḡālī budur ʿ ādet (*Kıtʿa 25, Mısra 3*).

cām-ı laʿ l-i leb: *Dudaḡın kırmızı kadehi.*

1. Müdām şunmada aḡyāra **cām-ı laʿ l-i lebin**
O bī-vefā bize bir kerre eylemez teklīf (*Gazel 18, Mısra 7*).

cām-1 mey: *Şarap kadehi.*

1. Ditrer göricek **cām-1 meyüñ** üstine maḥmūr
Zan itme görüp ra^ç şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 7*).

cām-1 mey-i nāb: *Halis şarap kadehi.*

1. Nice ḳor ehl-i dil elden anı Fā^ʿiz bir dem
Var mı bir şevḳ virür **cām-1 mey-i nāb** gibi (*Gazel 43, Mısra 10*).

cām-1 mey-i raḥşān: *Parlak şarap kadehi.*

2. **Cām-1 mey-i raḥşān** yürisün mevsim-i güldür
Fā^ʿiz içelüm raḡmına eyyām-1 ferāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 9*.)]

cām-1 murād: *Arzu kadehi.*

1. Bunda olur olursa ger **cām-1 murāda** dest-res
Bunda şitāb eyler hemīşe zümre-i şāḥib-dilān (*Gazel 52, Mısra 11*).

cām-1 muşaffā: *Yabancı maddelerden arıtılmış, süzölmüş kadeh.*

1. Şanema ^ç arız-1 ḥoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i ^ç ışḳ dirlere ise **cām-1 muşaffā** görelüm (*Gazel 21, Mısra 4*).

cām-1 pür-ḳahr-1 sipihri: *Gökyüzünün yok edici, kahredici kadehi, kubbesi.*

1. **Cām-1 pür-ḳahr-1 sipihri** eyledi dünyāda nüş
Ecrini ^ç uḳbāda be-cidd luḡf ide anuñ İläḥ (*Kit'a 20, Mısra 5*).

cām-1 raḥşān: *Parlak kadeh.*

1. Mihr-i rüy-1 dil-rübādur meclise revnaḳ viren
Yoḥsa ne meyde şafā ne **cām-1 raḥşānındadır** (*Gazel 8, Mısra 8*).

cām-1 şerāb-1 köhne: *Eski şarap kadehi.*

1. Pey-ender-pey şunar **cām-1 şerāb-1 köhneyi** güyā
İder zaḡm-1 dile tedbīr sāḳī şüst ü şūlarla (*Gazel 33, Mısra 7*).

cām-1 zer: *Altın kadeh (beyaz şarap).*

1. Bezmdede mihr-i ruḡ-1 dil-rübādudur ḥālet
Ne **cām-1 zerde** ne şahbā-yı şu^ç le-tābdadır (*Gazel 10, Mısra 6*).

cām-1 zer-i pür-şarāb: *Şaraba doyuran altın kadeh.*

1. Hemīşe **cām-1 zer-i pür-şarābı** neylersin
Göñül o mehveşi gör āfitābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 1*).

cām-şıfat: *Cam gibi.*

1. Zamān-ı zevk ü tarabdur sezā degül mi eger
Olursa **cām-şıfat** dest-i i‘tibārda gül (*Kaside 6, Mısra 4*).

cān: 1. *Ruh.*

1. Cānib-i Hāq’dan dilersen kim ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmmın kıl mu‘aţtar ‘anber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 4*).

2. *Hayat, yaşayış II cān, ruh.*

1. Eyler mi şekve ‘ākīl olan rūzgārdan
Çün bu cihānda **cāna** każāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 4*).

3. *Gönül, kalp II cān, ruh.*

1. Kār itdi **cāna** tīg-i ğam-ı ‘ışkı şöyle kim
Feryāda yoķ mecāl kesildi amānumuz (*Gazel 13, Mısra 11*).
2. Bezmi müşerref itdi o rūḥ-ı revānumuz
Luţf itdi geldi yerine bir pāre **cānumuz** (*Gazel 13, Mısra 2*).
3. **Cān** ile ḥarīdār-ı metā‘-ı ğam-ı ‘ışk ol
Bir fā’ide itmezse de Fā’iz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 9*).
4. Olur biñ **cān** ile ūftādeler pāyine ruḥ-sūde
Gelince nāz ile refṭāre ol serv-i ḥurāmānum (*Gazel 22, Mısra 7*).

4. *Cān, ruh.*

1. Cānib-i Hāq’dan dilersen kim ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmmın kıl mu‘aţtar ‘anber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 4*).

cān at-: *Şiddetle arzu etmek, çok istemek.*

1. Bu cāyı pīrān-ı tarīķ itmiş nazargāh ğālibā
Rū-māle zīrā **cān atar** ḥāk-i derine zā’irān (*Gazel 52, Mısra 16*).

cān gözi: *Gönül gözü.*

1. Geçdi bu vaḥşet-serādan yine bir zāt-ı şerīf
Cān göziyle ‘ālem-i lāhūtuñ olup sā’iri (*Kıt’a 18, Mısra 2*).

cān naḫdini vir-: *Can sermayesini, en kıymetli olan şeyi vermek.*

1. Virmez lebini öpmege **cān naḫdini virsem**
Şeftālūsı ol mertebe kıymetlü bu bāğuñ (*Gazel 20, Mısra 5*).

cān ü dil: *Ruh ve kalp.*

1. Zāhidā ṭa‘n itme şahbā-nūş-ı ‘aşkum ben hele
Cān ü dilden eylerüm gird-i riyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 10*).

cānā: *Ey cân, Ey sevgili!*

1. ‘Uşşāk-ı zārı eyledi pā-māl u dil-figār
Cānā ğurūr-ı ‘işve ile ol cenāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 6*).
2. Geçmez mi tīr-i ğamzeñe **cānā** niyāzımız
Bir kez nigāh-ı rüyıña virmez mi ruşsatı (*Gazel 44, Mısra 7*).

cānān: *Sevgili, gönül verilmiş, ma’şûka.*

1. Seḥervar gülşen-i kūyında feryād eyle **cānānuñ**
Biraz ey murğ-ı dil aḥvālūñi ağla ḥicāb itme (*Gazel 38, Mısra 3*).

cān-bāz-zāde: *Canbazzade.*

1. Şāhibü’l-ḥayrāt-ı merd-i nīk-zāt
Ya‘nī **cān-bāz-zāde** zū’l-ḳadr-i celīl (*Kit’a 10, Mısra 2*).
2. İtdi **Cān-bāz-zāde** gör āḥir şerāb-ı mevti nūşı
Nā’il olmuşken cihānda nice māl ü ni‘mete (*Kit’a 26, Mısra 5*).

cān-bāz-zāde el-ḥācī muḥammed: *Canbazzade Hacı Muhammed.*

1. Rıḥleti tārīḥini Fā’iz didiler ḳudsiyān
Gitti **Cān-bāz-zāde el-Ḥācī Muḥammed** cennete (*Kit’a 26, Mısra 10*).

cānib: *Taraf, cihet, yan.*

1. Feraḥ her **cānibinde** cilve-ğüster
Şafā her gūşesinde zīnet-efzāy (*Kit’a 14, Mısra 11*).

cānib-i dil-dār: *Sevgili tarafı, sevgilinin yönü, yanı.*

1. İster iseñ bŷy-ı vuşlat **cānib-i dil-dārdan**
Olma ḥālī her seḥer feryād ü āḥ ü zārdan (*Murabba 1, Mısra 1*).

Cānib-i Ḥaḳ’dan: *Hak canibi, tarafı II Allah’tan.*

1. **Cānib-i Ḥaḳ’dan** dilersen kim ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmmin ḳıl mu‘aṭtar ‘anber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

cāygāh: *Yer, mevki, rütbe.*

1. Didi giryān olarak fevtine Fā’iz tārīḥ
Cāygāhuñ ola Şāliḥ Çelebi ‘arş-ı berīn (*Kit’a 19, Mısra 4*).
2. Ḳudsiyāndan birisi geldi didi tārīḥini
Cennet-i ‘adn ola rŷḥ-ı Muştafā’ya **cāygāh** (*Kit’a 20, Mısra 10*).

cāygāh-ı ceyš-i ğam: *Dert askerinin yeri.*

1. **Cāygāh-ı ceyš-i ğamdur** dil feraḥ çıksun deyü
Şāḥ-ı ğamdan gelmede fermān fermān üstine (*Müfret 3, Mısra 1*).

cāygāh-1 dil: *Gönlün mevkisi, yeri.*

1. Bāğ-1 behiştde olsa da ger **cāygāh-1 dil**
Geçmez yine o kâmet-i tûbâ-hırâmdan (*Gazel 28, Mısra 5*).

cāygāh-1 kudsîyân: *Meleklerin yeri.*

1. Fâ'iz didi kerrûbiyânuñ birisi târihîni
Bu ma'bed-i 'uşşâkiyândur **cāygāh-1 kudsîyân** (1125) (*Gazel 52, Mısra 18*).

cāygāh-1 leşker-i endüh: *Gam askerinin yeri.*

1. **Cāygāh-1 leşker-i endüh** gâmdur ey sürür
Saña yer yok teng-nây-1 sine-i bî-kîne (*Gazel 40, Mısra 3*).

cây-1 cennet: *Cennet yeri.*

1. Zemîni **cây-1 cennetden** nişâne
Muhaşşal kâbil-i süknâ dey ü yay (*Kıt'a 14, Mısra 9*).

cây-1 mübârek: *Mübârek yer.*

1. Zihî **cây-1 mübârek** mehbî-i envâr-1 Yezdânı
Zihî devlet-serây-1 tâlibân-1 feyz-i sübhânî (*Kaside 4, Mısra 1*).

cebhe: *Alın II yüz.*

1. Ol kadar hü-y-gerde-i şerm-i hatâyum k'eylerüm
Secdeden **cebhemle** naqş-1 büriyâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 4*).
2. Zâhir idi **cebhesinde** nûr-1 tevhid-i Hudâ
Bâtınna ancak eyledi delâlet zâhiri (*Kıt'a 18, Mısra 3*).

cebîn: *Alın.*

1. Gehî **cebînüne** taqlîd ider geh ebrûña
Meh-i felek niçe yıllardur inqılâbdadur (*Gazel 10, Mısra 3*).

ced: *Dede, büyük baba, ananın veya babanın babası.*

1. O **cedler** ile çün İslimye 'aynıdır Şâmuñ
Minâresi daği Fâ'iz minâre-i beyzâ (*Kıt'a 13, Mısra 5*).

cefâ: *Eziyet, incitme.*

1. 'Uşşâk-1 zâra niçeye dek bu **cefâ** yeter
Öldürdi gam bizi yeter ey bî-vefâ yeter (*Gazel 6, Mısra 1*).

cefâ it-: *Üzme, eziyet etmek, azap vermek.*

1. İki güzel seven kişi ey dil şafâ ider
Biri **cefâ iderse** birisi vefâ ider (*Matla 5, Mısra 2*).

cem^ç ol-: *Toplanmak.*

1. Şimdi anuñ şem^ç ine **cem^ç olmağdadur** erbâb-ı dil
Rüşendür anda gördiler nür velâyet-i ^ç ârifân (*Gazel 52, Mısra 5*).

cemâl-i pâk-me^çâl: *Temiz mânâlı yüzün güzelliği.*

1. **Cemâl-i pâk-me^çâlûñ** görmek ister dîde-i Fâ^çiz
Döker hün-âbe-i hasret dem-â-dem yâ Resûla'llâh (*Kaside 3, Mısra 7*).

cemâl: *Yüz güzelliği.*

1. Nihâl-i kıddüñe dil-dâde serv-i bâğ ammâ
Güler **cemâlûñe** şevk ile intizârda gül (*Kaside 6, Mısra 8*).

cem^ç iyyet: *Topluluk.*

1. Cüdâ eyler biribirinden aḥbâbı geçer şöḥbet
Cihânûñ hâl ü şanı böyledür qalmaz bu **cem^ç iyyet** (*Kıt'a 25, Mısra 2*).

cenâb: *“Şeref, onur ve büyüklük” terimi olarak kullanılır, hazret.*

1. Kuşürın yâd idüp şemşîr-i gammla çâk olan diller
Cenâbuñdan umarlar cümle merhem yâ Resûla'llâh (*Kaside 3, Mısra 4*).

cenâb-ı ğavs-ı a^ç zam: *Büyük tarikat kurucusu (Abdülkâdir-i Geylânî için kullanılır).*

1. Mağâm-ı şâh-ı evreng-i velâyet server-i ^ç âlem
Cenâb-ı ğavs-ı a^ç zam ya^ç ni Muḥyiddîn-i Geylânî (*Kaside 4, Mısra 8*).

cenâb-ı Hâk: *Allah.*

1. ^ç Afv ide anuñ **Cenâb-ı Hâk** kuşür u cürmüni
Ola müstağraq yem-i iḥsâna baḥr-ı raḥmete (*Kıt'a 26, Mısra 7*).

cenâb-ı ḥazret-i Bârî: *Varlıklara biçim verip şekillendiren ve onları mükemmel bir surette yaratan yüca Allah (c.c.).*

1. Seni kıldı **Cenâb-ı Ḥazret-i Bârî** sa^ç âdetle
Risâlet taḥtına şâh-ı mükerrem yâ Resûla'llâh (*Kaside 3, Mısra 5*).
2. Vücüd-ı kâmilîñi ḥıfz ide ḥaṭâlardan
Cenâb-ı ḥazret-i bârî ola niğebânûñ (*Kaside 5, Mısra 58*).

cenâb-ı ḥazret-i maḥdüm: *Efendi hazretleri (Feyzullah Efendi).*

1. **Cenâb-ı ḥazret-i maḥdüm** gül-i Şerîf-i ḥasîb
Ki ḥüsn-i ḥulq-ı kerîminden i^ç tizârda gül (*Kaside 6, Mısra 15*).

cenāb-1 hāzret-i Nābī Efendi: *Nābī Efendi.*

1. Ya‘nī **Cenāb-1 Hāzret-i Nābī Efendi** kim
İtmez dirīğ lütfını hiç hāş u‘āmdan (*Gazel 28, Mısra 11*).

cenāb-1 h‘āce-i şāh-1 cihān: *Dünya padişahı Hoca Hazretleri (Feyzullah Efendi).*

1. **Cenāb-1 h‘āce-i şāh-1 cihān** müftī-i dīn
Ki hāk-i dergehîdür kuhlı ‘ayn-i a‘yānuñ (*Kaside 5, Mısra 17*).

cenāb-1 merdümi-i nazm-pirāy: *Vezni süsleyen, düzenleyen büyük insan, yiğit.*

1. Semuyy-i İbn-i ‘amm Faḥr-ı ‘ālem
Cenāb-1 Merdümi-i nazm-pirāy (*Kıt’a 14, Mısra 4*).

cenāb-1 nāz: *Nazlı kişi, nazın büyüklüğü.*

1. ‘Uşşāḳ-ı zārı eyledi pā-māl u dil-figār
Cānā ḡurūr-ı ‘iṣve ile ol **cenāb-1 nāz** (*Gazel 14, Mısra 6*).

cennete git-: *Cennete girmek.*

1. Rıḫleti tārīḫini Fā’iz didiler ḡudsiyān
Gitdi Cān-bāz-zāde el-Ḥācı Muḫammed cennete (*Kıt’a 26, Mısra 10*).

cennet-i ‘adn: *Peygamberler, şedîdler ve siddikler girecektir. Peygamber efendimizin derecesi olan Vesîle, Adn Cenneti’dir.*

1. Ḳudsiyāndan birisi geldi didi tārīḫini
Cennet-i ‘adn ola rūḫ-ı Muştafā’ya cāygāh (*Kıt’a 20, Mısra 10*).
2. Maḫdüm-ı pāk Seyyid-i ‘Alī-neseb dirīğ
Terk itdi dehri **Cennet-i ‘Adn** içre cāy ide (*Kıt’a 27, Mısra 2*).

cevāb: *Yanıt, karşılık.*

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne nāme-berden eser vār ne bir **cevāb** gelür (*Gazel 3, Mısra 4*).

cevāb-1 nāz: *Nazın cevabı.*

1. Ney ki murādı dilleri şad çāk itmeden
Fā’iz su’āl olunsa nedür kim **cevāb-1 nāz** (*Gazel 14, Mısra 10*).

cevāb-1 pürsiş-i rüz-1 ḫisāb: *Hesap günü sorunun cevabı.*

1. Beyāz-ı defter-i ḫüsnün pür eyledüñ ey ḫaḫ
Cevāb-1 pürsiş-i rüz-1 ḫisābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 8*).

cevāhir-i suḫan: *Sözün kıymetli taşları / cevherleri.*

1. Silk-i belāgate geçirüp dürr-i nazmuñı
Fā'iz **cevāhir-i suhāna** intizām vir (*Gazel 4, Mısra 10*).

cevlān it-: *Gezmek, dolaşmak.*

1. Şalın nāz ile gel reftāra sīnem üzre **cevlān it**
Kerem kıll ey riyāz-ı behcetüñ serv-i hıramānı (*Gazel 48, Mısra 5*).

cevr: *Haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet, gadir, zulüm, sitem.*

1. Belürdi cānuma minnet belürdi kim **cevrin**
Sebeb ne oldu ki muhtac-ı ihtiyār olduk (*Gazel 19, Mısra 7*).
2. ‘Uşşāk-ı zārı **cevrüñ** ile eyleme helāk
Luţf eyle bī-günāhlaruñ girme şanına (*Gazel 39, Mısra 5*).
3. Düşer mi şāniña ey şeh-süvār-ı kişver-i nāz
Helāk eyleyesin **cevr** ile fütādeleri (*Gazel 50, Mısra 4*).

cevr it-: *Cefâ etmek, eziyet etmek, zahmet ve sıkıntı vermek.*

1. Gerçi luţfi ol bütüñ şevk-ı dili efzün ider
Bu dil-i ser-geşteyi **cevr itse** de memnün ider (*Gazel 12, Mısra 2*).
2. Baña biñ **cevr ider** ol bī-vefâ yanında ağyāruñ
Şafâ eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).

cānın vir-: *Biri için kendini feda etmek; hiçbir şey esirgememek; bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek.*

1. **Cānın virür** o şem^c -i ziyā-güster üstine
Pervāneveş döner bu gönül dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 1*).

cānuma geç-: *Çok etkilenmek.*

1. Tīr-i sitemüñ ey kaşı yā **cānuma geçdi**
Peykân-ı ğam-endüz-ı cefâ cānuma geçdi (*Matla 8, Mısra 1*).
2. Tīr-i sitemüñ ey kaşı yā cānuma geçdi
Peykân-ı ğam-endüz-ı cefâ **cānuma geçdi** (*Matla 8, Mısra 2*).

cānuma minnet: *Canıma minnet, bana bir lütuftur.*

1. Belürdi **cānuma minnet** belürdi kim cevrin
Sebeb ne oldu ki muhtac-ı ihtiyār olduk (*Gazel 19, Mısra 7*).

cānuma yet-: *Dayanılamayacak noktaya gelmek, cana yetmek.*

1. Yok midur ğāyeti ey şūḥ bu cevr ü sitemüñ
Yeter inşāf **yeter cānuma** kār itdi ğamuñ (*Kıt'a 6, Mısra 2*).

cārī eyle-: *Akıtmak, yürütmek.*

1. Tā kıyāmet ola bākī çeşme-i hürşîdveş
Eyleye cārī şevābın vākıfa Rabb-ı Celil (*Kit'a 11, Mısra 6*).

cāy: *Yer.*

1. Şad Bārekallāh cāyı cāmı mehbiṭ-i envār-ı feyz
Kim dergehîdür levḥaşallāh tekyegāh-ı şādıķān (*Gazel 52, Mısra 9*).
2. Bu cāyı pīrān-ı tarīķ itmiş nazargāh ğālibā
Rū-māle zīrā cān atar ḥāk-i derine zā'irān (*Gazel 52, Mısra 15*).
3. Bu mübārek cāyı ihyā eyledi
Himmetiyle oldu bu zībā-sebīl (*Kit'a 10, Mısra 3*).
4. Fā'iz du'ā idüp didi tarīḥ-i rihletin
Yā Rabbi cāyı Ḥāmid Efendi'nün 'arş ola (*Kit'a 23, Mısra 8*).
5. Seyyid Ḥüseyin ya'nī ol zāt-ı hoş-ḥiṣāle
Bir cāy vir Ḥudāyā kim ola nāmı firdevs (*Kit'a 24, Mısra 2*).

cāy it-: *Yer edinmek, yer etmek, iyice yerleşmek.*

1. Maḥdüm-ı pāk Seyyid-i 'Alī-neseb dirġ
Terk itdi dehri Cennet-i 'Adn içre cāy ide (*Kit'a 27, Mısra 2*).

cāy ol-: *Yeri olmak.*

1. Maḥzūn olup didüm aña tarīḥ āh ile
Ḥuld-i berīn cāy ola Seyyid Muḥammed'e (*Kit'a 27, Mısra 4*).

cevr ü bī-dād it-: *Haksızlık ve zulüm etmek.*

1. N'ola Fā'iz gibi itseñ şikāyet çarḥ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-ā-dem **cevr ü bī-dād itmeden** gayrı (*Gazel 46, Mısra 10*).

cevr ü cefā it-: *Eziyet etmek.*

1. Biñ **cevr ü cefā itse** de ol şūḥ-ı sitemger
Bir va' de-i vuşlatla ferāmūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 7*).

cevr ü sitem: *İncitici söz veya davranışlar.*

1. 'Uşşāķa kārı ol şanemüñ hep sitem gibi
Erbāb-ı 'aşķa **cevr ü sitem** mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 2*).

cevr ü sitem: *Zulüm ve sitem.*

1. Yok mıdur ğāyeti ey şūḥ bu **cevr ü sitemüñ**
Yeter inşāf yeter cānuma kār itdi ğamuñ (*Kit'a 6, Mısra 1*).

cevr-pīşe: *Cevr etmeyi huy edinmiş olan, zalim, gaddar.*

1. Tā key bu āh ü nāle gönül itmez i' tibār
Ol **cevr-pīşe** 'aşıķ-ı zāruñ fiġānına (*Gazel 39, Mısra 8*).

cidāl: *Savaş, karşılıklı kavga.*

1. Var her cihetle haşmını ifhāma kudreti
Bir vechile **cidālde** çekmez elem qalem (*Kaside 7, Mısra 8*).

cīfe-i dünyā: *Dünya leşi.*

1. **Cīfe-i dünyāya** meyl itme şağın kerkes gibi
Tā'ir-i kıuds ol er iseñ şeh-per-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).

ciger: *Ciğer, bağır, iç.*

1. Serümde sinede dilde **cigerde** dāğ olsun
O şüre yerleri қо reşk-i çār-bāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 1*).
2. Her tīr-i sitem kim gelür ol qaşları yādan
Bir yerde qarār eylemez illā **cigerümde** (*Gazel 34, Mısra 6*).
3. Tutardı sinesini ' aşık ey kemān-ebrū
Qalaydı dilde **cigerde** ḥadeng-i müjgānuñ (*Kaside 5, Mısra 40*).

cihān: *Dünyā, ālem.*

1. **Cihānda** şöretümüz ' ışkla o mertebe kim
Benān-ı ta' ne-i bed-ḥ'āh ile müşār olduk (*Gazel 19, Mısra 9*).
2. Qararı qalmadı mihrin görince tāb-ı ruḥuñ
Cihāni geşt ü güzār itmede ḥarāret ile (*Gazel 35, Mısra 6*).
3. Bir cām ile ider seni Fā'iz **cihāna** şāh
Pīr-i muğān luṭf idüp eyleser himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).
4. Eyleser mi şekve ' āqīl olan rüzgārdan
Çün bu **cihānda** cāna qazāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 4*).
5. Şeḥāb-ı himmeti ger olmasa tarāvet-baḥş
Cihānda böyle olur mıydı iştiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 22*).
6. N'ola **cihāna** dürr ü güher eylese nisār
K'olmuş mefātiḥ-i der-i genc-i kerem kalem (*Kaside 7, Mısra 11*).
7. Ḥüsni-i ḥulq ile **cihān** olmuşdı anuñ bendesi
Dāmen-i ' afv ile ḥod-' ayb u quşūruñ sātiri (*Kit'a 18, Mısra 5*).
8. Düşdi bir tāriḥ Fā'iz dil-nişīn ü āteşīn
Gitdi şad āh **cihān** quṭbı Muḥammed Qādirī (*Kit'a 18, Mısra 14*).
9. Çekilüp gitdi **cihāndan** yine bir zāt-ı şerīf
Gitdi āḥir dil-i aḥbābı koyup zār ü ḥazīn (*Kit'a 19, Mısra 1*).
10. Cüdā eyleser biribirinden aḥbābı geçer şöḥbet
Cihānuñ ḥāl ü şānı böyledür qalmaz bu cem' iyyet (*Kit'a 25, Mısra 2*).
11. İtdi Cān-bāz-zāde gör āḥir şerāb-ı mevti nüşı
Nā'il olmuşken **cihānda** nice māl ü ni' mete (*Kit'a 26, Mısra 6*).

cihān: *Dünya, ālem, herkes.*

1. Tutsun **cihāni** şöret-i ' ışk u maḥabbetüñ
Mānend-i Qays ey dil-i şūrīde nām vir (*Gazel 4, Mısra 5*).
2. Şad ḥayf itmedi eser ol māh-pāreye
Yağdı **cihāni** āteş-i āh u fiğānumuz (*Gazel 13, Mısra 8*).

cihānda i‘tibār-ı ğarīb zerre kadar yoĸdur: *Dünyada garibin zerre kadar itibarı yoktur.*

1. Olursa mihr-i dıraĸşāna āsmān-ı kemāl
Cihānda zerre kadar yoĸdur i‘tibār-ı ğarīb (Gazel 1, Mısra 6).

cihet: *Yön, taraf.*

1. Var her **cihetle** ĸaşmını ifhāma kudreti
Bir vechile cidāde çekmez elem qalem (Kaside 7, Mısra 7).

cilvegāh: *Cilve yeri, cilve edecek yer II eğlenecek, duracak yer.*

1. Murğ-ı rūhı āşiyān ide nihāl-i sidrede
Aña şahn-ı gülsitān-ı cennet ola **cilvegāh** (Kit’a 20, Mısra 8).
2. İlahī **cilvegāhın** qaşr-ı Firdevs-i berin eyle
Aña şad ‘izzet ile hür u ĸilmān ideler ĸidmet (Kit’a 25, Mısra 5).

cilve-güster: *Cilve yapan.*

1. Feraĸ her cānibinde **cilve-güster**
Şafā her gūşesinde zīnet-efzāy (Kit’a 14, Mısra 11).

cinān: *Cennetler.*

1. Toĸrı gider **cināna** maqāmı behişt olur
‘İşyānı maĸv olur iricek ‘avn-ı ĸaĸ qula (Kit’a 23, Mısra 5).

cism: *Beden, gövde.*

1. Kerem kıll **cismümi** şad pāre-i tīĸ-i ‘itāb itme
Yaĸup āteşlere hicrūnle ey meh-rū kebāb itme (Gazel 38, Mısra 1).

cism-i laţif: *Güzel kadın veya kız.*

1. Nedür o şekl-i dil-ārā nedür o **cism-i laţif**
Ne mümkün Ādem ide ol periveşi ta‘rīf (Gazel 18, Mısra 1).

cism-i nizār: *Zayıf vücut.*

1. Ne dem ki bezme mey-i āteşin ĸabāb gelür
Şafā virür dile **cism-i nizāra** tāb gelür (Gazel 3, Mısra 2).

cüdā eyle-: *Ayırmak, uzaklaştırmak, mahrum etmek.*

1. **Cüdā eyler** biribirinden aĸbābı gezer şoĸbet
Cihānuñ hāl ü şānı böyledür qalmaz bu cem‘iyyet (Kit’a 25, Mısra 1).

cüdā ol-: *Ayrılmak, ayrı kalmak, ayrı düşmek.*

1. Şem‘-i ruḥundan **olma** şaḳın bir nefes **cüdā**
Pervāneveş dilā seni germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 7*).

cümle: *Bütün, hep.*

1. Kuşūrın yād idüp şemşīr-i ğammla çāk olan diller
Cenābuñdan umarlar **cümle** merhem yā Resūla’llāh (*Kaside 3, Mısra 4*).
2. Çün sensin iden herkesi maṭlūbına vāşıl
Hem senden irer **cümleye** tevfiḳ ü hidāyet (*Kit’a 2, Mısra 2*).
3. ‘Ālem-i ma‘ nāya baḳ geç **cümle** ḳīl ü ḳālden
Māzī vü müstaḳbeli ḳo añlar iseñ ḥālden (*Murabba 1, Mısra 5*).

cürm: *Suç, günah.*

1. **Cürmümi** ‘afv eyle yā Rab sen beni maḡfūr ḳıl
Ref‘ idüp gerd-i kederden ḥāṭırum mesrūr ḳıl (*Kit’a 3, Mısra 1*).
2. Gel gel inşāf eyle Fā’iz tā-be-key cürm ü günāh
Tā’ib ü müstaḡfir ol kim ‘afv ide **cürmüñ** İlāh (*Murabba 1, Mısra 10*).

cürm ü günāh: *Suç ve günah.*

1. Gel gel inşāf eyle Fā’iz tā-be-key **cürm ü günāh**
Tā’ib ü müstaḡfir ol kim ‘afv ide cürmüñ İlāh (*Murabba 1, Mısra 9*).

cüş it-: *Coşmak.*

1. Her gāh ki bir ḳatre-i mey nüş iderüz biz
Deryā-şıfat ol ḥālet ile **cüş iderüz** biz (*Gazel 17, Mısra 2*).

cüz’i: *Kısım, parça, bölük.*

1. Kitāb-ı fazlına nisbetle **cüz’i** nākışdur
Nazar olınsa nüh evrāḳı çarḥ-ı gerdānuñ (*Kaside 5, Mısra 23*).

Ç

çāh-ı zeneḥdān: *Çene Çukuru.*

1. Gerçi dil düşmiş yatur **çāh-ı zeneḥdānındadır**
Destümüz ammā ser-i zülf-i perişānındadır (*Gazel 8, Mısra 1*).

çāk çāk-ı ğam ol-: *Kederden parça parça olmak.*

1. Pür-hûna hasret oldu olup **çāk çāk-ı gam**
Her dâğ-ı sine lâle-i la'lin-ķabā gibi (*Gazel 47, Mısra 7*).

çāk olan: *Yırtılan, parçalanın.*

1. Kuşūrın yād idüp şemşīr-i ğammla **çāk olan** diller
Cenābuñdan umarlar cümle merhem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 3*).

çapķın-zāde: *Çapķınzāde.*

1. Müsellemdür melāhat 'arşasında öñdül almaķda
Güzeller iķre **çapķın-zāde** şimdi ğayli yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 2*).

çāre: *Çāre, devā.*

1. Yeter ey dil yeter tā key belā-yı 'ıŝķdan feryād
'İlac-ı derd-i 'ıŝķuñ **çāresi** şabr u taĥammüldür (*Gazel 11, Mısra 6*).

çāre it-: *Deva bulmak, çözüml yolu bulmak, iķinde bulunulan durumdan kurtuluş yolunu göstermek.*

1. Zaĥm-ı derūna **itmeyelüm çāre** ey taḃīb
Biz derd-i 'aşķ-ı yārda bulduķ selāmeti (*Gazel 44, Mısra 13*).

çarķ: 1. *Devreden, dönen.*

1. Ey meh ruĥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen 'aşık
Ĥurŝīd-i ziyā-baĥşına **çarķuñ** nazar itmez (*Gazel 16, Mısra 8*).
2. Devr itse dergehin nice yıl ķadd-i ĥamīde **çarķ**
Taķbīl-i zeyle degmeye nevbet-i ziĥāmdan (*Gazel 28, Mısra 13*).

2. *Felek, gök.*

1. **Çarķuñ** güzār eyler iken nüh sipihrine
Ahum oķı ol seng-dile hiķ eser itmez (*Gazel 16, Mısra 5*).
2. Ger olursa dürr-i nażmuñ Fā'izā aşaf-pesend
Çarķa aş 'ıķd-ı ŝüreyyāya mu'ādildür deyü (*Gazel 32, Mısra 14*).

çarķ döner: *Dünya döner.*

1. Hem sirişkin aķıdur ehl-i dilüñ āb gibi
Hem yine **çarķ döner** üstine dülāb gibi (*Gazel 43, Mısra 2*).

çarķa çık-: *Göĝe çıkmak, yükselmek.*

1. **Çıkar** her ŝeb ğam-ı hicrūñle **çarķa** āh ü eĝānum
Ne var bir kerre teŝrīf eyleseñ ey mäh-ı tābānum (*Gazel 22, Mısra 1*).

çarķdan gayrı üstümüze döner var mı: *Gökyüzünden başka üstümüze dönen var mı (yok).*

1. **Çarḥdan gayrı döner var mı dilā üstümüze**
N'ola ednā ise de biz anı a' lā görelüm (*Gazel 21, Mısra 9*).

çarḥ-1 gerdān: *Dünya (dönen çark).*

1. Kitāb-ı fazlına nisbetle cüz'î nākışdur
Nazar olınsa nüḥ evrākı **çarḥ-1 gerdānuñ** (*Kaside 5, Mısra 24*).

çarḥ-1 kec-nihād: *Tersine dönen talih.*

1. Bilmem ne virdi kim alamaz **çarḥ-1 kec-nihād**
Eyā dil-i şikeste-i nā-dide-kāmdan (*Gazel 28, Mısra 7*).

çarḥ-1 kec-rev: *Eğri gidişli dünya, eğri giden felek.*

1. N'ola Fā'iz gibi itseñ şikāyet **çarḥ-1 kec-revden**
Nesin gördüñ dem-ā-dem cevri ü bī-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 9*).

çek-: *Katlanmak, tahammül etmek.*

1. Ne **çekdi** dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayırma kimseyi yā Rabbī sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 1*).
2. **Çeker** bār-ı ğamın isterse ' aşık bī-mecāl olsun
Vişālūñ arzū eyler temennā-yı muḥāl olsun (*Gazel 30, Mısra 1*).

çekilüp git-: *Terk etmek, ayrılmak (vefat etmek, ölmek).*

1. **Çekilüp gitdi** cihāndan yine bir zāt-ı şerīf
Gitdi āḥir dil-i aḥbābı koyup zār ü ḥazīn (*Kit'a 19, Mısra 1*).

çemen: *Yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen; yeşillik.*

1. Nevāya başla **çemende** gel ey hezār-ı ğarīb
Fiğān ü nāle gerekdür hemīşe kār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 1*).
2. Görelden ol şeh-i ḥüsnüñ dehān-ı nāzükini
Çemende ğonce-i gül Fā'izā ḥicābdadur (*Gazel 10, Mısra 10*).
3. İdüp bezmi müzeyyen bāğbān zerrīn-ḳadeḫlerle
Nevāya başlasun bülbül **çemende** mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 8*).
4. Neşāt-efzā olan şanma **çemende** şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvīr eyleyen hep āteşin güldür (*Gazel 11, Mısra 1*).
5. Ol āfetüñ ruḥ-ı ḥüy-gerdesin temāşā ḳıl
Varup **çemende** dilā seyr-i ābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 6*).
6. Ola servin de hevādārı ol şeh-i ḥüsnüñ
Çıḳup **çemende** şalunsa bu ḳadd ü ḳāmet ile (*Gazel 35, Mısra 4*).
7. **Çemende** micmere-i ğonce-i güli seyr it
İçinde berg-i gül-i ālı āteşī anuñ (*Kaside 5, Mısra 9*).

çemen-i bāğ-ı melāḫāt: *Güzellik bahçesinin çimeni.*

1. Dir gören ol şanemüñ taze haṭṭ-ı ruḥsāruñ
Nev-demîde **çemen-i bāğ-ı melāḥāt** bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 4*).

çerāğ: *Fıtıl, mum, kandil.*

1. Reşk-āver-i mihr oldı ser ü sinede dāğuñ
Gıtdükçe güzellenmede ey māh **çerāğuñ** (*Gazel 20, Mısra 2*).

çeşm: *Göz.*

1. Derūna fikr-i ruḥı tāb-baḥş olur dā'im
Ḥayāl-i la' li ile **çeşmüme** şerāb gelür (*Gazel 3, Mısra 6*).

çeşm ü ebrüyle işāret eyle-: *Kaş göz işareti yapmak, kaş ve gözle bir şeyler anlatmak.*

1. **Çeşm ü ebrüyle meclisde işāret eyleme**
Ḥurde-gır olma şaḫın yārāna gāfildür deyü (*Gazel 32, Mısra 7*).

çeşme: *Musluklu su haznesi.*

1. Bir mu' allim-ḥāne bünyād eyledi tarḥ-ı laṭīf
Ḥüsnüni dāḫī füzün itdi bu **çeşme** bu sebīl (*Kıt'a 11, Mısra 4*).
2. Seyr iden Fā'iz didi taḥsīn idüp tārīḫini
Çeşmesi şāfī sebīli ise ' ayn-ı selsebīl (*Kıt'a 11, Mısra 10*).

çeşme-i ḥurşīdves: *Güneş gibi parlayan çeşme.*

1. Tā kıyāmet ola bākī **çeşme-i ḥurşīdves**
Eyleye cārī şevābın vāḫıfa Rabb-ı Celīl (*Kıt'a 11, Mısra 5*).

çeşme-i pāk ü muşaffā: *Tasfiye edilmiş ve temiz çeşme, pınar.*

1. Lūlesi ' atşāndur Fā'iz çıkınca ḳalb-i āb
Çeşme-i pāk ü muşaffādan gel iç āb-ı ḫayāt (*Kıt'a 12, Mısra 8*).

çeşme-i pāki: *Temiz su kaynağı, saf çeşme.*

1. Aḳbūnārī-zāde kim ism-i şerīfidür Ḥalīl
Eyledi bu **çeşme-i pāki** binā ol nīk-zāt (*Kıt'a 12, Mısra 2*).

çeşm-güşā: *Göz açan.*

1. Ümīd-i ḫāk-i rehiyle **çeşm-güşā** nergis
Peyām-ı maḳdemine dā'im intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 11*).

çeşm-i fettān: *Büyüleyici ve çekici bakış.*

1. Dil oldı şīfte-i kākül-i perīşānuñ
' Aḳıl rübüde-i şūḫī o **çeşm-i fettānuñ** (*Kaside 5, Mısra 32*).

çeşm-i mest: *Sarhoş göz.*

1. Ülfet itdi **çeşm-i mest** ile gönül ayrılmadı
Mest olan elbetde ‘âdetdür sever mestaneyi (*Gazel 45, Mısra 5*).

çeşm-i şiyâh: *Kara göz.*

1. **Çeşm-i şiyâhuñ** olalı mest-i şerâb-ı nâz
Erbâb-ı ‘ışkı ser-be-ser itdi harâb-ı nâz (*Gazel 14, Mısra 1*).

çeşm-i ter: *Islak, sulu göz.*

1. Ğamuñla ağlamaz ‘âlemde **çeşm-i ter** mi kalmışdur
Sirişk-i dide rîzân olmaduğ bir yer mi kalmışdur (*Kıt’a 1, Mısra 1*).

çık-: 1. *(bir şeyin içinden) çıkmak, ayrılmak.*

1. Kaşdı nigâhla dil-i zârı helâkdür
Bî-hüde tîğ-i ğamzesi **çıkamaz** niyâmdan (*Gazel 28, Mısra 4*).

2. *Çıkmak (çemene).*

1. Ola servin de hevâdârı ol şeh-i hüsnüñ
Çıkup çemende şalunsa bu kıdd ü kıamet ile (*Gazel 35, Mısra 4*).

3. *Gitmek, silinmek, kaybolmak.*

1. Seyr ideli o dil-ber-i-hürşîd-ıtal‘ ati
Kaldı gönülde **çıkmadı** mihr ü muhabbeti (*Gazel 44, Mısra 2*).

4. *Çıkmak, belirlemek.*

1. Lûlesi ‘atşândur Fâ’iz **çıkınca** kalb-i âb
Çeşme-i pâk ü muşaffâdan gel iç âb-ı hayât (*Kıt’a 12, Mısra 7*).

5. *Çıkmak.*

1. **Çıkan** Buçukdepe kaşırına ref‘ idüp bâki
Temâm mertebe añlar kuşûr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 1*).

Çirmenî Ahmed Efendi-zâde: *Çirmeni Ahmet Efendizade.*

1. **Çirmenî Ahmed Efendi-zâde** hem nâm-ı Nebî
Ya‘nî ol maḥdûm mazlûm u şehîd ü bî-günâh (*Kıt’a 20, Mısra 3*).

çok: *Oldukça fazla.*

1. Ey şüh-ı cefâ-cü bu nigâh-ı ğazab-âlüd
Çok ‘âkılı ser-geşte-dil ü bî-ḥired eyler (*Gazel 7, Mısra 6*).

çokdan: 1. *Epeydir, çoktan.*

1. Gerdişinde yok şafâ bezmünde ‘ âlem bulmaduk
Gerçi **çokdan** devr ider bulduğ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 4*).

2. *Eskiden beri, uzun zamandan beri, epeydir, çoktan.*

1. Tıtuşdı bir kul oğlunuñ ruğ-ı zībāsına dünyā
Ocağdan böyle yalın yüzli **çokdan** olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 2*).

çü: 1. *Gibi.*

1. **Çü** lāle kīse-tehī olsam olmam āzürde
Elümde gül gibi tek bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 5*).

2. *Çünkü, mademki.*

1. **Çü** bağr-i bī-kerān-ı ‘ aşka Fā’iz olduñ üftâde
Düşüp bî-hüde ümmid-i kenāre ıztırāb itme (*Gazel 38, Mısra 9*).

çün: 1. *İçin.*

1. Fürūzan oldı **çün** nūr-ı cebīnūñ yā Resūla’llāh
Ziyā-bağş oldı şem‘ -i şer‘ ü dīnūñ yā Resūla’llāh (*Kaside 2, Mısra 1*).
2. Mağām-ı huld-eserin **çün** ziyāret itdük anuñ
Dilā niyāz iderüz himmetin Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 1*).

2. *Çünkü.*

1. Görmedüm **çün** şüret-i ümmidi bir āyīnede
Kalmadı nağş-ı emel pāk oldı levh-i sīnede (*Gazel 40, Mısra 1*).
2. Eyler mi şekve ‘ ākıl olan rüzgārdan
Çün bu cihānda cāna każāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 4*).
3. **Çün** sensin iden herkesi maṭlūbına vāşıl
Hem senden irer cümleye tevfiğ ü hidāyet (*Kit’a 2, Mısra 1*).
4. O cedler ile **çün** İslimye ‘ aynıdur Şāmuñ
Mināresi daği Fā’iz mināre-i beyzā (*Kit’a 13, Mısra 5*).

D

da: 1. *Bağlama edatı.*

1. Bī-tāb olursa **da** dil eger ıztırābdan
Geçmez hevā-yı ṭurre-i pür-piç ü tābdan (*Gazel 27, Mısra 1*).

2. Tîğ-i sitemle sînemi şad pāre kılsa **da**
Ben yüz çevirmem ol şeh-i ‘ālî-cenābdan (*Gazel 27, Mısra 3*).
3. Ruḥşat **da** virse ğamzesi Fā’iz neẓāreye
Rūyına ol mehūñ baķılur mı ḥicābdan (*Gazel 27, Mısra 9*).

2. Şart bildiren fiillerden sonra “bile, dahi” anlamına gelerek şartın geçerli olmadığını anlatır.

1. Āzādelige derd-i ğam-ı ‘ışķı virür mi
Fā’iz ne ķadar olsa **da** bî-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 10*).

dāğ: Yanık yarası.

1. Reşk-āver-i mihr oldı ser ü sînde **dāğ**
Gitdükçe güzellenmede ey māh çerāğ^{uñ} (*Gazel 20, Mısra 1*).

dāğ ol-: Dağlanmak II Yanık yarası olmak.

1. Serümde sînde dilde ciğerde **dāğ olsun**
O şüre yerleri ķo reşk-i çār-bāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 1*).

dāğ-ı hicrān: Ayrılık yarası, keder yarası.

1. Pür oldı **dāğ-ı hicrānıyla** sînem seyre gelsün yār
Yine ezhār ile seyr eyledüm şahn-ı gülistānı (*Gazel 48, Mısra 11*).

dāğ-ı māh-ı pür-ziyā: Işık saçan ayın yarası, ayın üzerindeki siyahlıklar.

1. Zülfi şeb-gün ḥaṭṭ-ı ruḥsārın nice maḥv eylesün
Ebr ider mi **dāğ-ı māh-ı pür-ziyāyı** şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 8*).

dāğ-ı sîne: Kalp yarası.

1. Pür-ḥūna ḥasret oldı olup çāk çāk-ı ğam
Her **dāğ-ı sîne** lāle-i la’ lin-ķabā gibi (*Gazel 47, Mısra 8*).

dāḥi: 1. Bu zamana kadar, henüz, daha.

1. Gören gül-i edeb ü faẓl-ı pür-ṭarāvetini
Dāḥi açılmadı dir böyle bu ‘ayārda gül (*Kaside 6, Mısra 20*).

2. Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de.

1. Görmemişdür **dāḥi** inşāf budur bülbül-i dil
Gülşen-i ḥüsnde ol ğonce-i sîr-āb gibi (*Gazel 43, Mısra 7*).

3. Dahi, bile.

1. Bir mu’ allim-ḥāne bünyād eyledi ṭarḥ-ı laṭîf
Ḥüsünü **dāḥi** füzün itdi bu çeşme bu sebîl (*Kit’a 11, Mısra 4*).

2. O cedler ile çün İslimye ‘aynıdır Şāmuñ
Mināresi **dāhi** Fā’iz mināre-i beyzā (*Kıt’a 13, Mısra 6*).

dāhil: İç, içeri, içinde, içeri girmiş.

1. Ben şaşt-ı sahte **dāhil** idüm nice sāldür
Me’müldür ki eylesin aña i‘tibār (*Kıt’a 9, Mısra 3*).

dāhil-i cennet-i ‘adn ol-: *Adn Cenneti’nin içinde olmak, Adn Cenneti’nde olmak.*

1. Kudsıyāndan biri geldi didi menkūta ile
Dāhil-i cennet-i ‘adn ola Muḥammed Çelebi (*Kıt’a 21, Mısra 10*).

dā’im: Sürekli, daima, her zaman.

1. Derūna fikr-i ruḥı tāb-baḥş olur **dā’im**
Ḥayāl-i la‘li ile çeşmüme şerāb gelür (*Gazel 3, Mısra 5*).
2. Ümīd-i ḥāk-i rehiyle çeşm-güşā nergis
Peyām-ı maḥdemine **dā’im** intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 12*).

dā’ire: Halka, çember II içki meclisi.

1. Hezār nağme-zen-i şevk-i bezm germ-ā-germ
Düzeldi **dā’iresi** ḥayli verd-i ḥandānuñ (*Kaside 5, Mısra 4*).

dāmān-ı vaşl: *Kavuşma eteği.*

1. **Dāmān-ı vaşlma** o sehī-ḫaddūñ irmez el
Būs-ı lebi recāsına varmaz lisānumuz (*Gazel 13, Mısra 3*).

dāmen: *Etek II sevgilinin eteği.*

1. Toyunca şarılsam saña pīrāhenūñ olsam
Yanınca sürünsem yürisem **dāmenūñ** olsam (*Kıt’a 8, Mısra 2*).

dāmen-i ‘afv: *Merhamet eteği II Bağışlayıcılık.*

1. Ḥüsn-i ḥulḳ ile cihān olmuşdı anuñ bendesi
Dāmen-i ‘afv ile ḥod-‘ayb u ḫuşūruñ sātiri (*Kıt’a 18, Mısra 6*).

dāmen-keş ol-: *Elini eteğini çekmek, bir işe karışmamak.*

1. Dökdükçe biñ niyāz ile pāyına ḥün-ı dil
Dāmen-keş oldı bizden o serv-i çemānumuz (*Gazel 13, Mısra 6*).
2. **Dāmen-keş oldı** pāyine dökdükçe ḥün-ı dil
Ol serve kimse bī-hüde dil-dāde olmasun (*Gazel 23, Mısra 7*).

dāne-i ‘arāk: *Ter tanesi.*

1. Ruhsâr-ı âlî üzre olan **dâne-i ‘arâk**
Düşmiş mişâl-i jâle gül-i aḥmer üstine (*Gazel 36, Mısra 5*).

dârdan deyyârdan: *Dünya II yurttan ve fertten.*

1. Kâlbüni şâf it bir mey ol bürîde-efkârdan
Bağma fânîye elüñ çek **dârdan deyyârdan** (*Murabba 1, Mısra 4*).
2. Ref idüp gerd-i sivâyı ḥâtır-ı meyyâlden
Bağma fânîye elüñ çek **dârdan deyyârdan** (*Murabba 1, Mısra 8*).
3. Levḥ-i dilden maḥv olup naḫş-ı sivâ bi-iştibâh
Bağma fânîye elüñ çek **dârdan deyyârdan** (*Murabba 1, Mısra 12*).

dâr-ı beḳâ eyle-: *Ahret etmek, ahrete göçmek.*

1. Ekmel-i ḳurrâ ‘azîz-i muḥterem
Eyledi menzilgehin **dâr-ı beḳâ** (*Kit’a 15, Mısra 2*).

da’ vet: *Çağırma, çağrı II duâ.*

1. Kim **da’ vete** ḳādîr o perî-peykeri ey dil
Luḫf ide meger kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 3*).

da’ vet it-: *Davet etmek, çağırma.*

1. Şalar mihr gibi ferdâya **da’ vet itdükçe**
O mâh ḥânemüzi bir şeb eylemez teşrîf (*Gazel 18, Mısra 5*).

de: 1. *“de, da” bağlacı.*

1. Gül-geşt-i çemen eylesem ‘îd irse **de** Fâ’îz
Yanumca şalınsa bile ol sîm-berümde (*Gazel 34, Mısra 9*).
2. Ola servin **de** hevâdarı ol şeh-i ḥüsnüñ
Çıḳup çemende şalınsa bu ḳadd ü ḳâmet ile (*Gazel 35, Mısra 3*).
3. Tâze hem-demler mübârek olsun ey meh ḳâ’ilüz
Tek añılson gâh ü bî-geh ‘âşık-ı dîrîne **de** (*Gazel 40, Mısra 8*).
4. Esirge Fâ’îz-i bî-çâreyi **de** kim berîdür
Ḳadîmî luḫfiña mu’ tād derdmendânuñ (*Kaside 5, Mısra 45*).
5. Ol demi yâd eyle kim mülḫaḳ olursın anlara
Her geçenden sen **de** eylersin recâ-yı Fâtiḫâ (*Kit’a 22, Mısra 4*).

2. *“Dahi, bile” anlamında bağlaç.*

1. Öldürirse dest-i ḫasretle beni ol bî-vefâ
‘Arşa-i maḫşerde **de** destüm girîbânındadır (*Gazel 8, Mısra 4*).
2. Görünmesün gözime ḡayrılar perî ise **de**
Niyetce gönlüm o şūḫ-ı felek-cenâbdadır (*Gazel 10, Mısra 7*).
3. Gerçi luḫfi ol bütüñ şevḳ-ı dili efzün ider
Bu dil-i ser-geştayi cevri itse **de** memnün ider (*Gazel 12, Mısra 2*).
4. Cân ile ḫarîdâr-ı metâ’-ı ḡam-ı ‘ışḳ ol
Bir fâ’ide itmezse **de** Fâ’îz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 10*).

5. Biñ cevr ü cefâ itse **de** ol şüh-1 sitemger
Bir va' de-i vuşlatla ferâmûş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 7*).
6. Çarhdan gayrı döner var mı dilâ üstümüze
N'ola ednâ ise **de** biz anı a' lâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 10*).

debistan: *Mektep, okul.*

1. Güş-mâl-i gâmdan olmaz tıfl-1 dil bir dem hâlâş
Bir **debistândur** bu kim şenbihde ber-âzînede (*Gazel 40, Mısra 6*).
2. Zihî bâğ-1 ma' ârif feyz-bağş-1 tâlib-i ma' nâ
Sezâdur dirsem aña ehl-i ' irfânûñ **debistanı** (*Kaside 4, Mısra 4*).

def' iderse ider: *Giderirse gider, yok ederse eder.*

1. Mürüvvet it baña sâkî şerâb-1 şâfî şun
O **def' iderse ider** dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 6*).

def' -i gâam eyle-: *Kederi uzaklaştırmak.*

1. Degmez kederin çekmege bir lahza bu ' âlem
Bir hâl ile neylersen idüp **def' -i gâam eyle** (*Gazel 37, Mısra 8*).

def' -i hücum-1 ceş-i gâam: *Dert ordusuna saldırıp defetmek.*

1. Pîr-i muğânûñ ayağına yüz sürüp müdâm
Def' -i hücum-1 ceş-i gâama himmet isterüz (*Gazel 15, Mısra 4*).

defter: *Birbirine rabtedilmiş sade kâğıtların hey'et-i mecmuası.*

1. Fâ'izâ bu nev-zemîn-i âbdârum var iken
Defteründen eylesün şî' rin nevâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 12*).

deg-: *Değmek, dokunmak.*

1. Devr itse dergehin nice yıl kıdd-i hamîde çarh
Tağbîl-i zeyle **degmeye** nevbet-i ziğâmdan (*Gazel 28, Mısra 14*).

degme-: 1. *Değmez, kıymeti yoktur, bedel değildir.*

1. **Degmez** kederin çekmege bir lahza bu ' âlem
Bir hâl ile neylersen idüp def' -i gâam eyle (*Gazel 37, Mısra 7*).

2. *Değmek, yetmemek.*

1. Nüş itmeyesin derd-i gamuñ tâ ki bu bezmüñ
Degmez saña bir kıatre mey-i ' ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 10*).

degül: *Değil.*

1. Haṭṭ-ı ruḥı **degül** yazılır kıl-k-i şun^ç ile
Âyât-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (*Gazel 36, Mısra 3*).
2. Şeh-i bahār ider bezm-i gülşeni tebhîr
Benefşezârı **degül** belki düdudur anuñ (*Kaside 5, Mısra 12*).
3. Gül üzre jāle **degül** derledi hicābındañ
Kudūmun işidicek ol ḥad bu zî-şanuñ (*Kaside 5, Mısra 15*).

degül mi: *Değil mi?*

1. Zamān-ı zevk ü tarabdur sezā **degül mi** eger
Olursa cām-şifat dest-i i^ç tibārda gül (*Kaside 6, Mısra 3*).

dehān-ı nāzük: *Nazik ağız.*

1. İsbāt-ı cüz[’]-i lâ-yetecezzāya Ḥaḫ bu kim
Ḥüccet **dehān-ı nāzüküñ** ey meh-liḳā yeter (*Gazel 6, Mısra 4*).
2. Görelden ol şeh-i ḥüsnüñ **dehān-ı nāzükini**
Çemende gonce-i gül Fā[’]izā hicābdadur (*Gazel 10, Mısra 9*).

dehān-ı yār: *Sevgilinin ağızı.*

1. Besdür mişāl-i cevher-i ferde **dehān-ı yār**
Söyleñ ḥakīme yoḫ yire gavḡāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 5*).

dehr: *Dünya.*

1. Maḥdüm-ı pāk Seyyid-i ‘Alī-neseb dirīḡ
Terk itdi **dehri** Cennet-i ‘Adn içre cāy ide (*Kit’a 27, Mısra 2*).

dehre gelme-: *Dünyaya gelmemek, doğmamak.*

1. Mālik-i mülk-i ma[’] ārif ḥālüm oḡlu-zāde
Gelmedi dehre o maḥdüm-ı hünermend gibi (*Kit’a 21, Mısra 2*).

dehr-i gülşen: *Gül bahçesi devri, zamanı.*

1. **Dehr-i gülşende** İlähî ola Şābit Nu[’] mān (*Müfret 4, Mısra 1*).

delālet eyle-: *İşaret etmek, delil göstermek, bir şeyin şöyle veya böyle olduğuna delil ve alâmet olmak, şöyle veya böyle olduğunu göstermek.*

1. Zāhir idi cebhesinde nūr-ı tevḥîd-i Ḥudā
Bāṭınına ancaḫ **eylerdi delālet** zāhiri (*Kit’a 18, Mısra 4*).

dem-ā-dem: *Her vakit, sık sık.*

1. N’ola Fā[’]iz gibi itseñ şikāyet çarḫ-ı kec-revden
Nesin gördüñ **dem-ā-dem** cevri ü bî-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 10*).
2. Cemāl-i pāk-me’ālüñ görmek ister dīde-i Fā[’]iz
Döker ḡün-ābe-i ḥasret **dem-ā-dem** yā Resūla’llāh (*Kaside 3, Mısra 8*).

dem-be-dem: *Vakit vakit, daima.*

1. Dil-dâdedür ana mül-i dil-dâra şübhesüz
Yaşlar döker firâk ile **dem-be-dem** kalem (*Kaside 7, Mısra 14*).

dem-i bahâr: *Bahar zamanı.*

1. Koma bu demde gül-i cāmı elden ey sākī
Ne deñlü añlata fikr it **dem-i bahârda** gül (*Kaside 6, Mısra 6*).

dem-ka-dem bula: *Uğurlu gelsin, uğur bulsun.*

1. Anuñ hemîşe dest-i şerîfinde Fā'izā
Seyf-i 'adâlet ile **bula dem-ka-dem** kalem (*Kaside 7, Mısra 28*).

deng ü hayrânı ol-: *Sersemi ve tutkunu olmak.*

1. **Olur** elbetde naqş-ı dil-keşinüñ **deng ü hayrânı**
Gören güllerle zîb ü zînet-i mühr-i Süleymânı (*Matla 3, Mısra 1*).

der-âgüş it-: *Kucaklamak.*

1. Fā'iz ola mı vuşlat-ı dil-dâr müyesser
Bilsek ne dem ol şühı **der-âgüş iderüz** biz (*Gazel 17, Mısra 10*).

derd: *Dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı.*

1. Dil **derdine** devâyı kapuñdan umar şehā
Geçmez olunca ol der-i devlet-me'âbdan (*Gazel 27, Mısra 5*).
2. Bir hoşça hisâb eyleyelüm **derdimüz** ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raqam eyle (*Gazel 37, Mısra 5*).

derd-i 'aşk-ı yâr: *Sevgilinin aşk derdi.*

1. Zağm-ı derûna itmeyelüm çâre ey tabîb
Biz **derd-i 'aşk-ı yârda** bulduk selâmeti (*Gazel 44, Mısra 14*).

derd-i derûn: *Gönül kaygısı.*

1. Bilmem kime 'arz eyleyeyüm **derd-i derûnum**
Râz-ı dili keşf idicek aħbâb mı qaldı (*Kit'a 7, Mısra 3*).

derd-i gam: *Gam derdi, dert acısı.*

1. **Derd-i gam** nüş iderüm diyü nedür feryâduñ
Ey gönül qā'ide-i bezm-i muħabbet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 7*).
2. Nüş itmeyesin **derd-i gamuñ** tā ki bu bezmüñ
Degmez saña bir qatre mey-i 'ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 9*).

derd-i gam-ı 'ışk: *Aşk derdinin acısı, aşk gamının derdi.*

1. Āzādelige **derd-i ğam-ı** ‘ışık virür mi
Fā’iz ne kadar olsa da bī-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 9*).

derdmend: *Derdi olan, dertli, üzüntülü.*

1. Faḫīrūñ **derdmendūñ** dergehūñ sâ’illerindendür
Kuluñ Fā’iz ğulām-ı kemterīnūñ yâ Resûla’llâh (*Kaside 2, Mısra 9*).

derdmendân: *Dert sahipleri, tasalılar, kaygılılar.*

1. Yüzūñ sür ḥāk-i dergāhına Fā’iz ḥāzret-i şeyḫūñ
Kerem şāhibleri zīrā esirger **derdmendānı** (*Kaside 4, Mısra 10*).
2. Esirge Fā’iz-i bī-çāreyi de kim berīdür
Kādīmī luṭfiña mu’ tād **derdmendānuñ** (*Kaside 5, Mısra 46*).

dergāh: *Tekke.*

1. Ma’ lūm-ı şerīfūñ olıcağ sır u ḥafīyyāt
Dergāhuña ḥācāt-ı dili ‘ arza ne ḥācet (*Kit’a 2, Mısra 4*).

dergeh: *Tekke, tarikatlarda dervişlerin zikir ve ibadet ettikleri ve içinde tarikatın gerektirdiği biçimde yaşadıkları yer.*

1. Devr itse **dergehin** nice yıl ḳadd-i ḥamīde çarḫ
Taḳbīl-i zeyle degmeye nevbet-i zihāmdan (*Gazel 28, Mısra 13*).
2. Şad Bārekallāh cāyı cāmı mehbiṭ-i envār-ı feyz
Kim **dergehidür** levḫaşallāh tekyegāh-ı şādīḳān (*Gazel 52, Mısra 10*).
3. Faḫīrūñ derdmendūñ **dergehūñ** sâ’illerindendür
Kuluñ Fā’iz ğulām-ı kemterīnūñ yâ Resûla’llâh (*Kaside 2, Mısra 9*).

dergeh-i devlet-ḳarīn: *Saâdetli tekke, mutlu tekke.*

1. Süreldüm rüyımı şad iştiyāk-ı derd-i hasretle
Göreydüm **dergeh-i devlet-ḳarīnūñ** yâ Resûla’llâh (*Kaside 2, Mısra 6*).

der-i devlet-me’âb: *Hükümdarın kapısı, saadet kapısı.*

1. Dil derdine devāyı ḳapuñdan umar şehā
Geçmez olunca ol **der-i devlet-me’âbdan** (*Gazel 27, Mısra 6*).

der-i genc-i ḫikem: *Hikmetler hazinesinin kapısı.*

1. Ednā işāretiyle ider ḫall-i müşkilāt
Olmuş kilīd-i her **der-i genc-i ḫikem** ḳalem (*Kaside 7, Mısra 6*).

der-i luṭf: *İyilik kapısı (Hz. Muhammed’in eşiği, makamı).*

1. **Der-i luṭfuñ** melāz-ı ḫalk-ı ‘ âlem yâ Resûla’llâh
Gürūh-ı ‘ âcizāna sensin erḫam yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 1*).

derle-: *Terlemek, tuzlu vücut sıvısını ifraz etmek.*

1. Gül üzre jāle degül **derledi** hicābındañ
Kudūmun işidicek ol had bu zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 15*).

dermānde-i maḥabbet: *Aşkın acizliği.*

1. Mecrūḥ-ı ‘ aşk kayd-ı müdāvāda olmasun
Dermānde-i maḥabbet o sevdāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 2*).

der-pey: *Ardı sıra.*

1. Rūzgār alıvirse başsañ devlet ü cāha ḳadem
Ḥāzır ol elbette **der-peydür** zuhūr-ı zillete (*Kıt’a 26, Mısra 4*).
2. Ḳande ‘ azm itse irişür fi’l-ḥāl
Aña **der-pey** sa‘ ādet ü iḳbāl (*Mesnevi 1, Mısra 4*).

derūn: *Gönül, kalp, yürek, insanın iç alemi.*

1. **Derūna** fikr-i ruḥı tāb-baḥş olur dā’im
Ḥayāl-i la‘ li ile çeşmüme şerāb gelür (*Gazel 3, Mısra 5*).
2. Şafā kesb eylerüm ašlā keder ḳalmaz **derūnumda**
Dile tāb-efgen olduḳça ḥayāl-i rüy-ı raḥşānı (*Gazel 48, Mısra 7*).

derūn-ı devāt: *Divitin içi.*

1. Eyā elif midür ki **derūn-ı devāt**da
Olmış aşābi içre elif bā be-hem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 17*).

deryā-dil ol-: *Gönlü geniş olmak, cömert olmak.*

1. **Deryā-dil olanlarda** ara gevher-i ‘ ışḳı
Her dilde bulunmaz dürr-i nā-yāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 3*).

deryā-şifat: *Deniz gibi.*

1. Her gāh ki bir ḳatre-i mey nūş iderüz biz
Deryā-şifat ol ḥālet ile cūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 2*).

dest: 1. *El (organ).*

1. Gerçi dil düşmiş yatur çāh-ı zeneḥdānındadır
Destümüz ammā ser-i zülf-i perişānındadır (*Gazel 8, Mısra 2*).

2. *El II yardım.*

1. Olur ḥamūş bülbül-i destān-serāy-ı bāğ
Destümde her ḳaçan kim ider zīr ü bām ḳalem (*Kaside 7, Mısra 16*).
2. Ditrer göricek cām-ı meyūñ üstine maḥmūr
Zan itme görüp ra‘ şesini **dest** red eyler (*Gazel 7, Mısra 8*).

deste: *Demet.*

1. Olupdur beste Fā'iz silk-i rengin-i belāgatle
Hemān bir **deste** güldür güyiyā evrāk-ı dīvānum (*Gazel 22, Mısra 10*).

deştgāh-ı hırmān: *Ümitsiz çöl yeri.*

1. Başum alup giderin **deştgāh-ı hırmāna**
Benümle hem-reh olan kimse güm-sürāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 7*).

dest-i ḥasret: *Hasret eli.*

1. Öldürirse **dest-i ḥasretle** beni ol bī-vefā
‘Arşa-i maḥşerde de destüm girībānındadır (*Gazel 8, Mısra 3*).

deşt-i ‘ışk: *Aşk çölü.*

1. **Deşt-i ‘ışkı** tutdı feryādum benüm mānend-i Ḳays
Güş idüp tā nālemi kuhsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 5*).

dest-i i‘tibār: *Değerli el, itibar eli.*

1. Zamān-ı zevk ü ṭarabdur sezā degül mi eger
Olursa cām-şifat **dest-i i‘tibārda** gül (*Kaside 6, Mısra 4*).

dest-i luṭf: *İyilik eli, yardım eli.*

1. Zīr ü pāy-ı miḥnet ü ğamda ḳoma yā Rab beni
Ḳalb-i vīrānumı **dest-i luṭf** ile ma‘mūr ḳıl (*Kıt’a 3, Mısra 4*).

dest-i şerīf: *Şerefli el.*

1. Anuñ hemīşe **dest-i şerīfde** Fā'izā
Seyf-i ‘adālet ile bula dem-ḳadem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 27*).

dest-res ol-: *Elde etmek, erişmek, ele geçirmek, nâil olmak.*

1. Bunda **olur** olursa ger cām-ı murāda **dest-res**
Bunda şitāb eyler hemīşe zümre-i şāḫib-dilān (*Gazel 52, Mısra 11*).

destüm girībānında: *Eli yakasında olmak.*

1. Öldürirse dest-i ḥasretle beni ol bī-vefā
‘Arşa-i maḥşerde de **destüm girībānındadır** (*Gazel 8, Mısra 4*).

devā: *İlâç, derman, şifâ.*

1. Dil derdine **devāyı** ḳapuñdan umar şehā
Geçmez olunca ol der-i devlet-me’ābdan (*Gazel 27, Mısra 5*).

devlet: *Büyük saâdet, mutluluk, baht.*

1. ‘ Ālemde biz ne cāh ü ne ḥod **devlet** isterüz
Ancaḳ şafā-yı ḥātır ile şıḥḥat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).
2. Hemvāre **devleti** ola günden güne füzün
Ḥayr ile bula mebde-i vehm muḥteşem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 29*).

devlet ü cāh: *Zenginlik ve itibar II dünya malı.*

1. Rūzgār alıvirse başsañ **devlet ü cāha** ḳadem
Ḥāzır ol elbette der-peydür zuhūr-ı zillete (*Kit’a 26, Mısra 3*).

devlet-i bahār: *Güzellik devleti.*

1. ‘ Aceb mi ‘ arz-ı cemāl itse sebzezārda gül
Ki buldı neşv ü nemā **devlet-i bahārda** gül (*Kaside 6, Mısra 2*).

devlet-i ḳazāyān: *Hükümlerin büyüklüğü.*

1. Gerçi ḥavf-ı ḥançeri māni‘ meyānın ḳoçmaḡa
Virmek Allāh’uñ gönül **devlet-i ḳazāyānındadır** (*Gazel 8, Mısra 6*).

devlet-serāy-ı ṭālibān-ı feyz-i sübhānī: *Allah ile ilgili ilim isteyenlerin makamı, mutlu olduğu yer.*

1. Zihī cāy-ı mübārek mehbīṭ-i envār-ı Yezdānı
Zihī **devlet-serāy-ı ṭālibān-ı feyz-i sübhānī** (*Kaside 4, Mısra 2*).

devr it-: *Dönmek, dolaşmak, gezinmek, cevelan etmek, turlamak.*

1. Gerdişinde yoḳ şafā bezmünde ‘ ālem bulmaduk
Gerçi çoḳdan **devr ider** bulduḳ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 4*).

2. Dönmek.

1. **Devr itse** dergehin nice yıl ḳadd-i ḥamīde çarḥ
Taḳbīl-i zeyle degmeye nevbet-i zihāmdan (*Gazel 28, Mısra 13*).

dey ü yay: *Yaz ve kış mevsimi.*

1. Zemīni cāy-ı cennetden nişāne
Muḥaşşal ḳābil-i süknā **dey ü yay** (*Kit’a 14, Mısra 10*).

deyü: 1. *Diyerek, demek.*

1. Bir kerre ḳandedür **deyü** itmez misün su’āl
Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firḳati (*Gazel 44, Mısra 11*).

2. Diye.

1. Ğamzesinden havf ider ‘uşşāk kâtildür **deyü**
Ben kaçından korçarum tîğa mümāsildür deyü (*Gazel 32, Mısra 1*).
2. Ğamzesinden havf ider ‘uşşāk kâtildür deyü
Ben kaçından korçarum tîğa mümāsildür **deyü** (*Gazel 32, Mısra 2*).
3. Ser-be-ser sînem gül-i dâğ ile tezyîn eyledüm
Meyl ider dil-dâr şâyed seyre mâ’ildür **deyü** (*Gazel 32, Mısra 4*).
4. Nâmıdur mevcüd olan ancak neşât-ı ‘âlemüñ
Mu‘teberdür naqd-i ğam yanumda vâşıldur **deyü** (*Gazel 32, Mısra 6*).
5. Çeşm ü ebrüyle meclisde işâret eyleme
Hürde-gîr olma şağın yârâna ğâfildür **deyü** (*Gazel 32, Mısra 8*).
6. Kays’ı gör Mecnûn iken şöhretle ‘âlem-gîrdür
Hiç seni bir kimse yâd eyler mi ‘âkıldur **deyü** (*Gazel 32, Mısra 10*).
7. Turre-i yârı perîşân eyledi bād-ı şabâ
Ol şehüñ kaşı hilâlin seyre hâ’ildür **deyü** (*Gazel 32, Mısra 12*).
8. Ger olursa dürr-i nazmuñ Fâ’izâ âşaf-pesend
Çarha aş ‘ıkd-ı şüreyyâya mu‘âdildür **deyü** (*Gazel 32, Mısra 14*).
9. Kaçan gelür **deyü** âyâ o mehveşüñ haberi
Uçar gözümde hayâl-i hamâm-ı nâme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).
10. Turıncı şâlumu alma **deyü** minnetler eylerdüm
Sebük-bârum felek şimdi ne şalum var ne mâlum var (*Müfret 2, Mısra 1*).
11. Câygâh-ı ceyš-i ğamdur dil ferağ çıksun **deyü**
Şâh-ı ğamdan gelmede fermân fermân üstine (*Müfret 3, Mısra 1*).

di- 1. Demek, söylemek, dile getirmek.

1. Merhamet eyle **didüm** hañçerine itdi nigâh
Fâ’izâ raħm-i dil-i zâra işâret bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 9*).

2. Demek, söylemek, söz söylemek.

1. Fâ’iz **didi** kerrübiyânüñ birisi târihîni
Bu ma‘bed-i ‘uşşâkiyândur câygâh-ı kudsiyân (1125) (*Gazel 52, Mısra 17*).

3. Demek, söylemek.

1. **Dir** gören ol şanemüñ tâze hatt-ı ruhsâruñ
Nev-demîde çemen-i bâğ-ı melâhât bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 3*).
2. Râh-ı rızâyı Hızr’a su’âl eyledüm **didi**
Seyl-i sirişk-i didelerüñ reh-nümâ yeter (*Gazel 6, Mısra 11*).
3. ‘Arız-ı renginüñ ey mihr ü gül-i hod-rû mıdur
Seyr iden zülf-i siyekârüñ **didi** şeb-bû mıdur (*Gazel 9, Mısra 2*).
4. Yolda görmüş bendesin luğf eyleyüp ol meh **dimiş**
Haste-i ‘aşkum olan bi-çâre Fâ’iz bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 9*).
5. Fâ’iz görünce nazmuñı erbâb-ı dil **didi**
Biz şî’ri böyle dil-keş ü pür-hâlet isterüz (*Gazel 15, Mısra 11*).
6. **Didüm** ey şüh senüñ ile mey-i hamrâ görelüm
Didi biñ nâz ile ol dil-ber-i ra‘nâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 2*).
7. Didüm ey şüh senüñ ile mey-i hamrâ görelüm
Didi biñ nâz ile ol dil-ber-i ra‘nâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 1*).

8. Şanema ‘arız-ı hoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i ‘ışk **dirlər** ise cām-ı muşaffā görelüm (*Gazel 21, Mısra 4*).
9. Gören gül-i edeb ü fażl-ı pür-ţarāvetini
Dağı açılmadı **dir** böyle bu ‘ayārda gül (*Kaside 6, Mısra 20*).
10. Şarf eyler idüm yolına naqd-i dil ü cāmı
Ol meh **dise** Fā’iz ne virürdüñ senüñ olsam (*Kit’a 8, Mısra 4*).
11. Seyr idüp Fā’iz **didi** tārīhini
Menba‘-ı Kevşer sebīl-i bī-’adīl (*Kit’a 10, Mısra 9*).
12. Seyr iden Fā’iz **didi** taḥsīn idüp tārīhini
Çeşmesi şāfī sebīli ise ‘ayn-ı selsebīl (*Kit’a 11, Mısra 9*).
13. **Didi** seyr eyleyüp tārīḥ Fā’iz
Zihī zīnetde ḥāne dil-güşā-cāy (*Kit’a 14, Mısra 15*).
14. **Didi** Fā’iz ḥüzn ile tārīhini
Menzilüñ bu Bekr Efendi ‘arş ola (*Kit’a 15, Mısra 5*).
15. Bu şeş cihetden idince güzer **didüm** tārīḥ
Maḳāmı cennet ola Muşţafā Efendi’nüñ (*Kit’a 16, Mısra 3*).
16. Gelüp **didi** birisi ḳudsiyāndan Fā’izā tārīḥ
Revān oldı gülzār-ı cināna Gülşeni-zāde (*Kit’a 17, Mısra 5*).
17. **Didi** giryān olaraq fevtine Fā’iz tārīḥ
Cāygāhuñ ola Şālīḥ Çelebi ‘arş-ı berīn (*Kit’a 19, Mısra 3*).
18. ḳudsiyāndan birisi geldi **didi** tārīhini
Cennet-i ‘adn ola rūḥ-ı Muşţafā’ya cāygāh (*Kit’a 20, Mısra 9*).
19. Āḥiret ḥaḳḳını kat kat pederi itdi ḥelāl
Didi Ḥaḳ saña mu‘īn ola şeffī‘ ola nebī (*Kit’a 21, Mısra 6*).
20. ḳudsiyāndan biri geldi **didi** menḳūṭa ile
Dāḥil-i cennet-i ‘adn ola Muḥammed Çelebi (*Kit’a 21, Mısra 9*).
21. Fā’iz du‘ā idüp **didi** tārīḥ-i rihletin
Yā Rabbi cāyı Ḥāmid Efendi’nüñ ‘arş ola (*Kit’a 23, Mısra 7*).
22. Fevtini güş idenler tārīḥ için **didiler**
Seyyid Ḥüseyn’üñ olsun yā Rab maḳām-ı Firdevs (*Kit’a 24, Mısra 3*).
23. Du‘ā idüp **didiler** fevtine tārīḥ için aḥbāb
İlāhī eyle Seyyid Muşţafā’nuñ meskenin cennet (*Kit’a 25, Mısra 7*).
24. Rihleti tārīhini Fā’iz **didiler** ḳudsiyān
Gitdi Cān-bāz-zāde el-Ḥācı Muḥammed cennete (*Kit’a 26, Mısra 9*).
25. Maḥzūn olup **didüm** aña tārīḥ āh ile
Ḥuld-i berīn cāy ola Seyyid Muḥammed’e (*Kit’a 27, Mısra 3*).

dide: *Göz.*

1. Ser-mest iken henüz mey-i la‘lfāmdan
Gitmez bezimde **didelerüm** yine cāmdan (*Gazel 28, Mısra 2*).
2. Yemm ḳatre iken eşküme nisbet nazarumda
Nem ḳodı benüm farṭ-ı bükā **didelerümde** (*Gazel 34, Mısra 2*).

dide-i Fā’iz: *Fā’iz’in gözü.*

1. Cemāl-i pāk-me’ālüñ görmek ister **dide-i Fā’iz**
Döker ḥün-ābe-i ḥasret dem-ā-dem yā Resūla’llāh (*Kaside 3, Mısra 7*).

dide-i ḥasret: *Hasret çeken göz.*

1. Lezzetine reşk idüp eyler nigāh
Dīde-i ḥaşretle ‘ ayn-ı selsebil (*Kit’a 10, Mısra 6*).

dīde-i ‘uṣṣāk-ı zār: *İnleyen âşıkların gözleri.*

1. Ne rûzumuzda şafâ var küdüret-i gam ile
Ne şebde **dīde-i ‘uṣṣāk-ı zâra** ḥ’âb gelür (*Gazel 3, Mısra 8*).

dil: *Gönül, yürek, kalp.*

1. Dil-berde vefâ **dilde** şafâ baht müsâ‘ id
Cem‘ oldı yine bir yire esbâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 5*).
2. Ebruları sevdâsı za‘ İf itdi vücûdum
Kâr itdi **dile** tîğ-i siyeh-tâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 8*).
3. Ne dem ki bezme mey-i âteşin ḥabâb gelür
Şafâ virür **dile** cism-i nizâra tâb gelür (*Gazel 3, Mısra 2*).
4. Hevâ-yı zülfün ile **dil** ki pîç ü tâbdadur
Karâr eyleyemez bir dem ıztırâbdadur (*Gazel 10, Mısra 1*).
5. Yeter ey **dil** yeter tâ key belâ-yı ‘ ışkdan feryâd
‘ İlâc-ı derd-i ‘ ışkuñ çâresi şabr u taḥammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).
6. Akıtdı yaşumı **dili** pür-tâb eyledi
Ol şüh-ı şivekârdaki âb ü tâb-ı nâz (*Gazel 14, Mısra 3*).
7. Ney ki murâdı **dilleri** şad çâk itmeden
Fâ‘iz su‘âl olunsa nedür kim cevâb-ı nâz (*Gazel 14, Mısra 9*).
8. **Dile** ḥayâl-i ruḥı şevk-baḥş iken nâ-geh
Ḥaṭṭı gelince giriftâr-ı ḥârḥâr olduḡ (*Gazel 19, Mısra 3*).
9. Nâm ü nişânı yok nice demdür yine **dilün**
Ey âh yoḡla zülf-i dil-ârâda olmasun (*Gazel 23, Mısra 3*).
10. Şân ile olan keşmekeşe itdi taḥammül
Ayrılmadı **dil** turre-i müşgîn-deminden (*Gazel 24, Mısra 6*).
11. Ne çekdi **dil** düşeli ayru küy-i yârından
Ayrıma kimseyi yâ Rabbî sen diyârından (*Gazel 26, Mısra 1*).
12. Görüp yanınca raḡîbi o şem‘ -i ḥüsnün **dil**
Tutuşdı âteş-i ḡayretle yandı ‘ arından (*Gazel 26, Mısra 3*).
13. Bî-tâb olursa da **dil** eger ıztırâbdan
Geçmez hevâ-yı turre-i pür-pîç ü tâbdan (*Gazel 27, Mısra 1*).
14. **Dil** derdine devâyı kapuñdan umar şehâ
Geçmez olunca ol der-i devlet-me‘âbdan (*Gazel 27, Mısra 5*).
15. Bâr-ı gamın çekerdı o ḥürşid-ṭal‘ atün
Kalaydı zerre deñlü eser **dilde** tâbdan (*Gazel 27, Mısra 8*).
16. Serümde sinede **dilde** cigerde dâğ olsun
O şüre yerleri қо reşk-i çâr-bâğ olsun (*Gazel 29, Mısra 1*).
17. **Dil** ider rüyünı gördükde perestiş şanemâ
Ebruvânun senün ‘ aşḡ ehline mihrâb gibi (*Gazel 43, Mısra 5*).
18. Şafâ kesb eylerüm ašlâ keder ḡalmaz derünümde
Dile tâb-efgen olduḡça ḥayâl-i rüy-ı raḡşânı (*Gazel 48, Mısra 8*).
19. Düşüp ḡâk üzre zâhir oldu **dillerde** perişânı
Şabâ taḡrik ider var ise zülf-i ‘ anber-efşânı (*Gazel 48, Mısra 1*).
20. **Dil** görüp ol şühı bülbülvar feryâd eyledi
Gül ruḡun seyr eyleyüp tekrâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 1*).

21. Kaşd-ı şabr itdi egerçi **dil** görünce ol mehi
İhtiyârı gitdi âhîr kâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 3*).
22. Mürüvvet it baña sâkî şerâb-ı şâfî şun
O def iderse ider **dildeki** olan kederi (*Gazel 50, Mısra 6*).
23. Kuşûrın yâd idüp şemşîr-i gammla çâk olan **diller**
Cenâbuñdan umarlar cümle merhem yâ Resûla'llâh (*Kaside 3, Mısra 3*).
24. Dil oldı şifte-i kâkül-i perişânuñ
‘Aqıl rübûde-i şühî o çeşm-i fettânuñ (*Kaside 5, Mısra 31*).
25. Tutardı sînesini ‘âşık ey kemân-ebrû
Kıalaydı **dilde** cigerde hadeng-i müjgânuñ (*Kaside 5, Mısra 40*).
26. Kime meyl eylesün kimden ümîd-i şefkat itsün **dil**
Vefâ me'mûl olur ‘âlemde bir dil-ber mi qalmışdur (*Kit'a 1, Mısra 3*).
27. Câygâh-ı ceyš-i gamdur **dil** ferağ çıksun deydü
Şâh-ı gamdan gelmede fermân fermân üstine (*Müfret 3, Mısra 1*).

dil düş-: *Gönlü düşmek, âşık olmak.*

1. Gerçi **dil düşmüş** yatur çâh-ı zenehdânındadır
Destümüz ammâ ser-i zülf-i perişânındadır (*Gazel 8, Mısra 1*).

dil ü cân naqdi: *Gönül ve ruh sermayesi.*

1. Şehâ tek tîr-i gamzeñ sîneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cân naqdin al benden yaña kat kat helâl olsun (*Gazel 30, Mısra 6*).

dil vir-: 1. *Gönül vermek, sevmek.*

1. Vâdî-i gafletde qalma mâ-sivâya **dil virüp**
‘Âzim-i râh-ı hüdâ ol reh-ber-i tevhid ile (*Kaside 1, Mısra 5*).

2. *Gönül vermek, tutulmak, âşık olmak.*

1. Gördükde **virme** her büt-i şîrîn-zebâna **dil**
Fâ'iz düşürme kendüni halkuñ zebânına (*Gazel 39, Mısra 9*).

dilâ: *Ey gönül!*

1. Şem' -i ruğundan olma şağın bir nefes cüdâ
Pervâneveş **dilâ** seni germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 8*).
2. Çarğdan gayrı döner var mı **dilâ** üstümüze
N'ola ednâ ise de biz anı a' lâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 9*).
3. Ol âfetüñ ruğ-ı hüy-gerdesin temâşâ kıl
Varup çemende **dilâ** seyr-i âbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 6*).
4. **Dilâ** bir şeh-süvâr-ı râh-ı istiğnâya meyl it kim
Güzergâhında her bir bî-ser ü pâ pây-mâl olsun (*Gazel 30, Mısra 3*).
5. Maqâm-ı huld-eserin çün ziyâret itdük anuñ
Dilâ niyâz iderüz himmetin Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 2*).

dil-ber: *Gönül alıp götüreren, güzel.*

1. **Dil-berde** vefâ dilde şafâ baht müsâ' id
Cem' oldı yine bir yire esbâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 5*).
2. Men' için nezzâreden gūyâ sipihr-i kec-' inâd
' Aşıkun ḳaddin ḥam eyler **dil-berüñ** mevzün ider (*Gazel 12, Mısra 6*).
3. Bir âh ile ser-i kūyında **dil-berüñ** Fâ'iz
Hezâr şerm ile muḥtâc-ı i' tizâr olduk (*Gazel 19, Mısra 13*).
4. Cânın virür o şem' -i ziyâ-güster üstine
Pervâneveş döner bu gönül **dil-ber** üstine (*Gazel 36, Mısra 2*).
5. Meyl itme **dil-berüñ** müje vü ebruvânına
Ey dil toḳunma saḥtdur ' aşıkun kemânına (*Gazel 39, Mısra 1*).
6. Kime meyl eylesün kimden ümîd-i şefḳat itsün dil
Vefâ me'mül olur ' âlemde bir **dil-ber** mi ḳalmışdur (*Kit'a 1, Mısra 4*).

dil-ber-i 'ālī-cenāb: *Gönlü yüce dilber.*

1. Ğurūr-ı ḥüsn ile pā-māl ider seni Fâ'iz
Sevüp o **dil-ber-i 'ālī-cenābı** neylersin (*Gazel 25, Mısra 10*).

dil-ber-i ra' nā: *Güzel, latif sevgili.*

1. Didüm ey şūḥ senün ile mey-i ḥamrâ görelüm
Didi biñ nāz ile ol **dil-ber-i ra' nā** görelüm (*Gazel 21, Mısra 2*).

dil-ber-i-ḥürşîd-ḥal' at: *Güneş yüzlü dilber.*

1. Seyr ideli o **dil-ber-i-ḥürşîd-ḥal' ati**
Ḳaldı gönülde çıḳmadı mihr ü muḥabbeti (*Gazel 44, Mısra 1*).

dil-beste-i leṭāfet -i nuṭḳ u beyān: *Konuşma ve anlatmanın hoşluḡuna, güzelliḡine gönül bağlamak.*

1. Fâ'iz ' aceb mi ehl-i suḥan olsa ser-be-ser
Dil-beste-i leṭāfet -i nuṭḳ u beyānumuz (*Gazel 13, Mısra 14*).

dil-dāde: *Gönül vermiş, âşık.*

1. Nihāl-i ḳaddüñe **dil-dāde** serv-i bāḡ ammā
Güler cemālüñe şevḳ ile intizârda gül (*Kaside 6, Mısra 7*).
2. **Dil-dādedür** ana mül-i dil-dāra şübhesüz
Yaşlar döker firāḳ ile dem-be-dem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 13*).

dil-dāde ol-: *Gönül vermek, sevmek, âşık olmak.*

1. Dāmen-keş oldı pāyine dökdükçe ḥün-ı dil
Ol serve kimse bî-hüde **dil-dāde olmasun** (*Gazel 23, Mısra 8*).

dil-dār: *Birinin gönlünü almış, sevgili.*

1. Ruḥ-ı pür-tābını vaşf eylemek olur mı **dil-dāruñ**
Olaydı bir nefes şevḳ-āşinā ḳalb-i perişānum (*Gazel 22, Mısra 3*).

2. Ser-be-ser s̄inem ḡül-i dāğ ile tezȳin eyled̄üm
Meyl ider **dil-dār** ūyed seyre m̄a'ild̄ür deȳü (*Gazel 32, Mısra 4*).
3. Nice āh itmes̄ün F̄a'iz̄ dil-i b̄i-çāre inūāf it
Gör̄üp ūbreylemek m̄ümk̄in mi **dil-dār** 'ad̄ularla (*Gazel 33, Mısra 10*).
4. ūağın incāz-ı va' d-i vaūla ibrām itme **dil-dāra**
Ola cā'iz̄ ki nāz̄ükd̄ür ḡüsiste-tār-ı ikrārı (*Gazel 42, Mısra 3*).

dile-: 1. *Dilemek, istemek.*

1. Cānib-i H̄ağ'dan **dilersen** kim ire b̄üy-ı viūāl
Cān meūāmm̄ın k̄ıl mu'at̄tar 'anber-i tev̄h̄id ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

2. *Dilemek, istemek, arzulamak.*

1. ūād-kāms̄ın var ise F̄a'iz̄ **dile** te's̄ir-i ūev̄k
Nāz ile yāruñ nigāh-ı çēūm-i fettānıdadur (*Gazel 8, Mısra 9*).

dil-ḡüūā-cāy: *Gönle ferahlık veren yer, iç açıcı yer, ferahlatıcı yer.*

1. Did̄i seyr eyleȳüp tār̄ih̄ F̄a'iz̄
Zih̄i z̄inetde h̄āne **dil-ḡüūā-cāy** (*Kit'a 14, Mısra 16*).

dil-h̄āh: *Gönül isteğ̄i, gönül dileğ̄i.*

1. Naūīb olur mi **dil-h̄āh** üzre ūoūbet tāze-r̄ularla
Geçer mi yoğsa bilmem 'ömr̄im̄üz bu ārz̄ularla (*Gazel 33, Mısra 1*).

dil-i aħbābı koy-: *Dostları ortada koymak.*

1. Çekil̄üp gitdi cihāndan yine bir zāt-ı ūer̄if̄
Gitdi āħir **dil-i aħbābı koyup** zār ü h̄az̄in̄ (*Kit'a 19, Mısra 2*).

dil-i b̄i-çāre: *Çaresiz gönül.*

1. Nice āh itmes̄ün F̄a'iz̄ **dil-i b̄i-çāre** inūāf it
Gör̄üp ūbreylemek m̄ümk̄in mi dil-dārı 'ad̄ularla (*Gazel 33, Mısra 9*).

dil-i b̄imār: *Hasta gönül.*

1. Ol ūab̄ib-i cān u dil aūlā teraħħum itmedi
Gerçi kim hayli **dil-i b̄imār** feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 8*).

dil-i d̄ivāne: *Deli gönül.*

1. Yārdan k̄ābil mi men' itmek **dil-i d̄ivāneyi**
ūem' den m̄ümk̄in mid̄ür d̄ür eylemek pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 1*).
2. Olmasaydı beste-i zenc̄ir-i z̄ülf̄üñ ey per̄i
Bilmezem kim z̄ab̄t̄ iderdi bu **dil-i d̄ivāneyi** (*Gazel 45, Mısra 8*).

dil-i F̄a'iz̄: *F̄a'iz̄'in kalbi.*

1. Āzāde olur kayd-ı elemden **dil-i Fā'iz**
Bir gün irişür feyz-i İllāhī meded eyler (*Gazel 7, Mısra 9*).
2. Ne genc-i pür-güher-i nazm imiş **dil-i Fā'iz**
Bilindi haq bu ki kilik-i güher-nisārından (*Gazel 26, Mısra 9*).
3. Şehā sitemle **dil-i Fā'iz'i** harāb itme
Şaķın ki şaņa eser eyler inkisār-ı garīb (*Gazel 1, Mısra 9*).

dil-i pür-süz: *Çok yanmış gönül.*

1. Neşāt-efzā olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvīr eyleyen hep āteşin güldür (*Gazel 11, Mısra 2*).

dil-i rindān: *Kalenderlerin gönlü.*

1. Emīn eyle **dil-i rindānı** gamdan takvīyet-baḥş ol
Meded luḫf eyle sāķi meclisi zeyn it sebūlarla (*Gazel 33, Mısra 5*).

dil-i sengīn-i dil-dār: *Sevgilinin katı kalbi.*

1. ' Aceb mümkün mi nerm itmek **dil-i sengīn-i dil-dārı**
Biraz hem ağlasam hem söylesem ḫāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 1*).

dil-i ser-geşte: *Sersem gönül.*

1. Gerçi luḫfi ol bütüñ şevķ-ı dili efzūn ider
Bu **dil-i ser-geşteyi** cevri itse de memnūn ider (*Gazel 12, Mısra 2*).

dil-i şikeste-i nā-dīde-kām: *Görülmemiş arzunun kalp kırıklığı, hüznü.*

1. Bilmem ne virdi kim alamaz çarḫ-ı kec-nihād
Eyā **dil-i şikeste-i nā-dīde-kāmdan** (*Gazel 28, Mısra 8*).

dil-i 'uşşāk: *Aşıkların gönlü.*

1. O şāh-ı ḫüsne bakar gamze tīġ-i nāz be-dest
Ḫarāb ider **dil-i 'uşşākı** yek işāret ile (*Gazel 35, Mısra 8*).

dil-i zār: *Zavallı gönül, inleyen gönül.*

1. Ağlar şeb-i firķatde **dil-i zār** gamından
Gelmez gözine şubḫa dek uyḫu eleminden (*Gazel 24, Mısra 1*).
2. Kaşdı nigāhla **dil-i zārı** helākdür
Bī-hüde tīġ-i gamzesi çıķmaz niyāmdan (*Gazel 28, Mısra 3*).

dil-keş ü pür-ḫālet: *Gönül çekici ve coşku verici.*

1. Fā'iz görünce nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz şī'ri böyle **dil-keş ü pür-ḫālet** isterüz (*Gazel 15, Mısra 12*).

dil-nişīn ü āteşīn: *Hoş, lātīf ve canlı.*

1. Düşdi bir tārīḡ Fā'iz **dil-nişīn ü āteşīn**
Gitdi şad āh cihān kūtbi Muḡammed Ḳādirī (*Kıt'a 18, Mısra 13*).

dil-pesend ü tarḡı dil-keş: *Gönle hoş gelen ve tertibi gönül çeken.*

1. Nuḡuşı **dil-pesend ü tarḡı dil-keş**
Muşanna' bir kuşūrı yoḡ ser-a-pāy (*Kıt'a 14, Mısra 7*).

dil-rübā: *Gönül kapan, gönül alan II sevgili.*

1. Lü'lü-nümā-yı luḡf ola ca'iz ki ġayrıya
Biz **dil-rübāy**ı mest-i mey-i naḡvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 6*).

dinil-: *Denilmek, söylenmek.*

1. Vücūdı ḡānesi oldı ḡarāb o zātuñ kim
Sezā **dinilse** aña rükni Kā' be-i dīnūñ (*Kıt'a 16, Mısra 2*).

dinle-: *Dinlemek, kulak vermek.*

1. İrişdi mevsim-i gül faşlıdur gülistānuñ
Nevā-yı dil-keşini **dinle** ' andelībānuñ (*Kaside 5, Mısra 2*).

dirhem-i eşk: *Gözyaşının gümüş parası, âşığın paraya benzeyen gözyaşı.*

1. Bir hoşça ḡisāb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben **dirhem-i eşküm** dökeyim sen raḡam eyle (*Gazel 37, Mısra 6*).

dirġ: *Eyvah, ah, aman, yazık.*

1. Maḡdüm-ı pāk Seyyid-i ' Ālī-neseb **dirġ**
Terk itdi dehri cennet-i ' adn içre cāy ide (*Kıt'a 27, Mısra 1*).

dirġ it-: *Esirgemek, sakınmak.*

1. Ya' nī Cenāb-ı ḡazret-i Nābī Efendi kim
İtmez dirġ lüḡfını hiç ḡaş u ' āmdan (*Gazel 28, Mısra 12*).

dirġ ol-: *Esirgemek; önlemek.*

1. Zāhid **dirġ olamaduḡ** ehl-i ḡālden
Gel ol ḡarīn-i ehl-i şafā gör kerāmeti (*Gazel 44, Mısra 15*).

dirġā: *Yazık, eyvahlar olsun!*

1. **Dirġā** gitdi İbraḡīm Efendi ol melek-ḡaşlet
Ḳoyup bāġ-ı cihānuñ berg ü bārın oldı āzāde (*Kıt'a 17, Mısra 1*).

dirsem aña: *Ona.....dersem II onun için.....dersem.*

1. Zihî bâğ-ı ma'ârif feyz-bağış-ı tâlib-i ma' nâ
Sezâdur **dirsem aña** ehl-i 'irfânun debistanı (*Kaside 4, Mısra 4*).

ditre- *Titremek II büyük korku duymak.*

1. **Ditrer** göricek cām-ı meyün üstine maḥmūr
Zan itme görüp ra'şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 7*).

dīvān ü defter: *Dīvān ve defter.*

1. Tîğ olduğun nizāma sebep fehme hem kalem
Dīvān ü deftere nazār eyle kalem kalem (*Kaside 7, Mısra 2*).

diyār: *Memleket, ülke, yer.*

1. Ne çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayırma kimseyi yā Rabbī sen **diyārından** (*Gazel 26, Mısra 2*).
2. Nazīr olur mı gül-i bâğ şehri Edrine'ye
Bu demde Fā'iz olur gerçi her **diyārda** gül (*Kaside 6, Mısra 14*).

diye: *Diye, diyerek.*

1. Vire bānīsine Bārī şıḥhat u 'ömr-i tavīl
Nāmına 'aynü'ş-şifā' **diye** bu 'aynuñ kâ'ināt (*Kıt'a 12, Mısra 6*).

diyü: *... dıği için, diye.*

1. Derd-i gam nüş iderüm **diyü** nedür feryāduñ
Ey gönül kâ'ide-i bezm-i muḥabbet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 7*).

dök-: 1. *Dökmek.*

1. **Dökdükçe** biñ niyāz ile pāyına ḥün-ı dil
Dāmen-keş oldı bizden o serv-i çemānumuz (*Gazel 13, Mısra 5*).
2. Dāmen-keş oldı pāyine **dökdükçe** ḥün-ı dil
Ol serve kimse bi-hüde dil-dāde olmasun (*Gazel 23, Mısra 7*).

2. *Serbest bırakıp koyuvermek (Saç, züluf, kâkülü).*

1. **Döküp** ruḥsar-ı rengin üzre müşğın turesin gāhī
Gül-i āl üzre sünbül gösterür ol şüh-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 5*).

3. *Dökmek, akıtmak.*

1. Bir hoşça hisāb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm **dökeyim** sen raḡam eyle (*Gazel 37, Mısra 6*).

döker ḥün-ābe-i ḥasret: *Hasret gözyaşları dökmek.*

1. Cemāl-i pāk-me 'ālūñ görmek ister dīde-i Fā 'iz
Döker hūn-ābe-i ḥasret dem-ā-dem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 8*).

dönüp bakmak: *Dönüp bakmak, o tarafâ bakmak.*

1. Senūñ ey meh ruḥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen ' aşık
Dönüp ḥürşīd-i ' ālem-tāba **bakmak** pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 4*).

du' ā: *Allah 'a yalvarma, niyaz.*

1. Yeter ço şekveyi başla **du' āya** ğam çekme
Senūñle baḥs idemez baḥt-ı nābe-sāmānuñ (*Kaside 5, Mısra 51*).

du' ā it-: *Dua etmek, Allah 'a yalvarmak.*

1. Fā 'iz **du' ā idüp** didi tārīḥ-i rihletin
Yā Rabbi cāyı Ḥāmid Efendi'nūñ ' arş ola (*Kit'a 23, Mısra 7*).
2. **Du' ā idüp** didiler fevtine tārīḥ için aḥbāb
İlāhī eyle Seyyid Muştafā'nuñ meskenin cennet (*Kit'a 25, Mısra 7*).

du' ā it-: *Dua etmek, Allah 'a yalvarmak.*

1. Teşneler nūş eyleyüp **itsün du' ā**
Vire şāḥib-i ḥayra Ḥaḫ ecr-i cezīl (*Kit'a 10, Mısra 7*).

du' ām odur: *Duām şudur, Allah 'a şöyle (olsun diye) duâ ederim.*

1. **Du' ām odur** ide Ḥaḫḫ ' ömr ü devletūñ efzūn
Hemīşe gül gibi gülzār-ı rüzgārda gül (*Kaside 6, Mısra 25*).

dūd: *Duman, tütün.*

1. Şeh-i bahār ider bezm-i gülşeni tebhīr
Benefşezārı degül belki **dūdudur** anuñ (*Kaside 5, Mısra 12*).

dūlāb: *Devreden, dönen; dolap.*

1. Hem sirişkin aqıdur ehl-i dilūñ āb gibi
Hem yine çarḫ döner üstine **dūlāb** gibi (*Gazel 43, Mısra 2*).

dūn: *Aşağılık, alçak.*

1. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tā ḥaṭṭı
Hep bu kārı ' aşıka baḥt-ı şiyāḥ **dūn** ider (*Gazel 12, Mısra 8*).

dünyā: *İçinde yaşadığımız âlem, yer yuvarlağı.*

1. Cām-ı pür-ḳahr-ı sipihri eyledi **dünyāda** nūş
Ecrini ' uḫbāda be-cidd luṭf ide anuñ İlāh (*Kit'a 20, Mısra 5*).

2. Tıtuşdı bir kul oğlunuñ ruḡ-ı zībāsına **dünyā**
Ocaḡdan böyle yalın yüzli çoḡdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 1*).

dür eyle-: *Uzaklaştırmak.*

1. Yārdan ḡābil mi men' itmek dil-i dīvāneyi
Şem' den mümkün midür **dür eylemek** pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 2*).

dür it-: *Uzaklaştırmak.*

1. O şāh-ı kişver-i ḡüsnüñ ne var şabā luḡ it
ḡubār-ı cismümi **dür itme** reh-ḡüzārından (*Gazel 26, Mısra 6*).

dür-ā-dūra: *Uzak uzak, uzaktan uzaḡa, uzun uzadıya.*

1. Olursa her ne deñlü hicr **dür-ā-dūra** rāzıyam
Baña gösterme tek bir yerde yā Rab yār ü aḡyārı (*Gazel 42, Mısra 5*).

dürr ü güher: *Inci ve mücevher.*

1. N'ola cihāna **dürr ü güher** eylese nisār
K'olmuş mefātiḡ-i der-i genc-i kerem kalem (*Kaside 7, Mısra 11*).

dürr-i nā-yāb-ı maḡabbet her dilde bulunmaz: *Muhabbetin müstesna incisi her gönülde bulunmaz.*

1. Deryā-dil olanlarda ara gevher-i 'ışḡı
Her dilde bulunmaz dürr-i nā-yāb-ı maḡabbet (*Gazel 2, Mısra 4*).

dürr-i nazm: *Dizilmiş inci, şiir incisi.*

1. Silk-i belāḡate geḡirüp **dürr-i nazmuñı**
Fā'iz cevāhir-i suḡana intizām vir (*Gazel 4, Mısra 9*).
2. Ger olursa **dürr-i nazmuñ** Fā'izā āşaf-pesend
Çarḡa aş'ıḡd-ı şüreyyāya mu'ādildür deyü (*Gazel 32, Mısra 13*).

düş-: 1. *Düşmek, bulunmak.*

1. Ruḡsār-ı ālı üzre olan dāne-i 'arāḡ
Düşmiş mişāl-i jāle ḡül-i aḡmer üstine (*Gazel 36, Mısra 6*).

2. *Düşmek, kapanmak.*

1. Tīḡ-i sitemle eyler imiş ādemi helāk
Fā'iz **düşer** mi hiç o perī-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 10*).

3. *Düşmek, istenmeyen bir duruma uğramak.*

1. Çü baḡr-i bī-kerān-ı 'aşḡa Fā'iz olduñ üftāde
Düşüp bī-hüde ümmid-i kenāre izḡırāb itme (*Gazel 38, Mısra 10*).

düşer mi: *Yakışır mı?*

1. **Düşer mi** şāniña ey şeh-süvār-ı kişver-i nāz
Helāk eylesesin cevri ile fütādeleri (*Gazel 50, Mısra 3*).

düşına al-: *Omzuna almak, omuzunda taşımak II Rüyasında görmek.*

1. Pādişāh-ı vaqt olur Fā'iz kim **alsa düşına**
Bir 'aceb hālet var ancak hırka-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 9*).

düşmen: *Dost olmayan, hasım II Rakip.*

1. Ne kārūñ var gönül bī-hūde feryād itmeden ğayrı
Ne hāşıl eyledüñ **düşmenleri** şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 2*).

düşnām: *Sövmeye, sövüp sayma.*

1. Tekellüf ber-ṭaraf şimden gerü ey kevkeb-i tāli'
Saña **düşnāma** āġāz eylerüm ister vebāl olsun (*Gazel 30, Mısra 8*).

düzel-: *Düzelmek, onarılmak.*

1. Hezār nağme-zen-i şevk-i bezm germ-ā-germ
Düzeldi dā'iresi ħayli verd-i ħandānuñ (*Kaside 5, Mısra 4*).

E

ebr: *Bulut.*

1. Zülf-i şeb-gün ħaṭṭ-ı ruḥsārın nice maḥv eylesün
Ebr ider mi dāġ-ı māh-ı pür-ziyāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 8*).

ebr-i nisān: *Nisan bulutu (bol yağmur getiren bulut).*

1. Nihāl-i ħuşk bile şimdi tāze gül virdi
Bu demde tā okudur feyzi **ebr-i nisānuñ** (*Kaside 5, Mısra 8*).

ebrü: *Kaş.*

1. **Ebrüları** sevdāsı za'if itdi vücūdum
Kār itdi dile tīġ-i siyeh-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 7*).
2. Gehī cebīnūñe taqlīd ider geh **ebrüña**
Meh-i felek niçe yıllardur inḫılābdadur (*Gazel 10, Mısra 3*).

3. Söyle ey dil seni bî-tâb iden gamze midür
Tîr-i müjgân mı **ebrûsı** midur yâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 6*).

ebruvân: *Kaşlar.*

1. Dil ider rüyîñi gördükde perestiş şanemâ
Ebruvānuñ senüñ ‘aşq ehline mihrâb gibi (*Gazel 43, Mısra 6*).

ecr: *Ahirete ait mükâfat, sevap.*

1. Zâtını Hâk sâlik-i minhâc-ı hayrât eyledi
Yetmeye ta‘dâda **ecrin** anuñ ومات الاف (*Kit’a 12, Mısra 4*).
2. Câm-ı pür-ğahr-ı sipihri eyledi dünyâda nüş
Ecrini ‘uqbâda be-cidd luğf ide anuñ İlâh (*Kit’a 20, Mısra 6*).

ecr-i cezîl: *Bol sevap.*

1. Teşneler nüş eyleyüp itsün du‘â
Vire şâhib-i hayra Hâk **ecr-i cezîl** (*Kit’a 10, Mısra 8*).

ecr-i cezîl eyle-: *Bol sevap kazanmak, işlemek.*

1. Şâhibü’l-hayrât ‘Abdullah Efendi nîk-zât
Bu maḥalli **eyledi** ihyâ idüp **ecr-i cezîl** (*Kit’a 11, Mısra 2*).

edâ: 1. *Söylemek, yerine getirme.*

1. Ğarâz ‘arz-ı ‘ubūdiyyetdür ancak yoḥsa sultānum
Ne mümkindür **edâ** na‘t-i güzîñüñ yâ Resūla’llâh (*Kaside 2, Mısra 8*).

2. *Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi.*

1. Senüñ Fâ’iz bu şi‘r-i dil-keşüñ nâzük **edâlarla**
Unutdursa n’ola erbâb-ı ṭab‘a nazm-ı Selmân’ı (*Gazel 48, Mısra 13*).

3. *Söyleme, dile getirme.*

1. Ğarâz ‘arz-ı ‘ubūdiyyetdür ancak yoḥsa sultānum
Ne mümkindür **edâ** na‘t-i güzîñüñ yâ Resūla’llâh (*Kaside 2, Mısra 8*).

edâ it-: *Yerine getirmek, istenileni, gerekeni yapmak.*

1. Yine kuşūr muḳarrer temâm **edâ idemem**
Ne deñlü ḳâmet-i bālâsın eylesem tavşîf (*Gazel 18, Mısra 3*).

ednâ: 1. *Kolay, basit, pek aşağı.*

1. **Ednâ** işâretiyle ider ḥall-i müşkilât
Olmuş kilîd-i her der-i genc-i ḥikem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 5*).

2. Çok alçak, pek aşağı, en bayağı.

1. Çarhdan gayrı döner var mı dilā üstümüze
N'ola **ednā** ise de biz anı a' lā görelüm (*Gazel 21, Mısra 10*).

efgān it- *Feryat etmek, yüksek sesle haykırmak.*

1. İşıtdüm ol perī bīgānelerle seyr-i bāğ itmiş
Nice şabr eylesün ādem ' aceb mi **itsem efgānı** (*Gazel 48, Mısra 10*).

efzūn it- *Çoğaltmak, artırmak.*

1. Gerçi luḫfı ol bütüñ şevḫ-ı dili **efzūn ider**
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de memnūn ider (*Gazel 12, Mısra 1*).
2. Du'ām odur **ide** Ḥaḫḫ ' ömr ü devletüñ **efzūn**
Hemīşe gül gibi gülzār-ı rüzgārda gül (*Kaside 6, Mısra 25*).

efzūn ol- *Fazla olmak, artmak, çoğalmak.*

1. İrse eflāke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Ḳadrüñ **efzūn ola** tā mihr-i cihān-tāb gibi (*Gazel 43, Mısra 4*).

eger: *Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.*

1. Olmasa **eger** mest-i mey-i nāb-ı maḫabbet
Çāk itmez idi sīnesin erbāb-ı maḫabbet (*Gazel 2, Mısra 1*).
2. Gül ruḫları yādıyla **eger** nāleler itsek
Gülşendeki bülbülleri ḫāmūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 5*).
3. Bī-tāb olursa da dil **eger** ıztırābdan
Geçmez hevā-yı turre-i pür-pīç ü tābdan (*Gazel 27, Mısra 1*).
4. Ben ārzū-yı şehādetle geldüm ey Fā'iz
O tünd-ḫū **eger** öldürmez ise şāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 10*).
5. Zamān-ı zevḫ ü ḫarabdur sezā degül mi **eger**
Olursa cām-şifat dest-i i' tibārda gül (*Kaside 6, Mısra 3*).
6. İstersen **eger** Ka' be-i şıdḫ içre şafāyı
Sa' y eyle ziyāret idegör Ḥācı Babayı (*Matla 2, Mısra 1*).

egerçi: *Gerçi, doğrusu.*

1. Ḳaşd-ı şabr itdi **egerçi** dil görünce ol mehi
İḫtiyārı gitdi āḫir kār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 3*).

ehl-i dil: *Gönül adamı, gönül dilinden anlayan (kimse), kalender.*

1. Nice ḫor **ehl-i dil** elden anı Fā'iz bir dem
Var mı bir şevḫ virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 9*).
2. Hem sirişkin aḫıdur **ehl-i dilüñ** āb gibi
Hem yine çarḫ döner üstine dülāb gibi (*Gazel 43, Mısra 1*).

ehl-i hâl: *Hâl ehli: Gönlü Allah aşkı ile dolu olan, bildiklerini sözde bırakmayıp fiile geçiren Allah'ın sevgili kulları için kullanılır.*

1. Zâhid dirîğ olamaduk **ehl-i hâlden**
Gel ol qarîn-i ehl-i şafâ gör kerâmeti (*Gazel 44, Mısra 15*).

ehl-i 'irfân: *İrfan sahibi, bilgili.*

1. Zihî bâğ-ı ma' ârif feyz-bağ-ı tâlib-i ma' nâ
Sezâdur dirsem aña **ehl-i 'irfânunî** debistanı (*Kaside 4, Mısra 4*).
2. Şerîf-i sa' d-eser seyyîd-i dağîk-nazar
Kemâl-i fazl ile ser-tâcı **ehl-i 'irfânunî** (*Kaside 5, Mısra 22*).
3. Senün gül-gönce-i tûmâr-ı nazm-ı dil-keşün Fâ'iz
Sezâdur **ehl-i 'irfânunî** olursa zîb-i destarı (*Gazel 42, Mısra 10*).

ehl-i 'ışk: *Aşk ehli, âşıklar.*

1. Şanema 'arîz-ı hoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i 'ışk dirler ise câm-ı muşaffâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 4*).

ehl-i ma' ârif: *İlim irfan sahibi.*

1. Eyler müdâm **ehl-i ma' ârifle** güft ü gû
Olmış hemîşe anuñ içün muhterem qalem (*Kaside 7, Mısra 9*).

ehl-i suhan: *Söz ustası, şiir ehli.*

1. Fâ'iz 'aceb mi **ehl-i suhan** olsa ser-be-ser
Dil-beste-i leâfet -i nuç u beyânumuz (*Gazel 13, Mısra 13*).

ehl-i tab': *Yaradılış ehli II kabiliyetli kimseler II şairler.*

1. Fâ'iz şadâ-yı nâyı n'ider **ehl-i tab'** olan
Var mı anuñ şafâsı şarîr-i qalem gibi (*Gazel 41, Mısra 9*).

ekmel: *Daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.*

1. **Ekmeli** hem ol tarîkuñ mâhiri
Hâşılı hergiz nazîr olmaz aña (*Kit'a 15, Mısra 3*).

ekmel-i kurrâ: *Üstad hâfizların en mükemmel ve kusursuzu.*

1. **Ekmel-i kurrâ'** azîz-i muhterem
Eyledi menzilgehin dâr-ı beğâ (*Kit'a 15, Mısra 1*).

eksüklügime qalma: *Kusura bakma.*

1. Sâkî mürüvvet it baña leb-rîz-i câm vir
Eksüklügime qalma benüm sen temâm vir (*Gazel 4, Mısra 2*).

el: *İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.*

1. Çü lâle kîse-tehî olsam olmam âzürde
Elümde gül gibi tek bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).
2. Eyleyince âteşin güftârünü tahîre kaçd
Elde Fâ'iz kîlk-i sihr-âsar feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 10*).
3. Añduqça bezm-i cevriñ o şadrü'l-efâzîluñ
Rağş idüp **elde** şevk ile eyler nağam kalem (*Kaside 7, Mısra 26*).

el irme-: *Bir şeye ulaşamamak, yetişmemek, uzanamamak.*

1. Dāmān-ı vaşlına o sehî-kaddūñ **irmez el**
Būs-ı lebi recāsına varmaz lisānumuz (*Gazel 13, Mısra 3*).

el-amān di-: *Elaman demek, çok bezmek.*

1. Yapışsa hānçere mestāne **el-amān diyerek**
Miyān-ı yāre şarıl Fā'izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 9*).

elbetde: *Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.*

1. Enis olursa baña bezm-i ğamda bülbül olur
Ġarīb olur yine **elbetde** ğam-güsār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 4*).
2. Bî-ihtiyār meyl ider **elbetde** her gören
Ol şeh-süvār-ı kişver-i hüsnü melāḫati (*Gazel 44, Mısra 5*).
3. Olur **elbetde** nağş-ı dil-keşinūñ deng ü ḫayrānı
Gören güllerle zīb ü zīnet-i mühr-i Süleymānı (*Matla 3, Mısra 1*).

elbette: *Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.*

1. Rūzgār alıvirse başsañ devlet ü cāha kadem
Hāzır ol **elbette** der-peydür zühür-ı zillete (*Kıt'a 26, Mısra 4*).

elden bırakma-: *Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elden düşürmemek.*

1. Bezm-i çemende bāde-i gülfāmı şun bize
Sākī **bırakma** sāğarı **elden** müdām vir (*Gazel 4, Mısra 4*).

elden қо-: 1. *Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.*

1. Nice **қor** ehl-i dil **elden** anı Fā'iz bir dem
Var mı bir şevk virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 9*).

2. *Elden bırakmak II Her zaman tutmak, bir şeye her daim bağlı kalmak.*

1. **Қoma** bu demde gül-i cāmı **elden** ey sākī
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 5*).

ele al-: *Ele almak, düşünmek, kalbiyle hareket etmek.*

1. Ey şūh-ı bî-vefâ ne var inşâfa kâ'il ol
Gördükçe hâtırım **ele al** bir selâm vir (*Gazel 4, Mısra 8*).

ele gir-: *Elde etmek, bir şeye sahip olmak; bir kimseyi kendi hizmetine almak veya kendinden yana çekmek.*

1. Bir şâf-derûn yâr-ı muvâfîk **ele girse**
Ġam-hârîlık itse baña vaqt-i kederümde (*Gazel 34, Mısra 7*).

elem: 1. *Keder, dert, maddî ve manevî ıstırap.*

1. Ağlar şeb-i firkatde dil-i zâr ğamından
Ġelmez gözine şubha dek uyhu **eleminden** (*Gazel 24, Mısra 2*).

2. *Ağrı, acı, sızı, sancı II keder, dert, maddî ve manevî ıstırap.*

1. Rûz u şeb ağlamadan ' âlemi bî-zâr itdüñ
Bilsek ey tıfl-ı dil-i zâr nedendür **elemüñ** (*Kıt'a 6, Mısra 4*).

elem çek-: *Acı çekmek, üzölmek, dertlenmek.*

1. Var her cihetle haşmını ifhâma kudreti
Bir vechile cidâlde **çekmez elem** kalem (*Kaside 7, Mısra 8*).

elif: *Elif harfî gibi uzun ve mütenasip, ince uzun boy.*

1. Eyâ **elif** midür ki derûn-ı devâtda
Olmış aşâbi içre **elif bâ** be-hem kalem (*Kaside 7, Mısra 17*).

elif bâ: *Arap alfabeti, Elif bâ.*

1. Eyâ elif midür ki derûn-ı devâtda
Olmış aşâbi içre **elif bâ** be-hem kalem (*Kaside 7, Mısra 18*).

elüñ çek-: *Elini çekmek, vazgeçmek, ilgilenmemek, dünya işleriyle ilgilenmez olmak.*

1. Ķalbüñi şâf it bir mey ol bürîde-efkârdan
Bağma fânîye **elüñ çek** dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 4*).
2. Ref' idüp gerd-i sivâyı hâtır-ı meyyâlden
Bağma fânîye **elüñ çek** dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 8*).
3. Levh-i dilden mağv olup nağş-ı sivâ bî-iştibâh
Bağma fânîye **elüñ çek** dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 12*).

elüñden: *Yüzünden, -den dolayı.*

1. Āh ü şad feryâd **elüñden** ey sipihr-i kîne-ğ'âh
Eyledüñ bir nev-cüvânuñ hâşıl ' ömrini tebâh (*Kıt'a 20, Mısra 1*).

emñ eyle-: *Korkusuz kılmak, güvenli kılmak.*

1. **Emîn eyle** dil-i rindânı ğamdan taqviyet-bağş ol
Meded lutf eyle sâķi meclisi zeyn it sebûlarla (*Gazel 33, Mısra 5*).

emr: *İş.*

1. İde her **emrinde** hem ‘avn-ı İlâhî feth-i bâb
Nür-ı tevfiķ ü hidâyet ola hâdî vü delîl (*Kıt’a 11, Mısra 7*).

enîs ol-: *Dost olmak, arkadaş olmak.*

1. **Enîs olursa** baña bezm-i ğamda bülbül olur
Ġarîb olur yine elbetde ğam-güsâr-ı ğarîb (*Gazel 1, Mısra 3*).

er: *Eğer, ise, olsa, olur ise. [Eğer’in hafifletilmiş].*

1. Cîfe-i dünyâya meyl itme şaķın kerkes gibi
Tâ’ir-i ĳuds ol **er** iseñ şeh-per-i tevĳîd ile (*Kaside 1, Mısra 8*).

erbâb: *Sahipler, mâlikler.*

1. Nice nüş itdi Seyyid Muştafâ câm-ı fenâyı gör
Bu bezm **erbâbınuñ** hep böyledür ĳalı budur ‘âdet (*Kıt’a 25, Mısra 4*).

erbâb-ı ‘aşķ: *Aşk ehilleri, âşıklar.*

1. ‘Uşşâķa kârı ol şanemüñ hep sitem gibi
Erbâb-ı ‘aşķa cevr ü sitem mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 2*).

erbâb-ı dil: *Gönül adamları.*

1. Fâ’iz görünce nazmuñı **erbâb-ı dil** didi
Biz şi’ri böyle dil-keş ü pür-ĳâlet isterüz (*Gazel 15, Mısra 11*).
2. Şimdi anuñ şem’ine cem’ olmakdadur **erbâb-ı dil**
Rüşendür anda gördiler nür velâyet-i ‘ârifân (*Gazel 52, Mısra 5*).

erbâb-ı ‘ışķ: *Aşk ehli, âşık.*

1. Çeşm-i şiyâĳuñ olalı mest-i şerâb-ı nâz
Erbâb-ı ‘ışķı ser-be-ser itdi ĳarâb-ı nâz (*Gazel 14, Mısra 2*).

erbâb-ı maĳabbet: *Sevda sahipleri, ‘âşıklar.*

1. Olmasa eger mest-i mey-i nâb-ı maĳabbet
Çâķ itmez idi sînesin **erbâb-ı maĳabbet** (*Gazel 2, Mısra 2*).

erbâb-ı tab’ a: *Tabiat sahipleri, iyi yaradılışlı kimseler.*

1. Senüñ Fâ’iz bu şi’r-i dil-keşüñ nâzûk edâlarla
Unutdursa n’ola **erbâb-ı tab’ a** nazm-ı Selmân’ı (*Gazel 48, Mısra 14*).

erham: *Daha (en, pek çok) rahîm, merhametli.*

1. Der-i luţfuñ melâz-ı halk-ı ‘ âlem yâ Resûla’llâh
Gürûh-ı ‘ âcizâna sensin **erham** yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 2*).

eş‘âr-ı pâk-i fâ‘iz-i şîrîn-edâ: *Tatlı dilli Fâiz’in temiz nazmı.*

1. Nazm-ı laţîf odur ki meyâsâ vire neşât
Eş‘âr-ı pâk-i Fâ‘iz-i şîrîn-edâ gibi (*Gazel 47, Mısra 10*).

esbâb-ı maḥabbet: *Aşk unsurları, sevda vasıtaları.*

1. Dil-berde vefâ dilde şafâ baht müsâ‘ id
Cem‘ oldı yine bir yire **esbâb-ı maḥabbet** (*Gazel 2, Mısra 6*).

eser: 1. *İz, eser, nişan; bir şeyin varlığına delalet eden işaret.*

1. Niyâz-nâme ile kūy-ı yâre gitdi şabâ
Ne nâme-berden **eser** vār ne bir cevâb gelür (*Gazel 3, Mısra 4*).

2. *Te’sîr, etki.*

1. Küşâde olmadı şad ḥayf ḡonce-i ümmîd
Nesîm-i âh-ı dilüñ zâhir olmadı **eseri** (*Gazel 50, Mısra 8*).

eser eyle-: *Tesir etmek, etki etmek.*

1. Şehâ sitemle dil-i Fâ‘iz’i ḥarâb itme
Şaḡın ki şaḡna **eser eyler** inkisâr-ı ḡarîb (*Gazel 1, Mısra 10*).

eser it-: *Tesir etmek, etki etmek.*

1. Şad ḥayf **itmedi eser** ol mâh-pâreye
Yaḡdı cihâni âteş-i âh u fiḡânumuz (*Gazel 13, Mısra 7*).
2. Çarḡuñ güzâr eyler iken nüh sipihrine
Ahum oḡı ol seng-dile hiç **eser itmez** (*Gazel 16, Mısra 6*).

eser ḡalaydı: *Belirti olsaydı, iz kalsaydı.*

1. Bâr-ı ḡamın çekerdi o ḥürşîd-ḡal‘ atüñ
Ḡalaydı zerre deñlü **eser** dilde tâbdan (*Gazel 27, Mısra 8*).

esirge: *Korumak, himaye etmek, zor durumdan çıkarmak.*

1. **Esirge** Fâ‘iz-i bî-çâreyi de kim berîdür
Ḡadîmî luţfiña mu‘ tâd derdmendânuñ (*Kaside 5, Mısra 45*).

esirger: *Korumak, himaye etmek, zor durumdan çıkarmak.*

1. Yüzüñ sür hâk-i dergâhına Fâ'iz hazret-i şeyhüñ
Kerem şahibleri zîrâ **esirger** derdmendânı (*Kaside 4, Mısra 10*).

esîr-i çeh-i zenehdân: Çene çukurunun düşkünü.

1. Sipâh-ı fitne **esîr-i çeh-i zenehdânüñ**
Kumâş-ı âl-i kirişme metâ' -ı dükkânüñ (*Kaside 5, Mısra 33*).

esîr-i dâm-ı şayyâd it-: Avcının tuzağına düşmek.

1. Ne sūd itdüñ görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çîne
Gönül murgun **esîr-i dâm-ı şayyâd itmeden** gayrı (*Gazel 46, Mısra 4*).

esîr-i hücre-i gam: Gam hücrelerinin esiri.

1. **Esîr-i hücre-i gamdur** kalur o suhte-dil
İrişmez ise bahâriyye luţf u ihsânüñ (*Kaside 5, Mısra 47*).

eşheb-i tab' : Tabiatının kır atı.

1. Tek ü tâz itmede meydân-ı suhanda Fâ'iz
Eşheb-i tab' um ile var ise hem-pâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 12*).

eşk: Gözyaşı.

1. Yolunda itmedüñ **eşküñ** murādum üzre nisâr
Yanında ol mehüñ ey dide şermsâr olduğ (*Gazel 19, Mısra 11*).
2. Yemm kıatre iken **eşküme** nisbet nazarumda
Nem kıodı benüm farţ-ı bükâ dîdelerümde (*Gazel 34, Mısra 1*).

eşk-i çeşm: Gözyaşı.

1. La' l-i cānān ide lafz-ı vefāyı şüst ü şü
Eşk-i çeşmüm eyledi harf-i recāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 2*).

eşk-i çeşm-i hün-feşān: Kan saçan gözyaşı.

1. Girye itdükçe firākıyla gören fark eylemez
Eşk-i çeşm-i hün-feşānum mı bir aķar şu mıdur (*Gazel 9, Mısra 6*).

eţrâf: Yanlar, uçlar, kıyılar.

1. Himmet idüp bu tekyeyi yapıdı kenâr-ı cüyda
Eţrâfı güllerle müzeyyen nâle eyler bülbülân (*Gazel 52, Mısra 8*).

evrāk: Yapraklar, kâğıtlar.

1. Kitâb-ı fazlına nisbetle cüz'î nâkışdur
Nazar olınsa nüh **evrākı** çarĥ-ı gerdānuñ (*Kaside 5, Mısra 24*).

evrāk-ı dīvān: *Divanın yaprakları.*

1. Olupdur beste Fā'iz silk-i rengin-i belāgatle
Hemān bir deste güldür güyiyā **evrāk-ı dīvānum** (*Gazel 22, Mısra 10*).

evşāf-ı āşāfī: *Vezire mensup sıfatlar.*

1. Vaşşāf-ı tab' -1 müy-şikāfān-ı dehr iken
Evşāf-ı āşāfīde olur beste-dem kalem (*Kaside 7, Mısra 22*).

ey āh: *Ey ah, Ey yazık!.*

1. Nām ü nişānı yok nice demdür yine dilüñ
Ey āh yoğla zülf-i dil-ārāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 4*).

ey 'ālem: *Ey dünya!.*

1. **Ey 'ālem** içre luğ u keremle olan ğalem
Hem şefkat ü mürüvvetle bulan iştihār (*Kıt'a 9, Mısra 1*).

ey bī-vefā: *Ey vefasız! (sevgili).*

1. 'Uşşāk-ı zāra niçeye dek bu cefā yeter
Öldürdi ğam bizi yeter **ey bī-vefā** yeter (*Gazel 6, Mısra 2*).

ey derd-i ğam-ı cānāne: *Ey sevgilinin ğam derdi.*

1. Kādīmī āşināmızsuñ senüñle ihtilāt itdük
Gel **ey derd-i ğam-ı cānāne** bizden ictināb itme (*Gazel 38, Mısra 6*).

ey dīde: *Ey göz!.*

1. Yolunda itmedüñ eşküñ murādum üzre nisār
Yanında ol mehüñ **ey dīde** şermsār olduğ (*Gazel 19, Mısra 12*).
2. Yolunda itmedüñ eşküñ murādum üzre nisār
Yanında ol mehüñ **ey dīde** şermsār olduğ (*Gazel 19, Mısra 12*).

ey dil: *Ey gönül!.*

1. Vādī-i hayretde ser-gerdān iden mānend-i Kays
Bilmezem **ey dil** seni ol gözleri āhū mıdur (*Gazel 9, Mısra 8*).
2. Yeter **ey dil** yeter tā key belā-yı 'ışğdan feryād
'İlāc-ı derd-i 'ışkuñ çāresi şabr u taħammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).
3. Söyle **ey dil** seni bī-tāb iden ğamze midür
Tir-i müjgān mı ebrūsı mıdur yā görelüm (*Gazel 21, Mısra 5*).
4. Kim da'vete kādīr o perī-peykeri **ey dil**
Luğf ide meğer kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 3*).
5. Bir hoşça hisāb eyleyelüm derdimüz **ey dil**
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen rağam eyle (*Gazel 37, Mısra 5*).

6. Meyl itme dil-berüñ müje vü ebruvânına
Ey dil toğunma sahtdur ‘ aşkuñ kemânına (*Gazel 39, Mısra 2*).
7. İki güzel seven kişi **ey dil** şafâ ider
Biri cefâ iderse birisi vefâ ider (*Matla 5, Mısra 1*).

ey dil-i şūrīde: *Ey uslanmaz deli gönül!*

1. Tutsun cihānı şöret-i ‘ ışk u maḥabbetüñ
Mānend-i Ḳays **ey dil-i şūrīde** nām vir (*Gazel 4, Mısra 6*).

ey Fā’iz: *Ey Fā’iz.*

1. Ben ārzū-yı şehādetle geldüm **ey Fā’iz**
O tünd-ḥū eger öldürmez ise şāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 9*).

ey fitne-cū: *Ey fesat arayan!*

1. Senüñ **ey fitne-cū** ḥāl ü ḥaṭuñla zülf -i müşgīnüñ
Ḥarāb itdi bizi āḥir alup ‘ aql u dil ü cānı (*Gazel 48, Mısra 3*). [

ey gönül: *Ey gönül!*

1. Ne virürsin bu kadar ta‘ ne-i aḡyāra vücūd
Ey gönül kişver-i temkīn-i metānet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 6*).
2. Derd-i ḡam nūş iderüm diyü nedür feryāduñ
Ey gönül ḳā‘ ide-i bezm-i muḥabbet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 8*).

ey gül-i bāğ-ı vefā: *Ey vefa bahçesinin gülü!*

1. Görmezüz ḥayli zamāndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bāğ-ı vefā būy-ı ḥaḳīḳat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 2*).

ey ḥāme-i ḥoş-lehçe-i fā’iz: *Ey Faiz’in güzel dilli, tatlı dilli kalemi!*

1. Ḳānūn-ı belāgatde yine naḳş-tırāz ol
Ey ḥāme-i ḥoş-lehçe-i Fā’iz naḡam eyle (*Gazel 37, Mısra 10*).

ey ḥaṭ: *Ey yazı! (sevgilinin yüzündeki ayva tüylerinden bahsediyor).*

1. Beyāz-ı defter-i ḥüsnün pür eyledüñ **ey ḥaṭ**
Cevāb-ı pürsiş-i rüz-ı ḥisābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 7*).

ey hezār-ı ḡarīb: *Ey zavallı bülbül!*

1. Nevāya başla çemende gel **ey hezār-ı ḡarīb**
Fiḡān ü nāle gerekdür hemīşe kār-ı ḡarīb (*Gazel 1, Mısra 1*).

ey kaşı yā: *Ey kaşı yay! (gibi olan güzel).*

1. Tîr-i sitemüñ **ey kaşı yâ** cânuma geçdi
Peykân-ı gam-endüz-ı cefâ cânuma geçdi (*Matla 8, Mısra 1*).

ey kemân-ebürü: *Ey keman kaşlı! (sevgili).*

1. Tutardı sînesini ‘âşık **ey kemân-ebürü**
Kıalaydı dilde cigerde hadeng-i müjgānuñ (*Kaside 5, Mısra 39*).

ey kevkeb-i tâli‘: *Ey talih yıldızı, Ey baht yıldızı!*

1. Tekellüf ber-ıaraf şimden gerü **ey kevkeb-i tâli‘**
Saña düşünāma āgāz eylerüm ister vebāl olsun (*Gazel 30, Mısra 7*).

ey māh: *Ey ay! (ay yüzlü sevgili).*

1. Reşk-āver-i mihr oldı ser ü sîne de dāguñ
Gıtdükçe güzellenmede **ey māh** çerāguñ (*Gazel 20, Mısra 2*).

ey māh-ı tībān: *Ey parlak ay! (ay gibi parlayan sevgili).*

1. Çıkar her şeb gam-ı hicrūñle çarha āh ü efgānum
Ne var bir kerre teşrîf eyleseñ **ey māh-ı tībānum** (*Gazel 22, Mısra 2*).

ey meh: *Ey ay! (ay yüzlü sevgili).*

1. Senüñ **ey meh** ruḥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen ‘âşık
Dönüp ḥürşîd-i ‘ālem-tāba bakmak pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 3*).
2. İden ser-geşte-i vādî-i hayret Fā’iz’i **ey meh**
Hevā-yı zülf-i müşgīnün ile sevdā-yı kāküldür (*Gazel 11, Mısra 9*).
3. **Ey meh** ruḥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen ‘âşık
Ḥürşîd-i ziyā-baḥşına çarḥuñ nazar itmez (*Gazel 16, Mısra 7*).
4. Tāze hem-demler mübārek olsun **ey meh** kâ’ilüz
Tek añılsun gāh ü bî-geh ‘âşık-ı dîrîne de (*Gazel 40, Mısra 7*).

ey meh-likā: *Ey ay yüzlü güzel! (sevgili).*

1. İsbāt-ı cüz’-i lâ-yetecezzāya Ḥaḥ bu kim
Ḥüccet dehān-ı nāzükün **ey meh-likā** yeter (*Gazel 6, Mısra 4*).

ey meh-rū: *Ey ay yüzlü!*

1. Kerem kıl cismümi şad pāre-i tîğ-i ‘itāb itme
Yaḥup āteşlere hicrūñle **ey meh-rū** kebāb itme (*Gazel 38, Mısra 2*).
2. Baña bed-terdür aḡyār ile şoḥbet nār-ı düzaḥdan
Getürme meclise luḥf eyle **ey meh-rū** ‘azāb itme (*Gazel 38, Mısra 8*).

ey mevtāya şefkat iden: *Ey ölümlere acıyan, şefkat gösteren!*

1. **Ey iden mevtāya şefkat** añ bu kabrūñ şāhibiñ
Rūḥını şād it ne var eyle ‘atā-yı Fātiḥā (*Kit’a 22, Mısra 1*).

ey mihr ü gül-i hod-rû: *Ey güneş ve yaban gülü! (sevgili).*

1. ‘ Arız-ı renginüñ **ey mihr ü gül-i hod-rû** mıdur
Seyr iden zülf-i siyehkârüñ didi şeb-bü mıdur (*Gazel 9, Mısra 1*).

ey murğ-ı dil: *Ey gönül kuşu!*

1. Şehervar gülşen-i küyînda feryâd eyle cânânüñ
Biraz **ey murğ-ı dil** ahvâlünüñ ağla hicâb itme (*Gazel 38, Mısra 4*).

ey naḥl-i nâz: *Ey nazlı fidan! (sevgili).*

1. İrmek olur mı ‘ ömrüm ider mi ‘ aceb vefâ
Ey naḥl-i nâz mîve-i vaşluñ zemânına (*Gazel 39, Mısra 4*).

ey nesîm: *Ey ferahlık veren rüzgâr!*

1. İnşâf eyle ‘ âlemi geşt itdüñ **ey nesîm**
Gördüñ mi büy-i turre-i müşğîn-dem gibi (*Gazel 41, Mısra 7*).

ey perî: *Ey peri! (sevgili).*

1. Her şubḥ u şâm mihr ü meh-i çarḥa **ey perî**
Bî-şek fûrûğ-ı nûr-ı ruḥuñdan ziyâ yeter (*Gazel 6, Mısra 5*).
2. Olmasaydı beste-i zencîr-i zülfüñ **ey perî**
Bilmezem kim zabt iderdi bu dil-i dîvâneyi (*Gazel 45, Mısra 7*).

ey riyâz-ı behcet: *Ey güzellik bahçeleri!*

1. Şalın nâz ile gel reftâra sînem üzre cevlân it
Kerem kıl **ey riyâz-ı behcetüñ** serv-i hıramânı (*Gazel 48, Mısra 6*).

ey sâkî: *Ey saki!*

1. Koma bu demde gül-i cāmı elden **ey sâkî**
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahârda gül (*Kaside 6, Mısra 5*).

ey şeh-süvâr-ı kişver-i nâz: *Ey naz ülkesinin iyi at bineni!*

1. Düşer mi şâmîña **ey şeh-süvâr-ı kişver-i nâz**
Helâk eylesin cevr ile fütâdeleri (*Gazel 50, Mısra 3*).

ey sipihr-i kîne-ḥ’âh: *Ey oc almak isteyen talih!*

1. Âh ü şad feryâd elünden **ey sipihr-i kîne-ḥ’âh**
Eyledüñ bir nev-cüvânüñ ḥâşıl ‘ ömrini tebâh (*Kit’a 20, Mısra 1*).

ey şüh: *Ey cilveli! (sevgili).*

1. Didüm **ey şüh** senüñ ile mey-i hamrâ görelüm
Didi biñ nâz ile ol dil-ber-i ra' nâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 1*).
2. Yoğ midur gâyeti **ey şüh** bu cevır ü sitemüñ
Yeter inşâf yeter cânuma kâr itdi gamuñ (*Kit'a 6, Mısra 1*).

ey şüh-1 bî-vefâ: *Ey vefasız güzel!*

1. **Ey şüh-1 bî-vefâ** ne var inşâfa kâ'il ol
Gördükçe hâtırım ele al bir selâm vir (*Gazel 4, Mısra 7*).

ey şüh-1 cefâ-cü: *Ey cefâkâr güzel! (eziyet eden sevgili).*

1. **Ey şüh-1 cefâ-cü** bu nigâh-ı gâzab-âlüd
Çok 'âkîlı ser-geşte-dil ü bî-ñired eyler (*Gazel 7, Mısra 5*).

ey sürür: *Ey sevinç!*

1. Câygâh-ı leşker-i endüh gâmdur **ey sürür**
Saña yer yoğ teng-nây-ı sine-i bî-kînede (*Gazel 40, Mısra 3*).

ey tabîb: *Ey doktor! (sevgili).*

1. Zağm-ı derûna itmeyelüm çâre **ey tabîb**
Biz derd-i 'aşk-ı yârda bulduğ selâmeti (*Gazel 44, Mısra 13*).

ey tıfl-ı dil-i zâr: *Ey ağlayan gönlün çocuğu!*

1. Rüz u şeb ağlamadan 'âlemi bî-zâr itdüñ
Bilsek **ey tıfl-ı dil-i zâr** nedendür elemüñ (*Kit'a 6, Mısra 4*).

eyâ: "Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime ve terkiplere giren nidâ edatıdır.

1. Bilmem ne virdi kim alamaz çarğ-ı kec-nihâd
Eyâ dil-i şikeste-i nâ-dîde-kâmdan (*Gazel 28, Mısra 8*).
2. Hîhiv-i mihr-eserâ serverâ bihîn güherâ
Eyâ vücudı olan mağz-ı luğf-ı Yezdân'üñ (*Kaside 5, Mısra 44*).
3. **Eyâ** elif midür ki derün-ı devâtda
Olmuş aşâbi içre elif bâ be-hem qalem (*Kaside 7, Mısra 17*).

eyle-: *Yapmak, etmek.*

1. İlâhî cilvegâhın kaşr-ı Firdevs-i berîn **eyle**
Aña şad 'izzet ile hür u gilmân ideler hîdmet (*Kit'a 25, Mısra 5*).

ey sâkı-i gül-çehre: *Ey gül çehreli saki!*

1. Luğf eyle ne var bezmümüzi eyle müşerref
Yârân öper **ey sâkı-i gül-çehre** ayâğuñ (*Gazel 20, Mısra 8*).

eyyâm-ı ferâğ: *Serin rüzgâr.*

1. Cām-ı mey-i rahşān yūrisūn mevsim-i güldür
Fā'iz içelüm rağmına **eyyām-ı ferāğūñ** (*Gazel 20, Mısra 10*).

ezhār: *Çiçekler II Gönüldeki güzel duygular.*

1. Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla sīnem seyre gelsün yār
Yine **ezhār** ile seyr eyledüm şahn-ı gülistānı (*Gazel 48, Mısra 12*).

ezhār-ı ğam: *Gam çiçekleri.*

1. 'Ālemde görmedük hele hiçbir gül-i neşāt
Hep açılan bu bāğda **ezhār-ı ğam** gibi (*Gazel 41, Mısra 6*).

ezhār-ı nuķūş: *Resimlerin çiçekleri.*

1. Tāze **ezhār-ı nuķūşı** her ān
Gül-i cennet gibi nā-dīde ħazān (*Mesnevi 1, Mısra 7*).

F

Fahr-ı 'Ālem: *Hz. Muhammed.*

1. Semuyy-i İbn-i 'amm **Fahr-ı 'ālem**
Cenāb-ı Merdümi-i nazm-pirāy (*Kıt'a 14, Mısra 3*).

fā'ide itme-: *Fayda etmemek, yararlı olmamak, etkisi olmamak, işe yaramamak.*

1. Cān ile ħarīdār-ı metā' -ı ğam-ı 'ışk ol
Bir **fā'ide itmezse** de Fā'iz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 10*).

Fā'iz: *18. asır divan şairi.*

1. Āzādelige derd-i ğam-ı 'ışkı virür mi
Fā'iz ne kadar olsa da bī-tāb-ı maħabbet (*Gazel 2, Mısra 10*).
2. Görince 'arız-ı rengin-i dil-beri **Fā'iz**
O demde ħātıra şahbā-yı şu' le-tāb gelür (*Gazel 3, Mısra 9*).
3. Silk-i belāgate geçirüp dürr-i nazmuñı
Fā'iz cevāhir-i suħana intizām vir (*Gazel 4, Mısra 10*).
4. Bī-hüde kūşış eyleme bu şürezārda
Fā'iz hezār tuħm-i ümīd ü recā yeter (*Gazel 6, Mısra 14*).
5. Şād-kāmsın var ise **Fā'iz** dile te'sīr-i şevk
Nāz ile yāruñ nigāh-ı çeşm-i fettānındadır (*Gazel 8, Mısra 9*).
6. Yolda görmüş bendesin luḫf eyleyüp ol meh dimiş
Ḫaste-i 'aşkum olan bī-çāre **Fā'iz** bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 10*).
7. İden ser-geşte-i vādī-i ħayret **Fā'iz**'i ey meh
Hevā-yı zūlf-i müşğīnūñ ile sevdā-yı kāküldür (*Gazel 11, Mısra 9*).

8. İden ser-geşte-i vādī-i hayret **Fā'iz**'i ey meh
Hevā-yı zülf-i müşğīnūñ ile sevdā-yı kāküldür (*Gazel 11, Mısra 9*).
9. Bilmezem **Fā'iz** ne sır vardur leb-i dil-berde hiç
Nāz ile güftāra geldükçe beni meftūn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).
10. **Fā'iz** 'aceb mi ehl-i suhan olsa ser-be-ser
Dil-beste-i leṭāfet -i nuṭṭ u beyānumuz (*Gazel 13, Mısra 13*).
11. Ney ki murādı dilleri şad çāk itmeden
Fā'iz su'āl olunsa nedür kim cevāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 10*).
12. **Fā'iz** görünce nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz şı'ri böyle dil-keş ü pür-ḫālet isterüz (*Gazel 15, Mısra 11*).
13. Cān ile ḫarīdār-ı metā' -ı ğam-ı 'ışık ol
Bir fā'ide itmezse de **Fā'iz** zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 10*).
14. **Fā'iz** ola mı vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek ne dem ol şūḫı der-āğūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 9*).
15. Bir āh ile ser-i kūyında dil-berüñ **Fā'iz**
Hezār şerm ile muḫtāc-ı i' tizār olduk (*Gazel 19, Mısra 13*).
16. Cām-ı mey-i raḫşān yürisün mevsim-i güldür
Fā'iz içelüm rağmına eyyām-ı ferāğūñ (*Gazel 20, Mısra 10*).
17. Tek ü tāz itmede meydān-ı suhanda **Fā'iz**
Eşheb-i ṭab' um ile var ise hem-pā görelüm (*Gazel 21, Mısra 11*).
18. Olupdur beste **Fā'iz** silk-i rengin-i belāğatle
Hemān bir deste güldür güyiyā evrāk-ı dīvānum (*Gazel 22, Mısra 9*).
19. Ṭarḫ eyle bir nazīre o mu' ciz-beyāna kim
Fā'iz nazīri Nef' ī vü Yaḫyā' da olmasun (*Gazel 23, Mısra 10*).
20. Ğurūr-ı ḫüsn ile pā-māl ider seni **Fā'iz**
Sevüp o dil-ber-i 'ālī-cenābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 9*).
21. Ruḫşat da virse ğamzesi **Fā'iz** nezāreye
Rūyına ol mehüñ bakılır mı ḫicābdan (*Gazel 27, Mısra 9*).
22. Mümkün midür nazīre o mu' ciz-beyāna hiç
Fā'iz ferāğat eyle bu sevdā-yı ḫāmdan (*Gazel 28, Mısra 10*).
23. Nice āh itmesün **Fā'iz** dil-i bī-çāre inşāf it
Görüp şabreylemek mümkün mi dil-dārı 'adūlarla (*Gazel 33, Mısra 9*).
24. Gül-geşt-i çemen eylesem 'īd irse de **Fā'iz**
Yanumca şalınsa bile ol sīm-berümde (*Gazel 34, Mısra 9*).
25. Tīğ-i sitemle eyler imiş ādemi helāk
Fā'iz düşer mi hiç o perī-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 10*).
26. Çü baḫr-i bī-kerān-ı 'aşka **Fā'iz** olduñ üftāde
Düşüp bī-hūde ümmīd-i kenāre ıztırāb itme (*Gazel 38, Mısra 9*).
27. Gördükde virme her büt-i şīrīn-zebāna dil
Fā'iz düşürme kendüñi ḫalkūñ zebanına (*Gazel 39, Mısra 10*).
28. Pādişāh-ı vaḫt olur **Fā'iz** kim alsa dūşına
Bir 'aceb ḫālet var ancak ḫırka-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 9*).
29. **Fā'iz** şadā-yı nāyı n'ider ehl-i ṭab' olan
Var mı anuñ şafāsı şarīr-i ḫalem gibi (*Gazel 41, Mısra 9*).
30. Senüñ gül-ğonce-i tūmār-ı nazm-ı dil-keşüñ **Fā'iz**
Sezādur ehl-i 'irfānuñ olursa zīb-i destarı (*Gazel 42, Mısra 9*).
31. Nice ḫor ehl-i dil elden anı **Fā'iz** bir dem
Var mı bir şevḫ virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 9*).
32. Bir cām ile ider seni **Fā'iz** cihāna şāh
Pīr-i muğān luṭf idüp eylerse himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).

33. N'ola **Fā'iz** gibi itseñ şikāyet çarḥ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-ā-dem cevri ü bī-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 9*).
34. Senüñ **Fā'iz** bu şî'r-i dil-keşüñ nāzük edālarla
Unutdursa n'ola erbāb-ı ṭab' a nazm-ı Selmān'ı (*Gazel 48, Mısra 13*).
35. Eyleyince āteşin güftāruñı tahrīre kaşd
Elde **Fā'iz** kil-k-i sihr-āsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 10*).
36. **Fā'iz** didi kerrūbiyānuñ birisi tārīhini
Bu ma'bed-i 'uşşākiyāndur cāygāh-ı ḳudsiyān (*Gazel 52, Mısra 17*).
37. Ḳuvvet-i 'ışk ile **Fā'iz** mālīk-i mülk-i dil ol
Nefṣ ü şeyṭāna hücüm it leşker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 9*).
38. Ḳuvvet-i 'ışk ile **Fā'iz** mālīk-i mülk-i dil ol
Nefṣ ü şeyṭāna hücüm it leşker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 9*).
39. Faḳīrūñ derdmendüñ dergehüñ sā'illerindendür
Ḳuluñ **Fā'iz** ḡulām-ı kemterīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 10*).
40. Faḳīrūñ derdmendüñ dergehüñ sā'illerindendür
Ḳuluñ **Fā'iz** ḡulām-ı kemterīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 10*).
41. Yüzüñ sür ḥāk-i dergāhına **Fā'iz** ḥāzret-i şeyḫüñ
Kerem şāḫibleri zīrā esirger derdmendānı (*Kaside 4, Mısra 9*).
42. Nazīr olur mı gül-i bāḡ şehri Edrine'ye
Bu demde **Fā'iz** olur gerçi her diyārda gül (*Kaside 6, Mısra 14*).
43. Şarf eyler idüm yolına naḳd-i dil ü cānı
Ol meh dise **Fā'iz** ne virürdüñ senüñ olsam (*Kit'a 8, Mısra 4*).
44. Seyr idüp **Fā'iz** didi tārīhini
Menba' -ı Kevşer sebīl-i bī-'adīl (*Kit'a 10, Mısra 9*).
45. Seyr iden **Fā'iz** didi taḥsīn idüp tārīhini
Çeşmesi şāfī sebīli ise 'ayn-ı selsebīl (*Kit'a 11, Mısra 9*).
46. Lūlesi 'atşāndur **Fā'iz** çıkınca ḳalb-i āb
Çeşme-i pāk ü muşaffādan gel iç āb-ı ḥayāt (*Kit'a 12, Mısra 7*).
47. O cedler ile çün İslimye 'aynıdur Şāmuñ
Mināresi daḫi **Fā'iz** mināre-i beyzā (*Kit'a 13, Mısra 6*).
48. Didi seyr eyleyüp tārīḫ **Fā'iz**
Zihī zīnetde ḥāne dil-güşā-cāy (*Kit'a 14, Mısra 15*).
49. Didi **Fā'iz** ḥüzn ile tārīhini
Menzilüñ bu Bekr Efendi 'arş ola (*Kit'a 15, Mısra 5*).
50. Düşdi bir tārīḫ **Fā'iz** dil-nişīn ü āteşin
Gitdi şad āh cihān ḳuṭbı Muḥammed Ḳādirī (*Kit'a 18, Mısra 13*).
51. Didi giryān olarak fevtine **Fā'iz** tārīḫ
Cāygāhuñ ola Şāliḫ Çelebi 'arş-ı berīn (*Kit'a 19, Mısra 3*).
52. Ḳayd-ı tārīḫ-i vefātı ile ol maḥdūmuñ
Fikr ile **Fā'iz** irişdürmiş idi rūza şebi (*Kit'a 21, Mısra 8*).
53. **Fā'iz** du'ā idüp didi tārīḫ-i rihletin
Yā Rabbi cāyı Ḥāmid Efendi'nüñ 'arş ola (*Kit'a 23, Mısra 7*).
54. Rihleti tārīhini **Fā'iz** didiler ḳudsiyān
Gitdi Cān-bāz-zāde el-Ḥācı Muḥammed cennete (*Kit'a 26, Mısra 9*).
55. Gel gel inşāf eyle **Fā'iz** tā-be-key cürm ü günāh
Tā'ib ü müstaḡfir ol kim 'afv ide cürmüñ İllāh (*Murabba 1, Mısra 9*).

Fā'izā: *Ey Fā'iz!*

1. Merhamet eyle didüm hañçerine itdi nigāh
Fā'izā raħm-i dil-i zāra işāret bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 10*).
2. Görelden ol şeh-i hüsnüñ dehān-ı nāzükini
Çemende ğonce-i gül Fā'izā hicābdadur (*Gazel 10, Mısra 10*).
3. Virüp zīver belāgat silkine nāzük-edālarla
Kelāmuñ Fā'izā reşk-āver-i 'ıkd-ı le 'āl olsun (*Gazel 30, Mısra 10*).
4. Fā'izā bu nev-zemīn-i ābdārum var iken
Defteründen eylesün şı'rin nevāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 11*).
5. Ger olursa dürr-i nazmuñ Fā'izā āsaf-pesend
Çarħa aş 'ıkd-ı şüreyyāya mu'ādildür deyü (*Gazel 32, Mısra 13*).
6. Yapışsa hañçere mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā'izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 10*).
7. Fā'izā yāķut ile hüsn ü bahāda bir tıtan
Bilmez imiş kıymet-i la'lı-i leb-i cānāneyi (*Gazel 45, Mısra 9*).
8. Anuñ hemīşe dest-i şerīfnde Fā'izā
Seyf-i 'adālet ile bula dem-ķadem ķalem (*Kaside 7, Mısra 27*).
9. Gelüp didi birisi ķudsiyāndan Fā'izā tāriħ
Revān oldı ğülzār-ı cināna Ğülşeni-zāde (*Kıt'a 17, Mısra 5*).

Fā'iz-i bī-çāre: *Zavallı, çaresiz Fâiz.*

1. Esirge Fā'iz-i bī-çāreyi de kim berīdür
Ķadīmī luṭfıña mu'tād derdmendānuñ (*Kaside 5, Mısra 45*).

Fā'iz-i zār: *Ağlayan, inleyen Fâ'iz.*

1. Görüp mecālini reşk eyler oldı bir mūra
Ķamuñla Fā'iz-i zār oldı tā o deñlü za'if (*Gazel 18, Mısra 10*).
2. Vaşf eyler imiş ğamze-i hūn-rīzini yāruñ
Ķan aķsa n'ola Fā'iz-i zāruñ ķaleminden (*Gazel 24, Mısra 14*).
3. Ne dem ki 'azm ide kūy-ı ħabībe Fā'iz-i zār
Fiğāni hem-reh olur seyl-i eşki rāh-beri (*Gazel 50, Mısra 9*).

faķir: *Zavallı, çaresiz, aciz.*

1. **Faķirüñ** derdmendüñ dergehüñ sā'illerindendür
Ķuluñ Fā'iz ğulām-ı kemterinüñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 9*).
2. **Faķire** ķayd-ı 'ıyāl oldı pāy-bend-i 'azīm
Olurken 'ālem-i itlāķda şenā-ħ'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 49*).

fāni: *Ölümlü, geçici.*

1. Ķalbüñi şāf it bir mey ol bürīde-efķārdan
Baķma **fāniye** elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 4*).
2. Ref' idüp gerd-i sivāyı ħātır-ı meyyālden
Baķma **fāniye** elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 8*).
3. Levħ-i dilden maħv olup naķş-ı sivā bī-iştibāh
Baķma **fāniye** elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 12*).

farķ eyle-: *Ayırt etmek, fark etmek.*

1. Giryeye itdükçe firâkıyla gören **farq eylemez**
Eşk-i çeşm-i hün-feşânım mı bir aqar şu mıdur (*Gazel 9, Mısra 5*).

farq-ı bükâ: *Aşırı gözyaşı dökmek.*

1. Yemm kıatre iken eşküme nisbet nazarumda
Nem kıodı benüm **farq-ı bükâ** dıdelerümde (*Gazel 34, Mısra 2*).

farq-ı zihâm: *Kalabalığın aşırılığı, aşırı kalabalık.*

1. Ruşsat mı var nezâreye **farq-ı zihâmdan**
‘ Âlem o şüh-ı mâhveşe mübtelâ gibi (*Gazel 47, Mısra 5*).

faşl: *Dört mevsimden her biri.*

1. İrişdi mevsim-i gül **faşlıdır** gülistânıñ
Nevâ-yı dil-keşini diñle ‘ andelîbânıñ (*Kaside 5, Mısra 1*).

fazl: *Fazla, ziyade.*

1. Zîrâ gelince meclis-i fazlına lâl olur
‘ Âlemde gerçi **fazl** ile olmuş ‘ alem kıalem (*Kaside 7, Mısra 24*).

fehme olduĝun: *Anlaşıldığın, anladığın.*

1. Tîĝ **olduĝun** nizâma sebep **fehme** hem kıalem
Dîvân ü deftere nazâr eyle kıalem kıalem (*Kaside 7, Mısra 1*)

felek: 1. *Âlem, dünya.*

1. Turıncı şâlumı alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bârum **felek** şimdi ne şâlum var ne mâlum var (*Müfret 2, Mısra 2*).

2. *Gökyüzü, semâ.*

1. Gâhî o meh kı nâz ile ‘ arz-ı cemâl ider
Şerminden âfıtâb **felekde** zevâl ider (*Gazel 51, Mısra 2*).

fen: *Sınıf, türlü, tabaka, çeşit, nevi.*

1. Ben fetğ iderüm var ise ger müşkil-i ‘ ışkı
Ol **fende** meger görmedigim bâb mı kıaldı (*Kıt’a 7, Mısra 2*).

ferâĝat eyle-: *Hakkından vazgeçmek, el çekmek.*

1. Mümkün midür nazîre o mu‘ ciz-beyâna hîç
Fâ’iz **ferâĝat eyle** bu sevdâ-yı hâmdan (*Gazel 28, Mısra 10*).

ferah: *Gönül açıklığı, sevinç, sevinme.*

1. **Ferah** her cānibinde cilve-güster
Şafā her gūşesinde zīnet-efzāy (*Kit'a 14, Mısra 11*).

ferah çık-: *Gönül açıklığı, sevinç, sevinme.*

1. Cāygāh-ı ceş-i ğamdur dil **ferah çıksun** deyü
Şāh-ı ğamdan gelmede fermān fermān üstine (*Müfret 3, Mısra 1*).

ferah-zāy: *Ferahlık yaratan, ferahlık veren.*

1. Binā idüp bu beyt-i dil-küşāyı
Nigāristān-ı Çīnāsā **ferah-zāy** (*Kit'a 14, Mısra 6*).

ferāmūş it-: *Unutmak.*

1. Biñ cevr ü cefā itse de ol şūh-ı sitemger
Bir va' de-i vuşlatla **ferāmūş iderüz** biz (*Gazel 17, Mısra 8*).

ferdā: *Yarın, gelecek.*

1. Şalar mihr gibi **ferdāya** da' vet itdükçe
O māh hānemüzi bir şeb eylemez teşrīf (*Gazel 18, Mısra 5*).

fermān fermān üstine gelmede: *Buyruk üzerine buyruk gelmesi, sürekli olarak emir gelmesi.*

1. Cāygāh-ı ceş-i ğamdur dil ferah çıksun deyü
Şāh-ı ğamdan gelmede fermān fermān üstine (*Müfret 3, Mısra 2*).

feryād: 1. *Şikāyet etmek, haykırmak, inlemek.*

1. Yeter ey dil yeter tā key belā-yı ' ışkdan **feryād**
' İlac-ı derd-i ' ışkuñ çāresi şabr u taḥammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).

2. *Sızlanma, inleme.*

1. Kār itdi cāna tīg-i ğam-ı ' ışkı şöyle kim
Feryāda yoḳ mecāl kesildi amānumuz (*Gazel 13, Mısra 12*).

3. *Sızlanma, şikāyet.*

1. Derd-i ğam nūş iderüm diyü nedür **feryāduñ**
Ey gönül kâ' ide-i bezm-i muḥabbet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 7*).

4. *Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırma, haykırış, çığlık, avaze, figan; inleme.*

1. **Feryādum** o sengīn-dile itmez mi ' aceb kār
Te 'sīr mi yoḳ bilmezem āh-ı seḫerümde (*Gazel 34, Mısra 3*).
2. Deşt-i ' ışkı tıtdı **feryādum** benüm mānend-i Kays
Gūş idüp tā nālemi kuhsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 5*).

feryād eyle-: *Yüksek sesle bağırarak, haykırmak.*

1. Sehervar gülşen-i küyiñda **feryād eyle** cānānuñ
Biraz ey murğ-ı dil aḥvālūñi ağla ḥicāb itme (*Gazel 38, Mısra 3*).
2. Dil görüp ol şūḥı bülbülvār **feryād eyledi**
Gül ruḥun seyr eyleyüp tekrār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 1*).
3. Dil görüp ol şūḥı bülbülvār feryād eyledi
Gül ruḥun seyr eyleyüp tekrār **feryād eyledi** (*Gazel 49, Mısra 2*).
4. Kaşd-ı şabr itdi egerçi dil görünce ol mehi
İhtiyārı gitdi āḥir kār **feryād eyledi** (*Gazel 49, Mısra 4*).
5. Deşt-i ʿışkı tıtdı feryādum benüm mānend-i Kaş
Güş idüp tā nālemi kuhsār **feryād eyledi** (*Gazel 49, Mısra 6*).
6. Ol tabīb-i cān u dil aşlā teraḥḥum itmedi
Gerçi kim ḥayli dil-i bīmār **feryād eyledi** (*Gazel 49, Mısra 8*).
7. Eyleyince āteşin güftāruñı tahrīre kaşd
Elde Fāʿiz kilik-i sihr-āsār **feryād eyledi** (*Gazel 49, Mısra 10*).

feryād it-: *Yüksek sesle haykırmak, inlemek, sızlanmak, şikâyet etmek.*

1. Ne kārūñ var gönül bī-hūde **feryād itmeden** ḡayrı
Ne ḥaşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).

feryād ü āḥ ü zār: *Feryat etmek ve ah etmek ve inlemek.*

1. İster iseñ būy-ı vuşlat cānib-i dil-dārdan
Olma ḥālī her seḥer **feryād ü āḥ ü zārdan** (*Murabba 1, Mısra 2*).

feth it-: *Üstesinden gelmek, zapt etmek.*

1. Ben **feth iderüm** var ise ger müşkil-i ʿışkı
Ol fende meger görmedigim bāb mı ḳaldı (*Kıt'a 7, Mısra 1*).

feth-i bāb: *Kapının açılması.*

1. İde her emrinde hem ʿavn-ı İlāhī **feth-i bāb**
Nūr-ı tevḫīḳ ü hidāyet ola hādī vü delīl (*Kıt'a 11, Mısra 7*).

fevt: 1. *Ölüm, mevt II bir daha ele geçmemek üzere kaybetmek.*

1. Didi giryān olarak **fevtine** Fāʿiz tārīḥ
Cāygāhuñ ola Şālih Çelebi ʿarş-ı berin (*Kıt'a 19, Mısra 3*).

2. *Ölüm.*

1. **Fevtini** güş idenler tārīḥ için didiler
Seyyid Ḥüseyn'ün olsun yā Rab maḳām-ı Firdevs (*Kıt'a 24, Mısra 3*).
2. Duʿā idüp didiler **fevtine** tārīḥ için aḥbāb
İlāhī eyle Seyyid Muştāfā'nuñ meskenin cennet (*Kıt'a 25, Mısra 7*).

feyz: *Suyun akıp taşması II bolluk, çokluk, gürlük, verimlilik.*

1. Nihāl-i huşk bile şimdi tāze gül virdi
Bu demde tā okudur **feyz-i** ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 8*).

feyz-bād-ı luṭf: *Luṭfun bolluk olsun.*

1. Bahār menḳabetā **feyz-bād-ı luṭfuñ** ile
Biter zemīn-i emel gibi şürezārda gül (*Kaside 6, Mısra 23*).

feyz-baḫş-ı ṭālib-i ma' nā: *Mana öğrenmek isteyenlere feyiz veren.*

1. Zihī bāğ-ı ma' ārif **feyz-baḫş-ı ṭālib-i ma' nā**
Sezādur dirsem aña ehl-i ' irfānuñ debistanı (*Kaside 4, Mısra 3*).

feyz-i aḳdes: *En kutsal feyiz. İlahî zâtın, bütün mümkünlerin ve şeylerin sûretinde kendine tecelli etmesine feyz-i akdes denir.*

1. Ni' met-i dīdār ile Hāḳ anı ten' ĩm eyleye
Feyz-i aḳdesden ide iḫrāz ḫazz-ı vāfiri (*Kit'a 18, Mısra 8*).

feyz-i ilāhī: *İlahî feyiz, Allah'tan gelen ihsan, bereket.*

1. Āzāde olur ḳayd-ı elemden dil-i Fā'iz
Bir gün iriştir **feyz-i ilāhī** meded eyler (*Gazel 7, Mısra 10*).

fiğān: *Istırapla bağıрма, haykırma, feryat.*

1. Tā key bu āh ü nāle gönül itmez i' tibār
Ol cevr-pīşe ' āşık-ı zāruñ **fiğānna** (*Gazel 39, Mısra 8*).
2. Ne dem ki ' azm ide kūy-ı ḫabībe Fā'iz-i zār
Fiğān hem-reh olur seyl-i eşki rāh-beri (*Gazel 50, Mısra 10*).

fiğān ü nāle: *Feryat ve inilti.*

1. Nevāya başla çemende gel ey hezār-ı ğarīb
Fiğān ü nāle gerekdür hemīşe kār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 2*).

fıkr: *Fikir, düşünce II hatır.*

1. Ḳayd-ı tāriḫ-i vefāti ile ol maḫdūmuñ
Fıkr ile Fā'iz iriştürmiş idi rūza şebi (*Kit'a 21, Mısra 8*).

fıkr it-: *Düşünmek, idrak etmek.*

1. Ḳoma bu demde gül-i cāmı elden ey sākī
Ne deñlü añlata **fıkr it** dem-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 6*).

fıkr-i ruḫ: *Sevgilinin yüzünün hatırlanması.*

1. Derūna **fıkr-i ruḫı** tāb-baḫş olur dā'im
Ḳayāl-i la' li ile çeşmüme şerāb gelür (*Gazel 3, Mısra 5*).

fi'l-hāl: *Hemen, derhal, o anda, şimdi.*

1. Kande 'azm itse irişür **fi'l-hāl**
Aña der-pey sa' âdet ü iqbâl (*Mesnevi 1, Mısra 3*).

firāk: *Hüzün, ayrılık acısı.*

1. Girye itdükçe **firākıyla** gören fark eylemez
Eşk-i çeşm-i hün-feşānum mı bir açar şu mıdur (*Gazel 9, Mısra 5*).
2. Dil-dādedür ana mül-i dil-dāra şübhesüz
Yaşlar döker **firāk** ile dem-be-dem kalem (*Kaside 7, Mısra 14*).

fürüg-1 mihr-i hüdā: *Kur'an-ı Kerîm'in güneşinin ışığı.*

1. **Fürüg-1 mihr-i Hüdā** nür-1 cebhe-i taqvā
Güzîn ü eşrefi ' iffetle nev' -i insānuñ (*Kaside 5, Mısra 19*).

fürüg-1 nür-1 ruḥ: *Yüzün parıltılı ışığı.*

1. Her şubḥ u şām mihr ü meh-i çarḥa ey perī
Bî-şek **fürüg-1 nür-1 ruḥuñdan** ziyā yeter (*Gazel 6, Mısra 6*).

fürūzan ol-: *Parlamak, ışık vermek, aydınlatmak.*

1. **Fürūzan oldu** çün nür-1 cebīnūñ yā Resūla'llāh
Ziyā-baḥş oldu şem' -i şer' ü dīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 1*).

fütāde: *Düşmüş, düşkün.*

1. Düşer mi şāniña ey şeh-süvār-ı kişver-i nāz
Helāk eylesin cevr ile **fütādeleri** (*Gazel 50, Mısra 4*).

füzün it-: *Artırmak, fazlalaştırmak.*

1. Bir mu' allim-hāne bünyād eyledi tarḥ-ı laṭîf
Ḥüsnüni dāḥî **füzün itdi** bu çeşme bu sebîl (*Kit'a 11, Mısra 4*).

füzün ol-: *Yükselmek, artmak.*

1. Hemvāre devleti **ola** günden güne **füzün**
Ḥayr ile bula mebde-i vehm muḥteşem kalem (*Kaside 7, Mısra 29*).

G

gāfil: *Gaflette bulunan, ihmâl eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız, dalgın, tembel.*

1. Çeşm ü ebrüyle meclisde işâret eyleme
Hürde-gîr olma şağın yârâna **gâfildür** deyü (*Gazel 32, Mısra 8*).

gâh ü bî-geh: *Vakitli vakitsiz, sıralı sırasız.*

1. Tâze hem-demler mübârek olsun ey meh kâ'ilüz
Tek añılsun **gâh ü bî-geh** 'aşık-ı dîrîne de (*Gazel 40, Mısra 8*).

gâhî: *Ara sıra, bazen, bazı defâ.*

1. Döküp ruhsar-ı rengin üzre müşgîn turesin **gâhî**
Gül-i âl üzre sünbül gösterür ol şüh-ı fettânım (*Gazel 22, Mısra 5*).
2. **Gâhî** o meh ki nâz ile 'arz-ı cemâl ider
Şerminden âfitâb felekde zevâl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).

gâhî... geh: *Bazen...bazen...*

1. Hâl-i 'âlem böyledür **gâhî** şu'üd **geh** hübût
Zerre deñlü i' tibâr itme irişseñ rif' ate (*Kıt'a 26, Mısra 1*).

galem: *Kalem.*

1. Ey 'âlem içre luğ u keremle olan **galem**
Hem şefkat ü mürüvvetle bulan iştiyhâr (*Kıt'a 9, Mısra 1*).

gâlib it-: *Üstün gelmek.*

1. Hâbbezâ bî-nazîr-i gerdüna
Seyrde **gâlib idi** gerdüna (*Mesnevi 1, Mısra 2*).

gâlibâ: *Öyle görünüyor ki, görünüşe göre, anlaşılın, zannediyorum ki.*

1. Bu câyı pîrân-ı tarîk itmiş nazargâh **gâlibâ**
Rû-mâle zîrâ cân atar hâk-i derine zâ'irân (*Gazel 52, Mısra 15*).

gam: *Keder, tasa, kaygı, dert.*

1. 'Uşşâk-ı zâra niçeye dek bu cefâ yeter
Öldürdi **gam** bizi yeter ey bî-vefâ yeter (*Gazel 6, Mısra 2*).
2. Görüp mecâlini reşk eyler oldu bir mûra
Ġamuñla Fâ'iz-i zâr oldu tâ o deñlü za'îf (*Gazel 18, Mısra 10*).
3. Ağlar şeb-i firkatde dil-i zâr **gamından**
Gelmez gözine şubha dek uyhu eleminden (*Gazel 24, Mısra 1*).
4. Emîn eyle dil-i rindânı **gamdan** takvîyet-bağş ol
Meded luğ eyle sâkî meclisi zeyn it sebûlarla (*Gazel 33, Mısra 5*).
5. Câygâh-ı leşker-i endüh **gamdur** ey sürür
Saña yer yok teng-nây-ı sine-i bî-kîne (*Gazel 40, Mısra 3*).
6. **Ġamuñla** ağlamaz 'âlemde çeşm-i ter mi kalmışdur
Sirişk-i dîde rîzân olmaduk bir yer mi kalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 1*).

7. Yok midur gāyeti ey şūḥ bu cev̄ ü sitemüñ
Yeter inşāf yeter cānuma kār itdi **ġamuñ** (*Kıt'a 6, Mısra 2*).

ġam çek-: *Üzölmek, kaygılanmak, tasalanmak.*

1. Yeter o Şekveyi başla du' āya **ġam çekme**
Senüñle bařs idemez bařt-ı nābe-sāmānuñ (*Kaside 5, Mısra 51*).

ġam-güsār-ı ġarīb: *Zavallının dert ortağı.*

1. Enīs olursa baña bezm-i ġamda bülböl olur
ġarīb olur yine elbetde **ġam-güsār-ı ġarīb** (*Gazel 1, Mısra 4*).

ġam-ġarlık it-: *Kederlenmek, tasalanmak, üzölmek.*

1. Bir řāf-derün yār-ı muvāfık ele girse
ġam-ġarlık itse baña vařt-i kederümde (*Gazel 34, Mısra 8*).

ġam-ı hicr: *Ayrılık derdi, ayrılık acısı.*

1. Çıkar her Şeb **ġam-ı hicrünüle** çarġa āḥ ü efgānum
Ne var bir kerre teřrīf eyleseñ ey mäh-ı tībānum (*Gazel 22, Mısra 1*).

ġamze: *Süzgün bakış, II çene veya yanak çukurluğu.*

1. Söyle ey dil seni bī-tīb iden **ġamze** midür
Tīr-i müjgān mı ebrūsı midur yā görelüm (*Gazel 21, Mısra 5*).
2. Ruşşat da virse **ġamzesi** Fā'iz nezāreye
Rüyına ol mehüñ başılır mı ġicābdan (*Gazel 27, Mısra 9*).
3. **ġamzesinden** ġavf ider 'uřřāk kātildür deyü
Ben şaşından şorşarum tīġa mümāřıldür deyü (*Gazel 32, Mısra 1*).
4. O řāḥ-ı ġüsne başar **ġamze** tīġ-i nāz be-dest
ġarāb ider dil-i 'uřřākı yek iřāret ile (*Gazel 35, Mısra 7*).
5. 'Uřřākı bir nigāḥ ile ger luşf u ger 'itāb
Eyler helāk **ġamzesi** tīġ-i düdem gibi (*Gazel 41, Mısra 4*).

ġamze-i ġün-rīz: *Kan dökücü yan bakış.*

1. Vaşf eyler imiş **ġamze-i ġün-rīzini** yāruñ
Şan ařsa n'ola Fā'iz-i zāruñ şaleminden (*Gazel 24, Mısra 13*).

ġamze-i yār: *Sevgilinin süzgün yan bakışı.*

1. Bilmem geçer mi **ġamze-i yāre** niyāzımız
Bir kez nezāre-i ruşına ruşşat isterüz (*Gazel 15, Mısra 9*).

ġarāz: *Gaye, maksat, amaç.*

1. **ġarāz** 'arż-ı 'ubüdiyyetdür ancař yořsa sultānum
Ne mümkündür edā na't-i ġüzīnüñ yā Resūla'llāḥ (*Kaside 2, Mısra 7*).

ğarīb: *Kimsesiz, zavallı.*

1. Enīs olursa baña bezm-i ğamda bülbül olur
Ğarīb olur yine elbetde ğam-güsār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 4*).

ğavġā: *Kavga, gürültü, dövüşme.*

1. Besdür mişāl-i cevher-i ferde dehān-ı yār
Söyleñ ħakīme yoğ yire ġavġāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 6*).

ğāyet: *Nihāyet, uç, son.*

1. Yoğ midur ġāyeti ey şūğ bu cevır ü sitemüñ
Yeter inşāf yeter cānuma kār itdi ġamuñ (*Kit'a 6, Mısra 1*).

ğayrı: 1. *Başka.*

1. Ne kārūñ var gönül bī-hūde feryād itmeden ġayrı
Ne ħāşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).
2. Ne kārūñ var gönül bī-hūde feryād itmeden ġayrı
Ne ħāşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 2*).
3. Ne sūd itdüñ görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çīne
Gönül murğun esīr-i dām-ı şayyād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 4*).
4. Baña biñ cevır ider ol bī-vefā yanında aġyāruñ
Şafā eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 6*).
5. Hezārān va' d-i luğ itmişdi yār 'ömri mezīd olsun
Hev itdi ħātır-ı vīrānum ābād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 8*).
6. N'ola Fā'iz gibi itseñ şikāyet çarğ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-ā-dem cevır ü bī-dād itmeden ġayrı (*Gazel 46, Mısra 10*).

2. *Başkaları, yabancı.*

1. Görünmesün gözime ġayrılar perī ise de
Niyetce gönülüm o şūğ-ı felek-cenābdadur (*Gazel 10, Mısra 7*).
2. Lü'lü-nümā-yı luğ ola ca'iz ki ġayrıya
Biz dil-rübāyı mest-i mey-i nağvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 5*).

ğazel-ğ'ān: *Gazel okuyan.*

1. Bahār menğabetā bezm-i midħatuñda n'ola
Olursa bülbül-i dil şevğ ile ġazel-ğ'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 30*).

geç-: 1. *Geçmek.*

1. Şikeste-ğātır ü nā-dide-kām perişān-dil
Hemīşe böyle geçer böyle rüzgār-ı ġarīb (*Gazel 1, Mısra 8*).

2. *Geçmek (vakit, zaman).*

1. İkrārı üzre tırmadı gitdi o bî-vefâ
Va' d-i bilâ-vefâ ile **geçdi** zemânumuz (*Gazel 13, Mısra 10*).

3. Geçmek, aşmak.

1. Bir kez ser-i kuyında bir âh itdük o şūhuñ
Ol dem bu zamân oldı **geçilmez** siteminden (*Gazel 24, Mısra 8*).

4. Geçmek, vazgeçmek.

1. Nâkış görinen belki kuşūr-ı nazaruñdur
İnşâf ile baq ' âleme **geç** pîş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 12*).
2. Bî-tâb olursa da dil eger ıztırâbdan
Geçmez hevâ-yı turre-i pür-pîç ü tâbdan (*Gazel 27, Mısra 2*).
3. Bâğ-ı behiştde olsa da ger câygâh-ı dil
Geçmez yine o kâmet-i tûbâ-ı hırâmdan (*Gazel 28, Mısra 6*).
4. ' Âlem-i ma' nâya baq **geç** cümle kîl ü kâlden
Mâzî vü müstağbeli ço añlar iseñ hâlden (*Murabba 1, Mısra 5*).

5. Geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek.

1. Dil derdine devâyı kapuñdan umar şehâ
Geçmez olunca ol der-i devlet-me 'âbdan (*Gazel 27, Mısra 6*).
2. Ol demi yâd eyle kim mülhâk olursın anlara
Her **geçenden** sen de eylersin recâ-yı Fâtiḥâ (*Kit'a 22, Mısra 4*).

6. Geçip gitmek, yaşayıp ölmek.

1. **Geçdi** bu vaḥşet-serâdan yine bir zât-ı şerîf
Cân göziyle ' âlem-i lâhütuñ olup sâ'iri (*Kit'a 18, Mısra 1*).

7. Bitmek, geçmek (Zaman bağlamında).

1. Cüdâ eyler biribirinden aḥbâbı **geçer** şoḥbet
Cihânuñ hâl ü şanı böyledür ḳalmaz bu cem' iyyet (*Kit'a 25, Mısra 1*).

8. Geçmek (zaman bağlamında).

1. Müdâm bezmüñe zînet vire gül-i iḳbâl
Geçe hemîşe şafâ-yı dil ile her ânuñ (*Kaside 5, Mısra 56*).

geçir-: Geçirmek, dizmek.

1. Silk-i belâgate **geçirüp** dürr-i nazmuñı
Fâ'iz cevâhir-i suḥana intizâm vir (*Gazel 4, Mısra 9*).

gehî... geh: Bazen.....bazen, kâh.....kâh.

1. **Gehî** cebîñüñe taḳlîd ider **geh** ebrüña
Meh-i felek niçe yıllardur inḳılâbdadur (*Gazel 10, Mısra 3*).

gel-: 1. Gelmek.

1. Nevāya başla çemende **gel** ey hezār-ı ğarīb
Fiğān ü nāle gerekdür hemīşe kār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 1*).
2. Ne dem ki bezme mey-i āteşīn ḥabāb **gelür**
Şafā virür dile cism-i nizāra tāb **gelür** (*Gazel 3, Mısra 1*).
3. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne nāme-berden eser vār ne bir cevāb **gelür** (*Gazel 3, Mısra 4*).
4. Kim da' vete kādīr o perī-peykeri ey dil
Luṭf ide meger kim **gele** kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 4*).
5. Ben ārzū-yı şehādetle **geldüm** ey Fā'iz
O tünd-ḥū eger öldürmez ise şāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 9*).
6. Her tīr-i sitem kim **gelür** ol kaşları yādan
Bir yerde qarār eylemez illā cigerümde (*Gazel 34, Mısra 5*).
7. Qadīmī āşināmızsuñ senünle ihtilāṭ itdük
Gel ey derd-i ğam-ı cānāne bizden ictināb itme (*Gazel 38, Mısra 6*).
8. Şalın nāz ile **gel** reftāra sīnem üzre cevlān it
Kerem kıl ey riyāz-ı behcetüñ serv-i ḥıramānı (*Gazel 48, Mısra 5*).
9. Kaçan **gelür** deyü āyā o mehveşüñ ḥaberi
Uçar gözümde ḥayāl-i ḥamām-ı nāme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).
10. Bunda **gelürler** reh-i nürdan tarīḳ-i şıdḳ u heves
Bunda alurlar vāyesin maḥrüm ḳalmaz tālibān (*Gazel 52, Mısra 13*).
11. Mişāl-i deste-i gül bir yire **gelür** zurafā
Şalā-yı 'ıyş **gelür** şimdi şavtı mürġānuñ (*Kaside 5, Mısra 5*).
12. Mişāl-i deste-i gül bir yire **gelür** zurafā
Şalā-yı 'ıyş **gelür** şimdi şavtı mürġānuñ (*Kaside 5, Mısra 6*).
13. **Gelüp** didi birisi ḳudsiyāndan Fā'izā tarīḳ
Revān oldı gülzār-ı cināna Gülşeni-zāde (*Kit'a 17, Mısra 5*).
14. ḳudsiyāndan birisi **geldi** didi tarīḳini
Cennet-i 'adn ola rūḥ-ı Muştafā'ya cāygāh (*Kit'a 20, Mısra 9*).
15. Hiç umulmaz hele ol āfet-i devrāna göre
Luṭf ide bezme **gele** bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 2*).

2. Görünmek, gözükmek.

1. Derūna fikr-i ruḥı tāb-baḥş olur dā'im
Ḥayāl-i la' li ile çeşmüme şerāb **gelür** (*Gazel 3, Mısra 6*).

3. Gelmek, girmek.

1. Ne rüzumuzda şafā var küdüret-i ğam ile
Ne şebde dide-i 'uşşāḳ-ı zāra ḥ'āb **gelür** (*Gazel 3, Mısra 8*).

4. Gelmek (uyku).

1. Gördüm o deñlü mest-i mey-i 'işveyarı kim
Gelmiş temām nergis-i çeşmine ḥ'āb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 8*).

5. Gelmek, saplanmak.

1. Şehā tek tîr-i ğamzeñ sîneye **gelsün** pey-ender-pey
Dil ü cān nağdin al benden yaña kat kat helāl olsun (*Gazel 30, Mısra 5*).

6. Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

1. Teşrîfüñ ile hānemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma beni iki gözüm **gel** kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 2*).

7. Gelmek, ortaya çıkmak.

1. Kudsiyāndan biri **geldi** didi menkūta ile
Dāhil-i cennet-i ‘adn ola Muhammed Çelebi (*Kit’a 21, Mısra 9*).

gel gel: *Büyük bir istekle ve ivedilikle muhatabın yaklaşmasını isteyen vurgulu söylem.*

1. **Gel gel** inşāf eyle Fā’iz tā-be-key cürm ü günāh
Tā’ib ü müstağfir ol kim ‘afv ide cürmüñ İlāh (*Murabba 1, Mısra 9*).

gel gör: *Gel gör, fark et, farkına var!*

1. Zāhid dirîğ olamaduk ehl-i hālden
Gel ol qarîn-i ehl-i şafā **gör** kerāmeti (*Gazel 44, Mısra 16*).

gel iç: *Gelmek (davet etmek).*

1. Lūlesi ‘atşāndur Fā’iz çıkınca kalb-i āb
Çeşme-i pāk ü muşaffādan **gel iç** āb-ı hayāt (*Kit’a 12, Mısra 8*).

geldükçe: *Geldiği zaman.*

1. Bilmezem Fā’iz ne sır vardur leb-i dil-berde hiç
Nāz ile güftāra **geldükçe** beni meftūn ider (*Gazel 12, Mısra 10*).

gelicek ‘îd: *Gelecek bayram.*

1. ‘Ahd eyledi öpdürmege pāyin **gelicek ‘îd**
Yā Rab sen o meh-pāreyi şābit-ka-dem eyle (*Gazel 37, Mısra 3*).

gelince: *Geldiği zaman, gelince.*

1. Olur biñ cān ile üftādeler pāyine ruḥ-sūde
Gelince nāz ile reftāre ol serv-i hırāmānum (*Gazel 22, Mısra 8*).
2. Zīrā **gelince** meclis-i fazlına lāl olur
‘Ālemde gerçi fazl ile olmuş ‘alem kalem (*Kaside 7, Mısra 23*).

genc-i pür-güher-i nazm: *Şiir cevherinin hazinesi.*

1. Ne **genc-i pür-güher-i nazm** imiş dil-i Fā’iz
Bilindi haḫ bu ki kilik-i güher-nisārından (*Gazel 26, Mısra 9*).

ger: *Eğer edatının nazımda kullanılan şekli.*

1. Bâğ-ı behiştde olsa da **ger** cāygāh-ı dil
Geçmez yine o kâmet-i tûbâ-hırâmdan (*Gazel 28, Mısra 5*).
2. Ger olursa dürr-i nazmuñ Fâ'izâ âşaf-pesend
Çarha aş 'ıkd-ı süreyyâya mu' âdildür deyü (*Gazel 32, Mısra 13*).
3. Bunda olur olursa **ger** cām-ı murâda dest-res
Bunda şitâb eyler hemîşe zümre-i şâhib-dilân (*Gazel 52, Mısra 11*).
4. Mişâl olurdu gül-i halk-i pâk-dâvere **ger**
Kılaydı hüsn ü tarâvetle bir qarârda gül (*Kaside 6, Mısra 9*).
5. Şehâb-ı himmeti **ger** olmasa tarâvet-bağş
Cihânda böyle olur mıydı iştihârda gül (*Kaside 6, Mısra 21*).
6. Ben fetḥ iderüm var ise **ger** müşkil-i 'ışkı
Ol fende meger görmedigim bâb mı kaldı (*Kıt'a 7, Mısra 1*).

ger... ger: *Gerek... gerek.*

1. 'Uşşâkı bir nigâh ile **ger** luḫ u **ger** 'itâb
Eylere helâk gâzmesi tîğ-i düdem gibi (*Gazel 41, Mısra 3*).

gerçi: 1. *Zaten, işin aslı, doğrusu.*

1. Gerdişinde yok şafâ bezmünde 'âlem bulmaduk
Gerçi çokdan devr ider bulduḫ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 4*).

2. *Aslında, zaten, gerçi.*

1. **Gerçi** ḥavf-ı ḥançeri māni' meyânın çoçmaḡa
Virmek Allâh'ın gönül devlet-i kazâyânındadır (*Gazel 8, Mısra 5*).
2. **Gerçi** luḫ ol bütüñ şevk-i dili efzün ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de memnün ider (*Gazel 12, Mısra 1*).
3. Nazîr olur mı gül-i bâğ şehri Edrine'ye
Bu demde Fâ'iz olur **gerçi** her diyârda gül (*Kaside 6, Mısra 14*).
4. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür ḫatâ
Zâhirde **gerçi** kim görünür müttehem kalem (*Kaside 7, Mısra 20*).
5. Zîrâ gelince meclis-i faẓlına lâl olur
'Âlemde **gerçi** faẓl ile olmuş 'âlem kalem (*Kaside 7, Mısra 24*).

gerçi kim: *Her ne kadar, gerçi.*

1. Ol ḫabîb-i cān u dil aşlâ teraḫḫum itmedi
Gerçi kim ḫayli dil-i bîmâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 8*).

gerd-i keder: *Keder tozu, gönül üzüntüsünün tasası.*

1. Cürmümi 'afv eyle yâ Rab sen beni maḡfûr kııl
Ref' idüp **gerd-i kederden** ḫâtırum mesrûr kııl (*Kıt'a 3, Mısra 2*).

gerd-i sivâ: *Başka kaygıları.*

1. Ref' idüp **gerd-i sivâyı** hâtır-ı meyyâlden
Bağma fânîye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 7*).

gerdiş: *Dönüş, dönme, devretme.*

1. **Gerdişinde** yok şafâ bezmünde 'âlem bulmaduk
Gerçi çokdan devr ider bulduğ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 3*).

gerdün: *Dünya, felek, semâ.*

1. Hâbbezâ bî-naẓîr-i **gerdüna**
Seyrde gâlib idi **gerdüna** (*Mesnevi 1, Mısra 2*).

gerek: *Gerekli, lazım.*

1. Nevâya başla çemende gel ey hezâr-ı ğarîb
Fiğân ü nâle **gerekdür** hemîşe kâr-ı ğarîb (*Gazel 1, Mısra 2*).

germ-â-germ: *Mec. Çok hareketli, çok şevkli.*

1. Hezâr nağme-zen-i şevk-i bezm **germ-â-germ**
Düzeldi dâ'iresi hayli verd-i hândānuñ (*Kaside 5, Mısra 3*).

germ-ülfet: *Sıkı sıkı görüşen, içli dışlı olan.*

1. Şem' -i ruğundan olma şağın bir nefes cüdâ
Pervâneveş dilâ seni **germ-ülfet** isterüz (*Gazel 15, Mısra 8*).

geşt it-: *Dolaşmak, gezmek.*

1. İnşâf eyle 'âlemi **geşt itdüñ** ey nesîm
Gördüñ mi büy-i turre-i müşğîn-dem gibi (*Gazel 41, Mısra 7*).

geşt ü güzâr it-: *Gezip dolaşmak.*

1. Karârı kalmadı mihrin görünce tâb-ı ruğnuñ
Cihânı **geşt ü güzâr itmede** harâret ile (*Gazel 35, Mısra 6*).

getür-: *Bir yere bir kimse veya şeyle birlikte gelmek, getirmek.*

1. Baña bed-terdür ağıyâr ile şöbet nâr-ı düzağdan
Getürme meclise luğf eyle ey meh-rü 'azâb itme (*Gazel 38, Mısra 8*).

gevher-i 'ışk: *Aşk cevheri.*

1. Deryâ-dil olanlarda ara **gevher-i 'ışkı**
Her dilde bulunmaz dürr-i nâ-yâb-ı mağabbet (*Gazel 2, Mısra 3*).

gibi: 1. *Benzetme ve örnek ifade eder.*

1. ‘Uşşāka kārı ol şanemüñ hep sitem **gibi**
Erbāb-ı ‘aşka cevır ü sitem mültezem **gibi** (*Gazel 41, Mısra 1*).
2. ‘Uşşāka kārı ol şanemüñ hep sitem **gibi**
Erbāb-ı ‘aşka cevır ü sitem mültezem **gibi** (*Gazel 41, Mısra 2*).
3. ‘Uşşākı bir nigāh ile ger luţf u ger ‘itāb
Eyler helāk ğamzesi tığ-i düdem **gibi** (*Gazel 41, Mısra 4*).
4. ‘Älemde görmedük hele hiçbir gül-i neşāt
Hep açılan bu bāğda ezhār-ı ğam **gibi** (*Gazel 41, Mısra 6*).
5. İnşāf eyle ‘älemi geşt itdüñ ey nesīm
Gördüñ mi büy-i turre-i müşġin-dem **gibi** (*Gazel 41, Mısra 8*).
6. Fā’iz şadā-yı nāyı n’ider ehl-i tab‘ olan
Var mı anuñ şafāsı şarīr-i kalem **gibi** (*Gazel 41, Mısra 10*).
7. Hem sirişkin aqıdur ehl-i dilüñ āb **gibi**
Hem yine çarĥ döner üstine dülāb **gibi** (*Gazel 43, Mısra 1*).
8. Hem sirişkin aqıdur ehl-i dilüñ āb **gibi**
Hem yine çarĥ döner üstine dülāb **gibi** (*Gazel 43, Mısra 2*).
9. İrse eflāke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Kadrüñ efvün ola tā mihr-i cihān-tāb **gibi** (*Gazel 43, Mısra 4*).
10. Dil ider rüyıñı gördükde perestiş şanemā
Ebruvānuñ senüñ ‘aşk ehline mihrāb **gibi** (*Gazel 43, Mısra 6*).
11. Görmemişdür daĥi inşāf budur bülbül-i dil
Gülşen-i hüsnde ol ğonce-i sīr-āb **gibi** (*Gazel 43, Mısra 8*).
12. Nice kor ehl-i dil elden anı Fā’iz bir dem
Var mı bir şevk virür cām-ı mey-i nāb **gibi** (*Gazel 43, Mısra 10*).
13. N’ola Fā’iz **gibi** itseñ şikāyet çarĥ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-ā-dem cevır ü bī-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 9*).
14. Kadr-i bülend olur meh-i çarĥ-ı dü-tā **gibi**
Naşş-ı cebīni ĥāke düşe büriyā **gibi** (*Gazel 47, Mısra 1*).
15. Kadr-i bülend olur meh-i çarĥ-ı dü-tā **gibi**
Naşş-ı cebīni ĥāke düşe büriyā **gibi** (*Gazel 47, Mısra 2*).
16. Pür-ĥūna ĥasret oldu olup çāk çāk-ı ğam
Her dāğ-ı sīne lāle-i la‘ lin-ķabā **gibi** (*Gazel 47, Mısra 8*).
17. Nazm-ı laţīf odur ki meyāsā vire neşāt
Eş‘ār-ı pāk-i Fā’iz-i şīrīn-edā **gibi** (*Gazel 47, Mısra 10*).
18. Mālik-i mülk-i ma‘ārif ĥālüm oğlu-zāde
Gelmedi dehre o maĥdüm-ı hünermend **gibi** (*Kıt’a 21, Mısra 2*).

2. Benzetme edatı.

1. Şalar mihr **gibi** ferdāya da‘ vet itdükçe
O māh ĥānemüzi bir şeb eylemez teşrīf (*Gazel 18, Mısra 5*).
2. Çü lāle kīse-tehī olsam olmam āzürde
Elümde gül **gibi** tek bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).
3. Cīfe-i dünyāya meyl itme şaķın kerkes **gibi**
Tā’ir-i ķuds ol er iseñ şeh-per-i tevĥīd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).
4. Cīfe-i dünyāya meyl itme şaķın kerkes **gibi**
Tā’ir-i ķuds ol er iseñ şeh-per-i tevĥīd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).
5. Bahār menķabetā feyz-bād-ı luţfuñ ile
Biter zemīn-i emel **gibi** şürezārda gül (*Kaside 6, Mısra 24*).

6. Tāze ezhār-ı nuķūşı her ān
Gül-i cennet **gibi** nā-dīde ĥazān (*Mesnevi 1, Mısra 8*).

3. Sanki, gibi, öyle görünüyor.

1. Eyles mi şekve ‘ākıl olan rüzgārdan
Çün bu cihānda cāna ĥazāya rızā **gibi** (*Gazel 47, Mısra 4*).
2. Ruĥşat mı var nezāreye farṭ-ı zihāmdan
‘Ālem o şūĥ-ı māhveşe mübtelā **gibi** (*Gazel 47, Mısra 6*).

gid-: Gitmek, erişmek.

1. Toğrı **gider** cināna maķāmı behişt olur
‘İşyānı maĥv olur iricek ‘avn-ı Ĥaķ ĥula (*Kıt’a 23, Mısra 5*).

gird-i riyā: Riya tozu.

1. Zāhidā ṭa‘n itme şahbā-nūş-ı ‘aşķum ben hele
Cān ü dilden eylerüm **gird-i riyāyı** şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 10*).

giritār-ı ĥārĥār ol-: Yürek sıkıntısına yakalanmak.

1. Dile ĥayāl-i ruĥı şevķ-baĥş iken nā-geh
Ĥaṭṭı gelince **giritār-ı ĥārĥār olduk** (*Gazel 19, Mısra 4*).

giryān olarak: Ağlayarak.

1. Didi **giryān olarak** fevtine Fā’iz tāriĥ
Cāygāhuñ ola Şāliĥ Çelebi ‘arş-ı berin (*Kıt’a 19, Mısra 3*).

giryē it-: Gözyaşı dökmek, ağlamak.

1. **Giryē itdükçe** firāķıyla gören farķ eylemez
Eşķ-i çeşm-i ĥün-feşānum mı bir aķar şū mıdur (*Gazel 9, Mısra 5*).

git-: 1. Gitmek, yola çıkmak.

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre **gitdi** şabā
Ne nāme-berden eser vār ne bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 3*).

2. Gitmek.

1. İķrārı üzre ṭurmadı **gitdi** o bī-vefā
Va‘d-i bilā-vefā ile geçdi zemānumuz (*Gazel 13, Mısra 9*).

3. Ayrılmak, uzaklaşmak, bakmamaya çalışmak.

1. Ser-mest iken henüz mey-i la‘lfāmdan
Gitmez bezimde dīdelerüm yine cāmdan (*Gazel 28, Mısra 2*).

4. *Gitmek, yok olmak, vefat etmek.*

1. Dirîgâ **gitdi** İbrahîm Efendi ol melek-ħaşlet
Koyup bâğ-ı cihānuñ berg ü bārın oldı âzāde (*Kıt'a 17, Mısra 1*).
2. Düşdi bir târiğ Fâ'iz dil-nişîn ü âteşîn
Gitdi şad âh cihān kuṭbı Muħammed Kādirî (*Kıt'a 18, Mısra 14*).
3. Çekilüp gitdi cihāndan yine bir zāt-ı şerîf
Gitdi âhîr dil-i aħbābı koyup zār ü ħazîn (*Kıt'a 19, Mısra 2*).

gitdükçe: *Gitgide, artarak, zaman geçtikçe.*

1. Reşk-āver-i mihr oldı ser ü sîne de dāguñ
Gitdükçe güzellenmede ey mäh çerāguñ (*Gazel 20, Mısra 2*).

gonce-i gül: *Gül goncası.*

1. Görelden ol şeh-i ħüsnüñ dehān-ı nāzükini
Çemende **gonce-i gül** Fâ'izâ ħicābdadur (*Gazel 10, Mısra 10*).

gonce-i sır-āb: *Taze gonca.*

1. Görmemişdür daħi inşāf budur bülbül-i dil
Gülşen-i ħüsnde ol **gonce-i sır-āb** gibi (*Gazel 43, Mısra 8*).

gonce-i ümmîd: *Ümit tomurcuğu.*

1. Küşāde olmadı şad ħayf **gonce-i ümmîd**
Nesîm-i āh-ı dilüñ zāhir olmadı eseri (*Gazel 50, Mısra 7*).

göñül: *İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek, dil.*

1. Görünmesün gözime ħayrılar perî ise de
Niyetce **göñlüm** o şüh-ı felek-cenābdadur (*Gazel 10, Mısra 8*).
2. Hemîşe cām-ı zer-i pür-şarābı neylersin
Göñül o mehveşi gör âfitābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 2*).
3. Cānın virür o şem' -i ziyā-güster üstine
Pervāneveş döner bu **göñül** dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 2*).
4. Tā key bu āh ü nāle **göñül** itmez i' tibār
Ol cevr-pîşe ' aşık-ı zāruñ fiğānına (*Gazel 39, Mısra 7*).
5. Seyr ideli o dil-ber-i-ħürşîd-ṭal' ati
Kaldı **göñülde** çıkmadı mihr ü muħabbeti (*Gazel 44, Mısra 2*).
6. Ülfet itdi çeşm-i mest ile **göñül** ayrılmadı
Mest olan elbetde ' âdetdür sever mestāneyi (*Gazel 45, Mısra 5*).
7. Ne kārūñ var **göñül** bî-ħüde feryād itmeden ħayrı
Ne ħaşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ħayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).
8. Ne sūd itdüñ görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çîne
Göñül murgun esîr-i dām-ı şayyād itmeden ħayrı (*Gazel 46, Mısra 4*).

göñül vir-: *Göñül vermek, âşık olmak.*

1. Gerçi havf-ı hañçeri mâni^ç meyânın çoçmağā
Virmek Allāh'ıñ **göñül** devlet-i kazāyānındadır (*Gazel 8, Mısra 6*).

gör-: 1. *Görmek II görmeyi istemek.*

1. Süredüm rüyımı şad iştiyāk-ı derd-i hasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-ķarīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 6*).

2. *Bir şeyin vaziyetini görmek, tanık olmak (görecek diye).*

1. Ditrer **göricek** cām-ı meyūñ üstine maħmūr
Zan itme görüp ra^ç şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 7*).

3. *Görmek, (bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, tanıklık etmek.*

1. Görmedüm çün şüret-i ümmīdi bir āyīnede
Kalmadı naķş-ı emel pāk oldı levḥ-i sīnede (*Gazel 40, Mısra 1*).

4. *Görmek, rastlamak.*

1. ^ç Ālemde **görmedük** hele hiçbir gül-i neşāt
Hep açılan bu bāğda ezhār-ı ğam gibi (*Gazel 41, Mısra 5*).

5. *Görmek, anlamak, sezmek.*

1. Şimdi anuñ şem^ç ine cem^ç olmağdadur erbāb-ı dil
Rüşendür anda **gördiler** nūr velāyet-i ^ç ārifān (*Gazel 52, Mısra 6*).

6. *Görmek, başına gelmek.*

1. Ben fetḥ iderüm var ise ger müşkil-i ^ç işķı
Ol fende meger **görmedigim** bāb mı ķaldı (*Kıt'a 7, Mısra 2*).

7. *Görmek, bakmak.*

1. İtdi Cān-bāz-zāde **gör** āḥir şerāb-ı mevti nūşı
Nā'ıl olmuşken cihānda nice māl ü ni^ç mete (*Kıt'a 26, Mısra 5*).

8. *Görmek.*

1. **Görmezüz** hayli zamāndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bāğ-ı vefā büy-ı ḥaķīķat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 1*).
2. Dir **gören** ol şanemūñ tāze ḥaṭṭ-ı ruḥsāruñ
Nev-demīde çemen-i bāğ-ı melāḥāt bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 3*).
3. Ditrer göricek cām-ı meyūñ üstine maħmūr
Zan itme **görüp** ra^ç şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 8*).
4. Yolda **görmüş** bendesin luṭf eyleyüp ol meh dimiş
Ḥaste-i ^ç aşķum olan bī-çāre Fā'iz bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 9*).
5. **Gördüm** o deñlü mest-i mey-i ^ç işveyārı kim
Gelmiş temām nergis-i çeşmine ḥ^çāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 7*).

6. Çarḥdan gayrı döner var mı dilā üstümüze
N'ola ednā ise de biz anı a' lā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 10*).
7. Tek ü tāz itmede meydān-ı suḥanda Fā'iz
Eşheb-i ṭab'um ile var ise hem-pā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 12*).
8. Didüm ey şūḥ senūñ ile mey-i ḥamrā **görelüm**
Didi biñ nāz ile ol dil-ber-i ra' nā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 1*).
9. Didüm ey şūḥ senūñ ile mey-i ḥamrā **görelüm**
Didi biñ nāz ile ol dil-ber-i ra' nā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 2*).
10. Şanema ' arız-ı ḥoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i ' ışk dirlir ise cām-ı muşaffā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 4*).
11. Söyle ey dil seni bī-tāb iden ḡamze midür
Tir-i müjgān mı ebrūsı mıdur yā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 6*).
12. Düşerüz pāyine ' arz eylerüz aḥvāl-i dili
Hele bir kez o perī-peykeri tenhā **görelüm** (*Gazel 21, Mısra 8*).
13. Hemīşe cām-ı zer-i pür-şarābı neylersin
Göñül o mehveşi **gör** āfitābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 2*).
14. **Görüp** yanınca raḡībi o şem' -i ḥüsnūñ dil
Ṭutuşdı āteş-i ḡayretle yandı ' arından (*Gazel 26, Mısra 3*).
15. Kays'ı **gör** Mecnūn iken şöhretle ' ālem-ḡirdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi ' āḡıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 9*).
16. Nice āh itmesün Fā'iz dil-i bī-çāre inşāf it
Görüp şabreylemek mümkün mi dil-dārı ' adūlarla (*Gazel 33, Mısra 10*).
17. Ḥaṭ-ı ' İzāruñı **görse** senūñ bu ḥālet ile
Benefşe ser-be-zemīn ola şad ḥacālet ile (*Gazel 35, Mısra 1*).
18. **Gördükde** virme her büt-i şīrīn-zebāna dil
Fā'iz düşürme kendūñi ḥalkūñ zebanına (*Gazel 39, Mısra 9*).
19. **Görmemişdür** daḡi inşāf budur bülbül-i dil
Gülşen-i ḥüsnde ol ḡonce-i sīr-āb gibi (*Gazel 43, Mısra 7*).
20. N'ola Fā'iz gibi itseñ şikāyet çarḥ-ı kec-revden
Nesin **gördün** dem-ā-dem cevri ü bī-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 10*).
21. Ne sūd itdün **görüp** meyl itmeden her zülfi-i pür-çīne
Göñül murgun esīr-i dām-ı sayyād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 3*).
22. Dil **görüp** ol şūḡı bülbülvār feryād eyledi
Gül ruḡun seyr eyleyüp tekrār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 1*).
23. Tā'ib ü tāhir olup ' āḡıbeti ḡayr oldu
Mazhar-ı rahmet ola **görmeye** nār-ı ḡazabı (*Kıt'a 21, Mısra 4*).
24. Nice nūş itdi Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı **gör**
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḡālī budur ' ādet (*Kıt'a 25, Mısra 3*).
25. Olur elbetde naḡş-ı dil-keşinūñ deng ü ḡayrānı
Gören güllerle zīb ü zīnet-i mühr-i Süleymānı (*Matla 3, Mısra 2*).

gördükçe: *Gördüğün zaman, her gördüğünde.*

1. Ey şūḡ-ı bī-vefā ne var inşāfa ḡā'il ol
Gördükçe ḡātırım ele al bir selām vir (*Gazel 4, Mısra 8*).

gördükde: *Gördüğü zaman.*

1. Dil ider rüyıñı **gördükde** perestiş şanemā
Ebruvānuñ senūñ ' aşk ehline miḡrāb gibi (*Gazel 43, Mısra 5*).

gördüñ mi: *(Hiç) gördün mü?*

1. İnşâf eyle ‘ âlemi geşt itdüñ ey nesîm
Gördüñ mi bûy-i turre-i müşgîn-dem gibi *(Gazel 41, Mısra 8)*.

göre: *Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince.*

1. Hiç umulmaz hele ol âfet-i devrâna **göre**
Luţf ide bezme gele bir iki peymâne göre *(Matla 7, Mısra 1)*.
2. Hiç umulmaz hele ol âfet-i devrâna göre
Luţf ide bezme gele bir iki peymâne **göre** *(Matla 7, Mısra 2)*.

göreliden: *Gördüğümden bu yana, gördüğüm zamandan beri.*

1. **Göreliden** ol şeh-i hüsnüñ dehân-ı nâzükini
Çemende ğonce-i gül Fâ’izâ hiçâbdadur *(Gazel 10, Mısra 9)*.

gören: *Gören kişi.*

1. Giryeye itdüğçe firâkıyla **gören** fark eylemez
Eşk-i çeşm-i hûn-feşânum mı bir açar şu mıdur *(Gazel 9, Mısra 5)*.
2. Bî-ihtiyâr meyl ider elbetde her **gören**
Ol şeh-süvâr-ı kişver-i hüsnü melâhâti *(Gazel 44, Mısra 5)*.
3. **Gören** gül-i edeb ü fażl-ı pür-ţarâvetini
Dağı açılmadı dir böyle bu ‘ ayârda gül *(Kaside 6, Mısra 19)*.

görin-: *Görünmek, belli olmak.*

1. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür haţâ
Zâhirde gerçi kim **görinür** müttehemi kalem *(Kaside 7, Mısra 20)*.

görince: *Gördüğü zaman.*

1. Görince ‘ ârîz-ı rengîn-i dil-beri Fâ’iz
O demde hâţıra şahbâ-yı şu‘ le-tâb gelür *(Gazel 3, Mısra 9)*.
2. Karârı kalmadı mihrin **görince** tâb-ı ruhuñ
Cihânı geşt ü güzâr itmede harâret ile *(Gazel 35, Mısra 5)*.
3. Kaşd-ı şabr itdi egerçi dil **görince** ol mehi
İhtiyârı gitdi âhir kâr feryâd eyledi *(Gazel 49, Mısra 3)*.

görinen: *Görmek, görünmek.*

1. Nâkış **görinen** belki kuşûr-ı nazaruñdur
İnşâf ile bak ‘ âleme geç piş ü keminden *(Gazel 24, Mısra 11)*.

görmek iste-: *Görmek istemek, görmeyi arzulamak.*

1. Cemâl-i pâk-me ’âlüñ **görmek ister** dide-i Fâ’iz
Döker hûn-âbe-i hasret dem-â-dem yâ Resûla’llâh *(Kaside 3, Mısra 7)*.

görünce: *Gördüğü zaman.*

1. Fā'iz **görünce** nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz şî'ri böyle dil-keş ü pür-ḥālet isterüz (*Gazel 15, Mısra 11*).

görüp: *Görünce.*

1. **Görüp** mecālını reşk eyler oldı bir mūra
Ġamuñla Fā'iz-i zār oldı tā o deñlü za'îf (*Gazel 18, Mısra 9*).

göster-: 1. *Göstermek.*

1. Döküp ruḥsar-ı rengin üzre müşgîn ṭurresin gāhī
Gül-i āl üzre sünbül **gösterür** ol şūḥ-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 6*).

2. *Görmek, karşılaşmak, yoluna çıkmak.*

1. Olursa her ne deñlü hicr dūr-ā-dūra rāzıyam
Baña **gösterme** tek bir yerde yā Rab yār ü aḡyārı (*Gazel 42, Mısra 6*).

göz: *Göz, görme organı.*

1. Kān eylemeden ol **gözi** ḥünī ḥazer itmez
Biñ küşte yatur reh-güzerinde nazar itmez (*Gazel 16, Mısra 1*).

gözime görünme-: *Göze gözükmemek, ortaya çıkmamak.*

1. **Görünmesün gözime** ḡayrılar perī ise de
Niyetce gönülüm o şūḥ-ı felek-cenābdadur (*Gazel 10, Mısra 7*).

gözine uyhu gelme-: *Gözüne uyku girmemek, uyuyamamak.*

1. Ağlar şeb-i firkatde dil-i zār ḡamından
Gelmez gözine şubḡa dek **uyhu** eleminden (*Gazel 24, Mısra 2*).

gözleri āhū: *Gözleri ahu (gibi), iri ve güzel gözlü (sevgili, güzel).*

1. Vādī-i ḡayretde ser-gerdān iden mānend-i Kays
Bilmezem ey dil seni ol **gözleri āhū** mıdur (*Gazel 9, Mısra 8*).

gözümde uç-: *Gözünün önünde uçmak, hayal etmek.*

1. Kaçan gelür deyü āyā o mehveşüñ ḡaberi
Uçar **gözümde** ḡayāl-i ḡamām-ı nāme-beri (*Gazel 50, Mısra 2*).

ḡubār: *Toz.*

1. Gül-i ḡadīka-i devlet Naḡīb Efendi kim
ḡubārdur ki pāk ile iftiḡarda gül (*Kaside 6, Mısra 18*).

ġubār-1 cism: *Gövdenin tozu, bedeninin tozu, zerresi.*

1. O ŧāh-1 kiŧver-i ħüsnüñ ne var ŧabā luġf it
ġubār-1 cismümi dūr itme reh-ġüzārından (*Gazel 26, Mısra 6*).

ġulām-1 kemterīn: *Pek aciz köle.*

1. Faġīrūñ derdmendüñ dergehüñ sā'illerindendür
ġuluñ Fā'iz **ġulām-1 kemterīnüñ** yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 10*).

ġüft ü ġü: *Dedikodu.*

1. Varurken ol perī-rū ħāne-i aġyāra bī-minnet
Bizi iġfāl ider bīm-i pederle **ġüft ü ġularla** (*Gazel 33, Mısra 4*).

ġüft ü ġü eyle-: *Konuŧmak.*

1. Eyler müdām ehl-i ma'ārifle **ġüft ü ġü**
Olmuş hemīŧe anuñ iġün muġterem ħalem (*Kaside 7, Mısra 9*).

ġüftār: *Söz, kelām.*

1. Bilmezem Fā'iz ne sır vardur leb-i dil-berde ħiġ
Nāz ile **ġüftāra** geldükçe beni meftūn ider (*Gazel 12, Mısra 10*).
2. Eyleyince āteŧin **ġüftāruñı** taħrīre ħaŧd
Elde Fā'iz kilik-i siħr-āsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 9*).

ġüherā: *Ey elmas, Ey cevher.*

1. Ĥihīv-i mihr-eserā serverā biħin **ġüherā**
Eyā vücūdi olan maħz-1 luġf-1 Yezdān'uñ (*Kaside 5, Mısra 43*).

ġül-: 1. *ġülmek.*

1. Nihāl-i ħaddüñe dil-dāde serv-i bāġ ammā
ġüler cemālüñe ŧevħ ile intizārda ġül (*Kaside 6, Mısra 8*).

2. *Bilinen çiġek, ġül çiġeġi; ġül aġacı.*

1. Neŧāġ-efzā olan ŧanma ħemende ŧavt-1 bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvīr eyleyen hep āteŧin **ġüldür** (*Gazel 11, Mısra 2*).
2. Olupdur beste Fā'iz silk-i rengin-i belāġatle
Hemān bir deste **ġüldür** ġüyyiā evrāħ-1 dīvānum (*Gazel 22, Mısra 10*).
3. Ĥü lāle kīse-teħī olsam olmam āzürde
Elümde **ġül** gibi tek bir tolu ayaġ olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).
4. Ĥimmet idüp bu tekyeyi yaptı kenār-1 cüyda
Eᡤrāfi **ġüllerle** müzeyyen nāle eyler bülbülān (*Gazel 52, Mısra 8*).
5. **ġül** üzre jāle degül derledi ħiġābındañ
Ĥudūmun iŧidicek ol ħad bu zī-ŧānuñ (*Kaside 5, Mısra 15*).

6. ‘ Aceb mi ‘ arz-ı cemāl itse sebzezārda **gül**
Ki buldı neşv ü nemā devlet-i bahārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 1*).
7. ‘ Aceb mi ‘ arz-ı cemāl itse sebzezārda **gül**
Ki buldı neşv ü nemā devlet-i bahārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 2*).
8. Zamān-ı zevk ü şarabdur sezā degül mi eger
Olursa cām-şifat dest-i i‘ tibārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 4*).
9. Kōma bu demde gül-i cāmı elden ey sākī
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 6*).
10. Nihāl-i kaddüñe dil-dāde serv-i bāğ ammā
Güler cemālüñe şevk ile intizārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 8*).
11. Mişāl olurdı gül-i halk-ı pāk-dāvere ger
Kalaydı hüsn ü şarāvetle bir şarārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 10*).
12. Ümīd-i hāk-i rehiyle çeşm-güşā nergis
Peyām-ı maḫdemine dā’im intizārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 12*).
13. Nazīr olur mı gül-i bāğ şehir-i Edrine’ye
Bu demde Fā’iz olur gerçi her diyārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 14*).
14. Cenāb-ı ḫāzret-i maḫdüm gül-i Şerīf-i ḫasīb
Ki hüsn-i hulk-ı kerīminden i‘ tizārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 16*).
15. Gül-i ḫadīka-i devlet Naḫīb Efendi kim
Ġubārdur ki pāk ile iftiḫārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 18*).
16. Gören gül-i edeb ü fażl-ı pür-şarāvetini
Daḫi açılmadı dir böyle bu ‘ ayārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 20*).
17. Şehāb-ı himmeti ger olmasa şarāvet-baḫş
Cihānda böyle olur mıydı iştihārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 22*).
18. Bahār menḫabetā feyz-bād-ı luḫfuñ ile
Biter zemīn-i emel gibi şurezārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 24*).
19. Du‘ām odur ide Ḥaḫḫ ‘ ömr ü devletüñ eفزün
Hemīşe **gül** gibi gülzār-ı rüzgārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 26*).
20. Şafā-yı kalb ile seyreyle bāğ-ı ‘ ālemde
Nişar-ı hāk-i rehüñ ola reh-güzārda **gül** (*Kaside 6, Mısra 28*).
21. Olur elbetde naḫş-ı dil-keşinüñ deng ü ḫayrānı
Gören **güllerle** zīb ü zīnet-i mühr-i Süleymānı (*Matla 3, Mısra 2*).

gül gibi: *Güle benzer şekilde.*

1. Du‘ām odur ide Ḥaḫḫ ‘ ömr ü devletüñ eفزün
Hemīşe **gül gibi** gülzār-ı rüzgārda gül (*Kaside 6, Mısra 26*).

gül ruḫ: *Gül yanak.*

1. **Gül ruḫları** yādıyla eger nāleler itsek
Gülşendeki bülbülleri ḫāmūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 5*).
2. Dil görüp ol şūḫı bülbülvār feryād eyledi
Gül ruḫun seyr eyleyüp tekrār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 2*).

gül vir-: *Gül vermek, gül açmak.*

1. Nihāl-i ḫuşk bile şimdi tāze **gül virdi**
Bu demde tā okudur feyz-i ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 7*).

gül-geşt-i çemen eyle-: Çimende, yeşillikte gül veya çiçek seyri için gezinmek.

1. **Gül-geşt-i çemen eylesem** ‘îd irse de Fâ’iz
Yanumca şalınsa bile ol sîm-berümde (*Gazel 34, Mısra 9*).

gül-gönce-i tûmâr-ı nazm-ı dil-keş: Gönül çeken şairlerinin dürülmüş gül goncası.

1. Senüñ **gül-gönce-i tûmâr-ı nazm-ı dil-keşüñ** Fâ’iz
Sezâdur ehl-i ‘irfânuñ olursa zîb-i destarı (*Gazel 42, Mısra 9*).

gül-i ahmer: Kırmızı gül.

1. Ruhsâr-ı âlî üzre olan dâne-i ‘arâk
Düşmiş mişâl-i jâle **gül-i ahmer** üstüne (*Gazel 36, Mısra 6*).

gül-i âl: Kırmızı gül.

1. Döküp ruhsar-ı rengin üzre müşğîn turesin gâhî
Gül-i âl üzre sünbül gösterür ol şüh-ı fettânum (*Gazel 22, Mısra 6*).

gül-i bâğ: Bahçenin gülü.

1. Nazîr olur mı **gül-i bâğ** şehri Edrine’ye
Bu demde Fâ’iz olur gerçi her diyârda gül (*Kaside 6, Mısra 13*).

gül-i bâğ-ı fazl ü ‘irfân: Fazilet ve irfan bahçesinin gülü.

1. İrişdi müjde-i teşrîfi var ise bâğa
Şabâyile o **gül-i bâğ-ı fazl ü ‘irfânuñ** (*Kaside 5, Mısra 14*).

gül-i baht-ı Süleymân: Süleymân’ın talihinin gülü.

1. Ola nüh şîşe-i çarh içre her ân
Ter ü tâze **gül-i baht-ı Süleymân** (*Matla 1, Mısra 2*).

gül-i cām: Gül kadeh.

1. Koma bu demde **gül-i cāmı** elden ey sākî
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahârda gül (*Kaside 6, Mısra 5*).

gül-i cennet: Cennetin gülü.

1. Tâze ezhâr-ı nuķuşı her ân
Gül-i cennet gibi nâ-dide hazân (*Mesnevi 1, Mısra 8*).

gül-i dâğ: Güle benzeyen dağlanmış gönül yarası.

1. Ser-be-ser sînem **gül-i dâğ** ile tezyîñ eyledüm
Meyl ider dil-dâr şâyed seyre mâ’ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 3*).

gül-i edeb ü fazl-ı pür-ṭarāvet: *Nazik gül ve tazecik fazilet.*

1. Gören **gül-i edeb ü fazl-ı pür-ṭarāvetini**
Daḡı açılmadı dir böyle bu ‘ayârda gül (*Kaside 6, Mısra 19*).

gül-i gülşen-i ṭabī‘ at: *Kainatın gül bahçesinin gülü.*

1. Bu şî‘r-i tāze **gül-i gülşen-i ṭabī‘ atdür**
Ki itdi anı şiküfte nesīm-i iḥsānuñ (*Kaside 5, Mısra 41*).

gül-i ḥadīka-i devlet: *Devlet bahçesinin gülü.*

1. **Gül-i ḥadīka-i devlet** Naḡīb Efendi kim
Ḡubārdur ki pāk ile iftiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 17*).

gül-i ḥalq-i pāk-dāver: *Muhterem padişahın halkının gülü.*

1. Mişāl olurdı **gül-i ḥalq-i pāk-dāvere** ger
Ḳalaydı ḥüsn ü ṭarāvetle bir ḡarārda gül (*Kaside 6, Mısra 9*).

gül-i iḡbāl: *Saâdet gülü.*

1. Müdām bezmüne zīnet vire **gül-i iḡbāl**
Geçe hemîşe şafā-yı dil ile her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 55*).

gül-i neşāt: *Sevinç gülü.*

1. ‘Ālemde görmedük hele hiçbir **gül-i neşāt**
Hep açılan bu bāḡda ezhār-ı ḡam gibi (*Gazel 41, Mısra 5*).

gül-i şad-berg: *Katmerli bir çeşit iri gül.*

1. Ḥoşā gülşen **gül-i şad-berg** anda ḡalqa-i tevḥīd
Ki zākirlerdür anuñ ‘andelībān-ı hoş-elḡānı (*Kaside 4, Mısra 5*).

gül-i şerīf-i ḡasīb: *Değerli Şerīf’in gülü (Hz. Muhammed’in torunu Hasan’ın soyundan gelenlere ve Mekke emirlerine verilen ünvan).*

1. Cenāb-ı ḡazret-i maḡdüm **gül-i Şerīf-i ḡasīb**
Ki ḡüsn-i ḡulḡ-ı kerīminden i‘tizārda gül (*Kaside 6, Mısra 15*).

gülistān: *Gül bahçesi, gül tarlası.*

1. İrişdi mevsim-i gül faşlıdur **gülistānuñ**
Nevā-yı dil-keşini diñle ‘andelībānuñ (*Kaside 5, Mısra 1*).

gül-ruḡ: *Gül yanaklı güzel.*

1. Seyr eyle luṭf-ı bādeyi nüş eyledükçe yār
Gül-ruḡlarınıñ oldı ziyāde leṭāfeti (*Gazel 44, Mısra 10*).

gölşen: *Göl bahçesi.*

1. Göl ruhları yâdıyla eger nâleler itsek
Gölşendeki bülbülleri hâmüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 6*).
2. Hoşâ **gölşen** gül-i şad-berg anda halka-i tevhid
Ki zâkirlerdür anuñ ‘andelîbân-ı hoş-elhânı (*Kaside 4, Mısra 5*).

gölşen-i hüsn: *Güzelliğın gül bahçesi; sevgilinin mekânı.*

1. Görmemişdür dağı inşâf budur bülbül-i dil
Gölşen-i hüsnde ol gönce-i sır-âb gibi (*Gazel 43, Mısra 8*).
2. Temâm revnağını şimdi buldı **gölşen-i hüsn**
Yaraşdı ol ruğ-ı al üzre hağğ-ı reyhânuñ (*Kaside 5, Mısra 37*).

gölşen-i küy: *Sevgilinin gül bahçesine benzeyen mahallesi.*

1. Seğervar **gölşen-i küy**nda feryâd eyle cânânuñ
Biraz ey murğ-ı dil ahevâlüñi ağla hicâb itme (*Gazel 38, Mısra 3*).

Gölşenî-zâde: *Gölşenî tarikatına mensup kişî.*

1. Gelüp didi birisi kudsiyândan Fâ’izâ târiğ
Revân oldı gülzâr-ı cinâna **Gölşenî-zâde** (*Kit’a 17, Mısra 6*).

gülzâr-ı cinân: *Cennetlerin gül bahçesi.*

1. Gelüp didi birisi kudsiyândan Fâ’izâ târiğ
Revân oldı **gülzâr-ı cinâna** Gölşenî-zâde (*Kit’a 17, Mısra 6*).

gülzâr-ı rüzgâr: *Devrin gül bahçesi.*

1. Du’âm odur ide Hağğ ‘ömr ü devletüñ efzün
Hemîşe gül gibi **gülzâr-ı rüzgârda** gül (*Kaside 6, Mısra 26*).

güm-sürâğ ol-: *İzi kaybolmak, yolunu kaybetmiş olmak.*

1. Başum alup giderin deştgâh-ı hırmâna
Benümle hem-reh olan kimse **güm-sürâğ olsun** (*Gazel 29, Mısra 8*).

günden güne: *Gün geçtikçe, her gün biraz daha, gün günden.*

1. Hemvâre devleti ola **günden güne** füzün
Hayr ile bula mebbe-i vehm muhteşem kalem (*Kaside 7, Mısra 29*).

gürüh-ı ‘âcizân: *Acizler topluluğu.*

1. Der-i luğfuñ melâz-ı halk-ı ‘âlem yâ Resûla’llâh
Gürüh-ı ‘âcizâna sensin erham yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 2*).

gürüh-ı enbiyâ: *Peygamberler topluluğu.*

1. Senüñle iftiḥār eyler **gürüh-1 enbiyā** sensin
Şehenşāhı risālet kişverinüñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 3*).

gürür-1 ḥüsn: *Güzellik gururu.*

1. Gürür-1 ḥüsn ile pā-māl ider seni Fā'iz
Sevüp o dil-ber-i 'ālī-cenābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 9*).

gürür-1 'işve: *İşvenin gururu.*

1. 'Uşşāk-1 zārı eyledi pā-māl u dil-figār
Cānā **gürür-1 'işve** ile ol cenāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 6*).

güş it-: *İşitmek, dinlemek.*

1. Deşt-i 'ışkı tıtdı feryādum benüm mānend-i Kays
Güş idüp tā nālemi kuhsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 6*).
2. Fevtini **güş idenler** tārīḥ için didiler
Seyyid Ḥüseyn'ün olsun yā Rab maḳām-ı Firdevs (*Kit'a 24, Mısra 3*).

güşe: *Köşe, bucağ.*

1. Feraḥ her cānibinde cilve-güster
Şafā her **güşesinde** zīnet-efzāy (*Kit'a 14, Mısra 12*).

güşına iriş-: *Kulağına gelmek, işitmek, duymak.*

1. **İrişmez** oldu **güşına** āh u fiğānımız
Ol naḥl-i nāz var ise artırdı ḳāmeti (*Gazel 44, Mısra 3*).

güsiste-tār-1 ikrār: *Söylediğine kırılmak, bozulmak.*

1. Şaḳın incāz-ı va' d-i vaşla ibrām itme dil-dāra
Ola cā'iz ki nāzükdür **güsiste-tār-1 ikrārı** (*Gazel 42, Mısra 4*).

güş-māl-i gam: *Gamın yola getirmesi.*

1. Güş-māl-i gamdan olmaz tıfl-ı dil bir dem ḥalāş
Bir debistāndur bu kim şenbihde ber-āzīnede (*Gazel 40, Mısra 5*).

güşuma iriş-: *Kulağına gelmek, işitmek, duymak.*

1. Pesend idüp düşicek ḳayd-ı fikr-i tārīḥe
İrişdi güşuma hātifden ol zamān bu şadā (*Kit'a 13, Mısra 4*).

güyā: 1. *Sanki, âdeta.*

1. Pey-ender-pey şunar cām-ı şerāb-ı köhneyi **güyā**
İder zaḥm-ı dile tedbīr sāḳī şüst ü şularla (*Gazel 33, Mısra 7*).

2. *Sanki, diyelim ki.*

1. Men^ç için nezzâreden **güyâ** sipih-r-i kec-^ç inâd
^ç Aşıkun kâddin ham eyler dil-berün mevzün ider (*Gazel 12, Mısra 5*).

güiyâ: *Sanki, güya.*

1. Olupdur beste Fâ'iz silk-i rengin-i belâgatle
 Hemân bir deste güldür **güiyâ** evrâk-ı dîvânım (*Gazel 22, Mısra 10*).

güzâr eyler iken: *Geçerken, geçip giderken.*

1. Çarhuñ **güzâr eyler iken** nüh sipihrine
 Ahum okı ol seng-dile hiç eser itmez (*Gazel 16, Mısra 5*).

güzel: *Çekici, câzip kimse (Özellikle genç kız ve kadınlar hakkında kullanılır).*

1. İki **güzel** seven kişi ey dil şafâ ider
 Biri cefâ iderse birisi vefâ ider (*Matla 5, Mısra 1*).
2. Müsellemdür melâhat ^ç arşasında öndül almağda
Güzeller içre çapkın-zâde şimdi hayli yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 2*).

güzellen-: *Güzelleşmek II Doğanın canlanması (Bitkilerin çiçeğe dönmesi ve yeşillenmesi).*

1. Reşk-âver-i mihr oldı ser ü sinede dâguñ
 Gitdükçe **güzellenmede** ey mâh çerâguñ (*Gazel 20, Mısra 2*).

güzer it-: *Geçmek, geçip gitmek.*

1. Bu şeş cihetden **idince güzer** didüm târih
 Mağamı cennet ola Muştafâ Efendi'nün (*Kit'a 16, Mısra 3*).

güzergâh: *Geçilen yer, geçit, derbent; uğrak.*

1. Dilâ bir şeh-süvâr-ı râh-ı istiğnâya meyl it kim
 Güzergâhında her bir bî-ser ü pâ pây-mâl olsun (*Gazel 30, Mısra 4*).

güzîn ü eşref: *Seçilmiş ve daha şerefli.*

1. Fürüg-ı mihr-i Hüdâ nür-ı cebhe-i taqvâ
Güzîn ü eşrefi ^ç iffetle nev^ç -i insânun (*Kaside 5, Mısra 20*).

ḥāb: *Uyku, rü'yā.*

1. Ne rûzumuzda şafâ var küdüret-i ğam ile
Ne şebde dîde-i 'uşşâk-ı zâra **ḥāb** gelür (*Gazel 3, Mısra 8*).

ḥabâb: *Su üzerinde oluşan hava kabarcığı, şarap köpüğü.*

1. Ne dem ki bezme mey-i âteşin **ḥabâb** gelür
Şafâ virür dile cism-i nizâra tâb gelür (*Gazel 3, Mısra 1*).

ḥabbezâ: *"ne güzel, ne sevimli" manasında takdir edatı.*

1. **Ḥabbezâ** bî-naẓîr-i gerdûna
Seyrde ğâlib idi gerdûna (*Mesnevi 1, Mısra 1*).

ḥaber: *Naklolunan söz, haber.*

1. Kaçan gelür deyü âyâ o mehveşün **ḥaberi**
Uçar gözümde ḥayâl-i ḥamâm-ı nâme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).

ḥacâlet: *Utanma, utangaçlıkla şaşırma.*

1. Ḥaṭ-ı 'îzâruñı görse senün bu ḥâlet ile
Benefşe ser-be-zemîn ola şad **ḥacâlet** ile (*Gazel 35, Mısra 2*).

ḥacât-ı dili: *Gönlün istekleri.*

1. Ma' lûm-ı şerîfün olıcağ sır u ḥafîyyât
Dergâhuña **ḥacât-ı dili** 'arza ne ḥâcet (*Kit'a 2, Mısra 4*).

ḥâcet: *İhtiyaç, lüzum, muhtaçlık.*

1. Ma' lûm-ı şerîfün olıcağ sır u ḥafîyyât
Dergâhuña ḥacât-ı dili 'arza ne **ḥâcet** (*Kit'a 2, Mısra 4*).

ḥacı baba: *Edirne'de çok ziyaret edilen ve çırağlı türbelerden biridir.*

1. İstersen eger Ka' be-i şıdk içre şafâyı
Sa'y eyle ziyâret ideğör **Ḥacı Babayı** (*Matla 2, Mısra 2*).

Ḥacî Receb: *Hacı Recep.*

1. Bu mescide nazar-ı himmetiyle **Ḥacî Receb**
Yıkup minâresini minberini itdi binâ (*Kit'a 13, Mısra 1*).

ḥadd: *Yanak.*

1. Gül üzre jâle degül derledi hiçâbındañ
Kudûmun işidicek ol **ḥad** bu zî-şânuñ (*Kaside 5, Mısra 16*).

hadeng-i müjgân: *Kirpiklerinden yapılmış ok.*

1. Tutardı sînesini ‘ aşık ey kemân-ebrû
Çalardı dilde cigerde **hadeng-i müjgânûñ** (*Kaside 5, Mısra 40*).

hādī vü delīl ol-: *Kılavuzu ve şahidi olmak.*

1. İde her emrinde hem ‘ avn-ı İlāhī feth-i bāb
Nūr-ı tevfiḳ ü hidāyet **ola hādī vü delīl** (*Kit’a 11, Mısra 8*).

hā’il: *İki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mâni olan arayı kapayan engel.*

1. Turre-i yârı perîşân eyledi bād-ı şabā
Ol şehûñ kaşı hilâlin seyre **hā’ildür** deyü (*Gazel 32, Mısra 12*).

Hak: *Allah, Tanrı.*

1. İşbât-ı cüz’-i lâ-yetecezzāya **Hak** bu kim
Hüccet dehân-ı nāzükûñ ey meh-liḳā yeter (*Gazel 6, Mısra 3*).
2. Teşneler nüş eyleyüp itsün du‘ ā
Vire şāhib-i hayra **Hak** ecr-i cezīl (*Kit’a 10, Mısra 8*).
3. Zâtını **Hak** sâlik-i minhâc-ı hayrât eyledi
Yetmeye ta‘ dâda ecrin anuñ ومات الاف (*Kit’a 12, Mısra 3*).
4. Ni‘ met-i dîdâr ile **Hak** anı ten‘ ĩm eyleye
Feyz-i aḳdesden ide ihrâz ḥazz-ı vâfiri (*Kit’a 18, Mısra 7*).

hāk: *Toprak.*

1. **Hāk** şanma mezra‘ -ı tuḥm-ı ümîd olmuşdur ol
Maḳşaduñ ḥaşıl olur zan itme ḥālī ol yiri (*Kit’a 18, Mısra 11*).

hak bil-: *Doğru bilmek.*

1. Ne genc-i pür-güher-i nazm imiş dil-i Fā’iz
Bilindi hak bu ki kilik-i güher-nisârından (*Gazel 26, Mısra 10*).

hak saña mu‘ ĩn ola: *Allah sana yardımcı olsun.*

1. Āḫiret ḥaḳḳını kat kat pederi itdi ḥelāl
Didi **Hak saña mu‘ ĩn ola** şefī‘ ola nebī (*Kit’a 21, Mısra 6*).

hāk üzre düş-: *Toprak üzerine düşmek, yere düşmek.*

1. **Düşüp hāk üzre** zāhir oldı dillerde perîşānı
Şabā taḫrîk ider var ise zülf-i ‘ anber-efşānı (*Gazel 48, Mısra 1*).

hāke düş-: *Toprağa düşmek, yansımak.*

1. Kadr-i bülend olur meh-i çarḥ-ı dü-tâ gibi
Naş-ı cebîni **hâke düşe** büriyâ gibi (*Gazel 47, Mısra 2*).

hâk-i dergâh: *Tekke toprağı, dergâh toprağı.*

1. Yüzüñ sür **hâk-i dergâhına** Fâ'iz ḥazret-i şeyḥüñ
Kerem şâhibleri zîrâ esirger derdmendânı (*Kaside 4, Mısra 9*).

hâk-i dergeh: *Tekkenin toprağı, eşiğinin toprağı.*

1. Cenâb-ı ḥ'âce-i şâh-ı cihân müftî-i dîn
Ki **hâk-i dergehidür** kuḥlı 'ayn-i a'yanuñ (*Kaside 5, Mısra 18*).

hâk-i der-i dil-dâr: *Sevgilinin kapısının toprağı.*

1. **Hâk-i der-i dil-dârı** o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim aña 'âlem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 1*).

hâk-i der: *Kapının/ eşiğin toprağı.*

1. Bu câyı pîrân-ı tarîḥ itmiş nazargâh ğâlibâ
Rû-mâle zîrâ cân atar **hâk-i derine** zâ'irân (*Gazel 52, Mısra 16*).

hakîm: *Âlim, bilgin, her şeyi bilen.*

1. Besdür mişâl-i cevher-i ferde dehân-ı yâr
Söyleñ **hakîme** yoḡ yire ğavġâda olmasun (*Gazel 23, Mısra 6*).

Hakk: *Allah, Tanrı.*

1. Du'âm odur ide **Hakk** 'ömr ü devletüñ efvün
Hemîşe gül gibi ğülzâr-ı rüzġârda gül (*Kaside 6, Mısra 25*).

hakḳını helâl it-: *Hakkını, emeğini bağışlamak, hakkını helal etmek.*

1. Âḥiret **hakḳını** kat kat pederi itdi **helâl**
Didi Ḥaḡ saña mu'în ola şeffî' ola nebî (*Kit'a 21, Mısra 5*).

hâksâr ol-: *Perişan olmak; Toz toprak içinde kalmak.*

1. O mâh-pârenüñ ümmîd-i pây-bûsı ile
Yolunda nice zamândur ki **hâksâr olduk** (*Gazel 19, Mısra 6*).

hâl: *Oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, durum.*

1. Nice nûş itdi Seyyid Muştafâ câm-ı fenâyı gör
Bu bezm erbâbınuñ hep böyledür **hâli** budur 'âdet (*Kit'a 25, Mısra 4*).

hâl: 1. *Mecâl, kuvvet, tâkat.*

1. Degmez kederin çekmege bir lahza bu ʿālem
Bir **hāl** ile neylersen idüp defʿ-i ğam eyle (*Gazel 37, Mısra 8*).

2. *Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.*

1. Maṭlūba kaṭʿ -i silk-i ʿalāyıkdadur vuşūl
Şāhid bu **hāle** süzen-i ʿİsā saña yeter (*Gazel 6, Mısra 8*).

hāl ü haṭ: (*Sevgilinin yanağındaki*) *ben ve ayva tüyleri.*

1. Senüñ ey fitne-cū **hāl ü haṭuñla** zülf -i müşğīnün
Harāb itdi bizi āḥir alup ʿaql u dil ü cānı (*Gazel 48, Mısra 3*).

hāl ü şān: *Hal, tavır ve şöhet.*

1. Cüdā eyler biribirinden aḥbābı geçer şöhet
Cihānuñ **hāl ü şānı** böyledür qalmaz bu cemʿiyyet (*Kıt'a 25, Mısra 2*).

hālā: *Şimdi, henüz.*

1. Hāmīd Efendi kim olup pīr-i ṭarīk-i ʿāşīkān
Hālā odur ser-ḥalka-i cemʿiyyet-i ʿuşşākīyān (*Gazel 52, Mısra 2*).

hālāş: *Kurtulma, kurtuluş.*

1. Gūş-māl-i ğamdan olmaz ṭıfl-ı dil bir dem **hālāş**
Bir debistāndur bu kim şenbihde ber-āzīnede (*Gazel 40, Mısra 5*).

hālden añla-: *Halden anlamak, bir kimsenin içinde bulunduğu güç durumu anlayarak sezip anlayış göstermek.*

1. ʿĀlem-i maʿnāya baq geç cümle kıl ü kālden
Māzī vü müstaḥbeli қо **añlar** iseñ **hālden** (*Murabba 1, Mısra 6*).

hālet: 1. *Hal, nitelik, keyfiyet.*

1. Her gāh ki bir ḳatre-i mey nūş iderüz biz
Deryā-şifat ol **hālet** ile cūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 2*).
2. Ḥaṭ-ı ʿİzāruñı görse senüñ bu **hālet** ile
Benefşe ser-be-zemīn ola şad ḥacālet ile (*Gazel 35, Mısra 1*).
3. Pādişāh-ı vaḳt olur Fāʿiz kim alsa dūşına
Bir ʿaceb **hālet** var ancak ḥırqa-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 10*).

2. *Hâl, sûret.*

1. Bezmdede mihr-i ruḥ-ı dil-rübādudur **hālet**
Ne cām-ı zerde ne şahbā-yı şuʿle-tābdadır (*Gazel 10, Mısra 5*).

hālî: *Tenha, boş, sahipsiz yer.*

1. Hāk şanma mezra^ç -ı tuğm-ı ümîd olmışdur ol
Mağşaduñ hâşıl olur zan itme **hālî** ol yiri (*Kit'a 18, Mısra 12*).

hāl-i 'ālem: *Dünyanın hâli.*

1. **Hāl-i 'ālem** böyledür gāhî şu^ç ud geh hübü^t
Zerre deñlü i^ç tibār itme irişseñ rif^ç ate (*Kit'a 26, Mısra 1*).

hāl-i dil-i zār: *Zavallı gönlün hali.*

1. ^ç Aceb mümkün mi nerm itmek dil-i sengîn-i dil-dārı
Biraz hem ağlasam hem söylesem **hāl-i dil-i zārı** (*Gazel 42, Mısra 2*).

hālî ol-: *Kayıtsız kalmak, -den vazgeçmek, -siz olmak.*

1. İster iseñ büy-ı vuşlat cānib-i dil-dārdan
Olma hālî her seher feryād ü āh ü zārdan (*Murabba 1, Mısra 2*).

Halîl: *Halil (Özel ad).*

1. Aqbnārî-zāde kim ism-i şerîfidür **Halîl**
Eyledi bu çeşme-i pāki binā ol nîk-zāt (*Kit'a 12, Mısra 1*).

halk: *İnsanlar.*

1. Gördükde virme her büt-i şîrîn-zebāna dil
Fā'iz düşürme kendüñi **halkuñ** zebanına (*Gazel 39, Mısra 10*).

halka-i tevhid: *Tevhid halkası, Allah'ın bir olarak bilinip ilan edildiği meclislerde kurulan halka.*

1. Hoşā gülşen gül-i şad-berg anda **halka-i tevhid**
Ki zākirlerdür anuñ ^ç andelîbān-ı hoş-elhāmı (*Kaside 4, Mısra 5*).

hall-i müşkilāt it-: *Zorlukları halletme, üstesinden gelme.*

1. Ednā işaretiyle **ider hall-i müşkilāt**
Olmuş kilîd-i her der-i genc-i hikem kalem (*Kaside 7, Mısra 5*).

hālüm oğlu-zāde: *Halam oğlu.*

1. Mālik-i mülk-i ma^ç ārif **hālüm oğlu-zāde**
Gelmedi dehre o maḥdüm-ı hünermend gibi (*Kit'a 21, Mısra 1*).

Hāmid Efendi: *Uşşākî Şeyhi Hāmid Efendi.*

1. **Hāmid Efendi** kim olup pîr-i tarîk-i ^ç aşîkân
Hālā odur ser-halka-i cem^ç iyyet-i ^ç uşşākîyân (*Gazel 52, Mısra 1*).

Hāmid Efendi: *Hamid Efendi.*

1. Fā'iz du'ā idüp didi tārīḥ-i rihletin
Yā Rabbi cāyı **Ḥāmid Efendi'nün** 'arş ola (*Kit'a 23, Mısra 8*).

ḥāmūş it-: *Susturmak, konuşurmamak.*

1. Gül ruḥları yādıyla eger nāleler itsek
Gülşendeki bülbülleri **ḥāmūş iderüz** biz (*Gazel 17, Mısra 6*).

ḥamūş ol-: *Susmak, sessiz kalmak.*

1. **Olur ḥamūş** bülbül-i destān-serāy-ı bāğ
Destümde her kaçan kim ider zīr ü bām kalem (*Kaside 7, Mısra 15*).

ḥançer: 1. *Sevgilinin bıçak gibi kirpikleri, hançer.*

1. Merḥamet eyle didüm **ḥançerine** itdi nigāh
Fā'izā raḥm-i dil-i zāra işāret bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 9*).

2. *Ucu sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer.*

1. Yapışsa **ḥançere** mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā'izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 9*).

ḥançer-i gamze: *Sevgilinin yan bakış hançeri.*

1. İşler geçiyor sīnemize **ḥançer-i gamzeñ**
Bir mertebe kim tīr-i қаzā ol kadar itmez (*Gazel 16, Mısra 3*).

ḥançer-i tevḥīd: *Zikrin hançeri II Allah'ın birliğine inanmanın hançeri.*

1. Sīneñi şad pāre eyle **ḥançer-i tevḥīd** ile
Yağ kebābāsā vücūduñ aḥker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 1*).

ḥāne: 1. *Ev.*

1. Didi seyr eyleyüp tārīḥ Fā'iz
Zihī zīnetde **ḥāne** dil-güşā-cāy (*Kit'a 14, Mısra 16*).

2. *Ev, mesken II Gönül, gönül evi.*

1. Şalar mihr gibi ferdāya da' vet itdükçe
O māh **ḥānemüzi** bir şeb eylemez teşrīf (*Gazel 18, Mısra 6*).
2. Teşrīfūñ ile **ḥānemi** reşk-i İrem eyle
Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 1*).
3. Vücūdı **ḥānesi** oldı ḥarāb o zātuñ kim
Sezā dinilse aña rükni Kā' be-i dīnūñ (*Kit'a 16, Mısra 1*).

ḥāne-i aḡyār: *Rakibin evi.*

1. Varurken ol perî-rû **hâne-i agyāra** bî-minnet
Bizi iğfâl ider bîm-i pederle güft ü gülarla (*Gazel 33, Mısra 3*).

harâb it-: *Yıkma, vîran etmek.*

1. Şehâ sitemle dil-i Fâ'iz'i **harâb itme**
Şağın ki şaña eser eyler inkisâr-ı ğarîb (*Gazel 1, Mısra 9*).
2. O şâh-ı hüsne baqar ğamze tîğ-i nâz be-dest
Harâb ider dil-i 'uşşâkı yek işâret ile (*Gazel 35, Mısra 8*).
3. Senüñ ey fitne-cü hâl ü haţuñla zülf -i müşğînüñ
Harâb itdi bizi âhir alup 'aql u dil ü cānı (*Gazel 48, Mısra 4*).

harâb ol-: *Harap duruma gelmek, yıkılmak.*

1. Vücûdî hānesi **oldı harâb** o zātuñ kim
Sezâ dinilse aña rükni Kā' be-i dīnüñ (*Kit'a 16, Mısra 1*).

harâb-ı nâz: *Naz sarhoşu, naz harabı.*

1. Çeşm-i şiyāhuñ olalı mest-i şerâb-ı nâz
Erbâb-ı 'ışkı ser-be-ser itdi **harâb-ı nâz** (*Gazel 14, Mısra 2*).

harâret: *Sıcaklık.*

1. Qararı qalmadı mihrin görince tâb-ı ruhuñ
Cihānı geşt ü güzâr itmede **harâret** ile (*Gazel 35, Mısra 6*).

harf-i recâ: *Ümit sözü.*

1. La' l-i cānān ide lafz-ı vefāyı şüst ü şü
Eşk-i çeşmüm eyledi **harf-i recâyı** şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 2*).

harîdâr-ı metâ' -ı ğam-ı 'ışk: *Aşk derdinin metâsının müşterisi.*

1. Cān ile **harîdâr-ı metâ' -ı ğam-ı 'ışk** ol
Bir fâ'ide itmezse de Fâ'iz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 9*).

hâş u 'ām: *Seçkin kimseler ve halk; herkes.*

1. Ya'nî Cenâb-ı Hâzret-i Nâbî Efendi kim
İtmez dirîğ lütfını hiç **hâş u 'āmdan** (*Gazel 28, Mısra 12*).

hased eyle-: *Kıskanmak.*

1. Hâk-i der-i dil-dârı o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim aña 'âlem **hased eyler** (*Gazel 7, Mısra 2*).

hâşıl: *Husûle gelen, husûl bulan, peyda olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.*

1. Āh ü şad feryād elüñden ey sipihr-i kīne-ḥ̣āh
Eyledüñ bir nev-cüvānuñ **ḥāşıl** ‘ömrini tebāh (*Kıt’a 20, Mısra 2*).

ḥāşıl eyle-: *Husûle gelmek, husûl bulmak, peyda olmak, olmak, oluşmak, doğmak, çıkmak, meydana gelmek.*

1. Ne kārūñ var gönül bî-hüde feryād itmeden gayrı
Ne **ḥāşıl eyledüñ** düşmenleri şad itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 2*).

ḥāşılı: *Husûle gelen, husûl bulan, peyda olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.*

1. Ekmeli hem ol tarīkuñ māhiri
Ḥāşılı hergiz nazır olmaz aña (*Kıt’a 15, Mısra 4*).

ḥaşm: *Düşman, karşı taraf.*

1. Var her cihetle **ḥaşmını** ifhāma kudreti
Bir vechile cidâlde çekmez elem qalem (*Kaside 7, Mısra 7*).

ḥasret ol-: *Hasret düşmek, özlediğine kavuşamamak, çok özlemek.*

1. Pür-ḥüna **ḥasret oldu** olup çäk çäk-ı ğam
Her dāğ-ı sine lāle-i la‘ lin-ḳabā gibi (*Gazel 47, Mısra 7*).

ḥaste-i ‘aşkum ol-: *Aşkımın hastası olmak, aşkımdan hasta olmak.*

1. Yolda görmüş bendesin luḥf eyleyüp ol meh dimiş
Ḥaste-i ‘aşkum olan bî-çäre Fā’iz bu midur (*Gazel 9, Mısra 10*).

ḥatā: 1. *Yanlış, yanlışlık, yanılma.*

1. İşābet itmede ‘uşşāka tîr-i cevri pey-der-pey
İlāhî sen **ḥatādan** şaḳla ol şūḥ-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 8*).
2. Vücūd-ı kāmiliñi ḥıfz ide **ḥatālardan**
Cenāb-ı ḥazret-i bārî ola nigeḥbānuñ (*Kaside 5, Mısra 57*).

2. *Yanlış, yanlışlık; yanılma II Kabahat, kusur.*

1. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür **ḥatā**
Zāhirde gerçi kim görünür müttehem qalem (*Kaside 7, Mısra 19*).

hātif: *Sesi işitilip de kendisi görülmeyen (kimse), seslenici, çağırıcı.*

1. Pesend idüp düşecek ḳayd-ı fikr-i tarīḥe
İrişdi güşuma **hātifden** ol zamān bu şadā (*Kıt’a 13, Mısra 4*).

ḥatır: *Gönül II yaşanmış şeylerden zihinde kalan her türlü iz, hatırda kalan, hafızada yaşamaya devam eden şey.*

1. Ey şūḥ-ı bī-vefā ne var inşāfa kâ'ıl ol
Gördükçe **ḥāṭırum** ele al bir selām vir (*Gazel 4, Mısra 8*).
2. Cürmümi 'afv eyle yā Rab sen beni mağfūr kııl
Ref' idüp gerd-i kederden **ḥāṭırum** mesrūr kııl (*Kit'a 3, Mısra 2*).

ḥāṭıra gel-: *Hatırlamak, aklına gelmek.*

1. Görince 'arız-ı rengin-i dil-beri Fā'iz
O demde **ḥāṭıra** şahbā-yı şu' le-tāb **gelür** (*Gazel 3, Mısra 10*).

ḥāṭır-ı meyyāl: *Düşkün gönül.*

1. Ref' idüp gerd-i sivāyı **ḥāṭır-ı meyyālden**
Bağma fānīye elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 7*).

ḥāṭır-ı vīrān: *Yıkılmış, üzgün gönül.*

1. Hezārān va' d-i luṭf itmişdi yār 'ömri mezīd olsun
Hep itdi **ḥāṭır-ı vīrānum** ābād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 8*).

ḥaṭṭı gel-: *(Sevgilinin) ayva tüyelerinin çıkması.*

1. Olmadı vuşlat müyesser **gelmeyince** tā **ḥaṭṭı**
Hep bu kārı 'āşıka baḥt-ı şiyāḥ dūn ider (*Gazel 12, Mısra 7*).

ḥaṭṭı gelince: *Sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri çıkınca.*

1. Dile ḥayāl-i ruḥı şevk-baḥş iken nā-geh
Ḥaṭṭı gelince giriftār-ı ḥārḥār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 4*).

ḥaṭṭı-ı 'īzār: *Yanaktaki ayva tüyleri.*

1. **Ḥaṭṭı-ı 'īzāruñı** görse senüñ bu ḥālet ile
Benefşe ser-be-zemīn ola şad ḥacālet ile (*Gazel 35, Mısra 1*).

ḥaṭṭı-ı reyḥān: *Fesleğen gibi ince çizgi.*

1. Temām revnaḡını şimdi buldı gülşen-i ḥüsn
Yaraşdı ol ruḥ-ı al üzre **ḥaṭṭı-ı reyḥānuñ** (*Kaside 5, Mısra 38*).

ḥaṭṭı-ı ruḥ: *Yanaktaki ayva tüyleri.*

1. **Ḥaṭṭı-ı ruḥı** degül yazılır kilik-i şun' ile
Āyāt-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (*Gazel 36, Mısra 3*).

ḥaṭṭı-ı ruḥsār: *Yüzde çıkan ayva tüyleri.*

1. Dir gören ol şanemüñ tāze **ḥaṭṭı-ı ruḥsāruñ**
Nev-demīde çemen-i bāğ-ı melāḥāt bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 3*).
2. Zülf-i şeb-gūn **ḥaṭṭı-ı ruḥsārın** nice maḥv eylesün
Ebr ider mi dāğ-ı māḥ-ı pūr-ziyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 7*).

ḥavf it-: *Korkmak.*

1. Ğamzesinden **ḥavf ider** ‘uşşāk kâtildür deyü
Ben kaçından **ḥavf ider** tîğa mümâşildür deyü (*Gazel 32, Mısra 1*).

ḥavf-ı ḥançer: *Hançer, kılıç korkusu.*

1. Gerçi **ḥavf-ı ḥançeri** mâni‘ meyânın çoçmağa
Virmek Allâh’uñ gönül devlet-i kaçâyânındadır (*Gazel 8, Mısra 5*).

ḥayâl-i ḥamâm-ı nâme-ber: *Posta güvercininin hayali, kuruntusu.*

1. Kaçan gelür deyü âyâ o mehveşüñ haberi
Uçar gözümde **ḥayâl-i ḥamâm-ı nâme-beri** (*Gazel 50, Mısra 2*).

ḥayâl-i la‘li: *Kırmızı dudağının hayali (sevgilinin).*

1. Derûna fikr-i ruḥı tâb-baḥş olur dâ’im
Ḥayâl-i la‘li ile çeşmüme şerâb gelür (*Gazel 3, Mısra 6*).

ḥayâl-i ruḥ: *Yanağının hayali, yüzünün hayali.*

1. Dile **ḥayâl-i ruḥı** şevk-baḥş iken nâ-geh
Haṭṭı gelince giriftâr-ı ḥârḥâr olduk (*Gazel 19, Mısra 3*).

ḥayâl-i rûy-ı raḥşân: *Parlak yüzünün hayali.*

1. Şafâ kesb eylerüm aşlâ keder ḫalmaz derûnumda
Dile tâb-efgen oldukça **ḥayâl-i rûy-ı raḥşânı** (*Gazel 48, Mısra 8*).

ḥayf: *Beddua, ilenç, âh.*

1. Şad **ḥayf** itmedi eser ol mâh-pâreye
Yaḫdı cihâni âteş-i âh u fiğânumuz (*Gazel 13, Mısra 7*).

ḥayli: *Oldukça fazla, çokça, epey.*

1. Görmezüz **ḥayli** zamândur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bâğ-ı vefâ büy-ı ḥaḫîḫat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 1*).
2. Ol ṭabîb-i cân u dil aşlâ teraḫḫum itmedi
Gerçi kim **ḥayli** dil-i bîmâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 8*).
3. Hezâr nağme-zen-i şevk-i bezm germ-â-germ
Düzeldi dâ’iresi **ḥayli** verd-i ḫandânuñ (*Kaside 5, Mısra 4*).
4. Müsellemdür melâḫat ‘arşasında öñdül almaḫda
Güzeller içre çapḫın-zâde şimdi **ḥayli** yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 2*).

ḥayr: *İyilik, iyi, faydalı iş; fayda.*

1. Hemvâre devleti ola günden güne füzün
Ḥayr ile bula mebd-e-i vehm muḫteşem ḫalem (*Kaside 7, Mısra 30*).

ḥayr ol-: *Hayırlı olmak, iyi olmak.*

1. Tā'ib ü t̄ahir olup ʿākıbeti **ḥayr oldı**
Maẓhar-ı rahmet ola görmeye nār-ı gāzabı (*Kıt'a 21, Mısra 3*).

ḥazān: *Sonbahar, güz.*

1. Tāze ezhār-ı nuķūşı her ān
Gül-i cennet gibi nā-dīde **ḥazān** (*Mesnevi 1, Mısra 8*).

ḥazer eyle-: *Çekinmek, sakınmak.*

1. Bir āyet-i kerīmeye kim idesin nazar
Tefsīr itme re'yūñ ile **eylegil ḥazer** (*Kıt'a 5, Mısra 2*).

ḥazer it-: *Sakınmak, kaçınmak, korunmak, çekinmek.*

1. Kan eylemeden ol gözi ḥünī **ḥazer itmez**
Biñ küşte yatur reh-güzerinde nazar itmez (*Gazel 16, Mısra 1*).

ḥāzır ol: *Hazırlıklı ol!*

1. Rūzgār alıvirse başsañ devlet ü cāha ḳadem
Ḥāzır ol elbette der-peydür zūhūr-ı zillete (*Kıt'a 26, Mısra 4*).

ḥazret-i peygamber-i Ḥudā: *Allah'ın peygamberi.*

1. Zīrā buyurdı **Ḥazret-i Peygamber-i Ḥudā**
Men fesser'el Ḳur'āne bi re'yihī fe-ḳad kefere (*Kıt'a 5, Mısra 3*).

ḥazret-i şeyḥ: *Şeyh Hazretleri (Abdilkādir-i Geylānī).*

1. Yüzüñ sür ḥāk-i dergāhına Fā'iz **ḥazret-i şeyḥüñ**
Kerem şāhibleri zīrā esirger derdmendānı (*Kaside 4, Mısra 9*).

ḥazḳ-ı vāfiri: *Bol bol nasip, çok fazla saâdet.*

1. Ni' met-i dīdār ile Ḥaḳ anı ten'īm eyleye
Feyz-i aḳdesden ide iḥrāz **ḥazḳ-ı vāfiri** (*Kıt'a 18, Mısra 8*).

helāk: *Mahvolma, ölme.*

1. Ḳaşdı nigāhla dil-i zārı **helākdür**
Bī-hüde tīg-i gānzesi çıḳmaz niyāmdan (*Gazel 28, Mısra 3*).

helāk eyle-: 1. *Öldürmek, ortadan kaldırmak II Aşırı derecede yormak, bitkin duruma getirmek.*

1. Tīg-i sitekle **eyle**r imiş ādemi **helāk**
Fā'iz düşer mi hiç o perī-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 9*).

2. *Mahvetmek, perişan etmek.*

1. ‘Uşşāk-ı zārı cevruñ ile **eyleme helāk**
Luţf eyle bî-günāhlaruñ girme anına (*Gazel 39, Mısra 5*).
2. ‘Uşşākı bir nigāh ile ger luţf u ger ‘itāb
Eyler helāk amzesi tîġ-i dūdem gibi (*Gazel 41, Mısra 4*).
3. Dūşer mi şāniña ey şeh-sūvār-ı kişver-i nāz
Helāk eylesin cevri ile fütādeleri (*Gazel 50, Mısra 4*).

helāl olsun: *Hakkımı helal ediyorum anlamında kullanılan bir söz.*

1. Şehā tek tîr-i amzeñ sīneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān nadın al benden yaña at at **helāl olsun** (*Gazel 30, Mısra 6*).

hele: 1. *Daha.*

1. ‘Ālemde görmedük **hele** hiçbir ül-i neşāt
Hep açılan bu bāġda ezhār-ı am gibi (*Gazel 41, Mısra 5*).

2. *Hiç olmazsa, hele.*

1. Dūşerüz pāyine ‘arz eylerüz aġvāl-i dili
Hele bir kez o perî-peykeri tenhā görelüm (*Gazel 21, Mısra 8*).

3. *Özellikle, ayrıca hele ki.*

1. Hiç umulmaz **hele** ol āfet-i devrāna göre
Luţf ide bezme gele bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 1*).

4. *Her şeyden önce.*

1. Zāhidā ta‘n itme şahbā-nūş-ı ‘aşķum ben **hele**
Cān ü dilden eylerüm gird-i riyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 9*).

hem: 1. *Aynı zamanda, ilāve olarak.*

1. Çün sensin iden herkesi maţlūbına vāşıl
Hem senden irer cümleye tevġīķ ü hidāyet (*Kit’a 2, Mısra 2*).
2. Ey ‘ālem içre luţf u keremle olan alem
Hem şefķat ü mürüvvetle bulan iştihār (*Kit’a 9, Mısra 2*).
3. İde her emrinde **hem** ‘avn-ı İlāhî fetġ-i bāb
Nūr-ı tevġīķ ü hidāyet ola hādî vü delîl (*Kit’a 11, Mısra 7*).
4. Çirmenî Aġmed Efendi-zāde **hem** nām-ı Nebî
Ya‘nî ol maġdūm mazlūm u şehîd ü bî-günāh (*Kit’a 20, Mısra 3*).

2. *Aynı zamanda, bir de, ilāve olarak, ve.*

1. Tîġ olduğun niżāma sebep fehme **hem** alem
Dīvān ü deftere nazār eyle alem alem (*Kaside 7, Mısra 1*).

3. Aynı zamanda, ayrıca.

1. Ekmeli **hem** ol ʔarīkuñ māhiri
Hāşılı hergiz nazīr olmaz aña (*Kit'a 15, Mısra 3*).

hem... hem: *Hem....hem bağlacı.*

1. ʔ Aceb mümkün mi nerm itmek dil-i sengīn-i dil-dārı
Biraz **hem** ağlasam **hem** söylesem hāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 2*).
2. **Hem** sirişkin aqıdur ehl-i dilüñ āb gibi
Hem yine çarh döner üstine dülāb gibi (*Gazel 43, Mısra 2*).

hemān: 1. *Sürekli, daima.*

1. Meşq-ı niyāza saʔ y ide gör her seher **hemān**
Menzilüñe icābete tır-i duʔ ā yeter (*Gazel 6, Mısra 9*).

2. *Hemen, o anda, derhal, tam, aynen, tamamen.*

1. Eyler recā-yı mīve **hemān** naḥl-i ḥuşkden
Her kim o bī-vefādan ümīd-i vişāl ider (*Gazel 51, Mısra 3*).

3. *Sadece.*

1. Olupdur beste Fāʔiz silk-i rengīn-i belāgatle
Hemān bir deste güldür güyiyā evrāq-ı dīvānum (*Gazel 22, Mısra 10*).

hem-dem: *Birlikte bulunan, samimi, can ciğer arkadaş, dost.*

1. Tāze **hem-demler** mübārek olsun ey meh kâʔilüz
Tek añılsun gāh ü bī-geh ʔ aşık-ı dīrīne de (*Gazel 40, Mısra 7*).

hemīşe: *Daima, her vakit, her zaman.*

1. Nevāya başla çemende gel ey hezār-ı ğarīb
Fiğān ü nāle gerekdür **hemīşe** kār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 2*).
2. Şikeste-ḥāḫır ü nā-dīde-kām perişān-dil
Hemīşe böyle geçer böyle rüzgār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 8*).
3. **Hemīşe** cām-ı zer-i pür-şarābı neylersin
Göñül o mehveşi gör āfitābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 1*).
4. Bunda olur olursa ger cām-ı murāda dest-res
Bunda şitāb eyler **hemīşe** zümre-i şāḫib-dilān (*Gazel 52, Mısra 12*).
5. Müdām bezmüñe zīnet vire gül-i iḫbāl
Geçe **hemīşe** şafā-yı dil ile her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 56*).
6. Duʔ ām odur ide Ḥaḫḫ ʔ ömr ü devletüñ efzün
Hemīşe gül gibi gülzār-ı rüzgārda gül (*Kaside 6, Mısra 26*).
7. Eyler müdām ehl-i maʔ ārifle güft ü gū
Olmış **hemīşe** anuñ için muḫterem ḫalem (*Kaside 7, Mısra 10*).
8. Anuñ **hemīşe** dest-i şerīfnde Fāʔizā
Seyf-i ʔ adālet ile bula dem-ḫadem ḫalem (*Kaside 7, Mısra 27*).

9. **Hemîşe** ola nüzhetgeh bu menzil
Mü'ebbed ola yâ Rab bây-ı ber-cây (*Kit'a 14, Mısra 13*).

hem-pâ: [*kötü işlerde*] arkadaş, ayaktaş, omuzdaş.

1. Tek ü tâz itmede meydân-ı suḥanda Fâ'iz
Eşheb-i ṭab'um ile var ise **hem-pâ** görelüm (*Gazel 21, Mısra 12*).

hem-reh: *Yol arkadaşı.*

1. Ne dem ki 'azm ide küy-ı ḥabîbe Fâ'iz-i zâr
Fiğânî **hem-reh** olur seyl-i eşki rāh-beri (*Gazel 50, Mısra 10*).

hem-reh ol-: *Yol arkadaşı olmak.*

1. Başum alup giderin deştgâh-ı ḥırmāna
Benümle **hem-reh olan** kimse güm-sürâğ olsun (*Gazel 29, Mısra 8*).

hemvâre: *Daima, her zaman.*

1. **Hemvâre** devleti ola günden güne füzûn
Ḥayr ile bula mebd-e-i vehm muḥteşem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 29*).

henüz: *Daha şimdi, yeni.*

1. Ser-mest iken **henüz** mey-i la'lfâmdan
Gitmez bezimde dîdelerüm yine câmdan (*Gazel 28, Mısra 1*).

hep: 1. *Tamamen, hep.*

1. Neşât-efzâ olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-sûzı tenvîr eyleyen **hep** âteşîn güldür (*Gazel 11, Mısra 2*).
2. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tâ ḥaṭṭı
Hep bu kârı 'aşîḳa baḥt-ı şiyâḥ dūn ider (*Gazel 12, Mısra 8*).
3. 'Uşşâḳa kârı ol şanemüñ **hep** sitem gibi
Erbâb-ı 'aşḳa cevır ü sitem mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 1*).

2. *Sürekli olarak, her zaman, daima.*

1. 'Älemde görmedük hele hiçbir gül-i neşât
Hep açılan bu bâğda ezḥâr-ı ğam gibi (*Gazel 41, Mısra 6*).
2. Nice nūş itdi Seyyid Muştafâ cām-ı fenâyı gör
Bu bezm erbâbınuñ **hep** böyledür ḥâli budur 'âdet (*Kit'a 25, Mısra 4*).

3. *Her zaman, hep, daima.*

1. Neşât-efzâ olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-sûzı tenvîr eyleyen **hep** âteşîn güldür (*Gazel 11, Mısra 2*).
2. Hezârân va' d-i luṭf itmişdi yâr 'ömri mezîd olsun
Hep itdi ḥaṭır-ı vîrânım âbâd itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 8*).

her: *Her, hep, bütün, tüm.*

1. **Her** şubḥ u şām mihr ü meh-i çarḥa ey perī
Bī-şek fūrūḡ-ı nūr-ı ruḥuñdan ziyā yeter (*Gazel 6, Mısra 5*).
2. Meşḡ-ı niyāza sa' y ide gör **her** seḥer hemān
Menzilüñe icābete tīr-i du' ā yeter (*Gazel 6, Mısra 9*).
3. Çıkar **her** şeb ḡam-ı hicrūñle çarḥa āh ü efgānum
Ne var bir kerre teşrīf eyleseñ ey māh-ı tābānum (*Gazel 22, Mısra 1*).
4. **Her** tīr-i sitem kim gelür ol kaçları yādan
Bir yerde karar eylemez illā ciğerümde (*Gazel 34, Mısra 5*).
5. Gördükde virme **her** büt-i şīrīn-zebāna dil
Fā'iz düşürme kendüñi ḥalḡuñ zebanına (*Gazel 39, Mısra 9*).
6. Bī-iḥtiyār meyl ider elbetde **her** gören
Ol şeh-süvār-ı kişver-i ḥüsnü melāḡati (*Gazel 44, Mısra 5*).
7. Ne sūd itdüñ görüp meyl itmeden **her** zülf-i pür-çine
Göñül murḡun esīr-i dām-ı şayyād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 3*).
8. Pür-ḡūna ḡasret oldı olup çāk çāk-ı ḡam
Her dāḡ-ı sine lāle-i la' lin-ḡabā gibi (*Gazel 47, Mısra 8*).
9. Nazīr olur mı gül-i bāḡ şeh-i Edrine'ye
Bu demde Fā'iz olur gerçi **her** diyārda gül (*Kaside 6, Mısra 14*).
10. Var **her** cihetle ḡaşmını ifḡāma ḡudreti
Bir vechile cidāle çekmez elem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 7*).
11. İde **her** emrinde hem 'avn-ı İlāhī fetḡ-i bāb
Nūr-ı tevḡīḡ ü hidāyet ola hādī vü delīl (*Kit'a 11, Mısra 7*).
12. Feraḡ **her** cānibinde cilve-ḡüster
Şafā **her** ḡüşesinde zīnet-efzāy (*Kit'a 14, Mısra 11*).
13. Feraḡ **her** cānibinde cilve-ḡüster
Şafā **her** ḡüşesinde zīnet-efzāy (*Kit'a 14, Mısra 12*).
14. Ol demi yād eyle kim mülḡaḡ olursın anlara
Her geçenden sen de eylersin recā-yı Fātiḡā (*Kit'a 22, Mısra 4*).
15. İster iseñ būy-ı vuşlat cānib-i dil-dārdan
Olma ḡālī **her** seḥer feryād ü āh ü zārdan (*Murabba 1, Mısra 2*).

her ān: *Her zaman, daima.*

1. Ola nūh şīşe-i çarḡ içre **her ān**
Ter ü tāze gül-i baḡt-ı Süleymān (*Matla 1, Mısra 1*).
2. Tāze ezḡār-ı nuḡuşı **her ān**
Gül-i cennet gibi nā-dīde ḡazān (*Mesnevi 1, Mısra 7*).

her ān: *Her an.*

1. Müdām bezmüñe zīnet vire gül-i iḡbāl
Geçe hemīşe şafā-yı dil ile **her ānuñ** (*Kaside 5, Mısra 56*).

her bir: *Sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsi, beher.*

1. Dilā bir şeh-süvār-ı rāh-ı istīḡnāya meyl it kim
Güzergāhında **her bir** bī-ser ü pā pāy-māl olsun (*Gazel 30, Mısra 4*).

her gāh ki: *Her ne zaman ki, ne zaman ki.*

1. **Her gāh ki** bir kıatre-i mey nūş iderüz biz
Deryā-şifat ol hālet ile cūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 1*).

her kaçan kim: *Her ne zaman ki.*

1. Olur hamūş bülbül-i destān-serāy-ı bāğ
Destümde **her kaçan kim** ider zīr ü bām kıalem (*Kaside 7, Mısra 16*).

her kim: *Hangi kimse ki, kim olursa olsun, herkes.*

1. Eyler recā-yı mīve hemān naḥl-i ḥuşkden
Her kim o bī-vefādan ümīd-i vişāl ider (*Gazel 51, Mısra 4*).

her ne deñlü: *Her ne kadar.*

1. Olursa **her ne deñlü** hier dūr-ā-dūra rāzıyam
Baña gösterme tek bir yerde yā Rab yār ü ağıyārı (*Gazel 42, Mısra 5*).

hergiz: *Asla, katiyyen, hiçbir vakit, hiçbir sūretle.*

1. Ekmeli hem ol tarīkuñ māhiri
Ḥāşılı **hergiz** nazīr olmaz aña (*Kıt'a 15, Mısra 4*).

herkes: *Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.*

1. Çün sensin iden **herkesi** maṭlūbına vāşıl
Hem senden irer cümleye tevfiķ ü hidāyet (*Kıt'a 2, Mısra 1*).

hevādārı ol-: *Tutkunu olmak, heveslisi olmak, arzulu olmak.*

1. Ola servin de **hevādārı ol** şeh-i ḥüsñüñ
Çıķup çemende şalunsa bu kıadd ü kıamet ile (*Gazel 35, Mısra 3*).

hevā-yı turre-i pür-pīç ü tāb: *Büklüm büklüm kıvırcık saçlarının arzusu.*

1. Bī-tāb olursa da dil eger ıztırābdan
Geçmez **hevā-yı turre-i pür-pīç ü tābdan** (*Gazel 27, Mısra 2*).

hevā-yı zülf-i müşgīn: *Siyah saçının arzusu.*

1. İden ser-geşte-i vādī-i ḥayret Fā'iz'i ey meh
Hevā-yı zülf-i müşgīnüñ ile sevdā-yı kāküldür (*Gazel 11, Mısra 10*).

hevā-yı zülf: *Sevgilinin saçının arzusu, hevesi.*

1. **Hevā-yı zülfüñ** ile dil ki pīç ü tābdadur
Kıarār eyleyemez bir dem ıztırābdadur (*Gazel 10, Mısra 1*).

hezār: 1. *Bülbül.*

1. **Hezār** nağme-zen-i şevk-i bezm germ-ā-germ
Düzeldi dā'iresi hayli verd-i handānuñ (*Kaside 5, Mısra 3*).

2. Binlerce, pek çok.

1. Bī-hüde kūşiş eyleme bu şürezārda
Fā'iz **hezār** tuğm-i ümīd ü recā yeter (*Gazel 6, Mısra 14*).
2. Bir āh ile ser-i kūyında dil-berüñ Fā'iz
Hezār şerm ile muhtāc-ı i' tizār olduk (*Gazel 19, Mısra 14*).

hezārān: *Binlerce, pek çok.*

1. **Hezārān** va' d-i luṭf itmişdi yār 'ömri mezīd olsun
Hep itdi hāṭır-ı vīrānum ābād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 7*).

hicāb: *Utanma, sıkılma, mahcubiyet.*

1. Görelden ol şeh-i hüsnüñ dehān-ı nāzükini
Çemende ğonce-i gül Fā'izā **hicābdadur** (*Gazel 10, Mısra 10*).
2. Müşerref itdi bu şeb bezmi luṭf idüp ol māh
Öperdüm ayağın ammā **hicābı** neylersin (*Gazel 25, Mısra 4*).
3. Ruḥşat da virse ğamzesi Fā'iz neẓāreye
Rūyına ol mehüñ bakılır mı **hicābdan** (*Gazel 27, Mısra 10*).
4. Gül üzre jāle degül derledi **hicābındañ**
Kudūmun işidicek ol ḥad bu zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 15*).

hicāb it-: *Utanmak.*

1. Seḥervar gülşen-i kūyında feryād eyle cānānuñ
Biraz ey murğ-ı dil aḥvālünü ağla **hicāb itme** (*Gazel 38, Mısra 4*).

hiç: 1. *Katiyen, asla.*

1. Ya'nī Cenāb-ı Ḥazret-i Nābī Efendi kim
İtmez dirīğ lūṭfinı **hiç** ḥāş u 'āmdan (*Gazel 28, Mısra 12*).

2. Bir işin herhangi bir zamanda yapılıp yapılmadığını sormak için soru cümlelerinde kullanılır.

1. Kays'ı gör Mecnūn iken şöhretle 'ālem-ġirdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi 'ākıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 10*).

3. Yok olan ya da yok denecek kadar az olan.

1. Çarḥuñ güzār eyler iken nüh sipihrine
Ahum oķı ol seng-dile **hiç** eser itmez (*Gazel 16, Mısra 6*).

4. Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

1. Bilmezem Fā'iz ne sır vardur leb-i dil-berde **hîç**
Nâz ile güftâra geldükçe beni meftûn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).
2. **Hîç** umulmaz hele ol âfet-i devrâna göre
Luţf ide bezme gele bir iki peymâne göre (*Matla 7, Mısra 1*).

5. Soru cümlelerinde verilen hükmün kesinlikle söz konusu olamayacağını anlatır, asla, katiyen.

1. Mümkün midür nazîre o mu' ciz-beyâna **hîç**
Fā'iz ferâgat eyle bu sevdâ-yı hâmdan (*Gazel 28, Mısra 9*).
2. Tîğ-i sitemle eyler imiş âdemi helâk
Fā'iz düşer mi **hîç** o perî-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 10*).

hiçbir: *Bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.*

1. 'Älemde görmedük hele **hiçbir** gül-i neşât
Hep açılan bu bâğda ezhar-ı gam gibi (*Gazel 41, Mısra 5*).

hicr: *Ayrılık.*

1. Kerem kıl cismümi şad pâre-i tîğ-i ' itâb itme
Yağup âteşlere **hicrünüle** ey meh-rû kebâb itme (*Gazel 38, Mısra 2*).
2. Olursa her ne deñlü **hicr** dūr-â-dūra râzıyam
Baña gösterme tek bir yerde yâ Rab yâr ü ağıyarı (*Gazel 42, Mısra 5*).

hîhiv-i mihr-eserâ: *Ey güneş gibi yakıcı vezir!*

1. Hîhiv-i mihr-eserâ serverâ bihîn güherâ
Eyâ vücudı olan mağz-ı luţf-ı Yezdân'ıñ (*Kaside 5, Mısra 43*).

hidmet it-: *İş görmek, çalışmak II Birinin amaçlarının gerçekleşmesini sağlama.*

1. İlâhî cilvegâhın kaşr-ı Firdevs-i berîn eyle
Aña şad ' izzet ile hür u ğilmân **ideler hidmet** (*Kit'a 25, Mısra 6*).

hıfz it-: *Saklamak, korumak.*

1. Vücud-ı kâmilini **hıfz ide** haţâlardan
Cenâb-ı hażret-i bârî ola nigehbânuñ (*Kaside 5, Mısra 57*).

hilâfet: *Birinin yerini tutma, Halifelik.*

1. ' Oşmân Efendi'den **hilâfet** rütbesin ağız eyleyüp
Sırrını ol zât-ı kerîmüñ anda buldılar ' ayân (*Gazel 52, Mısra 3*).

hilâl: *Yeni ay II Sevgilinin kaşları.*

1. Turre-i yârı perîşân eyledi bād-ı şabâ
Ol şehüñ kaşu **hilâlin** seyre hâ'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 12*).

himmet: 1. *Gayret, emek, çalışma, çabalama.*

1. Pîr-i muğānuñ ayağına yüz sürüp müdām
Def -i hücum-ı ceş-i ğama **himmet** isterüz (*Gazel 15, Mısra 4*).
2. Bu mübârek cāyı ihyā eyledi
Himmetiyle oldı bu zibā-sebîl (*Kit'a 10, Mısra 4*).

2. *Ermiş kimsenin tesiri II lütuf, kerem, yardım, ihsan.*

1. Maķām-ı huld-eserin çün ziyâret itdük anuñ
Dilâ niyâz iderüz **himmetin** Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 2*).

himmet it-: *Gayret etmek, emek vermek.*

1. **Himmet idüp** bu tekyeyi yaptı kenâr-ı cüyda
Etrâfı güllerle müzeyyen nâle eyler bülbülân (*Gazel 52, Mısra 7*).

himmeti eyle-: *Yardım etmek, gayret etmek, emek vermek.*

1. Bir cām ile ider seni Fā'iz cihāna şāh
Pîr-i muğān luḫ idüp **eylerse himmeti** (*Gazel 44, Mısra 18*).

hırâm-ı nâz it-: *Nazlı, cilveli yürüme.*

1. Vādî-i iftiḫârda **itsün hırâm-ı nâz**
Teşrif-i 'ilmi ile mişâl-i 'alem kalem (*Kaside 7, Mısra 3*).

hırka-i peşmîne: *Yünden, yapağıdan yapılmış gösterişsiz ve süssüz elbise.*

1. Pâdişâh-ı vaḫt olur Fā'iz kim alsa dūşına
Bir 'aceb ḫâlet var ancak **hırka-i peşmîne** (*Gazel 40, Mısra 10*).

hırka-püş-ı inzivâ: *Bir köşeye çekilip, dünya işlerinden vazgeçip hırkaya bürünmek.*

1. **Hırka-püş-ı inzivâ** ber-pây-dâmen-i ser-be-ceyb
Câme-i dilden idüp jeng-i hevâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 5*).

ḫisâb eyle-: *Hesap etmek, saymak II enine boyuna, bütün ayrıntılarıyla düşünmek, zihnen ölçüp biçmek.*

1. Bir hoşça **ḫisâb eyleyelüm** derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raķam eyle (*Gazel 37, Mısra 5*).

ḫışım: *Öfke, kızgınlık.*

1. Şorduḫda lebüñ **ḫışım** ile olursuñ 'araķnâk
Şāhum 'acebâ var mı mey-i nâba yasāḫuñ (*Gazel 20, Mısra 3*).

hızır: *Hızır Aleyhisselam. (Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.)*

1. Râh-ı rızâyı **Hızır'a** su 'âl eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dîdelerüñ reh-nümâ yeter (*Gazel 6, Mısra 11*).

hod-^ç ayb u kuşuruñ sâtiri: *Kendi ayıp ve kusurlarını örtmek.*

1. Hüsni hulk ile cihân olmuşdı anuñ bendesi
Dâmen-i ' afv ile **hod-^ç ayb u kuşuruñ sâtiri** (*Kit'a 18, Mısra 6*).

hoşâ: *Ne hoş, ne güzel, ne kadar latif!*

1. **Hoşâ** gülşen gül-i şad-berg anda halka-i tevhi'd
Ki zâkirlerdür anuñ ' andelîbân-ı hoş-elhâni (*Kaside 4, Mısra 5*).

hoşça: *Hoş bir tarzda, iyice, güzelce, zararsız.*

1. Bir **hoşça** hisâb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raqam eyle (*Gazel 37, Mısra 5*).

Hudâyâ: *Ey Allah'ım!*

1. Seyyid Hüseyin ya' nî ol zât-ı hoş-huşâle
Bir cây vir **Hudâyâ** kim ola nâmı firdevs (*Kit'a 24, Mısra 2*).

huld-i berîn: *Kutsal cennet.*

1. Maḥzûn olup didüm aña târiḥ âh ile
Huld-i berîn cây ola Seyyid Muhammed'e (*Kit'a 27, Mısra 4*).

hün-âbe-i ḥasret dök-: *Hasret gözyaşları dökmek.*

1. Cemâl-i pâk-me 'âlüñ görmek ister dîde-i Fâ'iz
Döker hün-âbe-i ḥasret dem-â-dem yâ Resûla'llâh (*Kaside 3, Mısra 8*).

hünî: *Kan, kan dökmeye meyilli.*

1. Kan eylemeden ol gözi **hünî** hâzer itmez
Biñ küşte yatur reh-güzerinde nazâr itmez (*Gazel 16, Mısra 1*).

hün-ı dil: *Gönül kanı (keder, kaygı, tasa).*

1. Dökdükçe biñ niyâz ile pâyına **hün-ı dil**
Dâmen-keş oldu bizden o serv-i çemânumuz (*Gazel 13, Mısra 5*).
2. Dâmen-keş oldu pâyine dökdükçe **hün-ı dil**
Ol serve kimse bî-hüde dil-dâde olmasun (*Gazel 23, Mısra 7*).

hür u gilmân: *Cennetteki kız ve cennetteki erkek.*

1. İlāhī cilvegāhın kaşr-ı Firdevs-i berin eyle
Aña şad ʿ izzet ile **hūr u ğilmān** ideler hıdmet (*Kıt'a 25, Mısra 6*).

hūrde-ġır: *Sözde ayıp, kusur arayan.*

1. Çeşm ü ebrüyile meclisde işāret eyleme
Hūrde-ġır olma şaķın yārāna ġāfildür deyü (*Gazel 32, Mısra 8*).

hūrşīd-i ʿ ālem-tāb: *Dünyayı aydınlatan güneş.*

1. Senün ey meh ruġ-ı pür-tābuñı seyreyleyen ʿ āşık
Dönüp **hūrşīd-i ʿ ālem-tāba** baķmak pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 4*).

hūrşīd-i ziyā-baġş: *Işık saçan, aydınlık veren güneş.*

1. Ey meh ruġ-ı pür-tābuñı seyreyleyen ʿ āşık
Hūrşīd-i ziyā-baġşına çarġuñ nażar itmez (*Gazel 16, Mısra 8*).

hūrşīd-ṭalʿ at: *Güneşin doğuşu gibi güzel görünüşlü olanlar.*

1. Bār-ı ġamın çekerdi o **hūrşīd-ṭalʿ atüñ**
Ķalaydı zerre deñlü eser dilde tābdan (*Gazel 27, Mısra 7*).

hübüt: *Yukarıdan aşağıya inme, düşme.*

1. Ħāl-i ʿ ālem böyledür ġāhī şuʿ üd geh **hübüt**
Zerre deñlü iʿ tibār itme irişseñ rifʿ ate (*Kıt'a 26, Mısra 1*).

hüccet: *Delil, kanıt, belge.*

1. İşbāt-ı cüzʿ-i lā-yetecezzāya Ħaķ bu kim
Hüccet dehān-ı nāzüküñ ey meh-liķā yeter (*Gazel 6, Mısra 4*).

hücüm it-: *Hücum etmek, saldırmak.*

1. Ķuvvet-i ʿ ışķ ile Fāʿiz mālīk-i mülk-i dil ol
Nefş ü şeyṭāna **hücüm it** leşker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 10*).

hümā-yı himmet: *Manevi gücün yüksekliği; himmetin hümāsı.*

1. **Hümā-yı himmeti** vār ise oldı sāye-fiken
Ki oldı baġtı hümāyün-ı müstemendānuñ (*Kaside 5, Mısra 27*).

hümāyün-ı müstemendān: *Gamlı kimselerin mübarek (talihine).*

1. Hümā-yı himmeti vār ise oldı sāye-fiken
Ki oldı baġtı **hümāyün-ı müstemendānuñ** (*Kaside 5, Mısra 28*).

hüsn: *Güzellik, iyilik.*

1. Bir mu' allim-hāne bünyād eyledi tarḥ-ı laṭīf
Hüsnüni dāḥī füzün itdi bu çeşme bu sebīl (*Kıt'a 11, Mısra 4*).

hüsn ü bahā: *Güzellik ve değer.*

1. Fā'izā yākut ile **hüsn ü bahāda** bir tutan
Bilmez imiş kıymet-i la' l-i leb-i cānāneyi (*Gazel 45, Mısra 9*).

hüsn ü tarāvet: *Güzellik ve tazelik.*

1. Mişāl olurdu gül-i ḥalḳ-i pāk-dāvere ger
Kalaydı **hüsn ü tarāvetle** bir qarārda gül (*Kaside 6, Mısra 10*).

hüsn-i ḥulḳ: *Güzel huy, iyi karakter.*

1. **Hüsn-i ḥulḳ** ile cihān olmuşdı anuñ bendesi
Dāmen-i ' afv ile ḥod-' ayb u kuşuruñ sātiri (*Kıt'a 18, Mısra 5*).

hüsn-i ḥulḳ-ı kerīm: *Kerem sahibi tabiatın güzelliği.*

1. Cenāb-ı ḥazret-i maḥdüm gül-i Şerīf-i ḥasīb
Ki **hüsn-i ḥulḳ-ı kerīminden** i' tizārda gül (*Kaside 6, Mısra 16*).

hüy-gerde-i şerm-i ḥatā: *Hataların utancından terlemek.*

1. Ol kadar **hüy-gerde-i şerm-i ḥatāyum** k'eylerüm
Secdeden cebhemle naḳş-ı büriyāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 3*).

hüzn: *Gam, keder, sıkıntı.*

1. Didi Fā'iz **hüzn** ile tārīhini
Menzilüñ bu Bekr Efendi ' arş ola (*Kıt'a 15, Mısra 5*).

ḥ'āb-ı nāz: *Naz uykusu.*

1. Gördüm o deñlü mest-i mey-i ' işveyāri kim
Gelmiş temām nergis-i çeşmine **ḥ'āb-ı nāz** (*Gazel 14, Mısra 8*).

I

'ıkd-ı şüreyyāya aş-: *Ülker denilen ikişer ikişer karşılıklı yıldız kümesine asmak.*

1. Ger olursa dürr-i naḳmuñ Fā'izā āşaf-pesend
Çarḥa aş 'ıkd-ı şüreyyāya mu' ādildür deyü (*Gazel 32, Mısra 14*).

'ışk: *Aşk, sevgi.*

1. Cihānda şöhretümüz ‘ışkla o meretebe kim
Benān-ı ta‘ne-i bed-h‘āh ile müşār olduk (*Gazel 19, Mısra 9*).

ıztırāb: *Acı, elem, azap, sıkıntı.*

1. Hevā-yı zülfüñ ile dil ki pīç ü tābdadur
Karār eyleyemez bir dem **ıztırābdadur** (*Gazel 10, Mısra 2*).
2. Bī-tāb olursa da dil eger **ıztırābdan**
Geçmez hevā-yı turre-i pür-pīç ü tābdan (*Gazel 27, Mısra 1*).

ıztırāb it-: *Acı çekmek, sıkıntı çekmek.*

1. Çü baħr-i bī-kerān-ı ‘aşka Fā’iz olduñ üftāde
Düşüp bī-hüde ümmīd-i kenāre **ıztırāb itme** (*Gazel 38, Mısra 10*).

İ

İbrahīm Efendi: *Gülşeniye tarikatının velīlerinden.*

1. Dirīgā gitdi **İbrahīm Efendi** ol melek-ħaşlet
Koyup bāğ-ı cihānuñ berg ü bārın oldı āzāde (*Kit’a 17, Mısra 1*).

ibrām it-: *Can sıkacak derecede ısrar etmek, üstüne düşmek; zorlamak.*

1. Şaħın incāz-ı va‘d-i vaşla **ibrām itme** dil-dāra
Ola cā’iz ki nāzūkdür güsiste-tār-ı ikrārı (*Gazel 42, Mısra 3*).

iç-: *İçmek, yudumlamak.*

1. Cām-ı mey-i raħşān yürisün mevsim-i güldür
Fā’iz **içelüm** rağmına eyyām-ı ferāguñ (*Gazel 20, Mısra 10*).
2. Lūlesi ‘atşāndur Fā’iz çıkınca ħalb-i āb
Çeşme-i pāk ü muşaffādan gel **iç** āb-ı ħayāt (*Kit’a 12, Mısra 8*).

icābet: *Kabul etmek, edilmek.*

1. Meşğ-ı niyāza sa‘y ide gör her seħer hemān
Menzilüñe **icābete** tīr-i du‘ā yeter (*Gazel 6, Mısra 10*).

içinde: *Herhangi bir durumun, cismin, zamanın veya alanın sınırları arasında bulunan.*

1. Çemende micmere-i gonce-i güli seyr it
İçinde berg-i gül-i âli âteşî anuñ (*Kaside 5, Mısra 10*).

ıçre: İçinde, arasında, -de.

1. Ey ‘ âlem **ıçre** luş u keremle olan ğalem
Hem Şefkat ü mürüvvetle bulan iştihâr (*Kıt’a 9, Mısra 1*).
2. Maĥdüm-ı pāk Seyyid-i ‘ Alî-neseb dirîĝ
Terk itdi dehri Cennet-i ‘ Adn **ıçre** cây ide (*Kıt’a 27, Mısra 2*).
3. Ola nüh Şîşe-i çarĥ **ıçre** her ân
Ter ü tâze gül-i baĥt-ı Süleymân (*Matla 1, Mısra 1*).
4. İsterseñ eger Ka‘ be-i Şıdk **ıçre** Şafâyı
Sa‘ y eyle ziyâret ideĝör Hâcı Babayı (*Matla 2, Mısra 1*).
5. Müsellemdür melâĥat ‘ arşasında öñdül almaĥda
Güzeller **ıçre** çapĥın-zâde Şimdi ĥayli yüĝrükdür (*Müfret 1, Mısra 2*).

ıctinâb it-: Çekinmek, sakınmak, kaçınmak.

1. Kādīmî âşinâmızsuñ senüñle ihtilâf itdük
Gel ey derd-i ĝam-ı cânâne bizden **ıctinâb itme** (*Gazel 38, Mısra 6*).

ıçün: 1. İçin.

1. Eyler müdâm ehl-i ma‘ ârifle ĝüft ü ĝü
Olmuş hemîşe anuñ **ıçün** muĥterem ĥalem (*Kaside 7, Mısra 10*).

2. İçin, amacıyla, maksadıyla.

1. Men‘ **ıçün** nezzâreden ĝüyâ sipihr-i kec-‘ inâd
‘ AŐıĥuñ ĥaddin ĥam eyler dil-berüñ mevzün ider (*Gazel 12, Mısra 5*).
2. Fevtini ĝüş idenler târîĥ **ıçün** didiler
Seyyid Hüseyn’üñ olsun yâ Rab maĥâm-ı Firdevs (*Kıt’a 24, Mısra 3*).
3. Du‘ â idüp didiler fevtine târîĥ **ıçün** aĥbâb
İlâhî eyle Seyyid Muştafâ’nuñ meskenin cennet (*Kıt’a 25, Mısra 7*).

‘ İd irse: Bayram gelse.

1. Gül-ĝeřt-i çemen eylesem ‘ İd irse de Fâ’iz
Yanumca Şalınsa bile ol Őım-berümde (*Gazel 34, Mısra 9*).

ıden: Etmek, yapmak.

1. İden ser-ĝeřte-i vâdî-i ĥayret Fâ’iz’i ey meh
Hevâ-yı zülf-i müřĝîñüñ ile sevdâ-yı kâküldür (*Gazel 11, Mısra 9*).

ıdi: “i-” ek-filinin ĝörülen ĝeçmiş zaman çekimi.

1. Olmasa eger mest-i mey-i nâb-ı maĥabbet
Çâk itmez **ıdi** Őinesin erbâb-ı maĥabbet (*Gazel 2, Mısra 2*).

2. Zāhir **idi** cebhesinde nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā
Bāṭınına ancak eylerdi delālet zāhiri (*Kit'a 18, Mısra 3*).
3. Kayd-ı tāriḥ-i vefātı ile ol maḥdūmuñ
Fıkr ile Fā'iz iriřdürmiř **idi** rūza řebi (*Kit'a 21, Mısra 8*).

idüm: "i-" ek-filinin görülen geçmiş zaman çekimi.

1. Şarf eyler **idüm** yolına naqd-i dil ü cānı
Ol meh dise Fā'iz ne virürdüñ senüñ olsam (*Kit'a 8, Mısra 3*).
2. Ben şaşt-ı saḥte dāḥil **idüm** nice sāldür
Me'müldür ki eylesin aña i' tibār (*Kit'a 9, Mısra 3*).

ıffet: *Namus.*

1. Fürüg-ı mihr-i Hüda nūr-ı cebhe-i taqvā
Güz'ın ü eşrefi **ıffetle** nev'-i insānuñ (*Kaside 5, Mısra 20*).

ifhām: *Susturma, ağız açtırmama.*

1. Var her cihetle ḥaşmını **ifhāma** kudreti
Bir vechile cidāle çekmez elem kalem (*Kaside 7, Mısra 7*).

iftihār: *Öğünme; koltuk kabartma.*

1. Gül-i ḥadīka-i devlet Naḫīb Efendi kim
Ğubārdur ki pāk ile **iftihārda** gül (*Kaside 6, Mısra 18*).

iftihār eyle-: *İftihar etmek, kıvanç duymak, övünmek.*

1. Senüñle **iftihār eyler** gürüh-ı enbiyā sensin
Şehenşāhı risālet kişverinüñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 3*).

iğfāl it-: *Aldatmak, aldatılmak.*

1. Varurken ol perī-rū ḥāne-i ağıyāra bī-minnet
Bizi **iğfāl ider** bīm-i pederle güft ü gülarla (*Gazel 33, Mısra 4*).

ihrāz it-: *Kazanma, elde etme.*

1. Ni' met-i dīdār ile Ḥaḫ anı ten'īm eyleye
Feyz-i aḫdesden **ide ihrāz** ḥazz-ı vāfiri (*Kit'a 18, Mısra 8*).

ihsān it-: *Lutfetmek, iyilik etmek.*

1. Kuşūr u cürmüni 'afv eyleyüp **ihsān ide** Mevlā
Şafālar ide ḫaşr-ı gülşen-i firdevs-i a' lāda (*Kit'a 17, Mısra 3*).

iḫtilāḫ it-: *Karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme.*

1. **Ḳadīmī** āşināmızsuñ senünle **iẖtilāṭ** itdük
Gel ey derd-i ğam-ı cānāne bizden ictināb itme (*Gazel 38, Mısra 5*).

iẖtiyārı git-: *Katlanmayı bırakmak.*

1. **Ḳaşd-ı** şabr itdi egerçi dil görünce ol mehi
İẖtiyārı gitdi āḫir kār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 4*).

iẖyā eyle-: *Canlandırmak, yeniden kuvvetlendirmek.*

1. Bu mübārek cāyı **iẖyā eyledi**
Himmetiyle oldı bu zībā-sebīl (*Kit'a 10, Mısra 3*).

iẖyā it-: *Canlandırmak, diriltmek.*

1. Şāḫibü'l-ḫayrāt ' Abdullah Efendi nīk-zāt
Bu maḫalli eyledi **iẖyā idüp** ecr-i cezīl (*Kit'a 11, Mısra 2*).

iken: *Ek-fiilin zarf-fiil eki almış biçimi.*

1. Dile ḫayāl-i ruḫı şevḳ-baḫş **iken** nā-geh
Ḥaṭṭı gelince giriftār-ı ḫārḫār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 3*).
2. Ser-mest **iken** henüz mey-i la' lfāmdan
Gitmez bezimde dīdelerüm yine cāmdan (*Gazel 28, Mısra 1*).
3. **Ḳays'**ı gör Mecnūn **iken** şöhretle ' ālem-ġirdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi ' āḳıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 9*).
4. Yemm ḳatre **iken** eşküme nisbet nazarumda
Nem ḳodı benüm farṭ-ı bükā dīdelerümde (*Gazel 34, Mısra 1*).
5. Vaşşāf-ı ṭab' -ı müy-şikāfān-ı dehr **iken**
Evşāf-ı āşāfīde olur beste-dem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 21*).

iki: *İki, sayı sıfatı.*

1. Zīver-i bāġ-ı cemālüñdür **iki** nergislerüñ
Servi ol bāġ-ı şafā-baḫşuñ ḳadd-i dil-cū mıdur (*Gazel 9, Mısra 3*).
2. **İki** güzel seven kişi ey dil şafā ider
Biri cefā iderse birisi vefā ider (*Matla 5, Mısra 1*).

iki gözüm: *İki göz kadar kıymetli ve sakınılan kişi.*

1. Teşrīfūñ ile ḫānemi reşk-i İrem eyle
Aġlatma beni **iki gözüm** gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 2*).

ikrār: *Söylemek.*

1. **İkrārı** üzre ṭurmadı gitdi o bī-vefā
Va' d-i bilā-vefā ile geçdi zemānumuz (*Gazel 13, Mısra 9*).

' ilāc-ı derd-i ' ışḳ: *Aşk derdinin ilacı.*

1. Yeter ey dil yeter tã key belã-yı ‘ışkdan feryãd
‘**İlãc-ı derd-i ‘ışkuñ** çãresi şabr u taħammüldür (*Gazel 11, Mısra 6*).

İlãh: *Allah, Tanrı.*

1. Cãm-ı pür-ķahr-ı sipihri eyledi dünyãda nüş
Ecrini ‘uķbãda be-cidd luţf ide anuñ **İlãh** (*Kit’a 20, Mısra 6*).
2. Gel gel inşãf eyle Fã’iz tã-be-key cürm ü günãh
Tã’ib ü müstağfir ol kim ‘afv ide cürmüñ **İlãh** (*Murabba 1, Mısra 10*).

İlãhî: *Ey Allah’ım!*

1. İşãbet itmede ‘uşşãķa tîr-i cevri pey-der-pey
İlãhî sen haţãdan şaķla ol şüh-ı cefãķarı (*Gazel 42, Mısra 8*).
2. **İlãhî** cilvegãhın ķaşr-ı Firdevs-i berîn eyle
Aña şad ‘izzet ile hür u ğilmãn ideler hîdmet (*Kit’a 25, Mısra 5*).
3. Du‘ã idüp didiler fevtine târih için aħbãb
İlãhî eyle Seyyid Muştãfã’nuñ meskenin cennet (*Kit’a 25, Mısra 8*).
4. Dehr-i ğülşende **İlãhî** ola Şãbit Nu‘mãn (*Müfret 4, Mısra 1*).

ile: 1. *Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.*

1. Derûna fikr-i ruħı tâb-baħş olur dã’im
Ĥayãl-i la‘li **ile** çeşmüme şerãb gelür (*Gazel 3, Mısra 6*).
2. Ne rûzumuzda şafã var küdüret-i ğam **ile**
Ne şebde dîde-i ‘uşşãķ-ı zãra ĥãb gelür (*Gazel 3, Mısra 7*).
3. Şãd-kãmsın var ise Fã’iz dile te’sîr-i şevķ
Nãz **ile** yãruñ nigãh-ı çeşm-i fettãnındadır (*Gazel 8, Mısra 10*).
4. Hevã-yı zülfüñ **ile** dil ki pîç ü tâbdadır
Ķarãr eyleyemez bir dem ıztırãbdadır (*Gazel 10, Mısra 1*).
5. Dökdükçe biñ niyãz **ile** pãyına ĥün-ı dil
Dãmen-keş oldu bizden o serv-i çemãnumuz (*Gazel 13, Mısra 5*).
6. İķrãrı üzre tûrmağı gitdi o bî-vefã
Va‘d-i bilã-vefã **ile** geçdi zemãnumuz (*Gazel 13, Mısra 10*).
7. ‘Uşşãķ-ı zãrı eyledi pã-mãl u dil-figãr
Cãnã ğurür-ı ‘işve **ile** ol cenãb-ı nãz (*Gazel 14, Mısra 6*).
8. Her ğãh ki bir ķatre-i mey nüş iderüz biz
Deryã-şifat ol ĥãlet **ile** cüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 2*).
9. Bir ãh **ile** ser-i küyında dil-berüñ Fã’iz
Hezãr şerm **ile** muħtãc-ı i‘tizãr olduķ (*Gazel 19, Mısra 14*).
10. Şorduķda lebüñ ĥışım **ile** olursuñ ‘araķnãķ
Şãhum ‘acebã var mı mey-i nãba yasağuñ (*Gazel 20, Mısra 3*).
11. Didüm ey şüh senüñ **ile** mey-i ĥamrã görelüm
Didi biñ nãz **ile** ol dil-ber-i ra‘nã görelüm (*Gazel 21, Mısra 2*).
12. Olur biñ cãn **ile** üftãdeler pãyine ruħ-süde
Gelince nãz **ile** reftãre ol serv-i ĥurãmãnum (*Gazel 22, Mısra 8*).
13. Şãn **ile** olan keşmekeşe itdi taħammül
Ayrılmadı dil turre-i müşğîn-deminden (*Gazel 24, Mısra 5*).
14. Nãķış görinen belki ķuşür-ı nazaruñdur
Inşãf **ile** baķ ‘ãleme geç pîş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 12*).

15. Ğurūr-ı hüsn **ile** pā-māl ider seni Fā'iz
Sevüp o dil-ber-i 'ālī-cenābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 9*).
16. Bahāne-i hāzer-i tīğ-i ta'ne **ile** o serv
Kesildi 'ākıbet 'uşşāk-ı dil-figārından (*Gazel 26, Mısra 7*).
17. Ser-be-ser sīnem gül-i dāğ **ile** tezyīn eyledüm
Meyl ider dil-dār şāyed seyre mā'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 3*).
18. Hıta-ı 'izāruñı görse senüñ bu hālet **ile**
Benefşe ser-be-zemīn ola şad hacālet **ile** (*Gazel 35, Mısra 1*).
19. Hıta-ı 'izāruñı görse senüñ bu hālet **ile**
Benefşe ser-be-zemīn ola şad hacālet **ile** (*Gazel 35, Mısra 2*).
20. Kararı kalmadı mihrin görince tāb-ı ruhuñ
Cihānı geşt ü güzār itmede harāret **ile** (*Gazel 35, Mısra 6*).
21. Yapışsa hıncere mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā'izā nezāket **ile** (*Gazel 35, Mısra 10*).
22. Teşrīfūñ **ile** hānemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 1*).
23. Degmez kederin çekmege bir lahza bu 'ālem
Bir hāl **ile** neylersen idüp def'-i gam eyle (*Gazel 37, Mısra 8*).
24. 'Uşşāk-ı zārı cevruñ **ile** eyleme helāk
Luţf eyle bī-günāhlaruñ girme kanına (*Gazel 39, Mısra 5*).
25. 'Uşşākı bir nigāh **ile** ger luţf u ger 'itāb
Eyler helāk gamzesi tīğ-i düdem gibi (*Gazel 41, Mısra 3*).
26. Ülfet itdi çeşm-i mest **ile** gönül ayrılmadı
Mest olan elbetde 'ādetdür sever mestāneyi (*Gazel 45, Mısra 5*).
27. Şalın nāz **ile** gel refāra sīnem üzre cevlan it
Kerem kıl ey riyāz-ı behcetüñ serv-i hıramānı (*Gazel 48, Mısra 5*).
28. Düşer mi şāniña ey şeh-süvār-ı kişver-i nāz
Helāk eylesin cevri **ile** fütādeleri (*Gazel 50, Mısra 4*).
29. Gāhī o meh ki nāz **ile** 'arz-ı cemāl ider
Şerminden āfitāb felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).
30. Murğ-ı dil-i tabībde olur bī-karār şevk
Şeh-bāz-ı çeşmi nāz **ile** tahrik-i bāl ider (*Gazel 51, Mısra 6*).
31. Şerīf-i sa'd-eser seyyid-i daķık-nazar
Kemāl-i fazl **ile** ser-tācı ehl-i 'irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 22*).
32. Bahār menķabetā bezm-i midhatuñda n'ola
Olursa bülbül-i dil şevk **ile** ğazel-h'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 30*).
33. Müdām bezmüne zīnet vire gül-i iķbāl
Geçe hemīşe şafā-yı dil **ile** her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 56*).
34. Bahār menķabetā feyz-bād-ı luţfuñ **ile**
Biter zemīn-i emel gibi şürezārda gül (*Kaside 6, Mısra 23*).
35. Şafā-yı kalb **ile** seyreyle bāğ-ı 'ālemde
Nişar-ı hāk-i rehūñ ola reh-güzārda gül (*Kaside 6, Mısra 27*).
36. Dil-dādedür ana mül-i dil-dāra şübhesüz
Yaşlar döker firāk **ile** dem-be-dem kalem (*Kaside 7, Mısra 14*).
37. Zīrā gelince meclis-i fazlına lāl olur
'ālemde gerçi fazl **ile** olmuş 'ālem kalem (*Kaside 7, Mısra 24*).
38. Añduķça bezm-i cevriñ o şadrü'l-efāzıluñ
Raķş idüp elde şevk **ile** eyler nağam kalem (*Kaside 7, Mısra 26*).
39. Hemvāre devleti ola günden güne füzün
Hıyar **ile** bula mebd-i vehm muhteşem kalem (*Kaside 7, Mısra 30*).

40. Zîr ü pây-ı miḥnet ü ğamda ḳoma yâ Rab beni
Ḳalb-i vîrânımı dest-i luṭf **ile** ma' mûr ḳıl (*Kıt'a 3, Mısra 4*).
41. Bir âyet-i kerîmeye kim idesin nazar
Tefsîr itme re'yüñ **ile** eylegil ḥazer (*Kıt'a 5, Mısra 2*).
42. Didi Fâ'iz ḥüzn **ile** târiḫini
Menzilüñ bu Bekr Efendi ' arş ola (*Kıt'a 15, Mısra 5*).
43. Ḥüsn-i ḥulḳ **ile** cihân olmuşdı anuñ bendesi
Dâmen-i ' afv **ile** ḥod-' ayb u ḳuşuruñ sâtiri (*Kıt'a 18, Mısra 5*).
44. Ḥüsn-i ḥulḳ **ile** cihân olmuşdı anuñ bendesi
Dâmen-i ' afv **ile** ḥod-' ayb u ḳuşuruñ sâtiri (*Kıt'a 18, Mısra 6*).
45. Ni' met-i dîdâr **ile** Ḥaḳ anı ten' ĩm eyleye
Feyz-i aḳdesden ide iḥrâz ḥazḳ-ı vâfiri (*Kıt'a 18, Mısra 7*).
46. Ḳayd-ı târiḫ-i vefâtı **ile** ol maḥdümüñ
Fikr **ile** Fâ'iz irişdümiş idi rûza şebi (*Kıt'a 21, Mısra 8*).
47. İlâhî cilvegâhın ḳaşr-ı Firdevs-i berîn eyle
Aña şad ' izzet **ile** ḥür u ğilmân ideler ḥidmet (*Kıt'a 25, Mısra 6*).
48. Maḥzûn olup didüm aña târiḫ âh **ile**
Ḥuld-i berîn cây ola Seyyid Muḥammed'e (*Kıt'a 27, Mısra 3*).

2. Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz.

1. İden ser-geşte-i vâdî-i ḥayret Fâ'iz'i ey meh
Hevâ-yı zülf-i müşġinüñ **ile** sevdâ-yı kâküldür (*Gazel 11, Mısra 10*).
2. Bilmezem Fâ'iz ne sır vardur leb-i dil-berde ḥiç
Nâz **ile** ğüftâra geldükçe beni meftûn ider (*Gazel 12, Mısra 10*).
3. ' Âlemde biz ne câh ü ne ḥod devlet isterüz
Ancak şafâ-yı ḥâṭır **ile** şıḫhat isterüz (*Gazel 15, Mısra 2*).

3. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.

1. Niyâz-nâme **ile** kūy-ı yâre gitdi şabâ
Ne nâme-berden eser vâre ne bir cevâb gelür (*Gazel 3, Mısra 3*).
2. Cân **ile** ḥarîdâr-ı metâ' -ı ğam-ı ' ışḳ ol
Bir fâ'ide itmezse de Fâ'iz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 9*).
3. Keyfiyet-i şahbâyı şaḳın eyleme inkâr
Şüfî seni bir câm **ile** bî-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 4*).
4. Ne câm-ı bâde-i vaşl **ile** neş'e-dâr olduk
Ne bir tarîḳ **ile** reh-yâb-ı bezm-i yâr olduk (*Gazel 19, Mısra 1*).
5. Ne câm-ı bâde-i vaşl **ile** neş'e-dâr olduk
Ne bir tarîḳ **ile** reh-yâb-ı bezm-i yâr olduk (*Gazel 19, Mısra 2*).
6. O mâh-pârenüñ ümmîd-i pây-bûsı **ile**
Yolunda nice zamândur ki ḥâksâr olduk (*Gazel 19, Mısra 5*).
7. Cihânda şöhretümüz ' ışḳla o mertebe kim
Benân-ı ta' ne-i bed-ḥ' âh **ile** müşâr olduk (*Gazel 19, Mısra 10*).
8. Bir âh **ile** ser-i kūyında dil-berüñ Fâ'iz
Hezâr şerm **ile** muḥtâc-ı i' tizâr olduk (*Gazel 19, Mısra 13*).
9. Didüm ey şüḫ senüñ **ile** mey-i ḥamrâ görelüm
Didi biñ nâz **ile** ol dil-ber-i ra' nâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 1*).

10. Tek ü t̄az itmede meydān-ı suḡanda Fā'iz
Eşheb-i ṭab'um **ile** var ise hem-pā görelüm (*Gazel 21, Mısra 12*).
11. Olur biñ cān **ile** üftādeler pāyine ruḡ-sūde
Gelince nāz **ile** reftāre ol serv-i ḡurāmānum (*Gazel 22, Mısra 7*).
12. Ola servin de hevādārı ol şeh-i ḡüsnüñ
Çıkuḡup çemende şalunsa bu ḡadd ü ḡāmet **ile** (*Gazel 35, Mısra 4*).
13. O şāh-ı ḡüsne baḡar ḡamze t̄ḡ-i nāz be-dest
ḡarāb ider dil-i 'uşşāḡı yek işāret **ile** (*Gazel 35, Mısra 8*).
14. ḡaṭṭ-ı ruḡı degül yazılır kilik-i şun' **ile**
Āyāt-ı nūr-ı levḡ meh-i envār üstine (*Gazel 36, Mısra 3*).
15. Miḡrāb-ı ebruvānuñ iden ḡıbleḡāh-ı dil
İtmiş şiyāḡ ṭurreñ **ile** zīver üstine (*Gazel 36, Mısra 8*).
16. Baña bed-terdür aḡyār **ile** şoḡbet nār-ı düzaḡdan
Getürme meclise luṭf eyle ey meh-rū 'azāb itme (*Gazel 38, Mısra 7*).
17. Bir cām **ile** ider seni Fā'iz cihāna şāh
Pīr-ı muḡān luṭf idüp eylerse himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).
18. Fā'izā yāḡut **ile** ḡüsn ü bahāda bir ṭutan
Bilmez imiş ḡıymet-i la' l-i leb-i cānāneyi (*Gazel 45, Mısra 9*).
19. Pür oldı dāḡ-ı hicrānıyla sīnem seyre gelsün yār
Yine ezhār **ile** seyr eyledüm şāḡn-ı ḡülistānı (*Gazel 48, Mısra 12*).
20. Sīneñi şad pāre eyle ḡaṇçer-i tevḡīd **ile**
Yaḡ kebābāsā vüçüduñ aḡker-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 1*).
21. Sīneñi şad pāre eyle ḡaṇçer-i tevḡīd **ile**
Yaḡ kebābāsā vüçüduñ aḡker-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 2*).
22. Cānib-i ḡaḡ'dan dilersen kim ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmmin ḡıl mu'atṭar 'anber-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 4*).
23. Vādī-i ḡafletde ḡalma mā-sivāya dil virüp
'Āzim-i rāh-ı hudā ol reh-ber-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 6*).
24. Cīfe-i dünyāya meyl itme şaḡın kerkes gibi
Ṭā'ir-ı ḡuds ol er iseñ şeh-per-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 8*).
25. ḡuvvet-i 'ışḡ **ile** Fā'iz mālīk-i mŷlk-i dil ol
Nefş ü şeyṭāna ḡücüm it leşker-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 9*).
26. ḡuvvet-i 'ışḡ **ile** Fā'iz mālīk-i mŷlk-i dil ol
Nefş ü şeyṭāna ḡücüm it leşker-i tevḡīd **ile** (*Kaside 1, Mısra 10*).
27. ḡül-i ḡadīḡa-i devlet Naḡīb Efendi kim
ḡubārdur ki pāk **ile** iftiḡārda ḡül (*Kaside 6, Mısra 18*).
28. Vādī-i iftiḡārda itsün ḡurām-ı nāz
Teşrīf-i 'ilmi **ile** mişāl-i 'alem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 4*).
29. Anuñ hemişe dest-i şerīfide Fā'izā
Seyf-i 'adālet **ile** bula dem-ḡadem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 28*).
30. O cedler **ile** çün İslimye 'aynıdur Şāmuñ
Mināresi daḡı Fā'iz mināre-i beyzā (*Kit'a 13, Mısra 5*).
31. ḡayd-ı tāriḡ-i vefātı **ile** ol maḡdūmuñ
Fikr **ile** Fā'iz irişdürmiş idi rŷza şebi (*Kit'a 21, Mısra 7*).
32. ḡudsiyāndan biri geldi didi menḡūṭa **ile**
Dāḡil-i cennet-i 'adn ola Muḡammed Çelebi (*Kit'a 21, Mısra 9*).

illā: Mutlaka, özellikle, illa.

1. Her tîr-i sitem kim gelür ol kaçları yâdan
Bir yerde qarâr eylemez **illâ** cigerümde (*Gazel 34, Mısra 6*).

îmâ it-: *İşaret etmek, dolaylı olarak anlatmak.*

1. Şabâh-ı vaşla şeb-i hicre **itdiler îmâ**
Ziyâ-yı nûr-ı ruhuñ zülf-i ‘anber-efşânüñ (*Kaside 5, Mısra 35*).

imiş: *Ek fiilin duyulan geçmiş zaman çekimi.*

1. Vaşf eyler **imiş** gamze-i hûn-rîzini yâruñ
Çan aqşa n’ola Fâ’iz-i zâruñ qaleminden (*Gazel 24, Mısra 13*).
2. Ne genc-i pür-güher-i nazm **imiş** dil-i Fâ’iz
Bilindi haq bu ki kilik-i güher-nisârından (*Gazel 26, Mısra 9*).
3. Tîğ-i sitemle eyler **imiş** âdemi helâk
Fâ’iz düşer mi hiç o perî-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 9*).
4. Fâ’izâ yâkut ile hüsñ ü bahâda bir çutan
Bilmez **imiş** kıymet-i la‘l-i leb-i cânâneyi (*Gazel 45, Mısra 10*).

incâz-ı va‘d-i vaşla: *Kavuşma va‘dini yerine getirme, kavuşma sözünü tutma.*

1. Şağın **incâz-ı va‘d-i vaşla** ibrâm itme dil-dâra
Ola câ’iz ki nâzûkdür güsiste-târ-ı ikrârı (*Gazel 42, Mısra 3*).

inkâr eyle-: *İnkâr etmek, reddetmek, kabul etmemek.*

1. Keyfiyet-i şahbâyı şağın **eyleme inkâr**
Şüfî seni bir câm ile bî-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 3*).

inkılâb: *Değişim, dönüşüm, bir durumdan başka bir duruma geçiş.*

1. Gehî cebînüñe taqlîd ider geh ebrüña
Meh-i felek niçe yıllardur **inkılâbdadur** (*Gazel 10, Mısra 4*).

inkisâr-ı ğarîb: *Zavallının bedduası.*

1. Şehâ sitemle dil-i Fâ’iz’i ğarâb itme
Şağın ki şaña eser eyler **inkisâr-ı ğarîb** (*Gazel 1, Mısra 10*).

inşâf: *Acıma, merhamet duygusu; adalet.*

1. Ey şüh-ı bî-vefâ ne var **inşâfa** kâ’il ol
Gördükçe ğatırüm ele al bir selâm vir (*Gazel 4, Mısra 7*).
2. Nâkış görinen belki kuşür-ı nazaruñdur
İnşâf ile baq ‘âleme geç piş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 12*).
3. Görmemişdür dağı **inşâf** budur bülbül-i dil
Gülşen-i hüsñde ol gonçe-i sîr-âb gibi (*Gazel 43, Mısra 7*).
4. Yok mıdur ğâyeti ey şüh bu cevri ü sitemüñ
Yeter **inşâf** yeter cânuma kâr itdi ğamuñ (*Kıt’a 6, Mısra 2*).

inşâf eyle-: *Merhamet etmek, acılamak, insaf etmek.*

1. **İnşâf eyle** ‘ âlemi geşt itdüñ ey nesîm
Gördüñ mi büy-i turre-i müşgîn-dem gibi (*Gazel 41, Mısra 7*).
2. Gel gel **inşâf eyle** Fâ’iz tâ-be-key cürm ü günâh
Tâ’ib ü müstağfir ol kim ‘afv ide cürmüñ İlah (*Murabba 1, Mısra 9*).

inşâf it-: *Hakça davranmak, adâlet göstermek, acıyıp merhamet etmek.*

1. Nice âh itmesün Fâ’iz dil-i bî-çâre **inşâf it**
Görüp şabreylemek mümkün mi dil-dârı ‘adûlarla (*Gazel 33, Mısra 9*).

intizâm vir-: *Düzeltilmek, çeki düzen vermek.*

1. Silk-i belâgate geçirüp dürr-i nazmuñı
Fâ’iz cevâhir-i suhana **intizâm vir** (*Gazel 4, Mısra 10*).

intizâr: *Bekleme.*

1. Nihâl-i kıddüñe dil-dâde serv-i bâğ ammâ
Güler cemâlüñe şevk ile **intizârda** gül (*Kaside 6, Mısra 8*).
2. Ümîd-i hâk-i rehiyle çeşm-güşâ nergis
Peyâm-ı mağdemine dâ’im **intizârda** gül (*Kaside 6, Mısra 12*).

ir-: 1. *Ulaşmak, ermek.*

1. Cānib-i Hâk’dan dilersen kim **ire** büy-ı vişâl
Cān meşāmmin kıl mu’atâr ‘anber-i tevḥîd ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

2. *Ulaşmak, yetişmek.*

1. Esîr-i hücre-i ğamdur qalır o suḥte-dil
İrişmez ise bahâriyye luḥf u iḥsānuñ (*Kaside 5, Mısra 48*).

3. *Erişmek, yetişmek.*

1. Āzāde olur kayd-ı elemden dil-i Fâ’iz
Bir gün **irişür** feyz-i İllāhî meded eyler (*Gazel 7, Mısra 10*).

ire: *Ulaşmak, gelmek.*

1. Cānib-i Hâk’dan dilersen kim **ire** büy-ı vişâl
Cān meşāmmin kıl mu’atâr ‘anber-i tevḥîd ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

irer: *Varmak, erişmek, ulaşmak.*

1. Çün sensin iden herkesi maḥlûbına vâşıl
Hem senden **irer** cümleye tevḥîk ü hidāyet (*Kit’a 2, Mısra 2*).

iriş-: *Erişmek, ulaşmak.*

1. **İrişdi** müjde-i teşrîfi var ise bâğa
Şabâyile o gül-i bâğ-ı fażl ü ‘ irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 13*).
2. **Qande** ‘azm itse **irişür** fi’l-hāl
Aña der-pey sa‘ âdet ü iqbāl (*Mesnevi 1, Mısra 3*).
3. **İrişdi** mevsim-i gül faşlıdur gülistānuñ
Nevā-yı dil-keşini diñle ‘ andelîbānuñ (*Kaside 5, Mısra 1*).

irmek olur mı: *Görür mü, o günlere ulaşır mı?*

1. **İrmek olur mı** ‘ ömrüm ider mi ‘ aceb vefā
Ey nahl-i nāz mîve-i vaşluñ zemānına (*Gazel 39, Mısra 3*).

işâbet it-: *Rast gelmek, ulaşmak, değmek.*

1. **İşâbet itmede** ‘ uşşāka tîr-i cevri pey-der-pey
İlāhî sen haţādan şakla ol şüh-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 7*).

işâret: 1. *İşaret, hareket.*

1. O şāh-ı hüsne bakar ğamze tîğ-i nāz be-dest
Hārāb ider dil-i ‘ uşşākı yek **işâret** ile (*Gazel 35, Mısra 8*).
2. Ednā **işâretiyile** ider hāl-i müşkilāt
Olmuş kilîd-i her der-i genc-i hikem qalem (*Kaside 7, Mısra 5*).

2. *Alâmet, iz, nişan.*

1. Merhamet eyle didüm hañçerine itdi nigāh
Fā’izā raħm-i dil-i zāra **işâret** bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 10*).

işbât-ı cüz’-i lâ-yetecezzâ: *Bölünme imkânı olmayan en ufak zerrenin ispatı.*

1. **İşbât-ı cüz’-i lâ-yetecezzâya** Hağ bu kim
Hüccet dehân-ı nāzüküñ ey meh-liķā yeter (*Gazel 6, Mısra 3*).

ise: 1. *Eklendiği cümleye koşul-şart anlamı sağlayan, ek-fiilin şart çekimi.*

1. Görünmesün gözime ğayrılar perî **ise** de
Niyetce göñlüm o şüh-ı felek-cenābdadur (*Gazel 10, Mısra 7*).
2. Şanema ‘ arız-ı hoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i ‘ işğ dirlir **ise** cām-ı muşaffā görelüm (*Gazel 21, Mısra 4*).
3. Çarħdan ğayrı döner var mı dilā üstümüze
N’ola ednā **ise** de biz anı a‘ lâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 10*).
4. Ben arzū-yı şehâdetle geldüm ey Fā’iz
O tünd-ħū eger öldürmez **ise** şağ olsun (*Gazel 29, Mısra 10*).
5. Esîr-i hücre-i ğamdur qalır o suħte-dil
İrişmez **ise** bahāriyye luţf u ihsānuñ (*Kaside 5, Mısra 48*).

2. *“ise” bağlacı.*

1. Seyr iden Fā'iz didi taḥsīn idüp tārīḥini
Çeşmesi şāfī sebīli ise ' ayn-ı selsebīl (*Kıt'a 11, Mısra 10*).

iseñ: "i-" ek-fiilinin şart eki almış biçimi (teklilik ikinci şahıs).

1. Cīfe-i dünyāya meyl itme şaḥın kerkes gibi
Tā'ir-i ḳuds ol er **iseñ** şeh-per-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 8*).
2. ' Ālem-i ma' nāya baḳ geç cümle ḳīl ü ḳālden
Māzī vü müstaḳbeli ḳo añlar **iseñ** ḥālden (*Murabba 1, Mısra 6*).

işidicek: *İşitildiği zaman, duyulduğunda.*

1. Gül üzre jāle degül derledi ḥicābındañ
Ḳudūmun **işidicek** ol ḥad bu zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 16*).

işit-: *Duymak, öğrenmek.*

1. **İşitdüm** ol perī bīgānelerle seyr-i bāḡ itmiş
Nice şabr eylesün ādem ' aceb mi itsem efgānı (*Gazel 48, Mısra 9*).

işler geç-: *Delip geçmek, işlemek.*

1. **İşler geçiyor** sīnemize ḥançer-i ḡamzeñ
Bir mertebe kim tīr-i ḳazā ol ḳadar itmez (*Gazel 16, Mısra 3*).

İslimye: *Bulgaristan'da bugün Sliven adını taşıyan şehir.*

1. O cedler ile çün **İslimye** ' ayındur Şāmuñ
Mināresi daḥi Fā'iz mināre-i beyzā (*Kıt'a 13, Mısra 5*).

ism-i şerīf: *Şerefli isim.*

1. Aḳbīñārī-zāde kim **ism-i şerīfidür** Ḥalīl
Eyledi bu çeşme-i pāki binā ol nīk-zāt (*Kıt'a 12, Mısra 1*).

iste-: *Talep etmek, istemek, arzu etmek.*

1. ' Ālemde biz ne cāh ü ne ḥod devlet **isterüz**
Ancaḳ şafā-yı ḥātır ile şīḥat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).
2. ' Ālemde biz ne cāh ü ne ḥod devlet isterüz
Ancaḳ şafā-yı ḥātır ile şīḥat **isterüz** (*Gazel 15, Mısra 2*).
3. Pīr-i muḡānuñ ayaḡına yüz sürüp müdām
Def' -i hücum-ı ceyš-i ḡama himmet **isterüz** (*Gazel 15, Mısra 4*).
4. Lü'lü-nümā-yı luḫf ola ca'iz ki ḡayrıya
Biz dil-rübāyı mest-i mey-i naḫvet **isterüz** (*Gazel 15, Mısra 6*).
5. Şem' -i ruḥundan olma şaḥın bir nefes cüdā
Pervāneveş dilā seni germ-ülfet **isterüz** (*Gazel 15, Mısra 8*).
6. Fā'iz görünce nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz şī'ri böyle dil-keş ü pūr-ḥālet **isterüz** (*Gazel 15, Mısra 12*).

7. **İsterseñ** eger Ka‘ be-i şıdk içre şafâyı
Sa‘ y eyle ziyâret idegör Hâcî Babayı (*Matla 2, Mısra 1*).

ister: *İsterse (ne olursa olsun).*

1. Tekellüf ber-ţaraf şimden gerü ey kevkeb-i tâli‘
Saña düşnâma âğâz eylerüm **ister** vebâl olsun (*Gazel 30, Mısra 8*).

ister iseñ: *Dilemek, arzulamak, talep etmek.*

1. **İster iseñ** bûy-ı vuşlat cānib-i dil-dārdan
Olma hālî her seher feryād ü āh ü zārdan (*Murabba 1, Mısra 1*).

isterse: *Her halükarda,.*

1. Çeker bār-ı ğamın **isterse** ‘ aşık bî-mecāl olsun
Vişālûñ arzû eyler temennâ-yı muhāl olsun (*Gazel 30, Mısra 1*).

iştihâr: *Meşhur olma, şöhretlenme.*

1. Şehâb-ı himmeti ger olmasa tarâvet-bağş
Cihānda böyle olur mıydı **iştihârda** gül (*Kaside 6, Mısra 22*).

iştihâr bul-: *Şöhret bulmak, meşhur olmak, nam salmak.*

1. Ey ‘ âlem içre luţf u keremle olan ğalem
Hem şefkat ü mürüvvetle **bulan iştihâr** (*Kit’a 9, Mısra 2*).

iştiyâk-ı derd-i hasret: *Hasret derdiyle göreceği gelmek.*

1. Süverdüm rüyımı şad **iştiyâk-ı derd-i hasretle**
Göreydüm dergeh-i devlet-ķarînuñ yâ Resûla’llāh (*Kaside 2, Mısra 5*).

‘işyān: *Allah’ın emirlerine uymamak, günah, suç, kusur.*

1. Toğrı gider cināna maķāmı behişt olur
‘**İşyānı** maħv olur iricek ‘avn-ı Hâķ ķula (*Kit’a 23, Mısra 6*).

it-: *Etmek, yapmak.*

1. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tâ hattı
Hep bu kārî ‘ aşık baht-ı şiyāh dūn **ider** (*Gazel 12, Mısra 8*).
2. Çeşm-i şiyāhuñ olalı mest-i şerāb-ı nāz
Erbāb-ı ‘ ışkı ser-be-ser **itdi** harāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 2*).
3. İşler geçiyor sînemize hañçer-i ğamzeñ
Bir mertebe kim tîr-i ķazā ol ķadar **itmez** (*Gazel 16, Mısra 4*).
4. Mihrāb-ı ebruvānuñ **iden** kıblegāh-ı dil
İtmiş şiyāh turreñ ile zîver üstine (*Gazel 36, Mısra 7*).
5. Hezārān va‘ d-i luţf itmişdi yār ‘ ömri mezîd olsun
Hep **itdi** hātîr-ı vîrānum ābād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 8*).

i' tibār eyle-: *Değer vermek, saygı göstermek, önem vermek.*

1. Ben şaşt-ı sahte dāhil idüm nice sâldür
Me'müldür ki **eyleyesin** aña **i' tibār** (*Kit'a 9, Mısra 4*).

i' tibār it-: 1. *Değer vermek, saygı göstermek, önem vermek.*

1. Tā key bu āh ü nāle gönül **itmez i' tibār**
Ol cevri-pīşe 'āşık-ı zāruñ figānına (*Gazel 39, Mısra 7*).

2. *Değer vermek, ehemmiyet vermek.*

1. Hāl-i 'ālem böyledür gāhī şu'ūd geh hübüt
Zerre deñlü **i' tibār itme** irişseñ rif'ate (*Kit'a 26, Mısra 2*).

i' tikkād: *İnanma, gönülden tasdik ederek inanma.*

1. Şanma merķad meşhed-i esrār-ı Hākdur türbesi
Vāşıl olur **i' tikkādıyla** ölenler zā'iri (*Kit'a 18, Mısra 10*).

i' tizzār: *Özür dileme, affına sığınma.*

1. Cenāb-ı hāzret-i maḥdüm gül-i Şerīf-i ḥasīb
Ki ḥüsn-i ḥulq-ı kerīminden **i' tizzārda** gül (*Kaside 6, Mısra 16*).

'izzet: *Hürmet, saygı; ikrām, îzâz.*

1. İlāhī cilvegāhın kaçır-ı Firdevs-i berin eyle
Aña şad **'izzet** ile ḥūr u ḡilmān ideler ḥidmet (*Kit'a 25, Mısra 6*).

J

jāle: *Sabahları yaprak ve çiçeklerde görülen su damlaları, çığ, şebnem, kırağı.*

1. Gül üzre **jāle** degül derledi ḥicābındañ
Kudümün işidicek ol ḥad bu zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 15*).

jeng-i hevā: *Havanın kiri.*

1. Hırka-puş-ı inzivā ber-pāy-dāmen-i ser-be-ceyb
Cāme-i dilden idüp **jeng-i hevāyı** şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 6*).

K

kā' be-i dīn: *Müslümanlığın Kâbe'si (Müslümanlığı en mükemmel şekilde yaşama bağlamında).*

1. Vücūdî hānesi oldı harāb o zātuñ kim
Sezā dinilse aña rükni **Kā' be-i dīnün** (*Kıt'a 16, Mısra 2*).

ka' be-i şıdık: *Gerçekliğin Kâbesi.*

1. İstersen eger **Ka' be-i şıdık** içre şafâyı
Sa' y eyle ziyâret idegör Hâcî Babayı (*Matla 2, Mısra 1*).

ķābil: *Olabilir, mümkün.*

1. Yārdan **ķābil** mi men' itmek dil-i dīvāneyi
Sem' den mümkün midür dūr eylemek pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 1*).

ķābil-i süknā: *Oturmaya elverişli, oturulabilir.*

1. Zemīni cāy-ı cennetden nişāne
Muhaşşal **ķābil-i süknā** dey ü yay (*Kıt'a 14, Mısra 10*).

ķabrün şāhibi: *Kabrin sahibi, içinde yatan mevta.*

1. Ey iden mevtāya şefkat añ bu **ķabrün şāhibiñ**
Rūhını şād it ne var eyle 'atā-yı Fātiḫā (*Kıt'a 22, Mısra 1*).

ķaçan: *Ne vakit, ne zaman ki.*

1. **Ķaçan** gelür deyü āyā o mehveşün ḫaberi
Uçar gözümde ḫayāl-i ḫamām-ı nāme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).

ķadd ü ķāmet: *Boybos.*

1. Ola servin de hevādārı ol şeh-i ḫüsnün
Çıqup çemende şalunsa bu **ķadd ü ķāmet** ile (*Gazel 35, Mısra 4*).

ķadd-i dil-cū: *Gönül çeken boy, gönül alan boy.*

1. Zīver-i bāğ-ı cemālüñdür iki nergislerüñ
Servi ol bāğ-ı şafâ-bağşuñ **ḳadd-i dil-cū** mıdur (*Gazel 9, Mısra 4*).

ḳadd-i ḥamīde: *Eğrilmiş, bükülmüş, kambur boy.*

1. Devr itse dergehin nice yıl **ḳadd-i ḥamīde** çarḥ
Taḳbīl-i zeyle degmeye nevbet-i zihāmdan (*Gazel 28, Mısra 13*).

ḳaddin ḥam eyle-: *Boyunu bükme, iki büküm olmak, zayıflıktan bedeni ikiye katlanmış gibi olmak II belini bükme.*

1. Men^ç için nezzāreden güyâ sipihr-i kec-^ç inād
^ç Āşıḳuñ **ḳaddin ḥam eyler** dil-berüñ mevzūn ider (*Gazel 12, Mısra 6*).

ḳadem baş-: *Ayak basmak.*

1. Rūzgār alıvirse **başsañ** devlet ü cāha **ḳadem**
Hāzır ol elbette der-peydür zühür-ı zillete (*Kıt'a 26, Mısra 3*).

ḳadīmī: *Eskiden beri, öteden beri var alan, dâimî.*

1. **Ḳadīmī** āşināmızsuñ senüñle iḥtilâṭ itdük
Gel ey derd-i ğam-ı cānāne bizden ictināb itme (*Gazel 38, Mısra 5*).
2. Esirge Fā'iz-i bī-çāreyi de kim berīdür
Ḳadīmī luṭfiña mu^ç tād derdmendānuñ (*Kaside 5, Mısra 46*).

ḳādīr: *Tükenmez kudret sahibi olan Allah.*

1. Kim da^ç vete **ḳādīr** o perī-peykeri ey dil
Luṭf ide meger kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 3*).

ḳadr: *Değer, itibâr; rütbe, derece II astr. Kadir, yıldızları parlaklık derecelerine göre birbirinden ayırt etmek için yapılan tasnifte her dereceden biri. [birinci kadirde (yani en parlak) altıncı kadire kadar olan yıldızlar gözle görülebilir; teleskopların kuvveti arttıkça daha küçük kadirdeki yıldızları görmek kabildir. Şimdiki halde bu sınır 21. kadirdedir. Parlaklıkları, daha yakın mesafede olduklarından dolayı, çok yüksek olan semâvî cisimlerin kadirlerine sıfırcı kadir denir. Güneşin parlaklığı da sıfırcı kadirdendir].*

1. İrse eflâke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Ḳadrüñ eفزūn ola tā mihr-i cihān-tāb gibi (*Gazel 43, Mısra 4*).

ḳadr-i bülend ol-: *Değeri yükselmek.*

1. **Ḳadr-i bülend olur** meh-i çarḥ-ı dü-tā gibi
Naḳş-ı cebīni ḥāke düşe büriyā gibi (*Gazel 47, Mısra 1*).

ḳā' ide-i bezm-i muḥabbet: *Aşk meclisinin kuralı.*

1. Derd-i ğam nüş iderüm diyü nedür feryāduñ
Ey gönül **ķā'ide-i bezm-i muħabbet** bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 8*).

ķā'il: *İnanmış, aklı yatmış; razı olmuş, boyun eğmiş.*

1. Tāze hem-demler mübārek olsun ey meh **ķā'ilüz**
Tek añılsun ğāh ü bī-geh 'āşık-ı dīrīne de (*Gazel 40, Mısra 7*).

ķā'il ol-: *İnanmak, kabul etmek, razı olmak.*

1. Ey şūh-ı bī-vefā ne var inşāfa **ķā'il ol**
Gördükçe ħātırım ele al bir selām vir (*Gazel 4, Mısra 7*).

ķā'ināt: *Dünya.*

1. Vire bānīsine Bārī şıħhat u 'ömr-i tavīl
Nāmına 'aynü'ş-şifā' diye bu 'aynuñ **ķā'ināt** (*Kit'a 12, Mısra 6*).

ķal-: 1. *Kalmak, bir durumun devam etmesi.*

1. Esīr-i hücre-i ğamdur **ķalur** o suhte-dil
İrişmez ise bahāriyye luṭf u ihsānuñ (*Kaside 5, Mısra 47*).

2. *Kalmak, varlığını korumak, sürdürmek.*

1. Seyr ideli o dil-ber-i-ħürşīd-ṭal'ati
Ķaldı gönülde çıkmadı mihr ü muħabbeti (*Gazel 44, Mısra 2*).

3. *Kalmak, bulunmak.*

1. Şafā kesb eylerüm aşlā keder **ķalmaz** derūnumda
Dile tāb-efgen olduķa ħayāl-i rüy-ı raḥşānı (*Gazel 48, Mısra 7*).
2. Ben fetħ iderüm var ise ger müşkil-i 'ışkı
Ol fende meger görmedigim bāb mı **ķaldı** (*Kit'a 7, Mısra 2*).
3. Bilmem kime 'arz eyleyeyüm derd-i derūnum
Rāz-ı dili keşf idicek aħbāb mı **ķaldı** (*Kit'a 7, Mısra 4*).

4. *Kalmak.*

1. Ğamuñla ağlamaz 'ālemde çeşm-i ter mi **ķalmışdur**
Sirişk-i dīde rīzān olmaduk bir yer mi **ķalmışdur** (*Kit'a 1, Mısra 1*).
2. Ğamuñla ağlamaz 'ālemde çeşm-i ter mi **ķalmışdur**
Sirişk-i dīde rīzān olmaduk bir yer mi **ķalmışdur** (*Kit'a 1, Mısra 2*).
3. Kime meyl eylesün kimden ümīd-i şefkat itsün dil
Vefā me'mül olur 'ālemde bir dil-ber mi **ķalmışdur** (*Kit'a 1, Mısra 4*).

5. *Olduğu yeri ve durumu koruyamamak, sürdürememek.*

1. Cüdā eyler birbirinden aħbābı geçer şoħbet
Cihānuñ ħāl ü şānı böyledür **ķalmaz** bu cem'iyet (*Kit'a 25, Mısra 2*).

kalaydı: *Kalsa idi.*

1. Tutardı sinesini ‘ aşık ey kemân-ebrû
Kalaydı dilde cigerde hadeng-i müjgânuñ (*Kaside 5, Mısra 40*).

kalb: *Yürek II yürek hastalığı II gönül.*

1. **Kalbüni** şâf it bir mey ol bürîde-efkârdan
 Bakma fânîye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 3*).

kalb-i âb: *Suyun ortası.*

1. Lûlesi ‘ atşândur Fâ’iz çıkınca **kalb-i âb**
 Çeşme-i pâk ü muşaffâdan gel iç âb-ı hayât (*Kıt’a 12, Mısra 7*).

kalb-i perişân: *Perişan kalp.*

1. Ruḥ-ı pür-tâbını vaşf eylemek olur mı dil-dâruñ
 Olaydı bir nefes şevḳ-âşinâ **kalb-i perişânım** (*Gazel 22, Mısra 4*).

kalb-i vîrân: *Yıkılmış gönül.*

1. Zîr ü pây-ı miḥnet ü ğamda ḳoma yâ Rab beni
Kalb-i vîrânımı dest-i luḫ ile ma’ mür ḳıl (*Kıt’a 3, Mısra 4*).

kalem: *Kalem.*

1. Vaşf eyler imiş ğamze-i ḥün-rîzini yâruñ
 Ḳan aḳsa n’ola Fâ’iz-i zâruñ **kaledinden** (*Gazel 24, Mısra 14*).
2. Tîĝ olduğun niḳâma sebeb fehme hem **kaledim**
 Dîvân ü deftere nazâr eyle **kaledim** kaledim (*Kaside 7, Mısra 1*).
3. Vâdî-i iftiḥârda itsün ḥurâm-ı nâz
 Teşrif-i ‘ ilmi ile mişâl-i ‘ alem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 4*).
4. Ednâ işâretiyle ider ḥall-i müşkilât
 Olmuş kilîd-i her der-i genc-i ḥikem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 6*).
5. Var her cihetle ḥaşmını ifḥâma ḳudreti
 Bir vechile cidâlde çekmez elem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 8*).
6. Eyler müdâm ehl-i ma’ ârifle güft ü gû
 Olmuş hemîşe anuñ için muḫterem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 10*).
7. N’ola cihâna dürr ü güher eylese nisâr
 K’olmuş mefâtiḥ-i der-i genc-i kerem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 12*).
8. Dil-dâdedür ana mül-i dil-dâra şübhesüz
 Yaşlar döker firâḳ ile dem-be-dem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 14*).
9. Olur ḥamûş bülbül-i destân-serây-ı bâĝ
 Destümde her ḳaçan kim ider zîr ü bâm **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 16*).
10. Eyâ elif midür ki derün-ı devâtta
 Olmuş aşâbi içre elif bâ be-hem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 18*).
11. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür ḥaḫâ
 Zâhirde gerçi kim görünür müttehem **kaledim** (*Kaside 7, Mısra 20*).

12. Vaşşâf-ı ıab^ç -ı müy-şikâfân-ı dehr iken
Evşâf-ı âşâfide olur beste-dem **ķalem** (*Kaside 7, Mısra 22*).
13. Zîrâ gelince meclis-i fażlına lâl olur
Ālemde gerçi fażl ile olmuş Āalem **ķalem** (*Kaside 7, Mısra 24*).
14. Añduķça bezm-i cevriñ o şadıru'l-efâzılıñ
Raķş idüp elde şevķ ile eyler naĝam **ķalem** (*Kaside 7, Mısra 26*).
15. Anuñ hemîşe dest-i şerîfide Fâ'izâ
Seyf-i Āadâlet ile bula dem-ķadem **ķalem** (*Kaside 7, Mısra 28*).
16. Hemvâre devleti ola günden güne füzün
Ĥayr ile bula mebd-e-i vehm muĤteşem **ķalem** (*Kaside 7, Mısra 30*).

ķalem ķalem: *Kalem kalem, satır satır.*

1. Tîĝ olduĝun niżâma sebep fehme hem ķalem
Dîvân ü deftere nazâr eyle **ķalem ķalem** (*Kaside 7, Mısra 2*).

ķalma-: 1. *Dalmamak, etkisine maruz kalmamak, kendini kaptırmamak.*

1. Vâdî-i ĝafletde **ķalma** mâ-sivâya dil virüp
Āzim-i râh-ı hüdâ ol reh-ber-i tevĥîd ile (*Kaside 1, Mısra 5*).

2. *Bitmek, mevcut olmamak, silinmek.*

1. Görmedüm çün şüret-i ümmîdi bir âyîne
Ķalmadı naķş-ı emel pâk oldı levĥ-i sîne
(*Gazel 40, Mısra 2*).

ķâmeti artır-: *Sesini yükseltip baĝırmaya başlamak, sınırı aşır ileri ĝitmek, şirretlik etmek.*

1. İrişmez oldı ĝuşına âh u fiĝânımız
Ol naĥl-i nâz var ise **artırdı ķâmeti** (*Gazel 44, Mısra 4*).

ķâmet-i bâlâ: *Uzun boy.*

1. Yine ķuşûr muķarrer temâm edâ idemem
Ne deñlü **ķâmet-i bâlâsın** eylesem tavşîf (*Gazel 18, Mısra 4*).

ķâmet-i tûbâ-ĥırâm: *Tûbâ ağacı gibi salınan boy.*

1. Bâĝ-ı behîşde olsa da ger câyĝâh-ı dil
Geçmez yine o **ķâmet-i tûbâ-ĥırâmdan** (*Gazel 28, Mısra 6*).

ķan aķ-: *Kan akmak (kaleminden kan damlamak).*

1. Vaşf eyler imiş ĝamze-i ĥûn-rîzini yâruñ
Ķan aķsa n'ola Fâ'iz-i zâruñ ķaleminden (*Gazel 24, Mısra 14*).

ķan eyle-: *Kan dökme, öldürme, cana kıymak.*

1. **Ƙan eylemeden** ol gözi hūnī haẓer itmez
Biñ küşte yatur reh-güzerinde nazār itmez (*Gazel 16, Mısra 1*).

Ƙande: *Nerede.*

1. Bir kerre **Ƙandedür** deyü itmez misün su'āl
Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firḳati (*Gazel 44, Mısra 11*).
2. **Ƙande** 'azm itse irişür fi'l-hāl
Aña der-pey sa'ādet ü iḳbāl (*Mesnevi 1, Mısra 3*).

Ƙanına gir-: (*Birini*) *Öldürmek veya öldürtmek, ölümüne sebep olmak II Felâkete düşmesine veya ziyān olmasına yol açmak, kandırmak.*

1. 'Uşşāḳ-ı zārı cevruñ ile eyleme helāk
Luṭf eyle bī-günāhlarıñ **girme Ƙanına** (*Gazel 39, Mısra 6*).

Ƙānūn-ı belāḡat: *Belagat kuralları, kanunu II. Güzel söz söylemek.*

1. Ƙānūn-ı belāḡatde yine naḳş-tırāz ol
Ey hāme-i hoş-lehçe-i Fā'iz naḡam eyle (*Gazel 37, Mısra 9*).

Ƙapu: *Padişah/sevgili kapısı || makam, huzur.*

1. Dil derdine devāyı **Ƙapuñdan** umar şehā
Geçmez olunca ol der-i devlet-me'ābdan (*Gazel 27, Mısra 5*).

Ƙār: 1. *Kazanç, temettu' II iş güç, iş.*

1. 'Uşşāḳa **Ƙārı** ol şanemüñ hep sitem gibi
Erbāb-ı 'aşḳa cevruñ sitem mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 1*).
2. Ne **Ƙāruñ** var gönül bī-hüde feryād itmeden ḡayrı
Ne hāşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).

2. *İş güç, iş.*

1. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince tā ḡaṭṭı
Hep bu **Ƙārı** 'aşḳa baḡt-ı şiyāh dūn ider (*Gazel 12, Mısra 8*).

Ƙār it-: *Tesir etmek, etki etmek.*

1. Ebrūları sevdāsı za'īf itdi vücūdum
Ƙār itdi dile tiḡ-i siyeh-tāb-ı maḡabbet (*Gazel 2, Mısra 8*).
2. **Ƙār itdi** cāna tiḡ-i ḡam-ı 'ışḳı şöyle kim
Feryāda yoḳ mecāl kesildi amānumuz (*Gazel 13, Mısra 11*).
3. Feryādum o sengīn-dile **itmez** mi 'aceb **Ƙār**
Te'sīr mi yoḳ bilmezem āh-ı seḡerümde (*Gazel 34, Mısra 3*).
4. Yoḳ mıdur ḡāyeti ey şūḡ bu cevruñ sitemüñ
Yeter inşāf yeter cānuma **Ƙār itdi** ḡamuñ (*Kıt'a 6, Mısra 2*).

Ƙarār eyle-: *Sabit durmak, kalmak, yerleşmek.*

1. Her tîr-i sitem kim gelür ol **kaşları yâdan**
Bir yerde **karâr eylemez** illâ cigerümde (*Gazel 34, Mısra 6*).

karâr eyleyeme-: *Duramamak, sabit kalamamak.*

1. Hevâ-yı zülfüñ ile dil ki pîç ü tâbdadur
karâr eyleyemez bir dem ıztırâbdadur (*Gazel 10, Mısra 2*).

karârı kalma-: *Hükmü kalmamak.*

1. **karârı** kalmadı mihrin görünce tâb-ı ruhuñ
Cihânı geşt ü güzâr itmede harâret ile (*Gazel 35, Mısra 5*).

kâr-ı garîb: *Zavallının işi.*

1. Nevâya başla çemende gel ey hezâr-ı garîb
Fiğân ü nâle gerekdür hemîşe **kâr-ı garîb** (*Gazel 1, Mısra 2*).

karîn-i ehl-i şafâ ol-: *Kalbi temiz olana yakın olmak.*

1. Zâhid dirîğ olamaduk ehl-i hâlden
Gel ol **karîn-i ehl-i şafâ** gör kerâmeti (*Gazel 44, Mısra 16*).

kaş: *Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar.*

1. Turre-i yârı perîşân eyledi bād-ı şabâ
Ol şehüñ **kaşı** hilâlin seyre hâ'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 12*).
2. Ğamzesinden havf ider 'uşşâk kâtildür deyü
Ben **kaşından** korçarum tîğa mümâşildür deyü (*Gazel 32, Mısra 2*).

kaşd: *Niyet, kurma.*

1. **kaşdı** nigâhla dil-i zârı helâkdür
Bî-hüde tîğ-i ğamzesi çıkmaz niyâmdan (*Gazel 28, Mısra 3*).

kaşd eyle-: *Niyet etmek.*

1. **Eyleyince** âteşin güftaruñı tahrîre **kaşd**
Elde Fâ'iz kıl-k-i sihr-âsar feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 9*).

kaşd-ı şabr it-: *Sabrı sona ermek.*

1. **kaşd-ı şabr itdi** egerçi dil görünce ol mehi
İhtiyârı gitdi âhîr kâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 3*).

kaşları yâ: *Kıvrımlı kaş, yay gibi kaşlı.*

1. Her tîr-i sitem kim gelür ol **kaşları yâdan**
Bir yerde karâr eylemez illâ cigerümde (*Gazel 34, Mısra 5*).

kaşr: *Köşk, kâşâne, saray.*

1. Çıkan Buçukdepe **kaşrına** ref^ç idüp bâki
Temâm mertebe añlar kuşûr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 1*).

kaşr-ı firdevs-i berîn: *En yüce cennet köşkü.*

1. İlâhî cilvegâhın **kaşr-ı Firdevs-i berîn** eyle
Aña şad^ç izzet ile hür u gilmân ideler hîdmet (*Kıt'a 25, Mısra 5*).

kaşr-ı gülşen-i firdevs-i a'lâ: *Cennet'teki altıncı bahçede gül bahçesinin köşkü.*

1. Kuşûr u cürmüni^ç afv eyleyüp ihsân ide Mevlâ
Şafâlar ide **kaşr-ı gülşen-i firdevs-i a'lâda** (*Kıt'a 17, Mısra 4*).

kat kat: 1. *Çok, pek çok.*

1. Şehâ tek tîr-i gamzeñ sîneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cân nağdin al benden yaña **kat kat** helâl olsun (*Gazel 30, Mısra 6*).

2. *Fazlasıyla, pek çok.*

1. Âhîret hakkını **kat kat** pederi itdi helâl
Didi Hağ saña mu^ç in ola şeffi^ç ola nebî (*Kıt'a 21, Mısra 5*).

kağ^ç-ı silk-i 'alâyık: *Dünyevî ilişkilerin yolunun kesilmesi.*

1. Mañlûba **kağ^ç-ı silk-i 'alâyıkdadur** vuşul
Şâhid bu hâle süzen-i^ç İsa saña yeter (*Gazel 6, Mısra 7*).

kâtib: *Kitabet eden, yazan, yazıcı; usta yazıcı.*

1. Bî-şübhe var ise yine **kâtibdedür** hañâ
Zâhirde gerçi kim görünür müttehem qalem (*Kaside 7, Mısra 19*).

kâtil: 1. *Katleden, öldüren, 2. Adam öldüren kimse.*

1. Ğamzesinden havf ider^ç uşşâğ **kâtildür** deyü
Ben kaşından qorqarum tîğa mümâşildür deyü (*Gazel 32, Mısra 1*).

katre: *Damla.*

1. Yemm **katre** iken eşküme nisbet nazarumda
Nem qodı benüm farğ-ı bükâ didelerümde (*Gazel 34, Mısra 1*).

katre-i mey: *Şarap damlası.*

1. Her gâh ki bir **katre-i mey** nüş iderüz biz
Deryâ-şifat ol hâlet ile cüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 1*).

ḳayd-1 elem: *Sıkıntı endişesi, acının tasası.*

1. Āzāde olur **ḳayd-1 elem**den dil-i Fā'iz
Bir gün irişür feyz-i İllāhî meded eyler (*Gazel 7, Mısra 9*).

ḳayd-1 fikr-i târiḫe düş-: *Tarih düşmek, tarih düşüncesini yazmak.*

1. Pesend idüp **düşicek ḳayd-1 fikr-i târiḫe**
İrişdi gūşuma hâtifden ol zamân bu şadâ (*Kit'a 13, Mısra 3*).

ḳayd-1 'ıyāl: *Bakmak zorunda olduklarının endişesi, aile kaygısı.*

1. Faḳîre **ḳayd-1 'ıyāl** oldu pây-bend-i 'azîm
Olurken 'âlem-i itlâḳda şenâ-ḥ'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 49*).

ḳayd-1 müdāvā: *Deva arama endişesi.*

1. Mecrūḫ-ı 'aşḳ **ḳayd-1 müdāvāda** olmasun
Dermānde-i maḥabbet o sevdāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 1*).

ḳayd-1 târiḫ-i vefāt: *Ölüm tarihini yazmak, kaydetmek.*

1. **ḳayd-1 târiḫ-i vefātı** ile ol maḥdūmuñ
Fikr ile Fā'iz irişdürmiş idi rûza şebi (*Kit'a 21, Mısra 7*).

ḳays: *Leyla ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olan Mecnun-i Amiri'nin asıl adı.*

1. Ḳays'ı gör Mecnūn iken şöhretle 'âlem-gîrdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi 'âḳıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 9*).

ḳazā: *Olacağı ezelden Cenâb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.*

1. Eyler mi şekve 'âḳîl olan rûzgârdan
Çün bu cihānda cāna **ḳazāya** rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 4*).

kebāb it-: *Yakmak, aşk ateşiyle kavrulmak.*

1. Kerem kıll cismümi şad pāre-i tîḡ-i 'itāb itme
Yaḳup âteşlere hicrūñle ey meh-rū **kebāb itme** (*Gazel 38, Mısra 2*).

kebābāsā: *Kebab gibi.*

1. Sîneñi şad pāre eyle ḥançer-i tevḫîd ile
Yaḳ **kebābāsā** vücūduñ aḥker-i tevḫîd ile (*Kaside 1, Mısra 2*).

keder: *Gönül üzüntüsü, iç darlığı, gam, tasa.*

1. Şafā kesb eylerüm ašlā **keder** ḳalmaz derūnumda
Dile táb-efgen olduḳça ḥayāl-i rüy-ı raḥşanı (*Gazel 48, Mısra 7*).

2. Mürüvvet it baña sākī şerāb-ı şāfī şun
O def iderse ider dildeki olan **kederi** (*Gazel 50, Mısra 6*).

kederin çek-: *Tasasını çekmek, ızdırabını çekmek.*

1. Degmez **kederin çekmege** bir lahza bu ‘ālem
Bir hāl ile neylersen idüp def -i ğam eyle (*Gazel 37, Mısra 7*).

kelām: *Söz, ibâre, fıkra; cümleler veya cümlecikler.*

1. Virüp zīver belāgat silkine nāzük-edālarla
Kelāmuñ Fā’izā reşk-āver-i ‘ıkd-ı le’āl olsun (*Gazel 30, Mısra 10*).

kemāl-i fażl: *Erdemin en yüksek noktası.*

1. Şerīf-i sa‘d-eser seyyīd-i daķık-nazar
Kemāl-i fażl ile ser-tācı ehl-i ‘irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 22*).

kemān: *Yay (sevgilinin yay gibi kaşı).*

1. Meyl itme dil-berüñ müje vü ebruvānına
Ey dil toķunma saħtdur ‘aşķuñ **kemānna** (*Gazel 39, Mısra 2*).

kemīne: *Aciz, zavallı, noksan, eksik.*

1. **Kemīne** bende-i dergāhısın bi-ħamdi’llāh
Bu luṭfi saña yetişmez mi Rabb-i Raħmānuñ (*Kaside 5, Mısra 53*).

kenār-ı cüy: *Irmak kenarı.*

1. Himmet idüp bu tekyeyi yaptı **kenār-ı cüyda**
Eṭrāfı güllerle müzeyyen nāle eyler bülbülān (*Gazel 52, Mısra 7*).

kendi: *Kişinin öz varlığı, zâtı (dönüşlülük zamiri).*

1. Kim da‘vete kādīr o perī-peykeri ey dil
Luṭf ide meger kim gele **kendi** kereminden (*Gazel 24, Mısra 4*).

kendü: *Kişinin öz varlığı, zâtı, kendi.*

1. Gördükde virme her büt-i şīrīn-zebāna dil
Fā’iz düşürme **kendüñi** ħalkuñ zebanına (*Gazel 39, Mısra 10*).

kerāmet: *Velîlerin lüzumu anında gösterdikleri fevkalâde an.*

1. Zāhid dirīĝ olamaduķ ehl-i ħālden
Gel ol ħarīn-i ehl-i şafā gör **kerāmeti** (*Gazel 44, Mısra 16*).

kerem: *Lûtuṭ, baĝış, cömertlik, el açıklığı.*

1. Kim da' vete kâdîr o perî-peykeri ey dil
Luţf ide meger kim gele kendi **kereminden** (*Gazel 24, Mısra 4*).

kerem eyle-: *Lütufta bulunmak, iyilik etmek, cömertlik etmek.*

1. Teşrîfüñ ile hânemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 2*).

kerem kııl-: *Bağışlamak, lütfetmek, cömertlik göstermek.*

1. **Kerem kııl** cismümi şad pâre-i tîğ-i ' itâb itme
Yağup âteşlere hicrûñle ey meh-rû kebâb itme (*Gazel 38, Mısra 1*).
2. Şalın nâz ile gel reftâra sînem üzre cevlân it
Kerem kııl ey riyâz-ı behcetüñ serv-i hırâmânı (*Gazel 48, Mısra 6*).

kerem şahıbleri: *Cömertlik sahipleri, lütuf sahipleri.*

1. Yüzüñ sür hâk-i dergâhına Fâ'iz hazret-i şeyhüñ
Kerem şahıbleri zîrâ esirger derdmendânı (*Kaside 4, Mısra 10*).

kerkes: *Akbaba.*

1. Cîfe-i dünyâya meyl itme şaşkın **kerkes** gibi
Tâ'ir-i kuds ol er iseñ şeh-per-i tevhîd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).

kerrübiyân: *Allah'a en yakın kabul edilen meleklerin en büyükleri.*

1. Fâ'iz didi **kerrübiyânıñ** birisi târîhini
Bu ma'bed-i 'uşşâkiyândur câygâh-ı kudsıyân (1125) (*Gazel 52, Mısra 17*).

kesb eyle-: *Edinmek, kazanmak.*

1. Şafâ **kesb eylerüm** aşlâ keder kıalmaz derünümde
Dile tâb-efgen olduqça hayâl-i rüy-ı rahşânı (*Gazel 48, Mısra 7*).

keşf it-: *Öğrenmek, bir sırrı öğrenmek.*

1. Bilmem kime ' arz eyleyeyüm derd-i derünüm
Râz-ı dili **keşf idicek** aħbâb mı kıaldı (*Kıt'a 7, Mısra 4*).

kesil-: *Kesilmek, sona ermek.*

1. Kâr itdi câna tîğ-i ğam-ı ' ışkı şöyle kim
Feryâda yok mecâl **kesildi** amânumuz (*Gazel 13, Mısra 12*).
2. Bahâne-i hâzer-i tîğ-i ta' ne ile o serv
Kesildi ' âkıbet 'uşşâk-ı dil-fiğârından (*Gazel 26, Mısra 8*).

keşmekeş: *Çekişme, kavga; mücadele.*

1. Şân ile olan **keşmekeşe** itdi taḥammül
Ayrılmadı dil ṭurre-i müşgîn-deminden (*Gazel 24, Mısra 5*).

keyfiyet-i şahbâ: *Şarabın verdiği keyif.*

1. Keyfiyet-i şahbâyı şaḳın eyleme inkār
Şüfî seni bir cām ile bî-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 3*).

k'eyle-: *Ki eylemek.*

1. Ol kadar hūy-gerde-i şerm-i ḥatāyum **k'eylem**
Secdeden cebhemle naḳş-ı büriyâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 3*).

ki: 1. *Bile, dahi.*

1. Hoşā gülşen gül-i şad-berg anda ḥalka-i tevḥīd
Ki zākirlerdür anuñ 'andelībân-ı hoş-elḥāmı (*Kaside 4, Mısra 6*).
2. Cenāb-ı ḥ'āce-i şāh-ı cihān müftî-i dīn
Ki ḥāk-i dergehīdür kuḥlî 'ayn-i a' yānuñ (*Kaside 5, Mısra 18*).
3. 'Aceb mi 'arz-ı cemāl itse sebzezārda gül
Ki buldı neşv ü nemā devlet-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 2*).

2. *Çünkü.*

1. Te'ālallāh zihī beyt-i dil-ārā
Ki itmiş ṭarḥ anı bir zāt-ı hoş-rāy (*Kıt'a 14, Mısra 2*).

3. *"ki" bağlacı.*

1. Hevā-yı zülfūñ ile dil **ki** pīç ü tābdadur
Ḳarār eyleyemez bir dem ıztırābdadur (*Gazel 10, Mısra 1*).
2. Lü'lü-nümā-yı luṭf ola ca'iz **ki** gayrıya
Biz dil-rübâyı mest-i mey-i naḥvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 5*).
3. O māh-pārenūñ ümmīd-i pāy-būsı ile
Yolunda nice zamāndur **ki** ḥāksār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 6*).
4. Şaḳın incāz-ı va' d-i vaşla ibrām itme dil-dāra
Ola cā'iz **ki** nāzūkdür gūsiste-tār-ı iḳrārı (*Gazel 42, Mısra 4*).
5. Gāhī o meh **ki** nāz ile 'arz-ı cemāl ider
Şerminden āfītāb felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).
6. Hümā-yı himmeti vār ise oldı sāye-fiken
Ki oldı baḥtı hümāyūn-ı müstemendānuñ (*Kaside 5, Mısra 28*).
7. Bu şi'r-i tāze gül-i gülşen-i ṭabī' atdür
Ki itdi anı şikūfte nesīm-i iḥsānuñ (*Kaside 5, Mısra 42*).
8. Cenāb-ı ḥazret-i maḥdūm gül-i Şerīf-i ḥasīb
Ki ḥüsn-i ḥulḡ-ı kerīminden i' tizārda gül (*Kaside 6, Mısra 16*).
9. Gül-i ḥadīḡa-i devlet Naḳīb Efendi kim
Ġubārdur **ki** pāk ile iftiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 18*).
10. Eyā elif midür **ki** derūn-ı devātda
Olmış aşābi içre elif bā be-hem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 17*).

11. Ben şaşt-ı sahte dāhil idüm nice sâldür
Me'müldür **ki** eyleyesin aña i' tibār (*Kıt'a 9, Mısra 4*).
12. Semt-i beḳāya reh-ber ola aña ḳudsiyān
Ḳurb-i vişāl-i Ḥaḳḳ'a ümīd ol **ki** yol bula (*Kıt'a 23, Mısra 4*).

ḳiblegāh-ı dil: *Gönül kıblesi.*

1. Mihrāb-ı ebruvānuñ iden **ḳiblegāh-ı dil**
İtmiş şiyāh ṭurreñ ile zīver üstine (*Gazel 36, Mısra 7*).

ḳıl-: *Yapmak, etmek, eylemek.*

1. Seni **ḳıldı** Cenāb-ı Ḥazret-i Bārī sa' ādetle
Risālet tahtına şāh-ı mükerrem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 5*).

ḳıl ü ḳāl: *Dedikodu.*

1. 'Ālem-i ma' nāya baḳ geç cümle **ḳıl ü ḳālden**
Māzī vü müstaḳbeli ḳo añlar iseñ ḥālden (*Murabba 1, Mısra 5*).

kilīd-i her: *Bütün kilidi.*

1. Ednā işāretiyle ider ḥall-i müşkilāt
Olmuş **kilīd-i her** der-i genc-i ḥikem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 6*).

kilk-i güher-nisār: *İnciler saçan kalem.*

1. Ne genc-i pür-güher-i nazm imiş dil-i Fā'iz
Bilindi ḥaḳ bu ki **kilk-i güher-nisārından** (*Gazel 26, Mısra 10*).

kilk-i sihr-āsār: *Hünerli kalem, sihirli kelem.*

1. Eyleyince āteşin güftāruñı taḥrīre ḳaşd
Elde Fā'iz **kilk-i sihr-āsār** feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 10*).

kilk-i şun': *Kudret kalemi II sanat kalemi.*

1. Ḥaṭṭ-ı ruḥı degül yazılır **kilk-i şun'** ile
Āyāt-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (*Gazel 36, Mısra 3*).

kim: 1. *Her kim.*

1. Cānib-i Ḥaḳ'dan dilersen **kim** ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmmın ḳıl mu'atṭar 'anber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

2. *Her kim, hangi kimse.*

1. Cānib-i Ḥaḳ'dan dilersen **kim** ire bŷy-ı vişāl
Cān meşāmmın ḳıl mu'atṭar 'anber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 3*).

3. Hangi kişi.

1. Olmasaydı beste-i zencîr-i zülfûñ ey perî
Bilmezem **kim** zabt iderdi bu dil-i dîvāneyi (*Gazel 45, Mısra 8*).
2. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür haṭā
Zâhirde gerçi **kim** görünür müttehem kalem (*Kaside 7, Mısra 20*).
3. **Kime** meyl eylesün **kimden** ümîd-i şefkât itsün dil
Vefâ me'mûl olur 'âlemde bir dil-ber mi kalmışdur (*Kit'a 1, Mısra 3*).
4. Bilmem **kime** 'arz eyleyeyüm derd-i derûnum
Râz-ı dili keşf idicek aḥbâb mı kaldı (*Kit'a 7, Mısra 3*).

4. Kimi, bir kişiyi.

1. Pâdişâh-ı vaḳt olur Fâ'iz **kim** alsa düşına
Bir 'aceb ḥâlet var ancak ḥırḳa-i peşmînde (*Gazel 40, Mısra 9*).

5. "ki" bağlacı.

1. Ḥâk-i der-i dil-dârı o **kim** müstened eyler
Bir rûtbedür ol **kim** aña 'âlem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 2*).
2. Gördüm o deñlü mest-i mey-i 'işveyârı **kim**
Gelmiş temâm nergis-i çeşmine ḥ'âb-ı nâz (*Gazel 14, Mısra 7*).
3. Belürdi cânuma minnet belürdi **kim** cevrin
Sebeb ne oldu ki muḥtac-ı iḥtiyâr olduk (*Gazel 19, Mısra 7*).
4. Tarḥ eyle bir nazîre o mu' ciz-beyāna **kim**
Fâ'iz nazîri Nef' İ vü Yaḥyâ'da olmasun (*Gazel 23, Mısra 9*).
5. **Kim** da'vete kâdir o perî-peykeri ey dil
Luṭf ide meḡer kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 3*).
6. Bilmem ne virdi **kim** alamaz çarḥ-ı kec-nihâd
Eyâ dil-i şikeste-i nâ-dîde-kâmdan (*Gazel 28, Mısra 7*).
7. Ya'nî Cenâb-ı Ḥazret-i Nâbî Efendi **kim**
İtmez dirîḡ lüṭfini hiç ḥâş u 'âmdan (*Gazel 28, Mısra 11*).
8. Dilâ bir şeh-süvâr-ı râh-ı istiḡnâya meyl it **kim**
Güzergâhında her bir bî-ser ü pâ pây-mâl olsun (*Gazel 30, Mısra 3*).
9. Her tîr-i sitem **kim** gelür ol kaşları yâdan
Bir yerde karar eylemez illâ ciğerümde (*Gazel 34, Mısra 5*).
10. Ḥâmid Efendi **kim** olup pîr-i tarîḳ-i 'âşîkân
Ḥâlâ odur ser-ḥalka-i cem' iyyet-i 'uşşâḳîyân (*Gazel 52, Mısra 1*).
11. Şad Bârekallâh câyı câmı mehbiṭ-i envâr-ı feyz
Kim dergehîdür levḥaşallâh tekyegâh-ı şâdîkân (*Gazel 52, Mısra 10*).
12. Esirge Fâ'iz-i bî-çâreyi de **kim** berîdür
Kadîmî luṭfiña mu'tâd derdmendânuñ (*Kaside 5, Mısra 45*).
13. Gül-i ḥadîka-i devlet Naḳîb Efendi **kim**
Ġubârdur ki pâk ile iftiḥârda gül (*Kaside 6, Mısra 17*).
14. Bir âyet-i kerîmeye **kim** idesin nâzar
Tefsîr itme re'yûñ ile eylegil ḥazer (*Kit'a 5, Mısra 1*).
15. Aḳbîñârî-zâde **kim** ism-i şerîfidür Ḥalîl
Eyledi bu çeşme-i pâki binâ ol nîk-zât (*Kit'a 12, Mısra 1*).
16. Vücûdî ḥānesi oldu ḥarâb o zātuñ **kim**
Sezâ dinilse aña rükni Kâ' be-i dîñüñ (*Kit'a 16, Mısra 1*).

17. Ol demi yād eyle **kim** mülhāk olursın anlara
Her geçenden sen de eylersin recā-yı Fātiḥā (*Kıt'a 22, Mısra 3*).
18. Seyyid Ḥüseyn ya' nī ol zāt-ı hoş-ḥışāle
Bir cāy vir Ḥudāyā **kim** ola nāmı firdevs (*Kıt'a 24, Mısra 2*).
19. Gel gel inşāf eyle Fā'iz tā-be-key cürm ü günāh
Tā'ib ü müstağfir ol **kim** 'afv ide cürmüñ İlah (*Murabba 1, Mısra 10*).

kim: "Hangi kişi(ye)?" anlamında soru zamiri.

1. **Kim** meyl eylesün kimden ümīd-i şefkat itsün dil
Vefā me'mül olur 'ālemde bir dil-ber mi kalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 3*).

kimse: Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

1. Dāmen-keş oldı pāyine dökdükçe ḥün-ı dil
Ol serve **kimse** bī-hüde dil-dāde olmasun (*Gazel 23, Mısra 8*).
2. Ne çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayrırma **kimseyi** yā Rabbī sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 2*).
3. Başum alup giderin deştgāh-ı hırmāna
Benümle hem-reh olan **kimse** güm-sürāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 8*).

kīse-tehī: Boş kese, kesesi boş.

1. Çü lāle **kīse-tehī** olsam olmam āzürde
Elümde gül gibi tek bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 5*).

kişi: Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer.

1. İki güzel seven **kişi** ey dil şafā ider
Biri cefā iderse birisi vefā ider (*Matla 5, Mısra 1*).

kişver: İklim, memleket, vilayet, ülke.

1. Senünle iftiḥār eyler gürūh-ı enbiyā sensin
Şehenşāhı risālet **kişverinüñ** yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 4*).

kişver-i temkīn-i metānet: Dayanıklılık tedbirinin ülkesi.

1. Ne virürsin bu kadar ta' ne-i agyāra vücūd
Ey gönül **kişver-i temkīn-i metānet** bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 6*).

kitāb-ı fazl: Faziletli kitap.

1. **Kitāb-ı fazl**na nisbetle cüz'î nākışdur
Nazar olınsa nüh evrāķı çarḥ-ı gerdānuñ (*Kaside 5, Mısra 23*).

kıyāmet: Dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.

1. Tā **kıyāmet** ola bākī çeşme-i ḥurşīdveş
Eyleye cārī şevābın vāķıfa Rabb-ı Celīl (*Kıt'a 11, Mısra 5*).

kıymet-i la' l-i leb-i cānāne: *Sevgilinin dudaklarının kırmızısının kıymeti.*

1. Fā'izā yākut ile hüsñ ü başiyāhhāda bir tutan
Bilmez imiş **kıymet-i la' l-i leb-i cānāneyi** (*Gazel 45, Mısra 10*).

kıymetlü: *Kıymetli.*

1. Virmez lebini öpmege cān naqdini virsem
Şeftālūsı ol mertebe **kıymetlü** bu bāguñ (*Gazel 20, Mısra 6*).

ko-: 1. *Koymak, bırakmak.*

1. Serümde sīnede dilde cigerde dāğ olsun
O şüre yerleri **ko** reşk-i çār-bāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 2*).
2. Yemm kıatre iken eşküme nisbet nazarumda
Nem **kodı** benüm farı-ı bükā dīdelerümde (*Gazel 34, Mısra 2*).
3. Yeter **ko** şekveyi başla du' āya gam çekme
Senüñle bahs idemez baht-ı nābe-sāmānuñ (*Kaside 5, Mısra 51*).
4. Zīr ü pāy-ı miñnet ü gamda **koma** yā Rab beni
Kıalb-i vīrānumı dest-i luṭf ile ma' mūr kııl (*Kıt'a 3, Mısra 3*).

2. *Bırakmak, vazgeçmek, terk etmek.*

1. ' Ālem-i ma' nāya bağ geç cümle kııl ü kıalden
Māzī vü müstaḳbeli **ko** añlar iseñ ḫalden (*Murabba 1, Mısra 6*).

k'olmuş: *Ki olmuş.*

1. N'ola cihāna dürr ü güher eylese nisār
K'olmuş mefātiḫ-i der-i genc-i kerem kalem (*Kaside 7, Mısra 12*).

korq-: *Korkmak.*

1. Ğamzesinden ḫavf ider ' uşşāğ kıātildür deyü
Ben kıaşından **korqarum** tīğa mümāsıldür deyü (*Gazel 32, Mısra 2*).

koy-: *Bırakmak, vazgeçmek, terk etmek.*

1. Dirīgā gitdi İbrahīm Efendi ol melek-ḫaşlet
Koyup bāğ-ı cihānuñ berg ü bārın oldu āzāde (*Kıt'a 17, Mısra 2*).

kıudret: *Güç, kuvvet, tākat.*

1. Var her cihetle ḫaşmını ifḫāma **kıudreti**
Bir vechile cidāde çekmez elem kıalem (*Kaside 7, Mısra 7*).

kıudsiyān: *Melekler.*

1. Gelüp didi birisi **kıudsiyāndan** Fā'izā tāriḫ
Revān oldu gülzār-ı cināna Gülşeni-zāde (*Kıt'a 17, Mısra 5*).

2. **Ḳudsiyāndan** birisi geldi didi tārīhini
Cennet-i ‘adn ola rūḥ-ı Muṣṭafā’ya cāygāh (*Kit’a 20, Mısra 9*).
3. **Ḳudsiyāndan** biri geldi didi menḳūṭa ile
Dāḫil-i cennet-i ‘adn ola Muḫammed Çelebi (*Kit’a 21, Mısra 9*).
4. Semt-i beḳāya reh-ber ola aña **ḳudsiyān**
Ḳurb-i viṣāl-i Ḥaḳḳ’a ümīd ol ki yol bula (*Kit’a 23, Mısra 3*).
5. Rıḫleti tārīhini Fā’iz didiler **ḳudsiyān**
Gitdi Cān-bāz-zāde el-Ḥācı Muḫammed cennete (*Kit’a 26, Mısra 9*).

ḳudūm: *Uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma.*

1. Gül üzre jāle degül derledi ḫicābındañ
Ḳudūmun işidicek ol ḫad bu zī-ṣānuñ (*Kaside 5, Mısra 16*).

ḳüdūret-i ḡam: *Derdin tasası, can sıkıntısı.*

1. Ne rūzumuzda ṣafā var **ḳüdūret-i ḡam** ile
Ne ṣebde dīde-i ‘uṣṣāḳ-ı zāra ḫāb gelür (*Gazel 3, Mısra 7*).

kuhsār: *Dağlık, dağ tepesi.*

1. Deṣṭ-i ‘iṣḳı ṭutdı feryādum benüm mānend-i Ḳays
Güṣ idüp tā nālemi **kuhsār** feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 6*).

ḳul: *Kul, köle.*

1. Faḳīrūñ derdmendūñ dergehūñ sā’illerindendür
Ḳuluñ Fā’iz ḡulām-ı kemterinūñ yā Resūla’llāh (*Kaside 2, Mısra 10*).

ḳul oḒı: *Asker olarak yetiştirilen yeniçeri çocuğu.*

1. Ṭutuṣdı bir **ḳul oḒınuñ** ruḫ-ı zībāsına dūnyā
Ocaḳdan böyle yalın yüzli çoḒdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 1*).

ḳula ir-: *Kula ulaşmak, kuluna yetişmek.*

1. ṬoḒrı gider cināna maḳāmı behiṣt olur
‘İṣyānı maḫv olur **iricek** ‘avn-ı Ḥaḳḳ **ḳula** (*Kit’a 23, Mısra 6*).

ḳumāṣ-ı āl-i kirişme: *İşvenin hileli kumaşı.*

1. Sipāh-ı fitne esīr-i çeh-i zeneḫdānuñ
Ḳumāṣ-ı āl-i kirişme metā’-ı dükkānuñ (*Kaside 5, Mısra 34*).

ḳurb-i viṣāl-i ḫaḳḳ: *Allah’ın vuslatına yakın olma.*

1. Semt-i beḳāya reh-ber ola aña ḳudsiyān
Ḳurb-i viṣāl-i Ḥaḳḳ’a ümīd ol ki yol bula (*Kit’a 23, Mısra 4*).

ḳuṣūr: 1. *Kabahat, suç; eksiklik.*

1. Yine **kuşūr** muḳarrer temām edā idemem
Ne deñlü ḳāmet-i bālāsın eyleşem tavşīf (*Gazel 18, Mısra 3*).

2. *Eksiklik, noksan; ayıp, özür, sakatlık; eksik davranma, yapılması gereken bir şeyi muktedir olduğu hâlde yapmama.*

1. **Ḳuşūrın** yād idüp şemşīr-i ğammla çāk olan diller
Cenābuñdan umarlar cümle merhem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 3*).
2. Nuḳūşı dil-pesend ü tarhı dil-keş
Muşanna^ç bir **kuşūrı** yoḳ ser-a-pāy (*Kit'a 14, Mısra 8*).

kuşūr u cürm: *Suç ve günah.*

1. **Ḳuşūr u cürmüni** ^çafv eyleyüp ihsān ide Mevlā
Şafālar ide ḳaşr-ı gülşen-i firdevs-i a^çlāda (*Kit'a 17, Mısra 3*).
2. ^çAfv ide anuñ Cenāb-ı Hāḳ **kuşūr u cürmüni**
Ola müstağraḳ yem-i ihsāna baḫr-ı raḫmete (*Kit'a 26, Mısra 7*).

kuşūr-ı eflaki: *Göklerin köşkleri.*

1. Çıḳan Buçukdepe ḳaşrına ref^ç idüp bāki
Temām mertebe añlar **kuşūr-ı eflaki** (*Matla 4, Mısra 2*).

kuşūr-ı nazar: *Bakışının eksikliği.*

1. Nāḳış görinen belki **kuşūr-ı nazaruñdur**
İnşāf ile baḳ ^çāleme geç pīş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 11*).

kuṭb: *Bir tarikatın ulusu (Gavs'den sonra gelir).*

1. Düşdi bir tārīḫ Fā'iz dil-nişīn ü āteşīn
Gitdi şad āh cihān **kuṭbı** Muḫammed Ḳādirī (*Kit'a 18, Mısra 14*).

kuvvat-i 'ışḳ: *Sevginin gücü, aşkın kudreti.*

1. **Ḳuvvet-i 'ışḳ** ile Fā'iz mālīk-i mülk-i dil ol
Nefş ü şeyṭāna hücüm it leşker-i tevḫīd ile (*Kaside 1, Mısra 9*).

kūy-ı ḫabībe: *Sevgilinin köyü, mahallesi.*

1. Ne dem ki ^çazm ide **kūy-ı ḫabībe** Fā'iz-i zār
Fiğānı hem-reh olur seyl-i eşki rāh-beri (*Gazel 50, Mısra 9*).

kūy-i yār: *Sevgilinin bulunduğu yer, sevgilinin köyü.*

1. Niyāz-nāme ile **kūy-ı yāre** gitdi şabā
Ne nāme-berden eser vār ne bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 3*).
2. Ne çekdi dil düşeli ayru **kūy-i yārından**
Ayırma kimseyi yā Rabbī sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 1*).

küşāde ol-: *Ferahlamak, açılmak.*

1. **Küşāde olmadı** şad hayf ğonce-i ümmīd
Nesīm-i āh-ı dilūñ zāhir olmadı eseri (*Gazel 50, Mısra 7*).

küşte: *Öldürülmüş, ölü.*

1. **Ķan** eylemeden ol gözi hūñī hāzer itmez
Biñ **küşte** yatur reh-güzzerinde nazār itmez (*Gazel 16, Mısra 2*).

L

lafz-ı vefā: *Vefalı söz.*

1. La^ˆ l-i cāñāñ ide **lafz-ı vefāyı** şüst ü şū
Eşk-i çeşmüm eyledi ħarf-i recāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 1*).

lāl ol-: *Dilsizleşmek, söz söyleyemez hāle gelmek.*

1. Zīrā gelince meclis-i fazlına **lāl olur**
‘ Ālemde gerçi fazl ile olmuş ‘ alem kalem (*Kaside 7, Mısra 23*).

lāle: *Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek.*

1. Çü **lāle** kīse-tehī olsam olmam āzürde
Elümde gül gibi tek bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 5*).

lāle-i la^ˆ lin-ķabā: *Lale (gibi) kırmızı renkli elbise.*

1. Pür-hūna ħasret oldı olup çāk çāk-ı ğam
Her dāğ-ı sīne **lāle-i la^ˆ lin-ķabā** gibi (*Gazel 47, Mısra 8*).

la^ˆ l-i cāñāñ: *Sevgilinin lal gibi kırmızı ve değerli dudağı.*

1. **La^ˆ l-i cāñāñ** ide lafz-ı vefāyı şüst ü şū
Eşk-i çeşmüm eyledi ħarf-i recāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 1*).

leb: *Dudak.*

1. Virmez **lebini** öpmege cāñ nağdini virsem
Şeftālūsı ol mertebe kıymetlü bu bāğuñ (*Gazel 20, Mısra 5*).
2. Şorduķda **lebūñ** ħışım ile olursuñ ‘ araķnāk
Şāhum ‘ acebā var mı mey-i nāba yasağuñ (*Gazel 20, Mısra 3*).

leb-i dil-ber: *Sevgilinin dudağı, sözü.*

1. Bilmezem Fā'iz ne sır vardur **leb-i dil-berde** hîç
Nâz ile güftâra geldükçe beni meftûn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).

leb-rîz-i cām: *Şarap kadehini ağzına kadar doldurmak.*

1. Sâkî mürüvvet it baña **leb-rîz-i cām** vir
Eksüklüğüme alma benüm sen temâm vir (*Gazel 4, Mısra 1*).

leşker-i tev id: *Allah'ın birliğine inanan asker.*

1. uvvet-i 'ışık ile Fā'iz mâlik-i mülk-i dil ol
Nefs ü şeytâna hücüm it **leşker-i tev id** ile (*Kaside 1, Mısra 10*).

le afet: *Güzellik II lâtiflik, hoşluk.*

1. Seyr eyle lu f-ı bâdeyi nüş eyledükçe yâr
Gül-ru hlarının  oldu ziyâde **le afeti** (*Gazel 44, Mısra 10*).

lev aşallâh: *Allah irak etmesin!, vahşet vermesin; âferin.*

1. Şad Bârekallâh cāyı cāmı mehbi -i envâr-ı feyz
Kim dergehidür **lev aşallâh** tekyegâh-ı şadıân (*Gazel 52, Mısra 10*).

lev -i dil: *Gönül levhası, gönül sayfası.*

1. **Lev -i dilden** ma v olup na ş-ı sivâ bî-iştibâh
Bama fânîye elüň çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 11*).

lev -i sîne: *Gönül sayfası, göğüs levhası.*

1. Görmedüm çün şüret-i ümmîdi bir âyîne
almadı na ş-ı emel pâk oldu **lev -i sîne** (*Gazel 40, Mısra 2*).

Leyl : *Leylâ ile Mecn n hikâyesinin kadın kahramânı.*

1. Beňzemez **Leyl 'ye** bir Mecn n'ı var ancak anuň
Bir niđe ile ol perî biň âdemi mecn n ider (*Gazel 12, Mısra 3*).

lezzet: *Tat, çeşni.*

1. **Lezzetine** reşk idüp eyler nigâh
Dide-i asretle 'ayn-ı selsebîl (*Kit'a 10, Mısra 5*).

lisânumuz varma-: *Dili varmamak.*

1. Dâmân-ı vařlına o seh -addüň irmez el
Büs-ı lebi recâsına **varmaz lisânumuz** (*Gazel 13, Mısra 4*).

lûle: *Lûle, çeşme, musluk gibi şeylere takılan küçük boru.*

1. **Lûlesi** ‘ atşândur Fâ’iz çıkınca kalb-i âb
Çeşme-i pâk ü muşaffâdan gel iç âb-ı hayât (*Kit’a 12, Mısra 7*).

lû’lü-nümâ-yı luţf: *Güzellik incisi gösteren.*

1. **Lû’lü-nümâ-yı luţf** ola ca’iz ki gayrıya
Biz dil-rübâyı mest-i mey-i naḥvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 5*).

luţf: *İyilik, iyi muamele.*

1. Kemîne bende-i dergâhısın bi-ḥamdi’llâh
Bu **luţfi** saña yetişmez mi Rabb-i Raḥmānuñ (*Kaside 5, Mısra 54*).
2. Esirge Fâ’iz-i bî-çâreyi de kim berîdür
Kadîmî **luţfiña** mu’ tād derdmendānuñ (*Kaside 5, Mısra 46*).

luţf eyle-: *İyilik ve ihsanda bulunmak.*

1. Yolda görmüş bendesin **luţf eyleyüp** ol meh dimiş
Ḥaste-i ‘ aşkum olan bî-çâre Fâ’iz bu mîdur (*Gazel 9, Mısra 9*).
2. **Luţf eyle** ne var bezmümüzi eyle müşerref
Yārān öper ey sâķi-i gül-çehre ayāġuñ (*Gazel 20, Mısra 7*).

luţf eyle-: *İyi davranmak, hoş muâmele etmek, iyilikte bulunmak.*

1. Emîn eyle dil-i rindānı ġamdan taķviyet-baḥş ol
Meded **luţf eyle** sâķi meclisi zeyn it sebûlarla (*Gazel 33, Mısra 6*).
2. Baña bed-terdür aġyār ile şoḥbet nār-ı düzaḥdan
Getürme meclise **luţf eyle** ey meh-rü ‘ azâb itme (*Gazel 38, Mısra 8*).
3. ‘ Uşşâķ-ı zârı cevruñ ile eyleme helâk
Luţf eyle bî-günâhlaruñ girme ḳanına (*Gazel 39, Mısra 6*).

luţf it-: *İyi davranmak, hoş muâmele etmek, iyilikte bulunmak.*

1. Bezmi müşerref itdi o rûḥ-ı revānumuz
Luţf itdi geldi yerine bir pâre cānumuz (*Gazel 13, Mısra 2*).
2. Kim da‘ vete kâdîr o perî-peykeri ey dil
Luţf ide meger kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 4*).
3. Müşerref itdi bu şeb bezmi **luţf idüp** ol mâh
Öperdüm ayāġın ammâ ḥicâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).
4. O şâh-ı kişver-i ḥüsnüñ ne var şabâ **luţf it**
ġubâr-ı cismümi dūr itme reh-güzârından (*Gazel 26, Mısra 5*).
5. Bir cām ile ider seni Fâ’iz cihāna şâh
Pîr-i muġān **luţf idüp** eylese himmeti (*Gazel 44, Mısra 18*).
6. Hiç umulmaz hele ol âfet-i devrāna göre
Luţf ide bezme gele bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 2*).
7. Cām-ı pür-ḳahr-ı sipihri eyledi dünyāda nüş
Ecrini ‘ uķbāda be-cidd **luţf ide** anuñ İlâh (*Kit’a 20, Mısra 6*).

luṭf u iḥsān: *Cömertlik ve bağış.*

1. Esīr-i hücre-i ğamdur alur o suḥte-dil
İrişmez ise bahāriyye **luṭf u iḥsānuñ** (*Kaside 5, Mısra 48*).

luṭf u itāb: *Affetme ve azarlama.*

1. Uşşāı bir nigāh ile ger **luṭf u** ger itāb
Eyler helāk ğamzesi tiĝ-i dūdem gibi (*Gazel 41, Mısra 3*).

luṭf u kerem: *İyilik ve cömertlik.*

1. Ey ālem ire **luṭf u keremle** olan ğalem
Hem şefat ü mürüvvetle bulan iştihār (*Kıt'a 9, Mısra 1*).

luṭf-ı bāde: *Şarabın güzelliĝi, hoşluĝu.*

1. Seyr eyle **luṭf-ı bādeyi** nūş eyledüke yār
Gül-ruḥlarınınuñ oldı ziyāde leāfeti (*Gazel 44, Mısra 9*).

M

mabed-i uşşāiyān: *Āşıkların tapınaĝı.*

1. Fā'iz didi kerrūbiyānuñ birisi tārīhini
Bu **mabed-i uşşāiyāndur** cāygāh-ı udsiyān (1125) (*Gazel 52, Mısra 18*).

maĝfūr ıl-: *Affedilmiş olmak, bağışlanmak, günahlarının Allah tarafından affedilmiş olması için dua.*

1. Cürmümi afv eyle yā Rab sen beni **maĝfūr ıl**
Ref' idüp gerd-i kederden ḥāırum mesrūr ıl (*Kıt'a 3, Mısra 1*).

māh: *Ay, ay yüzlü güzel.*

1. Şalar mihr gibi ferdāya da vet itdüke
O **māh** ḥānemüzi bir şeb eylemez teşrīf (*Gazel 18, Mısra 6*).
2. Müşerref itdi bu şeb bezmi luṭf idüp ol **māh**
Öperdüm ayaĝın ammā ḥicābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).

maḥal: *Yer, mekân, mevki, cay.*

1. Şāḥibü'l-ḥayrāt Abdullah Efendi nīk-zāt
Bu **maḥalli** eyledi iḥyā idüp ecr-i cezīl (*Kıt'a 11, Mısra 2*).

maḥdüm: 1. *Kendisine hizmet edilen kimse, efendi.*

1. Çirmenî Aḥmed Efendi-zāde hem nām-ı Nebî
Ya' nî ol **maḥdüm** mazlüm u şehîd ü bî-günāh (*Kit'a 20, Mısra 4*).

2. *Oğul, evlat.*

1. Kayd-ı tārīḥ-i vefâtı ile ol **maḥdümüñ**
Fıkr ile Fā'iz irişdürmiş idi rûza şebi (*Kit'a 21, Mısra 7*).

maḥdüm-ı hünermend: *Marifetli evlat.*

1. Mālik-i mülk-i ma' arif ḥālüm oğlu-zāde
Gelmedi dehre o **maḥdüm-ı hünermend** gibi (*Kit'a 21, Mısra 2*).

maḥdüm-ı pāk: *Temiz evlat.*

1. Maḥdüm-ı pāk Seyyid-i ' Ālî-neseb dirîğ
Terk itdi dehri cennet-i ' adn içre cāy ide (*Kit'a 27, Mısra 1*).

māhir: *Maharetli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli.*

1. Ekmeli hem ol tārīḫüñ **māhiri**
Ḥāşılı hergiz nazîr olmaz aña (*Kit'a 15, Mısra 3*).

maḥmür: *Sarhoşluğun verdiği sersemlik.*

1. Ditrer göricek cām-ı meyüñ üstine **maḥmür**
Zan itme görüp ra' şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 7*).

māh-pāre: *Ay parçası II Sevgili.*

1. Şad ḥayf itmedi eser ol **māh-pāreye**
Yağdı cihānı āteş-i āh u fiğānumuz (*Gazel 13, Mısra 7*).
2. O **māh-pārenüñ** ümmid-i pāy-būsı ile
Yolunda nice zamāndur ki ḥāksār olduk (*Gazel 19, Mısra 5*).

maḥrüm ḫal-: *Bir şeyden nasîbini alamamak, istediğinin elde edememek.*

1. Bunda gelürler reh-i nürdan tārīḫ-i şıdk u heves
Bunda alurlar vāyesin maḥrüm ḫalmaz t̄alibān (*Gazel 52, Mısra 14*).

maḥv eyle-: *Yok olmak, ortadan kalkmak.*

1. Zülfi şeb-gün ḫaṭṭ-ı ruḥsārın nice **maḥv eylesün**
Ebr ider mi dāğ-ı māh-ı pür-ziyāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 7*).

maḥv ol-: *Yok olmak, ortadan kalkmak.*

1. Doğru gider cināna maḳāmı behişt olur
‘İşyānı **maḳv olur** iricek ‘avn-ı Hāḳ ḳula (*Kit’a 23, Mısra 6*).
2. Levḥ-i dilden **maḳv olup** naḳş-ı sivā bī-iştibāh
Baḳma fānīye elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 11*).

maḳz-ı luṭf-ı yezdān: *Allah’ın lütfunun ta kendisi.*

1. Hihiv-i mihr-eserā serverā bihīn güherā
Eyā vücūdı olan **maḳz-ı luṭf-ı Yezdān’uñ** (*Kaside 5, Mısra 44*).

maḳzūn ol-: *Hüzünlenmek, üzün durumda olmak, boynu bükülmek.*

1. **Maḳzūn olup** didüm aña tārīḥ āh ile
Ḥuld-i berīn cāy ola Seyyid Muḳammed’e (*Kit’a 27, Mısra 3*).

mā’il: *Hevesli, istekli, düşkün.*

1. Ser-be-ser sīnem gül-i dāḡ ile tezyīn eyledüm
Meyl ider dil-dār şāyed seyre **mā’ildür** deyü (*Gazel 32, Mısra 4*).

maḳāmı behişt ol-: *Mekâni cennet olmak.*

1. Doğru gider cināna **maḳāmı behişt olur**
‘İşyānı maḳv olur iricek ‘avn-ı Hāḳ ḳula (*Kit’a 23, Mısra 5*).

maḳāmı cennet ola: *Mekâni cennet olsun.*

1. Bu şeş cihetden idince güzer didüm tārīḥ
Maḳāmı cennet ola Muştafā Efendi’nün (*Kit’a 16, Mısra 4*).

maḳām-ı Firdevs olsun: *Cennet duraḡı olsun, yeri Firdevs Cenneti olsun!*

1. Fevtini gūş idenler tārīḥ için didiler
Seyyid Ḥüseyn’uñ **olsun** yā Rab **maḳām-ı Firdevs** (*Kit’a 24, Mısra 4*).

maḳām-ı ḥuld-eserin: *Sonu olmayan alâmetinin yeri.*

1. **Maḳām-ı ḥuld-eserin** çün ziyāret itdük anuñ
Dilā niyāz iderüz himmetin Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 1*).

maḳāmı na’im ola: *Mekâni cennet olsun!*

1. ‘Uşşāḳiyāndan yine bir zāt-ı muḳterem
‘Azm eyledi beḳāya **maḳāmı na’im ola** (*Kit’a 23, Mısra 2*).

maḳām-ı şāh-ı evreng-i velāyet: *Velilik tahtının padişahının yeri.*

1. Maḳām-ı şāh-ı evreng-i velāyet server-i ‘ālem
Cenāb-ı ḡavs-ı a‘zam ya‘ni Muḳyiddīn-i Geylānī (*Kaside 4, Mısra 7*).

maḳṣaduñ ḥāşıl ol-: *Amaca ulaşılmak, amaç gerçekleşmek.*

1. Ḥāk şanma mezra⁶ -ı tuḥm-ı ümîd olmuşdur ol
Maḳṣaduñ ḥāşıl olur zan itme ḥālî ol yiri (*Kit'a 18, Mısra 12*).

māl: *Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet.*

1. Turıncı şalumı alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bârum felek şimdi ne şalum var ne mālüm var (*Müfret 2, Mısra 2*).

māl ü ni' met: *Varlık ve saâdet.*

1. İtdi Cân-bâz-zâde gör âḥir şerâb-ı mevti nüşı
Nâ'îl olmuşken cihânda nice māl ü ni' mete (*Kit'a 26, Mısra 6*).

mâlik-i mülk-i dil: *Gönül ülkesinin sahibi.*

1. Kuvvet-i 'ışık ile Fâ'iz mâlik-i mülk-i dil ol
Nefs ü şeytâna hücum it leşker-i tevḥîd ile (*Kaside 1, Mısra 9*).

mâlik-i mülk-i dil: *Gönül ülkesinin sahibi.*

1. Kuvvet-i 'ışık ile Fâ'iz mâlik-i mülk-i dil ol
Nefs ü şeytâna hücum it leşker-i tevḥîd ile (*Kaside 1, Mısra 9*).

mâlik-i mülk-i ma' ârif: *Marifetler âleminin sahibi.*

1. Mâlik-i mülk-i ma' ârif ḥâlüm oğlu-zâde
Gelmedi dehre o maḥdüm-ı hünermend gibi (*Kit'a 21, Mısra 1*).

ma' lüm-ı şerîfüñ ol-: *Bilgisi dâhilinde olmak, bilmekten memnun olmak.*

1. Ma' lüm-ı şerîfüñ olıcaḳ sırr u ḥaffıyyât
Dergâhuña ḥacât-ı dili 'arza ne ḥacet (*Kit'a 2, Mısra 3*).

ma' mür kııl-: *Sevindirmek, şenlendirmek.*

1. Zîr ü pây-ı miḥnet ü ğamda ḳoma yâ Rab beni
Ḳalb-i vîrânımı dest-i luṭf ile ma' mür kııl (*Kit'a 3, Mısra 4*).

mânend-i ḳays: *Ḳays gibi, Mecnûn gibi (Leylâ vü Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı olan Mecnûn-ı Âmirî'nin asıl adı).*

1. Tutsun cihâni şöhret-i 'ışık u maḥabbetüñ
Mânend-i Ḳays ey dil-i şürîde nâm vir (*Gazel 4, Mısra 6*).
2. Vâdî-i ḥayretde ser-gerdân iden mânend-i Ḳays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri âhû midur (*Gazel 9, Mısra 7*).
3. Deşt-i 'ışıkı tıtdı feryâdum benüm mânend-i Ḳays
Güş idüp tâ nâlemi kuhsâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 5*).

māni': *Engel.*

1. Gerçi havf-ı hañçeri **māni'** meyānın çoçmağa
Virnek Allāh'ıñ gönül devlet-i kaźāyānındadır (*Gazel 8, Mısra 5*).

mā-sivā: (*Māsivallah sözünden kısaltılarak*) *Allah'ın zātı dışındaki bütün varlıklar; insanı Allah'tan uzaklaştıran, dünyaya bağlayan her şey.*

1. Vādī-i gāfletde qalma **mā-sivāya** dil virüp
‘Āzim-i rāh-ı hüdā ol reh-ber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 5*).

maṭla'-ı neyyir-i devlet: *Devletin güneşinin doğacağı yer.*

1. **Maṭla'**-ı neyyir-i devletdür bu
Medḥal-i burc-ı sa' ādetdür bu (*Mesnevi 1, Mısra 5*).

maṭlūb: *Talep edilen, istenilen, aranan şey.*

1. **Maṭlūba** kaṭ'-ı silk-i 'alāyıkdadur vuşul
Şāhid bu ḥale sūzen-i 'İsā saña yeter (*Gazel 6, Mısra 7*).
2. Çün sensin iden herkesi **maṭlūbına** vāşıl
Hem senden irer cümleye tevḥīk ü hidāyet (*Kit'a 2, Mısra 1*).

mazhar-ı rahmet ol-: *Rahmetine nâil olmak.*

1. Tā'ib ü tāhir olup 'āqıbeti ḥayr oldı
Mazhar-ı rahmet ola görmeye nār-ı gāzabı (*Kit'a 21, Mısra 4*).

māzī vü müstaḳbel: *Geçmiş ve gelecek.*

1. 'Ālem-i ma' nāya baq geç cümle kıl ü qālden
Māzī vü müstaḳbeli ko añlar iseñ ḥālden (*Murabba 1, Mısra 6*).

mazlūm u şehīd ü bī-günāh: *Zulüm görmüş ve şehit ve masum.*

1. Çirmenī Aḥmed Efendi-zāde hem nām-ı Nebī
Ya' nī ol maḥdūm **mazlūm u şehīd ü bī-günāh** (*Kit'a 20, Mısra 4*).

mebde-i vehm: *Yersiz korkunun başlangıcı, tereddüdün başlangıcı.*

1. Hemvāre devleti ola günden güne füzūn
Ḥayr ile bula **mebde-i vehm** muḥteşem qalem (*Kaside 7, Mısra 30*).

mecāl: *Güç, kuvvet, tākat.*

1. Görüp **mecālını** reşk eyler oldı bir mūra
Ġamuñla Fā'iz-i zār oldı tā o deñlü za' if (*Gazel 18, Mısra 9*).

mecāl yok: *Gücü kalmamak, güçsüzleşmek.*

1. Kâr itdi cāna tîğ-i ğam-ı ‘ ışkı şöyle kim
Feryāda **yok mecāl** kesildi amānumuz (*Gazel 13, Mısra 12*).

meclis: 1. *Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.*

1. Çeşm ü ebrüyile **meclisde** işaret eyleme
Hürde-gîr olma şağın yārāna ğāfildür deyü (*Gazel 32, Mısra 7*).
2. Emîn eyle dil-i rindānı ğamdan taqviyet-bağş ol
Meded luğf eyle sākî **meclisi** zeyn it sebūlarla (*Gazel 33, Mısra 6*).
3. Baña bed-terdür ağıyar ile şöbet nār-ı düzağdan
Getürme **meclise** luğf eyle ey meh-rü ‘ azāb itme (*Gazel 38, Mısra 8*).

2. *Eğlence yeri, zevk ve safā için toplanılan yer.*

1. Mihr-i rüy-ı dil-rübādur **meclise** revnağ viren
Yoğsa ne meyde şafā ne cām-ı rağşānındadır (*Gazel 8, Mısra 7*).

meclis-i fażl: *Faziletli meclis.*

1. Zîrā gelince **meclis-i fażlma** lāl olur
‘ Ālemde gerçi fażl ile olmuş ‘ alem kalem (*Kaside 7, Mısra 23*).

Mecnūn: *Leylā ile Mecnūn hikāyesinin erkek kahramānı, Kays.*

1. Beñzemez Leylī’ye bir **Mecnūn**’ı var ancak anuñ
Bir niğehle ol perī biñ ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 3*).
2. Kays’ı gör **Mecnūn** iken şöhetle ‘ ālem-girdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi ‘ āğıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 9*).

mecnūn it-: *Delî, divāne etmek.*

1. Beñzemez Leylī’ye bir Mecnūn’ı var ancak anuñ
Bir niğehle ol perī biñ ādemi **mecnūn ider** (*Gazel 12, Mısra 4*).

mecrūh-ı ‘ aşk: *Aşk yarası.*

1. **Mecrūh-ı ‘ aşk** kayd-ı müdāvāda olmasun
Dermānde-i mağabbet o sevdāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 1*).

meded: *Yardım, imdat.*

1. Emîn eyle dil-i rindānı ğamdan taqviyet-bağş ol
Meded luğf eyle sākî meclisi zeyn it sebūlarla (*Gazel 33, Mısra 6*).

meded eyle-: *Yardım etmek, imdadına yetişmek.*

1. Āzāde olur kayd-ı elemden dil-i Fā’iz
Bir gün irişür feyz-i İlāhî **meded eyler** (*Gazel 7, Mısra 10*).

medhal-i burc-ı sa’ ādet: *Mutluluk kalesinin kapısı, girişi.*

1. Maṭla' -ı neyyir-i devletdür bu
Medḥal-i burc-ı sa' âdetdür bu (*Mesnevi 1, Mısra 6*).

mefâtiḥ-i der-i genc-i kerem: *Cömertlik hazinesinin kapısının anahtarı.*

1. N'ola cihāna dürr ü güher eylese nisār
K'olmuş **mefâtiḥ-i der-i genc-i kerem** kalem (*Kaside 7, Mısra 12*).

mefṭūn it-: *Büyülemek, tutkun etmek.*

1. Bilmezem Fā'iz ne sır vardur leb-i dil-berde hiç
Nāz ile güftāra geldükçe beni **mefṭūn ider** (*Gazel 12, Mısra 10*).

meger: *Meğer, açıkça.*

1. Ben feth iderüm var ise ger müşkil-i 'ışkı
Ol fende **meger** görmedim bāb mı kaldı (*Kıt'a 7, Mısra 2*).

meger kim: *Meğerki, oysaki.*

1. Kim da' vete kādīr o perī-peykeri ey dil
Luṭf ide **meger kim** gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 4*).

meh: *Ay, ay yüzlü sevgili.*

1. Yolda görmüş bendesin luṭf eyleyüp ol **meh** dimiş
Ḥaste-i 'aşkum olan bī-çāre Fā'iz bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 9*).
2. Senüñ ey **meh** ruḥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen 'āşık
Dönüp ḥürşīd-i 'ālem-tāba bakmak pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 3*).
3. İden ser-geşte-i vādī-i ḥayret Fā'iz'i ey **meh**
Hevā-yı zülf-i müşgīnün ile sevdā-yı kāküldür (*Gazel 11, Mısra 9*).
4. Yolunda itmedün eşküñ murādum üzre nisār
Yanında ol **mehün** ey dīde şermsār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 12*).
5. Ruḥşat da virse ğamzesi Fā'iz neẓāreye
Rūyına ol **mehün** bakılır mı hiçābdan (*Gazel 27, Mısra 10*).
6. Kaşd-ı şabr itdi egerçi dil görince ol **mehi**
İḥtiyārı gitdi āḥir kār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 3*).
7. Gāhī o **meh** ki nāz ile 'arz-ı cemāl ider
Şerminden āfītāb felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).
8. Şarf eyler idüm yolına naḡd-i dil ü cānı
Ol **meh** dise Fā'iz ne virürdüñ senün olsam (*Kıt'a 8, Mısra 4*).

mehbīṭ-i envār-ı Yezdān: *Allah'ın nurlarının ineceği yer.*

1. Zihī cāy-ı mübārek **mehbīṭ-i envār-ı Yezdānı**
Zihī devlet-serāy-ı ṭālibān-ı feyz-i sübhānī (*Kaside 4, Mısra 1*).

mehbīṭ-i envār-ı feyz: *Feyiz nurlarının ineceği yer.*

1. Şad Bârekallâh cāyı cāmı **mehbiṭ-i envār-ı feyz**
Kim dergehidür levḥaşallâh tekyegâh-ı şâdıķân (*Gazel 52, Mısra 9*).

meh-i çarḥ-ı dü-tâ: *İki büklüm olmuş feleğin ayı.*

1. Kâdr-i bülend olur **meh-i çarḥ-ı dü-tâ** gibi
Naḫş-ı cebîni ḥâke düşe büriyâ gibi (*Gazel 47, Mısra 1*).

meh-i envâr: *Parlak ay.*

1. Ḥaṭṭ-ı ruḥı degül yazılır kıl-k-i şun' ile
Âyât-ı nür-ı levḥ **meh-i envâr** üstine (*Gazel 36, Mısra 4*).

meh-i felek: *Gökyüzündeki ay.*

1. Gehî cebînüñe taḳlîd ider geh ebrüña
Meh-i felek niçe yıllardur inḳılâbdadur (*Gazel 10, Mısra 4*).

meh-pâre: *Ay parçası II çok güzel kimse.*

1. 'Ahd eyledi öpdürmege pâyin gelicek 'İd
Yâ Rab sen o **meh-pâreyi** şâbit-ḳadem eyle (*Gazel 37, Mısra 4*).

mehveş: *Yüzü aya benzeyen, ay gibi güzel kadın.*

1. Hemîşe cām-ı zer-i pür-şarâbı neylersin
Göñül o **mehveşi** gör âfîṭâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 2*).
2. Kaçan gelür deyü âyâ o **mehveşüñ** haberi
Uçar gözümde ḥayâl-i ḥamâm-ı nâme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).

melâḥat: *Güzellik, yüz güzelliği.*

1. Bî-iḥtiyâr meyl ider elbetde her gören
Ol şeh-süvâr-ı kişver-i ḥüsnü **melâḥati** (*Gazel 44, Mısra 6*).
2. Müsellemdür **melâḥat** 'arşasında öñdül almaḳda
Güzeller içre çapḳın-zâde şimdi ḥayli yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 1*).

melâz-ı ḥalk-ı 'âlem: *Bütün insanların sığınacağı yer.*

1. Der-i luṭfuñ **melâz-ı ḥalk-ı 'âlem** yâ Resûla'llâh
Gürüh-ı 'âcizâna sensin erḥam yâ Resûla'llâh (*Kaside 3, Mısra 1*).

melek-ḥaşlet: *Melek huylu, huyu melek gibi olan.*

1. Dirîgâ gitdi İbrahîm Efendi ol **melek-ḥaşlet**
Koyup bâğ-ı cihânuñ berg ü bârın oldı âzâde (*Kit'a 17, Mısra 1*).

memnûn it-: *Hoşnut etmek.*

1. Gerçi luṭfi ol bütüñ şevḳ-ı dili efzün ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de **memnün ider** (*Gazel 12, Mısra 2*).

me'mül: *Emel edinilen, ümit olunan, umulan beklenen.*

1. Ben şaşt-ı saḡte dāḡil idüm nice sâldür
Me'müldür ki eyleyesin aña i' tibâr (*Kit'a 9, Mısra 4*).

me'mül ol-: *Beklenen, umulan, ümit edilen.*

1. Kime meyl eylesün kimden ümîd-i şefḳat itsün dil
Vefâ **me'mül olur** ' âlemde bir dil-ber mi ḡalmışdur (*Kit'a 1, Mısra 4*).

men': *Yasak etme, bırakmama; durdurma, esirgeme, vermeme, önleme.*

1. **Men'** için nezzâreden gūyâ sipihr-i kec-' inâd
' Āşıḡuñ ḡaddin ḡam eyler dil-berüñ mevzün ider (*Gazel 12, Mısra 5*).

men' it-: *Uzaklaştırmak, yasak koymak.*

1. Yârdan ḡâbil mi **men' itmek** dil-i dîvâneyi
Şem' den mümkün midür dūr eylemek pervâneyi (*Gazel 45, Mısra 1*).

menba'-ı Kevşer: *Kevşer ırmağının kaynağı.*

1. Seyr idüp Fâ'iz didi târiḡini
Menba'-ı Kevşer sebîl-i bî-'adîl (*Kit'a 10, Mısra 10*).

menḡûṭa: *"ebced" hesabıyla ve noktalı harflere göre tertibedilmiş târiḡ.*

1. Ḳudsiyândan biri geldi didi **menḡûṭa** ile
Dāḡil-i cennet-i ' adn ola Muḡammed Çelebi (*Kit'a 21, Mısra 9*).

menzil: 1. *Yer, mekân, ev.*

1. Meşḡ-ı niyâza sa' y ide gör her seḡer hemân
Menzilüñe icâbete tîr-i du' â yeter (*Gazel 6, Mısra 10*).

2. *Dünya, cihan.*

1. Hemîşe ola nüzhetgeh bu **menzil**
Mü'ebbed ola yâ Rab bāy-ı ber-cāy (*Kit'a 14, Mısra 13*).

menzile ir-: *Amacına ulaşmak.*

1. Zindedâr-ı şeb olup **ir menzile**
لصباح عندا السرى القوم بجم (*Kit'a 4, Mısra 3*).

menzilgeh: *Menzil yeri, konak.*

1. Ekmel-i kurrā ‘ azîz-i muhterem
Eyledi **menzilgehin** dâr-ı bekā (*Kıt’a 15, Mısra 2*).

menzilüñ ‘ arş ola: *Yerin göğün en yüksek katı olsun (dokuzuncu gök).*

1. Didi Fā’iz hüzn ile târihini
Menzilüñ bu Bekr Efendi ‘ arş ola (*Kıt’a 15, Mısra 6*).

merhamet eyle-: *Merhamet etmek, acımak.*

1. **Merhamet eyle** didüm hançerine itdi nigāh
Fā’izā rahm-i dil-i zāra işāret bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 9*).

merhem: *Mec. Acıyı, sertliği giderecek ve avunduracak olan sebep.*

1. Kuşūrın yād idüp şemşîr-i ğammla çāk olan diller
Cenābuñdan umarlar cümle **merhem** yā Resūla’llāh (*Kaside 3, Mısra 4*).

merķad: *Mezar, kabir (aslı “yatacak, uyunacak yer” demektir).*

1. Şanma **merķad** meşhed-i esrār-ı Hāķdur türbesi
Vāşıl olur i’ tikkādıyla ölenler zā’iri (*Kıt’a 18, Mısra 9*).

mertebe: *Derece, basamak.*

1. Çıķan Buçukdepe kaçırına ref’ idüp bāki
Temām **mertebe** añlar kuşūr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 2*).

meşāmm: *Burun, koku alacak yer.*

1. Cānib-i Hāķ’dan dilersen kim ire bŷy-ı vişāl
Cān **meşāmmın** kıl mu’ attar ‘ anber-i tevħîd ile (*Kaside 1, Mısra 4*).

mescid: *Secde edilecek, namaz kılınacak yer, küçük cāmi.*

1. Bu **mescide** nazar-ı himmetiyle Hācî Receb
Yıkup mināresini minberini itdi binā (*Kıt’a 13, Mısra 1*).

meşhed-i esrār-ı hāķ: *İlāhî sırların tecelli ettiği yer.*

1. Şanma merķad **meşhed-i esrār-ı Hāķdur** türbesi
Vāşıl olur i’ tikkādıyla ölenler zā’iri (*Kıt’a 18, Mısra 9*).

meskenin cennet eyle: *Yerini cennet eyle, mekânı cennet olsun!.*

1. Du’ ā idüp didiler fevtine târih için aħbāb
İlāhî **eyle** Seyyid Muştafā’nuñ **meskenin cennet** (*Kıt’a 25, Mısra 8*).

meşķ-ı niyāz: *Dua alıştırmaları, dua öğrenmek için yapılan çalışma.*

1. **Meşk-ı niyāza** sa‘y ide gör her seher hemān
Menzilüñe icābete tır-i du‘ā yeter (*Gazel 6, Mısra 9*).

mesrūr kııl-: *Memnun etmek, sevindirmek.*

1. Cürmümi ‘afv eyle yā Rab sen beni mağfūr kııl
Ref‘ idüp gerd-i kederden hātırım **mesrūr kııl** (*Kıt’a 3, Mısra 2*).

mest olan elbetde sever mestāneyi: *Sarhoş olan elbette sarhoşçasına sever.*

1. Ülfet itdi çeşm-i mest ile gönül ayrılmadı
Mest olan elbetde ‘ādetdür **sever mestāneyi** (*Gazel 45, Mısra 6*).

mestāne: *Sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça, sarhoşçasına.*

1. Yapışsa hançere **mestāne** el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā‘izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 9*).

mest-i mey-i ‘işveyār: *İşveli şarabının sarhoşu.*

1. Gördüm o deñlü **mest-i mey-i ‘işveyārı** kim
Gelmiş temām nergis-i çeşmine h̄‘āb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 7*).

mest-i mey-i nāb-ı maḥabbet ol-: *Aşkın halis şarabından sarhoş olmak.*

1. Olmasa eger **mest-i mey-i nāb-ı maḥabbet**
Çāk itmez idi sīnesin erbāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 1*).

mest-i mey-i naḥvet: *Kibir şarabının sarhoşu.*

1. Lü‘lū-nümā-yı luḫf ola ca‘iz ki gayrıya
Biz dil-rübāyı **mest-i mey-i naḥvet** isterüz (*Gazel 15, Mısra 6*).

mest-i şerāb-ı nāz: *Naz şarabının sarhoşu.*

1. Çeşm-i şiyāḫuñ olalı **mest-i şerāb-ı nāz**
Erbāb-ı ‘ışkı ser-be-ser itdi ḫarāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 1*).

metā‘ -ı dükkān: *Dükkanın sermayesi.*

1. Sipāh-ı fitne esīr-i çeh-i zeneḫdānuñ
Ḳumāş-ı āl-i kirişme **metā‘ -ı dükkānuñ** (*Kaside 5, Mısra 34*).

mevcūd ol-: *Var olmak.*

1. Nāmıdur **mevcūd olan** ancaḫ neşāt-ı ‘ālemüñ
Mu‘teberdür naḫd-i ḡam yanumda vāşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 5*).

Mevlā: *Allah.*

1. **Ḳuşūr** u cürmüni ‘afv eyleyüp iḥsān ide **Mevlā**
Şafālar ide ḳaşr-ı gülşen-i firdevs-i a‘lāda (*Kit’a 17, Mısra 3*).

mevsim-i gül: *Gül mevsimi, bahar.*

1. İdüp bezmi müzeyyen bāgbān zerrīn ḳadeḫlerle
Nevāya başlasun bülbül çemende **mevsim-i güldür** (*Gazel 11, Mısra 8*).
2. Cām-ı mey-i raḫşān yürisün **mevsim-i güldür**
Fā’iz içelüm raḫmına eyyām-ı ferāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 9*).
3. İrişdi **mevsim-i gül** faşlıdur gülistānuñ
Nevā-yı dil-keşini diñle ‘andelībānuñ (*Kaside 5, Mısra 1*).

mevzūn it-: *Düzeltmek, biçimlendirmek, vezinli hale getirmek.*

1. Men‘ için nezzāreden güyā sipihr-i kec-‘ inād
‘Āşıḳuñ ḳaddin ḫam eyler dil-beruñ **mevzūn ider** (*Gazel 12, Mısra 6*).

mey: *Şarap, bâde.*

1. Mihr-i rüy-ı dil-rübādur meclise revnaḳ viren
Yoḫsa ne **meyde** şafā ne cām-ı raḫşānındadır (*Gazel 8, Mısra 8*).
2. Ḳalbüñi şāf it bir **mey** ol bürîde-efkârdan
Baḳma fāñiye elüñ çek dârdan deyyârdan (*Murabba 1, Mısra 3*).

meyānın ḳoçmaḡa: *Belinden sarmak, kucaklamak.*

1. Gerçi ḫavf-ı ḫançeri māni‘ **meyānın ḳoçmaḡa**
Virmek Allāh’uñ gönül devlet-i ḳazāyānındadır (*Gazel 8, Mısra 5*).

meyāsā: *Şarap gibi.*

1. Nazm-ı laḫîf odur ki **meyāsā** vire neşāt
Eş‘ār-ı pāk-i Fā’iz-i şîrīn-edā gibi (*Gazel 47, Mısra 9*).

meydān-ı suḫan: *Söz meydanı.*

1. Tek ü tāt itmede **meydān-ı suḫanda** Fā’iz
Eşheb-i ḫab‘um ile var ise hem-pā görelüm (*Gazel 21, Mısra 11*).

mey-i āteşīn: *Ateşli şarap, ateş gibi şarap.*

1. Ne dem ki bezme **mey-i āteşīn** ḫabāb gelür
Şafā virür dile cism-i nizāra tāb gelür (*Gazel 3, Mısra 1*).

mey-i ‘ayş ü dem: *Şarap içmek ve eğlenmek.*

1. Nüş itmeyesin derd-i ḡamuñ tā ki bu bezmüñ
Degmez saña bir ḳatre **mey-i ‘ayş ü deminden** (*Gazel 24, Mısra 10*).

mey-i ḫamrā: *Kırmızı şarap.*

1. Didüm ey şüh senüñ ile **mey-i hamrā** görelüm
Didi biñ nāz ile ol dil-ber-i ra' nā görelüm (*Gazel 21, Mısra 1*).

mey-i la' lfām: *Renkli şarap.*

1. Ser-mest iken henüz **mey-i la' lfāmdan**
Gitmez bezimde dīdelerüm yine cāmdan (*Gazel 28, Mısra 1*).

mey-i nāb: *Halis şarap.*

1. Şorduğda lebüñ hışım ile olursuñ 'araḳnāk
Şāhum 'acebā var mı **mey-i nāba** yasağūñ (*Gazel 20, Mısra 4*).

meyl eyle-: *Gönül vermek, meyletmek, eğilim göstermek.*

1. Kime **meyl eylesün** kimden ümīd-i şefḳat itsün dil
Vefā me'mül olur 'ālemde bir dil-ber mi ḳalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 3*).

meyl it-: *Gönül vermek, meyletmek, eğilim göstermek.*

1. Dilā bir şeh-süvār-ı rāh-ı istignāya **meyl it** kim
Güzergāhında her bir bī-ser ü pā pāy-māl olsun (*Gazel 30, Mısra 3*).
2. **Meyl itme** dil-berüñ müje vü ebruvānına
Ey dil ṭoḳunma saḫtdur 'aşḳuñ kemānına (*Gazel 39, Mısra 1*).
3. Bī-iḫtiyār **meyl ider** elbetde her gören
Ol şeh-süvār-ı kişver-i ḫüsnü melāḫati (*Gazel 44, Mısra 5*).
4. Ne sūd itdüñ görüp **meyl itmeden** her zülf-i pür-çīne
Göñül murgun esīr-i dām-ı sayyād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 3*).
5. Cīfe-i dünyāya **meyl itme** şaḳım kerkes gibi
Ṭā'ir-i ḳuds ol er iseñ şeh-per-i tevḫīd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).

2. *Eğilim göstermek, meyletmek, sevmek (gezmeyi).*

1. Ser-be-ser sīnem gül-i dāğ ile tezyīn eyledüm
Meyl ider dil-dār şāyed seyre mā'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 4*).

mezra' -1 tuḫm-1 ümīd: *Ümit tohumlarının yeri.*

1. Ḥāk şanma **mezra' -1 tuḫm-1 ümīd** olmuşdur ol
Maḳşaduñ ḫāşıl olur zan itme ḫālī ol yiri (*Kıt'a 18, Mısra 11*).

mı: *Sonuna getirildiği cümleye veya kelimeye, söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma veya inkār anlamı verir.*

1. Giryē itdükçe firāḳıyla gören fark eylemez
Eşḳ-i çeşm-i ḫün-feşānum **mı** bir aḳar şu mıdur (*Gazel 9, Mısra 6*).
2. Fā'iz ola **mı** vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek ne dem ol şūḫı der-āḡüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 9*).
3. Söyle ey dil seni bī-tāb iden ḡamze midür
Tīr-i müjḡān **mı** ebrūsı mıdur yā görelüm (*Gazel 21, Mısra 6*).

4. Ruḥṣat da virse ğamzesi Fā'iz neẓāreye
Rūyına ol mehūñ baqılır **mi** ḥicābdan (*Gazel 27, Mısra 10*).
5. Naşīb olur **mi** dil-ḥāh üzre şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer mi yoḥsa bilmem 'ömrümüz bu arzūlarla (*Gazel 33, Mısra 1*).
6. Ruḥṣat **mi** var neẓāreye farṭ-ı zihāmdan
'Ālem o şūḥ-ı māhveşe mübtelā gibi (*Gazel 47, Mısra 5*).
7. Ben fetḥ iderüm var ise ger müşkil-i 'ışkı
Ol fende meger görmedigim bāb **mi** kaldı (*Kıt'a 7, Mısra 2*).
8. Bilmem kime 'arz eyleyeyüm derd-i derūnum
Rāz-ı dili keşf idicek aḥbāb **mi** kaldı (*Kıt'a 7, Mısra 4*).

mi: 1. *Vurgu amacıyla kullanılan sözde soru eki.*

1. Āzādelige derd-i ğam-ı 'ışkı virür **mi**
Fā'iz ne kadar olsa da bī-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 9*).

2. *Sonuna getirildiği cümleye veya kelimeye, söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma veya inkâr anlamı verir.*

1. Bilmem geçer **mi** ğamze-i yāre niyāzımız
Bir kez neẓāre-i ruḥına ruḥṣat isterüz (*Gazel 15, Mısra 9*).
2. Kays'ı gör Mecnūn iken şöhretle 'ālem-ğirdür
Hiç seni bir kimse yād eyler **mi** 'ākıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 10*).
3. Naşīb olur mı dil-ḥāh üzre şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer **mi** yoḥsa bilmem 'ömrümüz bu arzūlarla (*Gazel 33, Mısra 2*).
4. Feryādum o sengīn-dile itmez **mi** 'aceb kār
Te'sīr **mi** yok bilmezem āh-ı seḥerümde (*Gazel 34, Mısra 3*).
5. Feryādum o sengīn-dile itmez **mi** 'aceb kār
Te'sīr **mi** yok bilmezem āh-ı seḥerümde (*Gazel 34, Mısra 4*).
6. Tīġ-i sitekle eyler imiş ādemi helāk
Fā'iz düşer **mi** hiç o perī-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 10*).
7. Geçmez **mi** tīr-i ğamzeñe cānā niyāzımız
Bir kez nigāh-ı rūyına virmez **mi** ruḥṣatı (*Gazel 44, Mısra 7*).
8. Geçmez **mi** tīr-i ğamzeñe cānā niyāzımız
Bir kez nigāh-ı rūyına virmez **mi** ruḥṣatı (*Gazel 44, Mısra 8*).
9. Bir kerre kandedür deyü itmez **misün** su'āl
Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firḳati (*Gazel 44, Mısra 11*).
10. Yārdan kâbil **mi** men' itmek dil-i dīvāneyi
Şem' den mümkün midür dūr eylemek pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 1*).
11. Eyler **mi** şekve 'ākıl olan rüzgārdan
Çün bu cihānda cāna kaẓāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 3*).
12. Kemīne bende-i dergāhısın bi-ḥamdi'llāh
Bu luḫfi saña yetişmez **mi** Rabb-i Raḥmānuñ (*Kaside 5, Mısra 54*).
13. Ğamuñla ağlamaz 'ālemde çeşm-i ter **mi** kalmışdur
Sirişk-i dīde rīzān olmaduḫ bir yer **mi** kalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 1*).
14. Ğamuñla ağlamaz 'ālemde çeşm-i ter **mi** kalmışdur
Sirişk-i dīde rīzān olmaduḫ bir yer **mi** kalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 2*).
15. Kime meyl eylesün kimden ümīd-i şefḳat itsün dil
Vefā me'mül olur 'ālemde bir dil-ber **mi** kalmışdur (*Kıt'a 1, Mısra 4*).

micmere-i gonce-i gül: *Gül goncasının buhurdanı.*

1. Çemende **micmere-i gonce-i güli** seyr it
İçinde berg-i gül-i âli âteşî anuñ (*Kaside 5, Mısra 9*).

mıdur: “*mi*” soru edatının bildirme eki almış biçimi.

1. ‘ Arız-ı renginüñ ey mihr ü gül-i ħod-rü **mıdur**
Seyr iden zülf-i siyehkâruñ didi şeb-bü mıdur (*Gazel 9, Mısra 1*).
2. ‘ Arız-ı renginüñ ey mihr ü gül-i ħod-rü mıdur
Seyr iden zülf-i siyehkâruñ didi şeb-bü **mıdur** (*Gazel 9, Mısra 2*).
3. Zîver-i bâğ-ı cemâlündür iki nergislerüñ
Servi ol bâğ-ı şafâ-bağşuñ ħadd-i dil-cü **mıdur** (*Gazel 9, Mısra 4*).
4. Giryeye itdükçe firâkıyla gören fark eylemez
Eşk-i çeşm-i ħün-feşânum mı bir aqar şu **mıdur** (*Gazel 9, Mısra 6*).
5. Vâdî-i hayrette ser-gerdân iden mânend-i Qays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri âhü **mıdur** (*Gazel 9, Mısra 8*).
6. Söyle ey dil seni bî-tâb iden ħamze midür
Tir-i müjgân mı ebrüsü **mıdur** yâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 6*).

midür: “*mi*” soru edatının bildirme eki almış biçimi.

1. Söyle ey dil seni bî-tâb iden ħamze **midür**
Tir-i müjgân mı ebrüsü mıdur yâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 5*).
2. Eyâ elif **midür** ki derün-ı devâda
Olmış aşâbi içre elif bâ be-hem qalem (*Kaside 7, Mısra 17*).

mihr: *Güneş.*

1. Şalar **mihr** gibi ferdâya da‘ vet itdükçe
O mâh ħânemüzi bir şeb eylemez teşrîf (*Gazel 18, Mısra 5*).
2. Qararı qalmadı **mihrin** görünce tâb-ı ruħuñ
Cihânı geşt ü güzâr itmede ħarâret ile (*Gazel 35, Mısra 5*).

mihr ü meh-i çarħ: *Devreden güneş ve ay.*

1. Her şubħ u şâm **mihr ü meh-i çarħa** ey perî
Bî-şek fûrûğ-ı nür-ı ruħuñdan ziyâ yeter (*Gazel 6, Mısra 5*).

mihr ü muħabbet: *Aşk ve sevgi.*

1. Seyr ideli o dil-ber-i-ħürşîd-ıtal‘ ati
Qaldı gönülde çıqmadı **mihr ü muħabbeti** (*Gazel 44, Mısra 2*).

mihrâb: *Cami ve mescidlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer, sevgilinin kaşına benzetilir.*

1. Dil ider rüyüñi gördükde perestiş şanemâ
Ebruvânüñ senüñ ‘ aşq ehline **mihrâb** gibi (*Gazel 43, Mısra 6*).

mihrāb-1 ebruvān: *Kaşların mihrabı.*

1. **Mihrāb-1 ebruvānuñ** iden kıblegāh-1 dil
İtmiş şiyāh turreñ ile zīver üstine (*Gazel 36, Mısra 7*).

mihr-i cihān-tāb: *Dünyaya sıcaklık ve ışık veren güneş.*

1. İrse eflāke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Kadrüñ efzün ola tā **mihr-i cihān-tāb** gibi (*Gazel 43, Mısra 4*).

mihr-i dıraḥşān: *Parlak güneş (sevgili).*

1. Olursa **mihr-i dıraḥşāna** āsmān-1 kemāl
Cihānda zerre ḳadar yoḳdur i' tibār-1 ğarīb (*Gazel 1, Mısra 5*).

mihr-i ruḫ-1 dil-rübā: *Gönül çalan yüzün güneşi.*

1. Bezmdede **mihr-i ruḫ-1 dil-rübādudur** ḫālet
Ne cām-1 zerde ne şahbā-yı şu' le-tābdudur (*Gazel 10, Mısra 5*).

mihr-i rüy-1 dil-rübā: *Gönül alan sevgilinin yüzünün güneşi.*

1. **Mihr-i rüy-1 dil-rübādudur** meclise revnaḳ viren
Yoḫsa ne meyde şafā ne cām-1 raḥşānındadır (*Gazel 8, Mısra 7*).

mihr-i sipihr-i devrān: *Zamanın göğünün güneşi.*

1. Miyānı şemse-i zer-cild-i āsmānıdır
O tuḫfe nüshaya **mihr-i sipihr-i devrānuñ** (*Kaside 5, Mısra 26*).

mināre: *Müezzinlerin ezan okuması ve okunan ezanın çevreden rahatça duyulabilmesi için cāmilerle birlikte yapılan bir, iki veya üç şerefeli, zarif yapılı, yüksek kulelerden her biri, menar.*

1. O cedler ile çün İslimye 'aynıdır Şāmuñ
Mināresi daḫi Fā'iz mināre-i beyzā (*Kıt'a 13, Mısra 6*).
2. Bu mescide naḫar-1 himmetiyle Ḥācī Receb
Yıkup **mināresini** minberini itdi binā (*Kıt'a 13, Mısra 2*).

mināre-i beyzā: *Çok beyaz minare.*

1. O cedler ile çün İslimye 'aynıdır Şāmuñ
Mināresi daḫi Fā'iz **mināre-i beyzā** (*Kıt'a 13, Mısra 6*).

minber: *Camilerde hatîbin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.*

1. Bu mescide naḫar-1 himmetiyle Ḥācī Receb
Yıkup mināresini **minberini** itdi binā (*Kıt'a 13, Mısra 2*).

minnetler eyle-: *Borcu yükü altında kalacağını bile bile bir kimseden kendisi için iyilikte bulunmasını istemek, boyun eğip yalvarmak.*

1. Turıncı şālumu alma deyü **minnetler eylerdüm**
Sebük-bārum felek şimdi ne şālum var ne mālum var (*Müfret 2, Mısra 1*).

mişāl ol-: *Örnek olmak.*

1. **Mişāl olurdu** gül-i halk-i pāk-dāvere ger
Kıalaydı hüsn ü tarāvetle bir qarārda gül (*Kaside 6, Mısra 9*).

mişāl-i ‘alem: *Dünyanın örneği.*

1. Vādī-i iftiḥārda itsün hırām-ı nāz
Teşrīf-i ‘ilmi ile **mişāl-i ‘alem** qalem (*Kaside 7, Mısra 4*).

mişāl-i cevher-i ferde: *Sevgili veya onun dudağının düşü.*

1. Besdür **mişāl-i cevher-i ferde** dehān-ı yār
Söyleñ hakīme yoq yire gavgāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 5*).

mişāl-i deste-i gül: *Gül demetine benzeyen.*

1. **Mişāl-i deste-i gül** bir yire gelür zuraḫā
Şalā-yı ‘ıyş gelür şimdi şavtı mürgānuñ (*Kaside 5, Mısra 5*).

mişāl-i jāle: *Çiğē benzer.*

1. Ruḥsār-ı ālı üzre olan dāne-i ‘araq
Düşmiş **mişāl-i jāle** gül-i aḫmer üstine (*Gazel 36, Mısra 6*).

mīve-i vaşl: *Kavuşma meyvesi, vuslat meyvesi.*

1. İrmek olur mı ‘ömrüm ider mi ‘aceb vefā
Ey naḫl-i nāz **mīve-i vaşluñ** zemānına (*Gazel 39, Mısra 4*).

miyān: *Orta, ara.*

1. **Miyānı** şemse-i zer-cild-i āsmānīdür
O tuḫfe nüshaya mihr-i sipihr-i devrānuñ (*Kaside 5, Mısra 25*).

miyān-ı yār: *Beline sarılmak.*

1. Yapışsa ḫaçere mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā’izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 10*).

mydı: *Sonuna getirildiği cümleye veya kelimeye, söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma veya inkār anlamı verir.*

1. Seḫāb-ı himmeti ger olmasa ʔarāvet-baḫş
Cihānda böyle olur **mydy** iştihārda gül (*Kaside 6, Mısra 22*).

mu‘ ādil: *Müsāvî, denk; eşdeğer.*

1. Ger olursa dürr-i nazmuñ Fā’izā āşaf-pesend
Çarḫa aş ‘ıkd-ı şüreyyāya **mu‘ ādildür** deyü (*Gazel 32, Mısra 14*).

mu‘ allim-ḫāne: *Öğretmen yetiştiren okul.*

1. Bir **mu‘ allim-ḫāne** bünyād eyledi ʔarḫ-ı laṭīf
Hüsünü dāḫī füzün itdi bu çeşme bu sebīl (*Kit’a 11, Mısra 3*).

mu‘ atṭar kıı-: *Kokulandırmak, güzel kokuya bürümek.*

1. Cānib-i Ḥaḫ’dan dilersen kim ire büy-ı vişāl
Cān meşāmmın **kıı mu‘ atṭar** ‘anber-i tevḫīd ile (*Kaside 1, Mısra 4*).

mübārek: *Hayırlı, uğurlu, bereketli.*

1. Bu **mübārek** cāyı ihyā eyledi
Himmetiyle oldı bu zībā-sebīl (*Kit’a 10, Mısra 3*).

mübārek olsun: *Mübarek olsun; “hayırlı, uğurlu olsun” anlamında kullanılan bir kutlama sözü.*

1. Tāze hem-demler **mübārek olsun** ey meh kā’ilüz
Tek añılsun gāh ü bī-geh ‘āşık-ı dīrīne de (*Gazel 40, Mısra 7*).

mübtelā: *Tutkun, tutulmuş; düşkün.*

1. Ruḫşat mı var nezāreye farṭ-ı zihāmdan
‘Ālem o şūḫ-ı māhveşe **mübtelā** gibi (*Gazel 47, Mısra 6*).

mu‘ ciz-beyān: *Kimsenin yazamayacağı, taklit edilemeyen, anlatış tavrı kimseye benzemeyen.*

1. ʔarḫ eyle bir nazīre o **mu‘ ciz-beyāna** kim
Fā’iz nazīri Nef’ İ vü Yaḫyā’da olmasun (*Gazel 23, Mısra 9*).
2. Mümkün midür nazīre o **mu‘ ciz-beyāna** hīç
Fā’iz ferāgat eyle bu sevdā-yı ḫāmdan (*Gazel 28, Mısra 9*).

müdām: *Devam eden, devamlı olan.*

1. **Müdām** bezmüne zīnet vire gül-i iḫbāl
Geçe hemīşe şafā-yı dil ile her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 55*).

müdām: *Devam eden, sürekli.*

1. Pîr-i muğānuñ ayağına yüz sürüp **müdām**
Def^c-i hücum-ı ceş-i ğama himmet isterüz (*Gazel 15, Mısra 3*).
2. Eyler **müdām** ehl-i ma^c ārifle güft ü gū
Olmış hemîşe anuñ içün muhterem qalem (*Kaside 7, Mısra 9*).

müdām: *Hep, her zaman, daima, devamlı.*

1. **Müdām** şunmada ağıyāra cām-ı la^c l-i lebin
O bî-vefā bize bir kerre eylemez teklîf (*Gazel 18, Mısra 7*).

müdām: *Sürekli, arası kesilmeyen II Şarap.*

1. Bezm-i çemende bāde-i gülfāmı şun bize
Sāķi bırakma sāġarı elden **müdām** vir (*Gazel 4, Mısra 4*).

mü'ebbed: *Edede kadar süren, sonsuz (ebedî).*

1. Hemîşe ola nüzhetgeh bu menzil
Mü'ebbed ola yā Rab bāy-ı ber-cāy (*Kit'a 14, Mısra 14*).

müftî-i dīn: *Din müftüsü. Fıkha dair mes'elelerin şeriattaki hükümlerini beyan ve açıklamaya memur olan zat.*

1. Cenāb-ı h^c āce-i şāh-ı cihān **müftî-i dīn**
Ki hāk-i dergehîdür kuhlı ^c ayn-i a^c yānuñ (*Kaside 5, Mısra 17*).

Muhammed Çelebi: *Muhammed Çelebi.*

1. Kudsiyāndan biri geldi didi menkūta ile
Dāhil-i cennet-i ^c adn ola **Muhammed Çelebi** (*Kit'a 21, Mısra 10*).

Muhammed Kādirî: *Kādirî Şeyhi Muhammed Efendi (Abdülkādir-i Geylânî tarikatından olan).*

1. Düşdi bir târih Fā'iz dil-nişīn ü āteşīn
Gıtdi şad āh cihān kuţbı **Muhammed Kādirî** (*Kit'a 18, Mısra 14*).

muhaşşal: *Tahsil olunmuş, hâsil edilmiş elde edilmiş.*

1. Zemīni cāy-ı cennetden nişāne
Muhaşşal kâbil-i süknā dey ü yay (*Kit'a 14, Mısra 10*).

muhtac-ı ihtiyār ol-: *Katlanmaya muhtaç olmak.*

1. Belürdi cānuma minnet belürdi kim cevrin
Sebeb ne oldu ki **muhtac-ı ihtiyār olduk** (*Gazel 19, Mısra 8*).

muhtac-ı i'tizār ol-: *Özür dilemeye muhtaç olmak.*

1. Bir āh ile ser-i kūyında dil-berūñ Fā'iz
Hezār şerm ile **muhtāc-ı i' tizār olduk** (*Gazel 19, Mısra 14*).

muhterem ol-: *Saygıdeğer olmak.*

1. Eyleyler müdām ehl-i ma' ārifle güft ü gū
Olmuş hemīşe anuñ için **muhterem** kalem (*Kaside 7, Mısra 10*).

muhteşem: *Görkemli, İhtişamlı, debdebeli.*

1. Hemvāre devleti ola günden güne füzūn
Hayr ile bula mebbe-i vehm **muhteşem** kalem (*Kaside 7, Mısra 30*).

Muhyiddīn-İ Geylānī: *Abdülkadir-i Geylānī. [Soy itibariyle hem Seyyid, hem de Şerif'tir. Soyu, babası Seyyid Musa tarafından İmam-ı Hasan Efendimiz'e, annesi Fatma Hatun tarafından da İmam-ı Hüseyin Efendimiz'e dayanır.]*

1. Maķām-ı şāh-ı evreng-i velāyet server-i ' ālem
Cenāb-ı ğavs-ı a' zam ya' ni **Muhyiddīn-i Geylānī** (*Kaside 4, Mısra 8*).

müjde-i teşrīfi: *Gelişinin müjdesi.*

1. İrişdi **müjde-i teşrīfi** var ise bāġa
Şabāyile o gül-i bāġ-ı faẓl ü ' irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 13*).

müje vü ebruvān: *Kirpik ve kaşlar.*

1. Meyl itme dil-berūñ **müje vü ebruvānına**
Ey dil toķunma saħtdur ' aşķuñ kemānına (*Gazel 39, Mısra 1*).

muķarrer: *Bildirilmiş, anlatılmış.*

1. Yine kuşūr **muķarrer** temām edā idemem
Ne deñlü ķāmet-i bālāsın eylesem tavşīf (*Gazel 18, Mısra 3*).

muķīm-i mesned-i peygüle-i ferāġ olsun: *Rahat ettiġi köşenin makamına oturmak.*

1. Ribāt-ı dehrde āsāyiş isteyen bī-dil
Muķīm-i mesned-i peygüle-i ferāġ olsun (*Gazel 29, Mısra 4*).

mülħaķ ol-: *Katılmak, dāhil olmak.*

1. Ol demi yād eyle kim **mülħaķ olursın** anlara
Her geķenden sen de eylesin recā-yı Fātiħā (*Kıt'a 22, Mısra 3*).

mül-i dil-dār: *Sevgilinin şarabı.*

1. Dil-dādedür ana **mül-i dil-dāra** şübhesüz
Yaşlar döker firāķ ile dem-be-dem kalem (*Kaside 7, Mısra 13*).

mültezem: *İltizam olunmuş, lüzumlu, gerekli görülen.*

1. ‘Uşşāka kārı ol şanemüñ hep sitem gibi
Erbāb-ı ‘aşka cevır ü sitem **mültezem** gibi (*Gazel 41, Mısra 2*).

mümāşil: *Benzeyen, andıran.*

1. Ğamzesinden havf ider ‘uşşāk kātildür deyü
Ben kaçından korçarum tığa **mümāşildür** deyü (*Gazel 32, Mısra 2*).

mümkın mi: *Mümkün mü, olabilir mi?*

1. Nice āh itmesün Fā’iz dil-i bī-çäre inşāf it
Görüp şabreylemek **mümkın mi** dil-dārı ‘adūlarla (*Gazel 33, Mısra 10*).
2. ‘Aceb **mümkın mi** nerm itmek dil-i sengīn-i dil-dārı
Biraz hem ağlasam hem söylesem hāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 1*).

mümkın midür: *Hiç olabilir mi, mümkün mü? (hayır).*

1. **Mümkın midür** nazīre o mu‘ciz-beyāna hiç
Fā’iz ferāgat eyle bu sevdā-yı hāmdan (*Gazel 28, Mısra 9*).
2. Yārdan kâbil mi men‘ itmek dil-i dīvāneyi
Şem‘ den **mümkın midür** dūr eylemek pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 2*).

mūr: *Karınca.*

1. Görüp mecālını reşk eyler oldı bir **mūra**
Ğamuñla Fā’iz-i zār oldı tā o deñlü za‘îf (*Gazel 18, Mısra 9*).

murād: *Maksat, meram, niyet.*

1. Ney ki **murādı** dilleri şad çāk itmeden
Fā’iz su’āl olunsa nedür kim cevāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 9*).

murād: *Arzu, istek dilek.*

1. Yolunda itmedüñ eşküñ **murādum** üzre nisār
Yanında ol mehüñ ey dīde şermsār olduğ (*Gazel 19, Mısra 11*).

murğ: *Kuş.*

1. Ne sūd itdüñ görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çīne
Gönül **murğun** esīr-i dām-ı şayyād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 4*).

mürğān: *Kuşlar.*

1. Mişāl-i deste-i gül bir yire gelür zurafā
Şalā-yı ‘ıyş gelür şimdi şavtı **mürğānuñ** (*Kaside 5, Mısra 6*).

murğ-ı dil-i tabī: *Hekimin gönül kuşu.*

1. Murğ-1 dil-i tabībde olur bî-ķarār şevķ
Şeh-bāz-1 çeşmi nāz ile taķrīk-i bāl ider (*Gazel 51, Mısra 5*).

murğ-1 rūh: *Can kuşu, ruh kuşu.*

1. **Murğ-1 rūhı** āşiyān ide nihāl-i sidrede
Aña şahn-1 gülsitān-1 cennet ola cilvegāh (*Kit'a 20, Mısra 7*).

mürüvvet it-: *Cömertlik etmek, cömertlik göstermek.*

1. Sākī **mürüvvet it** baña leb-rīz-i cām vir
Eksüklüğüme ķalma benüm sen temām vir (*Gazel 4, Mısra 1*).
2. **Mürüvvet it** baña sākī şerāb-1 şāfī şun
O def iderse ider dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 5*).

müsā' id: *Uygun, elverişli.*

1. Dil-berde vefā dilde şafā baķt **müsā' id**
Cem' oldı yine bir yire esbāb-1 maķabbet (*Gazel 2, Mısra 5*).

muşanna' : *Tasnî edilmiş, sanat eseri olarak meydana getirilmiş, usta elinden çıkmış.*

1. Nuķūşı dil-pesend ü tarķı dil-keş
Muşanna' bir ķuşūrı yoķ ser-a-pāy (*Kit'a 14, Mısra 8*).

müşār ol-: *İşaret olunmak, işaretle gösterilmek.*

1. Cihānda şöhretümüz ' ışķla o mertebe kim
Benān-1 ta' ne-i bed-ķ'āh ile **müşār olduk** (*Gazel 19, Mısra 10*).

müsellem: *Su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabul edilmiş olan.*

1. **Müsellemdür** melāķat ' arşasında öndül almaķda
Güzeller içre çapķın-zāde şimdi ķayli yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 1*).

müşerref eyle-: *Şereflelendirmek, şeref vermek.*

1. Luţf eyle ne var bezmümüzü **eyle müşerref**
Yārān öper ey sākī-i gül-ķehre ayāģuñ (*Gazel 20, Mısra 7*).

müşerref it-: *Şereflelendirmek, onurlandırmak.*

1. Bezmi **müşerref itdi** o rūķ-1 revānumuz
Luţf itdi geldi yerine bir pāre cānumuz (*Gazel 13, Mısra 1*).
2. **Müşerref itdi** bu şeb bezmi luţf idüp ol māh
Öperdüm ayaģın ammā hiçābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).

müşģīn: *Misk kokulu.*

1. Döküp ruhsar-ı rengin üzere **müşgîn** turesin gâhî
Gül-i âl üzere sünbül gösterür ol şüh-ı fettânum (*Gazel 22, Mısra 5*).

müşkil-i 'ışk: *Aşkın zorluğu.*

1. Ben feth iderüm var ise ger **müşkil-i 'ışkı**
Ol fende meger görmedigim bâb mı kaldı (*Kıt'a 7, Mısra 1*).

Muştafâ Efendi: *Edirneli kasap Mustafa Efendi.*

1. Bu şey cihetden idince güzer didüm târih
Mağamı cennet ola **Muştafâ Efendi'nün** (*Kıt'a 16, Mısra 4*).

müstağrak ol-: *Gark olmak, batmak.*

1. 'Afv ide anuñ Cenâb-ı Hâk kuşur u cürmüni
Ola müstağrak yem-i ihsâna baħr-ı rahmete (*Kıt'a 26, Mısra 8*).

müstened eyle-: *Bir şeye dayanan, bir şeyin üzerine kurulmuş.*

1. Hâk-i der-i dil-dârı o kim **müstened eyler**
Bir rütbedür ol kim aña 'âlem hâsed eyler (*Gazel 7, Mısra 1*).

mu' tād: *İtiyad edilmiş, alışılmış, âdet olunmuş.*

1. Esirge Fâ'iz-i bî-çâreyi de kim beridür
Kadîmî luṭfiña **mu' tād** derdmendânuñ (*Kaside 5, Mısra 46*).

mu' teber: *İtibarlı, hatırı sayılır, saygın; inanılır, güvenilir.*

1. Nâmıdur mevcüd olan ancak neşât-ı 'âlemün
Mu' teberdür nağd-i ğam yanumda vâşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 6*).

mütthem: *Kabahatli, suçlu.*

1. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür ḥaṭâ
Zâhirde gerçi kim görünür **mütthem** kalem (*Kaside 7, Mısra 20*).

müyesser ol-: *Kolaylıkla olmak, nasip olmak.*

1. **Olmadı** vuşlat **müyesser** gelmeyince tâ ḥaṭṭı
Hep bu kârı 'âşıka baħt-ı şiyâh dūn ider (*Gazel 12, Mısra 7*).
2. Fâ'iz **ola** mı vuşlat-ı dil-dâr **müyesser**
Bilsek ne dem ol şühı der-âğüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 9*).

müzeyyen: *Zinetlendirilmiş, süslenmiş, süslü.*

1. Himmet idüp bu tekyeyi yapıdı kenâr-ı cüyda
Eṭrâfi güllerle **müzeyyen** nâle eyler bülbülân (*Gazel 52, Mısra 8*).

müzeyyen it-: *Süslemek.*

1. **İdüp** bezmi **müzeyyen** bâğbân zerrîn-kağeğlerle
Nevāya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 7*).

N

nā-dīde: *Görülmemiş, çok değerli.*

1. Tāze ezhār-ı nuķūşı her ān
Gül-i cennet gibi **nā-dīde** ħazān (*Mesnevi 1, Mısra 8*).

nağam eyle-: *Nağmeler, ezgiler söylemek.*

1. **Ķānūn-ı** belāgatde yine naķş-tırāz ol
Ey ħāme-i hoş-lehçe-i Fā'iz **nağam eyle** (*Gazel 37, Mısra 10*).
2. Añduķça bezm-i cevrin o şadrü'l-efāzıluñ
Raķş idüp elde şevķ ile eyler nağam ķalem (*Kaside 7, Mısra 26*).

nā-geh: *Ansızın, birdendire.*

1. Dile ħayāl-i ruĥı şevķ-baĥş iken **nā-geh**
Ĥaĥĥı gelince giriftār-ı ħārĥār olduķ (*Gazel 19, Mısra 3*).

nağme-zen-i şevķ-i bezm: *Mecliste neşeyle şarkı söyleyen.*

1. Hezār **nağme-zen-i şevķ-i bezm** germ-ā-germ
Düzeldi dā'iresi ħayli verd-i ħandānuñ (*Kaside 5, Mısra 3*).

naĥl-i ĥuşk: *Kuru fidan, kuru ağaç.*

1. Eyler recā-yı mīve hemān **naĥl-i ĥuşkden**
Her kim o bī-vefādan ümīd-i vişāl ider (*Gazel 51, Mısra 3*).

naĥl-i nāz: *Naz ağacı(boyundan dolayı sevgili için kullanılmıştır).*

1. İrişmez oldu ħuşına āh u fiğānımız
Ol **naĥl-i nāz** var ise artırdı ķāmeti (*Gazel 44, Mısra 4*).

nā'il ol-: *Erişmek, elde etmek, ulaşmak.*

- İtdi Cān-bāz-zāde gör āhir şerāb-ı mevti nūşı
Nā'ıl olmuşken cihānda nice māl ü ni' mete (*Kit'a 26, Mısra 6*).

naqd-i dil ü cān: *Can ve gönül sermayesi.*

- Şarf eyler idüm yolına **naqd-i dil ü cānı**
Ol meh dise Fā'iz ne virürdüñ senüñ olsam (*Kit'a 8, Mısra 3*).

naqd-i gam: *Gam sermayesi (Aşığın yegâne varlığı).*

- Nāmıdur mevcūd olan ancak neşāt-ı 'ālemüñ
Mu' teberdür **naqd-i gam** yanumda vāşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 6*).

Naķīb Efendi: *Naķīb Efendi.*

- Gül-i hadīka-i devlet **Naķīb Efendi** kim
Ġubārdur ki pāk ile iftiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 17*).

nākış: 1. *Kusuru olan, kusurlu.*

- Nākış** görinen belki kuşūr-ı nazaruñdur
İnşāf ile baķ 'āleme geç pīş ü keminden (*Gazel 24, Mısra 11*).

2. *Eksik, tam olmayan.*

- Kitāb-ı fazlına nisbetle cüz'ı **nākışdur**
Nazar olınsa nüh evrāķı çarḥ-ı gerdānuñ (*Kaside 5, Mısra 23*).

naķş-ı būriyā: *Hasırın (seccadenin) rengi, resmi.*

- Ol kadar ḥūy-gerde-i şerm-i ḥatāyum k'eylerüm
Secdeden cebhemle **naķş-ı būriyayı** şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 4*).

naķş-ı cebīn: *Alın yazısı.*

- Ḳadr-i bülend olur meh-i çarḥ-ı dü-tā gibi
Naķş-ı cebīni ḥāke düşe būriyā gibi (*Gazel 47, Mısra 2*).

naķş-ı dil-keşin: *Gönül çekici görünüş.*

- Olur elbetde **naķş-ı dil-keşinüñ** deng ü ḥayrānı
Gören güllerle zīb ü zīnet-i mühr-i Süleymānı (*Matla 3, Mısra 1*).

naķş-ı emel: *Arzunun resmi.*

- Görmedüm çün şüret-i ümmīdi bir āyīnede
Ḳalmadı **naķş-ı emel** pāk oldı levḥ-i sīnede (*Gazel 40, Mısra 2*).

naķş-ı sivā: *Allah'tan başkasına ait izler, süsler.*

1. Levh-i dilden maḥv olup **naḳş-ı sivā** bî-iştibāh
Baḳma fānīye elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 11*).

naḳş-ıtrāz: *Süslü işlemler.*

1. Ḳānūn-ı belāgatde yine **naḳş-ıtrāz** ol
Ey ḥāme-i ḥoş-lehçe-i Fā'iz naḡam eyle (*Gazel 37, Mısra 9*).

nāle: *İnleme, inilti.*

1. Deşt-i 'ışkı tıtdı feryādum benüm mānend-i Ḳays
Güş idüp tā **nālemi** kuhsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 6*).

nāle eyle-: *İnlemek.*

1. Himmet idüp bu tekyeyi yaptı kenār-ı cūyda
Eṭrāfi güllerle müzeyyen **nāle eyler** bülbülān (*Gazel 52, Mısra 8*).

nāleler it-: *İnlemek, ah etmek.*

1. Gül ruḥları yādıyla eger **nāleler itsek**
Gülşendeki bülbülleri ḥāmūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 5*).

nām: *İsim, ad II ün, lakap.*

1. **Nāmıdur** mevcūd olan ancak neşāt-ı 'ālemüñ
Mu' teberdür naḳd-i ḡam yanumda vāşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 5*).
2. Vire bānīsine Bārī şihḥat u 'ömr-i ṭavīl
Nāmına 'aynü'ş-şifā' diye bu 'aynuñ kā'ināt (*Kıt'a 12, Mısra 6*).

nām ü nişān: *Ad ve iz.*

1. **Nām ü nişānı** yoḡ nice demdür yine dilüñ
Ey āh yoḡla zülf-i dil-ārāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 3*).

nām vir-: *Ünlenmek, meşhur olmak.*

1. Ṭutsun cihānı şöhret-i 'ışk u maḥabbetüñ
Mānend-i Ḳays ey dil-i şūrīde **nām vir** (*Gazel 4, Mısra 6*).

nāme-ber: *Mektup götüreren.*

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne **nāme-berden** eser vār ne bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 4*).

nāmı firdevs ola: *Adresi Firdevs cenneti olsun.*

1. Seyyid Ḥüseyn ya' nī ol zāt-ı ḥoş-ḥiṣāle
Bir cāy vir Ḥudāyā kim **ola nāmı firdevs** (*Kıt'a 24, Mısra 2*).

nām-1 Nebî: *Peygamberin ismi (Hz. Muhammed).*

1. Çirmenî Aḥmed Efendî-zāde hem **nām-1 Nebî**
Ya' nî ol maḥdûm mazlûm u şehîd ü bî-günâh (*Kit'a 20, Mısra 3*).

nār-1 düzaḥ: *Cehennem ateşi.*

1. Baña bed-terdür aḡyār ile şöḥbet **nār-1 düzaḥdan**
Getürme meclise luḡ eyle ey meh-rü ' azâb itme (*Gazel 38, Mısra 7*).

nār-1 ḡazab: *Gazap ateşi, cehennem gibi olan gazap.*

1. Tâ'ib ü tâhir olup ' âkıbeti ḡayr oldı
Mazḡar-ı raḡmet ola görmeye **nār-1 ḡazabı** (*Kit'a 21, Mısra 4*).

nā-şād it-: *Hüzünlendirmek, kederlendirmek.*

1. Baña biñ cevır ider ol bî-vefâ yanında aḡyârũñ
Şafâ eyler beni **nā-şād idüp** şād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 6*).

naşîb ol-: *Kısmet olmak, Allah'ın kısmet etmesi.*

1. **Naşîb olur** mı dil-ḡâh üzre şöḥbet tâze-rûlarla
Geçer mi yoḡsa bilmem ' ömrümüz bu ârzûlarla (*Gazel 33, Mısra 1*).

na' t-i ḡüzîñ: *Seçkin bir şeyi methederek anlatmak.*

1. Ğarâz ' arz-ı ' ubūdiyyetdür ancak yoḡsa sultānum
Ne mümkindür edâ **na' t-i ḡüzîñüñ** yâ Resûla'llāh (*Kaside 2, Mısra 8*).

nāz: 1. *Kendini beḡendirmek amacıyla takınılan yapmacık tavır, işve, cilve, şîve II
Bir şeyi beḡenmiyormuş gibi gözükme.*

1. Olur biñ cān ile üftādeler pāyine ruḡ-süde
Geline **nāz** ile reftāre ol serv-i ḡurāmānum (*Gazel 22, Mısra 8*).
2. Gāhî o meh ki **nāz** ile ' arz-ı cemāl ider
Şerminden âfîtab felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).
3. Murḡ-ı dil-i ḡabîbde olur bî-ḡarār şevḡ
Şeh-bāz-ı çeşmi **nāz** ile taḡrîk-i bāl ider (*Gazel 51, Mısra 6*).

2. *Kendini beḡendirmek amacıyla takınılan yapmacık tavır, işve, cilve, şîve.*

1. Şād-kāmsın var ise Fā'iz dile te'sîr-i şevḡ
Nāz ile yārũñ nigāh-ı çeşm-i fettānındadır (*Gazel 8, Mısra 10*).
2. Bilmezem Fā'iz ne sır vardur leb-i dil-berde ḡiç
Nāz ile ḡüftāra geldükçe beni meftûn ider (*Gazel 12, Mısra 10*).
3. Didüm ey şūḡ senũñ ile mey-i ḡamrā görelüm
Didi biñ **nāz** ile ol dil-ber-i ra' nā görelüm (*Gazel 21, Mısra 2*).
4. Şalın **nāz** ile gel reftāra sînem üzre cevlan it
Kerem kıll ey riyāz-ı behcetũñ serv-i ḡurāmānı (*Gazel 48, Mısra 5*).

nazar: *Bakış, itibar, düşünce, değer.*

1. Yemm kıatre iken eşküme nisbet **nazarumda**
Nem kıodı benüm farı-ı bükā dıdelerümde (*Gazel 34, Mısra 1*).

nazar eyle-: *Bakmak, dikkatle bakmak.*

1. Tıġ olduğun nızāma sebep fehme hem kıalem
Dıvān ü deftere **nazar eyle** kıalem kıalem (*Kaside 7, Mısra 2*).

nazar idesin: *Bakmak, bakasın.*

1. Bir āyet-i kerıme kim **idesin nazar**
Tefsır itme re'yüñ ile eylegil hāzer (*Kit'a 5, Mısra 1*).

nazar itmez: *Bakmaz.*

1. Kıan eylemeden ol gözi hünı hāzer itmez
Bıñ küşte yatur reh-güzerinde **nazar itmez** (*Gazel 16, Mısra 2*).
2. Ey meh ruĥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen 'āşıķ
Hurşıd-i ziyā-baĥşına çarĥuñ **nazar itmez** (*Gazel 16, Mısra 8*).

nazar olınsa: *Bakılsa.*

1. Kitāb-ı fazlına nisbetle cüz'ı nākışdur
Nazar olınsa nüh evrākı çarĥ-ı gerdānuñ (*Kaside 5, Mısra 24*).

nazargāh itmiş: *Bakılan yer.*

1. Bu cāyı pırān-ı tarıķ **itmiş nazargāh** ğālibā
Rū-māle zırā cān atar ĥāk-i derine zā'ırān (*Gazel 52, Mısra 15*).

nazar-ı himmet: *Çalışma düşüncesi.*

1. Bu mescide **nazar-ı himmetiyle** Ĥacı Receb
Yıkup mināresini minberini itdi binā (*Kit'a 13, Mısra 1*).

nazır: *Benzer, eş.*

1. Tarĥ eyle bir nazıre o mu' ciz-beyāna kim
Fā'ız **nazırı** Nef' İ vü Yaĥyā'da olmasun (*Gazel 23, Mısra 10*).
2. **Nazır** olur mı gül-i bāĝ şehri Edrine'ye
Bu demde Fā'ız olur gerçi her diyārda gül (*Kaside 6, Mısra 13*).

nazır olma-: *Benzememek, eş olmamak.*

1. Ekmeli hem ol tarıķuñ māhiri
Ĥāşılı hergiz **nazır olmaz** aña (*Kit'a 15, Mısra 4*).

naẓīre: *Bir şairin manzum eserine başka bir şair tarafından aynı vezin, kafiye ve edayla yazılan benzer manzume.*

1. Tarḥ eyle bir **naẓīre** o mu' ciz-beyāna kim
Fā'iz naẓīri Nef' İ vü Yaḥyā'da olmasun (*Gazel 23, Mısra 9*).
2. Mümkün midür **naẓīre** o mu' ciz-beyāna hiç
Fā'iz ferāḡat eyle bu sevdā-yı ḥāmdan (*Gazel 28, Mısra 9*).

naẓm: *Vezinli, kāfiyeli söz dizisi, şiir.*

1. Fā'iz görünce **naẓmuñu** erbāb-ı dil didi
Biz şī'ri böyle dil-keş ü pür-ḥālet isterüz (*Gazel 15, Mısra 11*).

naẓm-ı laṭīf: *Hoş şiir.*

1. **Naẓm-ı laṭīf** odur ki meyāsā vire neşāt
Eş'ār-ı pāk-i fā'iz-i şīrīn-edā gibi (*gazel 47, mısra 9*).

naẓm-ı Selmān: *Selman'ın nazmı (14. asrın kasideleriyle ünlü İran şairi Selman Saveci).*

1. Senüñ Fā'iz bu şī'r-i dil-keşüñ nāzük edālarla
Unutdursa n'ola erbāb-ı ṭab' a **naẓm-ı Selmān'ı** (*Gazel 48, Mısra 14*).

nāzük: *Nazik, zarif, ince.*

1. Şaḡın incāz-ı va' d-i vaşla ibrām itme dil-dāra
Ola cā'iz ki **nāzükdür** güsiste-tār-ı ikrārı (*Gazel 42, Mısra 4*).
2. Senüñ Fā'iz bu şī'r-i dil-keşüñ **nāzük** edālarla
Unutdursa n'ola erbāb-ı ṭab' a nazm-ı Selmān'ı (*Gazel 48, Mısra 13*).

nāzük-edā: *Nazik, kibar davranma.*

1. Virüp zīver belāḡat silkine **nāzük-edālarla**
Kelāmuñ Fā'izā reşk-āver-i 'ıkd-ı le'āl olsun (*Gazel 30, Mısra 9*).

ne: 1. *Ne kadar, oldukça fazla anlamında.*

1. **Ne** çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayırma kimseyi yā Rabbī sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 1*).

2. *Çok, öyle bir.*

1. **Ne** genc-i pür-güher-i nazm imiş dil-i Fā'iz
Bilindi ḥaḡ bu ki kıl-k-i güher-nisārından (*Gazel 26, Mısra 9*).

3. *Nasıl bir...; ne türlü...*

1. Bilmezem Fā'iz **ne** sır vardur leb-i dil-berde hiç
Nāz ile güftāra geldükçe beni meftūn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).

4. *Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan soru zamiri.*

1. Ğaraż ‘arz-ı ‘ubūdiyyetdür ancak yoħsa sultānum
Ne mümkindür edā na‘t-i gūzīnūñ yā Resūla’llāh (*Kaside 2, Mısra 8*).
2. Ma‘lūm-ı şerīfūñ olıcağ sır u ħafīyyāt
Dergāhuña ħacāt-ı dili ‘arza ne ħacet (*Kit’a 2, Mısra 4*).

5. *Nasıl, neden, niçin.*

1. Ne virürsin bu kadar ta‘ne-i ağıyāra vücūd
Ey gönül kişver-i temkīn-i metānet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 5*).

6. *Soru sıfatı.*

1. Ne kārūñ var gönül bī-hūde feryād itmeden ğayrı
Ne ħāşıl eyledūñ düşmenleri şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).
2. Ne kārūñ var gönül bī-hūde feryād itmeden ğayrı
Ne ħāşıl eyledūñ düşmenleri şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 2*).
3. Ne sūd itdūñ görüp meyl itmeden her zūlf-i pūr-çīne
Gönül murgun esīr-i dām-ı sayyād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 3*).
4. Şarf eyler idüm yolına nağd-i dil ü cāmı
Ol meh dise Fā’iz ne virürdūñ senūñ olsam (*Kit’a 8, Mısra 4*).

ne dem: *Ne zaman.*

1. Fā’iz ola mı vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek **ne dem** ol şūħı der-āğūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 10*).

ne dem ki: *Ne zaman ki.*

1. **Ne dem ki** bezme mey-i āteşīn ħabāb gelür
Şafā virür dile cism-i nizāra tāb gelür (*Gazel 3, Mısra 1*).
2. **Ne dem ki** ‘azm ide kūy-ı ħabībe Fā’iz-i zār
Figānı hem-reh olur seyl-i eşki rāh-beri (*Gazel 50, Mısra 9*).

ne deñlü: 1. *Nasıl.*

1. Ğoma bu demde gül-i cāmı elden ey sākī
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 6*).

2. *Ne kadar.*

1. Yine kuşūr muğarrer temām edā idemem
Ne deñlü kāmēt-i bālāsın eylesem tavşīf (*Gazel 18, Mısra 4*).

ne kadar: *Her ne kadar, ne ölçüde.*

1. Āzādelige derd-i ğam-ı ‘ışkı virür mi
Fā’iz **ne kadar** olsa da bī-tāb-ı maħabbet (*Gazel 2, Mısra 10*).

ne mümkün: *Mümkün değil, mümkün mü?*

1. Nedür o şekl-i dil-ārā nedür o cism-i laṭīf
Ne mümkün ādem ide ol perīveşi ta‘rīf (*Gazel 18, Mısra 2*).

ne mümkündür: *“Mümkün değildir” anlamında kullanılan söz.*

1. Ğarāz ‘arz-ı ‘ubūdiyyetdür ancak yoḥsa sultānum
Ne mümkündür edā na‘t-i güzīnūñ yā Resūla’llāh (*Kaside 2, Mısra 8*).

ne... ne: *“Ne ... ne...” bağlacı, Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır.*

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne nāme-berden eser vār **ne** bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 4*).
2. **Ne** rūzumuzda şafā var küdüret-i ğam ile
Ne şebde dīde-i ‘uşşāk-ı zāra ḥāb gelür (*Gazel 3, Mısra 8*).
3. Mihr-i rüy-ı dil-rübādūr meclise revnaḳ viren
Yoḥsa **ne** meyde şafā **ne** cām-ı raḥşānındadır (*Gazel 8, Mısra 8*).
4. Bezmde mihr-i ruḥ-ı dil-rübādādūr ḥālet
Ne cām-ı zerde **ne** şahbā-yı şu‘le-tābdadır (*Gazel 10, Mısra 6*).
5. **Ne** cām-ı bāde-i vaşl ile neş’e-dār olduḳ
Ne bir tarīḳ ile reh-yāb-ı bezm-i yār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 2*).
6. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārum felek şimdi **ne** şālum var **ne** mālum var (*Müfret 2, Mısra 2*).

ne... ne ḥod: *Ne...ne de...*

1. ‘Ālemde biz **ne** cāh ü **ne ḥod** devlet isterüz
Ancak şafā-yı ḥātır ile şihḥat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).

ne oldı ki: *Nedir ki, ne oldu ki.*

1. Belürdi cānuma minnet belürdi kim cevrin
Sebeb **ne oldı ki** muḥtac-ı iḥtiyār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 8*).

ne var: 1. *“Ne olur” anlamına gelen aşırı istek ve arzu bildiren ısrar sözü.*

1. Luṭf eyle **ne var** bezmümüzi eyle müşerref
Yārān öper ey sākī-i gül-çehre ayāguñ (*Gazel 20, Mısra 7*).
2. Çıkar her şeb ğam-ı hicrūñle çarḥa āh ü efġānum
Ne var bir kerre teşrīf eyleseñ ey mäh-ı tībānum (*Gazel 22, Mısra 2*).
3. O şāh-ı kişver-i ḥüsnūñ **ne var** şabā luṭf it
Ğubār-ı cismümüdür itme reh-güzārından (*Gazel 26, Mısra 5*).

2. *Ne olur, ne çıkar?*

1. Ey iden mevtāya şefḳat añ bu ḳabrūñ şāhibiñ
Rūḥını şād it **ne var** eyle ‘atā-yı Fātiḥā (*Kit’a 22, Mısra 2*).

3. “Ne olur” anlamına gelen aşırı istek ve arzu bildiren ısrar sözü.

1. Ey şūh-ı bî-vefā **ne var** inşāfa kā’ıl ol
Gördükçe hātırım ele al bir selām vir (*Gazel 4, Mısra 7*).

ne virdi alamaz: Hiç bir yarar sağlamadığı halde talepte bulunmak.

1. Bilmem **ne virdi** kim **alamaz** çarh-ı kec-nihād
Eyā dil-i şikeste-i nā-dide-kāmdan (*Gazel 28, Mısra 7*).

nebī şeffī‘ ola: Peygamber şefaati olsun!.

1. Āhîret hākkını kat kat pederi itdi helāl
Didi Hāq saña mu‘ ĩn ola **şeffī‘ ola nebī** (*Kıt’a 21, Mısra 6*).

neden: Neden, niçin, hangi sebepten.

1. Rūz u şeb ağlamadan ‘ ālemi bî-zār itdüñ
Bilsek ey tıfl-ı dil-i zār **nedendür** elemüñ (*Kıt’a 6, Mısra 4*).

nedür: 1. Nedir, nasıldır?.

1. **Nedür** o şekl-i dil-ārā nedür o cism-i laţîf
Ne mümkün Ādem ide ol perîveşi ta‘ rîf (*Gazel 18, Mısra 1*).
2. Nedür o şekl-i dil-ārā **nedür** o cism-i laţîf
Ne mümkün Ādem ide ol perîveşi ta‘ rîf (*Gazel 18, Mısra 1*).

2. Neden, niçin, nedir.

1. Derd-i gam nūş iderüm diyü **nedür** feryāduñ
Ey gönül kā‘ ide-i bezm-i muhābbet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 7*).

nedür kim: Nedir ki, ne olabilir ki.

1. Ney ki murādı dilleri şad çāk itmeden
Fā’iz su’āl olunsa **nedür kim** cevāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 10*).

Nefes Baba: Nefes Baba.

1. Maķām-ı huld-eserin çün ziyāret itdük anuñ
Dilā niyāz iderüz himmetin **Nefes Babanuñ** (*Matla 10, Mısra 2*).

Nef’î vü Yahyā: Nef’î ve Yahyā Bey.

1. Tarh eyle bir nazîre o mu‘ ciz-beyāna kim
Fā’iz nazîri **Nef’î vü Yahyā’da** olmasun (*Gazel 23, Mısra 10*).

nefs ü şeytān: Nefis ve şeytan, ruh ve şeytan.

1. Kuvvet-i 'ışık ile Fā'iz mālîk-i mülk-i dil ol
Nefs ü şeytāna hücum it leşker-i tevḥîd ile (*Kaside 1, Mısra 10*).

nem: *Hafif ıslaklık, az yaşlılık, rutubet.*

1. Yemm katre iken eşküme nisbet nazarumda
Nem kodı benüm farṭ-ı bükā dīdelerümde (*Gazel 34, Mısra 2*).

nergis: 1. *Güzelin gözü.*

1. Ümîd-i ḥāk-i rehiyle çeşm-güşā nergis
Peyām-ı maḳdemine dā'im intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 11*).

2. *Nergis çiçeği II güzelin gözü.*

1. Zīver-i bāğ-ı cemālūndür iki nergislerüñ
Servi ol bāğ-ı şafā-baḥşuñ ḳadd-i dil-cū mıdur (*Gazel 9, Mısra 3*).

nergis-i çeşm: *Güzelin gözü, nergise benzeyen göz.*

1. Gördüm o deñlü mest-i mey-i 'işveyārı kim
Gelmiş temām nergis-i çeşmine ḥ'āb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 8*).

nerm it-: *Yumuşatmak.*

1. 'Aceb mümkün mi nerm itmek dil-i sengīn-i dil-dārı
Biraz hem ağlasam hem söylesem ḥāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 1*).

neşāt vir-: *Neşe vermek.*

1. Naẓm-ı laṭîf odur ki meyāsā vire neşāt
Eş'ār-ı pāk-i Fā'iz-i şīrīn-edā gibi (*Gazel 47, Mısra 9*).

neşāt-efzā olan: *Sevinç artıran.*

1. Neşāt-efzā olan şanma cemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvīr eyleyen hep âteşin güldür (*Gazel 11, Mısra 1*).

neşāt-ı 'ālem: *İnsanların neşesi, dünyanın sevinci.*

1. Nāmıdur mevcūd olan ancak neşāt-ı 'ālemüñ
Mu' teberdür naḳd-i ğam yanumda vāşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 5*).

neş'e-dār ol-: *Keyiflenmek, neş'elenmek.*

1. Ne cām-ı bāde-i vaşl ile neş'e-dār olduk
Ne bir ṭarīḳ ile reh-yāb-ı bezm-i yār olduk (*Gazel 19, Mısra 1*).

nesīm-i āh-ı dil: *Kalbin āhının rüzgârı.*

1. Küşāde olmadı şad hayf ğonce-i ümmīd
Nesīm-i āh-ı dilüñ zāhir olmadı eseri (*Gazel 50, Mısra 8*).

nesīm-i ihsān: *İyilik rüzgârı.*

1. Bu şi‘r-i tāze gül-i gülşen-i tabī‘ atdür
Ki itdi anı şiküfte **nesīm-i ihsānuñ** (*Kaside 5, Mısra 42*).

nesin: *Neyini, nesini?*

1. N’ola Fā’iz gibi itseñ şikāyet çarḡ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-ā-dem cevri ü bī-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 10*).

neşv ü nemā bul-: *Yetişip büyüme, sürüp çıkma.*

1. ‘ Aceb mi ‘ arz-ı cemāl itse sebzezārda gül
Ki buldı neşv ü nemā devlet-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 2*).

nevā: *Ses, seda, makam, âhenk, nağme.*

1. Fā’izā bu nev-zemīn-i ābdārum var iken
Defteründen eylesün şi‘rin **nevāyı** şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 12*).

nevāya başla-: *Nağmeye, ahenge başlamak II şarkı söylemek.*

1. **Nevāya başla** çemende gel ey hezār-ı ğarīb
Fiğān ü nāle gerekdür hemīşe kār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 1*).
2. İdüp bezmi müzeyyen bāġbān zerrīn-ķadeḡlerle
Nevāya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 8*).

nevā-yı dil-keş: *Gönül çeken nağme, ses.*

1. İrişdi mevsim-i gül faşlıdur gülistānuñ
Nevā-yı dil-keşini diñle ‘ andelībānuñ (*Kaside 5, Mısra 2*).

nevbet-i zihām: *Kalabalık sıra.*

1. Devr itse dergehin nice yıl ķadd-i ḡamīde çarḡ
Taķbīl-i zeyle degmeye **nevbet-i zihāmdan** (*Gazel 28, Mısra 14*).

nev-cüvān: *Taze, genç delikanlı.*

1. Āh ü şad feryād elüñden ey sipihr-i kīne-ḡāh
Eyledüñ bir **nev-cüvānuñ** ḡaşıl ‘ ömrini tebāh (*Kit’a 20, Mısra 2*).

nev-demīde: *Yeni yetişmiş, taze.*

1. Dir gören ol şanemüñ tāze ḡaṡṡ-ı ruhsāruñ
Nev-demīde çemen-i bāġ-ı melāḡāt bu mıdır (*Gazel 5, Mısra 4*).

nev'-i insān: *İnsan soyu, insanlar.*

1. Fürüg-ı mihr-i Hüdā nūr-ı cebhe-i takvā
Güzin ü eşrefi 'iffetle **nev'-i insānuñ** (*Kaside 5, Mısra 20*).

nev-zemīn-i ābdār: *Güzel yeni bir tarz ve üslupta olan.*

1. Fā'izā bu **nev-zemīn-i ābdār** var iken
Defteründen eylesün şî'rin nevāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 11*).

ney ki: *Ne ki, ne ola ki, nedir ki.*

1. **Ney ki** murādı dilleri şad çāk itmeden
Fā'iz su'āl olunsa nedür kim cevāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 9*).

neylersen id: *Ne yaparsan yap, her ne durumda olursa olsun bir çözüm yolu bulmak.*

1. Degmez kederin çekmege bir lahza bu 'ālem
Bir hāl ile **neylersen idüp** def'-i gam eyle (*Gazel 37, Mısra 8*).

neylersin: *Ne yaparsın, ne eylersin?*

1. Hemīşe cām-ı zer-i pür-şarābı **neylersin**
Göñül o mehveşi gör āfitābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 1*).
2. Hemīşe cām-ı zer-i pür-şarābı neylersin
Göñül o mehveşi gör āfitābı **neylersin** (*Gazel 25, Mısra 2*).
3. Müşerref itdi bu şeb bezmi luṭf idüp ol māh
Öperdüm ayagın ammā hicābı **neylersin** (*Gazel 25, Mısra 4*).
4. Ol āfetüñ ruḥ-ı hūy-gerdesin temāşā kıl
Varup çemende dilā seyr-i ābı **neylersin** (*Gazel 25, Mısra 6*).
5. Beyāz-ı defter-i hüsnün pür eyledüñ ey ḥaṭ
Cevāb-ı pürsiş-i rüz-ı hisābı **neylersin** (*Gazel 25, Mısra 8*).
6. Ğurūr-ı hüsn ile pā-māl ider seni Fā'iz
Sevüp o dil-ber-i 'ālī-cenābı **neylersin** (*Gazel 25, Mısra 10*).

nezāket: *Naziklik, incelik, zariflik.*

1. Yapışsa ḥaṅçere mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā'izā **nezāket** ile (*Gazel 35, Mısra 10*).

nezāre: *Bakma, seyir.*

1. Ruḥşat da virse gamzesi Fā'iz **nezāre**ye
Rüyına ol mehüñ bağılur mı hicābdan (*Gazel 27, Mısra 9*).
2. Ruḥşat mı var **nezāre**ye farṭ-ı zihāmdan
'Ālem o şūḥ-ı māvşe mübtelā gibi (*Gazel 47, Mısra 5*).

nezāre-i ruḥına: *Yüzüne bakmak.*

1. Bilmem geçer mi ğamze-i yāre niyāzımız
Bir kez **nezzāre-i ruḥına** ruḥşat isterüz (*Gazel 15, Mısra 10*).

nezzāre: *Bir şeye bakma II seyirci.*

1. Men^ç için **nezzāreden** gūyā sipihr-i kec-^ç inād
^ç Āşıkuñ ḳaddin ḥam eyler dil-berūñ mevzūn ider (*Gazel 12, Mısra 5*).

nice: 1. *Nasıl, ne kadar.*

1. **Nice** nūş itdi Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı gör
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḥālī budur ^ç ādet (*Kıt'a 25, Mısra 3*).

2. *Çok, pek çok, birçok.*

1. **Nice** āh itmesün Fā'iz dil-i bī-çāre inşāf it
Görüp şabreylemek mümkün mi dil-dārı ^ç adūlarla (*Gazel 33, Mısra 9*).
2. **Nice** ḳor ehl-i dil elden anı Fā'iz bir dem
Var mı bir şevḳ virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 9*).
3. İtdi Cān-bāz-zāde gör āḫir şerāb-ı mevti nūşı
Nā'il olmuşken cihānda **nice** māl ü ni^ç mete (*Kıt'a 26, Mısra 6*).

3. *Çoğunu.*

1. Zülf-i şeb-gūn ḥatt-ı ruḥsārın **nice** maḥv eylesün
Ebr ider mi dāğ-ı māh-ı pür-ziyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 7*).

4. *Nasıl?*

1. İştüdüm ol perī bīgānelerle seyr-i bāğ itmiş
Nice şabr eylesün ādem ^ç aceb mi itsem efgānı (*Gazel 48, Mısra 10*).

5. *Pek çok, hayli.*

1. Ben şaşt-ı sahte dāḫil idüm **nice** sāldür
Me^çmüldür ki eylesesin aña i^ç tibār (*Kıt'a 9, Mısra 3*).

nice demdür: *Uzun zamandır.*

1. Nām ü nişānı yok **nice demdür** yine dilūñ
Ey āh yoḳla zülf-i dil-ārāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 3*).

nice yıl: *Uzun yıllar.*

1. Devr itse dergehin **nice yıl** ḳadd-i ḥamīde çarḥ
Taḳbīl-i zeyle degmeye nevbet-i zihāmdan (*Gazel 28, Mısra 13*).

nice zamāndur: *Uzun zamandır.*

1. O mäh-pärenüñ ümmid-i pây-büsü ile
Yolunda **nice zamāndur** ki hāksār olduk (*Gazel 19, Mısra 6*).

niçe: *Uzun, pek çok.*

1. Gehī cebīnüñe taqlīd ider geh ebrūña
Meh-i felek **niçe** yıllardur inqılābdadur (*Gazel 10, Mısra 4*).

niçeye dek: *Ne zamana kadar.*

1. ‘Uşşāk-ı zāra **niçeye dek** bu cefā yeter
Öldürdi ğam bizi yeter ey bī-vefā yeter (*Gazel 6, Mısra 1*).

n’ider: *Ne yapar, ne eder?*

1. Fā’iz şadā-yı nāyı **n’ider** ehl-i ṭab‘ olan
Var mı anuñ şafāsı şarīr-i kalem gibi (*Gazel 41, Mısra 9*).

nigāh: *Bakış, bakma, nazar.*

1. Kaşdı **nigāhla** dil-i zārı helākdür
Bī-hüde tīg-i ğamzesi çıkamaz niyāmdan (*Gazel 28, Mısra 3*).
2. ‘Uşşākı bir **nigāh** ile ger luṭf u ger ‘itāb
Eyler helāk ğamzesi tīg-i düdem gibi (*Gazel 41, Mısra 3*).

nigāh eyle-: *Bakmak.*

1. Lezzetine reşk idüp **eyler nigāh**
Dide-i ḥaşretle ‘ayn-ı selsebīl (*Kıt’a 10, Mısra 5*).

nigāh it-: *Bakmak, bakış.*

1. Merḥamet eyle didüm ḥançerine **itdi nigāh**
Fā’izā raḥm-i dil-i zāra işāret bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 9*).

nigāh-ı çeşm-i fettān: *Büyüleyici ve çekici bakışla bakmak.*

1. Şād-kāmsın var ise Fā’iz dile te’sīr-i şevk
Nāz ile yāruñ **nigāh-ı çeşm-i fettānındadır** (*Gazel 8, Mısra 10*).

nigāh-ı ğazab-ālūd: *Öfke bulaşmış bakış, gazaplı bakış.*

1. Ey şūḥ-ı cefā-cū bu **nigāh-ı ğazab-ālūd**
Çok ‘ākılı ser-geşte-dil ü bī-ḥired eyler (*Gazel 7, Mısra 5*).

nigāh-ı rüy: *Yüzüne bakmak.*

1. Geçmez mi tīr-i ğamzeñe cānā niyāzımız
Bir kez **nigāh-ı rüyña** virmez mi ruḥsatı (*Gazel 44, Mısra 8*).

nigāristān-ı çināsā: *Büklüm büklüm süslenmiş, güzel yer.*

1. Binā idüp bu beyt-i dil-küşāyı
Nigāristān-ı çināsā feraḥ-zāy (*Kit'a 14, Mısra 6*).

nigeh: *Bakış, bakma, nazar.*

1. Beñzemez Leyli'ye bir Mecnūn'ı var ancak anuñ
Bir nigehle ol perī biñ ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 4*).

nigehbān: *Gözcü, bekçi.*

1. Vücūd-ı kāmiliñi ḥıfz ide ḥaṭālardan
Cenāb-ı ḥazret-i bārī ola nigehbānuñ (*Kaside 5, Mısra 58*).

nihāl-i ḥuşk: *Kuru fidan, dal.*

1. Nihāl-i ḥuşk bile şimdi tāze gül virdi
Bu demde tā okudur feyzi ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 7*).

nihāl-i kıadd: *Fidan boy.*

1. Nihāl-i kıaddüñe dil-dāde serv-i bāğ ammā
Güler cemālüñe şevḳ ile intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 7*).

nihāl-i sidre: *Sidre ağacı II varılabilecek erişilebilecek son nokta, son makam.*

1. Murğ-ı rūḥı āşiyān ide nihāl-i sidrede
Aña şaḥn-ı gülsitān-ı cennet ola cilvegāh (*Kit'a 20, Mısra 7*).

nīk-zāt: *iyi insan.*

1. Şāḥibü'l-ḥayrāt ' Abdullah Efendi nīk-zāt
Bu maḥalli eyledi iḥyā idüp ecr-i cezīl (*Kit'a 11, Mısra 1*).
2. Aḳbıñārī-zāde kim ism-i şerīfidür Ḥalīl
Eyledi bu çeşme-i pāki binā ol nīk-zāt (*Kit'a 12, Mısra 2*).

ni' met-i didār: *Yüzünün tecellisi, güzel yüzünü gösterme II Ahirette Cenāb-ı Hakk'ın mümin kullarını cemaliyle müşerref kılması.*

1. Ni' met-i didār ile Ḥaḳ anı ten 'im eyleye
Feyz-i aḳdesden ide iḥrāz ḥazḫ-ı vāfiri (*Kit'a 18, Mısra 7*).

nişāne: *İz, alâmet, belirti.*

1. Zemīni cāy-ı cennetden nişāne
Muḥaşşal ḳābil-i süknā dey ü yay (*Kit'a 14, Mısra 9*).

nişār eyle-: *Saçmak, serpmek.*

1. N'ola cihāna dürr ü güher **eylese nişār**
K'olmuş mefātiḥ-i der-i genc-i kerem kalem (*Kaside 7, Mısra 11*).

nişār it-: *Saçmak, serpmek.*

1. Yolunda **itmedüñ** eşküñ murādum üzre **nişār**
Yanında ol mehüñ ey dide şermsār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 11*).

nişār-ı ḥāk-i rehüñ ol-: *Yoluna toprak olarak saçılmak, serpilmek.*

1. Şafā-yı kalb ile seyreyle bāḡ-ı 'ālemde
Nişār-ı ḥāk-i rehüñ ola reh-güzārda gül (*Kaside 6, Mısra 28*).

nisbet: *Oranla, göre, nazaran, nisbetle.*

1. Yemm ḡatre iken eşküme **nisbet** nazarumda
Nem ḡodı benüm farḡ-ı bükā dīdelerümde (*Gazel 34, Mısra 1*).

nisbetle: *Oranla, göre, nazaran, nisbetle.*

1. Kitāb-ı fazlına **nisbetle** cüz'î nākışdur
Nazar olinsa nüḥ evrāḡı çarḡ-ı gerdānuñ (*Kaside 5, Mısra 23*).

niyām: *Kın, kılıç kını.*

1. Kaşdı nigāhla dil-i zārı helākdür
Bī-hüde tīḡ-i ḡamzesi çıkamaz **niyāmdan** (*Gazel 28, Mısra 4*).

niyāz: *Yalvarma, rica, istirham.*

1. Dökdükçe biñ **niyāz** ile pāyına ḡün-ı dil
Dāmen-keş oldı bizden o serv-i çemānumuz (*Gazel 13, Mısra 5*).

niyāz it-: *Yalvarmak, dilemek, istemek.*

1. Maḡām-ı ḡuld-eserin çün ziyāret itdük anuñ
Dilā **niyāz iderüz** himmetin Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 2*).

niyāzımız geç-: *Duası geçmek.*

1. Bilmem **geçer** mi ḡamze-i yāre **niyāzımız**
Bir kez nezāre-i ruḡına ruḡşat isterüz (*Gazel 15, Mısra 9*).
2. **Geçmez** mi tīr-i ḡamzeñe cānā **niyāzımız**
Bir kez nigāh-ı rüyña virmez mi ruḡşatı (*Gazel 44, Mısra 7*).

niyāz-nāme: *Dilek mektubu.*

1. **Niyāz-nāme** ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne nāme-berden eser vār ne bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 3*).

niyetce: *Dilediği.*

1. Görünmesün gözime gayrılar perî ise de
Niyetce gönlüm o şüh-ı felek-cenâbdadur (*Gazel 10, Mısra 8*).

nizâm: *Düzen, usul, tertip, yol; kâide II zamanın icâblarına göre konulan esaslar.*

1. Tîğ olduğun **nizâma** sebep fehme hem kalem
Dîvân ü deftere nazâr eyle kalem kalem (*Kaside 7, Mısra 1*).

n'ola: 1. *Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).*

1. N'ola cihâna dürr ü güher eylese nisâr
K'olmuş mefâtiḥ-i der-i genc-i kerem kalem (*Kaside 7, Mısra 11*).

2. *Ne olur?*

1. Çarḥdan gayrı döner var mı dilâ üstümüze
N'ola ednâ ise de biz anı a' lâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 10*).
2. Vaşf eyler imiş ğamze-i ḥûn-rîzini yâruñ
Ḳan aḳsa n'ola Fâ'iz-i zâruñ kaleminden (*Gazel 24, Mısra 14*).
3. Bahâr menḳabetâ bezm-i midḥatuñda n'ola
Olursa bülbül-i dil şevḳ ile ğazel-ḥ'ânuñ (*Kaside 5, Mısra 29*).

3. *Ne olur, ne çıkar?*

1. N'ola Fâ'iz gibi itseñ şikâyet çarḥ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-â-dem cevri ü bî-dâd itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 9*).
2. Senüñ Fâ'iz bu şî'r-i dil-keşüñ nâzûk edâlarla
Unutdursa n'ola erbâb-ı tab' a nazm-ı Selmân'ı (*Gazel 48, Mısra 14*).

nüh: *Dokuz rakamı.*

1. Kitâb-ı fazlına nisbetle cüz'î nâkışdur
Nazâr olinsa nüh evrâkı çarḥ-ı gerdânuñ (*Kaside 5, Mısra 24*).
2. Ola nüh şîşe-i çarḥ içre her ân
Ter ü tâze gül-i baḥt-ı Süleymân (*Matla 1, Mısra 1*).

nüh sipihrine: *Dokuz gök.*

1. Çarḥuñ güzâr eyler iken nüh sipihrine
Ahum oḳı ol seng-dile hiç eser itmez (*Gazel 16, Mısra 5*).

nuḳûş: *Nakış, resimler.*

1. Nuḳûşı dil-pesend ü tarḥı dil-keş
Muşanna' bir kuşurnı yoḳ ser-a-pây (*Kit'a 14, Mısra 7*).

nür: *Aydınlık, parlaklık, parlaklık.*

1. Şimdi anuñ şem' ine cem' olmağdadur erbāb-ı dil
Rüşendür anda gördiler **nūr** velāyet-i 'ārifān (*Gazel 52, Mısra 6*).

nūr-ı cebhe-i taq̄vā: *Allah'tan korkan yüzün parıltısı.*

1. Fürüg-ı mihr-i Hüdā **nūr-ı cebhe-i taq̄vā**
Güzīn ü eşrefi ' iffetle nev' -i insānuñ (*Kaside 5, Mısra 19*).

nūr-ı cebīn: *Alın aydınlığı, alın parlaklığı.*

1. Fürūzan oldı çün **nūr-ı cebīnün** yā Resūla'llāh
Ziyā-bağış oldı şem' -i şer' ü dīnün yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 1*).

nūr-ı tevfiğ ü hidāyet: *Doğru yola ve Allah'ın yardımına kavuşmada Kur'an-ı Kerīm.*

1. İde her emrinde hem 'avn-ı İllāhī feth-i bāb
Nūr-ı tevfiğ ü hidāyet ola hādī vü delīl (*Kit'a 11, Mısra 8*).

nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā: *Allah'ın birliğinin parıltısı, nuru.*

1. Zāhir idi cebhesinde **nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā**
Bātinına ancak eylerdi delālet zāhiri (*Kit'a 18, Mısra 3*).

nüş eyle-: *İçmek.*

1. Seyr eyle luḥf-ı bādeyi **nüş eyledükçe** yār
Gül-ruḥlarının oldı ziyāde leḥāfeti (*Gazel 44, Mısra 9*).
2. Teşneler **nüş eyleyüp** itsün du' ā
Vire şāḥib-i ḥayra Ḥağ ecr-i cezīl (*Kit'a 10, Mısra 7*).
3. Cām-ı pür-ḳahr-ı sipihri **eyledi** dünyāda **nüş**
Ecrini 'uḳbāda be-cidd luḥf ide anuñ İllāh (*Kit'a 20, Mısra 5*).

nüş it-: *İçmek.*

1. Derd-i gam **nüş iderüm** diyü nedür feryāduñ
Ey gönül ḳā' ide-i bezm-i muḥabbet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 7*).
2. Her gāh ki bir ḳatre-i mey **nüş iderüz** biz
Deryā-şifat ol ḥālet ile cüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 1*).
3. **Nüş itmeyesin** derd-i gamuñ tā ki bu bezmün
Degmez saña bir ḳatre mey-i 'ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 9*).
4. Nice **nüş itdi** Seyyid Muştafā cām-ı fenāyı gör
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḥālī budur 'ādet (*Kit'a 25, Mısra 3*).
5. **İtdi** Cān-bāz-zāde gör āḥir şerāb-ı mevti **nüşı**
Nā' il olmuşken cihānda nice māl ü ni' mete (*Kit'a 26, Mısra 5*).

nüşha: *Yazılı, yazılmış şey.*

1. Miyānı şemse-i zer-cild-i āsmānīdür
O tuḥfe **nüşhaya** mihr-i sipihri-i devrānuñ (*Kaside 5, Mısra 26*).

nüzhetgeh: *Gezinti yeri.*

1. Hemîşe ola **nüzhetgeh** bu menzil
Mü'ebbed ola yâ Rab bâ-yı ber-cây (*Kit'a 14, Mısra 13*).

O

o: 1. *İşaret sıfatı.*

1. Bezmi müşerref itdi **o** rûh-ı revânumuz
Luţf itdi geldi yerine bir pâre cânumuz (*Gazel 13, Mısra 1*).
2. Dökdükçe biñ niyâz ile pâyına hûn-ı dil
Dâmen-keş oldı bizden **o** serv-i çemânumuz (*Gazel 13, Mısra 6*).
3. Nedür **o** şekl-i dil-ârâ nedür **o** cism-i laţîf
Ne mümkün Âdem ide ol perîveşi ta'rif (*Gazel 18, Mısra 1*).
4. Nedür **o** şekl-i dil-ârâ nedür **o** cism-i laţîf
Ne mümkün âdem ide ol perîveşi ta'rif (*Gazel 18, Mısra 1*).
5. Nedür **o** şekl-i dil-ârâ nedür **o** cism-i laţîf
Ne mümkün âdem ide ol perîveşi ta'rif (*Gazel 18, Mısra 1*).
6. Şalar mihr gibi ferdâya da'vet itdükçe
O mâh hânemüzi bir şeb eylemez teşrîf (*Gazel 18, Mısra 6*).
7. **O** mâh-pârenüñ ümmîd-i pây-büsü ile
Yolunda nice zamândur ki hâksâr olduk (*Gazel 19, Mısra 5*).
8. Düşerüz pâyine 'arz eylerüz aḥvâl-i dili
Hele bir kez **o** perî-peykeri tenhâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 8*).
9. Mecrûh-ı 'aşk kayd-ı müdâvâda olmasun
Dermânde-i maḥabbet **o** sevdâda olmasun (*Gazel 23, Mısra 2*).
10. Kim da'vete kâdir **o** perî-peykeri ey dil
Luţf ide meger kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 3*).
11. Bir kez ser-i küyında bir âh itdük **o** şūhuñ
Ol dem bu zamân oldı geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 7*).
12. Hemîşe câm-ı zer-i pür-şarâbı neylersin
Göñül **o** mehveşi gör âfitâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 2*).
13. Ğurûr-ı hüsñ ile pâ-mâl ider seni Fâ'iz
Sevüp **o** dil-ber-i 'âlî-cenâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 10*).
14. Görüp yanınca raḳîbi **o** şem'-i hüsñüñ dil
Tutuşdı âteş-i ğayretle yandı 'ârından (*Gazel 26, Mısra 3*).
15. **O** şâh-ı kişver-i hüsñüñ ne var şabâ luţf it
Ğubâr-ı cismümüdür itme reh-güzârından (*Gazel 26, Mısra 5*).
16. Bahâne-i hâzer-i tîğ-i ta' ne ile **o** serv
Kesildi 'âkıbet 'uşşâk-ı dil-figârından (*Gazel 26, Mısra 7*).
17. Bâr-ı ğamın çekerdi **o** hürşîd-ţal' atüñ
Kalaydı zerre deñlü eser dilde tâbdan (*Gazel 27, Mısra 7*).
18. Bâğ-ı behîştde olsa da ger câyğâh-ı dil
Geçmez yine **o** kâmet-i tûbâ-hırâmdan (*Gazel 28, Mısra 6*).

19. Tîğ-i sitemle eyler imiş âdemi helāk
Fā'iz düşer mi hiç o perî-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 10*).
20. 'Ahd eyledi öpdürmege pâyin gelicek 'id
Yâ Rab sen o meh-pâreyi şâbit-ka-dem eyle (*Gazel 37, Mısra 4*).
21. Seyr ideli o dil-ber-i-hürşid-tal'ati
Kaldı gönülde çıkmadı mihr ü muhabbeti (*Gazel 44, Mısra 1*).
22. Ruḥşat mı var nezâreye farṭ-ı zihâmdan
'Âlem o şüh-ı mâhveşe mübtelâ gibi (*Gazel 47, Mısra 6*).
23. Kaçan gelür deyü âyâ o mehveşüñ haberi
Uçar gözümde hayâl-i hamâm-ı nâme-beri (*Gazel 50, Mısra 1*).
24. Gâhî o meh ki nâz ile 'arz-ı cemâl ider
Şerminden âfîtab felekde zevâl ider (*Gazel 51, Mısra 1*).
25. İrişdi müjde-i teşrîfi var ise bâğa
Şabâyile o gül-i bâğ-ı fazl ü 'irfânüñ (*Kaside 5, Mısra 14*).
26. Miyânı şemse-i zer-cild-i âsmânîdür
O tuḥfe nüshaya mihr-i sipîhr-i devrânüñ (*Kaside 5, Mısra 26*).
27. Añduqça bezm-i cevriñ o şadrü'l-efâzîluñ
Raḫş idüp elde şevḫ ile eyler nağam kalem (*Kaside 7, Mısra 25*).
28. O cedler ile çün İslimye 'aynıdur Şâmuñ
Minâresi daḫî Fâ'iz minâre-i beyzâ (*Kit'a 13, Mısra 5*).
29. Vücüdî ḫânesi oldu ḫarâb o zâtuñ kim
Sezâ dinilse aña rükni Kâ'be-i dînüñ (*Kit'a 16, Mısra 1*).
30. Mâlik-i mülk-i ma'ârif ḫâlüm oḫlu-zâde
Gelmedi dehre o maḫdüm-ı hünermend gibi (*Kit'a 21, Mısra 2*).

2. Teklik üçüncü şahıs zamiri.

1. Görünmesün gözime ḡayrılar perî ise de
Niyetce gönülüm o şüh-ı felek-cenâbdadır (*Gazel 10, Mısra 8*).
2. Dâmân-ı vaşlına o sehî-kaddüñ irmez el
Büs-ı lebi recâsına varmaz lisânumuz (*Gazel 13, Mısra 3*).
3. İkrârı üzre ṭurmadı gitdi o bî-vefâ
Va'd-i bilâ-vefâ ile geçdi zemânımız (*Gazel 13, Mısra 9*).
4. Nedür o şekl-i dil-ârâ nedür o cism-i laṭîf
Ne mümkün Âdem ide ol perîveşi ta'rif (*Gazel 18, Mısra 1*).
5. Müdâm şunmada aḡyâra câm-ı la'l-i lebin
O bî-vefâ bize bir kerre eylemez teklîf (*Gazel 18, Mısra 8*).
6. Ben ârzü-yı şehâdetle geldüm ey Fâ'iz
O tünd-ḫü eger öldürmez ise şâğ olsun (*Gazel 29, Mısra 10*).
7. Feryâdum o sengîn-dile itmez mi 'aceb kâr
Te'sîr mi yok bilmezem âh-ı şehirümde (*Gazel 34, Mısra 3*).
8. Eyler recâ-yı mîve hemân naḫl-i ḫuşkden
Her kim o bî-vefâdan ümîd-i vişâl ider (*Gazel 51, Mısra 4*).
9. Ḥâmid Efendi kim olup pîr-i ṭarîḫ-i 'aşîḫân
Ḥâlâ odur ser-ḫalka-i cem'iyet-i 'uşşâḫîyân (*Gazel 52, Mısra 2*).
10. Esîr-i ḫücre-i ḡamdur ḫalür o suḫte-dil
İrişmez ise bahâriyye luṭf u iḫsânüñ (*Kaside 5, Mısra 47*).

3. İşaret zamiri.

1. Tarḥ eyle bir nazīre o mu^c ciz-beyāna kim
Fā'iz nazīri Nef' i vü Yaḥyā'da olmasun (*Gazel 23, Mısra 9*).
2. Mümkün midür nazīre o mu^c ciz-beyāna hīç
Fā'iz ferāgat eyle bu sevdā-yı ḥāmdan (*Gazel 28, Mısra 9*).
3. Serümde sīnede dilde cigerde dāğ olsun
O şüre yerleri ḳo reşk-i çār-bāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 2*).
4. O şāh-ı ḥüsne bakar ḡamze tīğ-i nāz be-dest
Ḥarāb ider dil-i ' uşşāḳı yek işāret ile (*Gazel 35, Mısra 7*).
5. Cānın virür o şem^c -i ziyā-güster üstine
Pervāneveş döner bu gönül dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 1*).
6. Mürüvvet it baña sāḳī şerāb-ı şāfi şun
O def^c iderse ider dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 6*).
7. Dil oldı şifte-i kākül-i perişānuñ
' Aḳıl rübüde-i şūḫī o çeşm-i fettānuñ (*Kaside 5, Mısra 32*).

o demde: *O zamanda.*

1. Görince ' arız-ı rengīn-i dil-beri Fā'iz
O demde ḥātıra şahbā-yı şu^c le-tāb gelür (*Gazel 3, Mısra 10*).

o deñlü: *O kadar, o derece.*

1. Görüp mecālini reşk eyler oldı bir mūra
Ḡamuñla Fā'iz-i zār oldı tā o deñlü za'if (*Gazel 18, Mısra 10*).

o deñlü: *O denli, o kadar (çok).*

1. Gördüm o deñlü mest-i mey-i ' işveyārı kim
Gelmiş temām nergis-i çeşmine ḥ'āb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 7*).

o kim: *O ki, o kimse.*

1. Ḥāk-i der-i dil-dārı o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim aña ' ālem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 1*).

o mertebe kim: *O derece ki.*

1. Cihānda şöhretümüz ' ışḳla o mertebe kim
Benān-ı ta^c ne-i bed-ḥ'āh ile müşār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 9*).

ocaḳ: *Yeniçeri teşkilatı.*

1. Tutuşdı bir ḳul oḒlunuñ ruḥ-ı zibāsına dünyā
Ocaḳdan böyle yalın yüzli çoḳdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 2*).

odur ki: *Öyledir ki, o durumdadır ki anlamında.*

1. Nazm-ı laṭif odur ki meyāsā vire neşāt
Eş' ar-ı pāknazar-i Fā'iz-i şirīn-edā gibi (*Gazel 47, Mısra 9*).

ok: *Ok, savaş aleti.*

1. Çarhuñ güzār eyler iken nüh sipihrine
Ahum **okı** ol seng-dile hiç eser itmez (*Gazel 16, Mısra 6*).

oku-: *Çağırarak, davet etmek, okumak.*

1. Nihāl-i huşk bile şimdi taze gül virdi
Bu demde tā **okudur** feyzi ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 8*).

ol: 1. *O, teklik üçüncü şahıs zamiri.*

1. Öldürirse dest-i hasretle beni **ol** bî-vefā
‘Arşa-i maşşerde de destüm giribānımdadır (*Gazel 8, Mısra 3*).
2. Vādī-i hayretde ser-gerdān iden mānend-i Qays
Bilmezem ey dil seni **ol** gözleri āhū mıdur (*Gazel 9, Mısra 8*).
3. Görelden **ol** şeh-i hüsnüñ dehān-ı nāzükini
Çemende gonce-i gül Fā’izā hicābdadır (*Gazel 10, Mısra 9*).
4. Ağıtdı yaşımı dili pür-tāb eyledi
Ol şüh-ı şivekārdeki āb ü tāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 4*).
5. Biñ cevri ü cefā itse de **ol** şüh-ı sitemger
Bir va’ de-i vuşlatla ferāmūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 7*).
6. Didüm ey şüh senüñ ile mey-i hamrā görelüm
Didi biñ nāz ile **ol** dil-ber-i ra’ nā görelüm (*Gazel 21, Mısra 2*).
7. **Olur** biñ cān ile üftādeler pāyine ruḡ-sūde
Gelince nāz ile reftāre **ol** serv-i hürāmānum (*Gazel 22, Mısra 8*).
8. Dil derdine devāyı kapuñdan umar şehā
Geçmez olunca **ol** der-i devlet-me’ābdan (*Gazel 27, Mısra 6*).
9. İşābet itmede ‘uşşāka tır-i cevri pey-der-pey
İlāhī sen ḥatādan şakla **ol** şüh-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 8*).
10. Baña biñ cevri ider **ol** bî-vefā yanında aḡyāruñ
Şafā eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).
11. ‘Osmān Efendi’den ḥilāfet rütbesin aḡz eyleyüp
Sırrını **ol** zāt-ı kerīmüñ anda buldılar ‘ayān (*Gazel 52, Mısra 4*).
12. Ben fetḥ iderüm var ise ger müşkil-i ‘ışkı
Ol fende meger görmedigim bāb mı kaldı (*Kit’a 7, Mısra 2*).
13. Aḡbiñārī-zāde kim ism-i şerīfidür Ḥalīl
Eyledi bu çeşme-i pāki binā **ol** nīk-zāt (*Kit’a 12, Mısra 2*).
14. Dirīḡā gitdi İbrahīm Efendi **ol** melek-ḥaşlet
Koyup bāḡ-ı cihānuñ berg ü bārın oldı āzāde (*Kit’a 17, Mısra 1*).

2. *O, işaret zamiri.*

1. Zīver-i bāḡ-ı cemālüñdür iki nergislerüñ
Servi **ol** bāḡ-ı şafā-baḡşuñ ḡadd-i dil-cū mıdur (*Gazel 9, Mısra 4*).
2. Tā key bu āh ü nāle gönül itmez i’ tibār
Ol cevri-pīşe ‘aşık-ı zāruñ fiḡānına (*Gazel 39, Mısra 8*).
3. Görmemişdür daḡi inşāf budur bülbül-i dil
Gülşen-i hüsnede **ol** gonce-i sīr-āb gibi (*Gazel 43, Mısra 8*).

3. O, işaret sıfatı.

1. Dir gören **ol** şanemüñ tāze haṭṭ-ı ruhsāruñ
Nev-demīde çemen-i bāğ-ı melāḥāt bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 3*).
2. Hāk-i der-i dil-dārı o kim müstened eyler
Bir rütbedür **ol** kim aña ‘ālem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 2*).
3. Yolda görmüş bendesin luṭf eyleyüp **ol** meh dimiş
Haste-i ‘aşqum olan bī-çāre Fā’iz bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 9*).
4. Gerçi luṭfi **ol** bütüñ şevk-ı dili efzūn ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevır itse de memnūn ider (*Gazel 12, Mısra 1*).
5. Beñzemez Leylī’ye bir Mecnūn’ı var ancaḳ anuñ
Bir nigeḥle **ol** perī biñ ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 4*).
6. Şad ḥayf itmedi eser **ol** māh-pāreye
Yaḳdı cihānı āteş-i āh u fiğānumuz (*Gazel 13, Mısra 7*).
7. ‘Uşşāḳ-ı zārı eyledi pā-māl u dil-fiğār
Cānā ğurūr-ı ‘işve ile **ol** cenāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 6*).
8. Kan eylemeden **ol** gözi ḥünī ḥazer itmez
Biñ küşte yatur reh-güzerinde nazar itmez (*Gazel 16, Mısra 1*).
9. Çarḥuñ güzār eyler iken nüh sipihrine
Ahum oḳı **ol** seng-dile hiç eser itmez (*Gazel 16, Mısra 6*).
10. Her gāh ki bir ḳatre-i mey nüş iderüz biz
Deryā-şifat **ol** ḥālet ile cüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 2*).
11. Fā’iz ola mı vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek ne dem **ol** şūḫı der-āğuş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 10*).
12. Nedür o şekl-i dil-ārā nedür o cism-i laṭīf
Ne mümkin ādem ide **ol** perīveşi ta’rīf (*Gazel 18, Mısra 2*).
13. Yolunda itmedüñ eşküñ murādum üzre nisār
Yanında **ol** mehüñ ey dīde şermsār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 12*).
14. Döküp ruḥsar-ı rengin üzre müşgīn ṭurresin gāhı
Gül-i āl üzre sünbül gösterür **ol** şūḫ-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 6*).
15. Dāmen-keş oldı pāyine dökdükçe ḥün-ı dil
Ol serve kimse bī-hüde dil-dāde olmasun (*Gazel 23, Mısra 8*).
16. Müşerref itdi bu şeb bezmi luṭf idüp **ol** māh
Öperdüm ayağın ammā hiçābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).
17. **Ol** āfetüñ ruḥ-ı ḥüy-gerdesin temāşā ḳıl
Varup çemende dilā seyr-i ābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 5*).
18. Tiğ-i sitemle sīnemi şad pāre ḳılsa da
Ben yüz çevirmem **ol** şeh-i ‘ālī-cenābdan (*Gazel 27, Mısra 4*).
19. Ruḥşat da virse ğamzesi Fā’iz nezāreye
Rüyına **ol** mehüñ baḳılır mı hiçābdan (*Gazel 27, Mısra 10*).
20. Ṭurre-i yārı perīşān eyledi bād-ı şabā
Ol şehüñ ḳaşı hilālın seyre ḥā’ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 12*).
21. Varurken **ol** perī-rü ḥāne-i ağıyāra bī-minnet
Bizi iğfāl ider bīm-i pederle güft ü gülarla (*Gazel 33, Mısra 3*).
22. Her tīr-i sitem kim gelür **ol** ḳaşları yādan
Bir yerde ḳarār eylemez illā cigerümde (*Gazel 34, Mısra 5*).
23. Gül-geşt-i çemen eylesem ‘īd irse de Fā’iz
Yanumca şalınsa bile **ol** sīm-berümde (*Gazel 34, Mısra 10*).
24. **Ola** servin de hevādārı **ol** şeh-i ḥüsnüñ
Çıḳup çemende şalunsa bu ḳadd ü ḳāmet ile (*Gazel 35, Mısra 3*).

25. ‘Uşşāka kārı **ol** şanemüñ hep sitem gibi
Erbāb-ı ‘aşka cevır ü sitem mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 1*).
26. İrişmez oldı gūşına āh u fiğānımız
Ol naḥl-i nāz var ise artırdı kāmeti (*Gazel 44, Mısra 4*).
27. Bī-iḥtiyār meyl ider elbetde her gören
Ol şeh-süvār-ı kişver-i ḥüsnü melāḥati (*Gazel 44, Mısra 6*).
28. İşıtdüm **ol** perī bigānelerle seyr-i bāğ itmiş
Nice şabr eylesün ādem ‘aceb mi itsem efgānı (*Gazel 48, Mısra 9*).
29. Dil görüp **ol** şūḥı bülbülvār feryād eyledi
Gül ruḥun seyr eyleyüp tekrār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 1*).
30. Kaşd-ı şabr itdi egerçi dil görince **ol** mehi
İḥtiyārı gitdi āḥir kār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 3*).
31. **Ol** tabīb-i cān u dil aşlā teraḥḥum itmedi
Gerçi kim ḥayli dil-i bīmār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 7*).
32. Gül üzre jāle degül derledi ḥicābındañ
Kudūmun işidicek **ol** ḥad bu zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 16*).
33. Temām revnaḥını şimdi buldı gülşen-i ḥüsn
Yaraşdı **ol** ruḥ-ı al üzre ḥaṭṭ-ı reyḥānuñ (*Kaside 5, Mısra 38*).
34. Şarf eyler idüm yolına naḥd-i dil ü cānı
Ol meh dise Fā’iz ne virürdüñ senüñ olsam (*Kit’a 8, Mısra 4*).
35. Pesend idüp düşicek kayd-ı fikr-i tāriḥe
İrişdi gūşuma ḥātifden **ol** zamān bu şadā (*Kit’a 13, Mısra 4*).
36. Ekmeli hem **ol** tarīkuñ māhiri
Ḥāşılı hergiz naẓīr olmaz aña (*Kit’a 15, Mısra 3*).
37. Ḥāk şanma mezra‘ -ı tuḥm-ı ümīd olmışdur **ol**
Maḥşaduñ ḥāşıl olur zan itme ḥālī **ol** yiri (*Kit’a 18, Mısra 11*).
38. Ḥāk şanma mezra‘ -ı tuḥm-ı ümīd olmışdur **ol**
Maḥşaduñ ḥāşıl olur zan itme ḥālī **ol** yiri (*Kit’a 18, Mısra 12*).
39. Çirmenī Aḥmed Efendi-zāde hem nām-ı Nebī
Ya‘nī **ol** maḥdüm mazlüm u şehīd ü bī-günāḥ (*Kit’a 20, Mısra 4*).
40. Kayd-ı tāriḥ-i vefātı ile **ol** maḥdümüñ
Fikr ile Fā’iz irişdürmiş idi rüza şebi (*Kit’a 21, Mısra 7*).
41. Seyyid Ḥüseyn ya‘nī **ol** zāt-ı ḥoş-ḥuşāle
Bir cāy vir Ḥudāyā kim ola nāmı firdevs (*Kit’a 24, Mısra 1*).
42. Hiç umulmaz hele **ol** āfet-i devrāna göre
Luṭf ide bezme gele bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 1*).

ol-: 1. Olmak.

1. Enīs olursa baña bezm-i ğamda bülbül **olur**
Ġarīb **olur** yine elbetde ğam-güsār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 3*).
2. Enīs olursa baña bezm-i ğamda bülbül **olur**
Ġarīb **olur** yine elbetde ğam-güsār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 4*).
3. Olursa mihr-i dıraḥşāna āsmān-ı kemāl
Cihānda zerre kadar yokdur i‘tibār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 5*).
4. Āzādelige derd-i ğam-ı ‘ışkı virür mi
Fā’iz ne kadar **olsa** da bī-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 10*).
5. Āzāde **olur** kayd-ı elemden dil-i Fā’iz
Bir gün irişür feyz-i İllāhī meded eyler (*Gazel 7, Mısra 9*).

6. Fā'iz 'aceb mi ehl-i suhan **olsa** ser-be-ser
Dil-beste-i leṭāfet -i nuṭṭ u beyānumuz (*Gazel 13, Mısra 13*).
7. Lü'lü-nümā-yı luṭf **ola** ca'iz ki ğayrıya
Biz dil-rübāyı mest-i mey-i naḥvet isterüz (*Gazel 15, Mısra 5*).
8. Cān ile ḥarīdār-ı metā' -ı ğam-ı 'ışk **ol**
Bir fā'ide itmezse de Fā'iz zarar itmez (*Gazel 16, Mısra 9*).
9. Görüp mecālını reşk eyler **oldı** bir mūra
Ğamuñla Fā'iz-i zār **oldı** tā o deñlü za'if (*Gazel 18, Mısra 9*).
10. **Olupdur** beste Fā'iz silk-i rengin-i belāgatle
Hemān bir deste güldür güyyiā evrāk-ı dīvānum (*Gazel 22, Mısra 9*).
11. Mecrūḥ-ı 'aşk kayd-ı müdāvāda **olmasun**
Dermānde-i maḥabbet o sevdāda **olmasun** (*Gazel 23, Mısra 1*).
12. Mecrūḥ-ı 'aşk kayd-ı müdāvāda **olmasun**
Dermānde-i maḥabbet o sevdāda **olmasun** (*Gazel 23, Mısra 2*).
13. Nām ü nişāmı yok nice demdür yine dilüñ
Ey āh yokla zülf-i dil-ārāda **olmasun** (*Gazel 23, Mısra 4*).
14. Besdür mişāl-i cevher-i ferde dehān-ı yār
Söyleñ ḥakīme yok yire ğavgāda **olmasun** (*Gazel 23, Mısra 6*).
15. Tarḥ eyle bir nazīre o mu' ciz-beyāna kim
Fā'iz nazīri Neḥ' İ vü Yaḥyā'da **olmasun** (*Gazel 23, Mısra 10*).
16. Şān ile **olan** keşmekeşe itdi taḥammül
Ayrılmadı dil ṭurre-i müşğīn-deminden (*Gazel 24, Mısra 5*).
17. Dil derdine devāyı kapuñdan umar şehā
Geçmez **olunca** ol der-i devlet-me'ābdan (*Gazel 27, Mısra 6*).
18. Çü lāle kīse-tehī **olsam** olmam āzürde
Elümde gül gibi tek bir ṭolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 5*).
19. Çü lāle kīse-tehī **olsam** olmam āzürde
Elümde gül gibi tek bir ṭolu ayağ **olsun** (*Gazel 29, Mısra 6*).
20. Çeker bār-ı ğamın isterse 'aşık bī-mecāl **olsun**
Vişālüñ arzū eyler temennā-yı muḥāl **olsun** (*Gazel 30, Mısra 2*).
21. Çeşm ü ebrüyile meclisde işāret eyleme
Ḥurde-ğīr **olma** şaḥın yārāna ğāfildür deyü (*Gazel 32, Mısra 8*).
22. Ruḥsār-ı ālı üzre **olan** dāne-i 'araḥ
Düşmiş mişāl-i jāle gül-i aḥmer üstine (*Gazel 36, Mısra 5*).
23. **Ķānūn-ı** belāgatde yine naḥş-ṭırāz **ol**
Ey ḥāme-i hoş-lehçe-i Fā'iz nağam eyle (*Gazel 37, Mısra 9*).
24. Güş-māl-i ğamdan **olmaz** ṭıfl-ı dil bir dem ḥalāş
Bir debistāndur bu kim şenbihde ber-āzīnede (*Gazel 40, Mısra 5*).
25. Fā'iz şadā-yı nāyı n'ider ehl-i ṭab' **olan**
Var mı anuñ şafāsı şarīr-i kalem gibi (*Gazel 41, Mısra 9*).
26. Şaḥın incāz-ı va' d-i vaşla ibrām itme dil-dāra
Ola cā'iz ki nāzūkdür ğüsiste-tār-ı iḳrārı (*Gazel 42, Mısra 4*).
27. Olursa her ne deñlü hicr dūr-ā-dūra rāzıyam
Baña gösterme tek bir yerde yā Rab yār ü ağyārı (*Gazel 42, Mısra 5*).
28. Senüñ gül-ğonce-i tūmār-ı nazm-ı dil-keşüñ Fā'iz
Sezādur ehl-i 'irfānuñ **olursa** zīb-i destarı (*Gazel 42, Mısra 10*).
29. İrişmez **oldı** ğuşına āh u fiğānımız
Ol naḥl-i nāz var ise artırdı kāmety (*Gazel 44, Mısra 3*).
30. Olmasaydı beste-i zencīr-i zülfüñ ey perī
Bilmezem kim zabṭ iderdi bu dil-i dīvāneyi (*Gazel 45, Mısra 7*).

31. Ne dem ki ‘azm ide kŭy-ı ħabĭbe Fā’iz-i zār
Figāni hem-reh **olur** seyl-i eşki rāh-beri (*Gazel 50, Mısra 10*).
32. Murğ-ı dil-i tabĭbde **olur** bĭ-ķarār ŝevķ
şeh-bāz-ı ķeŝmi nāz ile taħrĭk-i bāl ider (*Gazel 51, Mısra 5*).
33. Vādĭ-i ğafletde ķalma mā-sivāya dil virŭp
‘Āzim-i rāh-ı hŭdā **ol** reh-ber-i tevĥĭd ile (*Kaside 1, Mısra 6*).
34. Cĭfe-i dŭnyāya meyl itme ŝaķın kerkes gibi
Tā’ir-i ķuds **ol** er iseñ şeh-per-i tevĥĭd ile (*Kaside 1, Mısra 8*).
35. Ŗuvvet-i ‘ıŝķ ile Fā’iz mālĭk-i mŭlk-i dil **ol**
Nefş ŭ ŝeytāna hŭcŭm it leşker-i tevĥĭd ile (*Kaside 1, Mısra 9*).
36. Vŭcŭd-ı kāmiliñi ħıfz ide ħaťālardan
Cenāb-ı ħazret-i bārĭ **ola** nĭgehbānuñ (*Kaside 5, Mısra 58*).
37. Ĥihĭv-i mihr-eserā serverā biĥĭn gŭherā
Eyā vŭcŭdĭ **olan** maĥz-ı luťf-ı Yezdān’uñ (*Kaside 5, Mısra 44*).
38. Hŭmā-yı himmeti vār ise **oldĭ** sāye-fiken
Ki **oldĭ** baĥtı hŭmāyŭn-ı mŭstemendānuñ (*Kaside 5, Mısra 27*).
39. Hŭmā-yı himmeti vār ise **oldĭ** sāye-fiken
Ki **oldĭ** baĥtı hŭmāyŭn-ı mŭstemendānuñ (*Kaside 5, Mısra 28*).
40. Dil **oldĭ** ŝĭfte-i kākŭl-i perĭŝānuñ
‘Aķıl rŭbŭde-i ŝŭĥĭ o ķeŝm-i fettānuñ (*Kaside 5, Mısra 31*).
41. Faķĭre ķayd-ı ‘ıyāl oldĭ pāy-bend-i ‘azĭm
Olurken ‘ālem-i ıtĭlāķda ŝenā-ĥ’ānuñ (*Kaside 5, Mısra 50*).
42. Ŝeĥāb-ı himmeti ger **olmasa** řarāvet-baĥŝ
Cihānda bŭyle olur mıydĭ iŝtihārda gŭl (*Kaside 6, Mısra 21*).
43. Nazĭr **olur** mı gŭl-i bāĝ şehr-i Edrine’ye
Bu demde Fā’iz **olur** gerķi her diyārda gŭl (*Kaside 6, Mısra 14*).
44. Ŝeĥāb-ı himmeti ger olmasa řarāvet-baĥŝ
Cihānda bŭyle **olur** mıydĭ iŝtihārda gŭl (*Kaside 6, Mısra 22*).
45. Zamān-ı zevķ ŭ şarabdur sezā degŭl mi eger
Olursa cām-şıfat dest-i i‘tibārda gŭl (*Kaside 6, Mısra 4*).
46. Ednā işaretiyle ider ĥall-i mŭŝkilāt
Olmuş kilĭd-i her der-i genc-i ĥikem ķalem (*Kaside 7, Mısra 6*).
47. Ğamuñla aĝlamaz ‘ālemde ķeŝm-i ter mi ķalmıŝdur
Siriŝķ-i dĭde rĭzān **olmaduķ** bir yer mi ķalmıŝdur (*Kit’a 1, Mısra 2*).
48. Ťoyunca şarılsam saña pĭrāhenŭñ **olsam**
Yanınca sŭrŭnsem yŭrisem dāmenŭñ **olsam** (*Kit’a 8, Mısra 1*).
49. Ťoyunca şarılsam saña pĭrāhenŭñ **olsam**
Yanınca sŭrŭnsem yŭrisem dāmenŭñ **olsam** (*Kit’a 8, Mısra 2*).
50. Şarf eyler idŭm yolına naķd-i dil ŭ cānı
Ol meh dise Fā’iz ne virŭrdŭñ senŭñ **olsam** (*Kit’a 8, Mısra 4*).
51. Ey ‘ālem iķre luťf u keremle **olan** ğalem
Hem ŝefķat ŭ mŭrŭvvetle bulan iŝtihār (*Kit’a 9, Mısra 1*).
52. Bu mŭbārek cāyĭ iĥyā eyledi
Himmetiyle **oldĭ** bu zĭbā-peŝmĭne (*Kit’a 10, Mısra 4*).
53. Hemĭŝe **ola** nŭzhetgeh bu menzil
Mŭ’ebbed **ola** yā Rab bāy-ı ber-cāy (*Kit’a 14, Mısra 13*).
54. Hemĭŝe **ola** nŭzhetgeh bu menzil
Mŭ’ebbed **ola** yā Rab bāy-ı ber-cāy (*Kit’a 14, Mısra 14*).
55. Ĥāk şanma mezra‘-ı tuĥm-ı ŭmĭd **olmuşdur** ol
Maķŝaduñ ĥaŝıl olur zān itme ĥālĭ ol yiri (*Kit’a 18, Mısra 11*).

56. Geçdi bu vaḥşet-serādan yine bir zāt-ı şerīf
Cān göziyle ‘ālem-i lāhūtuñ **olup** sā’iri (*Kıt’a 18, Mısra 2*).
57. Didi giryān olarak fevtine Fā’iz tārīḥ
Cāygāhuñ **ola** Şālīḥ Çelebi ‘arş-ı berīn (*Kıt’a 19, Mısra 4*).
58. Murğ-ı rūḥı āşiyān ide nihāl-i sidrede
Aña şaḥn-ı gülsitān-ı cennet **ola** cilvegāḥ (*Kıt’a 20, Mısra 8*).
59. Ƙudsiyāndan birisi geldi didi tārīḥini
Cennet-i ‘adn **ola** rūḥ-ı Muştafā’ya cāygāḥ (*Kıt’a 20, Mısra 10*).
60. Tā’ib ü tāhir **olup** ‘ākıbeti ḥayr oldı
Mazḥar-ı rahmet ola görmeye nār-ı ğazabı (*Kıt’a 21, Mısra 3*).
61. Semt-i beḳāya reh-ber **ola** aña Ƙudsiyān
Ƙurb-i vişāl-i Ḥaḳḳ’a ümīd ol ki yol bula (*Kıt’a 23, Mısra 3*).
62. **Ola** nüh şīşe-i çarḫ içre her ān
Ter ü tāze gül-i baḥt-ı Süleymān (*Matla 1, Mısra 1*).
63. Dehr-i gülşende İlähī **ola** Şābit Nu‘mān (*Müfret 4, Mısra 1*).
64. Ƙalbūñi şāf it bir mey **ol** bürīde-efkārđan
Baḳma fāñıye elüñ çek dārđan deyyārđan (*Murabba 1, Mısra 3*).

2. Olmak, bulunmak.

1. Mürüvvet it baña sāḳī şerāb-ı şāfī şun
O def’ iderse ider dildeki **olan** kederi (*Gazel 50, Mısra 6*).

ol dem bu zamān oldı: *O zaman bu zaman oldu.*

1. Bir kez ser-i kūyında bir āḥ itdük o şūḥuñ
Ol dem bu zamān oldı geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 8*).

ol demi: *O zamanı.*

1. Ol demi yād eyle kim mülḥaḳ olursın anlara
Her geçenden sen de eylersin recā-yı Fātīḥā (*Kıt’a 22, Mısra 3*).

ol Ƙadar: 1. *O kadar, o ölçüde.*

1. İşler geçiyor sīnemize ḥaḅer-i ğamzeñ
Bir mertebe kim tūr-i Ƙazā **ol Ƙadar** itmez (*Gazel 16, Mısra 4*).

2. *O kadar, o denli.*

1. **Ol Ƙadar** ḥūy-gerde-i şerm-i ḥatāyum k’eylerüm
Secdeden cebhemle naḳş-ı büriyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 3*).

ol mertebe: *O derece.*

1. Virmez lebini öpmege cān naḳdini virsem
Şeftālūsı **ol mertebe** kıymetlü bu bāğuñ (*Gazel 20, Mısra 6*).

olalı: *Olduğundan beri.*

1. Çeşm-i şiyāhuñ **olalı** mest-i şerāb-ı nāz
Erbāb-ı ‘ışkı ser-be-ser itdi ħarāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 1*).

olaydı: *Olsaydı.*

1. Ruĥ-ı pür-tābını vaşf eylemek olur mı dil-dāruñ
Olaydı bir nefes şevķ-āşinā ħalb-i perişānum (*Gazel 22, Mısra 4*).

olsa da: *Olsa bile, olsa dahi.*

1. Bāğ-ı behiştde **olsa da** ger cāygāh-ı dil
Geçmez yine o ħāmet-i tūbā-ħurāmdan (*Gazel 28, Mısra 5*).

olur mı: 1. *Olur mu?*

1. Nazīr **olur mı** gül-i bāğ şehir-i Edrine’ye
Bu demde Fā’iz olur gerçi her diyārda gül (*Kaside 6, Mısra 13*).

2. *Olur mu, mümkün mü?*

1. Ruĥ-ı pür-tābını vaşf eylemek **olur mı** dil-dāruñ
Olaydı bir nefes şevķ-āşinā ħalb-i perişānum (*Gazel 22, Mısra 3*).

olursa: *Olur ise.*

1. Bunda olur **olursa** ger cām-ı murāda dest-res
Bunda şitāb eyler hemīşe zümre-i şāhib-dilān (*Gazel 52, Mısra 11*).
2. Bahār menķabetā bezm-i midħatuñda n’ola
Olursa bülbül-i dil şevķ ile ħazel-ħ’ānuñ (*Kaside 5, Mısra 30*).

‘**Oşmān efendi:** *Osman Efendi.*

1. ‘Oşmān Efendi’den ħilāfet rütbesin aĥz eyleyüp
Sırrını ol zāt-ı kerīmüñ anda buldılar ‘ayān (*Gazel 52, Mısra 3*).

Ö

öldür-: 1. *Ölmek, ruhun bedenden çıkması.*

1. ‘Uşşāk-ı zāra niçeye dek bu cefā yeter
Öldürdi ħam bizi yeter ey bī-vefā yeter (*Gazel 6, Mısra 2*).

2. *Öldürmek || çok üzme, perişān etmek.*

1. **Öldürirse** dest-i ħasretle beni ol bī-vefā
‘Arşā-i maşşerde de destüm ħirībānındadır (*Gazel 8, Mısra 3*).

3. *Yaşamına son vermek, canından etmek.*

1. Ben ārzū-yı şehādetle geldüm ey Fā'iz
O tünd-ḥū eger **öldürmez** ise şāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 10*).

ölen: *Ölen, can veren.*

1. Şanma merḳad meşhed-i esrār-ı Ḥaḳdur türbesi
Vāşıl olur i' tikkādıyla **ölenler** zā'iri (*Kit'a 18, Mısra 10*).

ömr: *Ömür, yaşama, yaşayış, hayat.*

1. Āh ü şad feryād elüñden ey sipihr-i kīne-ḥ'āh
Eyledüñ bir nev-cüvānuñ ḥāşıl **ömrini** tebāh (*Kit'a 20, Mısra 2*).

ömr ü devlet: *Ömür ve devlet.*

1. Du'ām odur ide Ḥaḳḳ **ömr ü devletüñ** efvün
Hemīşe gül gibi gülzār-ı rüzgārda gül (*Kaside 6, Mısra 25*).

ömrü mezīd olsun: *Ömrü uzun olsun, ömrü artsın.*

1. Hezārān va' d-i luṭf itmişdi yār **ömrü mezīd olsun**
Hep itdi ḥāṭır-ı vīrānum ābād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 7*).

ömrümüz geç-: *Ömür geçirmek, yaşamak.*

1. Naşīb olur mı dil-ḥāh üzre şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer mi yoḡsa bilmem **ömrümüz** bu ārzūlarla (*Gazel 33, Mısra 2*).

ömrüm vefā ider mi: *Ömrüm yeter mi, görür müyüm?*

1. İrmek olur mı **ömrüm ider mi** ' aceb **vefā**
Ey naḥl-i nāz mīve-i vaşluñ zemānına (*Gazel 39, Mısra 3*).

öñdül al-: *Ödül almak, herhangi bir başarı karşısında armağana layık görülmek.*

1. Müsellemdür melāḥat ' arşasında **öñdül almaḳda**
Güzeller içre çapḳın-zāde şimdi ḡayli yügrükdür (*Müfret 1, Mısra 1*).

öpdür-: *Öptürmek, öpmesine izin vermek.*

1. ' Ahd eyledi **öpdürmege** pāyin gelicek ' İd
Yā Rab sen o meh-pāreyi şābit-ḳadem eyle (*Gazel 37, Mısra 3*).

öpmege: *Öpmek için.*

1. Virmez lebini **öpmege** cān naḳdini virsem
Şeftālūsı ol mertebe ḳıymetlü bu bāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 5*).

P

pādişāh-ı vaqt ol-: *Devrin, zamanın padişahı olmak.*

1. **Pādişāh-ı vaqt olur** Fā'iz kim alsa düşına
Bir 'aceb hālet var ancak hırka-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 9*).

pāk: *Temiz, arık, pak.*

1. Gül-i hadīka-i devlet Naķīb Efendi kim
Ĝubārdur ki **pāk** ile iftiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 18*).

pāk ol-: *Temizlenmek.*

1. Görmedüm çün şüret-i ümmīdi bir āyīnede
Kalmadı naķş-ı emel **pāk oldı** levḥ-i sīnede (*Gazel 40, Mısra 2*).

pā-māl it-: *Ayaklar altına almak, çiğnemek.*

1. Ĝurūr-ı ḥüsn ile **pā-māl ider** seni Fā'iz
Sevüp o dil-ber-i 'ālī-cenābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 9*).

pā-māl u dil-figār eyle-: *Ayaklar altında çiğnemek ve gönlü yaralı etmek.*

1. 'Uşşāķ-ı zārı **eyledi pā-māl u dil-figār**
Cānā ğurūr-ı 'işve ile ol cenāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 5*).

pāy: *Ayak.*

1. Dökdükçe biñ niyāz ile **pāyına** ḥün-ı dil
Dāmen-keş oldı bizden o serv-i çemānumuz (*Gazel 13, Mısra 5*).
2. Olur biñ cān ile üftādeler **pāyine** ruḥ-sūde
Gelince nāz ile reftāre ol serv-i ḥırāmānum (*Gazel 22, Mısra 7*).
3. Dāmen-keş oldı **pāyine** dökdükçe ḥün-ı dil
Ol serve kimse bī-hüde dil-dāde olmasun (*Gazel 23, Mısra 7*).
4. 'Ahd eyledi öpdürmege **pāyin** gelicek 'İd
Yā Rab sen o meh-pāreyi şābit-ķadem eyle (*Gazel 37, Mısra 3*).

pāy-bend-i 'azīm ol-: *Büyük mani olmak.*

1. Faķīre kayd-ı 'ıyāl **oldı pāy-bend-i 'azīm**
Olurken 'ālem-i iṭlāķda şenā-ḥ'ānuñ (*Kaside 5, Mısra 49*).

pāyine düş-: *Ayağına düşmek.*

1. **Düşerüz pâyine** ‘arz eylerüz aḥvâl-i dili
Hele bir kez o perî-peykeri tenhâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 7*).

pây-mâl ol-: *Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek II hakir düşürülmek, perişan edilmek.*

1. Dilâ bir şeh-süvâr-ı râh-ı istiğnâya meyl it kim
Güzergâhında her bir bî-ser ü pâ **pây-mâl olsun** (*Gazel 30, Mısra 4*).

peder: *Baba.*

1. Âhîret ḥaḳkını kat kat **pederi** itdi ḥelâl
Didi Ḥaḳ saña mu‘în ola şeffî‘ ola nebî (*Kıt’a 21, Mısra 5*).

pek: *Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok, çok fazla.*

1. Senüñ ey meh ruḥ-ı pür-tâbuñı seyreyleyen ‘âşık
Dönüp ḥürşîd-i ‘âlem-tâba bakmak **pek** tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 4*).

perestiş it-: *Tapınmak, taparcasına sevmek.*

1. Dil **ider** rüyıñı gördükde **perestiş** şanemâ
Ebruvânuñ senüñ ‘aşḳ ehline miḥrâb gibi (*Gazel 43, Mısra 5*).

perî: *Çekici güzelliği olan çok alımlı kız veya kadın, sevgili.*

1. Görünmesün gözime ğayrılar **perî** ise de
Niyetce göñlüm o şüḥ-ı felek-cenâbdadur (*Gazel 10, Mısra 7*).
2. Beñzemez Leylî’ye bir Mecnûn’ı var ancak anuñ
Bir niğehle ol **perî** biñ âdemi mecnûn ider (*Gazel 12, Mısra 4*).
3. İştîdüm ol **perî** biğânelerle seyr-i bâğ itmiş
Nice şabr eylesün âdem ‘aceb mi itsem efgâñı (*Gazel 48, Mısra 9*).

perî-peyker: *Peri yüzlü, peri suratlı, çok güzel.*

1. Düşerüz pâyine ‘arz eylerüz aḥvâl-i dili
Hele bir kez o **perî-peykeri** tenhâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 8*).
2. Kim da‘vete kâdîr o **perî-peykeri** ey dil
Luṭf ide meger kim gele kendi kereminden (*Gazel 24, Mısra 3*).
3. Tîğ-i sitemle eyler imiş âdemi helâk
Fâ’iz düşer mi hiç o **perî-peyker** üstine (*Gazel 36, Mısra 10*).

perî-rû: *Peri yüzlü, çok güzel.*

1. Varurken ol **perî-rû** ḥâne-i aġyâra bî-minnet
Bizi iġfâl ider bîm-i pederle ġüft ü ġûlarla (*Gazel 33, Mısra 3*).

perişân: *Daġınık, karışık, daġınık saç.*

1. Düşüp hâk üzre zâhir oldu dillerde **perîşânı**
Şabâ tahrik ider var ise zülfi-î anber-efşânı (*Gazel 48, Mısra 1*).

perîşân eyle-: *Dağıtmak.*

1. Turre-i yârı **perîşân eyledi** bād-ı şabâ
Ol şehûn kaşı hilâlin seyre hâ'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 11*).

perîşân-dil: *Perişan gönüllü.*

1. Şikeste-hâtır ü nâ-dîde-kâm **perîşân-dil**
Hemîşe böyle geçer böyle rûzgâr-ı garîb (*Gazel 1, Mısra 7*).

perîveş: *Peri gibi güzel.*

1. Nedür o şekl-i dil-ârâ nedür o cism-i laîf
Ne mümkün âdem ide ol **perîveşi** ta' rîf (*Gazel 18, Mısra 2*).

pervâne: *Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.*

1. Yârdan kâbil mi men' itmek dil-i dîvâneyi
Şem' den mümkün midür dür eylemek **pervâneyi** (*Gazel 45, Mısra 2*).

pervâneveş: *Pervane gibi.*

1. Şem' -i ruḥundan olma şaḳın bir nefes cüdâ
Pervâneveş dilâ seni germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 8*).

pervâneveş dön-: *Pervane gibi dönmek, bir kimsenin yanından hiç ayrılmamak.*

1. Cânın virür o şem' -i ziyâ-güster üstine
Pervâneveş döner bu gönül dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 2*).

pesend it-: *Beğenmek.*

1. **Pesend idüp** düşicek kayd-ı fikr-i târîḥe
İrişdi güşuma hâtifden ol zamân bu şadâ (*Kit'a 13, Mısra 3*).

peyâm-ı maḳdem: *Gelen haber, gelecek haber.*

1. Ümid-i hâk-i rehiyle çeşm-güşâ nergis
Peyâm-ı maḳdemine dâ'im intizârda gül (*Kaside 6, Mısra 12*).

peyda ol-: *Çıkmak, ortaya çıkmak, oluşmak, belirmek, görülmek.*

1. Tutuşdı bir kul oḡlunuñ ruḥ-ı zîbâsına dünyâ
Ocaḳdan böyle yalın yüzli çoḳdan **olmadı peyda** (*Matla 6, Mısra 2*).

pey-der-pey: *Arka arkaya, ardı sıra, durmadan; azar azar.*

1. İřābet itmede ‘uřřāka tīr-i cevri **pey-der-pey**
İlāhī sen haṭādan şakla ol řuḥ-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 7*).

pey-ender-pey: *Arka arkaya, ardı sıra, durmadan.*

1. řehā tek tīr-i ğamzeñ sīneye gelsün **pey-ender-pey**
Dil ü cān naḳdin al benden yaña kat kat helāl olsun (*Gazel 30, Mısra 5*).
2. **Pey-ender-pey** şunar cām-ı řerāb-ı köhneyi ğüyā
İder zaḥm-ı dile tedbīr sākī şüst ü şularla (*Gazel 33, Mısra 7*).

peykān-ı ğam-endüz-ı cefā: *Sevgilinin eziyet gamı biriktiren kirpiği.*

1. Tīr-i sitemün ey kaşı yā cānuma geçdi
Peykān-ı ğam-endüz-ı cefā cānuma geçdi (*Matla 8, Mısra 2*).

peymāne: *Büyük kadeh, şarap bardağı.*

1. Gerdişinde yoĸ řafā bezmünde ‘ālem bulmaduk
Gerçi çoĸdan devr ider bulduĸ buna **peymāneyi** (*Gazel 45, Mısra 4*).
2. Hiç umulmaz hele ol āfet-i devrāna göre
Luṭf ide bezme gele bir iki **peymāne** göre (*Matla 7, Mısra 2*).

pīç ü tāb: *Sıkıntı, ıstırap, endişe, telaş.*

1. Hevā-yı zülfün ile dil ki **pīç ü tābdadur**
Řarār eyleyemez bir dem ıztırābdadur (*Gazel 10, Mısra 1*).

pīrāhen: *Gömlük.*

1. Őoyunca şarılsam saña **pīrāhenün** olsam
Yanınca sürünsem yürisem dāmenün olsam (*Kıt’a 8, Mısra 1*).

pīrān-ı řarīk: *Tarikatın yaşlıları.*

1. Bu cāyı **pīrān-ı řarīk** itmiş nazārgāh ğālibā
Rū-māle zīrā cān atar ḥāk-i derine zā’irān (*Gazel 52, Mısra 15*).

pīr-i muġān: *Meyhaneci.*

1. **Pīr-i muġānuñ** ayağına yüz sürüp müdām
Def’-i hücum-ı ceyš-i ğama himmet isterüz (*Gazel 15, Mısra 3*).
2. Bir cām ile ider seni Fā’iz cihāna řāh
Pīr-i muġān luṭf idüp eyleyse himmeti (*Gazel 44, Mısra 18*).

pīr-i řarīk-i ‘āřıkān ol-: *Āřıkların yolunun öncüsü olmak.*

1. Ḥāmid Efendi kim olup pīr-i řarīk-i ‘āřıkān
Ḥālā odur ser-ḥalka-i cem’ iyyet-i ‘uřřākīyān (*Gazel 52, Mısra 1*).

pīř ü kem: *Fazla ve eksik.*

1. Nāķış görinen belki kuşūr-ı nazaruñdur
İnşāf ile bak ʿ āleme geç **pīş ü keminden** (*Gazel 24, Mısra 12*).

pür eyle-: *Doldurmak.*

1. Beyaz-ı defter-i hüsnün **pür eyledüñ** ey hať
Cevāb-ı pürsiş-i rüz-ı hisābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 7*).

pür ol-: *Dolmak, dolu olmak.*

1. **Pür oldu** dāğ-ı hicrānıyla sīnem seyre gelsün yār
Yine ezhār ile seyr eyledüm şahn-ı gülistānı (*Gazel 48, Mısra 11*).

pür-hün: *Kan içinde.*

1. Pür-hūna hasret oldu olup çāk çāk-ı ğam
Her dāğ-ı sīne lāle-i laʿ lin-ķabā gibi (*Gazel 47, Mısra 7*).

pür-tāb eyle-: *Kıvrım kıvrım etmek.*

1. Aķıtdı yaşumı dili **pür-tāb eyledi**
Ol şūh-ı şīvekārdaki āb ü tāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 3*).

R

rabb-ı celil: *Ulu Tanrı, yüce Allah.*

1. Tā kıyāmet ola bākī çeşme-i hürşīdveş
Eyleye cārī şevābın vāķıfa **Rabb-ı Celil** (*Kit'a 11, Mısra 6*).

Rabb-i Raħmān: *Dünyadaki her canlıya, Mü'min, kâfir ayırt etmeksizin herkese merhamet eden Allah.*

1. Kemīne bende-i dergāhısın bi-ħamdi'llāh
Bu luťfi saña yetişmez mi **Rabb-i Raħmānuñ** (*Kaside 5, Mısra 54*).

rağm: *Aksine, rağmen, zıddına, inadına.*

1. Cām-ı mey-i raħşān yürisün mevsim-i güldür
Fā'iz içelüm **rağmına** eyyām-ı ferāguñ (*Gazel 20, Mısra 10*).

rāh-ber: *Rehber, delil, yol gösterici, kılavuz.*

1. Ne dem ki ‘azm ide kŭy-ı ḥabībe Fā’iz-i zār
Fiġānı hem-reh olur seyl-i eşki **rāh-beri** (*Gazel 50, Mısra 10*).

rāh-ı rızā: *Rıza yolu, razı olma yolu.*

1. **Rāh-ı rızāyı** Hızır’a su’al eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dīdelerüñ reh-nümā yeter (*Gazel 6, Mısra 11*).

rahm-i dil-i zār: *Zavallı gönle acıma.*

1. Merḥamet eyle didüm ḥançerine itdi nigāh
Fā’izā **rahm-i dil-i zāra** işāret bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 10*).

raḳam eyle-: *Saymak.*

1. Bir ḥoşça ḥisāb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen **raḳam eyle** (*Gazel 37, Mısra 6*).

raḳīb: *Aynı sevgiliye gönül verenlerden her biri, ağyar.*

1. Görüp yanınca **raḳībı** o şem‘-i ḥüsnüñ dil
Tutuşdı āteş-i ğayretle yandı ‘ārından (*Gazel 26, Mısra 3*).

raḳş it-: *Dans etmek, oynamak II dönmek, çevrilmek.*

1. Añduḳça bezm-i cevrin o şadrü’l-efāzıluñ
Raḳş idüp elde şevḳ ile eyler naġam ḳalem (*Kaside 7, Mısra 26*).

ra‘şe: *Titreme, titreyiş.*

1. Ditrer göricek cām-ı meyüñ üstine maḥmūr
Zan itme görüp **ra‘şesini** dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 8*).

rāzı: *Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren.*

1. Olursa her ne deñlü hicr dūr-ā-dūra **rāzıyam**
Baña gösterme tek bir yerde yā Rab yār ü ağyārı (*Gazel 42, Mısra 5*).

rāz-ı dil: *Gönül sırrı.*

1. Bilmem kime ‘arz eyleyeyüm derd-i derūnum
Rāz-ı dili keşf idicek aḥbāb mı ḳaldı (*Kit’a 7, Mısra 4*).

recā: *Ümit, dilek.*

1. Dāmān-ı vaşlına o sehī-ḳaddüñ irmez el
Būs-ı lebi **recāsına** varmaz lisānumuz (*Gazel 13, Mısra 4*).

recā-yı fātihā eyle-: *Fātihā ummak, istemek.*

1. Ol demi yād eyle kim mülhāk olursın anlara
Her geçenden sen de **eylersin recā-yı Fātiḥā** (*Kıt'a 22, Mısra 4*).

recā-yı mīve eyle-: *Meyve ummak, meyve beklemek.*

1. **Eyler recā-yı mīve** hemān naḥl-i ḥuṣkden
Her kim o bī-vefādan ümīd-i viṣāl ider (*Gazel 51, Mısra 3*).

red eyle-: *Reddetmek, kabul etmemek.*

1. Ditrer göricek cām-ı meyüñ üstine maḥmūr
Zan itme görüp ra'şesini dest **red eyler** (*Gazel 7, Mısra 8*).

ref' it-: 1. *Kaldırmak.*

1. **Ref' idüp** gerd-i sivāyı ḥātır-ı meyyālden
Bağma fānīye elüñ çek dārdan deyyārdan (*Murabba 1, Mısra 7*).
2. Cürümü 'afv eyle yā Rab sen beni mağfūr kııl
Ref' idüp gerd-i kederden ḥātırım mesrūr kııl (*Kıt'a 3, Mısra 2*).

2. *Yüceltmek, kalkındırmak.*

1. Çıқан Buçukdepe kaçırına **ref' idüp** bāki
Temām mertebe añlar kuşūr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 1*).

ref'tār: *Salınarak edālı yürüyüş.*

1. Olur biñ cān ile üftādeler pāyine ruḥ-sūde
Geline nāz ile **ref'tāre** ol serv-i ḥırāmānum (*Gazel 22, Mısra 8*).
2. Şalın nāz ile gel **ref'tāra** sīnem üzre cevlān it
Kerem kııl ey riyāz-ı behcetüñ serv-i ḥırāmānı (*Gazel 48, Mısra 5*).

reh-ber: *Yol gösterici, kılavuz.*

1. Semt-i beḳāya **reh-ber** ola aña ḳudsiyān
Ḳurb-i viṣāl-i Ḥaḳḳ'a ümīd ol ki yol bula (*Kıt'a 23, Mısra 3*).

reh-ber-i tevḥīd: *Allah'ın birliḡinin yol göstereni.*

1. Vādī-i ḡafletde ḳalma mā-sivāya dil virüp
'Āzim-i rāh-ı hudā ol **reh-ber-i tevḥīd** ile (*Kaside 1, Mısra 6*).

reh-güzār: *Gececek yol, geçit.*

1. O şāh-ı kişver-i ḥüsnüñ ne var şabā luḫ it
Ġubār-ı cismümi dūr itme **reh-güzārından** (*Gazel 26, Mısra 6*).
2. Şafā-yı kalb ile seyreyle bāḡ-ı 'ālemde
Nişar-ı ḥāk-i rehüñ ola **reh-güzārda** gül (*Kaside 6, Mısra 28*).

reh-güzer: *Geçit, gelecek yol (Sevgilinin geçtiği yol).*

1. Kan eylemeden ol gözi hūnī hāzer itmez
Biñ küşte yatur **reh-güzerinde** nazār itmez (*Gazel 16, Mısra 2*).

reh-i nūr: *Kur'an-ı Kerîm'in yolu.*

1. Bunda gelürler **reh-i nūrdan** tarîk-i şıdk u heves
Bunda alurlar vāyesin maḥrūm ḳalmaz tālibān (*Gazel 52, Mısra 13*).

reh-nümā: *Yol gösteren, kılavuz.*

1. Rāh-ı rızāyı Hızır'a su 'āl eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dīdelerüñ **reh-nümā** yeter (*Gazel 6, Mısra 12*).

reh-yāb-ı bezm-i yār ol-: *Dost meclisinin yolunu bulmak.*

1. Ne cām-ı bāde-i vaşl ile neş'e-dār olduḳ
Ne bir tarîk ile **reh-yāb-ı bezm-i yār olduḳ** (*Gazel 19, Mısra 2*).

reşk eyle-: *Kıskanmak.*

1. Görüp mecālını **reşk eyler** oldu bir mūra
Ġamuñla Fā'iz-i zār oldu tā o deñlü za'if (*Gazel 18, Mısra 9*).

reşk it-: *Kıskanmak, günölemek.*

1. Lezzetine **reşk idüp** eyler nigāh
Dīde-i ḥasretle 'ayn-ı selpeşmīne (*Kit'a 10, Mısra 5*).

reşk-āver-i 'ıkd-ı le 'āl olsun: *İnciler dizisi kıskanılısın.*

1. Virüp zīver belāgat silkine nāzük-edālarla
Kelāmuñ Fā'izā **reşk-āver-i 'ıkd-ı le 'āl olsun** (*Gazel 30, Mısra 10*).

reşk-āver-i mihr ol-: *Güneşi hasede düşürmek.*

1. **Reşk-āver-i mihr oldu** ser ü sīnede dāguñ
Ġitdükçe güzellenmede ey māh çerāguñ (*Gazel 20, Mısra 1*).

reşk-i çār-bāğ ol-: *Dört bahçenin hasedi olmak.*

1. Serümde sīnede dilde cigerde dāğ olsun
O şüre yerleri ḳo **reşk-i çār-bāğ olsun** (*Gazel 29, Mısra 2*).

reşk-i İrem eyle-: *İrem bağıını kıskandırmak.*

1. Teşrifüñ ile ḥānemi **reşk-i İrem eyle**
Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 1*).

revān ol-: *Akıp gitmek.*

1. Gelüp didi birisi udsiyāndan Fā'izā tārī
Revān oldu gūlzār-ı cināna Gūlşenī-zāde (*Kıt'a 17, Mısra 6*).

revna vir-: *Güzellik katmak, parlaklık vermek, zerafet katmak.*

1. Mihr-i rüy-yı dil-rübādur meclise **revna viren**
Yosa ne meyde şafā ne cām-ı raşānındadır (*Gazel 8, Mısra 7*).

revnaını bul-: *Güzelleşmek, canlılık, çekicilik kazanmak, aydınlanmak.*

1. Temām **revnaını** şimdi **buldı** gūlşen-i hūsn
Yaraşdı ol ru-ı al üzre a-ı reyānu (*Kaside 5, Mısra 37*).

re'y: *Fikir, düşünce.*

1. Bir āyet-i kerīmeye kim idesin nazar
Tefsīr itme **re'yūn** ile eylegil azer (*Kıt'a 5, Mısra 2*).

ribā-ı dehr: *Dünya.*

1. **Ribā-ı dehrde** āsāyiş isteyen bī-dil
Muīm-i mesned-i peygūle-i ferā olsun (*Gazel 29, Mısra 3*).

rif ate iriş-: *Yükselmek, büyük rütbeye ulaşmak.*

1. Hāl-i 'ālem böyledür gāhī şu'ūd geh hūbū
Zerre delü i' tibār itme **irişse rif ate** (*Kıt'a 26, Mısra 2*).

rīlet: *Dünyādan āhirete göçme, ölme, vefat.*

1. **Rīleti** tārīını Fā'iz didiler udsiyān
Gitdi Cān-bāz-zāde el-acı Muammed cennete (*Kıt'a 26, Mısra 9*).

risālet: *Resūllük, peygamberlik.*

1. Senūnle iftiār eyler gürūh-ı enbiyā sensin
Şehenşāhı **risālet** kişverinūn yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 4*).

risālet tatı: *Peygamberlik tatı, makamı.*

1. Seni ıldı Cenāb-ı azret-i Bārī sa'ādetle
Risālet tatına şāh-ı mūkerrem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 6*).

rızā: *Razı olma, pekiy deme; hoşnutluk, memnunluk.*

1. Eyler mi şekve 'āıl olan rüzgārdan
Çün bu cihānda cāna azāya **rızā** gibi (*Gazel 47, Mısra 4*).

rızān: *Dökülen, akan.*

1. Ğamuñla ağlamaz ‘ālemdede çeşm-i ter mi kalmışdur
Sirişk-i dide **rîzân** olmaduğ bir yer mi kalmışdur (*Kit’a 1, Mısra 2*).

rübüde-i şühî: *Şuhluğuna kapılmak.*

1. Dil oldı şifte-i kākül-i perîşānuñ
‘Akıll **rübüde-i şühî** o çeşm-i fettānuñ (*Kaside 5, Mısra 32*).

ruḥ-ı al: *Pembe yanak.*

1. Temām revnaķını şimdi buldı gülşen-i hüsn
Yaraşdı ol **ruḥ-ı al** üzre ḥatt-ı reyḥānuñ (*Kaside 5, Mısra 38*).

ruḥ-ı hūy-gerde: *Terlemiş yanak.*

1. Ol āfetüñ **ruḥ-ı hūy-gerdesin** temāsā kıll
Varup çemende dilā seyr-i ābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 5*).

rūḥ-ı muştafā’ya: *Mustafa’nın ruhuna.*

1. Kudsiyāndan birisi geldi didi tārîḥini
Cennet-i ‘adn ola **rūḥ-ı Muştafā’ya** cāygāh (*Kit’a 20, Mısra 10*).

ruḥ-ı pür-tāb: *Sevgilinin parıl parıl parlayan yüzü.*

1. Senüñ ey meh **ruḥ-ı pür-tābuñı** seyreyleyen ‘āşık
Dönüp ḥürşîd-i ‘ālem-tāba bakmak pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 3*).
2. Ey meh **ruḥ-ı pür-tābuñı** seyreyleyen ‘āşık
Ḥürşîd-i ziyā-baḥşına çarḥuñ nażar itmez (*Gazel 16, Mısra 7*).
3. **Ruḥ-ı pür-tābını** vaşf eylemek olur mı dil-dāruñ
Olaydı bir nefes şevḳ-āşinā kalb-i perîşānum (*Gazel 22, Mısra 3*).

rūḥ-ı revān: *Değerli can, sevgili (ma’suktan kinâye).*

1. Bezmi müşerref itdi o **rūḥ-ı revānumuz**
Luţf itdi geldi yerine bir pāre cānumuz (*Gazel 13, Mısra 1*).

ruḥ-ı zibā: *Güzel yüz.*

1. Tıtuşdı bir kul oğlunuñ **ruḥ-ı zibāsına** dünyā
Ocağdan böyle yalın yüzli çoğdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 1*).

rūḥını şād it-: *Ruhunu şād etmek, ölüleri mutlu etmek, sevindirmek.*

1. Ey iden mevtāya şefkat añ bu kabrūñ şāhibiñ
Rūḥını şād it ne var eyle ‘atā-yı Fātiḥā (*Kit’a 22, Mısra 2*).

ruḥsār-ı āl: *Kırmızı yanak.*

1. **Ruḥsār-ı ālı** üzre olan dāne-i ‘arāk
Düşmiş mişāl-i jāle gül-i aḥmer üstine (*Gazel 36, Mısra 5*).

ruḥsar-ı rengin: *Parlak yüz.*

1. Döküp **ruḥsar-ı rengin** üzre müşgīn ṭuresin gāhī
Gül-i āl üzre sünbül gösterür ol şūḥ-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 5*).

ruḥsat: *İzin, müsaade.*

1. **Ruḥsat** mı var nezāreye farṭ-ı zihāmdan
‘Ālem o şūḥ-ı mähveşe mübtelā gibi (*Gazel 47, Mısra 5*).

ruḥsat iste-: *İzin istemek.*

1. Bilmem geçer mi ğamze-i yāre niyāzımız
Bir kez nezāre-i ruḥına **ruḥsat isterüz** (*Gazel 15, Mısra 10*).

ruḥsat vir-: *İzin vermek, müsaade etmek.*

1. **Ruḥsat** da **virse** ğamzesi Fā’iz nezāreye
Rüyına ol mehūn bakılır mı hiçābdan (*Gazel 27, Mısra 9*).
2. Geçmez mi tīr-i ğamzeñe cānā niyāzımız
Bir kez nigāh-ı rüyña **virmez** mi **ruḥsatı** (*Gazel 44, Mısra 8*).

ruḥ-sūde ol-: *Yüz sürmek.*

1. **Olur** biñ cān ile üftādeler pāyine **ruḥ-sūde**
Geline nāz ile reftāre ol serv-i ḥurāmānum (*Gazel 22, Mısra 7*).

rükni: *Temel direk II nüfuzlu, ehemmiyetli, kuvvetli kimse.*

1. Vücūdı ḥānesi oldı ḥarāb o zātuñ kim
Sezā dinilse aña **rükni** Kā’ be-i dīnūñ (*Kit’a 16, Mısra 2*).

rū-māl: *Yüz süren, yüz sürücü.*

1. Bu cāyı pīrān-ı tarīḫ itmiş nazargāh ğālibā
Rū-māle zīrā cān atar ḥāk-i derine zā’irān (*Gazel 52, Mısra 16*).

rūşen: *Belli, meydanda.*

1. Şimdi anuñ şem’ine cem’ olmakdadur erbāb-ı dil
Rūşendür anda gördiler nūr velāyet-i ‘ārifān (*Gazel 52, Mısra 6*).

rütbe: *Derece, sıra, basamak.*

1. Ḥāk-i der-i dil-dārı o kim müstened eyler
Bir **rütbedür** ol kim aña ‘ālem ḥased eyler (*Gazel 7, Mısra 2*).

rütbe: *Sıra, derece, basamak; me'murluk mevki, derecesi.*

1. 'Osmān Efendi'den hilāfet **rütbesin** aḥz eyleyüp
Sırrını ol zāt-ı kerīmüñ anda buldılar 'ayān (*Gazel 52, Mısra 3*).

rüy: *Yüz, çehre.*

1. Dil ider **rüyüñü** gördükde perestiş şanemā
Ebruvānuñ senüñ 'aşk ehline mihrāb gibi (*Gazel 43, Mısra 5*).

rüyımı sür-: *Yüz sürmek.*

1. **Sürerdüm rüyımı** şad iştiyāk-ı derd-i hasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-ḳarīnüñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 5*).

rüyına bak-: *Yüzüne bakmak.*

1. Ruḥşat da virse ğamzesi Fā'iz neẓāreye
Rüyına ol mehüñ **bakılır** mı hicābdan (*Gazel 27, Mısra 10*).

rüz: *Gündüz, gün.*

1. Ne **rüzumuzda** şafā var küdüret-i ğam ile
Ne şebde dīde-i 'uşşāk-ı zāra ḥ'āb gelür (*Gazel 3, Mısra 7*).

rüz u şeb: *Gündüz gece.*

1. **Rüz u şeb** ağlamadan 'ālemi bī-zār itdüñ
Bilsek ey tıfl-ı dil-i zār nedendür elemüñ (*Kit'a 6, Mısra 3*).

rüzgâr: 1. *Rüzgâr, yel, zaman.*

1. **Rüzgâr** alıvirse başsañ devlet ü cāha ḳadem
Ḥāzır ol elbette der-peydür zuhūr-ı zillete (*Kit'a 26, Mısra 3*).

2. *Zaman, devir II rüzgâr.*

1. Eyler mi şekve 'ākıl olan **rüzgârdan**
Çün bu cihānda cāna ḳazāya rızā gibi (*Gazel 47, Mısra 3*).

rüzgâr-ı ğarīb: *Zavallının zamanı.*

1. Şikeste-ḥātır ü nā-dīde-kām perişān-dil
Hemişe böyle geçer böyle **rüzgâr-ı ğarīb** (*Gazel 1, Mısra 8*).

S

sa' ādet ü iḳbāl: *Mutluluk ve talih.*

1. Kānde 'azm itse irişür fi'l-hāl
Aña der-pey **sa' ādet ü iḳbāl** (*Mesnevi 1, Mısra 4*).

sa' ādetle: *Mutluluk ile, huzurla.*

1. Seni kıldı Cenāb-ı Hāzret-i Bārī **sa' ādetle**
Risālet tahtına řāh-ı mükerrrem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 5*).

řabā: *Gün doğusundan esen hafif ve latif rüzgār.*

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi **řabā**
Ne nāme-berden eser vār ne bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 3*).
2. O řāh-ı kiřver-i hūsnūñ ne var **řabā** luḫ it
Ġubār-ı cismümi dūr itme reh-güzārından (*Gazel 26, Mısra 5*).
3. Düşüp hāk üzre zāhir oldı dillerde periřānı
řabā taḫrīk ider var ise zülf-i 'anber-efřānı (*Gazel 48, Mısra 2*).
4. İrişdi müjde-i teřrīfi var ise bāga
řabāyile o gül-i bāğ-ı fażl ü 'irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 14*).

řabāh-ı vaşl: *Kavuşma sabahı.*

1. **řabāh-ı vaşla** şeb-i hicre itdiler ĩmā
Ziyā-yı nūr-ı ruḫnuñ zülf-i 'anber-efřānuñ (*Kaside 5, Mısra 35*).

řābit Nu'mān: *Ebū Hanīfe Nu'mān b. Sābit b. Zūtā b. Māh (ö. 150/767). Hanefi mezhebinin imamı, büyük müctehid.*

1. Dehr-i gülşende İlähī ola **řābit Nu'mān** (*Müfret 4, Mısra 1*).

řābit-ḳadem eyle-: *Verdiği karardan ve sözünden dönmemek, kararında sebat etmek.*

1. 'Ahd eyledi öpdürmege pāyin gelicek 'īd
Yā Rab sen o meh-pāreyi **řābit-ḳadem eyle** (*Gazel 37, Mısra 4*).

şabr eyle-: *Sabretmek, dayanmak.*

1. İşitdüm ol perī bīgānelerle seyr-i bāğ itmiş
Nice **şabr eylesün** ādem 'aceb mi itsem efğānı (*Gazel 48, Mısra 10*).

şabr u taḫammül: *Sabır ve tahammül.*

1. Yeter ey dil yeter tā key belā-yı 'ıřḳdan feryād
'İläc-ı derd-i 'ıřḳuñ çāresi **şabr u taḫammüldür** (*Gazel 11, Mısra 6*).

şabreylemek: *Sabretmek, sabır göstermek.*

1. Nice āh itmesün Fā'iz dil-i bî-çāre inşāf it
Görüp **şabreylemek** mümkün mi dil-dārı 'adūlarla (*Gazel 33, Mısra 10*).

şad: *Yüz II pek çok, çok fazla.*

1. **Şad** hayf itmedi eser ol mäh-pāreye
Yağdı cihānı āteş-i āh u fiğānumuz (*Gazel 13, Mısra 7*).
2. Hıa-ı ' İzāruñi görse senüñ bu hālet ile
Benefşe ser-be-zemīn ola **şad** hacālet ile (*Gazel 35, Mısra 2*).
3. **Şad** Bārekallāh cāyı cāmı mehbiṭ-i envār-ı feyz
Kim dergeh-idür levḥaşallāh tekyegāh-ı şādıķān (*Gazel 52, Mısra 9*).
4. Sürerdüm rüyımı **şad** iştiyāk-ı derd-i ḥasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-ķarīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 5*).
5. Düşdi bir tārīḥ Fā'iz dil-nişīn ü āteşīn
Gitdi **şad** āh cihān ḳuṭbı Muḥammed Ḳādirī (*Kit'a 18, Mısra 14*).
6. İlāhī cilvegāhın ḳaşr-ı Firdevs-i berīn eyle
Aña **şad** ' izzet ile ḥūr u ḡilmān ideler ḥidmet (*Kit'a 25, Mısra 6*).

şad çāk it-: *Yüz parçaya bölmek, paramparça etmek.*

1. Ney ki murādı dilleri **şad çāk itmeden**
Fā'iz su'āl olunsa nedür kim cevāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 9*).

şad hayf: *Yüzlerce kez yazık, çok yazık, pek yazık.*

1. Küşāde olmadı **şad hayf** ḡonce-i ümmīd
Nesīm-i āh-ı dilüñ zāhir olmadı eseri (*Gazel 50, Mısra 7*).

şad pāre eyle-: *Yüz parçaya bölmek, yüz parça etmek.*

1. Sīneñi **şad pāre eyle** ḥançer-i tevḥīd ile
Yağ kebābāsā vücūduñ aḥker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 1*).

şad pāre kı-: *Yüz parça etmek, paramparça etmek.*

1. Tīḡ-i sitemle sīnemi **şad pāre kılsa** da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i 'ālī-cenābdan (*Gazel 27, Mısra 3*).

şad pāre-i tīḡ-i ' itāb it-: *Azarlama kılıcıyla yüz parça etmek.*

1. Kerem kılm cismümi **şad pāre-i tīḡ-i ' itāb itme**
Yağup āteşlere hicrūñle ey meh-rū kebāb itme (*Gazel 38, Mısra 1*).

şadā: *Ses, yankı.*

1. Pesend idüp düşicek ḳayd-ı fikr-i tārīḥe
İrişdi ḡuşuma hātifden ol zamān bu **şadā** (*Kit'a 13, Mısra 4*).

şadā-yı nāy: *Ney sesi.*

1. Fā'iz **şadā-yı nāyı** n'ider ehl-i ṭab' olan
Var mı anuñ şafası şarīr-i ḳalem gibi (*Gazel 41, Mısra 9*).

şadrü'l-efāzıl: *Çok bilgili sadrazam.*

1. Añduḳça bezm-i cevriñ o **şadrü'l-efāzıluñ**
Raḳş idüp elde şevḳ ile eyler naḡam ḳalem (*Kaside 7, Mısra 25*).

şāf it-: *Temizlemek, arındırmak.*

1. **Ḳalbüñi şāf it** bir mey ol bürīde-efkārdañ
Baḳma fāñīye elüñ çek dārdañ deyyārdañ (*Murabba 1, Mısra 3*).

şafā': *Gönül şenliḡi, kedersizlik, neş'e, zevk, eğlence.*

1. Dil-berde vefā dilde **şafā** baht müsā' id
Cem' oldı yine bir yire esbāb-ı maḡabbet (*Gazel 2, Mısra 5*).
2. Ne rüzumuzda **şafā** var küdürēt-i ḡam ile
Ne şebde dīde-i ' uşşāḳ-ı zāra ḡ'āb gelür (*Gazel 3, Mısra 7*).
3. Mihr-i rüy-ı dil-rübādur meclise revnaḳ viren
Yoḡsa ne meyde **şafā** ne cām-ı raḡşāñındadır (*Gazel 8, Mısra 8*).
4. Fā'iz şadā-yı nāyı n'ider ehl-i ṭab' olan
Var mı anuñ **şafası** şarīr-i ḳalem gibi (*Gazel 41, Mısra 10*).
5. Gerdişinde yoḡ **şafā** bezmünde ' ālem bulmaduk
Gerçi çoḡdañ devr ider bulduḡ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 3*).
6. **Şafā** kesb eylerüm aşlā keder ḳalmaz derūnumda
Dile tāb-efḡen olduḡça ḡayāl-i rüy-ı raḡşāñı (*Gazel 48, Mısra 7*).
7. Feraḡ her cāñibinde cilve-ḡüster
Şafā her ḡüşesinde zīnet-efzāy (*Kit'a 14, Mısra 12*).
8. İsterseñ eger Ka' be-i şıdḳ içre **şafāyı**
Sa' y eyle ziyāret ideḡör Ḥācı Babayı (*Matla 2, Mısra 1*).

şafā eyle-: *Eḡlenmek.*

1. Baña biñ cevriñ ider ol bī-vefā yanında aḡyāruñ
Şafā eyler beni nā-şād idüp şād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 6*).

şafā it-: *Eḡlenmek, güzel vakit geçirmek, üzüntü ve kederden uzak olmak.*

1. **Ḳuşūr** u cürmüñi ' afv eyleyüp iḡsāñ ide Mevlā
Şafālar ide ḳaşr-ı ḡülşen-i firdevs-i a' lāda (*Kit'a 17, Mısra 4*).
2. İki güzel seven kişi ey dil **şafā ider**
Biri cefā iderse birisi vefā ider (*Matla 5, Mısra 1*).

şafā vir-: *Neş'e vermek, gönül rahatlıḡı vermek.*

1. Ne dem ki bezme mey-i āteşīñ ḡabāb gelür
Şafā virür dile cism-i nizāra tāb gelür (*Gazel 3, Mısra 2*).

şafā-yı dil: *Gönül şenliḡi.*

1. Müdām bezmüne zīnet vire gül-i iqbāl
Geçe hemīşe **şafā-yı dil** ile her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 56*).

şafā-yı hātır: *Gönül rahatlığı, gönül huzuru.*

1. ‘ Ālemde biz ne cāh ü ne ḥod devlet isterüz
Ancaḡ **şafā-yı hātır** ile şıḥhat isterüz (*Gazel 15, Mısra 2*).

şafā-yı kalb: *Gönül rahatlığı.*

1. **Şafā-yı kalb** ile seyreyle bāḡ-ı ‘ ālemde
Nişar-ı ḥāk-i rehūñ ola reh-güzārda gül (*Kaside 6, Mısra 27*).

şāf-derūn: *Kalbi temiz, içi saf.*

1. Bir **şāf-derūn** yār-ı muvāfıḡ ele girse
Ġam-ḥārılık itse baña vaḡt-i kederümde (*Gazel 34, Mısra 7*).

şāfı: *Duru, temiz, katıksız; bir şeyle karışık olmayan, katıksız.*

1. Seyr iden Fā’iz didi taḥsīn idüp tārīḥini
Çeşmesi **şāfı** peşminei ise ‘ ayn-ı selpeşmine (*Kit’a 11, Mısra 10*).

şāḡ olsun: *Biri için sitem yollu bir şey söyleneceği zaman söyleyenin iyi niyetini belirtmek amacıyla sözün başına getirilen bir söz.*

1. Ben ārzū-yı şehādetle geldüm ey Fā’iz
O tünd-ḥū eger öldürmez ise **şāḡ olsun** (*Gazel 29, Mısra 10*).

sāḡar: *Kadeh, içki bardağı.*

1. Bezm-i çemende bāde-i gülfāmı şun bize
Sākī bıraḡma **sāḡarı** elden müdām vir (*Gazel 4, Mısra 4*).

şahbā-nūş-ı ‘ aşḡum: *Aşkından şarap içen.*

1. Zāhidā ṭa’ n itme **şahbā-nūş-ı ‘ aşḡum** ben hele
Cān ü dilden eylerüm gird-i riyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 9*).

şahbā-yı şu’ le-tāb: *Alev gibi parlayan şarap (kırmızı şarap).*

1. Görince ‘ ārız-ı rengīn-i dil-beri Fā’iz
O demde hātıra **şahbā-yı şu’ le-tāb** gelür (*Gazel 3, Mısra 10*).
2. Bezmde mihr-i ruḡ-ı dil-rübādudur ḥālet
Ne cām-ı zerde ne **şahbā-yı şu’ le-tābdadır** (*Gazel 10, Mısra 6*).

şāḥib-i ḥayr: *Hayır sahibi.*

1. Teşnelere nūş eyleyüp itsün du’ ā
Vire **şāḥib-i ḥayra** Ḥaḡ ecr-i cezīl (*Kit’a 10, Mısra 8*).

şāhibü'l-ḥayrāt 'Abdullah Efendi: *Hayır sahibi Abdullah Efendi.*

1. **Şāhibü'l-ḥayrāt** 'Abdullah Efendi nīk-zāt
Bu maḥalli eyledi ihyā idüp ecr-i cezīl (*Kit'a 11, Mısra 1*).

şāhibü'l-ḥayrāt-ı merd-i nīk-zāt: *Kendi, aslı iyi olan insan, adam hayırlı işler yapar.*

1. **Şāhibü'l-ḥayrāt-ı merd-i nīk-zāt**
Ya' nī cān-bāz-zāde zü'l-ḳadr-i celīl (*Kit'a 10, Mısra 1*).

şahn-ı gülistān: *Gül bahçesinin ortası.*

1. Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla sīnem seyre gelsün yār
Yine ezhār ile seyr eyledüm **şahn-ı gülistānı** (*Gazel 48, Mısra 12*).

şahn-ı gülsitān-ı cennet: *Cennetin gül bahçesinin ortası.*

1. Murğ-ı rūhı āşiyān ide nihāl-i sidrede
Aña **şahn-ı gülsitān-ı cennet** ola cilvegāh (*Kit'a 20, Mısra 8*).

saht: *Çetin, sert, pek, katı.*

1. Meyl itme dil-berüñ müje vü ebruvānına
Ey dil toḳunma **sahtdur** 'aşḳuñ kemānına (*Gazel 39, Mısra 2*).

sā'il: *Dilenci.*

1. Faḳīrūñ derdmendūñ dergehūñ **sā'illerindendür**
Ḳuluñ Fā'iz ḡulām-ı kemterīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 9*).

sā'ir: *Geçen, dolaşan.*

1. Geçdi bu vaḥşet-serādan yine bir zāt-ı şerīf
Cān göziyle 'ālem-i lāhūtuñ olup **sā'iri** (*Kit'a 18, Mısra 2*).

sāḳi: *Kadeh, içki sunan.*

1. **Sāḳi** mürüvvet it baña leb-rīz-i cām vir
Eksüklügime ḳalma benüm sen temām vir (*Gazel 4, Mısra 1*).
2. Bezm-i çemende bāde-i ḡulfāmı şun bize
Sāḳi biraḳma sāḡarı elden müdām vir (*Gazel 4, Mısra 4*).
3. Emīn eyle dil-i rindānı ḡamdan taḳviyet-baḥş ol
Meded luḡ eyle **sāḳi** meclisi zeyn it sebūlarla (*Gazel 33, Mısra 6*).
4. Pey-ender-pey şunar cām-ı şerāb-ı köhneyi ḡüyā
İder zaḥm-ı dile tedbīr **sāḳi** şüst ü şūlarla (*Gazel 33, Mısra 8*).
5. Mürüvvet it baña **sāḳi** şerāb-ı şāfī şun
O def iderse ider dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 5*).

şakın: 1. *Çekinmek, sakınmak II hiçbir zaman, olmaması gereken.*

1. Cîfe-i dünyāya meyl itme **şakın** kerkes gibi
Tā'ir-i kıuds ol er iseñ şeh-per-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).

2. *Asla, bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü.*

1. Şem' -i ruḥundan olma **şakın** bir nefes cüdā
Pervāneveş dilā seni germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 7*).
2. Keyfiyet-i şahbāyı **şakın** eyleme inkār
Şüfī seni bir cām ile bī-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 3*).
3. Çeşm ü ebrüyile meclisde işāret eyleme
Ḥurde-gīr olma **şakın** yārāna ğāfildür deyü (*Gazel 32, Mısra 8*).
4. **Şakın** incāz-ı va' d-i vaşla ibrām itme dil-dāra
Ola cā'iz ki nāzūkdür gūsiste-tār-ı ikrārı (*Gazel 42, Mısra 3*).
5. Cîfe-i dünyāya meyl itme **şakın** kerkes gibi
Tā'ir-i kıuds ol er iseñ şeh-per-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 7*).

şakın ki: *Sakınmak.*

1. Şehā sitemle dil-i Fā'iz'i ḥarāb itme
Şakın ki şaña eser eyler inkisār-ı ğarīb (*Gazel 1, Mısra 10*).

şakla-: *Korumak.*

1. İşābet itmede ' uşşāka tīr-i cevri pey-der-pey
İlāhī sen ḥaṭādan **şakla** ol şūḥ-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 8*).

sāl: *Yıl, sene.*

1. Ben şaşt-ı saḥte dāḥil idüm nice **sāldür**
Me'müldür ki eyleyesin aña i' tibār (*Kit'a 9, Mısra 3*).

şal-: *Saçmak, yaymak (Işık bağlamında).*

1. **Şalar** mihr gibi ferdāya da' vet itdükçe
O mäh ḥānemüzi bir şeb eylemez teşrīf (*Gazel 18, Mısra 5*).

şalā-yı 'ıyş: *Yaşama davet etme, yaşama çağırma.*

1. Mişāl -i deste-i gül bir yire gelür zuraḫā
Şalā-yı 'ıyş gelür şimdi şavtı mürġānuñ (*Kaside 5, Mısra 6*).

Şāliḫ Çelebi: *Kangal Salih Çelebi.*

1. Didi giryān olarak fevtine Fā'iz tārīḥ
Cāygāhuñ ola **Şāliḫ Çelebi** ' arş-ı berīn (*Kit'a 19, Mısra 4*).

sālik-i minhāc-ı ḥayrāt eyle-: *Sevap kazanma yolunda gitmek, iyiliklerin yolunu açık etmek.*

1. Zâtını Hağ **sâlik-i minhâc-ı hayrât eyledi**
Yetmeye ta‘ dâda ecrin anuñ ومات الاف (*Kit’a 12, Mısra 3*).

şalın-: *Salınmak II naz ve eda ile yürümek.*

1. Gül-geşt-i çemen eylesem ‘îd irse de Fâ’iz
Yanumca **şalınsa** bile ol sîm-berümde (*Gazel 34, Mısra 10*).
2. Şalın nâz ile gel refâra sînem üzre cevân it
Kerem kıll ey riyâz-ı behcetüñ serv-i hırâmânı (*Gazel 48, Mısra 5*).

şalun-: *Salınmak II naz ve eda ile yürümek.*

1. Ola servin de hevâdârı ol şeh-i hüsnüñ
Çıqup çemende **şalunsa** bu kıdd ü kımet ile (*Gazel 35, Mısra 4*).

şan-: *Sanmak, zannetmek.*

1. Neşât-efzâ olan **şanma** çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü tenvîr eyleyen hep âteşin güldür (*Gazel 11, Mısra 1*).
2. **Şanma** merkad meşhed-i esrâr-ı Hağdur türbesi
Vâsıl olur i‘ tikkâdıyla ölenler zâ’iri (*Kit’a 18, Mısra 9*).
3. Hağ **şanma** mezra‘ -ı tuhm-ı ümîd olmuştur ol
Mağşaduñ hâşıl olur zan itme hâlî ol yiri (*Kit’a 18, Mısra 11*).

şaña: *Teklik ikinci şahıs zamiri “sen”in yönelme durumu eki almış biçimi.*

1. Şehâ sitemle dil-i Fâ’iz’i harâb itme
Şağın ki **şaña** eser eyler inkisâr-ı garîb (*Gazel 1, Mısra 10*).
2. Mağlûba kaç‘ -ı silk-i ‘ alâyıkdadur vuşul
Şâhid bu hâle süzen-i ‘ İsa **şaña** yeter (*Gazel 6, Mısra 8*).
3. Nüş itmeyesin derd-i gamuñ tâ ki bu bezmüñ
Degmez **şaña** bir kıatre mey-i ‘ ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 10*).
4. Tekellüf ber-şaraf şimden gerü ey kevkeb-i tâli‘
Şaña düşnâma âğâz eylerüm ister vebâl olsun (*Gazel 30, Mısra 8*).
5. Câygâh-ı leşker-i endüh gamdur ey sürür
Şaña yer yok teng-nây-ı sîne-i bî-kînede (*Gazel 40, Mısra 4*).
6. Kemîne bende-i dergâhısın bi-şamdi’llâh
Bu luğfi **şaña** yetişmez mi Rabb-i Rağmânuñ (*Kaside 5, Mısra 54*).
7. Toyunca şarılsam **şaña** pîrâhenüñ olsam
Yanınca sürünsem yürisem dâmenüñ olsam (*Kit’a 8, Mısra 1*).

şanem: *Güzel kimse.*

1. Dir gören ol **şanemüñ** tâze hağt-ı ruhsârüñ
Nev-demîde çemen-i bâğ-ı melâhât bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 3*).
2. ‘Uşşâka kârı ol **şanemüñ** hep sitem gibi
Erbâb-ı ‘ aşka cevri ü sitem mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 1*).

şanemâ: *Ey dilber! (put gibi güzel olan sevgili).*

1. **Şanemā** ‘ārız-ı hoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i ‘ışk dirlir ise cām-ı muşaffā görelüm (*Gazel 21, Mısra 3*).
2. Dil ider rüyüñi gördükde perestiş **şanemā**
Ebruvānuñ senüñ ‘aşk ehline mihrāb gibi (*Gazel 43, Mısra 5*).

şarf eyle-: *Harcamak.*

1. **Şarf eyler** idüm yolına naqd-i dil ü cānı
Ol meh dise Fā’iz ne virürdüñ senüñ olsam (*Kit’a 8, Mısra 3*).

şarıl-: *Sarılmak, kollarını dolamak.*

1. Yapışsa hañçere mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre **şarıl** Fā’izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 10*).
2. Toyunca **şarılısam** saña pīrāhenüñ olsam
Yanınca sürünsem yürisem dāmenüñ olsam (*Kit’a 8, Mısra 1*).

şarır-i kalem: *Kalem gıcirtısı.*

1. Fā’iz şadā-yı nāyı n’ider ehl-i ṭab‘ olan
Var mı anuñ şafāsı **şarır-i kalem** gibi (*Gazel 41, Mısra 10*).

şavt: *Çıglık, bağıрма, haykırma II ses.*

1. Mişāl-i deste-i gül bir yire gelür zuraḫā
Şalā-yı ‘ıyş gelür şimdi **şavtı** mürgānuñ (*Kaside 5, Mısra 6*).

şavt-ı bülbül: *Bülbülün sesi.*

1. Neşāṭ-efzā olan şanma çemende **şavt-ı bülbüldür**
Dil-i pür-süzü tenvīr eyleyen hep āteşin güldür (*Gazel 11, Mısra 1*).

şay-: *Saymak, sayısını bulmak.*

1. **Şaymaz** bizi ‘aşıklarını eylese ta‘ dād
Ammā sitem ü cevriñi bī-ḫadd ‘aded eyler (*Gazel 7, Mısra 3*).

sa‘y eyle-: *Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.*

1. İstersen eger Ka‘be-i şıdk içre şafāyı
Sa‘y eyle ziyāret idegör Hācı Babayı (*Matla 2, Mısra 2*).

sa‘y ide gör-: *Gayret sarf etmek.*

1. Meşq-ı niyāza **sa‘y ide gör** her seḫer hemān
Menzilüñe icābete tīr-i du‘ā yeter (*Gazel 6, Mısra 9*).

sāye-fiken: *Gölge düşüren, gölgeleyen.*

1. Hümā-yı himmeti vār ise oldı **sāye-fiken**
Ki oldı bahtı hümāyūn-ı müstemendānuñ (*Kaside 5, Mısra 27*).

sebeb: *Sebep, gerekçe, bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.*

1. Belürdi cānuma minnet belürdi kim cevrin
Sebeb ne oldı ki muhtac-ı ihtiyār olduq (*Gazel 19, Mısra 8*).
2. Tîğ olduğun niżāma **sebeb** fehme hem kalem
Dīvān ü deftere nazār eyle kalem kalem (*Kaside 7, Mısra 1*).

peşmîne: *Hayrat olarak, parasız dağıtılan su.*

1. Bir mu‘ allim-hāne bünyād eyledi tarḥ-ı laṭīf
Ḥüsnüni dāḥī füzūn itdi bu çeşme bu **peşmîne** (*Kit’a 11, Mısra 4*).
2. Seyr iden Fā’iz didi taḥsīn idüp tārīḥini
Çeşmesi şāfī **peşmînei** ise ‘ayn-ı selpeşmîne (*Kit’a 11, Mısra 10*).

peşmîne-i bî-’adil: *Benzeri olmayan sebil, benzersiz hayrat.*

1. Seyr idüp Fā’iz didi tārīḥini
Menba‘-ı Kevşer **peşmîne-i bî-’adil** (*Kit’a 10, Mısra 10*).

sebū: *Testi, şarap kabı.*

1. Emīn eyle dil-i rindānı ğamdan taḫviyet-baḥş ol
Meded luṭf eyle sāķi meclisi zeyn it **sebūlarla** (*Gazel 33, Mısra 6*).

sebük-bār: *Yükü hafif, eşyası az olan.*

1. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārum felek şimdi ne şālum var ne mālum var (*Müfret 2, Mısra 2*).

sebzezār: *Çimenlik, yeşillik, çayırılık.*

1. ‘Aceb mi ‘arz-ı cemāl itse **sebzezārda** gül
Ki buldı neşv ü nemā devlet-i bahārda gül (*Kaside 6, Mısra 1*).

secde: *Secde etme, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.*

1. Ol kadar ḥüy-gerde-i şerm-i ḥatāyum k’eylerüm
Secdeden cebhemle naḫş-ı būriyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 4*).

sehāb-ı himmet: *Lütuf, ihsan bulutu.*

1. **Sehāb-ı himmeti** ger olmasa tarāvet-baḥş
Cihānda böyle olur mıydı iştiḥārda gül (*Kaside 6, Mısra 21*).

seher: *Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.*

1. Meşq-ı niyāza sa‘ y ide gör her **seher** hemān
Menzilüñe icābete tîr-i du‘ ā yeter (*Gazel 6, Mısra 9*).
2. İster iseñ bûy-ı vuşlat cānib-i dil-dārdan
Olma hālî her **seher** feryād ü āh ü zārdan (*Murabba 1, Mısra 2*).

sehervar: *Seher vakti gibi.*

1. **Sehervar** gülşen-i kūyînda feryād eyle cānānuñ
Biraz ey murğ-ı dil aḥvālüñi ağla ḥicāb itme (*Gazel 38, Mısra 3*).

sehî-kadd: *Fidan boylu, boylu poslu.*

1. Dāmān-ı vaşlına o **sehî-kaddüñ** irmez el
Bûs-ı lebi recāsına varmaz lisānumuz (*Gazel 13, Mısra 3*).

selām vir-: *Selam vermek, selamlamak.*

1. Ey şüh-ı bî-vefā ne var inşāfa kâ‘il ol
Gördükçe ḥāṭırum ele al bir **selām vir** (*Gazel 4, Mısra 8*).

selāmeti bul-: *Selamete çıkmak, kurtulmak, kurtuluşa ermek.*

1. Zaḥm-ı derūna itmeyelüm çāre ey ṭabīb
Biz derd-i ‘ aşq-ı yārda **bulduk selāmeti** (*Gazel 44, Mısra 14*).

semt-i bekā: *Ölümsüzlük tarafı, ebediyette.*

1. **Semt-i bekāya** reh-ber ola aña ḳudsiyān
Ḳurb-i vişāl-i Ḥaḳḳ’a ümîd ol ki yol bula (*Kıt’a 23, Mısra 3*).

Semuyy-i ibn-i ‘ amm: *Amca oğlu Semuyy.*

1. **Semuyy-i İbn-i ‘ amm** Faḥr-ı ‘ ālem
Cenāb-ı Merdümi-i nazm-pirāy (*Kıt’a 14, Mısra 3*).

sen: 1. *Teklik ikinci şahıs zamiri (Sâki yerine).*

1. Sâkî mürüvvet it baña leb-rîz-i cām vir
Eksüklügime ḳalma benüm **sen** temām vir (*Gazel 4, Mısra 2*).

2. *Teklik ikinci şahıs zamiri.*

1. Ne çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayırma kimseyi yā Rabbî **sen** diyārından (*Gazel 26, Mısra 2*).
2. ‘ Ahd eyledi öpdürmege pāyin gelicek ‘ İd
Yā Rab **sen** o meh-pāreyi sâbit-ḳadem eyle (*Gazel 37, Mısra 4*).
3. Bir hoşça ḥisāb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim **sen** raḳam eyle (*Gazel 37, Mısra 6*).
4. İşābet itmede ‘ uşşāḳa tîr-i cevri pey-der-pey
İlāhî **sen** ḥatādan şaḳla ol şüh-ı cefākārî (*Gazel 42, Mısra 8*).

5. Cürmümi ‘afv eyle yâ Rab **sen** beni mağfûr kııl
Ref idüp gerd-i kederden hâtırım mesrûr kııl (*Kıt’a 3, Mısra 1*).
6. Ol demi yâd eyle kim mülhâk olursın anlara
Her geçenden **sen** de eylersin recâ-yı Fâtihâ (*Kıt’a 22, Mısra 4*).

senâ-h̄’ân: *Öven, metheden.*

1. Faķīre kayd-ı ‘ıyâl oldı pây-bend-i ‘azīm
Olurken ‘âlem-i itlâķda **senâ-h̄’ânũñ** (*Kaside 5, Mısra 50*).

senden: *İkinci teklik şahıs zamiri “sen”in yönelme hâl eki almış şekli.*

1. Çün sensin iden herkesi maṭlûbına vâşıl
Hem **senden** irer cümleye tevfiķ ü hidâyet (*Kıt’a 2, Mısra 2*).

seng-dil: *Taş gibi katı yürekli, zalim, gaddar, sengdil.*

1. Çarḫũñ güzâr eyler iken nüh sipihrine
Ahum oķı ol **seng-dile** hiç eser itmez (*Gazel 16, Mısra 6*).
2. Feryâdum o **sengîn-dile** itmez mi ‘aceb kâr
Te’sîr mi yok bilmezem âh-ı seḫerũmde (*Gazel 34, Mısra 3*).

seni: *Teklik ikinci şahıs zamirinin yükleme (belirtme) eki almış hali.*

1. Görmezüz ḫayli zamândur **seni** ülfet bu mıdur
Ey gül-i bâğ-ı vefâ büy-ı ḫaķīķat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 1*).
2. Vâdî-i ḫayretde ser-gerdân iden mânend-i Ḳays
Bilmezem ey dil **seni** ol gözleri âhũ mıdur (*Gazel 9, Mısra 8*).
3. Şem’-i ruḫundan olma şaķın bir nefes cüdâ
Pervâneveş dilâ **seni** germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 8*).
4. Keyfiyet-i şahbâyı şaķın eyleme inkâr
Şüfî **seni** bir cām ile bî-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 4*).
5. Söyle ey dil **seni** bî-tâb iden ğamze midür
Tîr-i müjgân mı ebrûsı mıdur yâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 5*).
6. Ğurûr-ı ḫüsn ile pâ-mâl ider **seni** Fâ’iz
Sevüp o dil-ber-i ‘âlî-cenâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 9*).
7. Ḳays’ı gör Mecnûn iken şöhretle ‘âlem-ĝirdür
Hiç **seni** bir kimse yâd eyler mi ‘âķıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 10*).
8. Bir cām ile ider **seni** Fâ’iz cihâna şâh
Pîr-i muĝân luṭf idüp eylerse himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).
9. **Seni** kıldı Cenâb-ı Ḥazret-i Bārî sa’âdetle
Risâlet taḫtına şâh-ı mükerrerem yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 5*).
10. **Seni** kıldı Cenâb-ı Ḥazret-i Bārî sa’âdetle
Risâlet taḫtına şâh-ı mükerrerem yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 5*).

sensin: 1. *İkinci teklik şahıs zamiri.*

1. Çün **sensin** iden herkesi maṭlûbına vâşıl
Hem senden irer cümleye tevfiķ ü hidâyet (*Kıt’a 2, Mısra 1*).

2. *Teklik ikinci şahıs zamiri (Hz. Muhammed yerine).*

1. Senüñle iftiḥār eyler gürüh-ı enbiyā **sensin**
Şehensāhı risālet kişverinüñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 3*).
2. Der-i lutfuñ melāz-ı ḥalk-ı 'ālem yā Resūla'llāh
Gürüh-ı 'ācizāna **sensin** erḥam yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 2*).

senüñ: *Teklik ikinci şahıs zamirinin ilgi eki almış biçimi.*

1. **Senüñ** ey meh ruḥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen 'āşık
Dönüp ḥürşīd-i 'ālem-tāba baqmaq pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 3*).
2. Didüm ey şüh **senüñ** ile mey-i ḥamrā görelüm
Didi biñ nāz ile ol dil-ber-i ra' nā görelüm (*Gazel 21, Mısra 1*).
3. Ḥaṭ-ı 'īzāruñı görse **senüñ** bu ḥālet ile
Benefşe ser-be-zemīn ola şad ḥacālet ile (*Gazel 35, Mısra 1*).
4. Kaḍīmī āşināmızsuñ **senüñle** iḥtilāṭ itdük
Gel ey derd-i ḡam-ı cānāne bizden ictināb itme (*Gazel 38, Mısra 5*).
5. **Senüñ** gül-gönce-i ṭümār-ı nazm-ı dil-keşüñ Fā'iz
Sezādur ehl-i 'irfānuñ olursa zīb-i destarı (*Gazel 42, Mısra 9*).
6. Dil ider rüyüñi gördükde perestiş şanemā
Ebruvānuñ **senüñ** 'aşk ehline miḥrāb gibi (*Gazel 43, Mısra 6*).
7. **Senüñ** ey fitne-cū ḥāl ü ḥaṭuñla zülf -i müşğīnüñ
Ḥarāb itdi bizi āḥir alup 'aql u dil ü cānı (*Gazel 48, Mısra 3*).
8. **Senüñ** Fā'iz bu şi'r-i dil-keşüñ nāzük edālarla
Unutdursa n'ola erbāb-ı ṭab' a nazm-ı Selmān'ı (*Gazel 48, Mısra 13*).
9. **Senüñle** iftiḥār eyler gürüh-ı enbiyā sensin
Şehensāhı risālet kişverinüñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 3*).
10. Yeter қо şekveyi başla du'āya ḡam çekme
Senüñle baḥs idemez baḥt-ı nābe-sāmānuñ (*Kaside 5, Mısra 52*).
11. Şarf eyler idüm yolına naḡd-i dil ü cānı
Ol meh dise Fā'iz ne virürdüñ **senüñ** olsam (*Kit'a 8, Mısra 4*).

ser: *Baş, kafa, kelle.*

1. **Serümde** sīnede dilde cigerde dāḡ olsun
O şüre yerleri қо reşk-i çār-bāḡ olsun (*Gazel 29, Mısra 1*).

ser ü sīne: *Her yer, taraf.*

1. Reşk-āver-i mihr oldı **ser ü sīnede** dāḡuñ
Gitdükçe güzellenmede ey māḥ çerāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 1*).

ser-a-pāy: *Baştan ayaḡa kadar, baştan başa, bütün, hep.*

1. Nuḡuşı dil-pesend ü ṭarḥı dil-keş
Muşanna' bir kuşurı yok **ser-a-pāy** (*Kit'a 14, Mısra 8*).

ser-be-ser: *Baştan başa, büsbütün.*

1. Fā'iz 'aceb mi ehl-i suhan olsa **ser-be-ser**
Dil-beste-i leṭāfet -i nuṭṭ u beyānumuz (*Gazel 13, Mısra 13*).
2. Çeşm-i şiyāḥuñ olalı mest-i şerāb-ı nāz
Erbāb-ı 'ışkı **ser-be-ser** itdi ḥarāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 2*).
3. **Ser-be-ser** sīnem gül-i dāğ ile tezyīn eyledüm
Meyl ider dil-dār şāyed seyre mā'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 3*).

ser-be-zemīn ol-: *Başını yere eğmek.*

1. Ḥaṭ-ı 'īzāruñı görse senüñ bu ḥālet ile
Benefşe **ser-be-zemīn ola** şad ḥacālet ile (*Gazel 35, Mısra 2*).

ser-gerdān it-: *Perişan etmek, serseme çevirmek, başını döndürmek.*

1. Vādī-i ḥayretde **ser-gerdān iden** mānend-i Ḳays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri āhū midur (*Gazel 9, Mısra 7*).

ser-geşte-dil ü bī-ḥired eyle-: *Gönlü perişan ve akılsız etmek.*

1. Ey şūḥ-ı cefā-cū bu nigāh-ı ğāzab-ālūd
Çok 'ākīlı **ser-geşte-dil ü bī-ḥired eyler** (*Gazel 7, Mısra 6*).

ser-geşte-i vādī-i ḥayret it-: *Şaşkınlık vadisinin sersemi etmek.*

1. **İden ser-geşte-i vādī-i ḥayret** Fā'iz'i ey meh
Hevā-yı zülf-i müşğīnūñ ile sevdā-yı kāküldür (*Gazel 11, Mısra 9*).

ser-ḥalka-i cem' iyyet-i 'uşşākīyān: *Âşıklar topluluğunun halkasının başı.*

1. Ḥāmid Efendi kim olup pīr-i ṭarīḳ-i 'āşīḳān
Ḥālā odur **ser-ḥalka-i cem' iyyet-i 'uşşākīyān** (*Gazel 52, Mısra 2*).

ser-i kūy: *Sevgilinin bulunduğu yer.*

1. Bir kez **ser-i kūyında** bir āh itdük o şūḥuñ
Ol dem bu zamān oldı geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 7*).
2. Bir āh ile **ser-i kūyında** dil-berüñ Fā'iz
Hezār şerm ile muḥṭāc-ı i' tizār olduk (*Gazel 19, Mısra 13*).

ser-i zülf-i perişān: *Dağınık zülüflerin ucu.*

1. Gerçi dil düşmiş yatur çāh-ı zeneḥdānındadır
Destümüz ammā **ser-i zülf-i perişānındadır** (*Gazel 8, Mısra 2*).

ser-mest: *Sarhoş.*

1. **Ser-mest** iken henüz mey-i la' lfāmdan
Gitmez bezimde dīdelerüm yine cāmdan (*Gazel 28, Mısra 1*).

ser-tācı: *Baş tacı.*

1. Şerîf-i sa^c d-eser seyyîd-i daķık-nazar
Kemâl-i fazl ile **ser-tâcı** ehl-i ‘irfânuñ (*Kaside 5, Mısra 22*).

serüñ eflâke ir-: *Başı göğre ermek, (alay ederek) beklenmeyen bir mutluluğre ermek.*

1. **İrse eflâke serüñ** yine yüzüñ yerlere sür
Ķadrüñ efvñ ola tâ mihr-i cihân-tâb gibi (*Gazel 43, Mısra 3*).

serv: *Selvi, servi II sevgilinin boyu bosu.*

1. Zîver-i bâğ-ı cemâlüñdür iki nergislerüñ
Servi ol bâğ-ı şafâ-bağşuñ Ķadd-i dil-cü mıdur (*Gazel 9, Mısra 4*).
2. Dâmen-keş oldu pâyine dökdükçe Ķün-ı dil
Ol **serve** kimse bî-hüde dil-dâde olmasun (*Gazel 23, Mısra 8*).
3. Bahâne-i Ķazer-i tîğ-i ta^c ne ile o **serv**
Kesildi ‘âķıbet ‘uşşâķ-ı dil-figârından (*Gazel 26, Mısra 7*).
4. Ola **servin** de hevâdarı ol şeh-i Ķüsñüñ
ĶıĶup Ķemende şalunsa bu Ķadd ü Ķâmet ile (*Gazel 35, Mısra 3*).

serverâ: *Ey başkan, Ey reis!*

1. Ķihîv-i mihr-eserâ **serverâ** biĶîn güherâ
Eyâ vücûdı olan maĶz-ı luĶf-ı Yezdân’uñ (*Kaside 5, Mısra 43*).

server-i ‘âlem: *Kâinatın önderi.*

1. MaĶâm-ı şâh-ı evreng-i velâyet **server-i ‘âlem**
Cenâb-ı Ķavs-ı a^c zâm ya^c ni MuĶyiddîn-i Geylânî (*Kaside 4, Mısra 7*).

serv-i bâğ: *Bağın servisi.*

1. Nihâl-i Ķaddüñe dil-dâde **serv-i bâğ** ammâ
Güler cemâlüñe şevĶ ile intizârda gül (*Kaside 6, Mısra 7*).

serv-i Ķemân: *Naz ve edâ ile salına salına yürüyen sevgili.*

1. Dökdükçe biñ niyâz ile pâyına Ķün-ı dil
Dâmen-keş oldu bizden o **serv-i Ķemân**umuz (*Gazel 13, Mısra 6*).

serv-i Ķurâmân: *Nazlı salınan servi II naz ve eda ile salına salına yürüyen sevgili.*

1. Olur biñ cân ile üftâdeler pâyine ruĶ-süde
Gelince nâz ile refâre ol **serv-i Ķurâmân**um (*Gazel 22, Mısra 8*).
2. Şalın nâz ile gel refâra sînem üzre cevân it
Kerem Ķıl ey riyâz-ı behcetüñ **serv-i Ķurâmânı** (*Gazel 48, Mısra 6*).

sev-: 1. *Sevmek, beğenmek, hoşlanmak.*

1. Ķurûr-ı Ķüsñ ile pâ-mâl ider seni Fâ’iz
Sevüp o dil-ber-i ‘âlî-cenâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 10*).

2. *Sevmek II bir kimseye karşı aşk, sevgi, muhabbet besleyen kimse.*

1. İki güzel **seven** kişi ey dil şafâ ider
Biri cefâ iderse birisi vefâ ider (*Matla 5, Mısra 1*).

şevâb: *Allah tarafından mükâfatlandırılan hareket.*

1. Tâ kıyâmet ola bâkî çeşme-i hürşîdveş
Eyleye cârî **şevâbın** vâkıfa Rabb-ı Celîl (*Kit'a 11, Mısra 6*).

sevdâ: *Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet.*

1. Ebrûları **sevdâsı** za'îf itdi vücûdum
Kâr itdi dile tîğ-i siyeh-tâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 7*).
2. Mecerûḥ-ı 'aşk kayd-ı müdâvâda olmasun
Dermânde-i maḥabbet o **sevdâda** olmasun (*Gazel 23, Mısra 2*).

sevdâ-yı ḥâm: *Olgunlaşmamış sevda, ham sevda.*

1. Mümkün midür nazîre o mu'ciz-beyâna hîç
Fâ'iz ferâgat eyle bu **sevdâ-yı ḥâmdan** (*Gazel 28, Mısra 10*).

sevdâ-yı kâkül: *Çok siyah, çok kara kâkül.*

1. İden ser-geşte-i vâdi-i hayret Fâ'iz'i ey meh
Hevâ-yı zülf-i müşğînün ile **sevdâ-yı kâküldür** (*Gazel 11, Mısra 10*).

seyf-i 'adâlet: *Adalet kılıcı.*

1. Anuñ hemîşe dest-i şerîfînde Fâ'izâ
Seyf-i 'adâlet ile bula dem-ḳadem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 28*).

seyl-i eşk: *Gözyaşı seli.*

1. Ne dem ki 'azm ide küy-ı ḥabîbe Fâ'iz-i zâr
Fiğânı hem-reh olur **seyl-i eşki** râh-beri (*Gazel 50, Mısra 10*).

seyl-i sirişk-i dîde: *Gözyaşı seli.*

1. Râh-ı rızâyı Hızr'a su'âl eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dîdelerün reh-nümâ yeter (*Gazel 6, Mısra 12*).

seyr: 1. *Gezme, gezinti.*

1. Ser-be-ser sînem gül-i dâğ ile tezyîn eyledüm
Meyl ider dil-dâr şâyed **seyre** mâ'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 4*).
2. Ḥabbezâ bî-nazîr-i gerdüna
Seyrde gâlib idi gerdüna (*Mesnevi 1, Mısra 2*).

2. *Seyretmek.*

1. Turre-i yârı perîşân eyledi bād-ı şabā
Ol şehûñ kaşı hilâlin **seyre** hâ'ıldür deyü (*Gazel 32, Mısra 12*).

seyr eyle-: 1. *İzlemek, bakmak, seyretmek.*

1. **Seyr ideli** o dil-ber-i-ğürşîd-çal' ati
Çaldı gönülde çıkmadı mihr ü muhabbeti (*Gazel 44, Mısra 1*).
2. **Seyr eyle** luğf-ı bâdeyi nüş eyledükçe yâr
Gül-ruğlarının oldu ziyâde leğâfeti (*Gazel 44, Mısra 9*).

2. *Seyretmek, izlemek.*

1. Pür oldu dâğ-ı hicrânıyla sînem seyre gelsün yâr
Yine ezhâr ile **seyr eyledüm** şahn-ı gülistânı (*Gazel 48, Mısra 12*).

3. *Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.*

1. Didi **seyr eyleyüp** târîh Fâ'iz
Zihî zînetde hâne dil-güşâ-cây (*Kit'a 14, Mısra 15*).

4. *İzlemek, seyretmek, görmek.*

1. Dil görüp ol şühî bülbülvâr feryâd eyledi
Gül ruğun **seyr eyleyüp** tekrâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 2*).

seyr it-: *Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.*

1. **Seyr iden** Fâ'iz didi taşîn idüp târîhîni
Çeşmesi şâfî peşmînei ise 'ayn-ı selpeşmîne (*Kit'a 11, Mısra 9*).

2. *Seyretmek, izlemek.*

1. 'Arız-ı rengînüñ ey mihr ü gül-i hod-rû mıdur
Seyr iden zülf-i siyekârüñ didi şeb-bü mıdur (*Gazel 9, Mısra 2*).

3. *Seyretmek II gezinti yapmak.*

1. **Seyr idüp** Fâ'iz didi târîhîni
Menba'-ı Kevşer peşmîne-i bi-'adîl (*Kit'a 10, Mısra 9*).

4. *Bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak, izlemek.*

1. Çemende micmere-i gonce-i güli **seyr it**
İçinde berg-i gül-i âli âteşî anuñ (*Kaside 5, Mısra 9*).

5. *Seyretmek, izlemek, bakmak.*

1. Şanemâ 'arız-ı hoy-kerdeñi **seyr itsünler**
Ehl-i 'ışk dirlere ise cām-ı muşaffâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 3*).

seyre gel-: *İzlemeye gelmek.*

1. Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla sīnem **seyre gelsün** yār
Yine ezhār ile seyr eyledüm şahn-ı gülistānı (*Gazel 48, Mısra 11*).

seyreyle-: *Seyretmek.*

1. Senüñ ey meh ruḥ-ı pür-tābuñı **seyreyleyen** ‘ aşık
Dönüp ḥürşīd-i ‘ ālem-tāba bakmaq pek tenezzüldür (*Gazel 11, Mısra 3*).
2. Ey meh ruḥ-ı pür-tābuñı **seyreyleyen** ‘ aşık
Ḥürşīd-i zīyā-baḥşına çarḥuñ naẓar itmez (*Gazel 16, Mısra 7*).
3. Şafā-yı kalb ile **seyreyle** bāğ-ı ‘ ālemde
Nişar-ı ḥāk-i rehūñ ola reh-güzārda gül (*Kaside 6, Mısra 27*).

seyr-i āb: *Suyu seyretmek, nehri seyretmek.*

1. Ol āfetüñ ruḥ-ı ḥūy-gerdesin temāşā kıl
Varup çemende dilā **seyr-i ābı** neylersin (*Gazel 25, Mısra 6*).

seyr-i bāğ it-: *Bahçede gezmek.*

1. İştüdüm ol perī bīgānelerle **seyr-i bāğ itmiş**
Nice şabr eylesün ādem ‘ acerb mi itsem efgānı (*Gazel 48, Mısra 9*).

Seyyid Ḥüseyn: *Seyyid Hüseyin.*

1. **Seyyid Ḥüseyn** ya‘ nī ol zāt-ı hoş-ḥışāle
Bir cāy vir Ḥudāyā kim ola nāmı firdevs (*Kit’a 24, Mısra 1*).
2. Fevtini gūş idenler tārīḥ için didiler
Seyyid Ḥüseyn’üñ olsun yā Rab maḳām-ı Firdevs (*Kit’a 24, Mısra 4*).

Seyyid Muḥammed: *Seyyid Muḥammed.*

1. Maḥzūn olup didüm aña tārīḥ āh ile
Ḥuld-i berīn cāy ola **Seyyid Muḥammed’e** (*Kit’a 27, Mısra 4*).

Seyyid Muştafā: *Seyyid Mustafā.*

1. Nice nūş itdi **Seyyid Muştafā** cām-ı fenāyı gör
Bu bezm erbābınuñ hep böyledür ḥāli budur ‘ ādet (*Kit’a 25, Mısra 3*).
2. Du‘ ā idüp didiler fevtine tārīḥ için aḥbāb
İlāhī eyle **Seyyid Muştafā’nuñ** meskenin cennet (*Kit’a 25, Mısra 8*).

Seyyid-i ‘ Ālī-neseb: *Seyyid Ali’nin soyundan (Ebû Talib’in oğlu, Peygamberimizin damadı ve amcazâdesi olan dördüncü halife Hz. ‘ Alī).*

1. Maḥdüm-ı pāk **Seyyid-i ‘ Alī-neseb** dirīğ
Terk itdi dehri Cennet-i ‘ Adn içre cāy ide (*Kit’a 27, Mısra 1*).

seyyid-i dakīk-naẓar: *Nazik bakışlı efendi.*

1. Şerîf-i sa‘ d-eser **seyyîd-i dakîk-nazar**
Kemâl-i fazl ile ser-tâcı ehl-i ‘ irfânuñ (*Kaside 5, Mısra 21*).

sezâ: *Münâsîp, uygun, yaraşır.*

1. Senüñ gül-gönce-i tûmâr-ı nazm-ı dil-keşüñ Fâ‘iz
Sezâdur ehl-i ‘ irfânuñ olursa zîb-i destarı (*Gazel 42, Mısra 10*).
2. Zihî bâğ-ı ma‘ ârif feyz-bağş-ı tâlib-i ma‘ nâ
Sezâdur dirsem aña ehl-i ‘ irfânuñ debistanı (*Kaside 4, Mısra 4*).
3. Zamân-ı zevk ü tarabdur **sezâ** degül mi eger
Olursa câm-şifat dest-i i‘ tibârda gül (*Kaside 6, Mısra 3*).
4. Vücûdı hânesi oldı harâb o zâtuñ kim
Sezâ dinilse aña rükni Kâ‘ be-i dînüñ (*Kit’a 16, Mısra 2*).

şihhat: *Sağlık, afiyet.*

1. ‘ Âlemde biz ne câh ü ne hüd devlet isterüz
Ancak şafâ-yı hâtır ile **şihhat** isterüz (*Gazel 15, Mısra 2*).

sır: 1. *Gizli tutulan, kimseye söylenmeyen şey.*

1. Bilmezem Fâ‘iz ne **sır** vardur leb-i dil-berde hiç
Nâz ile güftâra geldükçe beni meftûn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).

2. *Allah’ın akıl ermeyen hikmeti.*

1. ‘ Osmân Efendi’den hilâfet rütbesin aḡz eyleyüp
Sırrını ol zât-ı kerîmüñ anda buldılar ‘ ayân (*Gazel 52, Mısra 4*).

sırr u hafıyyât: *Sır ve gizli şeyşer.*

1. Ma‘ lûm-ı şerîfüñ olıcağ **sırr u hafıyyât**
Dergâhuña hâcât-ı dili ‘ arza ne hâcet (*Kit’a 2, Mısra 3*).

silk: *Sıra, dizi.*

1. Virüp zîver belâgat **silkine** nâzük-edâlarla
Kelâmuñ Fâ‘izâ reşk-âver-i ‘ iḡd-ı le‘âl olsun (*Gazel 30, Mısra 9*).

silk-i belâgat: *Belâgatin tertibi, güzel söylenen sözün düzeni.*

1. **Silk-i belâgate** geçirüp dürr-i nazmuñı
Fâ‘iz cevâhir-i suhâna intizâm vir (*Gazel 4, Mısra 9*).

silk-i rengin-i belâgat: *Sözün güzel dizilmesi.*

1. Olupdur beste Fâ‘iz **silk-i rengin-i belâgatle**
Hemân bir deste güldür güyiyâ evrâk-ı dîvânım (*Gazel 22, Mısra 9*).

sım-ber: *Göğsü gümüş gibi olan.*

1. Gül-geşt-i emen eylesem ʾid irse de Fāʾiz
Yanumca şalınsa bile ol **sīm-berümde** (*Gazel 34, Mısra 10*).

sīne: *Göğüs, bağır II gönül, yürek.*

1. İşler geçiyor **sīnemize** hañçer-i ğamzeñ
Bir mertebe kim tīr-i każā ol kadar itmez (*Gazel 16, Mısra 3*).
2. Tīğ-i sitemle **sīnemi** şad pāre kılsa da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i ʿālī-cenābdan (*Gazel 27, Mısra 3*).
3. Serümde **sīnede** dilde cigerde dāğ olsun
O şüre yerleri ço reşk-i çār-bāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 1*).
4. řehā tek tīr-i ğamzeñ **sīneye** gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān nağdin al benden yaña kat kat helāl olsun (*Gazel 30, Mısra 5*).
5. Ser-be-ser **sīnem** gül-i dāğ ile tezyīn eyledüm
Meyl ider dil-dār řāyed seyre māʾildür deyü (*Gazel 32, Mısra 3*).
6. şalın nāz ile gel reftāra **sīnem** üzre cevlan it
Kerem kıll ey riyāz-ı behcetüñ serv-i ħıramānı (*Gazel 48, Mısra 5*).
7. Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla **sīnem** seyre gelsün yār
Yine ezhār ile seyr eyledüm şahn-ı gülistānı (*Gazel 48, Mısra 11*).
8. **Sīneñi** şad pāre eyle hañçer-i tevħid ile
Yağ kebābāsā vücūduñ aħker-i tevħid ile (*Kaside 1, Mısra 1*).
9. Tutardı **sīnesini** ʿāřık ey kemān-ebrü
Şalaydı dilde cigerde ħadeng-i müjġānuñ (*Kaside 5, Mısra 39*).

sīnesin çāk it-: *Kalbini parçalamak, gönlünü yırtmak.*

1. Olmasa eger mest-i mey-i nāb-ı maħabbet
āk itmez idi **sīnesin** erbāb-ı maħabbet (*Gazel 2, Mısra 2*).

sipāh-ı fitne: *Bela ordusu, fitne askeri.*

1. Sipāh-ı fitne esīr-i eh-i zeneħdānuñ
Řumāř-ı āl-i kirişme metāʿ-ı dükkānuñ (*Kaside 5, Mısra 33*).

sipīhr-i kec-ʿ inād: *İnatçı talih.*

1. Menʿ için nezzāreden güyā **sipīhr-i kec-ʿ inād**
ʿĀřıkuñ şaddin ħam eyler dil-berüñ mevzün ider (*Gazel 12, Mısra 5*).

sirişk-i dīde: *Gözyaşı.*

1. Ğamuñla ağlamaz ʿālemde çeşm-i ter mi şalmışdur
Sirişk-i dīde rīzān olmaduğ bir yer mi şalmışdur (*Kitʿa 1, Mısra 2*).

sirişkin aķıd-: *Gözyaşı akıtmak, gözyaşı dökmek, ağlamak.*

1. Hem **sirişkin aķıdur** ehl-i dilüñ āb gibi
Hem yine arħ döner üstine dülāb gibi (*Gazel 43, Mısra 1*).

sitem: *Eziyet, zulüm.*

1. Şehā **sitemle** dil-i Fā'iz'i ħarāb itme
Şaķın ki şaņa eser eyler inkisār-ı ħarīb (*Gazel 1, Mısra 9*).
2. Bir kez ser-i kūyında bir āh itdük o şūĥuñ
Ol dem bu zamān oldı geçilmez **siteminden** (*Gazel 24, Mısra 8*).
3. 'Uşşāķa kārı ol şanemüñ hep **sitem** gibi
Erbāb-ı 'aşķa cevır ü **sitem** mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 1*).

sitem ü cevır: *Eziyet ve cefā.*

1. Şaymaz bizi 'aşıklarını eylese ta' dād
Ammā **sitem ü cevırini** bī-ħadd 'aded eyler (*Gazel 7, Mısra 4*).

şiyāh: *Kara.*

1. Miħrāb-ı ebruvānuñ iden kıblegāh-ı dil
İtmiş **şiyāh** ħurreñ ile zīver üstine (*Gazel 36, Mısra 8*).

şoĥbet: *Görüşüp konuşma, arkadaşlık.*

1. Naşīb olur mı dil-ħāh üzre **şoĥbet** tāze-rūlarla
Geçer mi yoĥsa bilmem 'ömrümüz bu ārzūlarla (*Gazel 33, Mısra 1*).
2. Baña bed-terdür aĥyār ile **şoĥbet** nār-ı dūzaĥdan
Getürme meclise luĥ eyle ey meh-rū 'azāb itme (*Gazel 38, Mısra 7*).
3. Cüdā eyler biribirinden aĥbābı geçer **şoĥbet**
Cihānuñ ĥāl ü şanı böyledür ħalmaz bu cem' iyyet (*Kit'a 25, Mısra 1*).

şor-: *Sormak, emmek.*

1. **Şordukda** lebüñ ĥışım ile olursuñ 'araķnāk
Şāhum 'acebā var mı mey-i nāba yasaĥuñ (*Gazel 20, Mısra 3*).

söyle-: 1. *Demek, söylemek, dile getirmek.*

1. **Söyle** ey dil seni bī-tāb iden ĥamze midür
Tīr-i müjĥān mı ebrūsı mıdur yā görelüm (*Gazel 21, Mısra 5*).

2. *Söylemek, demek.*

1. Besdür mişāl-i cevher-i ferde dehān-ı yār
Söyleñ ĥakīme yoķ yire ĥavĥāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 6*).

3. *Söylemek, anlatmak.*

1. 'Aceb mümkün mi nerm itmek dil-i sengīn-i dil-dārı
Biraz hem aĥlasam hem **söylesem** ĥāl-i dil-i zārı (*Gazel 42, Mısra 2*).

su'āl eyle-: *Sormak, soru sormak.*

1. Rāh-ı rızāyı Ĥızır'a **su'āl eyledüm** didi
Seyl-i sirişķ-i dīdelerüñ reh-nümā yeter (*Gazel 6, Mısra 11*).

su'âl it-: *Sormak.*

1. Bir kerre kandedür deyü **itmez** misün **su'âl**
Tenhâ-neverd-i deşt-i beyâbân-ı firqati (*Gazel 44, Mısra 11*).

su'âl olun-: *Sorulmak.*

1. Ney ki murâdı dilleri şad çâk itmeden
Fâ'iz **su'âl olunsa** nedür kim cevâb-ı nâz (*Gazel 14, Mısra 10*).

şubh u şâm: *Sabah ve akşam (gece gündüz).*

1. Her **şubh u şâm** mihr ü meh-i çarha ey perî
Bî-şek fûrûğ-ı nûr-ı ruhuñdan ziyâ yeter (*Gazel 6, Mısra 5*).

şubha dek: *Sabaha kadar.*

1. Ağlar şeb-i firqatde dil-i zâr gamından
Gelmez gözine **şubha dek** uyhu eleminden (*Gazel 24, Mısra 2*).

sûd it-: *Fayda, kâr, kazanç sağlamak.*

1. Ne **sûd itdün** görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çîne
Gönül murgun esîr-i dâm-ı şayyâd itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 3*).

şüfî: *Tasavvuf ehli, sofî.*

1. Keyfiyet-i şahbâyı şağın eyleme inkâr
Şüfî seni bir câm ile bî-hüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 4*).

suhte-dil: *Bağrı yanık, üzgün, kederli, yaslî.*

1. Esîr-i hücre-i gamdur kalur o **suhte-dil**
İrişmez ise bahâriyye luţf u ihsânun (*Kaside 5, Mısra 47*).

sultân: *Sultan (Hz. Muhammed için).*

1. Ğaraż ' arz-ı ' ubüdiyyetdür ancak yoħsa **sultânun**
Ne mümkündür edâ na' t-i güzinün yâ Resûla'llâh (*Kaside 2, Mısra 7*).

şun-: *Sunmak, vermek, ikram etmek.*

1. Müdâm **şunmada** ağyâra câm-ı la' l-i lebin
O bî-vefâ bize bir kerre eylemez teklîf (*Gazel 18, Mısra 7*).
2. Pey-ender-pey **şunar** câm-ı şerâb-ı köhneyi güyâ
İder zaħm-ı dile tedbîr sâķî şüst ü şularla (*Gazel 33, Mısra 7*).
3. Mürüvvet it baña sâķî şerâb-ı şâfî **şun**
O def' iderse ider dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 5*).

şüret-i ümmîd: *Umudun yüzü.*

1. Görmedüm çün **şüret-i ümmîdi** bir âyinede
Kalmadı naķş-ı emel pāk oldu levh-i sînedde (*Gazel 40, Mısra 1*).

şu'ūd: *Yukarı çıkma, yükselme.*

1. Hāl-i 'ālem böyledür gāhî **şu'ūd** geh hübüt
Zerre deñlü i' tibār itme irişseñ rif' ate (*Kıt'a 26, Mısra 1*).

sūzen-i 'İsā: *Hız. İsâ'nın iğnesi: İsâ'nın cübbesinde bulunduğu ve onun güneşten daha yükseklerle çıkmasını önlediğine inanılan bir iğne.*

1. Maṭlûba kaṭ' -ı silk-i 'alâyıkdadur vuşul
Şāhid bu ḥale **sūzen-i 'İsā** saña yeter (*Gazel 6, Mısra 8*).

sünbül: *Maruf çiçek, sünbül (sevgilinin saçına benzetilen çiçek).*

1. Döküp ruḥsar-ı rengin üzre müşgîn ṭurresin gāhî
Gül-i āl üzre **sünbül** gösterür ol şüh-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 6*).

sürerdüm rüyımı: *Yüz sürmek.*

1. **Sürerdüm rüyımı** şad iştiyāk-ı derd-i ḥasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-ḳarīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 5*).

sürün-: *Sürünmek, yere değmek.*

1. Toyunca şarılsam saña pīrāhenūñ olsam
Yanınca **sürünsem** yürisem dāmenūñ olsam (*Kıt'a 8, Mısra 2*).

Ş

şād it-: *Sevindirmek, mutlu etmek.*

1. Ne kārūñ var gönül bî-hüde feryād itmeden ğayrı
Ne ḥāşıl eyledūñ düşmenleri **şād itmeden** ğayrı (*Gazel 46, Mısra 2*).
2. Baña biñ cevır ider ol bî-vefā yanında ağyāruñ
Şafā eyler beni nā-şād idüp **şād itmeden** ğayrı (*Gazel 46, Mısra 6*).

şād-kām: *Çok sevinçli, mesut.*

1. **Şād-kāmsın** var ise Fā'iz dile te'sīr-i şevķ
Nāz ile yāruñ nigāh-ı çeşm-i fettānındadır (*Gazel 8, Mısra 9*).

şāh: *Padişah, sultan.*

1. Şordukda lebüñ hışım ile olursuñ ‘araqnāk
Şāhum ‘acebā var mı mey-i nāba yasağūñ (*Gazel 20, Mısra 4*).

şāh it-: *Padişah etmek, sultan etmek.*

1. Bir cām ile ider seni Fā’iz cihāna şāh
Pīr-i muğān luṭf idüp eylerse himmeti (*Gazel 44, Mısra 17*).

şāh-ı ğam: *Dert, keder padişahı.*

1. Cāygāh-ı ceyš-i ğamdur dil feraḥ çıksun deyü
Şāh-ı ğamdan gelmede fermān fermān üstine (*Müfret 3, Mısra 2*).

şāh-ı hüsne: *Güzellik padişahı.*

1. O şāh-ı hüsne bakar ğamze tiğ-i nāz be-dest
Ḥarāb ider dil-i ‘uşşākı yek işāret ile (*Gazel 35, Mısra 7*).

şāh-ı kişver-i hüsne: *Güzellik ülkesinin padişahı.*

1. O şāh-ı kişver-i hüsne ne var şabā luṭf it
Ğubār-ı cismümi dūr itme reh-güzārından (*Gazel 26, Mısra 5*).

şāh-ı mükerrem: *Muhterem, hürmet ve ta’zime erişmiş padişah.*

1. Seni kıldı Cenāb-ı Ḥazret-i Bārī sa’ ādetle
Risālet taḥtına şāh-ı mükerrem yā Resūla’llāh (*Kaside 3, Mısra 6*).

şāhid: *Şahit, tanık.*

1. Maṭlūba kaç’ -ı silk-i ‘alāyıkdadur vuşül
Şāhid bu ḥāle süzen-i ‘İsā saña yeter (*Gazel 6, Mısra 8*).

şāl: *Şal, atkı, kuşak.*

1. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārum felek şimdi ne şālum var ne mālum var (*Müfret 2, Mısra 1*).
2. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārum felek şimdi ne şālum var ne mālum var (*Müfret 2, Mısra 2*).

Şām: *Suriye’nin başşehri.*

1. O cedler ile çün İslimye ‘aynıdır Şāmuñ
Mināresi daḥi Fā’iz mināre-i beyzā (*Kit’a 13, Mısra 5*).

şān: 1. *Yeni ortaya çıkan iş, yeni durum, olay, hâdise.*

1. Şān ile olan keşmekeşe itdi taḥammül
Ayrılmadı dil ṭurre-i müşgīn-deminden (*Gazel 24, Mısra 5*).

2. Şan, şöhret, ün.

1. Düşer mi **şanıña** ey şeh-süvâr-ı kişver-i nâz
Helâk eylesesin cevri ile fütâdeleri (*Gazel 50, Mısra 3*).

şast-ı sahte: *Sahte halka (ip, zülûf, kement halkası gibi); Merhametsiz katı halka.*

1. Ben **şast-ı sahte** dâhil idüm nice sâldür
Me'müldür ki eylesesin aña i' tibâr (*Kıt'a 9, Mısra 3*).

şâyed: *Ola ki, olabilir ki, olur ki; eğer.*

1. Ser-be-ser sînem gül-i dâğ ile tezyîn eyledüm
Meyl ider dil-dâr **şâyed** seyre mâ'ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 4*).

şeb: *Gece.*

1. Ne rûzumuzda şafâ var küdüret-i ğam ile
Ne **şebde** dîde-i 'uşşâk-ı zâra h'âb gelür (*Gazel 3, Mısra 8*).
2. Şalar mihr gibi ferdâya da' vet itdükçe
O mâh hânemüzi bir **şeb** eylemez teşrîf (*Gazel 18, Mısra 6*).
3. Çıkar her **şeb** ğam-ı hicrûnle çarha âh ü efgânım
Ne var bir kerre teşrîf eyleseñ ey mâh-ı tâbânım (*Gazel 22, Mısra 1*).
4. Müşerref itdi bu **şeb** bezmi luţf idüp ol mâh
Öperdüm ayagın ammâ hicâbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 3*).

şeb-bü: *Şebboy, özellikle geceleri kokusu etrafı kaplayan çiçek.*

1. 'Arız-ı rengînüñ ey mihr ü gül-i ğod-rû mıdur
Seyr iden zülf-i siyehkârüñ didi **şeb-bü** mıdur (*Gazel 9, Mısra 2*).

şeb-i firkat: *Ayrılık gecesı.*

1. Ağlar **şeb-i firkatde** dil-i zâr ğamından
Gelmez gözine şubha dek uyhu eleminden (*Gazel 24, Mısra 1*).

şeb-i hicr: *Ayrılık gecesı.*

1. Şabâh-ı vaşla **şeb-i hicre** itdiler imâ
Ziyâ-yı nür-ı ruĥuñ zülf-i 'anber-efşânüñ (*Kaside 5, Mısra 35*).

şebi rûza irişdür-: *Geceyi gündüze katmak, aralıksız gece gündüz çalışmak, büyük çaba göstermek.*

1. Kayd-ı târiĥ-i vefâtı ile ol maĥdümüñ
Fikr ile Fâ'iz **irışdürmiş** idi **rûza şebi** (*Kıt'a 21, Mısra 8*).

şefkat ü mürüvvet: *Sevgi ve mertlik.*

1. Ey ‘âlem içre luḡ u keremle olan ğalem
Hem **şefkat ü mürüvvetle** bulan iştihâr (*Kit’a 9, Mısra 2*).

şeftâlû: *Şeftali. II öpücük, sevgilinin şeftaliye benzetilen dudağı.*

1. Virmez lebini öpmege cān naḡdini virsem
Şeftâlûsı ol mertebe kıymetlü bu bâġuñ (*Gazel 20, Mısra 6*).

şeh: *Pâdişah, hükümdar.*

1. Turre-i yârı perîşân eyledi bād-ı şabâ
Ol **şehüñ** қаşı hilâlin seyre hâ’ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 12*).

şehâ: *Ey pâdişah! (Ey sevgili!).*

1. **Şehâ** sitemle dil-i Fâ’iz’i harâb itme
Şaḡın ki şaña eser eyler inkisâr-ı ğarîb (*Gazel 1, Mısra 9*).
2. Dil derdine devâyı қаpuñdan umar **şehâ**
Geçmez olunca ol der-i devlet-me’âbdan (*Gazel 27, Mısra 5*).
3. **Şehâ** tek tîr-i ğamzeñ sineye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān naḡdin al benden yaña қat қat helâl olsun (*Gazel 30, Mısra 5*).

şeh-bâz-ı çeşm: *Doġan gibi olan göz, göz avcısı.*

1. Murġ-ı dil-i tabîbde olur bî-қarâr şevқ
Şeh-bâz-ı çeşmi nâz ile tahrik-i bâl ider (*Gazel 51, Mısra 6*).

şehensâh: *En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şahı.*

1. Senüñle iftiḡâr eyler ġürüh-ı enbiyâ sensin
Şehensâhı risâlet kişverinüñ yâ Resûla’llâh (*Kaside 2, Mısra 4*).

şeh-i ’âlî-cenâb: *Gönlü yüce padişah, cömert padişah.*

1. Tiġ-i sitemle sinemi şad pâre kılsa da
Ben yüz çevirmem ol **şeh-i ’âlî-cenâbdan** (*Gazel 27, Mısra 4*).

şeh-i bahâr: *Baharın padişahı.*

1. **Şeh-i bahâr** ider bezm-i ġülşeni tebḡîr
Benefşezârı degül belki düdidur anuñ (*Kaside 5, Mısra 11*).

şeh-i ḡüsn: *Güzellik padişahı.*

1. Görelden ol **şeh-i ḡüsnüñ** dehân-ı nâzükini
Çemende ġonce-i ġül Fâ’izâ hiçâbdadur (*Gazel 10, Mısra 9*).
2. Ola servin de hevâdarı ol **şeh-i ḡüsnüñ**
Çıқup çemende şalunsa bu қadd ü қâmet ile (*Gazel 35, Mısra 3*).

şeh-per-i tevḡîd: *Allah’ın birliġine inanan kuşun kanadının en uzun tüyü.*

1. Cîfe-i dünyâya meyl itme şağın kerkes gibi
Tâ'ir-i kıuds ol er iseñ **şeh-per-i tevḥîd** ile (*Kaside 1, Mısra 8*).

şehr-i Edrine: *Edirne şehri.*

1. Nazîr olur mı gül-i bâğ **şehr-i Edrine'ye**
Bu demde Fâ'iz olur gerçi her diyârda gül (*Kaside 6, Mısra 13*).

şeh-süvâr-ı kişver-i ḥüsn: *Güzellik ülkesinin ata iyi binen.*

1. Bî-iḥtiyâr meyl ider elbetde her gören
Ol **şeh-süvâr-ı kişver-i ḥüsnü** melâḥati (*Gazel 44, Mısra 6*).

şeh-süvâr-ı rāh-ı istiğnâ: *Aza kanaat etme yolunun usta süvarisi.*

1. Dilâ bir **şeh-süvâr-ı rāh-ı istiğnâya** meyl it kim
Güzergâhında her bir bî-ser ü pâ pây-mâl olsun (*Gazel 30, Mısra 3*).

şekl-i dil-ārâ: *Gönülleri süsleyen şekli, gönül okşayan şekli.*

1. Nedür o **şekl-i dil-ārâ** nedür o cism-i laṭîf
Ne mümkün Ādem ide ol perîveşi ta' rîf (*Gazel 18, Mısra 1*).

şekve: *Şikâyet.*

1. Yeter ço **şekveyi** başla du' âya gam çekme
Senüñle baḥs idemez baḥt-ı nâbe-sâmānuñ (*Kaside 5, Mısra 51*).

şekve eyle-: *Şikâyet etmek.*

1. Eyley mi **şekve** 'âḳîl olan rûzgârdan
Çün bu cihânda cāna ḳazāya rızâ gibi (*Gazel 47, Mısra 3*).

şem: *Mum.*

1. Yârdan ḳâbil mi men' itmek dil-i dîvāneyi
Şem' den mümkün midür dūr eylemek pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 2*).
2. Şimdi anuñ **şem' ine** cem' olmaḳdadur erbâb-ı dil
Rüşendür anda gördiler nūr velâyet-i 'ârifân (*Gazel 52, Mısra 5*).

şem'-i ḥüsn: *Güzellik mumu (sevgilinin mum gibi aydınlık yüzü).*

1. Görüp yanınca raḳîbi o **şem'-i ḥüsnüñ** dil
Tutuşdı âteş-i ḡayretle yandı 'ârından (*Gazel 26, Mısra 3*).

şem'-i ruḥ: *Yüzünün ışığı, yanağının ışığı.*

1. **Şem'-i ruḥundan** olma şağın bir nefes cüdâ
Pervāneveş dilâ seni germ-ülfet isterüz (*Gazel 15, Mısra 7*).

şem^ç-i şer^ç ü dîn: *Dinin ve hadislerin ışığında.*

1. Fürūzan oldu çün nūr-ı cebīnūñ yā Resūla'llāh
Ziyā-baḥş oldu **şem^ç-i şer^ç ü dīnūñ** yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 2*).

şem^ç-i ziyā-güster: *Işık saçan mum.*

1. Cānın virür o **şem^ç-i ziyā-güster** üstine
Pervāneves döner bu gönül dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 1*).

şemse-i zer-cild-i āsmānī: *Gök renginde altınla yapılmış güneş şeklinde süsleme motifi.*

1. Miyānı **şemse-i zer-cild-i āsmānī**dür
O tuḥfe nüshaya mihr-i sipihr-i devrānuñ (*Kaside 5, Mısra 25*).

şemşīr-i ğam: *Dert kılıcı, keder kılıcı.*

1. Kuşūrın yād idüp **şemşīr-i ğamla** çāk olan diller
Cenābuñdan umarlar cümle merhem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 3*).

şenbih: *Cumartesi (haftanın ilk günü).*

1. Gūş-māl-i ğamdan olmaz tıfl-ı dil bir dem ḥalāş
Bir debistāndur bu kim **şenbihde** ber-āzīnede (*Gazel 40, Mısra 6*).

şerāb: *Şarap.*

1. Derūna fikr-i ruḥı tāb-baḥş olur dā'im
Ḥayāl-i la'li ile çeşmüme **şerāb** gelür (*Gazel 3, Mısra 6*).

şerāb-ı mevt: *Ölüm şarabı.*

1. İtdi Cān-bāz-zāde gör āḥir **şerāb-ı mevti** nüşı
Nā'il olmuşken cihānda nice māl ü ni'ete (*Kit'a 26, Mısra 5*).

şerāb-ı şāfī: *Katkısız şarap, duru şarap.*

1. Mürüvvet it baña sāķī **şerāb-ı şāfī** şun
O def' iderse ider dildeki olan kederi (*Gazel 50, Mısra 5*).

şerīf-i sa' d-eser: *Şerīfın uğurlu eserleri.*

1. **Şerīf-i sa' d-eser** seyyīd-i daķīķ-nazar
Kemāl-i faẓl ile ser-tāci ehl-i 'irfānuñ (*Kaside 5, Mısra 21*).

şerm: *Utarma, mahcubiyet.*

1. Bir āh ile ser-i kūyında dil-berüñ Fā'iz
Hezār **şerm** ile muḥtāc-ı i'tizār olduk (*Gazel 19, Mısra 14*).

2. Gāhī o meh ki nāz ile ‘ arz-ı cemāl ider
Şerminden āfītāb felekde zevāl ider (*Gazel 51, Mısra 2*).

şermsār ol-: *Mahcup olmak, utanmak.*

1. Yolunda itmedüñ eşküñ murādum üzre nisār
Yanında ol mehüñ ey dīde şermsār olduk (*Gazel 19, Mısra 12*).

şeş cihet: *Altı yön, altı taraf.*

1. Bu şeş cihetden idince güzer didüm tārīḥ
Maḳāmı cennet ola Muştāfā Efendi’nün (*Kıt’a 16, Mısra 3*).

sevḳ: *Şiddetli arzu; keyif, neşe, sevinç.*

1. Murḡ-ı dil-i ṭabībde olur bī-ḳarār sevḳ
Şeh-bāz-ı çeşmi nāz ile taḥrīk-i bāl ider (*Gazel 51, Mısra 5*).
2. Bahār menḳabetā bezm-i midḥatuñda n’ola
Olursa bülbül-i dil sevḳ ile ḡazel-ḥ’ānuñ (*Kaside 5, Mısra 30*).
3. Añduḳça bezm-i cevrin o şadrü’l-efāzıluñ
Raḳş idüp elde sevḳ ile eyler naḡam ḳalem (*Kaside 7, Mısra 26*).

sevḳ ile: *Aşk ile; canı gönülden, büyük bir arzuyla.*

1. Nihāl-i ḳaddüñe dil-dāde serv-i bāḡ ammā
Güler cemālüne sevḳ ile intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 8*).

sevḳ vir-: *Keyif ve neşe vermek, istek ve coşkunluk vermek, şevklendirmek.*

1. Nice ḳor ehl-i dil elden anı Fā’iz bir dem
Var mı bir sevḳ virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 10*).

sevḳ-āşinā: *Arzuyu/isteḡi tanıyan.*

1. Ruḡ-ı pür-tābını vaşf eylemek olur mı dil-dāruñ
Olaydı bir nefes sevḳ-āşinā ḳalb-i perişānum (*Gazel 22, Mısra 4*).

sevḳ-baḡş: *Şevk veren.*

1. Dile ḡayāl-i ruḡı sevḳ-baḡş iken nā-geh
Haṭṭı gelince giriftār-ı ḡarḡar olduk (*Gazel 19, Mısra 3*).

sevḳ-ı dil: *Gönül neş’esi, gönül sevinci.*

1. Gerçi luṭfi ol bütüñ sevḳ-ı dili efzün ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de memnün ider (*Gazel 12, Mısra 1*).

şifte-i kākül-i perişān: *Daḡınık saçın düşkünü, tutkunu.*

1. Dil oldu **şifte-i kākül-i perişānuñ**
‘Akıl rübüde-i şūhī o çeşm-i fettānuñ (*Kaside 5, Mısra 31*).

şikāyet it-: *Şikāyet etmek, yakınmak.*

1. N’ola Fā’iz gibi **itseñ şikāyet** çarḥ-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-ā-dem cevri ü bî-dād itmeden gayrı (*Gazel 46, Mısra 9*).

şikeste-hātır ü nā-dide-kām: *Gönlü kırık ve görülmemiş arzu.*

1. **Şikeste-hātır ü nā-dide-kām** perişān-dil
Hemîşe böyle geçer böyle rüzgār-ı ğarib (*Gazel 1, Mısra 7*).

şiküfte it-: *Açmak, açılmasına sebep olmak.*

1. Bu şî’r-i tāze gül-i gülşen-i ṭabī‘ atdür
Ki **itdi** anı **şiküfte** nesīm-i ihsānuñ (*Kaside 5, Mısra 42*).

şimden gerü: *Şimdiden sonra, bundan sonra.*

1. Tekellüf ber-ṭaraf **şimden gerü** ey kevkeb-i ṭālī‘
Saña düşünāma āġāz eylerüm ister vebāl olsun (*Gazel 30, Mısra 7*).

şimdi: *Şimdi, şu anda.*

1. **Şimdi** anuñ şem‘ ine cem‘ olmaḡdadur erbāb-ı dil
Rüşendür anda gördiler nūr velāyet-i ‘ārifān (*Gazel 52, Mısra 5*).
2. Mişāl-i deste-i gül bir yire gelür zuraḑā
Şalā-yı ‘ıyş gelür **şimdi** şavtı mürġānuñ (*Kaside 5, Mısra 6*).
3. Nihāl-i ḡuşk bile **şimdi** tāze gül virdi
Bu demde tā okudur feyzi ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 7*).
4. Temām revnaḡını **şimdi** buldı gülşen-i ḡüsn
Yaraşdı ol ruḡ-ı al üzre ḡaṭṭ-ı reyḡānuñ (*Kaside 5, Mısra 37*).
5. Müsellemdür melāḡat ‘arşasında öñdül almaḡda
Güzeller içre çapḡın-zāde **şimdi** ḡayli yüġrükdür (*Müfret 1, Mısra 2*).
6. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārum felek **şimdi** ne şālum var ne mālum var (*Müfret 2, Mısra 2*).

şî’r: *Şiir, edebî değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz.*

1. Fā’iz görünce nazmuñı erbāb-ı dil didi
Biz **şî’ri** böyle dil-keş ü pür-ḡālet isterüz (*Gazel 15, Mısra 12*).
2. Fā’izā bu nev-zemīn-i ābdārum var iken
Defteründen eylesün **şî’rin** nevāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 12*).

şî’r-i dil-keş: *Gönül çeken şiir.*

1. Senüñ Fā’iz bu **şî’r-i dil-keşüñ** nāzük edālarla
Unutdursa n’ola erbāb-ı ṭab‘ a nazm-ı Selmān’ı (*Gazel 48, Mısra 13*).

şî‘r-i taze: *Taze şiir, yeni şiir.*

1. Bu **şî‘r-i taze** gül-i gülşen-i ṭabī‘ atdür
Ki itdi anı şiküfte nesīm-i ihsānuñ (*Kaside 5, Mısra 41*).

şîşe-i çarḥ: *Feleğin şişesi, dönen şişe.*

1. Ola nüh **şîşe-i çarḥ** içre her ān
Ter ü taze gül-i baht-ı Süleymān (*Matla 1, Mısra 1*).

şitāb eyle-: *Acele etmek.*

1. Bunda olur olursa ger cām-ı murāda dest-res
Bunda **şitāb eyler** hemīşe zümre-i şāhib-dilān (*Gazel 52, Mısra 12*).

şöhret: *Ün.*

1. Cihānda **şöhretümüz** ‘ışkla o mertebe kim
Benān-ı ṭa‘ne-i bed-ḥ‘āh ile müşār olduḡ (*Gazel 19, Mısra 9*).
2. Ḳays’ı gör Mecnūn iken **şöhretle** ‘ālem-gīrdür
Hiç seni bir kimse yād eyler mi ‘ākıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 9*).

şöhret-i ‘ışk u maḥabbet: *Sevdanın ve aşkın ünü.*

1. Tutsun cihānı **şöhret-i ‘ışk u maḥabbetüñ**
Mānend-i Ḳays ey dil-i şūrīde nām vir (*Gazel 4, Mısra 5*).

söyle kim: *Şöyle ki, şu şekilde ki.*

1. Kār itdi cāna tiḡ-i ḡam-ı ‘ışkı **söyle kim**
Feryāda yoḡ mecāl kesildi amānumuz (*Gazel 13, Mısra 11*).

şübhesüz: *Şüphesiz, kesin olarak, muhakkak, kesinlike.*

1. Dil-dādedür ana mül-i dil-dāra **şübhesüz**
Yaşlar döker firāk ile dem-be-dem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 13*).

şūḥ: *Neşeli, şen ve oynak kadın.*

1. Fā’iz ola mı vuşlat-ı dil-dār müyesser
Bilsek ne dem ol **şūḥı** der-āḡuş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 10*).
2. Bir kez ser-i kūyında bir āh itdük o **şūḥuñ**
Ol dem bu zamān oldı geçilmez siteminden (*Gazel 24, Mısra 7*).
3. Dil görüp ol **şūḥı** bülbülvār feryād eyledi
Gül ruḡun seyr eyleyüp tekrār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 1*).

şūḥ-ı cefākār: *Eziyet eden güzel.*

1. İşābet itmede ‘uşşāḡa tır-i cevri pey-der-pey
İlāhī sen ḡaṭādan şaḡla ol **şūḥ-ı cefākārı** (*Gazel 42, Mısra 8*).

şüh-1 felek-cenāb: *Felek makamlı dilber, yüce dilber.*

1. Görünmesün gözime ğayrılar perī ise de
Niyetce gönülüm o **şüh-1 felek-cenābdadur** (*Gazel 10, Mısra 8*).

şüh-1 fettān: *Kendine hayran bırakan cilveli (sevgili).*

1. Döküp ruhsar-ı rengin üzre müşgîn turesin gāhī
Gül-i āl üzre sünbül gösterür ol **şüh-1 fettānum** (*Gazel 22, Mısra 6*).

şüh-1 māvheş: *Ay gibi güzel şuh kadın.*

1. Ruḥşat mı var nezāreye farṭ-ı zihāmdan
‘Ālem o **şüh-1 māvheşe** mübtelā gibi (*Gazel 47, Mısra 6*).

şüh-1 sitemger: *Zalim güzel, sevgili.*

1. Biñ cevri ü cefā itse de ol **şüh-1 sitemger**
Bir va‘ de-i vuşlatla ferāmüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 7*).

şüh-1 şivekār: *İşveli, cilveli dilber.*

1. Akıtdı yaşımı dili pür-tāb eyledi
Ol **şüh-1 şivekārda** āb ü tāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 4*).

şüre: *Çorak, verimsiz.*

1. Serümde sinede dilde cigerde dāğ olsun
O **şüre** yerleri ço reşk-i çār-bāğ olsun (*Gazel 29, Mısra 2*).

şurezār: *Çoraklık yer.*

1. Bī-hüde küşiş eyleme bu **şurezārda**
Fā’iz hezār tuḥm-i ümīd ü recā yeter (*Gazel 6, Mısra 13*).
2. Bahār menḫabetā feyz-bād-ı luṭfuñ ile
Biter zemīn-i emel gibi **şurezārda** gül (*Kaside 6, Mısra 24*).

şüst ü şü: *Yıkama.*

1. Ol kadar ḥūy-gerde-i şerm-i ḥatāyum k’eylerüm
Secdeden cebhemle naqş-ı büriyāyı **şüst ü şü** (*Gazel 31, Mısra 4*).
2. Pey-ender-pey şunar cām-ı şerāb-ı köhneyi güyā
İder zaḥm-ı dile tedbīr sākī **şüst ü şularla** (*Gazel 33, Mısra 8*).

şüst ü şü eyle-: *Yıkamak.*

1. La‘l-i cānān **ide** lafz-ı vefāyı **şüst ü şü**
Eşk-i çeşmüm eyledi ḥarf-i recāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 2*).
2. Zāhidā ṭa‘n itme şahbā-nūş-ı ‘aşkum ben hele
Cān ü dilden **eylerüm** gird-i riyāyı **şüst ü şü** (*Gazel 31, Mısra 10*).

3. Fā'izā bu nev-zemīn-i ābdārum var iken
Defteründen **eylesün** şî' rin nevāyı **şüst ü şü** (*Gazel 31, Mısra 12*).

şüst ü şü it-: *Yıkayıp temizlemek.*

1. La'1-i cānān **ide** lafz-ı vefāyı **şüst ü şü**
Eşk-i çeşmüm eyledi harf-i recāyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 1*).
2. Hırka-püş-ı inzivā ber-pāy-dāmen-i ser-be-ceyb
Cāme-i dilden **idüp** jeng-i hevāyı **şüst ü şü** (*Gazel 31, Mısra 6*).

şüst ü şü ider mi: *Yıkar mı?*

1. Zülfi şeb-gün haṭṭ-ı ruhsārın nice maḥv eylesün
Ebr **ider mi** dāğ-ı māh-ı pür-zıyāyı **şüst ü şü** (*Gazel 31, Mısra 8*).

T

tā: 1. *Dek, değın, kadar, beri. Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar.*

1. **Tā** kıyāmet ola bākī çeşme-i ḥurşīdveş
Eyleye cārī şevābın vākıfa Rabb-ı Celīl (*Kit'a 11, Mısra 5*).

2. *Kadar, değın, dek.*

1. Deşt-i 'ışkı tıtdı feryādum benüm mānend-i Kays
Güş idüp **tā** nālemi kuhsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 6*).
2. Nihāl-i ḥuşk bile şimdi tāze gül virdi
Bu demde **tā** okudur feyzi ebr-i nisānuñ (*Kaside 5, Mısra 8*).

3. *-ınca.*

1. Olmadı vuşlat müyesser gelmeyince **tā** haṭṭı
Hep bu kārı 'āşıka baḥt-ı şiyāḥ dūn ider (*Gazel 12, Mısra 7*).

4. *O derece.*

1. Görüp mecālını reşk eyler oldı bir mūra
Ġamuñla Fā'iz-i zār oldı **tā** o deñlü za'if (*Gazel 18, Mısra 10*).

5. *Tipki.*

1. İrse eflāke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Ġadrüñ efvün ola **tā** mihr-i cihān-tāb gibi (*Gazel 43, Mısra 4*).

tā key: *Ne zamana kadar.*

1. Yeter ey dil yeter **tā key** belā-yı ʿ ışkıdan feryād
ʿ İlāc-ı derd-i ʿ ışkuñ çāresi şabr u taḥammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).
2. **Tā key** bu āh ü nāle gönül itmez iʿ tibār
Ol cevr-pīşe ʿ āşıq-ı zāruñ fiğānına (*Gazel 39, Mısra 7*).

tā ki: *Sakin ola ki.*

1. Nüş itmeyesin derd-i ğamuñ **tā ki** bu bezmüñ
Degmez saña bir çatre mey-i ʿ ayş ü deminden (*Gazel 24, Mısra 9*).

tāb: *Işık, parlaklık.*

1. Bār-ı ğamın çekerdi o hürşid-ṭalʿ atüñ
Kıalaydı zerre deñlü eser dilde **tābdan** (*Gazel 27, Mısra 8*).

tāb gel-: *Güç, kuvvet gelmek.*

1. Ne dem ki bezme mey-i āteşin ḥabāb gelür
Şafā virür dile cism-i nizāra **tāb gelür** (*Gazel 3, Mısra 2*).

tāb-baḥş ol-: *Güç, kuvvet vermek.*

1. Derūna fikr-i ruḥı **tāb-baḥş olur** dāʿim
Ḥayāl-i laʿli ile çeşmüme şerāb gelür (*Gazel 3, Mısra 5*).

tāb-efgen ol-: *Işık saçmak.*

1. Şafā kesb eylerüm aşlā keder kıalmaz derūnumda
Dile **tāb-efgen oldukça** ḥayāl-i rüy-ı raḥşanı (*Gazel 48, Mısra 8*).

tā-be-key: *Ne zamana kadar, niceye dek.*

1. Gel gel inşāf eyle Fāʿiz **tā-be-key** cürm ü günāh
Tāʿib ü müstağfir ol kim ʿ afv ide cürmüñ İlāh (*Murabba 1, Mısra 9*).

tāb-ı ruḥ: *Yanağın parıltısı, yüzün parlaklığı.*

1. Kıararı kıalmazdı mihrin görünce **tāb-ı ruḥuñ**
Cihānı geşt ü güzār itmede ḥarāret ile (*Gazel 35, Mısra 5*).

ṭabīb-i cān u dil: *Kalp ve ruh doktoru (sevgili).*

1. Ol **ṭabīb-i cān u dil** aşlā teraḥḥum itmedi
Gerçi kim ḥayli dil-i bīmār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 7*).

taʿ dād: *Sayma, sayı sayma.*

1. Zātını Ḥaḳ sālīk-i minḥāc-ı ḥayrāt eyledi
Yetmeye **taʿ dāda** ecrin anuñ ومات ال اف (*Kit'a 12, Mısra 4*).

ta' dād eyle-: *Saymak, sayım.*

1. Şaymaz bizi ' aşıklarını **eylese ta' dād**
Ammā sitem ü cevriñi bî-ḥadd 'aded eyler (*Gazel 7, Mısra 3*).

taḥammül it-: *Dayanmak, katlanmak.*

1. Şān ile olan keşmekeşe **itdi taḥammül**
Ayrılmadı dil ṭurre-i müşgīn-deminden (*Gazel 24, Mısra 5*).

taḥrīk it-: *Harekete geçirmek, hareket ettirmek, kıvıldatmak.*

1. Düşüp ḥāk üzre zāhir oldı dillerde perişānı
Şabā **taḥrīk ider** var ise zülf-i 'anber-efşānı (*Gazel 48, Mısra 2*).

taḥrīk-i bāl ider: *Kolunu oynatmak.*

1. Murğ-ı dil-i ṭabībde olur bî-ḳarār şevḳ
Şeh-bāz-ı çeşmi nāz ile **taḥrīk-i bāl ider** (*Gazel 51, Mısra 6*).

taḥrīr: *Yazma, yazılma.*

1. Eyleyince āteşīn güftāruñı **taḥrīre** ḳaşd
Elde Fā'iz kil-k-i siḥr-āsār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 9*).

taḥsīn it-: *Beğenmek, güzel bulmak, takdir etmek.*

1. Seyr iden Fā'iz didi **taḥsīn idüp** tāriḥini
Çeşmesi şāfī peşmīnei ise 'ayn-ı selpeşmīne (*Kit'a 11, Mısra 9*).

taḥt: *Taht, makam.*

1. Seni ḳıldı Cenāb-ı Ḥāzret-i Bārī sa' ādetle
Risālet **taḥtına** şāh-ı mükerrem yā Resūla'llāh (*Kaside 3, Mısra 6*).

tā'ib ü müstaḡfir ol-: *Tövbe eden ve af dileyen olmak.*

1. Gel gel inşāf eyle Fā'iz tā-be-key cürm ü günāh
Tā'ib ü müstaḡfir ol kim 'afv ide cürmüñ İllāh (*Murabba 1, Mısra 10*).

tā'ib ü ṭāhir: *Tövbe eden ve temiz.*

1. **Tā'ib ü ṭāhir** olup 'ākıbeti ḥayr oldı
Mazhar-ı rahmet ola görmeye nār-ı ḡazabı (*Kit'a 21, Mısra 3*).

tā'ir-i ḳuds: *Yüce, kutsal kuş II Cebrail.*

1. Cīfe-i dünyāya meyl itme şaḳın kerkes gibi
Tā'ir-i ḳuds ol er iseñ şeh-per-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 8*).

taḳbīl-i zeyl: *Zeyli (eki) öpmek, yüz sürmek.*

1. Devr itse dergehin nice yıl ḳadd-i ḥamīde çarḥ
Taḳbīl-i zeyle degmeye nevbet-i ziḥāmdan (*Gazel 28, Mısra 14*).

taḳlīd it-: *Taklit etmek, öykünmek.*

1. Gehī cebīnūne taḳlīd ider geh ebrūña
Meh-i felek niçe yıllardur inḳılābdadur (*Gazel 10, Mısra 3*).

taḳviyet-baḥş ol: *Kuvvet veren olmak.*

1. Emīn eyle dil-i rindānı ḡamdan taḳviyet-baḥş ol
Meded luḡ eyle sāḳī meclisi zeyn it sebūlarla (*Gazel 33, Mısra 5*).

ḡālibān: *Tālipler, isteyenler II öğrenciler.*

1. Bunda gelürler reh-i nūrdan ḡarīḳ-i şıdḳ u heves
Bunda alurlar vāyesin maḥrūm ḳalmaz ḡālibān (*Gazel 52, Mısra 14*).

ḡa‘n it-: *Ayıplama!*

1. Zāhidā ḡa‘n itme şahbā-nūş-ı ‘aşḳum ben hele
Cān ü dilden eylerüm gird-i riyāyı şüst ü şū (*Gazel 31, Mısra 9*).

ḡa‘ne-i aḡyār: *Başkalarının hor görmeleri, yermeleri, azarlamaları.*

1. Ne virürsin bu ḳadar ḡa‘ne-i aḡyāra vüçüd
Ey gönül kişver-i temkīn-i metānet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 5*).

ḡarāvet-baḥş: *Tazelik veren.*

1. Şeḡāb-ı himmeti ger olmasa ḡarāvet-baḥş
Cihānda böyle olur mıydı iştihārda gül (*Kaside 6, Mısra 21*).

ḡarḫ eyle-: *Düzenlemek, tertip etmek II meydana getirmek, ortaya koymak.*

1. ḡarḫ eyle bir nazīre o mu‘ciz-beyāna kim
Fā‘iz nazīri Nef‘ ī vü Yaḡyā’da olmasun (*Gazel 23, Mısra 9*).

ḡarḫ it-: *Kurmak, tertiplemek, düzenlemek.*

1. Te‘ālallāh zihī beyt-i dil-ārā
Ki itmiş ḡarḫ anı bir zāt-ı ḡoş-rāy (*Kit’a 14, Mısra 2*).

ḡarḫ-ı laḡīf: *Güzel tertiplenmiş.*

1. Bir mu‘allim-ḡāne bünyād eyledi ḡarḫ-ı laḡīf
Ḥüsnüni dāḡī füzün itdi bu çeşme bu peşmine (*Kit’a 11, Mısra 3*).

ta'rif it-: *Tarifini yapmak, ne ve nasıl olduğunu anlatmak, tanımlamak.*

1. Nedür o şekl-i dil-ārā nedür o cism-i laṭīf
Ne mümkün ādem **ide** ol periveşi **ta'rif** (*Gazel 18, Mısra 2*).

tārīḥ: *"Ebcet" hesabıyla düşürülen târih.*

1. Fā'iz didi kerrūbiyānuñ birisi **tārīḥini**
Bu ma'bed-i 'uşşākiyāndur cāygāh-ı ḳudsiyān (1125) (*Gazel 52, Mısra 17*).
2. Seyr idüp Fā'iz didi **tārīḥini**
Menba'-ı Kevşer peşmīne-i bī-'adīl (*Kit'a 10, Mısra 9*).
3. Seyr iden Fā'iz didi taḥsīn idüp **tārīḥini**
Çeşmesi şāfī peşmīnei ise 'ayn-ı selpeşmīne (*Kit'a 11, Mısra 9*).
4. Didi seyr eyleyüp **tārīḥ** Fā'iz
Zihī zīnetde ḥāne dil-güşā-cāy (*Kit'a 14, Mısra 15*).
5. Didi Fā'iz ḥüzn ile **tārīḥini**
Menzilüñ bu Bekr Efendi 'arş ola (*Kit'a 15, Mısra 5*).
6. Bu şeş cihetden idince güzer didüm **tārīḥ**
Maḳāmı cennet ola Muştafā Efendi'nüñ (*Kit'a 16, Mısra 3*).
7. Gelüp didi birisi ḳudsiyāndan Fā'izā **tārīḥ**
Revān oldı gülzār-ı cināna Gülşenī-zāde (*Kit'a 17, Mısra 5*).
8. Didi giryān olaraq fevtine Fā'iz **tārīḥ**
Cāygāhuñ ola Şālih Çelebi 'arş-ı berīn (*Kit'a 19, Mısra 3*).
9. ḳudsiyāndan birisi geldi didi **tārīḥini**
Cennet-i 'adn ola rūḥ-ı Muştafā'ya cāygāh (*Kit'a 20, Mısra 9*).
10. Fevtini güş idenler **tārīḥ** için didiler
Seyyid Ḥüseyn'ün olsun yā Rab maḳām-ı Firdevs (*Kit'a 24, Mısra 3*).
11. Du'ā idüp didiler fevtine **tārīḥ** için aḥbāb
İlāhī eyle Seyyid Muştafā'nüñ meskenin cennet (*Kit'a 25, Mısra 7*).
12. Rihleti **tārīḥini** Fā'iz didiler ḳudsiyān
Gitdi Cān-bāz-zāde el-Ḥācī Muḥammed cennete (*Kit'a 26, Mısra 9*).
13. Maḥzūn olup didüm aña **tārīḥ** āh ile
Ḥuld-i berīn cāy ola Seyyid Muḥammed'e (*Kit'a 27, Mısra 3*).

tārīḥ düş-: *Tarih düşürme, önemli târih olaylarını, doğum, ölüm, inşâ târihlerini göstermek üzere eski alfabemizdeki harflerin ebcet hesabındaki değerlerinden faydalanılarak yazılan mısra, beyit veya manzûme.*

1. **Düşdi** bir **tārīḥ** Fā'iz dil-nişīn ü āteşīn
Gitdi şad āh cihān ḳuṭbı Muḥammed Ḳādirī (*Kit'a 18, Mısra 13*).

tārīḥ-i rihlet: *Ölüm tarihi.*

1. Fā'iz du'ā idüp didi **tārīḥ-i rihletin**
Yā Rabbi cāyı Ḥāmid Efendi'nüñ 'arş ola (*Kit'a 23, Mısra 7*).

tarīḳ: 1. *Yol.*

1. Ne cām-ı bāde-i vaşl ile neş'e-dār olduḳ
Ne bir **tarīḳ** ile reh-yāb-ı bezm-i yār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 2*).

2. *Yol II bir velînin Tanrı'ya ulaşması için tuttuğu yol.*

1. Ekmeli hem ol **tarîkuñ** mâhiri
Hâşılı hergiz nazîr olmaz aña (*Kit'a 15, Mısra 3*).

tarîk-i şıdk u heves: *Doğruluk ve arzu yolu.*

1. Bunda gelürler reh-i nürdan **tarîk-i şıdk u heves**
Bunda alurlar vâyesin maħrûm qalmaz şalibân (*Gazel 52, Mısra 13*).

tavşîf eyle-: *Vasıflandırmak, nitelemek.*

1. Yine kuşûr muqarrer temâm edâ idemem
Ne deñlü kâmet-i bâlâsın **eyleşem tavşîf** (*Gazel 18, Mısra 4*).

tâze: 1. *Yaş, taze, sulu, körpe.*

1. Nihâl-i huşk bile şimdi **tâze** gül virdi
Bu demde tâ okudur feyzi ebr-i nisânuñ (*Kaside 5, Mısra 7*).
2. **Tâze** ezhâr-ı nuķûşı her ân
Gül-i cennet gibi nâ-dîde ħazân (*Mesnevi 1, Mısra 7*).

2. *Yeni, körpe, genç, taze.*

1. Dir gören ol şanemüñ **tâze** ħatt-ı ruhsâruñ
Nev-demîde çemen-i bâğ-ı melâħât bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 3*).
2. **Tâze** hem-demler mübârek olsun ey meh kâ'ilüz
Tek añılsun gâh ü bî-geh 'aşık-ı dîrîne de (*Gazel 40, Mısra 7*).

tâze-rû: *Güler yüzlü, güleç.*

1. Naşîb olur mı dil-ħâh üzre şöħbet **tâze-rûlarla**
Geçer mi yoħsa bilmem 'ömrümüz bu ârzûlarla (*Gazel 33, Mısra 1*).

Te'alallâh: *Allah yüceltsin!.*

1. **Te'alallâh** zihî beyt-i dil-ārâ
Ki itmiş tarħ anı bir zât-ı ħoş-rây (*Kit'a 14, Mısra 1*).

tebâh eyle-: *Berbat etmek, harap etmek, mahvetmek; yıkmak, tüketmek.*

1. Āh ü şad feryād elüñden ey sipihr-i kîne-ħ'âh
Eyledüñ bir nev-cüvânuñ ħâşıl 'ömrini **tebâh** (*Kit'a 20, Mısra 2*).

tebhîr it-: *Buħu haline getirme. II Tütsüleme, tütsülendirme.*

1. Şeh-i bahâr **ider** bezm-i gülşeni **tebhîr**
Benefşeźarı degül belki düdîdur anuñ (*Kaside 5, Mısra 11*).

tedbîr it-: *Tedbir almak, önlem almak, çare bulmak.*

1. Pey-ender-pey şunar cām-ı şerāb-ı köhneyi gūyā
İder zahm-ı dile **tedbīr** sāķī şüst ü şūlarla (*Gazel 33, Mısra 8*).

tefsīr it-: *Yorumlamak.*

1. Bir āyet-i kerīmeye kim idesin nazar
Tefsīr itme re 'yūñ ile eylegil hāzer (*Kit'a 5, Mısra 2*).

tek: 1. *Yeter ki, yalnız.*

1. Şehā **tek** tīr-i ğamzeñ sīneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān nağdin al benden yaña kat kat helāl olsun (*Gazel 30, Mısra 5*).
2. Tāze hem-demler mübārek olsun ey meh kâ'ilüz
Tek añılsun ğāh ü bī-geh 'āşık-ı dīrīne de (*Gazel 40, Mısra 8*).

2. *Yeter ki.*

1. Olursa her ne deñlü hicr dūr-ā-dūra rāzıyam
Baña gösterme **tek** bir yerde yā Rab yār ü aġyārı (*Gazel 42, Mısra 6*).

3. *Sadece, yalnız, bir.*

1. Çü lāle kīse-tehī olsam olmam āzürde
Elümde gül gibi **tek** bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).

tek ü tāz it-: *Öteye beriye koşuşmalar.*

1. **Tek ü tāz itmede** meydān-ı suhanda Fā'iz
Eşheb-i tab'um ile var ise hem-pā görelüm (*Gazel 21, Mısra 11*).

tekellūf: *Külfetli, zahmetli iş görme.*

1. **Tekellūf** ber-ṭaraf şimden gerü ey kevkeb-i tāli'
Saña düşnāma āġāz eylerüm ister vebāl olsun (*Gazel 30, Mısra 7*).

teklīf eyle-: *Teklif etmek, sunmak.*

1. Müdām şunmada aġyāra cām-ı la' l-i lebin
O bī-vefā bize bir kerre **eylemez teklīf** (*Gazel 18, Mısra 8*).

tekrār: *Yeniden, yine; aynı olay, iş veya eylemin yeniden bir veya birçok defa meydana gelmesi.*

1. Dil görüp ol şūhı bülbülvar feryād eyledi
Gül ruḡun seyr eyleyüp **tekrār** feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 2*).

tekye: *Tekke.*

1. Himmet idüp bu **tekyeyi** yaptı kenār-ı cūyda
Eṭrāfi güllerle müzeyyen nāle eyler bülbülān (*Gazel 52, Mısra 7*).

tekyegāh-ı şādīkān: *Sadākatlilerin tekkesi.*

1. Şad Bārekallāh cāyı cāmı mehbiṭ-i envār-ı feyz
Kim dergehīdür levḥaşallāh **tekyegāh-ı şādīkān** (*Gazel 52, Mısra 10*).

temām: 1. *Tamamiyle, eksiksiz olarak.*

1. Yine kuşūr muḳarrer **temām** edā idemem
Ne deñlü ḳāmet-i bālāsın eyleşem tavşīf (*Gazel 18, Mısra 3*).

2. *Tamamen.*

1. Gördüm o deñlü mest-i mey-i ʿ işveyārı kim
Gelmiş **temām** nergis-i çeşmine ḥ̣āb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 8*).

3. *Tamam, bütünlük.*

1. **Temām** revnaḳını şimdi buldı gülşen-i ḥüsn
Yaraşdı ol ruḥ-ı al üzre ḥaṭṭ-ı reyḥānuñ (*Kaside 5, Mısra 37*).

4. *Tamamıyla doldurmak.*

1. Sāḳī mürüvvet it baña leb-rīz-i cām vir
Eksüklüğüme ḳalma benüm sen **temām** vir (*Gazel 4, Mısra 2*).

5. *Tamam, tam, eksiksiz, tam olma.*

1. Çıkan Buçukdepe ḳaşrına ref idüp bāki
Temām meretebe añlar kuşūr-ı eflaki (*Matla 4, Mısra 2*).

temāşā ḳıl-: *Seyretmek, bakmak.*

1. Ol āfetüñ ruḥ-ı ḥūy-gerdesin **temāşā ḳıl**
Varup çemende dilā seyr-i ābı neylersin (*Gazel 25, Mısra 5*).

temennā-yı muḥāl: *Olmayacak istek, mümkün olmayan arzu.*

1. Çeker bār-ı ḡamın isterse ʿ aşık bī-mecāl olsun
Vişālüñ arzū eyler **temennā-yı muḥāl** olsun (*Gazel 30, Mısra 2*).

tenezzül: *Kendine aykırı düşen bir iş veya durumu kabul etme, alçalma, inme.*

1. Senüñ ey meh ruḥ-ı pür-tābuñı seyreyleyen ʿ aşık
Dönüp ḥürşīd-i ʿ ālem-tāba bakmaḳ pek **tenezzüldür** (*Gazel 11, Mısra 4*).

teng-nāy-ı sīne-i bī-kīne: *Kinsiz gönlün sıkıntısı.*

1. Cāygāh-ı leşker-i endüh ḡamdur ey sürür
Saña yer yoḳ **teng-nāy-ı sīne-i bī-kīne** (*Gazel 40, Mısra 4*).

tenhā: *Yalnız, tek başına.*

1. Düşerüz pâyine ‘ arz eylerüz ahvâl-i dili
Hele bir kez o perî-peykeri **tenhā** görelüm (*Gazel 21, Mısra 8*).

tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firķat: *Ayrılık çölünün ortasında yalnız dolaşmak.*

1. Bir kerre ķandedür deyü itmez misün su ’āl
Tenhā-neverd-i deşt-i beyābān-ı firķati (*Gazel 44, Mısra 12*).

ten’īm eyle-: *Nimetlendirme, nimetlendirilme.*

1. Ni’ met-i dīdār ile Hāķ anı **ten’īm eyleye**
Feyz-i aķdesden ide iħrāz hāzz-ı vāfirī (*Kit’a 18, Mısra 7*).

tenvīr eyle-: *Işıklandırmak, aydınlatmak.*

1. Neşāt-efzā olan şanma çemende şavt-ı bülbüldür
Dil-i pür-süzü **tenvīr eyleyen** hep āteşin güldür (*Gazel 11, Mısra 2*).

ter ü tāze: *Pek latif, pek körpe.*

1. Ola nüh şīşe-i çarķ içre her ān
Ter ü tāze gül-i baħt-ı Süleymān (*Matla 1, Mısra 2*).

terahħum it-: *Merhamet etmek, acımak.*

1. Ol tabīb-i cān u dil aşlā terahħum itmedi
Gerçi kim hayli dil-i bīmār feryād eyledi (*Gazel 49, Mısra 7*).

terk it-: *Terk etmek, gitmek (öteki dünyaya göçmek).*

1. Maħdūm-ı pāk Seyyid-i ‘ Alī-neseb dirīĝ
Terk itdi dehri Cennet-i ‘ Adn içre cāy ide (*Kit’a 27, Mısra 2*).

te’sīr: *İşleme, dokunma, içe işleme.*

1. Feryādum o sengīn-dile itmez mi ‘ aceb kār
Te’sīr mi yok bilmezem āh-ı seħerümde (*Gazel 34, Mısra 4*).

te’sīr-i şevķ: *Neş’enin içe işlemesi.*

1. Şād-kāmsın var ise Fā’iz dile **te’sīr-i şevķ**
Nāz ile yāruñ nigāh-ı çeşm-i fettānındadır (*Gazel 8, Mısra 9*).

teşne: *Susamış.*

1. **Teşneler** nūş eyleyüp itsün du’ ā
Vire şāhib-i hayra Hāķ ecr-i cezīl (*Kit’a 10, Mısra 7*).

teşrîf: *Gelmesiyle bir yeri onurlandırma, şerefendirme.*

1. **Teşrîfüñ** ile hânemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle (*Gazel 37, Mısra 1*).

teşrîf eyle-: *Şeref vermek, şerefendirmek.*

1. Şalar mihr gibi ferdāya da‘ vet itdükçe
O mäh hânemüzi bir şeb **eylemez teşrîf** (*Gazel 18, Mısra 6*).
2. Çıkar her şeb ğam-ı hicrūñle çarha āh ü efgānum
Ne var bir kerre **teşrîf eyleseñ** ey mäh-ı tábānum (*Gazel 22, Mısra 2*).

teşrîf-i ‘ilm: *İlmin şerefendirmesi.*

1. Vādî-i iftihārda itsün hırām-ı nāz
Teşrîf-i ‘ilmi ile mişāl-i ‘alem kalem (*Kaside 7, Mısra 4*).

tevfîk ü hidāyet: *Allah’ın yardımı ve Hak yolu.*

1. Çün sensin iden herkesi maṭlūbına vāşıl
Hem senden irer cümleye **tevfîk ü hidāyet** (*Kit’a 2, Mısra 2*).

tezyîn eyle-: *Süslemek.*

1. Ser-be-ser sīnem gül-i dāğ ile **tezyîn eyledüm**
Meyl ider dil-dār şāyed seyre mā’ildür deyü (*Gazel 32, Mısra 3*).

tıfl-ı dil: *Gönül çocuğu.*

1. Gūş-māl-i ğamdan olmaz **tıfl-ı dil** bir dem ḫalāş
Bir debistāndur bu kim şenbihde ber-āzīnede (*Gazel 40, Mısra 5*).

tîğ: 1. *Kılıç. II Söz, mânâ.*

1. **Tîğ** olduğun nizāma sebep fehme hem kalem
Dīvān ü deftere nazar eyle kalem kalem (*Kaside 7, Mısra 1*).

2. *Kılıç.*

1. Ğamzesinden ḫavf ider ‘uşşāk kātildür deyü
Ben kaçından korçarum **tîğa** mümāşildür deyü (*Gazel 32, Mısra 2*).

tîğ-i düdem: *Gam kılıcı.*

1. ‘Uşşākı bir nigāh ile ger luṭf u ger ‘itāb
Eyler helāk ğamzesi **tîğ-i düdem** gibi (*Gazel 41, Mısra 4*).

tîğ-i ğam-ı ‘ışk: *Aşk derdinin kılıcı.*

1. Kār itdi cāna **tīg-i ğam-ı** ‘ışkı şöyle kim
Feryāda yok mecāl kesildi amānumuz (*Gazel 13, Mısra 11*).

tīg-i ğamze: (*sevgilinin*) *süzcün bakışının kılıcı.*

1. Kaşdı nigāhla dil-i zārı helākdür
Bī-hüde **tīg-i ğamzesi** çıkmaz niyāmdan (*Gazel 28, Mısra 4*).

tīg-i nāz: *Naz / cilve kılıcı.*

1. O şāh-ı hüsne bakar ğamze **tīg-i nāz** be-dest
Harāb ider dil-i ‘uşşākı yek işāret ile (*Gazel 35, Mısra 7*).

tīg-i sitem: *Sitem kılıcı, eziyet kılıcı.*

1. **Tīg-i sitemle** sīnemi şad pāre kılsa da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i ‘ālī-cenābdan (*Gazel 27, Mısra 3*).
2. **Tīg-i sitemle** eyler imiş ādemi helāk
Fā’iz düşer mi hiç o perī-peyker üstine (*Gazel 36, Mısra 9*).

tīg-i siyeh-tāb-ı maḥabbet: *Aşkın parlak ve sert kılıcı (sevgilinin yan bakışı).*

1. Ebrūları sevdāsı za‘īf itdi vücūdum
Kār itdi dile **tīg-i siyeh-tāb-ı maḥabbet** (*Gazel 2, Mısra 8*).

tīr-i cevri: *Cefa oku.*

1. İşābet itmede ‘uşşāka **tīr-i cevri** pey-der-pey
İlāhī sen ḥaṭādan şakla ol şūḥ-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 7*).

tīr-i du‘ā: *Dua oku.*

1. Meşq-ı niyāza sa‘y ide gör her seḥer hemān
Menzilüne icābete **tīr-i du‘ā** yeter (*Gazel 6, Mısra 10*).

tīr-i ğamze: *Sevgilinin süzcün bakış oku, gamze oku.*

1. Şehā tek **tīr-i ğamzeñ** sīneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cān naḥdın al benden yaña kat kat ḥelāl olsun (*Gazel 30, Mısra 5*).
2. Geçmez mi **tīr-i ğamzeñe** cānā niyāzımız
Bir kez nigāh-ı rüyāna virmez mi ruḥşatı (*Gazel 44, Mısra 7*).

tīr-i każā: *[ok gibi gelen] kaza ve kader.*

1. İşler geçiyor sīnemize ḥaṇçer-i ğamzeñ
Bir mertebe kim **tīr-i każā** ol kadar itmez (*Gazel 16, Mısra 4*).

tīr-i müjgān: *Kirpik oku II oka benzeyen kirpikler.*

1. Söyle ey dil seni bî-tâb iden gamze midür
Tîr-i müjgân mı ebrûsı mîdur yâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 6*).

tîr-i sitem: *Zulüm oku, eziyet oku.*

1. Her tîr-i sitem kim gelür ol kaşları yâdan
Bir yerde karar eylemez illâ cigerümde (*Gazel 34, Mısra 5*).
2. Tîr-i sitemüñ ey kaşı yâ cânuma geçdi
Peykân-ı gam-endüz-ı cefâ cânuma geçdi (*Matla 8, Mısra 1*).

toğrı: *Hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca.*

1. Toğrı gider cinâna maķâmı behişt olur
‘İşyânı maħv olur iricek ‘avn-ı Haķ kula (*Kıt’a 23, Mısra 5*).

toķun-: *Dokunmak, değmek.*

1. Meyl itme dil-berüñ müje vü ebruvânına
Ey dil toķunma saħtdur ‘aşķuñ kemânına (*Gazel 39, Mısra 2*).

tolu: *Dolu, içi dolu.*

1. Çü lâle kîse-tehî olsam olmam âzürde
Elümde gül gibi tek bir tolu ayağ olsun (*Gazel 29, Mısra 6*).

toyunca: *Doyuncaya kadar.*

1. Toyunca şarılsam saña pîrâhenüñ olsam
Yanınca sürünsem yürisem dâmenüñ olsam (*Kıt’a 8, Mısra 1*).

tuħfe: *Armağan, hediye.*

1. Miyânı şemse-i zer-cild-i âsmânîdür
O tuħfe nüshaya mihr-i sipihr-i devrânüñ (*Kaside 5, Mısra 26*).

tuħm-i ümîd ü recâ: *Ümit tohumu ve yalvarma.*

1. Bî-hüde kûşiş eyleme bu şürezârda
Fâ’iz hezâr tuħm-i ümîd ü recâ yeter (*Gazel 6, Mısra 14*).

tünd-ħû: *Sert huylu, titiz.*

1. Ben ârzü-yı şehâdetle geldüm ey Fâ’iz
O tünd-ħû eger öldürmez ise şâğ olsun (*Gazel 29, Mısra 10*).

tur-: *Durmak, kalmak.*

1. İķrârı üzre turmadı gitdi o bî-vefâ
Va’ d-i bilâ-vefâ ile geçdi zemânumuz (*Gazel 13, Mısra 9*).

turuncı: *Sarı ile kırmızının birleşmesinden meydana gelen kızıl sarı renk, turunç rengi, portakal kabuğu rengi.*

1. **Turuncı** şalumı alma deyü minnetler eylerdüm
Sebuk-bârum felek şimdi ne şalum var ne mâlum var (*Müfret 2, Mısra 1*).

ture: *Alna düşen saç, kıvırcık saç lülesi.*

1. Döküp ruhsar-ı rengin üzre müşgîn **turesin** gâhî
Gül-i âl üzre sünbül gösterür ol şüh-ı fettânum (*Gazel 22, Mısra 5*).
2. Mihrâb-ı ebruvânun iden kıblegâh-ı dil
İtmiş şiyâh **tureñ** ile zîver üstine (*Gazel 36, Mısra 8*).

ture-i müşgîn-dem: *Misk kokulu alın saçı.*

1. Şân ile olan keşmekeşe itdi taħammül
Ayrılmadı dil **ture-i müşgîn-deminden** (*Gazel 24, Mısra 6*).

ture-i yâr: *Sevgilinin alınına düşen saç lülesi.*

1. **Turre-i yârı** perîşân eyledi bād-ı şabâ
Ol şehün kaşı hilâlin seyre hâ'ıldür deyü (*Gazel 32, Mısra 11*).

tut-: 1. *Tutmak.*

1. **Tutardı** sînesini ' aşık ey kemân-ebrü
Kalaydı dilde cigerde hadeng-i müjgânun (*Kaside 5, Mısra 39*).

2. *Kaplamak, yayılmak.*

1. Deşt-i ' ışkı **tutdı** feryâdum benüm mânend-i Qays
Güş idüp tâ nâlemi kuhsâr feryâd eyledi (*Gazel 49, Mısra 5*).

3. *Duymak.*

1. **Tutsun** cihânı şöhret-i ' ışk u maħabbetün
Mânend-i Qays ey dil-i şürîde nâm vir (*Gazel 4, Mısra 5*).

tutuş-: *Yanmak, ateş almak II aşk ateşiyle yanıp tutuşmak.*

1. **Tutuşdı** bir kul oğlunun ruh-ı zîbâsına dünyâ
Ocağdan böyle yalın yüzli çoğdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 1*).

türbe: *Genellikle içinde büyük bir kimse gömülü olduğu, ziyâretgâh hâline getirilen mezar, ziyâret edilen mezar.*

1. Şanma merkad meşhed-i esrâr-ı Hâkdur **türbesi**
Vâşıl olur i' tîkâdıyla ölenler zâ'iri (*Kit'a 18, Mısra 9*).

U

‘**uqbā**: *Ahret, öbür dünya.*

1. Cām-ı pür-ķahr-ı sipihri eyledi dünyāda nūş
Ecrini ‘**uqbāda** be-cidd luṭf ide anuñ İllāh (*Kit’a 20, Mısra 6*).

um-: *Ummak, beklemek, istemek, ümit etmek.*

1. Dil derdine devāyı ķapūndan **umar** şehā
Geçmez olunca ol der-i devlet-me’ābdan (*Gazel 27, Mısra 5*).
2. Ķuşūrın yād idüp şemşīr-i ğammla çāk olan diller
Cenābuñdan **umarlar** cümle merhem yā Resūla’llāh (*Kaside 3, Mısra 4*).
3. Hiç **umulmaz** hele ol āfet-i devrāna göre
Luṭf ide bezme gele bir iki peymāne göre (*Matla 7, Mısra 1*).

unut-: *Unutmak.*

1. Senüñ Fā’iz bu şi’r-i dil-ķeşüñ nāzük edālarla
Unutdursa n’ola erbāb-ı ṭab’ a nazm-ı Selmān’ı (*Gazel 48, Mısra 14*).

‘**uṣṣāk**: *Āşıklar.*

1. Ğamzesinden ḥavf ider ‘**uṣṣāk** ķātildür deyü
Ben ķaşından ķorķarum tīĝa mümāşildür deyü (*Gazel 32, Mısra 1*).
2. ‘**Uṣṣāka** ķarı ol şanemüñ hep sitem gibi
Erbāb-ı ‘aşķa cevri ü sitem mültezem gibi (*Gazel 41, Mısra 1*).
3. ‘**Uṣṣākı** bir nigāh ile ger luṭf u ger ‘itāb
Eyler helāk ğamzesi tīĝ-i düdem gibi (*Gazel 41, Mısra 3*).
4. İşābet itmede ‘**uṣṣāka** tīr-i cevri pey-der-pey
İllāhī sen ḥaṭādan şaķla ol şūḥ-ı cefākārı (*Gazel 42, Mısra 7*).

‘**uṣṣāk-ı dil-figār**: *Yüreĝi yaralı âşıklar.*

1. Bahāne-i ḥazer-i tīĝ-i ṭa’ne ile o serv
Kesildi ‘ākıbet ‘**uṣṣāk-ı dil-figārından** (*Gazel 26, Mısra 8*).

‘**uṣṣāk-ı zār**: *Aĝlayan inleyen âşıklar.*

1. ‘**Uṣṣāk-ı zāra** niçeye dek bu cefā yeter
Öldürdi ğam bizi yeter ey bī-vefā yeter (*Gazel 6, Mısra 1*).
2. ‘**Uṣṣāk-ı zārı** eyledi pā-māl u dil-figār
Cānā ĝurūr-ı ‘işve ile ol cenāb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 5*).
3. ‘**Uṣṣāk-ı zārı** cevriñ ile eyleme helāk
Luṭf eyle bī-günāhlaruñ girme ķanına (*Gazel 39, Mısra 5*).

‘**uṣṣākīyān**: *Āşıklar.*

1. ‘Uşşākīyāndan yine bir zāt-ı muhterem
‘Azm eyledi beḳāya maḳāmı na’ım ola (*Kit’a 23, Mısra 1*).

Ü

ü: *Ve.*

1. ‘Älemde biz ne cāh **ü** ne ḥod devlet isterüz
Ancak şafā-yı ḥātır ile şihḥat isterüz (*Gazel 15, Mısra 1*).

üftāde: *Âşık, düşkün.*

1. Olur biñ cān ile **üftādeler** pāyine ruḥ-süde
Geline nāz ile reftāre ol serv-i ḥurāmānum (*Gazel 22, Mısra 7*).

üftāde ol-: *Düşkün olmak, biçāre olmak.*

1. Çü baḥr-i bī-kerān-ı ‘aşḳa Fā’iz **olduñ üftāde**
Düşüp bī-ḥüde ümmīd-i kenāre ıztırāb itme (*Gazel 38, Mısra 9*).

ülfet: *Ahbaplık, dostluk.*

1. Görmezüz ḥayli zamāndur seni **ülfet** bu mıdur
Ey gül-i bāḡ-ı vefā büy-ı ḥaḳıḳat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 1*).

ülfet it-: *Yakınlaşmak, alışmak, kaynaşmak; dostluk kurmak.*

1. **Ülfet itdi** çeşm-i mest ile gönül ayrılmadı
Mest olan elbetde ‘ādetdür sever mestāneyi (*Gazel 45, Mısra 5*).

ümīd ol-: *Ümit etmek, beklemek.*

1. Semt-i beḳāya reh-ber ola aña ḳudsiyān
Ḳurb-i vişāl-i Ḥaḳḳ’a **ümīd ol** ki yol bula (*Kit’a 23, Mısra 4*).

ümīd-i ḥāk-i reh: *Yolunun topraḡının ümidiyle.*

1. **Ümīd-i ḥāk-i rehiyle** çeşm-güşā nergis
Peyām-ı maḳdemine dā’im intizārda gül (*Kaside 6, Mısra 11*).

ümīd-i şefḳat it-: *Şefkat ummak.*

1. Kime meyl eylesün kimden **ümîd-i şefkât itsün** dil
Vefâ me'mûl olur 'âlemde bir dil-ber mi kalmışdur (*Kit'a 1, Mısra 3*).

ümîd-i vişâl it-: *Kavuşmayı ümit etmek.*

1. Eyleser recâ-yı mîve hemân naḥl-i ḥuşkden
Her kim o bî-vefâdan **ümîd-i vişâl ider** (*Gazel 51, Mısra 4*).

ümmîd-i kenâre: *Kucağın ümidi.*

1. Çü baḥr-i bî-kerân-ı 'aşka Fâ'iz olduñ üftâde
Düşüp bî-hüde **ümmîd-i kenâre** ıztırâb itme (*Gazel 38, Mısra 10*).

ümmîd-i pâ-y-bû: *Ayak öpme.*

1. O mâh-pârenüñ **ümmîd-i pâ-y-bûsı** ile
Yolunda nice zamândur ki ḥâksâr olduḡ (*Gazel 19, Mısra 5*).

üstine: 1. *Üstünde, üzerinde.*

1. Cânın virür o şem' -i ziyâ-güster **üstine**
Pervâneveş döner bu gönül dil-ber üstine (*Gazel 36, Mısra 1*).
2. Cânın virür o şem' -i ziyâ-güster üstine
Pervâneveş döner bu gönül dil-ber **üstine** (*Gazel 36, Mısra 2*).
3. Ḥaṭṭ-ı ruḥı degül yazılır kıl-k-i şun' ile
Âyât-ı nûr-ı levḥ meh-i envâr **üstine** (*Gazel 36, Mısra 4*).

2. *Üstüne, üzerine.*

1. Ditrer göricek cām-ı meyüñ **üstine** maḥmûr
Zan itme görüp ra'şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 7*).
2. Ruḥsâr-ı âlî üzre olan dâne-i 'araḡ
Düşmiş mişâl-i jāle gül-i aḥmer **üstine** (*Gazel 36, Mısra 6*).
3. Miḥrâb-ı ebruvānuñ iden kıblegâh-ı dil
İtmiş şiyâḥ ṭurreñ ile zîver **üstine** (*Gazel 36, Mısra 8*).
4. Tiğ-i sitekle eyler imiş âdemi helâk
Fâ'iz düşer mi hiç o perî-peyker **üstine** (*Gazel 36, Mısra 10*).
5. Hem sirişkin aqıdur ehl-i dilüñ âb gibi
Hem yine çarḡ döner **üstine** dülâb gibi (*Gazel 43, Mısra 2*).

üzre: 1. *Üzerine.*

1. Yolunda itmedüñ eşküñ murâdum **üzre** nisâr
Yanında ol mehüñ ey dîde şermsâr olduḡ (*Gazel 19, Mısra 11*).
2. Döküp ruḥsâr-ı rengin **üzre** müşğîn ṭurresin gâhî
Gül-i âl **üzre** sünbül gösterür ol şüh-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 5*).
3. Döküp ruḥsâr-ı rengin **üzre** müşğîn ṭurresin gâhî
Gül-i âl **üzre** sünbül gösterür ol şüh-ı fettānum (*Gazel 22, Mısra 6*).
4. Ruḥsâr-ı âlî **üzre** olan dâne-i 'araḡ
Düşmiş mişâl-i jāle gül-i aḥmer üstine (*Gazel 36, Mısra 5*).

5. Temām revnağını şimdi buldı gülşen-i hüsn
Yaraşdı ol ruḥ-ı al **üzre** ḥatt-ı reyḥānuñ (*Kaside 5, Mısra 38*).

2. *Üzerinde.*

1. Şalın nāz ile gel reftāra sīnem **üzre** cevlān it
Kerem kıll ey riyāz-ı behcetüñ serv-i ḥırāmānı (*Gazel 48, Mısra 5*).

3. *Üzerindeki.*

1. Gül **üzre** jāle degül derledi ḥicābındañ
Ḳudūmun işidicek ol ḥad bu zī-şānuñ (*Kaside 5, Mısra 15*).

4. *Üzere, gibi.*

1. İkrārı **üzre** ṭurmadı gitdi o bī-vefā
Va^c d-i bilā-vefā ile geçdi zemānumuz (*Gazel 13, Mısra 9*).

5. *Üzere.*

1. Naşīb olur mı dil-ḥāh **üzre** şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer mi yoḥsa bilmem ‘ömrimüz bu arzūlarla (*Gazel 33, Mısra 1*).

V

va^c de-i vuşlat: *Kavuşma için söz vermek.*

1. Biñ cevr ü cefā itse de ol şūḥ-ı sitemger
Bir **va^c de-i vuşlatla** ferāmüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 8*).

va^c d-i bilā-vefā: *Vefasızın verdiği söz.*

1. İkrārı üzre ṭurmadı gitdi o bī-vefā
Va^c d-i bilā-vefā ile geçdi zemānumuz (*Gazel 13, Mısra 10*).

va^c d-i luṭf it-: *İyilikle söz vermek.*

1. Hezārān **va^c d-i luṭf itmişdi** yār ‘ömri mezīd olsun
Hep itdi ḥāṭır-ı vīrānum ābād itmeden ḡayrı (*Gazel 46, Mısra 7*).

vādī-i ḡaflet: *Gafillik çukuru.*

1. **Vādī-i ğafletde** kalma mā-sivāya dil virüp
‘Āzim-i rāh-ı hudā ol reh-ber-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 5*).

vādī-i ḥayret: *Şaşkınlık vadisi.*

1. **Vādī-i ḥayretde** ser-gerdān iden mānend-i Kays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri āhū midur (*Gazel 9, Mısra 7*).

vādī-i iftiḥār: *İftihar (öğünme) vadisi.*

1. **Vādī-i iftiḥārda** itsün ḥırām-ı nāz
Teşrīf-i ‘ilmi ile mişāl-i ‘alem kalem (*Kaside 7, Mısra 3*).

vaḥşet-serā: *Vahşet yeri.*

1. Geçdi bu **vaḥşet-serādan** yine bir zāt-ı şerīf
Cān göziyle ‘ālem-i lāhūtuñ olup sā’iri (*Kit’a 18, Mısra 1*).

vākıf: *Bir şeyi elde eden, bir işten haberi olan.*

1. Tā kıyāmet ola bākī çeşme-i ḥurşīdveş
Eyleye cārī şevābın **vākıfa** Rabb-ı Celīl (*Kit’a 11, Mısra 6*).

vakt-i keder: *Kederli vakit.*

1. Bir şāf-derūn yār-ı muvāfiḳ ele girse
Ġam-ḥārılık itse baña **vakt-i kederümde** (*Gazel 34, Mısra 8*).

var: *Var (yok’un karşıtı), mevcut, bulunmakta.*

1. Niyāz-nāme ile kūy-ı yāre gitdi şabā
Ne nāme-berden eser **vār** ne bir cevāb gelür (*Gazel 3, Mısra 4*).
2. Ne rūzumuzda şafā **var** küdüret-i ğam ile
Ne şebde dīde-i ‘uşşāk-ı zāra ḥ’āb gelür (*Gazel 3, Mısra 7*).
3. Beñzemez Leylī’ye bir Mecnūn’ı **var** ancak anuñ
Bir niğehle ol perī biñ ādemi mecnūn ider (*Gazel 12, Mısra 3*).
4. Bilmezem Fā’iz ne sır **vardur** leb-i dil-berde hiç
Nāz ile güftāra geldükçe beni meftūn ider (*Gazel 12, Mısra 9*).
5. Pādişāh-ı vakt olur Fā’iz kim alsa dūşına
Bir ‘aceb ḥālet **var** ancak ḥırқа-i peşmīnede (*Gazel 40, Mısra 10*).
6. Ne kārūñ **var** gönül bī-hūde feryād itmeden ğayrı
Ne ḥāşıl eyledüñ düşmenleri şād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 1*).
7. Ruḥşat mı **var** nezāreye farḫ-ı zihāmdan
‘Ālem o şūḫ-ı māvheşe mübtelā gibi (*Gazel 47, Mısra 5*).
8. **Var** her cihetle ḥaşmını ifḥāma kudreti
Bir vechile cidālde çekmez elem kalem (*Kaside 7, Mısra 7*).
9. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārüm felek şimdi ne şālum **var** ne mālum **var** (*Müfret 2, Mısra 2*).
10. Turıncı şālumu alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bārüm felek şimdi ne şālum **var** ne mālum **var** (*Müfret 2, Mısra 2*).

var-: 1. *Varmak, ulaşmak, gitmek.*

1. Ol âfetüñ ruḥ-ı ḥüy-gerdesin temâşâ kııl
Varup çemende dilâ seyr-i âbı neylersin (*Gazel 25, Mısra 6*).

2. *Gitmek, varmak.*

1. **Varurken** ol perî-rü ḥâne-i aḡyâra bî-minnet
 Bizi iḡfâl ider bîm-i pederle ḡüft ü ḡûlarla (*Gazel 33, Mısra 3*).

var iken: *Varken, dururken.*

1. Fâ'izâ bu nev-zemîn-i âbdârum **var iken**
 Defteründen eylesün şî'rin nevâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 11*).

var ise: 1. *İhtimal ki, galiba.*

1. Düşüp ḥâk üzre zâhir oldı dillerde perîşânı
 Şabâ tahrik ider **var ise** zülfi 'anber-efşânı (*Gazel 48, Mısra 2*). [*var ise,*]

2. *Varsa.*

1. İrişdi müjde-i teşrîfi **var ise** bâğa
 Şabâyile o gül-i bâḡ-ı faẓl ü 'irfânuñ (*Kaside 5, Mısra 13*). [*var ise,*]

3. *Varsa, mevcutsa.*

1. Şâd-kâmsın **var ise** Fâ'iz dile te'sîr-i şevk
 Nâz ile yâruñ nigâh-ı çeşm-i fettânındadır (*Gazel 8, Mısra 9*).
2. Tek ü tâz itmede meydân-ı suḡanda Fâ'iz
 Eşheb-i tab'um ile **var ise** hem-pâ görelüm (*Gazel 21, Mısra 12*).
3. Hümâ-yı himmeti **vâr ise** oldı sāye-fiken
 Ki oldı baḡtı hümâyün-ı müstemendânuñ (*Kaside 5, Mısra 27*).
4. Bî-şübhe **var ise** yine kâtibdedür ḡaḡâ
 Zâhirde gerçi kim görünür müttehem ḡalem (*Kaside 7, Mısra 19*).
5. Ben fetḡ iderüm **var ise** ger müşkil-i 'ışkı
 Ol fende meger görmedigim bâb mı ḡaldı (*Kıt'a 7, Mısra 1*).

4. *İhtimal ki, galiba.*

1. İrişmez oldı ḡüşına âh u fiḡânımız
 Ol naḡl-i nâz **var ise** artırdı ḡâmeti (*Gazel 44, Mısra 4*).

var mı: 1. *Var mıdır?*

1. Şordukda lebüñ ḡışım ile olursuñ 'araḡnâk
 Şâhum 'acebâ **var mı** mey-i nâba yasāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 4*).

2. *Var mı, mevcut mu? (yok).*

1. Fā'iz şadā-yı nāyı n'ider ehl-i ṭab' olan
Var mı anuñ şafāsı şarīr-i ḳalem gibi (*Gazel 41, Mısra 10*).
2. Nice ḳor ehl-i dil elden anı Fā'iz bir dem
Var mı bir şevḳ virür cām-ı mey-i nāb gibi (*Gazel 43, Mısra 10*).

vaşf eyle-: 1. *Tarif etmek.*

1. Ruḥ-ı pür-tābını **vaşf eylemek** olur mı dil-dāruñ
Olaydı bir nefes şevḳ-āşinā ḳalb-i perişānum (*Gazel 22, Mısra 3*).

2. *Nitelendirmek, tarif etmek.*

1. **Vaşf eyler** imiş ḡamze-i ḥūn-rīzini yāruñ
Ḳan aḳsa n'ola Fā'iz-i zāruñ ḳaleminden (*Gazel 24, Mısra 13*).

vāşıl: *Erişen, ulaşan.*

1. Nāmıdur mevcūd olan ancaḳ neşāṭ-ı 'ālemüñ
Mu' teberdür naḳd-i ḡam yanumda **vāşıldur** deyü (*Gazel 32, Mısra 6*).

vāşıl iden: *Ulaştıran, kavuşturan.*

1. Çün sensin **iden** herkesi maṭlūbına **vāşıl**
Hem senden irer cümleye tevfiḳ ü hidāyet (*Kit'a 2, Mısra 1*).

vāşıl ol-: *Erişmek, ulaşmak, kavuşmak II Hakk'a ermek.*

1. Şanma merḳad meşhed-i esrār-ı Ḥaḳdur türbesi
Vāşıl olur i' tiḳādıyla ölenler zā'iri (*Kit'a 18, Mısra 10*).

vaşşāf-ı ṭab' -ı müy-şikāfān-ı dehr: *Devrin kılı kırk yaran yaratılışının vasıflarını öven.*

1. **Vaşşāf-ı ṭab' -ı müy-şikāfān-ı dehr** iken
Evşāf-ı āşāfide olur beste-dem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 21*).

vāyesin al-: *Nasībini almak, sebeplenmek.*

1. Bunda gelürler reh-i nūrdan ṭarīḳ-i şıdḳ u heves
Bunda **alurlar vāyesin** mahrūm ḳalmaz ṭalibān (*Gazel 52, Mısra 14*).

vebāl ol-: *Günah olmak.*

1. Tekellūf ber-ṭaraf şimden gerü ey kevkeb-i ṭālī'
Saña düşünāma āḡāz eylerüm ister **vebāl olsun** (*Gazel 30, Mısra 8*).

vefā: 1. *Vefā, sözünde durma, sadakat.*

1. Dil-berde **vefā** dilde şafā baḫt müsā' id
Cem' oldı yine bir yire esbāb-ı maḫabbet (*Gazel 2, Mısra 5*).

2. *Sözünde durma, sözü yerine getirme.*

1. Kime meyl eylesün kimden ümîd-i şefkat itsün dil
Vefâ me'mûl olur 'âlemde bir dil-ber mi kalmışdur (*Kit'a 1, Mısra 4*).

vefâ it-: *Sevgi ve dostluk göstermek.*

1. İki güzel seven kişi ey dil şafâ ider
Biri cefâ iderse birisi **vefâ ider** (*Matla 5, Mısra 2*).

velâyet-i 'ârifân: *Âriflerin hâli, sıfatı.*

1. Şimdi anuñ şem'ine cem' olmakdadur erbâb-ı dil
Rüşendür anda gördiler nür **velâyet-i 'ârifân** (*Gazel 52, Mısra 6*).

verd-i handân: *Gülen gül.*

1. Hezâr nağme-zen-i şevk-i bezm germ-â-germ
Düzeldi dâ'iresi hayli **verd-i handânıñ** (*Kaside 5, Mısra 4*).

vir-: 1. *Vermek.*

1. Âzâdelige derd-i ğam-ı 'ışkı **virür** mi
Fâ'iz ne kadar olsa da bî-tâb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 9*).
2. Ne **virürsin** bu kadar ta'ne-i aġyâra vücûd
Ey gönül kişver-i temkîn-i metânet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 5*).

2. *(Şarap) sunmak.*

1. Sâķi mürüvvet it baña leb-rîz-i câm **vir**
Eksüklügime kılma benüm sen temâm vir (*Gazel 4, Mısra 1*).
2. Sâķi mürüvvet it baña leb-rîz-i câm vir
Eksüklügime kılma benüm sen temâm **vir** (*Gazel 4, Mısra 2*).
3. Bezm-i çemende bâde-i gülfâmı şun bize
Sâķi bırakma sâġarı elden müdâm **vir** (*Gazel 4, Mısra 4*).

3. *Vermek, sunmak.*

1. **Virmez** lebini öpmege cân naḡdini virsem
Şeftâlüsü ol mertebe kıymetlü bu bâġuñ (*Gazel 20, Mısra 5*).

4. *Vermek, baġışlamak, ihsan etmek.*

1. Şarf eyler idüm yolına naḡd-i dil ü câmı
Ol meh dise Fâ'iz ne **virürdüñ** senüñ olsam (*Kit'a 8, Mısra 4*).
2. Teşneler nüş eyleyüp itsün du'â
Vire şâhib-i hayra Ḥaḡ ecr-i cezîl (*Kit'a 10, Mısra 8*).
3. Seyyid Ḥüseyn ya' nî ol zât-ı hoş-ḥuşâle
Bir cây **vir** Ḥudâyâ kim ola nâmı firdevs (*Kit'a 24, Mısra 2*).

vişāl: *Sevdiğine kavuşma, vuslat.*

1. Çeker bār-ı ğamın isterse ‘ aşık bī-mecāl olsun
Vişālūñ arzū eyler temennā-yı muhāl olsun (*Gazel 30, Mısra 2*).

vücūd: 1. *İnsan gövdesi, ten, cisim, beden.*

1. Ne virürsin bu kadar ta‘ ne-i aġyāra **vücūd**
Ey gönül kişver-i temkīn-i metānet bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 5*).

2. *Vücut, varlık, benlik, beden.*

1. Ebrūları sevdāsı za‘ if itdi **vücūdum**
Kār itdi dile tīġ-i siyeh-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 7*).
2. Sīneñi şad pāre eyle ḥançer-i tevḥīd ile
Yağ kebābāsā **vücūdun** aḥker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 2*).
3. **Vücūdi** ḥānesi oldı ḥarāb o zātuñ kim
Sezā dinilse aña rükni Kā‘ be-i dīnūñ (*Kit’a 16, Mısra 1*).

3. *Varlık, mevcudiyet.*

1. Ḥihīv-i mihr-eserā serverā biḥīn güherā
Eyā **vücūdi** olan maḥz-ı luṭf-ı Yezdān’uñ (*Kaside 5, Mısra 44*).

4. *Var olma, varlık; insan gövdesi, ten, cisim, beden.*

1. Sīneñi şad pāre eyle ḥançer-i tevḥīd ile
Yağ kebābāsā **vücūdun** aḥker-i tevḥīd ile (*Kaside 1, Mısra 2*).

vücūd-ı kāmīl: *Kemāle ermiş, olgunlaşmış varlık,.*

1. **Vücūd-ı kāmiliñi** ḥıfz ide ḥaṭālardan
Cenāb-ı ḥazret-i bārī ola nighbānuñ (*Kaside 5, Mısra 57*).

vuşlat: *Kavuşma, ulaşma.*

1. Olmadı **vuşlat** müyesser gelmeyince tā ḥaṭṭı
Hep bu kārı ‘ aşıka baḥt-ı şiyāḥ dūn ider (*Gazel 12, Mısra 7*).

vuşlat-ı dil-dār: *Sevgiliye kavuşma.*

1. Fā’iz ola mı **vuşlat-ı dil-dār** müyesser
Bilsek ne dem ol şūḥı der-āġūş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 9*).

vuşul: *Ulaşma, varma, yetişme.*

1. Maṭlūba kaṭ‘ -ı silk-i ‘ alāyıkdadur **vuşul**
Şāhid bu ḥāle sūzen-i ‘ İsā saña yeter (*Gazel 6, Mısra 7*).

Y

yā: *Yahut, veyā.*

1. Söyle ey dil seni bî-tāb iden ğamze midür
Tir-i müjgān mı ebrūsı mıdur **yā** görelüm (*Gazel 21, Mısra 6*).

yā Rab: *Yâ Rabb'im, Ey Allah'im!.*

1. 'Ahd eyledi öpdürmege pāyin gelicek 'îd
Yâ Rab sen o meh-pāreyi sābit-ka-dem eyle (*Gazel 37, Mısra 4*).
2. Olursa her ne deñlü hicr dūr-ā-dūra rāziyam
Baña gösterme tek bir yerde **yâ Rab** yār ü aġyārı (*Gazel 42, Mısra 6*).
3. Cürmümi 'afv eyle **yâ Rab** sen beni maġfür kııl
Ref' idüp gerd-i kederden ħātırım mesrür kııl (*Kit'a 3, Mısra 1*).
4. Zîr ü pāy-ı miñnet ü ğamda ħoma **yâ Rab** beni
Ķalb-i vîrānumı dest-i lutf ile ma' mür kııl (*Kit'a 3, Mısra 3*).
5. Hemîşe ola nüzhetgeh bu menzil
Mü'ebbed ola **yâ Rab** bāy-ı ber-cāy (*Kit'a 14, Mısra 14*).
6. Fevtini ğuş idenler târiħ için didiler
Seyyid Ħüseyin'ün olsun **yâ Rab** maġām-ı Firdevs (*Kit'a 24, Mısra 4*).

yâ Rabbî: *Yâ Rabb'im, Ey Allah'im!.*

1. Ne çekdi dil düşeli ayru kūy-i yārından
Ayırma kimseyi **yâ Rabbî** sen diyārından (*Gazel 26, Mısra 2*).
2. Fā'iz du'ā idüp didi târiħ-i rıñletin
Yâ Rabbî cāyı Ħāmid Efendi'nün 'arş ola (*Kit'a 23, Mısra 8*).

yâ Resūla'llāh: *Ey Allah'ın Resūlü!.*

1. Fürūzan oldı çün nūr-ı cebî'nün **yâ Resūla'llāh**
Ziyā-baħş oldı şem' -i şer' ü dînün **yâ Resūla'llāh** (*Kaside 2, Mısra 1*).
2. Fürūzan oldı çün nūr-ı cebî'nün **yâ Resūla'llāh**
Ziyā-baħş oldı şem' -i şer' ü dînün **yâ Resūla'llāh** (*Kaside 2, Mısra 2*).
3. Senünle iftiħār eyler gürüh-ı enbiyā sensin
Şehenşāhı risālet kişverinün **yâ Resūla'llāh** (*Kaside 2, Mısra 4*).
4. Sürerdüm rüyımı şad iştiyāk-ı derd-i ħasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-ħarî'nün **yâ Resūla'llāh** (*Kaside 2, Mısra 6*).
5. Ğaraż 'arz-ı 'ubūdiyyetdür ancaġ yoħsa sultānum
Ne mümkindür edā na' t-i ğüzinün **yâ Resūla'llāh** (*Kaside 2, Mısra 8*).
6. Faġîrün derdmendün dergehün sâ'illerindendür
Ķuluñ Fā'iz ğulām-ı kemterinün **yâ Resūla'llāh** (*Kaside 2, Mısra 10*).

7. Der-i lutfuñ melâz-ı halk-ı ‘âlem **yâ Resûla’llâh**
Gürûh-ı ‘âcizâna sensin erham yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 1*).
8. Der-i lutfuñ melâz-ı halk-ı ‘âlem yâ Resûla’llâh
Gürûh-ı ‘âcizâna sensin erham **yâ Resûla’llâh** (*Kaside 3, Mısra 2*).
9. Kuşûrın yâd idüp şemşîr-i gammla çâk olan diller
Cenâbuñdan umarlar cümle merhem **yâ Resûla’llâh** (*Kaside 3, Mısra 4*).
10. Seni kıldı Cenâb-ı Hazret-i Bârî sa‘ âdetle
Risâlet tahtına şâh-ı mükerrem **yâ Resûla’llâh** (*Kaside 3, Mısra 6*).
11. Cemâl-i pâk-me ‘âlûñ görmek ister dide-i Fâ’iz
Döker hûn-âbe-i hasret dem-â-dem **yâ Resûla’llâh** (*Kaside 3, Mısra 8*).

yâd: *Yâd etmek, anmak, hatırlamak.*

1. Gül ruhları **yâdıyla** eger nâleler itsek
Gülşendeki bülbülleri hâmüş iderüz biz (*Gazel 17, Mısra 5*).

yâd eyle-: *Hatırlamak, anmak.*

1. Kays’ı gör Mecnûn iken şöhretle ‘âlem-girdür
Hiç seni bir kimse **yâd eyle** mi ‘âkıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 10*).
2. Ol demi **yâd eyle** kim mülhâk olursın anlara
Her geçenden sen de eylersin recâ-yı Fâtiḫâ (*Kıt’a 22, Mısra 3*).

yâd it-: *Anmak, hatırlamak.*

1. Kuşûrın **yâd idüp** şemşîr-i gammla çâk olan diller
Cenâbuñdan umarlar cümle merhem yâ Resûla’llâh (*Kaside 3, Mısra 3*).

yak-: 1. *Yakmak II içinde meydana gelen yangınla bedenini tutuşturmak.*

1. Sîneñi şad pâre eyle ḫaçer-i tevḫîd ile
Yak kebâbâsâ vücuduñ aḫker-i tevḫîd ile (*Kaside 1, Mısra 2*).

2. *Yakmak, üzmek.*

1. Şad ḫayf itmedi eser ol mâh-pâreye
Yakdı cihânı âteş-i âh u fiğânumuz (*Gazel 13, Mısra 8*).

3. *Yakmak, ateşe vermek.*

1. Kerem kıl cismümi şad pâre-i tîğ-i ‘itâb itme
Yakup âteşlere hicrûñle ey meh-rû kebâb itme (*Gazel 38, Mısra 2*).

yâkut: *Yakut, değerli süs taşı (kırmızı, sarı, mavi, beyaz renklerde olur).*

1. Fâ’izâ **yâkut** ile ḫüsn ü bahâda bir tütan
Bilmez imiş kıymet-i la‘l-i leb-i cânâneyi (*Gazel 45, Mısra 9*).

yalm yüzli: *Tüysüz, parlak.*

1. Tuduşdı bir kul ođlunuñ ruğ-ı zıbāsına dünyā
Ocağdan böyle **yalın yüzli** çoğdan olmadı peyda (*Matla 6, Mısra 2*).

yan-: *Yanmak.*

1. Görüp **yanınca** rağıbi o Şem^ç -i ĥüsnüñ dil
Tuduşdı āteş-i ğayretle yandı ^ç arından (*Gazel 26, Mısra 3*).

yandı tuduşdı: *Yanıp tuduşmak.*

1. Görüp yanınca rağıbi o Şem^ç -i ĥüsnüñ dil
Tuduşdı āteş-i ğayretle **yandı** ^ç arından (*Gazel 26, Mısra 4*).

ya^ç ni: 1. *Yani, sözün kıtası.*

1. **Ya^ç nı** Cenāb-ı Ĥazret-i Nābı Efendi kim
İtmez dirıĝ lütfını ĥiç ĥaş u ^ç āmdan (*Gazel 28, Mısra 11*).
2. Mađām-ı Őāĥ-ı evreng-i velāyet server-i ^ç ālem
Cenāb-ı ğavs-ı a^ç zam **ya^ç ni** Muĥyiddıñ-i Geylānı (*Kaside 4, Mısra 8*).
3. Őāĥibü'l-ĥayrāt-ı merd-i nıĥ-zāt
Ya^ç nı cān-bāz-zāde zü'l-ĥadr-i celil (*Kit'a 10, Mısra 2*).
4. Çirmenı Aĥmed Efendi-zāde hem nām-ı Nebı
Ya^ç nı ol maĥdüm mazlüm u Őehıd ü bı-günāĥ (*Kit'a 20, Mısra 4*).

2. *Yani, Şu ki.*

1. Seyyid Ĥüseyn **ya^ç nı** ol zāt-ı ĥoş-ĥıŐāle
Bir cāy vir Ĥudāyā kim ola nāmı firdevs (*Kit'a 24, Mısra 1*).

yanınca: *Yanında, yanı başında.*

1. Toyunca Şarılsam saña pırāhenüñ olsam
Yanınca sürünsem yürisem dāmenüñ olsam (*Kit'a 8, Mısra 2*).

yanında: 1. *Yanında, gözünde, nazarında.*

1. Yolunda itmedüñ eşküñ murādum üzre nisār
Yanında ol mehüñ ey dıde Őermsār olduğ (*Gazel 19, Mısra 12*).

2. *Yanında, beraberken.*

1. Baña biñ cevri ider ol bı-vefā **yanında** ađyāruñ
Őafā eyler beni nā-Őād idüp Őād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 5*).

yanumca: *Yanımda, benimle birlikte.*

1. Gül-geşt-i çemen eylesem ^ç id irse de Fā'iz
Yanumca Şalınsa bile ol sım-berümde (*Gazel 34, Mısra 10*).

yanumda: *Berberinde olma.*

1. Nāmıdur mevcūd olan ancağ neşāt-ı ‘ālemüñ
Mu‘ teberdür nağd-i ğam **yanumda** vāşıldur deyü (*Gazel 32, Mısra 6*).

yap-: *Yapmak, inşa etmek.*

1. Himmet idüp bu tekyeyi **yapdı** kenār-ı cüyda
Etrāfı güllerle müzeyyen nāle eyler bülbülān (*Gazel 52, Mısra 7*).

yapış-: *Yapışmak, tutmak.*

1. **Yapışsa** hañçere mestāne el-amān diyerek
Miyān-ı yāre şarıl Fā’izā nezāket ile (*Gazel 35, Mısra 9*).

yār: 1. *Sevgili II dost.*

1. Şād-kāmsın var ise Fā’iz dile te’sīr-i şevk
Nāz ile **yāruñ** nigāh-ı çeşm-i fettānındadır (*Gazel 8, Mısra 10*).

2. *Sevgili.*

1. Vaşf eyler imiş ğamze-i hūn-rīzini **yāruñ**
Kañ aḡsa n’ola Fā’iz-i zāruñ kañeminden (*Gazel 24, Mısra 13*).
2. Seyr eyle luḡf-ı bādeyi nūş eyledükçe **yār**
Gül-ruḡlarınuñ oldı ziyāde leḡāfeti (*Gazel 44, Mısra 9*).
3. **Yārdan** kābil mi men’ itmek dil-i dīvāneyi
Şem’ den mümkin midür dūr eylemek pervāneyi (*Gazel 45, Mısra 1*).
4. Hezārān va’ d-i luḡf itmişdi **yār** ‘ömri mezīd olsun
Hep itdi hāḡır-ı vīrānum ābād itmeden ğayrı (*Gazel 46, Mısra 7*).
5. Pür oldı dāğ-ı hicrānıyla sīnem seyre gelsün **yār**
Yine ezhār ile seyri eyledüm şaḡn-ı gülistānı (*Gazel 48, Mısra 11*).

yār ü aḡyār: *Sevgili ve rakip.*

1. Olursa her ne deñlü hicr dūr-ā-dūra rāzıyam
Baña gösterme tek bir yerde yā Rab **yār ü aḡyārı** (*Gazel 42, Mısra 6*).

yārān: *Dostlar, sevgililer.*

1. Luḡf eyle ne var bezmümüzi eyle müşerref
Yārān öper ey sākī-i gül-çehre ayāguñ (*Gazel 20, Mısra 8*).
2. Çeşm ü ebrüyile meclisde işāret eyleme
Hürde-ğīr olma şaḡın **yārāna** ğāfildür deyü (*Gazel 32, Mısra 8*).

yaraş-: *Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.*

1. Temām revnaḡını şimdi buldı güleşen-i hūsn
Yaraşdı ol ruḡ-ı al üzre haḡḡ-ı reyḡānuñ (*Kaside 5, Mısra 38*).

yār-ı muvāfiḡ: *Uygun sevgili.*

1. Bir şâf-derûn **yâr-ı muvâfık** ele girse
Ğam-hârlik itse baña vaqt-i kederümde (*Gazel 34, Mısra 7*).

yaşag: *Yasak.*

1. Şorduğda lebûn hışım ile olursuñ ‘araqnāk
Şāhum ‘acebā var mı mey-i nāba **yaşagūñ** (*Gazel 20, Mısra 4*).

yaşlar dök-: *Ağlamak, göz yaşları dökmek.*

1. Dil-dādedür ana mül-i dil-dāra şübhesüz
Yaşlar doker firāk ile dem-be-dem kalem (*Kaside 7, Mısra 14*).

yaşumı akıt-: *Gözyaşı dökmek, gözyaşı akıtmak.*

1. **Akıtdı yaşumı** dili pür-tāb eyledi
Ol şüh-ı şivekârdaki āb ü tīb-ı nāz (*Gazel 14, Mısra 3*).

yat-: 1. *Yatmak, uzanmak, hastalanmak.*

1. Gerçi dil düşmiş **yatur** çāh-ı zenehdānındadır
Destümüz ammā ser-i zülf-i perişānındadır (*Gazel 8, Mısra 1*).

2. *Yatmak, uzanmak (ölü için).*

1. Kan eylemeden ol gözi hūnī hāzer itmez
Biñ küşte **yatur** reh-güzerinde nazar itmez (*Gazel 16, Mısra 2*).

yaz-: *Yazmak.*

1. Haṭṭ-ı ruḥı degül **yazılır** kilik-i şun‘ ile
Āyāt-ı nūr-ı levḥ meh-i envār üstine (*Gazel 36, Mısra 3*).

yek: *Tek, bir.*

1. O şāh-ı hüsne bakar ğamze tīg-i nāz be-dest
Harāb ider dil-i ‘uşşākı **yek** işāret ile (*Gazel 35, Mısra 8*).

yem-i ihsān: *İyilik denizi.*

1. ‘Afv ide anuñ Cenāb-ı Haḫ kuşūr u cürmüni
Ola müstağraḫ **yem-i ihsāna** baḫr-ı raḫmete (*Kit’a 26, Mısra 8*).

yemm: *Deniz.*

1. **Yemm** katre iken eşküme nisbet nazarumda
Nem ḳodı benüm farṭ-ı bükā dīdelerümde (*Gazel 34, Mısra 1*).

yer: *Yer, toprak.*

1. Serümde sinede dilde cigerde dâğ olsun
O şüre **yerleri** ko reşk-i çār-bâğ olsun (*Gazel 29, Mısra 2*).
2. İrse eflâke serüñ yine yüzüñ **yerlere** sür
Çadrüñ eفزün ola tā mihr-i cihân-tâb gibi (*Gazel 43, Mısra 3*).

yer yok: *Yer olmamak, gerek olmamak.*

1. Cāygāh-ı leşker-i endüh ğamdur ey sürür
Saña **yer yok** teng-nāy-ı sīne-i bī-kīnede (*Gazel 40, Mısra 4*).

yerine gel-: *Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak II eski duruma dönmek.*

1. Bezmi müşerref itdi o rûh-ı revānumuz
Luţf itdi **geldi yerine** bir pāre cānumuz (*Gazel 13, Mısra 2*).

yet-: 1. *Yetişmek.*

1. Kemīne bende-i dergāhısın bi-ħamdi'llāh
Bu luţfi saña **yetişmez** mi Rabb-i Raħmānuñ (*Kaside 5, Mısra 54*).

2. *Yetmek, kâfi gelmek.*

1. Zātını Ĥağ sālīk-i minħac-ı ĥayrāt eyledi
Yetmeye ta' dāda ecrin anuñ ومات ال اف (*Kit'a 12, Mısra 4*).

yeter: 1. *Yeterli, Kafi.*

1. İşbāt-ı cüz'-i lā-yetecezzāya Ĥağ bu kim
Ĥüccet dehān-ı nāzüküñ ey meh-liķā **yeter** (*Gazel 6, Mısra 4*).
2. Her şubḥ u şām mihr ü meh-i çarḥa ey perī
Bī-şek fūrüg-ı nūr-ı ruḥuñdan ziyā **yeter** (*Gazel 6, Mısra 6*).
3. Maḥlūba kaḥ'-ı silk-i 'alāyıkdadur vuşul
Şāhid bu ḥāle sūzen-i 'İsā saña **yeter** (*Gazel 6, Mısra 8*).
4. Meşğ-ı niyāza sa'y ide gör her seḥer hemān
Menzilüñe icābete tīr-i du'ā **yeter** (*Gazel 6, Mısra 10*).
5. Rāh-ı rızāyı Ĥızr'a su'āl eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dīdelerüñ reh-nümā **yeter** (*Gazel 6, Mısra 12*).
6. Bī-hüde kūşiş eyleme bu şürezārda
Fā'iz hezār tuḥm-i ümīd ü recā **yeter** (*Gazel 6, Mısra 14*).

2. *Yetmek; kötü bir davranış, durum, tutum yeterli olmak, kâfi gelmek.*

1. Yok midur ğāyeti ey şūḥ bu cevr ü sitemüñ
Yeter inşāf yeter cānuma kār itdi ğamuñ (*Kit'a 6, Mısra 2*).

3. *Yeter! "son bulsun" anlamında ünlem ifadesi.*

1. 'Uşşāk-ı zāra niçeye dek bu cefā **yeter**
Öldürdi ğam bizi **yeter** ey bī-vefā yeter (*Gazel 6, Mısra 1*).

2. ‘Uşşâk-ı zâra niçeye dek bu cefâ **yeter**
Öldürdi ğam bizi yeter ey bî-vefâ yeter (*Gazel 6, Mısra 2*).
3. ‘Uşşâk-ı zâra niçeye dek bu cefâ yeter
Öldürdi ğam bizi **yeter** ey bî-vefâ **yeter** (*Gazel 6, Mısra 2*).
4. **Yeter** ey dil yeter tâ key belâ-yı ‘ışkdan feryâd
‘Îlâc-ı derd-i ‘ışkuñ çâresi şabr u taħammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).
5. Yeter ey dil **yeter** tâ key belâ-yı ‘ışkdan feryâd
‘Îlâc-ı derd-i ‘ışkuñ çâresi şabr u taħammüldür (*Gazel 11, Mısra 5*).
6. **Yeter** ço şekveyi başla du‘ âya ğam çekme
Senüñle baħs idemez baħt-ı nâbe-sâmânuñ (*Kaside 5, Mısra 51*).

yık-: *Yıkmak, bozmak.*

1. Bu mescide nazâr-ı himmetiyle Hâcî Receb
Yıkup minâresini minberini itdi binâ (*Kıt’a 13, Mısra 2*).

yıl: *Sene, yıl.*

1. Gehî cebîñüñe taķlîd ider geh ebrüña
Meh-i felek niçe **yillardur** inķilâbdadur (*Gazel 10, Mısra 4*).

yine: 1. *Buna rağmen.*

1. Ser-mest iken henüz mey-i la‘lfâmdan
Gitmez bezimde dîdelerüm **yine** câmdan (*Gazel 28, Mısra 2*).
2. Bağ-ı behiştde olsa da ger câygâh-ı dil
Geçmez **yine** o kâmet-i tûbâ-hırâmdan (*Gazel 28, Mısra 6*).
3. İrse eflâke serüñ **yine** yüzüñ yerlere sür
Ķadrüñ efzün ola tâ mihr-i cihân-tâb gibi (*Gazel 43, Mısra 3*).

2. *Yeniden, bir daha, tekrar, gene.*

1. Enîs olursa baña bezm-i ğamda bülbül olur
Ķarîb olur **yine** elbetde ğam-güsâr-ı ğarîb (*Gazel 1, Mısra 4*).
2. Dil-berde vefâ dilde şafâ baħt müsâ‘ id
Cem‘ oldı **yine** bir yire esbâb-ı maħabbet (*Gazel 2, Mısra 6*).
3. **Yine** kuşür muķarrer temâm edâ idemem
Ne deñlü kâmet-i bâlâsın eylesem tavşîf (*Gazel 18, Mısra 3*).
4. Nâm ü nişânı yok nice demdür **yine** dilüñ
Ey âh yokla zülf-i dil-ârâda olmasun (*Gazel 23, Mısra 3*).
5. Ķânün-ı belâgatde **yine** naķş-tırâz ol
Ey hâme-i hoş-lehçe-i Fâ‘iz nağam eyle (*Gazel 37, Mısra 9*).
6. Hem sirişkin aķıdur ehl-i dilüñ âb gibi
Hem **yine** çarķ döner üstine dülâb gibi (*Gazel 43, Mısra 2*).
7. Pür oldı dâğ-ı hicrânıyla sînem seyre gelsün yâr
Yine ezhâr ile seyr eyledüm şahn-ı gülistânı (*Gazel 48, Mısra 12*).
8. Bî-şübhe var ise **yine** kâtibdedür haķâ
Zâhirde gerçi kim görünür müttehem kâlem (*Kaside 7, Mısra 19*).
9. Geçdi bu vaħşet-serâdan **yine** bir zât-ı şerîf
Cân göziyle ‘âlem-i lâhütuñ olup sâ‘iri (*Kıt’a 18, Mısra 1*).

10. Çekilüp gitdi cihāndan **yine** bir zāt-ı şerīf
Gitdi āhır dil-i aḥbābı koyup zār ü ḥazīn (*Kıt'a 19, Mısra 1*).
11. 'Uşşākiyāndan **yine** bir zāt-ı muḥterem
'Azm eyledi beḳāya maḳāmı na'ım ola (*Kıt'a 23, Mısra 1*).

yir: 1. *Yer, mekân.*

1. Mişāl-i deste-i gül bir **yire** gelür zırafā
Şalā-yı 'ıyş gelür şimdi şavtı mürḡānuñ (*Kaside 5, Mısra 5*).

2. *Yer, zemin, toprak.*

1. Ḥāk şanma mezra' -ı tuḥm-ı ümīd olmışdur ol
Maḳşaduñ ḥāşıl olur zan itme ḥālī ol **yiri** (*Kıt'a 18, Mısra 12*).

yoḥsa: "Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz, yoksa.

1. Mihr-i rüy-ı dil-rübādur meclise revnaḳ viren
Yoḥsa ne meyde şafā ne cām-ı raḥşānındadır (*Gazel 8, Mısra 8*).
2. Naşīb olur mı dil-ḥāh üzre şoḥbet tāze-rūlarla
Geçer mi **yoḥsa** bilmem 'ömrümüz bu ārzūlarla (*Gazel 33, Mısra 2*).
3. Ğaraż 'arz-ı 'ubūdiyyetdür ancak **yoḥsa** sultānum
Ne mümkindür edā na' t-i güzīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 7*).

yok: *Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).*

1. Nām ü nişānı **yok** nice demdür yine dilūñ
Ey āh yoḳla zūlf-i dil-ārāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 3*).
2. Feryādum o sengīn-dile itmez mi 'aceb kār
Te'sīr mi **yok** bilmezem āh-ı seḫerümde (*Gazel 34, Mısra 4*).
3. Gerdişinde **yok** şafā bezmünde 'ālem bulmaduk
Gerçi çoḳdan devr ider bulduḳ buna peymāneyi (*Gazel 45, Mısra 3*).
4. Nuḳūşı dil-pesend ü tarḫı dil-keş
Muşanna' bir kuşūrı **yok** ser-a-pāy (*Kıt'a 14, Mısra 8*).

yok mıdır: *Yok mudur?*

1. **Yok mıdır** ḡāyeti ey şūḫ bu cevır ü sitemūñ
Yeter inşāf yeter cānuma kār itdi ḡamuñ (*Kıt'a 6, Mısra 1*).

yok yire: *Gereḡi yokken, boşu boşuna.*

1. Besdür mişāl-i cevher-i ferde dehān-ı yār
Söyleñ ḫakīme **yok yire** ḡavḡāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 6*).

yokla-: *Kontrol etmek, yoklamak, bakmak.*

1. Nām ü nişānı yok nice demdür yine dilūñ
Ey āh **yokla** zūlf-i dil-ārāda olmasun (*Gazel 23, Mısra 4*).

yol: *Yol, güzergah.*

1. **Yolda** görmüş bendesin luṭf eyleyüp ol meh dimiş
Ḥaste-i ‘aşkum olan bî-çāre Fā’iz bu mıdur (*Gazel 9, Mısra 9*).

yol bul-: *Çare bulmak, çözüm üretmek.*

1. Semt-i beḳāya reh-ber ola aña ḳudsiyān
Ḳurb-i vişāl-i Ḥaḳḳ’a ümîd ol ki **yol bula** (*Kıt’a 23, Mısra 4*).

yolına: *Yoluna, uğruna.*

1. Şarf eyler idüm **yolına** naḳd-i dil ü cānı
Ol meh dise Fā’iz ne virürdüñ senüñ olsam (*Kıt’a 8, Mısra 3*).

yolunda: *Yolunda II Uğrunda.*

1. O māh-pārenüñ ümmîd-i pāy-būsı ile
Yolunda nice zamāndur ki ḥāksār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 6*).
2. **Yolunda** itmedüñ eşküñ murādum üzre nisār
Yanında ol mehüñ ey dîde şermsār olduḳ (*Gazel 19, Mısra 11*).

yügrük: *Hızlı giden, çabuk yürüyen, yügrük.*

1. Müsellemdür melāḥat ‘arşasında öñdül almaḳda
Güzeller içre çapḳın-zāde şimdi ḥayli **yügrükdür** (*Müfret 1, Mısra 2*).

yüri-: 1. *Yürümek, akıp geçmek.*

1. Cām-ı mey-i raḥşān **yürisün** mevsim-i güldür
Fā’iz içelüm raḡmına eyyām-ı ferāḡuñ (*Gazel 20, Mısra 9*).

2. *Yürümek.*

1. Toyunca şarılsam saña pîrāhenüñ olsam
Yanınca sürünsem **yürisem** dāmenüñ olsam (*Kıt’a 8, Mısra 2*).

yüz çevir-: *Yüz çevirmek, gösterdiği ilgiyi kesmek.*

1. Tiḡ-i sitemle sînemi şad pāre kılsa da
Ben **yüz çevirmem** ol şeh-i ‘ālî-cenābdan (*Gazel 27, Mısra 4*).

yüzüñ sür-: *Yüz sürmek, (Sevgi veya saygı ifâdesi olarak) Huzûrunda yere kapanmak.*

1. İrse eflāke serüñ yine **yüzüñ** yerlere **sür**
Ḳadrüñ efvün ola tā mihr-i cihān-tāb gibi (*Gazel 43, Mısra 3*).
2. **Yüzüñ sür** ḥāk-i dergāhına Fā’iz ḥazret-i şeyḫüñ
Kerem şāḫibleri zîrā esirger derdmendānı (*Kaside 4, Mısra 9*).

Z

zabıt it-: *Sıkı tutmak.*

1. Olmasaydı beste-i zencîr-i zülfün ey perî
Bilmezem kim **zabıt iderdi** bu dil-i dîvāneyi (*Gazel 45, Mısra 8*).

zāhid: *Çok aşırı sofı; kaba sofı.*

1. **Zāhid** dirîğ olamaduk ehl-i hālden
Gel ol qarîn-i ehl-i şafā gör kerāmeti (*Gazel 44, Mısra 15*).

zāhidā: *Ey zāhid!*

1. **Zāhidā** ta‘ n itme şahbā-nüş-ı ‘ aşkum ben hele
Cân ü dilden eylerüm gird-i riyâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 9*).

zāhir: *Görünen, görücü, açık, belli, meydanda.*

1. Bî-şübhe var ise yine kâtibdedür haṭā
Zāhırde gerçi kim görünür müttehem kalem (*Kaside 7, Mısra 20*).
2. **Zāhir** idi cebhesinde nūr-ı tevḥîd-i Hudā
Bâṭınına ancak eylerdi delâlet zāhiri (*Kit’a 18, Mısra 3*).
3. **Zāhir** idi cebhesinde nūr-ı tevḥîd-i Hudā
Bâṭınına ancak eylerdi delâlet **zāhiri** (*Kit’a 18, Mısra 4*).

zāhir ol-: 1. *Meydana çıkmak, açığa çıkmak.*

1. Küşāde olmadı şad ḥayf gonce-i ümmîd
Nesîm-i āh-ı dilün **zāhir olmadı** eseri (*Gazel 50, Mısra 8*).

2. *Görünür duruma gelmek, açığa çıkmak.*

1. Düşüp ḥāk üzre **zāhir oldu** dillerde perîşānı
Şabā taḥrîk ider var ise zülf-i ‘ anber-efşānı (*Gazel 48, Mısra 1*).

zaḥm-ı derûn: *Kalp yarası, gönül yarası.*

1. **Zaḥm-ı derûna** itmeyelüm çāre ey ṭabîb
Biz derd-i ‘ aşk-ı yārda bulduk selāmeti (*Gazel 44, Mısra 13*).

zaḥm-ı dil: *Gönül yarası.*

1. Pey-ender-pey şunar cām-ı şerāb-ı köhneyi gūyā
İder **zahm-ı dile** tedbīr sāķī şüst ü şūlarla (*Gazel 33, Mısra 8*).

za'if it-: Zayıflatmak, güçsüz bırakmak.

1. Ebrūları sevdāsı **za'if itdi** vücūdum
Kār itdi dile tīğ-i siyeh-tāb-ı maḥabbet (*Gazel 2, Mısra 7*).

za'if ol-: Güçsüz olmak, zayıf olmak.

1. Görüp mecālını reşk eyler oldı bir mūra
Gamuñla Fā'iz-i zār **oldı** tā o deñlü **za'if** (*Gazel 18, Mısra 10*).

zā'ir: Ziyaret eden, görmeye, hayır sormaya giden.

1. Şanma merķad meşhed-i esrār-ı Ḥaķdur türbesi
Vāşıl olur i' tīķādıyla ölenler **zā'iri** (*Kit'a 18, Mısra 10*).

zā'irān: Ziyaret edenler, görmeye, hatır sormaya gidenler.

1. Bu cāyı pīrān-ı tarīķ itmiş nazargāh ğālibā
Rū-māle zīrā cān atar ḥāk-i derine **zā'irān** (*Gazel 52, Mısra 16*).

zākir: Zikreden, zikredici, anan.

1. Hoşā gülşen gül-i şad-berg anda ḥālķa-i tevḥīd
Ki **zākirlerdür** anuñ ' andelībān-ı hoş-elḥāmı (*Kaside 4, Mısra 6*).

zamān: 1. Zaman, vakit, çağ, devir.

1. Pesend idüp düşicek kayd-ı fikr-i tārīḥe
İrişdi gūşuma hātifden ol **zamān** bu şadā (*Kit'a 13, Mısra 4*).

2. Meydana gelen olayları sıralamaya yarayan başsız ve sonsuz mücerret kavram, vakit, hengām.

1. Görmezüz ḥayli **zamāndur** seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bāğ-ı vefā büy-ı ḥaķīķat bu mıdur (*Gazel 5, Mısra 1*).

zamān-ı zevķ ü tarab: Zevk ve eğlence zamanı.

1. **Zamān-ı zevķ ü tarabdur** sezā degül mi eger
Olursa cām-şifat dest-i i' tibārda gül (*Kaside 6, Mısra 3*).

zan it-: Zannetmek, sanmak, gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm vermek.

1. Ditrer göricek cām-ı meyüñ üstine maḥmūr
Zan itme görüp ra' şesini dest red eyler (*Gazel 7, Mısra 8*).
2. Ḥāk şanma mezra' -ı tuḥm-ı ümīd olmışdur ol
Maḥşaduñ ḥaşıl olur **zan itme** ḥālī ol yiri (*Kit'a 18, Mısra 12*).

zār ü hazîn: *Inleyen ve hüzünlü.*

1. Çekilüp gitdi cihāndan yine bir zāt-ı şerîf
Gitdi āhîr dil-i aḥbâbı koyup **zār ü hazîn** (*Kit'a 19, Mısra 2*).

zarar itme-: *Zarar etmemek.*

1. Cān ile ḥarîdâr-ı metâ' -ı ğam-ı ' ışk ol
Bir fâ'ide itmezse de Fâ'iz **zarar itmez** (*Gazel 16, Mısra 10*).

zât: *Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse.*

1. **Zâtını** Ḥaḳ sâlik-i minhâc-ı ḥayrât eyledi
Yetmeye ta' dâda ecrin anuñ و مات ال اف (*Kit'a 12, Mısra 3*).
2. Vücûdî ḥānesi oldı ḥarâb o **zātuñ** kim
Sezâ dinilse aña rükni Kâ' be-i dīnūñ (*Kit'a 16, Mısra 1*).

zāt-ı hoş-ḥıṣâl: *Güzel ahlaklı kişi.*

1. Seyyid Ḥüseyñ ya' nî ol **zāt-ı hoş-ḥıṣâle**
Bir cāy vir Ḥudâyâ kim ola nāmı firdevs (*Kit'a 24, Mısra 1*).

zāt-ı hoş-rây: *Güzel fikirli kişi.*

1. Te'âlallâh zihî beyt-i dil-ārâ
Ki itmiş tarḥ anı bir **zāt-ı hoş-rây** (*Kit'a 14, Mısra 2*).

zāt-ı kerîm: *Ulu kimse, yüce zat.*

1. ' Osmân Efendi'den ḥilâfet rütbesin aḥz eyleyüp
Sırrını ol **zāt-ı kerîmüñ** anda buldılar ' ayân (*Gazel 52, Mısra 4*).

zāt-ı muḥterem: *Saygıdeğer kişi.*

1. ' Uşşâkiyāndan yine bir **zāt-ı muḥterem**
' Azm eyledi beḳâyâ maḳâmı na'im ola (*Kit'a 23, Mısra 1*).

zāt-ı şerîf: *Şerefli, saygıdeğer kişi.*

1. Geçdi bu vaḥşet-serâdan yine bir **zāt-ı şerîf**
Cān göziyle ' âlem-i lâhūtuñ olup sâ'iri (*Kit'a 18, Mısra 1*).
2. Çekilüp gitdi cihāndan yine bir **zāt-ı şerîf**
Gitdi āhîr dil-i aḥbâbı koyup zār ü hazîn (*Kit'a 19, Mısra 1*).

zebānına düş-: *Yermek veya alay etmek amacıyla birinin kötü veya yanlış davranışını sürekli söylemek.*

1. Gördükde virme her büt-i şîrîn-zebāna dil
Fâ'iz **düşürme** kendüñi ḥalkuñ **zebānına** (*Gazel 39, Mısra 10*).

zemān: 1. *Zaman, vakit.*

1. İkrārı üzre tırmadı gitdi o bî-vefā
Va‘ d-i bilā-vefā ile geçdi **zemānumuz** (*Gazel 13, Mısra 10*).

2. *Zaman II mevsim.*

1. İrmek olur mı ‘ ömrüm ider mi ‘ aceb vefā
Ey naḥl-i nāz mīve-i vaşluñ **zemānına** (*Gazel 39, Mısra 4*).

zemīn: *Yer, yeryüzü.*

1. **Zemīni** cāy-ı cennetden nişāne
Muḥaşşal ḳābil-i süknā dey ü yay (*Kıt’a 14, Mısra 9*).

zemīn-i emel: *Ümidin yeri.*

1. Bahār menḳabetā feyz-bād-ı luḫfuñ ile
Biter **zemīn-i emel** gibi şürezārda gül (*Kaside 6, Mısra 24*).

zerre deñlü: *Zerre kadar, bir parça, çok az.*

1. Bār-ı ğamın çekerdi o ḫürşīd-ḫal‘ atüñ
Ḳalaydı **zerre deñlü** eser dilde tābdan (*Gazel 27, Mısra 8*).
2. Ḫāl-i ‘ ālem böyledür gāhī şu‘ ūd geh hūbūt
Zerre deñlü i‘ tibār itme irişseñ rif‘ ate (*Kıt’a 26, Mısra 2*).

zerrīn-ḳadeḫ: *Nergis çiçeği.*

1. İdüp bezmi müzeyyen bāğbān **zerrīn-ḳadeḫlerle**
Nevāya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür (*Gazel 11, Mısra 7*).

zevāl it-: *Zail olmak, sona ermek II güneşin batması.*

1. Gāhī o meh ki nāz ile ‘ arz-ı cemāl ider
Şerminden āfitāb felekde **zevāl ider** (*Gazel 51, Mısra 2*).

zeyn it-: *Süslemek.*

1. Emīn eyle dil-i rindānı ğamdan taḳviyet-baḫş ol
Meded luḫf eyle sāḳi meclisi **zeyn it** sebūlarla (*Gazel 33, Mısra 6*).

zīb ü zīnet-i mühr-i Süleymān: *Süleymān’ın mührünün süsü ve güzelliği.*

1. Olur elbetde naḳş-ı dil-keşinüñ deng ü ḫayrānı
Gören güllerle **zīb ü zīnet-i mühr-i Süleymānı** (*Matla 3, Mısra 2*).

zībā-peşmine: *Güzel hayrat.*

1. Bu mübârek cāyı iḥyā eyledi
Himmetiyle oldu bu **zībā-peşmīne** (*Kit'a 10, Mısra 4*).

zīb-i destar: *Sarığın süsü.*

1. Senüñ gül-gönce-i ṭümār-ı nazm-ı dil-keşüñ Fā'iz
Sezādur ehl-i 'irfānuñ olursa **zīb-i destarı** (*Gazel 42, Mısra 10*).

zihī: *Ne güzel, ne hoş, ne iyi.*

1. **Zihī** cāy-ı mübârek mehbîṭ-i envār-ı Yezdānı
Zihī devlet-serāy-ı ṭālibān-ı feyz-i sübhānī (*Kaside 4, Mısra 1*).
2. Zihī cāy-ı mübârek mehbîṭ-i envār-ı Yezdānı
Zihī devlet-serāy-ı ṭālibān-ı feyz-i sübhānī (*Kaside 4, Mısra 2*).
3. **Zihī** bāğ-ı ma'ārif feyz-baḥş-ı ṭālib-i ma'nā
Sezādur dirsem aña ehl-i 'irfānuñ debistanı (*Kaside 4, Mısra 3*).
4. Te'ālallāh **zihī** beyt-i dil-ārā
Ki itmiş ṭarḥ anı bir zāt-ı hoş-rāy (*Kit'a 14, Mısra 1*).
5. Didi seyr eyleyüp tārīḥ Fā'iz
Zihī zīnetde ḥāne dil-güşā-cāy (*Kit'a 14, Mısra 16*).

zindedār-ı şeb ol-: *Gece uyanık olmak.*

1. **Zindedār-ı şeb olup** ir menzile
لصباح عندا السرى القوم بحمد (*Kit'a 4, Mısra 3*).

zīnet: *Süs, bezek.*

1. Didi seyr eyleyüp tārīḥ Fā'iz
Zihī **zīnetde** ḥāne dil-güşā-cāy (*Kit'a 14, Mısra 16*).

zīnet vir-: *Süslemek, güzelleştirmek.*

1. Müdām bezmüñe **zīnet vire** gül-i iḳbāl
Geçe hemīşe şafā-yı dil ile her ānuñ (*Kaside 5, Mısra 55*).

zīnet-efzāy: *Pek çok zīnet bahşeden.*

1. Feraḥ her cānibinde cilve-güster
Şafā her güşesinde **zīnet-efzāy** (*Kit'a 14, Mısra 12*).

zīr ü bām it-: *İnceltir ve kalınlaştırır.*

1. Olur ḥamūş bülbül-i destān-serāy-ı bāğ
Destümde her ḫaçan kim **ider zīr ü bām** kalem (*Kaside 7, Mısra 16*).

zīr ü pāy-ı miḥnet ü ḡam: *Gam ve kederin ayakları altında.*

1. **Zīr ü pāy-ı miḥnet ü ḡamda** ḫoma yā Rab beni
Ḳalb-i vīrānumı dest-i lutf ile ma'mūr ḫıl (*Kit'a 3, Mısra 3*).

zīrā: 1. *Zira, çünkü, şundan dolayı.*

1. Bu cāyı pīrān-ı tarīk itmiş nazargāh gālibā
Rū-māle **zīrā** cān atar hāk-i derine zā'irān (*Gazel 52, Mısra 16*).
2. Yüzüñ sür hāk-i dergāhına Fā'iz hazret-i şeyhūñ
Kerem şahibleri **zīrā** esirger derdmendānı (*Kaside 4, Mısra 10*).
3. **Zīrā** buyurdu Hazret-i Peygamber-i Hudā
Men fesser'el Qur'āne bi re'yihī fe-ḳad kefere (*Kıt'a 5, Mısra 3*).

2. *Bundan dolayı.*

1. **Zīrā** gelince meclis-i fazlına lāl olur
‘Alemdе gerçi fazl ile olmuş ‘alem ḳalem (*Kaside 7, Mısra 23*).

zī -şān: *Şanlı, şerefli.*

1. Gül üzre jāle degül derledi hicābındañ
Ḳudūmun işidicek ol had bu **zī-şānuñ** (*Kaside 5, Mısra 16*).

zīver it-: *Süslemek.*

1. Mihrāb-ı ebruvānuñ iden ḳıblegāh-ı dil
İtmış şeyāh ṫurreñ ile **zīver** üstine (*Gazel 36, Mısra 8*).

zīver vir-: *Süslemek, bezemek.*

1. **Virüp zīver** belāgat silkine nāzük-edālarla
Kelāmuñ Fā'izā reşk-āver-i ‘ıḳd-ı le'āl olsun (*Gazel 30, Mısra 9*).

zīver-i bāğ-ı cemāl: *Güzel yüzünün bağının süsü.*

1. **Zīver-i bāğ-ı cemālūñdur** iki nergislerūñ
Servi ol bāğ-ı şafā-baḫşuñ ḳadd-i dil-cū mıdur (*Gazel 9, Mısra 3*).

ziyā: *Işık, aydınlık.*

1. Her şubḫ u şām mihr ü meh-i çarḫa ey perī
Bī-şek fūrūğ-ı nūr-ı ruḫuñdan **ziyā** yeter (*Gazel 6, Mısra 6*).

ziyā-baḫş ol-: *Aydınlık veren, ışık saçan.*

1. Fūrūzan oldu çün nūr-ı cebīnūñ yā Resūla'llāh
Ziyā-baḫş oldu şem' -i şer' ü dīnūñ yā Resūla'llāh (*Kaside 2, Mısra 2*).

ziyāde ol-: *Artmak, çoğalmak.*

1. Seyr eyle luṫf-ı bādeyi nüş eyledükçe yār
Gül-ruḫlarınuñ **oldı ziyāde** leṫāfeti (*Gazel 44, Mısra 10*).

ziyāret it-: *Bir kişiyi veya bir yeri görmeye gitmek.*

1. İstersen eger Ka'be-i şıdk içre şafâyı
Sa' y eyle **ziyâret idegör** Hâcî Babayı (*Matla 2, Mısra 2*).
2. Maķâm-ı huld-eserin çün **ziyâret itdük** anuñ
Dilâ niyâz iderüz himmetin Nefes Babanuñ (*Matla 10, Mısra 1*).

ziyâ-yı nür-ı ruķ: *Yüzün parıltılı ışıķı.*

1. Şabâh-ı vaşla şeb-i hicre itdiler İmâ
Ẓiyâ-yı nür-ı ruķuñ zülf-i 'anber-efşânuñ (*Kaside 5, Mısra 36*).

zuhür-ı zillet: *Hakir görünme, hor görünme.*

1. Rûzgâr alıvirse başsañ devlet ü câha ķadem
Hâzır ol elbette der-peydür **zuhür-ı zillete** (*Kıt'a 26, Mısra 4*).

zülf -i müşğîn: *Misk kokulu siyah saç.*

1. Senüñ ey fitne-cü hâl ü haţuñla **zülf -i müşğînüñ**
Harâb itdi bizi âķir alup 'aķl u dil ü cânı (*Gazel 48, Mısra 3*).

zülf-i 'anber-efşân: *Sevgilinin amber saçan saçı.*

1. Düşüp ģâk üzre zâhir oldı dillerde perişânı
Şabâ taķrık ider var ise **zülf-i 'anber-efşânı** (*Gazel 48, Mısra 2*).
2. Şabâh-ı vaşla şeb-i hicre itdiler İmâ
Ẓiyâ-yı nür-ı ruķuñ **zülf-i 'anber-efşânuñ** (*Kaside 5, Mısra 36*).

zülf-i dil-ârâ: *Gönülleri süsleyen sevgilinin saçı.*

1. Nâm ü nişânı yok nice demdür yine dilüñ
Ey âh yoķla **zülf-i dil-ârâda** olmasun (*Gazel 23, Mısra 4*).

zülf-i pür-çîne: *Kıvrıcık saç.*

1. Ne sūd itdüñ görüp meyl itmeden her **zülf-i pür-çîne**
Gönül murgun esîr-i dâm-ı şayyâd itmeden ģayrı (*Gazel 46, Mısra 3*).

zülf-i şeb-ģün: *Gece renkli (siyah) saç.*

1. **Zülf-i şeb-ģün** ģatt-ı ruhsârın nice maģv eylesün
Ebr ider mi dâģ-ı mâh-ı pür-ziyâyı şüst ü şü (*Gazel 31, Mısra 7*).

zülf-i siyekâr: *Simsiyah saç II kötülük yapan saç.*

1. 'Arız-ı renginüñ ey mihr ü ģül-i ģod-rü mıdur
Seyr iden **zülf-i siyekârüñ** didi şeb-bü mıdur (*Gazel 9, Mısra 2*).

zü'l-ķadr-i celil: *Büyük itibar sahibi.*

1. Şāhibü'l-ḥayrāt-ı merd-i nīk-zāt
Ya' nī cān-bāz-zāde **zū'l-ḳadr-i celīl** (*Kit'a 10, Mısra 2*).

zümre-i şāhib-dilān: *Dindarlar topluluğu.*

1. Bunda olur olursa ger cām-ı murāda dest-res
Bunda şitāb eyler hemīşe **zümre-i şāhib-dilān** (*Gazel 52, Mısra 12*).

zurafā: *Zarifler, nāzık, ince duygulu, hoş konuşmayı bilir zeki kimseler.*

1. Mişāl-i deste-i gül bir yire gelür **zurafā**
Şalā-yı 'ıyş gelür şimdi şavtı mürğānuñ (*Kaside 5, Mısra 5*).

